ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΨΥΧΗΣ Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΨΥΧΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕ-ΝΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 2020

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις ὅλου ἤ μέρους μέ ἁπλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Προσφωνεῖται ἡ παροῦσα προσπάθεια τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ καί τῷ φιλοχρίστῳ πληρώματι τῆς κατά Πειραιᾶ Ὀρθοδόξου Καθολικῆς συνεκλεκτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

α) Ἡ πρωταρχική περί ψυχῆς πίστις των καί αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ἀκολούθως σχετικαί γνῶμαι τῶν ἀρχαίων μεγάλων ποιητῶν καί φιλοσόφων.

Ἀπολύτως ἐβεβαιώθη σήμερον ὑπό τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ἀλλά καί ὑπό τῶν λοιπῶν συναφῶν ἐπιστημῶν (ἀρχαιολογίας, ἐθνολογίας καί τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας, γλωσσολογίας καί φιλολογίας), ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τῆς γῆς, σύν τῇ πίστει πρός ἕνα ὑπερβατικόν δημιουργόν Θεόν, Ὑπέρτατον Ὄν[1], διεμορφώθη καί διετήρηθη ἐπί μακρόν εἰς πάντας τούς πρωτογόνους λαούς καί σύνολον ἰδεῶν καί ἐθίμων σχετιζομένων μέ τήν ἐπιβίωσιν - ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ὅσον χωροῦμεν εἰς τά βάθη τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς καί ἐρευνῶμεν τήν ζωήν ἰδίᾳ τῶν λαῶν τῆς Ἀρίας φυλῆς, ἤτοι τῶν κοινῶν προγόνων τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς - Ἰαπετικῆς ὁμοεθνίας, πειθόμεθα ὅτι οἱ λαοί ἐκεῖνοι οὐδόλως ἐπίστευον ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ζωή τερματίζεται κατά τόν λεγόμενον θάνατον. Τήν αὐτήν πίστιν ἀνευρίσκομεν καί εἰς τούς πρωτογόνους λαούς τῆς κιτρίνης καί τῆς μαύρης φυλῆς. Ἀπ' ἀρχῆς προδήλως τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τῆς σκηνῆς τῆς ζωῆς καί τῆς ἱδρύσεως τῶν πρώτων κοινωνιῶν, κυριαρχεῖ εἰς πάντας τούς προϊστορικούς λαούς, ἔντονος μάλιστα, ἡ πίστις εἰς τήν μετά θάνατον συνέχειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Πολύ πρό τῆς ἀναπτύξεως τῆς φιλοσοφίας ὁ θάνατος θεωρεῖται ὄχι ὡς ἀφανισμός τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς ἁπλῆ ἀλλαγή ζωῆς[2].

Εἰς τήν πρωταρχικήν δέ ταύτην περί τῆς μετά θάνατον συνεχείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πίστιν τῶν πρωτογόνων ἐκείνων λαῶν δέν συνυπῆρχε, προφανῶς, καί ἡ δοξασία τῆς μετενσαρκώσεως ἤ μετεμψυχώσεως, ἐφόσον οἱ ὕμνοι τῶν Βέδδας ἀντίκεινται εἰς αὐτήν. Ἡ θεωρία αὐτή εἶναι προδήλως μεταγενεστέρα ἐμφανιζομένη

---

[1] Πρβλ. Λεων. Φιλιππίδου, «*Ἡ ἱστορία τῶν θρησκευμάτων*», σελ. 36 καί 70 καί βιβλ. αὐτ., ὡς καί Ἁγ. Νεκταρίου (Μητρ. Πενταπ.) «*ὑποτύπωσις περί ἀνθρώπου*», σελ. 167 καί βιβλ. αὐτ. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ σχετική πληροφορία τοῦ Πλουτάρχου (*πρός Κωλέττην* κεφ. λα΄, πρβλ. καί Κικέρωνος *De legibus* 12,8). «*...Εὕροις δ' ἄν ἀπιών καί πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μή δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καί γυμνασίων- ἀνιέρου δέ πόλεως καί ἀθέου, μή χρωμένης εὐχαῖς, μηδέ ὅρκοις, μηδέ μαντείαις, μηδέ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν οὐδείς ἐστίν οὐδ' ἔσται γεγονώς θεατής.*»

[2] Πρβλ. Fustel de Coulanges «*Τό ἀρχαῖον Ἄστυ*», σελ. 7, καί μακαριστοῦ Κ. Καλλινίκου «*Πέραν τοῦ τάφου*», σελ. 43 - 44 καί 77 καί βιβλ. αὐτ.

ἀρχικῶς εἰς τήν Ἀσίαν (ἐν τῷ Βραχμανισμῷ - Βουδδισμῷ καί τῇ Θεοσοφίᾳ)[3] ὡς καί εἰς τήν Αἰγυπτιακήν θρησκείαν κατά τήν ἱστορικήν μᾶλλον ἐποχήν. Περί τῆς θεωρίας ταύτης θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενῶς ἐν τῇ συνεχείᾳ. Ἐπίσης δέν ἐπιστεύετο προδήλως ἀπ' ἀρχῆς ὑπό τινων λαῶν (καί δή ὑπό τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰταλῶν) ὅτι ἡ ψυχή μετέβαινε μετά τόν θάνατον εἰς τόν οὐρανόν, εἴτε εἰς τόν Ἅδην - τάρταρον. Ἡ εἰς τόν οὐρανόν μετάβασις καί ἡ εἰς τά Ἠλύσια αἰωνία διαμονή τῶν ψυχῶν εἶναι διά τούς λαούς τούτους ἰδέα μεταγενεστέρα, περιοριζομένη μάλιστα μόνον διά τινας ἐκλεκτάς ψυχάς, τούς εὐεργέτας τῆς Ἀνθρωπότητος. Κατά τάς παναρχαίας δοξασίας τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰταλῶν, πᾶσαι αἱ ψυχαί παρέμενον, μετά θάνατον, ἐγγύτατα τῶν ἀνθρώπων καί ἐξηκολούθουν ζῶσαι ὑπό τήν γῆν, ἐν τῷ τάφῳ των, ἡνωμέναι μετά τοῦ σώματος. Διά τοῦτο δέ ἐθεωροῦντο ὡς μή ἀπηλλαγμέναι ἀνθρωπίνων ἀσθενειῶν, ἀναγκῶν τροφῆς, περιποιήσεων καί λατρείας τινος[4]. Εἰς τόν Βεδδισμόν ἐν τούτοις, τήν ἀρχαιοτέραν τῶν θρησκειῶν τῆς Ἀνθρωπότητος, ὑπάρχει ἡ διδασκαλία ὅτι αἱ ψυχαί τῶν δικαίων (καί μάλιστα τῶν ἐναρέτων Βραχμάνων) μεταβαίνουν εἰς τόν οὐρανόν, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ ψυχαί τῶν ἀδίκων καί ἁμαρτωλῶν εἰς τόν Ἅδην, κρινόμεναι ὑπό τοῦ Θεοῦ.[5] Ἡ αὐτή δέ πίστις, συνυφασμένη ἐπίσης μετά «κρίσεως» τῶν ψυχῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ, ἐπικρατεῖ προφανῶς ἀπ' ἀρχῆς καί ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ θρησκείᾳ.

Καί ἐξεδήλουν πολυτρόπως τήν τοιαύτην πίστιν των οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰταλῶν. Ηὔχοντο περί τό τέλος τῆς ἐπικηδείου τελετῆς τρίς ὀνομαστικῶς εἰς τήν ψυχήν τοῦ θανόντος, ὅπως ζήσῃ εὐτυχής ὑπό τήν γῆν. «...*Κούφα σοι χθών ἐπάνωθεν πέσοι*[6]». Ἐχάρασσον ἐπί τοῦ τάφου ὅτι «*ἄνθρωπος ἀναπαύεται ἐν αὐτῷ*». Συνέθαπτον ἐν τῷ τάφῳ ἀντικείμενα τῶν ὁποίων ἐπίστευον ὅτι θά εἶχεν ἀνάγκην εἰς τήν νέαν ζωήν (ἐνδύματα, τροφάς, ἀγγεῖα, ὅπλα κ.ἄ.). Ἔσφαζον ἵππους, ἀλλά καί γυναίκας καί δούλους καί τούς συνέθαπτον πλησίον τῶν κυρίων των διά νά τούς ὑπηρετοῦν καί μετά θάνατον[7]. Ἐθεώρουν τόν τάφον ἱεράν κατοικίαν τῶν ψυχῶν. Καί τέλος ἐπίστευον εἰς τήν μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίαν. Ὁ Φρίξος ἀναγκασθείς νά φύγῃ ἐξ Ἑλλάδος καί ἀποθανών εἰς Κολχίδα, ἐνεφανίσθη καθ' ὕπνον εἰς τόν Πελίαν καί τόν διέταξε νά ἐπαναφέρῃ τήν ψυχήν του εἰς τήν πατρίδα. Καί

---

[3] Πρβλ. F. de Coul., αὐτόθι.

[4] Πρβλ. ἰδίου, αὐτόθι σ. 3, ὑποσημ. 8 καί βιβλ. αὐτ.

[5] Πρβλ. Δημ. Γαλανοῦ μετάφρασις τῆς «Ἰτιμαχουτσάϊα» μν. ἔργ. σελ. κ΄ καί κβ΄ καί σελ. 69-75.

[6] Ἡ ἐπανάληψις τρίς τῆς εὐχῆς ταύτης εἶναι προσέτι ἔνδειξις τῆς πίστεως καί εἰς «τρισυπόστατον Θεόν».

[7] F. de Coulanges μν. ἔργ., σ. 9, ὑποσ. 3-6 καί βιβλ. αὐτ. Λαοί τινες ἐφόνευον καί συνέθαπτον πλησίον τῶν βασιλέων των καί ἀξιωματικούς καί στρατιώτας ὡς μεταθανάτιον ἀκολουθίαν των.

τοῦτο θά ἐγένετο μόνον διά τῆς εἰς τήν πατρῴαν γῆν μεταφορᾶς τῶν λειψάνων του, τά ὁποῖα ἡ ψυχή ὑπεχρεοῦτο νά φυλάττῃ εἰς τήν ξένην.[8]

Ἐκ τῆς τοιαύτης δ' ἀρχετύπου πίστεως παρήχθη εἰς τούς ρηθέντας λαούς καί ἡ ἀνάγκη τῆς ταφῆς ἐν ἰδίῳ τάφῳ. Ἵνα ἡ ψυχή ἐγκατασταθῇ εἰς τήν ὑπόγειον κατοικίαν της, ἔπρεπε τό σῶμα της, μεθ' οὗ ἔμενεν ἀρρήκτως ἡνωμένη, νά καλυφθῇ διά χώματος. Ψυχή μή ἔχουσα ἴδιον τάφον δέν εἶχε κατοικίαν, ἦτο πλανωμένη, μάτην ποθοῦσα ἀνάπαυσιν. Ἦτο ὑποχρεωμένη νά πλανᾶται πάντοτε ὑπό σχῆμα μόρμονος ἤ φαντάσματος, χωρίς νά δύναται νά λάβῃ τάς χοάς καί τά ἐδέσματα, ὧν εἶχεν ἀνάγκην. Ἦτο δυστυχής καί καθίστατο κακοποιός, βασανίζουσα τούς ζῶντας, ἀποστέλλουσα εἰς αὐτούς νόσους, τρομάζουσα αὐτούς δι' ὀπτασιῶν πενθίμων καί προξενοῦσα εἰς αὐτούς διαφόρους ζημίας. Δι' ὅλων τούτων ἐπεζήτει τήν ταφήν αὐτῆς καί τοῦ σώματος. Οὕτω προῆλθεν ἡ πίστις πρός τούς Βρυκόλακας. Σύμπασα ἡ Ἀρχαιότης ἦτο πεπεισμένη, ὅτι ἡ ψυχή ἄνευ ταφῆς ἦτο δυστυχής, διά τῆς ταφῆς δέ καθίστατο εὐδαίμων.[9]

Δέν ἤρκει ὅμως μόνον ἡ ταφή τοῦ σώματος διά τήν μεταθανάτιον εὐτυχίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀπῃτεῖτο προσέτι νά τηρῶνται κατ' αὐτήν καί πάντα τά ἐκ παραδόσεως νόμιμα, καί νά ἀπαγγέλλωνται ὡρισμέναι ἐπῳδαί. Ἄνευ τούτων, ἡ ψυχή ἐγίνετο πάλιν πλάνης, ὡς ἀνωτέρω, καί μόνον διά τῆς τηρήσεώς των ἐκλείετο εἰς τόν τάφον της. Καθώς δέ ὑπῆρχον εἰδικαί ἱερουργίαι διά τά νόμιμα ταῦτα, ὑπῆρχον καί ἄλλαι, δι' ὧν ἠναγκάζοντο αἱ ψυχαί νά ἐξέλθουν, πρός στιγμήν, τοῦ τάφου των, διά νά ἐπικοινωνήσουν μετά τῶν καλούντων αὐτάς[10]. Αὗται ἀσφαλῶς ἦσαν εἰδικαί διατυπώσεις τοῦ πρωταρχικοῦ, ἴσως δέ καί τοῦ προϊστορικοῦ Πνευματισμοῦ, περί τοῦ ὁποίου θά ἀσχοληθῶμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. Εἰς τούς ἀρχαίους συγγραφεῖς καταφαίνεται πόσον ἐτάραττε τόν ἄνθρωπον ὁ φόβος, μή θανόντος τινος, δέν τηρηθοῦν δι' αὐτόν τά νόμιμα. Περισσότερον τοῦ θανάτου ἐφοβοῦντο τήν στέρησιν τῆς ταφῆς καί τήν τήρησίν τῶν κατ' αὐτήν νομίμων διότι ἐπρόκειτο περί αἰωνίου εὐδαιμονίας. Ἐντεῦθεν οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν εἰς θάνατον τούς στρατηγούς, μετά τήν κατά θάλασσαν νίκην, ὡς ἀμελήσαντας τῆς ταφῆς τῶν πεσόντων. Διότι διά τῆς νίκης ἔσωσαν μέν τάς Ἀθήνας, ἀλλά διά τῆς ἀμελείας των κατεδίκασαν εἰς ἄτερμον μαρτύριον χιλιάδας ψυχῶν. Διά τοῦτο καί οἱ συγγενεῖς τῶν θανόντων ἐνεφανίσθησαν πρό τοῦ δικαστηρίου πενθηφοροῦντες καί ἐζήτησαν ἐκδίκησιν. Εἰς τούς μεγάλους ἐγκληματίας ἐπεβάλλετο ἡ φοβερά ποινή τῆς στερήσεως τῆς ταφῆς. Ἰσοῦτο αὕτη πρός βασανιστήριον αἰώνιον[11].

---

[8] Ἰδίου, σελ. 10, ὑποσημ. 8 καί βιβλ. αὐτ.

[9] Ἰδίου, σελ. 10, ὑποσημ. 9 καί βιβλ. αὐτ.

[10] Ἰδίου, σελ. 10-11 καί ὑποσημ. 10 καί 11 καί βιβλ. αὐτ.

[11] F. de Coulange μν. ἔργ., σελ. 11-12 καί ὑπ. 12-14 καί βιβλ. αὐτ.

Ἐπιστεύετο λοιπόν ἀπ' ἀρχῆς παρά τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰταλῶν καθ' ὅλην τήν προϊστορικήν περίοδον, ὄχι μόνον ἡ μετά θάνατον ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλά καί ὅτι αὐτή δέν ἦτο τελείως ἀπηλλαγμένη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅπως μή ἔχῃ ἀνάγκην τροφῆς. Διά τοῦτο καθ' ὡρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους ἐφέρετο δεῖπνον εἰς ἕκαστον τάφον. Οἱ τάφοι ἐστολίζοντο δι' ἀνθέων καί χόρτων (φυλλάδων ἤ πλεγμάτων - τῶν συγχρόνων στεφάνων) ἐπετίθεντο δ' ἐπ' αὐτῶν πλακοῦντες, καρποί, ἅλας κ.ἄ. καί ἐχύνετο γάλα καί οἶνος, ἐνίοτε δέ καί αἷμα ἱερείου. Δέν ἦτο δέ τό ἐπιτάφιον δεῖπνον ἁπλῆ ἀναμνηστική πρᾶξις. Αἱ τροφαί προωρίζοντο πράγματι καί ἀποκλειστικῶς διά τόν θανόντα. Ἠνοίγετο ὀπή εἰς τόν τάφον ὅπως ἡ στερεά τροφή φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ, ἐνῶ τό γάλα καί ὁ οἶνος ἐχύνοντο ἐπί τοῦ χώματος. Ἀπηγγέλλοντο καθιερωμέναι ἐπικλήσεις πρός τόν νεκρόν, ὅπως δεχθῇ τάς τροφάς, τάς ὁποίας οὐδείς τῶν παρισταμένων ἔθιγε, θύματος δέ (ἱερείου) σφαζομένου, ἐκαίοντο πᾶσαι αἱ σάρκες, ὅπως μηδείς τῶν ζώντων φάγῃ ἐξ αὐτῶν. Ἀποχωροῦντες οὗτοι ἄφινον ποσόν τι γάλακτος καί πλακοῦντάς τινας εἰς ἀγγεῖα, αἱ προσφοραί δ' αὗται ἔπρεπε νά γίνωνται τακτικῶς. Ἐάν παρελείποντο, αἱ ψυχαί ἐξήρχοντο τῶν τάφων των καί καθίσταντο πάλιν πλάνητες, βασανίζουσαι ἤ καί τιμωροῦσαι τούς ζῶντας, καί ἐπέστρεφον εἰς τούς τάφους των ἅμα τῇ προσφορᾷ τῶν τροφῶν. Παρά τοῖς Ἑλληνικοῖς τάφοις ὑπῆρχε θέσις προορισμένη διά τήν σφαγήν τοῦ θύματος καί ἔψησιν αὐτοῦ. Ὁ Ρωμαϊκός τάφος εἶχεν εἶδος μαγειρείου εἰδικοῦ (Culina) ἀποκλειστικῶς κατεσκευασμένου διά τήν χρῆσιν τοῦ νεκροῦ. Μετά τήν μάχην τῶν Πλαταιῶν, οἱ Πλαταιεῖς ἀνέλαβον τήν ὑποχρέωσιν, ὅπως καθ' ἕκαστον ἔτος προσφέρουν εἰς τούς πεσόντας τό ἐπιτάφιον δεῖπνον. Καί προσεφέρετο τοῦτο ἐν μεγάλῃ τελετῇ καί πομπῇ[12].

Συνυφασμένη πρός τήν τοιαύτην περί τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεως τῶν ψυχῶν πίστιν ἦτο καί ἡ δοξασία τῶν ρηθέντων λαῶν ὅτι οἱ νεκροί καθίσταντο ὄντα ἱερά καί ὡς ἐκ τούτου ἡ πρός αὐτούς προσφορά τροφῶν δέν ἀφέθη εἰς τήν προαίρεσιν τῶν ἐπιζώντων. Ἐπεβλήθη ὑποχρεωτική, καί δι' εἰδικῶν δογμάτων καί ἐθῶν ἱδρύθη ὁλόκληρος θρησκεία τοῦ θανάτου (διακεκριμένη ἀπό τῆς πίστεως πρός θεούς ὑπερβατικούς καί τῆς πρός αὐτούς λατρείας),[13] ἧς αἱ ἰδιαίτεραι ἱεροτελεστίαι διετηρήθησαν μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ νεκροί ἐκαλοῦντο χρηστοί, ἱεροί, μάκαρες καί εἶχον πρός αὐτούς ὅλον τό σέβας, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος δύναται νά τρέφῃ πρός τό θεῖον. Ἐπίστευον ὅτι πᾶς τεθνεώς εἶναι καί Θεός.[14] Καί δέν ἐθεωροῦντο θεοί μόνον οἱ μεγάλοι

[12] F. de Coulange μν. ἔργ., σελ. 13-15 καί ὑπ. 15-21 καί βιβλ. αὐτ. καί σελ. 18, ὑπ. 12 καί βιβλ. αὐτ.

[13] P. Decharme «*Ἡ μυθολογία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος*», σελ. 44 - 45, 48 - 55 καί 58-72 καί βιβλ. αὐτ.

[14] F. de Coulanges μν. ἔργ., σελ. 15-16 καί ὑπ. 1-13 καί βιβλ. αὐτ.

ἄνδρες, ἀλλά πάντες οἱ θνήσκοντες ἀδιακρίτως. Ὡσαύτως δ' ὄχι μόνον οἱ ἐνάρετοι, ἀλλά καί οἱ κακοί μέ τήν διαφοράν ὅτι οὗτοι διετήρουν πάντα τά φαῦλα ἔνστικτα καί τάς κακίας, ἅς εἶχον ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ Κικέρων λέγει: «*Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἠθέλησαν, ὅπως οἱ καταλείποντες τήν ζωήν ταύτην ἄνθρωποι τάσσωνται ἐν τῇ τάξει τῶν θεῶν*». Οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν τούς θανόντας «ὑποχθονίους θεούς». Ἐν τῷ Αἰσχύλῳ, υἱός ἐπικαλεῖται τόν θανόντα πατέρα του λέγων: «*Ὦ σύ, ὁ θεός ὤν ὑπό τήν γῆν...*». Ὁ Εὐριπίδης ὁμιλῶν περί τῆς Ἀλκηστίδος, λέγει: «*Παρά τάφῳ ὅπου διαβάτης θέλει σταματήσει καί θέλει εἴπει. Εἶναι αὕτη ἤδη θεότης μακαρία*». Οἱ Ρωμαῖοι ἐκάλουν ἐπίσης τούς θανόντας θεούς χθονίους (Manes). Οἱ τάφοι ὅθεν τῶν νεκρῶν ἦσαν καί ναοί τῶν θεῶν. Πρό τοῦ τάφου ἐκτίζετο βωμός θυσίας, καθώς καί πρό τῶν ναῶν τῶν θεῶν[15]. Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν ἦτο ὁμοία εἰς τούς Ἕλληνας, τούς Λατίνους, τούς Σαββίνους, τούς Τυρρηνούς, τούς Ἰνδούς καί τούς Αἰγυπτίους. Αἱ διά τοῦ θανάτου ἀποθεούμεναι ψυχαί ἐκαλοῦντο ὑπό τῶν Ἑλλήνων καί δαίμονες, ἥρωες. Οἱ Λατῖνοι ὠνόμαζον αὐτάς Lares (Λάρητας), Manes, Genii (πνεύματα) ὅταν δ' ἦσαν κακοποιά, Larves (Μορμώ)[16].

Ἀπόρροια ὡσαύτως τῆς αὐτῆς περί ἐπιβιώσεως τῶν ψυχῶν πίστεως ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς καί ἡ «οἰκογενειακή - οἰκιακή» θρησκεία, καθ' ἥν ἕκαστος θεός - πρόγονος ἐλατρεύετο μόνον ὑπό τῆς οἰκογενείας του καί μόνον ὑπό τῶν ἐξ αἵματος κατιόντων. Ἐπίσης ἡ κηδεία τοῦ θνήσκοντος ἔδει νά γίνῃ μόνον ὑπό ἐγγυτάτου συγγενοῦς. Εἰς τό ἐπιτάφιον δεῖπνον, τό καθ' ὡρισμένας ἐποχάς ἀνανεούμενον, μόνον ἡ οἰκογένεια τοῦ θανόντος ἐδικαιοῦτο νά παραστῇ. Ὁ θανών δέν ἐδέχετο προσφοράς ξένων, δέν ἤθελεν τήν λατρείαν των. Ἡ κατά τάς ἐπιταφίους τελετάς παρουσία ξένων ἐτάραττε τήν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς του, ἐξ οὗ καί ὁ νόμος ἀπηγόρευε τῷ ξένῳ νά βαδίζῃ πρός τάφον. Καί τό ἐγγίζειν ἁπλῶς διά τοῦ ποδός ἐπί τάφου, ἔστω καί ἐξ ἀπροσεξίας, ἦτο πρᾶξις ἀσεβής, δι' ἥν ἔπρεπε νά κατευνασθῇ ὁ θανών καί ὁ εἰς αὐτήν περιπεσών νά ἐξαγνισθῇ. Κατά συνέπειαν τούτων, ὁ πρωτότοκος υἱός πρῶτος ὑπεῖχε τό καθῆκον νά ἐκτελῇ τάς σπονδάς καί τάς θυσίας τοῦ πατρός καί πρό πάντων τῶν προγόνων του, ἡ δέ παραμέλησις τοῦ καθήκοντος τούτου ἦτο ἡ μεγίστη τῶν ἀσεβειῶν. Διότι ἡ διακοπή τῆς λατρείας τῶν προγόνων ἐπέφερε τήν ἔκπτωσιν σειρᾶς ὅλης τεθνεότων καί ἐξεμηδένιζε τήν εὐδαιμονίαν των. Ἦτο ἀληθής πατροκτονία. Πολλαπλασιαζομένη τόσον, ὅσοι πρόγονοι ἠριθμοῦντο εἰς τήν οἰκογένειαν[17].

---

[15] Ἰδίου, αὐτόθ. σελ. 16, ὑποσ. 4-7 καί βιβλ. αὐτ.

[16] Ἰδίου, αὐτόθ. σελ. 19, ὑποσ. 17-21 καί βιβλ. αὐτ.

[17] F. de Coulanges μνημ. ἔργ., σελ. 31-34 καί ὑποσ. 1-7 καί βιβλ. αὐτ.

Ἐάν ἀντιθέτως αἱ θυσίαι συνετελοῦντο κατά τά κεκανονισμένα, ἐάν αἱ τροφαί ἐφέροντο ἐπί τοῦ τάφου κατά τάς ὡρισμένας ἡμέρας, τότε ὁ πρόγονος καθίστατο Θεός προστάτης, πολέμιος πάντων τῶν μή ἐξ αὐτοῦ καταγομένων καί ἀρωγός πρός τούς ἀπογόνους του. Ἀνεπτύσσετο διαρκής ἀνταλλαγή ὑπηρεσιῶν τῶν ζώντων καί τῶν τεθνεώτων ἑκάστης οἰκογενείας πρός ἀλλήλους. Ὁ ζῶν συνεδέετο μετά τοῦ τεθνεῶτος καί ὁ θανών μετά τῶν ἐπιζώντων. Ὁ δεσμός οὗτος συνέδεεν ἀρρήκτως πρός ἀλλήλας πάσας τάς γενεάς μιᾶς οἰκογενείας καί ἐδημιούργει οὕτως ἕν σῶμα αἰωνίως ἀχώριστον. Ἑκάστη οἰκογένεια εἶχεν ἴδιον τάφον, ἐν ᾧ ἔδει νά ταφοῦν πάντες οἱ ὁμαίμονες. Παρά τόν τάφον τοῦτον ἐτελοῦντο οἱ ἱεροτελεστίαι καί ἑωρτάζοντο αἱ ἐπέτειοι, ἐκεῖ δ' ἑκάστη οἰκογένεια ἐπίστευεν ὅτι βλέπει τούς ἱερούς προγόνους της. Ὁ τάφος, κατά τούς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἔκειτο ἐν τῷ κτήματι τῆς οἰκογενείας καί πλησίον τῆς θύρας, ἵνα, ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης, «*οἱ υἱοί εἰσερχόμενοι εἰς τήν κατοικίαν των, ἤ ἐξερχόμενοι ταύτης, συναντοῦν ἑκάστοτε τοῖς πατράσιν αὐτῶν καί ἀπευθύνουσι πρός αὐτούς δέησιν*». Οὕτως ὁ πρόγονος ἔμενεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γένους του. Ἀόρατος ἀλλά πάντοτε παρών, ἐξηκολούθει ὤν πατήρ αὐτῆς. Ἀθάνατος αὐτός, εὐτυχής, θεῖος ἐνδιεφέρετο διά πᾶν ὅπερ κατέλιπεν εἰς τήν γῆν, ἐγνώριζε τάς ἀνάγκας του καί ἐμερίμνα διά τήν θεραπείαν των. Οἱ ζῶντες εἶχον τούς θανόντας γονεῖς ὁδηγούς καί προστάτας. Ἐν ταῖς δυσχερείαις, ἐπεκαλοῦντο τήν φρόνησίν των, ἐν τῇ θλίψει, τήν παρηγορίαν των, ἐν κινδύνῳ τό στήριγμά των, ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τήν ἐξιλέωσιν[18]. Τήν αὐτήν πίστιν περί τῆς ἐπιβιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, μέ μικράς τοπικάς παραλλαγάς, εἶχον καθ' ὅλην τήν προϊστορικήν ἐποχήν, ἀλλά καί ἐν συνεχείᾳ ἐπί μακρόν (κατά τήν ἱστορικήν τοιαύτην) οἱ λοιποί λαοί τῆς Ἀρίας, ὅπως καί τῶν λοιπῶν φυλῶν.

Οὕτως ἐκτός τῶν ἄλλων διασωθεισῶν σχετικῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν τῆς ἀρχαιοτάτης Αἰγυπτιακῆς θρησκείας, ὧν ἀποκορύφωμα ἀποτελοῦν αἱ πυραμίδες τῶν Φαραώ, ὡς αἰώνια ἐνδαιτήματά των, «*ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν νεκρῶν*» τῆς θρησκείας ταύτης ἀναφέρεται καί ἡ ἑξῆς ἀπολογία τῶν ψυχῶν πρός τόν θεόν Ὄσιριν, ἥτις καί ἐτίθετο γραπτή ἐν τῷ φερέτρῳ των. «*Τιμή ὑμῖν, κύριοι τῆς ἀληθείας καί τῆς δικαιοσύνης. Δόξα σοι μεγάλε θεέ. Ἔρχομαι πρός σέ, Κύριέ μου, παρίσταμαι ἐνώπιόν σου, διά νά ἀπολαύσω τῆς θέας τῶν τελειοτήτων σου. Δέν διέπραξα δόλον πρός ἄνθρωπον. Δέν ἐτυράννησα τήν χήραν. Δέν ἐψευδομαρτύρησα. Δέν ἐσυκοφάντησα τόν δοῦλον πρός τόν κύριον αὐτοῦ. Δέν ἐπείνασέ τις ἐξ αἰτίας μου. Δέν ἐδάκρυσέ τις δι' ἐμέ. Δέν ἐφόνευσα. Δέν ἔκλεψα τούς ἄρτους*

[18] Ἰδίου, αὐτόθ., σελ. 34-35 καί ὑποσ. 8-9 καί βιβλ. αὐτ.

τῶν ναῶν. Δέν ἀφήρεσα τάς προμηθείας, ἀλλ' οὔτε ἔλυσα τάς ταινίας τῶν μουμιῶν... Εἶμαι ἁγνός, ἁγνός, ἁγνός[19]». Τήν ἀπολογίαν του τήν ἔκαμνον βεβαίως καί προφορικῶς αἱ ψυχαί ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ τάφῳ προσετίθετο, σύν τοῖς ἄλλοις, καί ἡ περίφημος «νεκυιόβιβλος», ἵνα διαφωτίζωνται αὗται περί τῶν ἀλεξικάκων ἐκείνων φράσεων, δι' ὧν θά ὑπερενίκων τάς δυσχερείας τοῦ πρός τόν θεόν Ρά (εἰς ὅν ἦσαν ἐμπεπιστευμένοι οἱ νεκροί) ταξειδίου, θά ἐπηρέαζον δέ καί τούς ἐν Ἅδῃ δικαστάς ὑπέρ αὐτῶν. Οἱ εἰκονικοί τέλος συμβολισμοί τοῦ ὄφεως, τῆς ψυχῆς καί τοῦ κανθάρου, δι' ὧν ἱερογλυφικῶς ὑπεδηλοῦτο ἡ ἀπό τοῦ σώματος ἐλευθέρωσις τῆς ψυχῆς, εἶναι πρόσθετος μαρτυρία τῆς πίστεως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων εἰς τήν κατά τόν θάνατον ἀπελευθέρωσιν καί τήν ἐπίβιωσιν αὐτῆς.[20]

Ἐν τῷ Παρσισμῷ ἐπίσης (τῇ ἀρχαιοτάτῃ θρησκείᾳ τῶν Περσῶν), ὡς διεμορφώθη οὗτος ὑπό τοῦ Ζωροάστρου καί εἰς τά ἀρχαιότατα βιβλία τῶν «Γκατάς» πιστεύεται ἀπολύτως ὄχι μόνον ἡ μετά θάνατον ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί ἡ ἐπί τριήμερον μόνον παραμονή της πλησίον τοῦ τάφου, ἀλλά καί ἡ ἀνάλογος προσέτι πρός τήν ἐπίγειον ζωήν της αἰωνία ἀνταμοιβή εἰς τόν οὐρανόν ἤ ἡ καταδίκη της εἰς τόν Ἅδην. Ἡ διδασκαλία τοῦ Παρσισμοῦ εἶναι συγγενής πρός τήν σχετικήν διδασκαλίαν τῆς Π.Δ. Πιστεύεται δέ καί ὑπ' αὐτοῦ προσέτι καί ἡ ἀνάστασις τῶν σαρκικῶν σωμάτων ἡμῶν.[21]

Οἱ Βαβυλώνιοι ἐπίστευον ὡσαύτως εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καί τήν αἰωνίαν παραμονήν της εἰς τήν χώραν τῶν νεκρῶν, τήν Ἀρραλλοῦ, ἐν ᾗ ἐκολάζοντο ἀνηλεῶς οἱ παραβάται τῶν θείων νόμων. Διά τούς ἥρωας ὑπῆρχε ἡ νῆσος τῶν μακάρων. Ἀλλά τό πρός αὐτήν ταξείδιον ἦτο λίαν δυσχερές.[22]

Εἰς τόν Ταοϊσμόν ἐπίσης, τήν θρησκείαν τῶν Σινῶν, καί τόν Σιντοϊσμόν τῶν Ἰαπώνων, διακηρύσσεται ἀπ' ἀρχῆς ἡ ζῶσα πίστις καί τῶν λαῶν τούτων εἰς τήν μετά θάνατον ζωήν καί ἐπικράτει, ὡς καί παρά τοῖς ἡμετέροις προϊστορικοῖς προγόνοις, ἡ λατρεία τῶν προγόνων, ἀλλά καί ὁ φόβος τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων. Πιστεύεται ὅτι αἱ ψυχαί τῶν νεκρῶν συζοῦν ἀοράτως μετά τῶν ἐπιζώντων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν των, ἐξ οὗ καί ἕν δωμάτιον τῆς οἰκίας ἀφιεροῦται ὡς ἐνδιαίτημα αὐτῶν. Ἐν αὐτῷ τελοῦνται αἱ θρησκευτικαί θυσίαι καί τελεταί, εἰς ἃς μετέχουν καί αἱ ψυχαί.[23] Πιστεύεται

---

[19] Ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀπολογίας προσφώνησις τοῦ Θεοῦ διά τοῦ πληθυντικοῦ «Τιμή Ὑμῖν, κύριοι...» καί ἡ τρίς ἐπανάληψις εἰς τό τέλος τῆς λέξεως «ἁγνός» εἶναι τραναί ἐπίσης, ἀναντιρρήτως, ἐνδείξεις τῆς πίστεως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καί εἰς Τρισυπόστατον Θεόν.

[20] Πρβλ. και μακαριστοῦ Κ. Καλλινίκου μνημ. ἔργ., σελ. 48 – 49, καί ἀοιδίμου Λεων. Φιλιππίδη μνημ. ἔργ., σελ. 52 - 53 καί βιβλ. αὐτόθι.

[21] Πρβλ. Κ. Καλλινίκου μν. ἔργ., σελ. 49.

[22] Ἰδίου μν. ἔργ., σελ. 47.

[23] Ἰδίου μν. ἔργ., σελ. 50.

ὁμοίως ὅτι ἡ ψυχή, μεθισταμένη μετά τόν θάνατον εἰς τήν τάξιν τῶν ἀθανάτων, καθίσταται ὑπέργειον ὂν (καμί) καί δικαιοῦται εἰδικῆς λατρείας. Διά τοῦτο εἰς τόν Σιντοϊσμόν ὑπάρχουν 800 περίπου μυριάδες Θεῶν.

Τέλος, εἰς τόν Βεδδισμόν, τήν ἀρχαιοτάτην ταύτην θρησκείαν τῶν Ἰνδῶν, ἀλλά καί τήν ἀρχαιοτέραν τοιαύτην ὅλων τῶν θρησκειῶν, εἶναι σαφής ἡ διδασκαλία τῶν Βεδδῶν (τῶν παναρχαίων ἱερῶν βιβλίων του) περί τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου διά τήν ἀθανασίαν καί τοῦ τρόπου τῆς σωτηρίας του. Ἐν τῇ **Ἰτιχασαμουτσαΐᾳ** (συλλογή ἐκ τῆς Μαχαβαράτας), κεφ. Θ΄, «*περί ἔργων, ἐξ ὧν πορεύεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τόν Ἅδην ἤ τόν οὐρανόν*», περιγράφονται λεπτομερῶς πᾶσαι αἱ κακαί πράξεις, αἱ ὁδηγοῦσαι τάς ψυχάς εἰς τόν Ἅδην. Ἐπίσης δέ καί αἱ ἀγαθαί, ἅς οἱ πράττοντες πορεύονται εἰς τόν οὐρανόν[24]. Οὕτως ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη θρησκεία, ἐξ ἧς προδήλως προῆλθον πᾶσαι αἱ λοιπαί τῶν προχριστιανικῶν λαῶν (ἐξαιρουμένης τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως τοιαύτης τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ εἰς ἥν ὅμως διεσώθησαν ἐπίσης πολλά σημεῖα τῆς κοινῆς ὅλων τῶν προϊστορικῶν λαῶν παραδόσεως), διδάσκει ἀπ' ἀρχῆς τήν μετά θάνατον αἰωνίαν ἐπιβίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλά καί τήν ἀνάλογον πρός τήν ἐνταῦθα ζωήν κρίσιν της ὑπό τοῦ Θεοῦ. Τήν αὐτήν δέ διδασκαλίαν ἐνέχει καί ἡ ἀρχαιοτάτη ἐπίσης Αἰγυπτιακή θρησκεία, ὅπως καί αἱ παραλλήλως πρός αὐτήν διαμορφωθεῖσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ θρησκείαι τοῦ Παρσισμοῦ, τοῦ Ταοϊσμοῦ καί τοῦ Σιντοϊσμοῦ.

Ἐκ τῆς γενικῆς λοιπόν ταύτης ἐπισκοπήσεως τῆς προϊστορικῆς ἀλλά καί τῆς ἱστορικῆς ἐν συνεχείᾳ ζωῆς ὅλων τῶν λαῶν τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς, βεβαιούμεθα ἀπολύτως ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τοῦ πλανήτου καί τῆς διαμορφώσεως τῶν πρώτων κοινωνιῶν καί ἐθνῶν πιστεύεται παρά πάντων ὄχι μόνον ἡ ὕπαρξις ὑπερβατικοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ, ἀλλά καί ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὕπαρξις ψυχῆς ἐνσυνειδήτου, ἐπιζώσης μετά θάνατον καί διατηρούσης τόν σύνδεσμον καί τήν ἐπικοινωνίαν μετά τῶν ἐπιζώντων, ἰδίᾳ δέ μετά τῶν στενῶν συγγενῶν αὐτῆς. Πρός τούτοις (καί ὅπως τονίζει καί ὁ Louis Elbe ἐν τῷ συγγράμματί του «*Lavie future devant la Sagesse antidue et la Seiene Moderne*», κεφ. Β΄) βασίμους ἤδη ἔχομεν ἐνδείξεις, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἐπιστεύετο ἐπίσης ὑπό τῶν πρωτογόνων λαῶν καί ἡ ἀνάστασις τῶν σωμάτων τῶν νεκρῶν, ὡς ἐκ τούτου δέ «ἔδιδον εἰς τόν νεκρόν ἐντός τοῦ τάφου τήν ἀναδιπλωμένην στάσιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐμβρύου εἰς τόν κόλπον τῆς μητρός του». Διά τῆς στάσεως δηλ. ταύτης τοῦ πτώματος ἐντός τοῦ τάφου (τήν ὁποίαν ἠδύναντο νά κατορθώσουν μετά δυσκόλων προσπαθειῶν) προδήλως συνεβόλιζον τήν προσδοκίαν τῆς νέας γεννήσεως-ἀναστάσεως ἐκ τοῦ κόλπου τῆς κοινῆς μητρός γῆς. Τήν

[24] Πρβλ. Δημ. Γαλανοῦ, μν. ἔργ. τομ. 5, σελ. κ΄, κβ΄ καί 69-75.

αὐτήν δέ προσδοκίαν ἐξεδήλουν καί δι' ἄλλων συμβόλων χαρασσομένων ἐπί τῶν ἐπιτιθεμένων εἰς τούς τάφους λίθων (ὡς ὁ ἥλιος κ.ἄ.) ἀπό τῆς λιθίνης ἔτι ἐποχῆς. Καί τίθεται τό ἐρώτημα: Πῶς ἀνεπτύχθη ἡ πίστις αὕτη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τούς πρωτογόνους λαούς, ὡς καί ἡ ταυτόχρονος ἀλλά καί ἀρρήκτως μετ' αὐτῆς συνυφασμένη ὅμως περί ἑνιαίου πνευματικοῦ ὑπερβατικοῦ ἀλλά καί Τρισυποστάτου Θεοῦ; Τήν ἀπάντησιν εὑρίσκομεν βεβαίως εἰς τήν Γραφήν (Π.Δ.), κατά τάς μαρτυρίας τῆς ὁποίας ἀμφότεραι αἱ ἀλήθειαι αὗται ἀπεκαλύφθησαν εἰς τόν ἄνθρωπον εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως (διά φωτισμοῦ ἐκλεκτῶν ψυχῶν) ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ[25]. Ἀλλά καί εἰς τάς παναρχαίας Βέδδας, αἵτινες ἐπίσης, ὡς πιστεύεται ἐν τῷ Βεδδισμῷ-Βραχμανισμῷ, ἐδόθησαν ὁμοίως ὑπό τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει ἡ αὐτή μαρτυρία. Ἀποβαίνει δέ λογικῶς ἐπιτακτική ἡ ἀποδοχή τῆς ἀληθείας ταύτης. Διότι ἄλλως θά ἦτο ἀκατανόητον, πῶς οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, βλέποντες τόν θάνατον καί τήν διάλυσιν τοῦ σώματος αὐτῶν, διεμόρφουν τοιαύτην ἔντονον καί ζῶσαν πίστιν ὄχι μόνον περί τῆς ἐπιβιώσεως τῆς ψυχῆς των[26], ἀλλά καί τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων αὐτῶν. Ἐδόθη δηλ. ἀναμφιβόλως καί ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τόν ἄνθρωπον ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, προφανῶς ὅμως καί ἄλλη αἰτία συνετέλεσεν εἰς τήν ὑπό τῶν πρωτογόνων λαῶν διαμόρφωσιν τῆς περί τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τόσον ἐντόνου πίστεώς των. Καί αὐτή εἶναι προδήλως αἱ ἐμφανίσεις καί ἐπικοινωνίαι τῶν ψυχῶν τῶν ἀποθνῃσκόντων μετά τῶν ἐπιζώντων (καί δή τῶν στενῶν συγγενῶν ἤ φίλων των), αἵτινες, κατά τήν πρώτην ἰδίᾳ μετά τόν κατακλυσμόν περίοδον, θά ἦσαν ἀσφαλῶς, περισσότεραι καί συχνότεραι. Διότι οἱ πλεῖστοι τῶν τότε ἀνθρώπων, ὑπό τήν ἐπίδρασιν μάλιστα τῆς σκληρᾶς τιμωρίας τοῦ Κατακλυσμοῦ[27], ἀλλά καί τῆς διατηρήσεως, ἀναμφιβόλως, ὑπό τῶν πρώτων ἀπογόνων τοῦ Νῶε ἀκεραίας καί τῆς πρωταρχικῆς περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παραδόσεως, ἐξεδήμουν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου ἄνευ ἁμαρτιῶν, θανασίμων τουλάχιστον, καί εἶχον, ὡς ἐκ τούτου, αἱ ψυχαί των τήν ἐλευθερίαν τῆς συχνῆς ἐπικοινωνίας μετά τῶν προσφιλῶν των. Συνετέλεσεν ὅθεν προφανῶς καί αὕτη τά μέγιστα διά τήν διαμόρφωσιν τῆς τόσον ἐντόνου καί ζώσης πίστεως τῶν πρωτογόνων λαῶν εἰς τήν ἐπιβίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Καί ἀνευρίσκονται κατόπιν τούτων εὐκόλως τά αἴτια τῶν παραλλαγῶν τῶν ἐμφανιζομένων, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς τήν

---

[25] Πρβλ. Δημ. Γαλανοῦ, μν. ἔργ. τομ. 5, σελ. κ΄.

[26] Ἡ καθολικότης τῆς ἰδέας - πίστεως εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς κατά τήν πρώτην περίοδον τῆς ἐπί τοῦ πλανήτου ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἄκρᾳ προδήλως ἀντιθέσει πρός τήν ἀνθρωπίνην φύσιν καί πρός πάσας τάς αἰσθήσεις, ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως σοβαράν ἀπόδειξιν καί τῆς ἀληθείας τῆς «ἰδέας-πίστεως» ταύτης. Περί τῆς ἀποδείξεως ταύτης ἰδέ πλείονα εἰς Κ. Νεστορίδου «*περί ψυχῆς*» σελ. 1-2, 57 καί 61 -92, ἔνθα καί πολύτιμος σχετική γνώμη τοῦ Massillon.

[27] **Περί τοῦ ἐν τῇ Γραφῇ Κατακλυσμοῦ ἰδέ Ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως μνημ. ἔργ., σελ. 166 βιβλ. αὐτ.**

ἑνιαίαν ἀρχικῶς καί ὁμοιόμορφον καί «περί ψυχῆς» πίστιν ὅλων τῶν πρωτογόνων λαῶν, ἅτινα δέν διαφέρουν ἐκείνων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων παρεσύρθησαν οὗτοι εἰς τήν πολυθεΐαν καί τήν εἰδωλολατρίαν. Αἱ διαδοχικαί δηλ. ὁμάδες ἀνθρώπων, αἱ μετά τήν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν εἰς τόν Πύργον τῆς Βαβέλ ἐκ τῆς αὐτῆς κοιτίδος ἐκκινοῦσαι διά νά σχηματίσουν ἀνά τά παρθένα καί ἀκατοίκητα τότε σημεῖα τῆς γῆς τάς πρώτας ἀποικίας, τάς νησίδας τῶν μετέπειτα ἐθνῶν (Γενέσ. ΙΑ' 9), διατηροῦσαι καί τάς ἱεράς περί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς παραδόσεις μόνον προφορικῶς, ἐλλείψει γραφῆς, ἀλλοιοῦν, ἀποχωριζόμεναι ἀλλήλων, ἐν μέρει ἤ καί ἐν ὅλῳ, ἐνιαχοῦ, τάς παραδόσεις ταύτας, τάς προελθούσας ἐκ τῆς πρό τοῦ Κατακλυσμοῦ πρωτοθρησκείας, μέρος τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν καί τά ἐν τῇ Γραφῇ περί τῶν πρωτοπλάστων ἀλλά καί τῶν μέχρι τοῦ Κατακλυσμοῦ ἀπογόνων των ἀναφερόμενα[28]. Αἱ παραλλαγαί καί τῶν περί ψυχῆς παραδόσεων, ὀφειλόμεναι πρωτίστως εἰς τήν πληθυνομένην καί πάλιν, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἁμαρτίαν, ὡς καί τόν ἐκ ταύτης ἐπακολουθοῦντα πνευματικόν καί ψυχικόν σκοτισμόν, ὑπῆρξαν βεβαίως ἀνάλογοι καί πρός τάς ἀποστάσεις τῶν νέων οἰκισμῶν ἐκ τῆς ἀρχικῆς κοινῆς κοιτίδος, εἰς οὕς αἱ ἀπομακρυνόμεναι ἐξ αὐτῆς ὁμάδες ἐνεκαθίσταντο. Εἰς τούς λόγους δέ τούτους ὀφείλεται ἀναμφιβόλως καί ἡ κατά τήν προϊστορικήν ἐποχήν ἀτελής περί ψυχῆς πίστις τῶν ἡμετέρων προγόνων ὡς καί τῶν Ἰταλῶν, ἤτοι ἡ μή συνύπαρξις ἐν αὐτῇ, ἀπ' ἀρχῆς, σαφοῦς δοξασίας περί Ἅδου, ὡς καί περί μισθαποδοσίας καί κρίσεως. Εἰς τούς αὐτούς ἐπίσης λόγους ὀφείλεται καί ἡ ἀτελεστέρα περί ψυχῆς πίστις τῶν βορείων προϊστορικῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, πολύ δέ περισσότερον ἡ πίστις των εἰς ἀγρίαν κατάστασιν περιελθόντων. Διότι καί οἱ ἄγριοι (καί οἱ βαρβαρώτεροι τῶν ἐπιζώντων) ἔχουν ὡσαύτως, κατά τόν μέγαν γλωσσολόγον Max Muller[29], ὡς καί ἄλλους διασήμους ἐπίσης ἀνθρωπολόγους, λέξεις δηλωτικάς σώματος καί ψυχῆς, ὡσαύτως δέ ὄχι μόνον πίστιν, ἔστω καί ὑποτυπώδη, πρός ὑπερβατικόν Θεόν, ἀλλά καί ἠθικάς ἀρχάς ὁμοίας ἐν πολλοῖς πρός τάς ἡμετέρας. Δέν διαφέρουν ἀπό ἡμᾶς κατά τήν εὐφυΐαν καί τάς λοιπάς πνευματικάς ἰδιότητας καί δέν ἀποτελοῦν ποσῶς τήν πρώτην βαθμίδα τῆς ἐκ τῶν πιθήκων ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ἀτελεῖς θρησκευτικαί δοξασίαι των δέν εἶναι ὡσαύτως τύπος τῆς πρώτης θρησκείας εἰς ἥν ἐπίστευον οἱ πρωτόγονοι λαοί. Ὅλως ἀντιθέτως, καί ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἀνθρωπολόγος Waitz κ.ἄ.., ἡ ὅλη ζωή των, ἀλλά καί αἱ θρησκευτικαί δοξασίαι των, παριστοῦν τήν τελευταίαν βαθμίδα τῆς προοδευτικῆς ψυχικῆς καί πνευματικῆς καταπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν στερηθῇ τῆς θείας χάριτος καί κοινω-

[28] Πρβλ. ἀοιδίμου Λεων. Φιλιππίδου μνημ. ἔργ., σελ. 36, 54 καί 62 καί βιβλ. αὐτ.

[29] Πρβλ. μακαριστοῦ Κ. Καλλινίκου μνημ. ἔργ., σελ. 183 καί βιβλ. αὐτ. καί Κ. Νεστορίδου μνημ. ἔργ. σελ. 60.

νίας, καί ἀποκόψῃ πάντα σύνδεσμον μετά τῶν λοιπῶν συνανθρώπων του εἴτε ὡς ἄτομον, εἴτε ὡς ὁμάς[30]. Αἱ δέ φυλετικαί, αἱ χρωματικαί καί λοιπαί μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν φυλῶν ὀργανικαί διαφοραί ὀφείλονται πρωτίστως εἰς φυσικούς, διαιτητικούς, κλιματολογικούς ἀλλά καί ψυχικούς λόγους, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε πρός τόν νόμον τῆς κληρονομικότητος, τόν ὁποῖον διά λόγους πανσόφου οἰκονομίας ἄτεγκτον ἐπίσης, διά τόν ἄνθρωπον ἀλλά καί τά ζῷα καί τά φυτά, ἔταξεν ὁ Θεός[31].

Εἰς τά αἴτια λοιπόν ταῦτα ὀφείλεται ἡ μερική ἤ καί ὁλική ἐνιαχοῦ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀπό τῆς πρωταρχικῆς ἑνιαίας καί περί ψυχῆς πίστεως τῶν κοινῶν προγόνων των, συνετέλεσεν ὅμως ἀσφαλῶς προσέτι πρός τοῦτο τόσον καί ἡ κατά τά τέλη τῆς προϊστορικῆς περιόδου ἀναφανεῖσα καί ραγδαίως μεταξύ τῶν λαῶν ἐξαπλωθεῖσα θεωρία τῆς μετενσαρκώσεως ἤ μετεμψυχώσεως, ὡς καί ἡ ἐπακολουθήσασα φιλοσοφία, ἥτις, ἀποτελοῦσα ἀνάτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθεῖσαν διά τοῦ σπερματικοῦ λόγου[32], διά τήν πνευματικήν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνύψωσιν, δέν περιωρίσθη, δυστυχῶς, ὅπως καί σήμερον, εἰς τήν ἔρευναν μόνον τῆς φύσεως καί τοῦ γενεσιουργοῦ λόγου, ὡς καί τοῦ σκοποῦ τῶν διαφόρων φαινομένων τῆς παρούσης δημιουργίας. Ἤσκησε καί γενικήν κριτικήν ἐναντίον τῆς ἐκ παραδόσεως πίστεως τόσον τῆς περί τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος, τοῦ Θεοῦ, ὅσον καί τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς παρασυρθεῖσα εἰς πλάνας πολλάς. Ἀλλ' ἡ μέν θεωρία τῆς μετενσαρκώσεως ἤ μετεμψυχώσεως (ἡ προελθοῦσα, προδήλως, ἐκ πνευματικῶν ἀνακοινώσεων πονηρῶν πνευμάτων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου-δαιμόνων, καθά ἐν τοῖς ἑπομένοις θά ἀποδείξωμεν) καίτοι ἀντικειμένη εἰς τήν ἐκ παραδόσεως πίστιν τῆς αἰωνίας καί προσωπικῆς ἐπιβιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, κατέστη δυνατόν ἐν τούτοις νά συνδυασθῇ ἐπί μακρόν χρόνον μετά τῆς πρωταρχικῆς πίστεως καί τῆς μετ' αὐτῆς συνυφασμένης προγονολατρίας[33]. Προκειμένου δέ περί τῆς φιλοσοφίας, αἱ περί ψυχῆς δοξασίαι τῶν διαφόρων φιλοσόφων ὑπῆρξαν ἐν συνόψει αἱ ἑξῆς:

Ὁ Λάο Τσέ, ὁ Κομφούκιος καί ὁ Ζωροάστρης, γενόμενοι ἐν Ἀσίᾳ καί ἱδρυταί θρησκειῶν, οὐδόλως ἔθιξαν τά βάθρα τῆς προγονικῆς τῶν λαῶν των πίστεως περί τῆς προσωπικῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, μᾶλλον δέ διά τῆς ἠθικοδιδασκαλίας των ἐνίσχυσαν αὐτά. Ὁ Βούδδας, ἀντιθέτως, καί οἱ ὀπαδοί του, ὑπῆρξαν πολέμιοι καί τῆς πίστεως ταύτης, διδάξαντες τήν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου διά τῆς ἀνακυκλήσεως τῶν μεταβιώ-

---

[30] Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου μν. ἔργ., σελ. 152-159 καί Λεων. Φιλιππίδου μν. ἔργ. σελ. 36, ὑποσ. 1.

[31] Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου μνημ. ἔργ., σελ. 118-152 καί βιβλ. αὐτόθι.

[32] Πρβλ. Λεων. Φιλιππίδου μνημ. ἔργ. σελ. 99 καί 172-173 καί βιβλ. αὐτ.

[33] Πρβλ. F. de Coulanges, μν. ἔργ. σελ. 7 ἑξ.

σεων μετεμψυχώσεων (σαμσάρα), ὡς καί τήν ἀπορρόφησιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐν τῇ Νιρβάνᾳ. Ὁ Βουδδισμός εἶναι, κατά βάθος, ἀθεϊστικόν ἤ πανθεϊστικόν σύστημα, μή παραδεχόμενος οὔτε ὑπερπέραν καί προσωπικόν ὑπερβατικόν Θεόν, μήτε προσωπικήν ψυχήν, ὡς καί ἐπιβίωσίν της. Ἡ «μακαριότης» τοῦ Νιρβάνα τοῦ Βουδδισμοῦ εἶναι ἡ ἀναισθησία καί ἡ ἀναλγησία, κατάστασις βαθέως ὕπνου καί σιγή πάσης ἐπιθυμίας, ἀναισθησία προσιτή καί εἰς τήν ζωήν καί τούς συνανθρώπους, καί αὐτῶν ἔτι τῶν ἱερωτέρων. Ἡ ἀπέκδυσις τοῦ, κατ' αὐτόν, δεσμωτηρίου τῆς προσωπικότητος καί ἡ καταβύθισις-ἀπορρόφησίς της ἐν τῷ πανθεϊστικῷ ἀπροσώπῳ καί ἀπολύτῳ[34]. Τοιαύτη εἶναι ἡ περί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διδασκαλία τοῦ Βουδδισμοῦ, τήν ὁποίαν ἀπεδέχθη ἐξ ὁλοκλήρου καί ἡ θεοσοφία, προελθοῦσα ἀναμφιβόλως ἐξ αὐτοῦ.

Οἱ διασημότεροι ἐπίσης τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, καίτοι μετά μείζονος ζήλου «*ἐζήτησαν σοφίαν*» (*Α΄ πρός Κορ.* α΄ 22) καί ἐντονώτερον, ὡς ἐκ τούτου, ἐπεδίωξαν τήν ἀνεύρεσιν καί τῆς περί «ψυχῆς» ἀληθείας, ἐν τούτοις ἐλάχιστοι παρέμειναν πιστοί εἰς τήν ἐκ παραδόσεως πίστιν. Πολλοί παρεσύρθησαν εἰς τήν ἀποδοχήν τῆς ψευδοῦς θεωρίας τῆς μετενσαρκώσεως ἤ μετεμψυχώσεως, τινές δέ καί εἰς ποικίλας καί φρικτάς ἀντιφάσεις, ἀλλά καί εἰς τήν τελείαν ἄρνησιν τῆς ἐπιβιώσεως καί τῆς ἀθανασίας καί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Οὕτως ὑπό τοῦ Ὀρφέως, κατ' ἀρχήν, καί τῶν Ὀρφικῶν, ἐνῶ ἐπιστεύετο ἀπολύτως ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐν τούτοις ἐθεωρεῖτο ὄχι μόνον ὑποχρεωτική καί ἡ πρός τελείωσιν μετενσάρκωσις[35], ἀλλά προσέτι καί ὅτι ἡ ψυχή διάχυτος οὖσα εἰς τό Σύμπαν, εἰσέρχεται εἰς τά ἔμψυχα (τά ζῶα καί τόν ἄνθρωπον) κατά τήν εἰσπνοήν. Τήν δευτέραν ταύτην πλάνην ἐλέγχει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ συγγράμματί του «*περί ψυχῆς*» (Α΄ Ε΄ 15).

Ὑπό τοῦ Ὁμήρου ἐπίσης πολλάκις διακηρύσσεται ἡ πρός τήν προσωπικήν ἀθανασίαν πίστις. Ἐν τῇ «*Ὀδυσσείᾳ*» π.χ. (ραψ. Λ 207) ἀφηγούμενος ὁ Ὀδυσσεύς τά τῆς συνομιλίας του μετά τῆς θανούσης μητρός του λέγει: «*Αὐτάρ ἐγώ γ' ἤθελον φρεσί μερμηρίξας μητρός ἐμῆς ψυχήν ἐλέειν κατατεθνηυίης. τρίς μέν ἐφωρμήθην, ἐλέειν τέ με θυμός ἀνώγει, τρίς δέ μοι ἐκ χειρῶν εἴκελον ἤ καί ὀνείρῳ ἔπτατ'*». Ἐπίσης αὐτόθι (Λ΄ 218) προστίθενται: «*Ἀλλ' αὕτη δίκη ἐστί βροτῶν, ὅτε τίς κε θάνῃσιν. οὐ γάρ ἔτι σάρκας τε καί ὀστέα ἶνες ἔχουσιν, ἀλλά τά μέν τε πυρός κρατερόν μένος αἰθομένοιο δαμνᾷ, ἐπεί καί πρῶτα λίπῃ λεύκ' ὀστέα θυμός, ψυχή δέ ἠύτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται*».

---

[34] Πρβλ. Λεων. Φιλιππίδη μνημ. ἔργ., σελ. 138 -139 καί βιβλ. αὐτόθι.

[35] Ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῷ βιβλ. Β' 123 τῆς «Ἱστορίας» του γράφει ὅτι ἡ περί ψυχῆς διδασκαλία τῶν Ὀρφικῶν ἦτο ὁμοία πρός τήν τοιαύτην τῶν Αἰγυπτίων.

Ὁ Θαλής ὁ Μιλήσιος (624 π.Χ.) ἀκολούθως, ἐπίστευεν ὅτι καί ὁ μαγνήτης ἔχει ψυχήν (διότι ἐκίνει τόν σίδηρον), ἐκ τούτου δέ ἐλέγχεται καί οὗτος ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ συγγράμματί του περί ψυχῆς (Α΄ β. 4).

Ὁ Πυθαγόρας (580 π.Χ.) ἀπεκάλει τήν ψυχήν ἀριθμόν ἀεικίνητον, οἱ δέ Πυθαγόριοι ἀκολούθως (ἐν οἷς καί ὁ Ἀλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης, 500 π.Χ.) ἐπίστευον εἰς τήν διά τῆς ἀληθείας, τῆς ἀρετῆς καί τῆς καθαρότητος ἐξομοίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρός τόν Θεόν («... *ἕκαστον οὖν ἔχειν καί παρασκευάζειν δεῖ τήν ἑαυτοῦ ψυχήν πάντων τῶν κακῶν καθαράν· ὡς οὗ τιμᾶται Θεός ὑπ' ἀνθρώπου φαύλου*»· καί «... *Ἄξια δ' ἐκεῖνα μόνον ὅσα πρός τήν θείαν ὁμοίωσιν ἡμᾶς ἀνάγει*»[36]. Ἐπίστευον ὅμως ἐκ παραλλήλου καί οὗτοι καί εἰς τήν μετενσάρκωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (καί εἰς τά ζῷα) πρός τελείωσιν, ὡς ἐπίσης (τινές ἐξ αὐτῶν) καί ὅτι αἱ ψυχαί εἶναι «*τά ἐν τῷ ἀέρι σωμάτια*». Διά τοῦτο ἐλέγχονται καί οὗτοι ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του (Α΄ β. 2-5). «... *Ἔφασαν γάρ τινες αὐτῶν ψυχήν εἶναι τά ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα*».

Ὁ Ἀναξιμένης (585-528 π.Χ.) ἐπίστευεν ἐπίσης ὅτι ἡ ψυχή εἶναι «ἀήρ», τόν ἀέρα δέ ἐθεώρει «*ἄπειρον καί ἀεικίνητον, ἀρχήν τῶν ὄντων, ἐξ ἧς γεννῶνται καί οἱ Θεοί...*».

Ὁ Ἡράκλειτος (544 π.Χ.) ἐθεώρει τήν ψυχήν «ἀναθυμίασιν», (θερμόν ἀτμόν) ἀλλά καί «ἀεί ρέουσαν» (μεταβαλλομένην) ὑπείκουσαν εἰς τόν αὐτόν καθολικόν νόμον «*τά πάντα ρεῖ*». Καί δι' αὐτόν ὁ Ἀριστοτέλης γράφει (αὐτόθι, Α΄ β΄, 16): «*Καί Ἡράκλειτος δέ τήν ἀρχήν εἶναι φησί ψυχήν, εἴπερ τήν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τά ἄλλα συνίστησι, καί ἀσώματον δή καί ρέον ἀεί*».

Ὁ Αἰσχύλος (525 π.Χ.) ὀνομάζει τάς χοάς (*Πέρσαι*, στ. 610 - 620) «*νεκροῖσι μελικτήρια*» καί ἀναφέρει τά εἴδη τῶν τροφῶν, ἐξ ὧν ταῦτα συνίστανται. Ὁ αὐτός (*Χοηφόροι*, στ. 162) ἀναφέρει, σύν ἄλλοις, προσευχήν υἱοῦ πρός πατέρα, βεβαιοῦσαν τήν πίστιν του εἰς τήν ἐπιβίωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ πατρός του. «...*Κἀγώ πάτερ, τοιάν δέ σου χρείαν ἔχω. Οὕτω γάρ ἄν σοι δαῖτες ἔννομοι βροτῶν... Κἀγώ σοι τῆς ἐμῆς παγκληρίας - οἴσω πατρώων ἐκδόμων γαμηλίους. Πάντων δέ πρῶτον τόν δε πρεσβεύω τάφον*». Καί (αὐτόθι, στ. 122 - 145) ἐμφανίζει τήν Ἠλέκτραν προσευχομένην καί λέγουσαν πρός τόν νεκρόν πατέρα της: «*Δός μοι καρδίαν καθαρωτέραν τῆς μητρός μου...*».

Ὁ Πίνδαρος ὁ Βοιώτιος (518 π.Χ.), ἐν τῷ ποιήματί του «*Θρῆνοι*», γράφει: «*Ψυχαί δ' ἀσεβέων ὑπουράνιοι· γαία πεσοῦνται*

[36] Πρβλ. Φραγκιαδάκη «*περί ψυχῆς*» σελ. 49 καί 52 καί βιβλ. αὐτ.

ἐν ἄλγεσι φονίοις ὑπό ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν· εὐσεβέων δ' ἐπουράνιοι, νάοισαι, μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδοντ' ἐν ὕμνοις». Ἐπίσης ἐν τῇ Ὠδῇ «Β΄ Ὀλυμπίων»: «... *θανόντων μέν ἐνθάδ' αὐτίκ' ἀπάλαμνοι φρένες ποινάς ἔτισαν· τά δ' ἐν τάδε Διός ἀρχᾷ ἀλιτρά, ἐχθρᾷ λόγον φράσας ἀνάγκα. Ἴσον νύκτεσιν ἀεί, ἴσα δ' ἐν ἀμέραις ἅλιον ἔχοντες ἀπονέστερον ἐσθλοί νέμονται βίοτον, οὐ χθόνα ταράσσοντες ἀλκᾷ χερῶν, οὐδέ πότνιον ὕδωρ κεινάν παρά δίαιταν· ἀλλά παρά μέν τιμίοις θεῶν, οἵτινες ἔχαιρον εὐορκίαις ἄδακρυν νέμονται αἰῶνα τοῖδ' ἀπροσόρατον ἐκχέοντι πόνον*».

Ὁ Ἀναξαγόρας (500 π.Χ.), ἄλλοτε μέν χωρίζει τόν νοῦν ἀπό τήν ψυχήν, ἄλλοτε δέ συγχέει ἀμφότερα, ἐξ οὗ καί ἐλέγχεται καί οὗτος ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του (Α΄ β. 5).

Ὁ Ἐμπεδοκλῆς (495 π.Χ.) ἐπίστευεν ὅτι ἡ ψυχή σύγκειται ἐξ αἵματος καί πάντων τῶν στοιχείων καί ὅτι ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων (πῦρ, ὕδωρ, ἀήρ, γῆ) εἶναι ψυχή. Διά τοῦτο ἐπικρίνεται ἐπίσης ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους (αὐτόθ. Α΄ β. 6, πρβλ. καί Θεοφρ. *περί αἰσθ.* 10 κ.ἄ.).

Ὁ Ἡρόδοτος (485 π.Χ.) ἀφηγεῖται ἱστορίαν ψυχῶν τῶν Φωκαέων ἀναστατουσῶν τήν χώραν ὅλην..., μή καθησυχασῶν δέ ἤ ἐπί τῷ ὅρῳ τῆς ἱδρύσεως ἐτησίας πανηγύρεως (Α΄ 167). Ἐπίσης ἐν βιβλ. Δ΄ 71, περιγράφει τόν τρόπον καθ' ὅν οἱ Σκύθαι, πιστεύοντες εἰς τήν ἐπιβίωσιν, ἐκήδευον τούς νεκρούς των, ἀποπνίγοντες καί συνθάπτοντες μετά τῶν βασιλέων των μίαν τῶν παλλακῶν τους, ἕνα οἰνοχόον, ἕνα μάγειρον, ἕνα ὑποκόμον καί ἕνα ἀγγελιαφόρον, ἵνα τούς ὑπηρετοῦν. Ἀφηγεῖται ὡσαύτως ὅτι συνέθαπτον καί διαφόρους τροφάς διά τάς ἀνάγκας των, μετά δέ ἕν ἔτος καί 50 ζῶντας θεράποντας τοῦ βασιλέως μετά 50 ἵππων, ὡς τιμητικήν φρουράν.

Ὁ τραγικός ποιητής Εὐριπίδης (480 π.Χ.), ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ «*Ἄλκηστις*» (301) γράφει: «*Ψυχῆς γάρ οὐδέν ἔστι τιμιώτερον*». Ἐν δέ τῇ «*Ἑκάβῃ*» (στ. 36-40 καί 112), ὅτι «*ὁ Ἀχιλλεύς ὑπέρ τύμβον φανείς καί πᾶν στράτευμα Ἑλληνικόν κατασχών, ἐπιπλήττει τούς Ἀχαιούς, ὅτι ἀγέραστον ἀφῆκαν τόν τύμβον αὐτοῦ*». Ἐπίσης ὁ Ὀδυσσεύς εἰς τήν Ἑκάβην προσφέρουσαν ἑαυτήν σφάγιον ἐπί τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπαντᾶ: «*οὐδέ γεραιά καταθνεῖν Ἀχιλλέως φάντασμ' Ἀχαιούς, ἀλλά τήν δ' ᾐτήσατο* (στ. 386-387), *τύμβῳ φίλον πρόσφαγμα καί γέρας λαβεῖν*» (στ. 411). Ἡ Πολυξένη μεταβαίνουσα νά θυσιασθῇ καί ἀποχαιρετίζουσα καί ἀσπαζομένη τήν μητέρα της λέγει ἁπλῶς: «*Ἄπειμι κάτω*»· ἐρωτᾷ δ' αὐτήν «*τί ἄν εἴποι πρός τόν υἱόν της Ἕκτορα ἤ τόν γέροντα σύζυγόν της, ἤδη τεθνεῶτας*» (στ. 419, 422). Ἐπίσης ἡ Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις, στ. 159, 163) λέγει: «*Μέλλω κρατῆρα τῶν φθιμένων - ὑδραίνειν*

γαίας ἐν νώτοις - πηγάς τ' οὐρείων ἐκ μόσχων... ξουθᾶν πότημα μελισσᾶν - ἅ νεκροῖς θελκτήρια κεῖται». Ἐν Ἀλκήστει, ὡσαύτως γράφει ὅτι: «*Ἐάν μή προσέχωμεν τοῖς νεκροῖς καί ἀμελῶμεν τῆς λατρείας, κακοποιοῦσιν ἡμᾶς. Τοὐναντίον δ' εὖ ποιοῦσι, καθιστῶντας αὐτούς εὐμενεῖς διά τῶν χοῶν ἡμῶν*».

Ὁ Δημόκριτος (470 π.Χ.) ἐπίστευεν ὅτι ἡ ψυχή εἶναι «*πῦρ καί θερμόν τι*» καί ὅτι ἐκ τῶν ὀνείρων ὁ ἄνθρωπος ἔπλασε τήν ψυχήν· τά δέ ψυχικά φαινόμενα δέν εἶναι παρά ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας τῶν ἀτόμων τοῦ ἐγκεφάλου· (ἄρα ὑλικά). Ἐδίδαξεν ἐν τούτοις, ἀντιφάσκων, ὅτι ἡ ψυχή εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος: «*Ψυχῆς μέν γάρ τελειότης σκήνεος μοχθηρίην ὀρθοῖ, σκήνεος δέ ἰσχύος ἄνευ λογισμοῦ ψυχήν οὐδέν τι ἀμείνω τίθησιν*». Ἐπίσης, «*ὁ τά τῆς ψυχῆς ἀγαθά αἱρεόμενος τά θειότερα αἱρέεται, ὁ δέ τά σκήνεος τά ἀνθρωπήϊα*»[37]. Τά αὐτά περί τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς ἐφρόνει καί ὁ Λεύκιππος (470 π.Χ.), ἀμφοτέρους δέ κατακρίνει ἐπίσης ὁ Ἀριστοτέλης (αὐτ. Α΄ β΄. 2-3) γράφων: «*Δημόκριτος μέν πῦρ τι καί θερμόν φησίν αὐτήν (τήν ψυχήν) εἶναι..., ὁμοίως δέ καί Λεύκιππος*».

Ἵππων ὁ Ρηγῖνος (460 π.Χ.) ἐφρόνει ὅτι ἡ ψυχή εἶναι «*ὑγρόν*» τι καί «*ἡ ἀρχή τοῦ Κόσμου*». Ἐπικρίνει καί τοῦτον, δριμύτερον μάλιστα τῶν ἄλλων, ὁ Ἀριστοτέλης, γράφων (μν. ἔργ. Α΄ β΄. 18) «*...τῶν δέ φορτικωτέρων καί ὕδωρ τινές ἀπεφήναντο, καθάπερ Ἵππων*».

Ὁ Κρητίας (460 π.Χ.) ἐπίστευεν ὅτι ἡ ψυχή εἶναι «*αἷμα*», δι' ὅ καί ἐπικρίνεται, ὡσαύτως, ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους (αὐτοθ. Α΄ β΄. 19) διά τῶν «*...Ἕτεροι δ' αἷμα, καθάπερ Κριτίας, τό αἰσθάνεσθαι τῆς ψυχῆς οἰκειότατον ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο, δ' ὑπάρχειν διά τήν τοῦ αἵματος φύσιν*».

Ὁ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης (450 π.Χ.) ἐφρόνει ὅτι καί ἡ ψυχή ἀποτελεῖται ἐξ ἀέρος, ὄχι ὅμως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ, ἀλλά θερμοτέρου (ὅστις ἦτο θεία οὐσία), ἐξ αὐτοῦ δέ διά τῆς ἀραιώσεως, ἤ τῆς πυκνώσεως καί τῶν μεταβολῶν του, γεννῶνται πάντα τά ὄντα. Καί οὗτος ἐλέγχεται ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του (Α΄. β΄. 15).

Ὁ Πλάτων (428 π.Χ.), ἀναπτύσσων ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ὄχι μόνον τάς προσωπικάς περί ψυχῆς ἰδέας του, ἀλλά καί τάς τοιαύτας τοῦ κλεινοῦ διδασκάλου του Σωκράτους (468 π.Χ.) γράφει, σύν ἄλλοις:

Ἐν *Φαίδωνι* (67 d): «*Οὐκοῦν τοῦτο γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καί χωρισμός ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος*»· (πρβλ. καί Γοργίας -

[37] Πρβλ. Φραγκιαδάκη «*περί ψυχῆς*» σελ. 22-23 καί βιβλ. αὐτ.

524 β)· «...*ὁ θάνατος τυγχάνει ὤν, ὡς ἐμοί δοκεῖ· οὐδέν ἄλλο ἤ δυοῖν πραγμάτοιν διάλυσις, τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος ἀπ' ἀλλήλοιν*», αὐτόθι (71-72d). Φέρεται ὁ Σωκράτης λέγων. «*Ἐκ τῶν τεθνεότων ἄρα, ὦ Κέβη, τά ζῶντά τε καί οἱ ζῶντες γίνονται... Ἐκ τῶν τεθνεώτων τούς ζῶντας γίγνεσθαι καί τάς τῶν τεθνεώτων ψυχάς εἶναι καί ταῖς μέν ἀγαθαῖς ἄμεινον εἶναι ταῖς δέ κακαῖς κάκιον*». Ἐπίσης (αὐτόθι 80) «*Πότερ σοι δοκεῖ ὅμοιον τῷ θείῳ εἶναι καί πότερον τῷ θνητῷ; ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχή ἔοικεν; δῆλον ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μέν ψυχή τῷ θείῳ, τό δέ σῶμα τῷ θνητῷ*». (Πρβλ. καί *Ἀλκιβ.* Β΄ 132 c)· «...*Ψυχή καί σῶμα, τῷ μέν δουλεύειν καί ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τῇ δέ ἄρχειν καί δεσπόζειν*» (αὐτοθ. 80 d καί 82 β.) «...*ἡ δέ ψυχή ἄρα, τό ἀειδές τό εἰς τοσοῦτον τόπον ἕτερον οἰχόμενον... παρά τόν ἀγαθόν καί φρόνιμον Θεόν, οὗ ἂν ὁ Θεός ἐθέλῃ, αὐτίκα καί τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐτέον... Οὐκοῦν οὕτω μέν ἔχουσα εἰς τό ὅμοιον αὐτῇ, εἰς τό ἀειδές ἀπέρχεται, τό θεῖόν τε καί ἀθάνατον καί φρόνιμον, οὗ ἀφικομένη ὑπάρχει αὐτή εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καί ἀνίας καί φόβων καί ἀγρίων ἐρώτων καί τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένη... Ἐάν δέ γε, οἶμαι, μεμιασμένη καί ἀκάθαρτος τοῦ σώματος ἀπαλλάττηται, ἅτε ἐν τῷ σώματι ἀεί ξύνουσα καί τοῦτο θεραπεύουσα καί ἔρωσα καί γεγοητευμένη ὑπ' αὐτοῦ, ὑπό τῶν ἐπιθυμιῶν καί ἡδονῶν... οὕτω δή ἔχουσαν οἴει ψυχήν αὐτήν καθ' αὐτήν εἰλικρινῆ ἀπαλλάξεσθαι; Οὐδ' ὁπωστιοῦν ἔφη*» (αὐτόθι 100b καί 105c -107): Ὁ Σωκράτης λέγει πρός τόν Κέβητα. «...*ἐλπίζω σοί ἐκ τούτων τήν αἰτίαν ἐπιδείξειν καί ἀνευρίσειν, ὡς ἀθάνατον ἡ ψυχή*» καί προσθέτει: «*ὅ δ' ἂν θάνατον μή δέχεται τί καλοῦμεν; ἀθάνατον, ἔφη· οὐκοῦν ψυχή οὐ δέχεται θάνατον; οὐ· ἀθάνατον ἄρα ἡ ψυχή; Ἀθάνατον... εἰ μέν τό ἀθάνατον καί ἀνώλεθρόν ἐστι, ἀδύνατον ψυχή ὅταν θάνατος ἐπ' αὐτήν ἴῃ, ἀπόλλυσθαι... ἐπιόντος ἄρα θανάτου ἐπί τόν ἄνθρωπον τό μέν θνητόν ὡς ἔοικεν (τό σῶμα) αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τό δ' ἀθάνατον σῶον καί ἀδιάφθορον οἴχεται ἀπιόν... ψυχή ἀθάνατον καί ἀνώλεθρον*» (αὐτόθι 107-115α). «*Εἴπερ ἡ ψυχή ἀθάνατος, ἐπιμελείας δή δεῖται, οὐχ ὑπέρ τοῦ χρόνου τούτου μόνον, ἐν ᾧ καλοῦμεν τό ζῆν, ἀλλ' ὑπέρ τοῦ παντός, καί ὁ κίνδυνος νῦν δεῖ καί δόξειεν ἄν δεινός εἶναι εἴ τις αὐτῆς ἀμελήσειε... Τούτων δή ἕνεκα θαρρεῖν χρή περί τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἄνδρα, ὅστις ἐν τῷ βίῳ τάς μέν ἄλλας ἡδονάς τάς περί τό σῶμα καί τούς κόσμους εἴασε χαίρειν, ὡς ἀλλοτρίους ὄντας... καί κοσμήσας τήν ψυχήν οὐκ ἀλλοτρίῳ, ἀλλά τῷ αὐτῆς κόσμῳ, σωφροσύνη καί δικαιοσύνη καί*

ἀνδρεία καί ἐλευθερία καί ἀλήθεια, οὕτω περιμένει τήν εἰς Ἅδου πορείαν».

Ἐν «*Φαίδρῳ*» (245): «*Πᾶσα ψυχή παντός ἐπιμελεῖται τοῦ ἀψύχου, πάντα δέ οὐρανόν περιπολεῖ,... ἐπτερουμένη μετεωπορεῖται καί πάντα τόν κόσμον διοικεῖ*». Ἐπίσης, αὐτόθι (πρβλ. καί *Πολ.* 608 Δ. καί *Φαίδ.* 106 ε, καί 114, 6), ἐπαναλαμβάνων ὅτι προϋπάρχουν αἱ ψυχαί ἐν οὐρανίοις τόποις καί ἔχουν ἐκεῖθεν ἀναμνήσεις ὑποτυπώδεις ἐννοιῶν τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, γράφει. «*Πᾶσα ψυχή φύσει τεθέαται τά ὄντα ἤ οὐκ ἂν ἦλθε εἰς τόδε τό ζῷον... Φύσει ἀεικίνητος καί αὐτοκίνητος οὖσα, μή γιγνώσκουσα ἀρχήν κινήσεως ἀπό τῶν ἔξωθεν, ἄρα εἶναι κατ' ἀνάγκην καί ἀθάνατος*».

Ἐν «*Τιμαίῳ*» (90) «*Περί τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἴδους διά νοεῖσθαι δεῖ τῇ δέ, ὡς ἄρα αὐτό δαίμονα θεός ἑκάστῳ δέδωκε τοῦτο, ὅ δή φαμέν οἰκεῖν μέν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρός δέ τήν ἐν τῷ Οὐρανῷ συγγένειαν ἀπό γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτόν οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον ὀρθότατα λέγοντες. Ἐκεῖθεν γάρ ὅθεν ἡ πρώτη τῆς ψυχῆς γένεσις ἔφη, τό θεῖον τήν κεφαλήν καί ρίζαν ἡμῶν ἀνακρεμαννύν ὀρθοῖ πᾶν τό σῶμα*». Καί, αὐτόθι, προσθέτει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὄρθιος, μέ τήν κεφαλήν πρός τά ἄνῳ, διά νά ἐνθυμῆται τήν ἄνωθεν, οὐρανίαν καταγωγήν, τήν θεῖαν του προέλευσιν.

Ἐν «*Κρατύλῳ*» (399 d) «...*Ὅταν παρῇ (ἡ ψυχή) τῷ σώματι, αἴτιόν ἐστι τοῦ ζῆν αὐτῷ, τήν τοῦ ἀναπνεῖν δύναμιν παρέχον καί ἀναψῦχον, ἅμα δέ ἐκλείποντος τοῦ ἀναψυχοῦντος, τό σῶμα ἀπόλλυταί καί τελευτᾷ*».

Ἐν «*Χαρμίδῃ*» (156 d) «...*Πάντα γάρ ἐκ τῆς ψυχῆς ὁρμεῖσθαι καί τά ἀγαθά καί τά κακά τῷ σώματι παντί ἀνθρώπῳ. Δεῖ οὖν ἐκεῖνο καί πρῶτον μάλιστα θεραπεύειν*».

Ἐν «Ἀξιόχῳ» (366) «*Ἡ ψυχή συναλγοῦσα (τοῖς τοῦ σώματος ἀλγεινοῖς τόν οὐράνιον ποθεῖ καί σύμφυλον αἰθέρα καί διψᾷ τῆς ἐκεῖσε διαίτης καί χορείας ὀρεγομένη, ὥστε ἡ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγή κακού τινός ἐστι εἰς ἀγαθόν μεταβολή*».

Ἐν τῇ Πολιτείᾳ (ι, 611 β) «... *Ὅτι μέν τοίνυν ἀθάνατον ἡ ψυχή καί ὁ ἄρτι λόγος καί ἄλλοι ἀναγκάσειεν ἄν*».

Καί τέλος, ἐν τῇ ζ΄ τῶν ἐπιστολῶν του: «... *Πείθεσθαι δέ ὄντως ἀεί χρή τοῖς παλαιοῖς καί ἱεροῖς λόγοις, οἵ δή μηνύουσιν ἡμῖν ἀθάνατον τήν ψυχήν εἶναι...*». Καί ἐξιστορεῖ αὐτόθι προσέτι, ὅτι πρίν πίει ὁ Σωκράτης τό κώνειον, εἰς ἐρώτησιν τοῦ Κρίτωνος πῶς

νά διατάξουν τά τῆς κηδείας του, ἀπήντησεν: «..*Ὅπως ἂν βούλησθε, ἐάν περ γε λάβετε μέ καί μή ἐκφύγω ὑμᾶς*». Γελῶν δέ ἡσύχως καί προσβλέπων πρός τούς ἄλλους συμπαρισταμένους, προσέθεσεν: «*Οὐ πείθω ἄνδρες Κρίτωνα ὡς ἐγώ εἶμι οὗτος, Σωκράτης ὁ νυνί διαλεγόμενος καί διατάττων ἕκαστον τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἴεταί με ἐκεῖνον εἶναι ὅν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρόν καί ἐρωτᾷ δή πῶς μέ θάπτει. Ὅτι δ' ἐγώ πάλαι πολύν λόγον πεποίημαι ὡς, ἐπειδάν πίω τό φάρμακον, οὐκέτι ὑμῖν παραμενῶ, ἀλλ' οἰχήσομαι ἀπίων εἰς μακάρων... εὐδαιμονίας. Ταῦτά μοι δοκῶ ἄλλως αὐτῷ λέγειν, παραμυθούμενος ἅμα μέν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἐμαυτόν*».

Ὁ Ξενοφῶν (430 π.Χ.), ἀναπτύσσων ὡσαύτως ἐν τοῖς συγγράμμασί του τόσον τάς προσωπικάς του ἰδέας περί ψυχῆς, ὅσον καί τάς τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους, σύν ἄλλοις γράφει:

«*Ἀπομνημ.*» (Α΄ δ. 13) «...*Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ Θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ' ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καί τήν ψυχήν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε*». Καί αὐτόθι (Α΄ Ε΄ 34) «...*Καί γάρ οὐχ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα, ἑαυτούς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκροατής τοῖς μέν ἄλλοις βλαβερός... μή μόνον τόν οἶκον τόν ἑαυτοῦ φθείρειν ἀλλά καί τό σῶμα καί τήν ψυχήν... ἆρά γε οὐ χρή πάντα ἄνδρα ἡγησάμενον τήν ἐγκράτειαν τῆς ἀρετῆς εἶναι κρηπῖδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; τίς γάρ ἄνευ ταύτης ἤ μάθοι τι ἂν ἀγαθόν ἤ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἤ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων αἰσχρῶς διατεθείη καί τό σῶμα καί τήν ψυχήν;*». Ἐπίσης ἐν «*Κύρου Παιδείᾳ*» (Ζ΄ γ΄ 8) περιγράφων ὅτι ὁ Κῦρος ἔσπευσε νά ἴδῃ τόν νεκρόν ἔμπιστον ἀξιωματικόν τοῦ Ἀβραδάταν, γράφει. «*Ἐπεί δέ εἶδε... καί ἐδάκρυσεν ἐπί τῷ πάθει, εἶπε: φεῦ, ὦ ἀγαθή καί πιστή ψυχή οἴχη δή ἀπολιπών ἡμᾶς*». Καί ἐν «*Λακεδαιμονίων Πολιτεία*» (10, 3): «*Ὅσῳ οὖν κρείσσων ψυχή τοῦ σώματος, τοσούτῳ καί οἱ ἀγῶνες τῶν ψυχῶν ἤ οἱ τῶν σωμάτων ἀξιοσπουδαστότεροι*».

Ὁ Ἰσοκράτης (436 π.Χ.), μαθητής ἐπίσης τοῦ Σωκράτους, ἐν τῷ συγγράμματί του «*περί ἀντιδόσεως*» (κστ΄ 180) γράφει: «*Ἡγεμονικωτέραν φυκέναι τήν ψυχήν καί πλειόνος ἀξίας τῆς μέν γάρ ἔργον εἶναι βουλεύεσθαι καί περί τῶν ἰδίων καί περί τῶν κοινῶν, τοῦ δέ σώματος ὑπηρετῆσαι τοῖς ὑπό τῆς ψυχῆς γνωσθεῖσι*». Πρός δέ τόν Δημόνικον (Α, 6b) προσθέτει: «*Ρώμη δέ μετά φρονήσεως ὠφέλησεν ἄνευ δέ ταύτης πλείῳ τούς ἔχοντας ἔβλαψε καί τά μέν σώματα τῶν ἀσκούντων ἐκόσμησε, τῆς δέ τῆς ψυχῆς ἐπιμελείας ἐπεσκότισε*».

Ὁ Ἱεροκλῆς (420 π.Χ.), εἰς τά «*χρυσᾶ ἔπη*» τοῦ Πυθαγόρου (111) γράφει: «...*ἀθάνατος ψυχή καί ὅτι διά μόνης τῆς ἀρετῆς κοσμεῖσθαι πέφυκε*». Ὡσαύτως (αὐτόθι 151): «...*Γενέσεως καί φθορᾶς κρείττονα εἶναι τήν ψυχήν ἀποδείκνυνται καί ἑτέραν οὐσίαν παρά τό θνητόν σῶμα, αὐτήν καθ' ἑαυτήν οὖσαν ἀΐδιον. Ἄξια δ' ἐκεῖνα μόνα ὅσα πρός θείαν ὁμοιῶσιν ἡμᾶς ἀνάγει*». Καί «...*τιμήσεις τόν Θεόν ἄριστα, ἐάν τῷ Θεῷ τήν διάνοιαν ὁμοιώσῃς*».

Ὁ Ἀριστοτέλης (384 π.Χ.) διαφωνεῖ οὐσιωδῶς πρός τάς περί ψυχῆς δοξασίας καί τοῦ διδασκάλου του Πλάτωνος. Διαστέλλει τόν νοῦν ἀπό τῆς ψυχῆς καί θεωρεῖ τόν νοῦν μόνον ἄφθαρτον καί εἰσερχόμενον εἰς τό σῶμα ἔξωθεν, χωρίς νά διευκρινίζῃ σαφῶς πόθεν, ὡς καί τί ἀπογίνεται οὗτος μετά τόν θάνατον. Ἀρνεῖται τήν προΰπαρξιν ἀλλά καί τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐν τῷ «*περί ψυχῆς*» δέ συγγραμματί του (Α΄ α΄, 2, πρβλ. καί *Μετ.* Α΄ α΄, 1), τονίζει τήν δυσχέρειαν τοῦ ὁρισμοῦ τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας της. «...*Πάντῃ δέ πάντως ἐστί, γράφει καί χαλεπωτάτην λαβεῖν τινα πίστιν περί αὐτῆς... λέγω δέ περί τήν οὐσίαν καί τοῦ τί ἐστιν*». Ἐπίσης (αὐτόθι α΄ 4-5) δέχεται ὅτι ἔχουν ψυχήν καί τά φυτά, ὅπως καί τά ζῷα, ἀλλά τά μέν φυτά μόνον «θρεπτικήν» καί αὐξητικήν, τά δέ ζῷα, ἀρχικῶς μέν θρεπτικήν... ἀκολούθως ὅμως καί αἰσθητικήν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος προσέτι καί νοητικήν. Ἐπίσης ὅτι ἔχει ψυχήν καί ὁ Θεός. «...*Νῦν μέν γάρ οἱ λέγοντες καί ζητοῦντες περί ψυχῆς, περί τῆς ἀνθρωπίνης μόνον ἐοίκασιν ἐπισκοπεῖν. Εὐλαβητέον δ' ὅπως μή λανθάνῃ πότερον εἷς ὁ λόγος αὐτοῖς ἐστι, καθάπερ ζώου ἤ καθ' ἕκαστον ἕτερος, οἷον ἵππου, κυνός, ἀνθρώπου, Θεοῦ*». Ἐν τῷ ἰδίῳ συγγράμματί του (Α΄ α΄ 9-10), θεωρῶν ὅτι κοινά εἶναι τά πάθη τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς γράφει: «*Ἀπορίαν δέ ἔχει καί τά πάθη τῆς ψυχῆς πότερόν ἐστι πάντα κοινά καί τοῦ ἔχοντος ἤ ἐστι καί τῆς ψυχῆς ἴδιον αὐτῆς... Φαίνεται δέ τῶν πλείστων οὐδέν ἄνευ σώματος πάσχειν, οὐδέ ποιεῖν, οἷον ὀργίζεσθαι, θαρρεῖν, ἐπιθυμεῖν... ἔοικε δέ καί τῆς ψυχῆς τά πάθη πάντα εἶναι μετά τοῦ σώματος. Θυμός, πραότης, φόβος, ἔλεος, θάρρος· ἔτι χαρά καί τό φιλεῖν καί τό μισεῖν· ἅμα γάρ τούτοις πάσχει τι τό σῶμα*». Ἐπίσης, αὐτόθι (Α΄Δ΄, 13), προσθέτει: «*Ὁ νοῦς (ὁ ποιητικός) ἔοικεν ἐγγίγνεσθαι οὐσία τις οὖσα καί οὐ φθείρεται. Μάλιστα γάρ ἐφθείρετ' ἂν ὑπό τῆς ἐν γήρᾳ ἀμαυρώσεως..., ὥστε τό γῆρας οὐ τό τήν ψυχήν τι πεπονθέναι, ἀλλ' ἐν ᾧ καθάπερ ἐν μέθαις καί νόσοις*». Ἐπιχειρῶν, ἐν συνεχείᾳ, νά δώσῃ τόν ὁρισμόν τῆς ψυχῆς (αὐτ. Β΄ α΄, 5-6) γράφει: «*ψυχῇ ἐστιν ἐντελέχεια, ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζωήν ἔχοντος... εἴ δέ τι κοινόν ἐπί πάσης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἐντελέχεια ἡ πρώτη*

σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ». Προχωρῶν εἰς τόν ὁρισμόν τῆς ψυχῆς προσθέτει (αὐτ. β΄ 12-13). «Ψυχή δέ τοῦτο, ᾧ ζῶμεν καί αἰσθανόμεθα καί διανοούμεθα...» καί, «... ἐπεί δέ τό ἐξ ἀμφοῖν ἔμψυχον οὐ τό σῶμά ἐστιν ἐντελέχεια τῆς ψυχῆς, αὕτη δέ τοῦ σώματος». Ἐπίσης, αὐτόθι (Β΄ α΄ 3 καί 12). «Τά τῶν φυσικῶν, τά μέν ἔχει ζωήν τά δέ οὐκ ἔχει· ζωήν δέ λέγομεν τήν δι' αὐτοῦ τροφήνκαί αὔξησιν καί φθίσιν...» Καί «...*ὅτι μέν οὖν οὐκ ἔστι ψυχή χωριστή σώματος οὐκ ἄδηλον*». Καί ἐν συνεχείᾳ (Β΄ β΄ 24, γ΄ 2 καί δ΄ 2). «*Λέγομεν οὖν διωρίσθαι τό ἔμψυχον τοῦ ἄψυχου τῷ ζῆν. Πλεοναχῶς δέ τοῦ ζῆν λεγομένου... κίνησις ἡ κατά τροφήν καί φθίσις καί αὔξησις· δι' ὅ καί τά φυόμενα πάντα δοκεῖ ζῆν... Ὅτι μέν οὖν τήν θρεπτικήν ἔχουσι ψυχήν (τά ζῷα) φανερόν... προϊόντα δέ καί τήν αἰσθητικήν*». Καί «... *Ἔστί δ' ἡ ψυχή τοῦ ζῶντος σώματος αἰτία καί ἀρχή καί ἄνευ σώματος ἀδύνατον ὑπάρχειν, οἷον βαδίζειν ἄνευ ποδῶν*».

Ἐν τῷ συγγράμματί του ὡσαύτως «*Ἠθικά Νικομάχεια*», ταυτίζων τήν ψυχήν μετά τοῦ σώματος καί δεχόμενος ἄρα τόν ἀφανισμόν καί ταύτης κατά τήν διάλυσιν τοῦ σώματος, γράφει. «*Ταῦτα μέν οὖν ἔχει τοιαύτας ἀπορίας... τί δ' ἐστίν ἕτερον ἡ ψυχή τῆς μίξεως, τί δή ποθ' ἅμα τῇ σαρκί εἶναι ἀναιρεῖται;*». Ἐν συνεχείᾳ διαχωρίζει καί τόν νοῦν εἰς ποιητικόν (ἄφθαρτον) καί εἰς παθητικόν φθαρτόν, καί περί τοῦ δευτέρου γράφει (αὐτ. Γ΄ ε΄, 2). «*Ὁ δέ παθητικός νοῦς φθαρτός καί ἄνευ τούτου οὐδέν νοεῖ*». Ἐπίσης (αὐτ. Κ΄ 117 β). «*Εἰ δή θεῖον ὁ νοῦς πρός τόν ἄνθρωπον καί ὁ κατά τοῦτον βίος θεῖος πρός τόν ἀνθρώπινον βίον*». Ἐπίσης αὐτ. (1114 α) «*Οὐ μόνον δέ αἱ τῆς ψυχῆς κακίαι ἑκούσιαι εἶσιν, ἀλλ' ἐνίοις καί αἱ τοῦ σώματος, ἐν αἷς καί ἐπιτιμῶμεν... Τῷ ἐξ οἰνοφλυγίας ἤ ἄλλης ἀκολασίας, πᾶς ἂν ἐπιτιμῆσαι*». Καί τέλος, ἐν τῷ «*περί ψυχῆς*» καί πάλιν συγγράμματί του (Α΄γ΄ 23) καταπολεμεῖ τήν θεωρίαν τῆς «μετεμψυχώσεως». «...*Περί δέ τοῦ δεξαμένου σώματος*, γράφει, *οὐδέν ἔτι προσδιορίζουσιν, ὥσπερ ἐνδεχόμενον, κατά τούς Πυθαγορείους μύθους, τήν τυχοῦσαν ψυχήν εἰς τό τυχόν ἐνδύσασθαι σῶμα· δοκεῖ γάρ ἕκαστον ἴδιον ἔχειν εἶδος καί μορφήν*».

Ὁ Δικαίαρχος (μέσα Δ΄ αἰῶνος π.Χ.) ἐφρόνει ὅτι ἡ ψυχή εἶναι «*ὄνομα κενόν*». «*Ψυχή δέ ἐστιν ἡ δύναμις, δι' ἧς ἐνεργοῦμεν καί αἰσθανόμεθα... ἀχώριστος τοῦ σώματος, αὐτό τό σῶμα ἢ ἡ ἁρμονία τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τοῦτο ἀποτελεῖται· ἄρα δέ καί θνητή*»[38].

---

[38] **Cier toust Ι΄, 10 καί Δοναλσ. Ἱστ. τῆς ἀρχ. Φιλολ. τ. Α΄, σελ. 544 τῆς μεταφρ. Κ. Βαλέττα.**

Ὁ Ἐπίκουρος (341-270 π.Χ.) ἐπίστευεν ὅτι ἡ ψυχή εἶναι ἄθροισμα ἀτόμων λειοτάτων καί στρογγυλοτάτων, μεμιγμένων μετά θερμοῦ τινος[39].

Ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεύς (342- 270 π.Χ.), ἱδρυτής τῆς Στωϊκῆς Σχολῆς, ἐθεώρει τήν ψυχήν «*πνεῦμα ἔνθερμον*»... «*Τούτῳ γάρ ἡμᾶς εἶναι ἔμπνους καί ὑπό τούτου κινεῖσθαι*» (*Cir. tum* I. 9). Κατά δέ τόν Λογγῖνον ὅ τε Ζήνων καί Κλεάνθης ἐθεώρουν τήν ψυχήν ἀναθυμίασιν. Γενικώτερον οἱ Στωϊκοί ἐθεώρουν τήν ψυχήν σῶμα, διότι σῶμα ὑπελάμβανον πᾶσαν ἰδιότητα ἐνεργοῦσάν τι, καί αὐτήν τήν ἐπιστήμην καί τό ἡγεμονικόν. Ὁ δέ Χρύσιππος ὑπελάμβανεν αὐτήν ὡς «*ἀέρα ἀραιόν καί λεπτομερῆ*».

Ὁ Λουκιανός (120 π.Χ.) ἐν τῷ συγγράμματί του «*Χάρων*» (κεφ. 22) γράφει περί τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεως τῶν ψυχῶν. «*Πεπιστεύκασι γάρ τάς ψυχάς ἀναπεμπομένας κάτωθεν δειπνεῖν μέν ὡς οἷόν περιπετομένας τήν κνίσσαν καί τόν καπνόν, πίνειν δέ ἀπό τόν βόθρον τό μελίκρατον*». Ἐπίσης ἐν τῷ «*περί πένθους*», § θ΄, προσθέτει: «*Τρέφονται (αἱ ψυχαί) ταῖς παρ' ἡμῶν χοαῖς καί τοῖς καθαγιαζομένοις ἐπί τάφων· ὡς εἴτω μή εἴη κατελελειμμένος ὑπέρ γῆς φίλος ἤ συγγενής, ἄσιτος οὗτος νεκρός καί λιμώττων πολιτεύεται*».

Ὁ Ἐπίκτητος (νεοστωϊκός, 50 π.Χ.) ἐθεώρει τήν ψυχήν μέρος τῆς θείας οὐσίας. Ἐν τῷ συγγράμματί του «*Διατριβαί*» (Δ΄ ια΄ 8 καί 1, 3) γράφει. «*Ψυχῆς μέν ἀκαθαρσία δόγματα πονηρά κάθαρσις δ' ἐμποίησις οἵων δεῖ δογμάτων*». Ἐν τῷ αὐτῷ ὅμως ἔργῳ του (Γ΄ ιγ΄, ἔκδ. Κοραῆ) προσθέτει: «...*Τό ἀνακλητικόν σημαίνει τήν θύραν ἤνοιξε καί λέγει σοι: ἔρχου. Ποῦ; εἰς οὐδέν δεινόν ἀλλ' ὅθεν ἐγένου, εἰς τά φίλα καί συγγενῆ· εἰς τά στοιχεῖα· ὅσον ἦν σοί πυρός, εἰς πῦρ ἄπεισιν· ὅσον ἦν γηδίου εἰς γήδιον· ὅσον πνευματίου εἰς πνευμάτιον· ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. Οὐδείς Ἅδης, οὐδ' Ἀχέρων, οὐδέ Κωκυτός, οὐδέ περιφλεγέθων. Ἀλλά πάντα θεῶν μεστά καί δαιμόνων*».

Τέλος, ὁ Πλούταρχος (50 μ.Χ.) θεωρεῖ τήν ἀνθρωπίνην ψυχήν «*ὄργανον τοῦ Θεοῦ*» (Πλουτ. *Πυθ. χρησμ.* 21). Διασῴζων δ' ἐν τοῖς ἔργοις του τήν ἐκ παραδόσεως πίστιν εἰς τήν μετά θάνατον ἐπιβίωσίν της, εἰς μέν τά «*Ἠθικά*» του (1105d) γράφει: «*Μέγα καί τέλειον ὄντως ἀγαθόν ἡγοῦνται τήν τελευτήν, ὡς βίον ἀληθῆ βιωσομένην ἐκεῖ τήν ψυχήν*»· πρός τόν Ἀπολλώνιον (120β) προσθέτει· «*τοῖς εὐσεβέσι τῶν μεταλλαξάντων ἐστί τίς τιμή... καί χῶρός τις*

[39] Διογ. Λαερτ. Χ., 66.

ἀποτεταγμένος, ἐν ᾧ διατρίβωσιν αἱ τούτων ψυχαί»· καί ἐν τῷ «*Βίῳ Ἀριστείδου*», § 21, «*παρακαλεῖ τούς ἀποθανόντας εἰς τό δεῖπνον καί τήν αἱμακουρίαν*». [40]

Τοιαῦται, ἐν ἄκρᾳ συνόψει, ὑπῆρξαν αἱ περί ψυχῆς δοξασίαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μεγάλων ποιητῶν καί φιλοσόφων ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀρφέως καί μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, παράλληλοι δέ πρός ταύτας ὑπῆρξαν καί αἱ κατά τόν αὐτόν χρόνον καί δή ἀπό τῆς κυριαρχίας τῆς Ρώμης καί ἐντεῦθεν τοιαῦται τῶν περί τό θέμα τοῦτο ἀσχοληθέντων Ρωμαίων φιλοσόφων. Στερούμενον καί τό Ἑλληνικόν φιλοσοφικόν πνεῦμα θείας χάριτος (ἥτις... «*διά Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο*», Ἰωάν. Α΄ 18) καί ὑπό τοῦ σπερματικοῦ μόνου Λόγου φωτιζόμενον, ἐπτερύγισε μέν πλησίον τῆς ἀπολύτου ἀληθείας ἐν τῇ διερευνήσει καί τοῦ κατίσχνου περί «ψυχῆς» θέματος, περιέπεσεν ὅμως εἰς τρομεράν σύγχυσιν καί εἰς χαώδεις ἀντιφάσεις, καί ἐν τῷ θέματι τούτῳ, εἰς ὅσα σημεῖα ἠθέλησε νά ἀπομακρυνθῇ τῆς ἐκ παραδόσεως πίστεως. Ὡς ἐκ τούτου, ἐκτός τῶν ἄλλων πλανῶν καί κακοδοξιῶν τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων φιλοσόφων (πολλαί τῶν ὁποίων ὑπῆρξον καθαρῶς ὑλιστικαί), καί αὐτός ὁ κλεινός Σωκράτης, ὅπως καί ὁ Πλάτων, ἐπίστευσαν μέν εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅπως καί εἰς λογοδοσίαν μετά θάνατον, ἐπίστευσαν ὅμως προσέτι εἰς τήν προΰπαρξιν καί τήν θείαν προέλευσίν της (ὅτι εἶναι «θεοειδής» , *Φαίδ.* 95 κ.ἄ.), ἀλλά καί εἰς τήν μετεμψύχωσιν αὐτῆς καί εἰς τά ζῷα, ὡς καί εἰς τήν ἀθανασίαν τῶν ψυχῶν τῶν ζῴων (*Φαιδ.* 70, 72, 81, 82, 84-85 κ.ἄ.), ἐάν ὅσα γράφει σχετικῶς ὁ Πλάτων ὑπῆρξαν καί προσωπικαί ἰδέαι αὐτοῦ καί τοῦ Σωκράτους, ὅπερ δέν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον. Διότι περί «μετεμψυχώσεως» γράφει ὁ Πλάτων ἐν τῷ «*Φαίδωνι*» (72, 81, 82) καί τά ἑξῆς: «*Ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἤ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα καί κατά τοῦτο ἀνάγκη που ἡμᾶς ἐν προτέρῳ τινί χρόνῳ μεμαθηκέναι, ἃ νῦν ἀναμιμνησκόμεθα*». Παριστᾷ, ἐπίσης αὐτόθι, *τάς μέν μεμιασμένας καί ἀκαθάρτους ψυχάς ἐπενδυομένας σώματα γαστριμάργων, φιλοπότων, ὄνων· ...τάς τῶν ἄδικων καί ἁρπαγῶν, σώματα λύκων, ἱεράκων καί ἰκτίνων καί τάς τῶν ἄνευ φιλοσοφίας ἐπιτηδευόντων τήν πολιτικήν, σώματα μελισσῶν, σφηκῶν καί μυρμήκων...*». Ἐπίσης ἐν τῷ 10 βιβλίῳ τῆς «*Πολιτείας*» του, περιγράφει (κατά τόν «ἀπόλογον» - μῦθον τοῦ Ἀλκίνου) *τόν δαιμόνιον* (οὐράνιον) *τόπον, ὅπου καταφθάνουσαι αἱ ψυχαί ἐξ οὐρανοῦ καί γῆς..., ἀναλαμβάνουσι νέα σώματα κατά τήν συνήθειαν τοῦ προτέ-*

[40] Συνοπτικὴν ἐξιστόρησιν τῶν περὶ ψυχῆς ἰδεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ ἄλλων φιλοσόφων τῆς π.Χ. ἐποχῆς ἰδὲ καὶ εἰς Ἁγ. Νεκταρίου «*Περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ Ἱερῶν μνημοσύνων*», ἔκδ. 1972, σελ. 16-17.

ρου βίου». Καί ὁ μέν Ὀρφεύς μεταβάλλεται εἰς κύκνον, ὁ Αἴας ὁ Τελαμώνιος εἰς λέοντα, ὁ Θάμυρις εἰς ἀηδόνα, ὁ Ἀγαμέμνων εἰς ἀετόν, ἡ Ἀταλάντη εἰς ἀθλητήν, ὁ Ἐπειός τοῦ Πανοπέως εἰς οἰκοκυράν γυναῖκα, ὁ γελωτοποιός Θερσίτης εἰς πίθηκον, ὁ Ὀδυσσεύς εἰς ἰδιώτην, θηρία δέ ἄλλα καί ζῶα εἰς ἀνθρώπους, ἵνα «*...εἰς τήν πεδιάδα τῆς λήθης πάντες καί παρά τόν Ἀμέλητα ποταμόν κατασκηνοῦντες, καί ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ πολύ ἤ ὀλίγον πίνοντες, ἐπιλάθωνται τοῦ προτέρου βίου των, πρίν ἤ ὡς διάττοντες ἀστέρες πρός μυρίας κατευθύνσεις ἐκσφενδονισθοῦν*». Ἡ περί λήθης τοῦ προτέρου βίου γνώμη του ἀποτελεῖ βεβαίως ἀντίφασιν τῆς προηγουμένης, ὅτι ἡ μάθησις ἡμῶν εἶναι «ἀνάμνησις προηγουμένου βίου». Ἀλλ' ὡς παρετήρησε καί ὁ Ἰούλιος Σίμων[41], τά ἐν τῷ ἀπολόγῳ (μύθῳ) τοῦ Ἀλκίνου ἀναφερόμενα, δέν δύνανται νά θεωρηθοῦν ἀπολύτως ὡς πίστις τοῦ Πλάτωνος εἰς τήν μετεμψύχωσιν. Πρόκειται ἴσως περί ξένων σχετικῶν δοξασιῶν, τάς ὁποίας ἐξιστορεῖ οὗτος εἰς τόν «ἀπόλογον». Βεβαία ὅμως εἶναι ἡ πίστις του εἰς τήν προΰπαρξιν καί τήν θείαν προέλευσιν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὅπως καί εἰς τόν θεῖον αὐτῶν προρισμόν.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὡσαύτως, διαστέλλων τόν νοῦν ἀπό τῆς ψυχῆς, δέν ἐπίστευε μέν εἰς τήν προΰπαρξιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὡς καί εἰς τήν μετενσάρκωσιν ἤ τήν μετεμψύχωσιν, ἐν γένει, ἠρνήθη ὅμως τήν ἰδιαιτέραν ὑπόστασιν καί τήν μετά θάνατον ἐπιβίωσίν της, ὅπως καί τήν κατά αὐτήν κρίσιν καί ἀνταπόδοσιν. Ἐθεώρει τήν ψυχήν ἐντελέχειαν τοῦ σώματος, μή δυναμένην νά ὑπάρξῃ ἄνευ αὐτοῦ, ὑλικήν ἄρα καί θνητήν. Τοιουτοτρόπως τό ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐξεδήλωσε τήν τελείαν ἀδυναμίαν του πρός ἀνεύρεσιν τῆς ἀπόλυτου ἀληθείας ἐν τῇ φιλοσοφικῇ διερευνήσει καί τοῦ περί ψυχῆς, ἀλλά, καί γενικώτερον, τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου θέματος. Κατέστη δ' ἐπιτακτική, καί διά τόν λόγον τοῦτον, ἡ ἀνάγκη τῆς θείας καί πάλιν παρεμβάσεως καί ἀρωγῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας, καί λόγῳ τῶν εὐρύτατα, κατά τούς τελευταίους π.Χ. αἰῶνας, διαδοθεισῶν ἀπολύτως ὑλιστικῶν ἤ καί πεπλανημένων ὁπωσδήποτε δοξασιῶν περί τοῦ «ἀληθινοῦ Θεοῦ» καί τῆς «ψυχῆς» (ἐν αἷς πρωτεύουσαν θέσιν κατέλαβε καί ἡ θεωρία τῆς «μετεμψυχώσεως») ἡ Ἀνθρωπότης θά κατέληγε ταχέως εἰς παντελῆ καί πάλιν πνευματικόν σκοτισμόν. Καί εἰς ἀναπόφευκτον, ὡς ἐκ τούτου, ψυχικόν, ἠθικόν ἀφανισμόν.

---

[41] Πρβλ. μακαριστοῦ Κ. Καλλινίκου, μν. ἔργ., σελ. 75 καί βιβλ. αὐτ.

β) Αἱ θεωρίαι τῆς μετεμψυχώσεως καί μετενσαρκώσεως[42]

Μεταξύ τῶν διαφόρων περί ψυχῆς δοξασιῶν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθνῶν τῆς π.Χ. περιόδου, αἵτινες πληθυνθεῖσαι κατά τήν τελευταίαν π.Χ. χιλιετηρίδα ἀπέβησαν, κατά τό πλεῖστον, ἕν ὑλιστικόν καί ἀντιφατικόν ἰδεολογικόν συνονθύλευμα, πρωτεύουσαν κατέλαβον θέσιν, ἀρχικῶς ἐν Ἀνατολῇ καί Αἰγύπτῳ, ἀκολούθως δέ καί ἐν Ἑλλάδι καί Ἰταλίᾳ, ὅπως καί εἰς ἄλλας χώρας, καί αἱ θεωρίαι τῆς «μετεμψυχώσεως» καί τῆς «μετενσαρκώσεως». Ἡ ἐποχή καθ' ἥν τό πρῶτον ἐνεφανίσθη καί ἡ ἰδέα αὐτή δέν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστή εἰς τήν ἱστορίαν, ἐξ οὗ καί ὑποτίθεται ὅτι συμπίπτει αὐτή μέ τάς ἀρχάς τῆς ἱστορικῆς περιόδου. Εἶναι ἄγνωστος ἐπίσης ἐπακριβῶς ἡ χώρα ἐν ᾗ τό πρῶτον ἐξεδηλώθη. Πάντως εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι ἀπό ἐποχῆς παναρχαίας φαίνεται αὐτή εὐρέως διαδεδομένη ἐν τῇ Ἀσίᾳ (τῇ Ἰνδικῇ) ἀλλά καί ἐν Ἀφρικῇ, ἐξ ἧς μεταδοθεῖσα εἰς τήν Ἑλλάδα, ἐπιστεύθη ἀρχικῶς ὑπό τῶν Ὀρφικῶν ποιητῶν, ἀκολούθως δέ ὑπό τοῦ Πυθαγόρου καί τῶν Πυθαγορείων καί ἄλλων ἐπιφανῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Τό πνευματικόν αὐτῆς περιεχόμενον προσέλαβε βεβαίως ἐν Ἑλλάδι (καί δή παρ' ὡρισμένοις φιλοσόφοις) χαρακτῆρα ἠθικόν καί θεοδιδακτικόν, ἐν ἀντιθέσει πρός τήν διδασκαλίαν τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες, πιστεύοντες γενικῶς ὅτι μετεμψυχοῦται ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή εἰς διάφορα ζῷα ἀλλά καί φυτά, ἐφρόνουν ὅτι πράττει τοῦτο διά νά ἀποφύγῃ τούς ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ κινδύνους[43]. Ἠθικόν ὅμως καί θεοδιδακτικόν χαρακτῆρα εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ ἰδέα αυτή καί ἐν τῇ θεοσοφίᾳ, ἥτις ταυτίζουσα ἑαυτήν μέ τήν πρωταρχικήν Ἰνδικήν θρησκείαν - τόν Βεδδισμόν, τήν πρωτοθρησκείαν, ἰσχυρίζεται ὅτι ἐξ αὐτῆς προῆλθον πᾶσαι αἱ λοιπαί θρησκείαι, ἄρα δέ καί ἡ Αἰγυπτιακή[44].

Κατά τήν διδασκαλίαν δέ τῆς Θεοσοφίας καί ὁ θεός δέν εἶναι θεός προσωπικός, ἀλλά μυστηριώδης οὐσία καί δύναμις ἐξελίξεως καί ἀνελίξεως, πανταχοῦ παροῦσα, τά πάντα γινώσκουσα καί παντοδύναμος, ἐκδηλουμένη πρῶτον μέν εἰς τρεῖς λόγους (Α. Β. καί Γ.), ἀκολούθως εἰς ἑπτά πνεύματα καί ἐν συνεχείᾳ εἰς σειράν δευτερευόντων Λόγων, οἵτινες κυβερνοῦν πληθώραν ἡλιακῶν συστημάτων. Ἐπίσης ἐκδηλοῦται ἡ θεία οὐσία καί εἰς τόν ἀστρικόν κόσμον, ἔνθα ἑδρεύουν μακραί φάλαγγες φυσικῶν στοιχειακῶν, ἤ πνευμάτων τῆς φύσεως, διαιρουμένων εἰς πέντε κυρίως τάξεις (τοῦ αἰθέρος, τοῦ πυρός, τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καί τῆς γῆς), ἐπί κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκεται μέγα ὄν - πνεῦμα, ὁ ἀρχηγός ἰσχυρᾶς φάλαγγος.

---

[42] Μετεμψύχωσις ἀπεκλήθη ἡ ἐπανενσωμάτωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (καί γενικώτερον πάσης ψυχῆς) εἰς ζῶα ἀλλά καί φυτά, διότι οἱ ὀπαδοί τῆς θεωρίας ταύτης ἐπίστευον - καί πιστεύουν - ὅτι καί τά φυτά ἔχουν ψυχήν, μετενσάρκωσις δέ, ἡ ἐπανενσωμάτωσις μόνον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἰς ἄλλο ἀνθρώπινον σῶμα.

[43] Πρβλ. μακαριστοῦ Κ. Καλλινίκου μνημ. ἔργ., σελ. 74-75 καὶ βιβλ. αὐτ.

[44] Πρβλ. ἀοιδίμου Π. Τρεμπέλα «Μασσωνισμός καί θεοσοφία», σελ. 194-196.

Ἡ οὐσία λοιπόν τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος εἶναι (κατά τήν θεοσοφίαν) ἐκδήλωσις - σῶμα τοῦ Β΄ Λόγου, αἱ δέ δυνάμεις καί ἐνέργειαί του, ρεύματα τῆς ζωῆς Του. Οὗτος εἶναι ἡ πηγή καί τό τέλος, ἡ αἰτία καί τό ἀντικείμενον, τό κέντρον καί ἡ περιφέρεια τοῦ Σύμπαντος, ὅπερ ἔχει ἑπτά σφαίρας-πεδία (εἰσδύουσας τάς μέν ἐντός τῶν δέ), κεχωρισμένας ὄχι διά τῆς θέσεως ἀλλά διά τῶν συστατικῶν των. Τά πάντα συνεπῶς ἐν τῷ ὑλικῷ Σύμπαντι (ἀκτινοβολίαι, ἀέρια, ὑγρά, στερεά, φυτά, ζῷα, ἄνθρωπος), ὡς μόρια μονάδες τοῦ Β. Λόγου, ἔχουν κοινήν τήν καταγωγήν, τήν προέλευσιν, τήν ζωήν. Ἡ δέ ὑλική δημιουργία γίνεται δι' ἀνακυκλήσεως συντελουμένης (μετά τήν ἐκπομπήν ἤ παραγωγήν τοῦ Σύμπαντος ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Β. Λόγου) διά συνεχοῦς ἐξελίξεως, ἀνελίξεως καί ἀνακυκλήσεως, μέχρις οὗ ἐπανέλθη τό σῶμα τοῦτο εἰς τήν προτέραν του κατάστασιν-μακαριότητα, ὡς σῶμα Θεοῦ[45]. Ἡ Τσανανκοπαϊσάντ λέγει: «Ἐκεῖνος ἠθέλησε. Θά πολλαπλασιασθῶ καί θά γεννηθῶ... Ἡ θέλησις αὕτη γεννᾷ τήν πλειονότητα ἔντος τοῦ ἑνός, γεννᾷ τούς ἀπείρους τούτους σπινθῆρας ἐντός τῆς φλογός». Τά τμήματα ταῦτα τῆς θείας συνειδήσεως-οὐσίας ἡ θεοσοφία ὀνομάζει μονάδας, αἵτινες κατέχουν πάσας τάς δυνατότητας τοῦ γεννήσαντος αὐτάς Λόγου εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν. Διά τῶν ἐμφύτων δέ τούτων δυνάμεων ἱκανοτήτων των, αἱ μονάδες αὗται τοῦ σώματος τοῦ Β΄ Λόγου, γινόμεναι ἀρχικῶς κατώτερα ὄντα ἐν τῷ ὑλικῷ Σύμπαντι (ἔχοντα ἰδίαν ζωήν, ἔφοσον ἐν πᾶσι ὑπάρχει ἡ ἕλιξις τοῦ Β΄ Λόγου) ἐξελίσσονται καί ἀνελίσσονται συνεχῶς καί ἀδιακόπως, ἵνα διά τῶν τελειουμένων ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπαλλάσσονται πλέον πάσης περαιτέρω ἀνακυκλήσεως, ἐπανακτήσουν πάλιν τήν προτέραν θέσιν των καί μακαριότητα ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀπροσώπου καί ἀπείρου Β΄ Λόγου-Θεοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ θεοσοφία ἀποτελεῖ σύστημα ὄχι καθαρῶς πανθεϊστικόν, ἀλλά πανενθεϊστικόν, ἐφόσον πιστεύει ὅτι μέρος τοῦ ἀπείρου θεοῦ (ὁ Β΄ Λόγος) μετέτρεψεν ἑκουσίως τό σῶμα του εἰς ὑλικόν Σύμπαν. Ἡ δέ ἐξέλιξις καί ἡ μετεμψύχωσις ἀποτελοῦν, κατά τήν διδασκαλίαν της, βασικόν νόμον τῆς ἐκδηλώσεως καί τῆς ἀνελίξεως τῆς οὐσίας τοῦ σώματος τοῦ Β΄ Λόγου, ἵνα τά διάφορα ὄντα τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος, ἀπό τῶν ἀτελεστάτων καί κατωτάτων μορφῶν των, διά συνεχῶν μετεμψυχώσεων καί ἐξελίξεων, φθάνοντα εἰς τόν ἄνθρωπον, ἀπολήξουν δι' αὐτοῦ, προοδευτικῶς καί πάλιν, εἰς τήν ἀρχικήν των μακαριότητα - θειότητα. Ἀλλ' ἡ τελείωσις, καί ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῆς μέχρις αὐτοῦ ἀνελιχθείσης θείας οὐσίας μονάδος, ἀπαιτεῖ πολλάς εἰσέτι καί μεγάλας ἀθλήσεις, διά νέων μετεμψυχώσεων εἰς ὅλα τά ὄντα... Εἶναι δέ ὑποχρεωτικαί αὗται διά πάντας τούς ἀνθρώπους, μέχρις οὗ πάντες τελειωθοῦν καί ἐκλείψουν αἱ μεταξύ των διαφοραί.[46]

---

[45] Πρβλ. ἰδίου, μνημ. ἔργ. σελ. 194 - 207 καί βιβλ. αὐτ.

[46] Πρβλ. μακ. Καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα «Μασσων. καί Θεοσοφ.», σελ. 255 καί βιβλ. αὐτόθι.

Προκειμένου δέ περί τῆς θείας οὐσίας, τῆς πρός τελείωσίν της μέχρι τοῦ ἀνθρώπου ἀνελιχθείσης, ἡ θεοσοφία διδάσκει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, οὖσα ἡ ἐκ τοῦ Β΄ Λόγου ἐκπεμπομένη ἀκτίς-μονάς, εἶναι φυλακισμένη ἐν τῷ σώματι καί εἶναι σύνθετος τριπλή μέν (ἤτοι πνεῦμα, πνευματική ψυχή καί ψυχή τοῦ ἀνθρώπου) προκειμένου περί τοῦ πνευματικοῦ μόνον μέρους τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως τετραπλῆ δέ, περιλαμβανομένου καί τοῦ σώματος, ὅτι τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἐπίσης ἀπό πυκνόν (χονδροειδές) ἔτι δέ καί ἀπό αἰθερικόν[47], ὡς καί ἀστρικόν. Ὅτι τό δεύτερον δύναται νά ἀποχωρίζηται καί ἐν ζωῇ ἀνωμάλως ἀπό τῆς ψυχῆς (ὡς συμβαίνει εἰς τά μεσάζοντα διάμεσα διά τῶν παραγομένων ἐκτοπλασμάτων[48], ἐπίσης δέ καί εἰς τάς διπλάς ἐμφανίσεις), ἀποχωρίζεται ὅμως ὁπωσδήποτε κατά τόν θάνατον, ὅπως καί τό ἀστρικόν, παρασυρόμενον, ὡς καί ἐκεῖνο, ἔξω τοῦ χονδροειδοῦς ὑπό τῆς συνειδήσεως ἤ ψυχῆς. Καί τό μέν αἰθερικόν σῶμα παραμένον 36 ὥρας μετά τόν θάνατον πλησίον τοῦ χονδροειδοῦς ὑλικοῦ, συνδιαλύεται ἀκολούθως μετ' αὐτοῦ. Ἡ δέ ψυχή-συνείδησις, φέρουσα μόνον τό ἀστρικόν σῶμα, εἰσέρχεται εἰς τό ἀστρικόν πεδίον, τό καλούμενον «Κάμαλουκα» (τόπος ἐπιθυμίας), ἀποτελούμενον ἐξ ἑπτά τμημάτων-ὑποδιαιρέσεων, καί καταλαμβάνει ἐν αὐτῷ θέσιν ἀνάλογον πρός τήν πνευματικήν ἀνάπτυξίν της ἐν ζωῇ. Ἡ πυκνότης-καθαρότης τοῦ ἀστρικοῦ σώματος καθορίζει τό τμῆμα εἰς ὅ ἡ συνείδησις-ψυχή δικαιοῦται νά μείνῃ, καί ἀποτελεῖ φραγμόν διά τήν εἴσοδον εἰς ἄλλα τμήματα. Ἀλλά καί ἐν τῷ ἀστρικῷ πεδίῳ παραμένει αὕτη ἐφ' ὡρισμένον πάλιν χρόνον. Διαλυομένου δέ κατά τήν διάρκειαν αὐτοῦ καί τοῦ ἀστρικοῦ σώματός της, εἰσέρχεται εἰς ἀνώτερον πεδίον, ὅπερ καλεῖται νοητικόν (ἔχον ἐπίσης ἑπτά ὑποδιαιρέσεις) καί καταλαμβάνει καί ἐκεῖ ὡρισμένην καί πάλιν θέσιν, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἁγιότητος αὐτῆς.

Καί εἰς τό νοητικόν ὅμως πεδίον (τό καλούμενον, κατά τήν θεοσοφίαν πάντοτε, Δεβαχάν, ἤτοι οὐρανός-λάμπουσα χώρα), ἔνθα τό νοητικόν σῶμα τοῦ μή πνευματικῶς ἀνεπτυγμένου μόλις διακρίνεται - ἐνῶ τοῦ ἀνεπτυγμένου ἀκτινοβολεῖ, παραμένει ἡ ψυχή-συνείδησις πάλιν ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καθ' ὅν διαλύεται καί τό νοητικόν σῶμα της. Καί ἐάν μέν ἐτελειώθη καί ἀπέβη sekha (ἤτοι ἄνθρωπος μή ἔχων πλέον ἄλλο νά μάθῃ, ὑπερκείμενος νέας γεννήσεως καί θανάτου) εἶναι πλέον κατάλληλος διά τήν ἀθανασίαν καί δι' εὐρυτέραν πνευματικήν ζωήν, ἐξελισσομένην ἐπί τοῦ Βουδδικοῦ καί τοῦ Νιρβανικοῦ πεδίου, ἔνθα ἀναπτύσσονται ἡ μακαριότης καί ἡ ὕπαρξις. Ἄλλως, ὑποχρεοῦται νά ἐπαναλάβῃ νέαν ἐνσάρκωσιν

[47] Ὅτι δέν ὑπάρχει αἰθήρ, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ζωῆς.

[48] Περί τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τῶν «ἐκτοπλασμάτων», ὡς καί περί τῶν διπλῶν ἐν ζωῇ ἐμφανίσεων τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου θά ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως ἐν τοῖς ἑπομένοις.

καί ἐπιδημίαν εἰς τούς τρεῖς κόσμους (φυσικόν, ἀστρικόν καί νοητικόν), διά νά συνεχίση τόν ἀγῶνα πρός τελείωσιν[49].

Τοιαύτη, ἐν ἄκρᾳ συνόψει, ἡ «περί ψυχῆς» καί «μετεμψυχώσεως» ἤ «μετενσαρκώσεως» διδασκαλία τῆς θεοσοφίας, κατά τούς συγχρόνους δέ ἱδρυτάς καί ἀπολογητάς της (Ἔλενα Μπλαβάτσκι καί Ἀλίκη Μπέιλυ) προέρχεται αὕτη ἐξ ἀνακοινώσεων πνευματικῶν διδασκάλων (ὁδηγῶν) τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, τοῦ ὑπερπέραν, προσερχομένων πρός καθοδήγησιν τῶν πνευματικῶς διακρινομένων ἀνθρώπων, εἴτε αὐτοκλήτως, πολύ δέ περισσότερον κατόπιν εἰδικῆς προσκλήσεως αὐτῶν[50]. Ὅμοια ὅμως πρός τήν διδασκαλίαν ταύτην τῆς θεοσοφίας εἶναι καί ἡ σχετική διδασκαλία τοῦ Πνευματισμοῦ. Ἰσχυρίζεται δηλ. καί ὁ νεώτερος Πνευματισμός (φέρων ἐπίσης πάντα τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς θρησκείας), ὅτι ἡ διδασκαλία του προέρχεται ἐξ «ἀποκαλύψεων» καί εἶναι διδασκαλία πνευματικῶν διδασκάλων καί καθοδηγητῶν τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, «πνευμάτων ἀνωτέρων» ὅτι (καί κατά τούς διασημοτέρους νεωτέρους ἱδρυτάς καί ἀπολογητάς του, ὡς ἡ Annie Bezant, Leon Denis, Lombrozo καί Allan Kardek - ἰατροῦ Rivail) ἐγεννήθη καί οὗτος ἐν Ἰνδίαις, μετεδόθη δέ εἰς τήν Δύσιν, καί τήν Αἴγυπτον, διά τῶν μεταναστεύσεων ὅτι εἶναι αὐτή αὕτη ἡ «αἰώνια ἀλήθεια», ἡ περιλαμβάνουσα πάσας τάς ἐποχάς, ἡ παγκόσμιος μυστική διδασκαλία, ἧς κατά καιρούς διδάσκαλοι, καί ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου, ὑπῆρξαν ὁ Κρίσνα, ὁ Βούδδας, ὁ Ζωροάστρης, ὁ Μωϋσῆς..., ὁ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστός κ.ἄ. ὅτι προορισμόν ἔχει νά ἀπορροφήση προοδευτικῶς πάσας τάς θρησκείας... καί τόν Χριστιανισμόν καί ὅτι ἀρχαῖα διδακτήρια του ἐν Αἰγύπτῳ καί ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξαν οἱ ναοί καί τά θυσιαστήρια τῆς Ἴσιδος, τῶν Δελφῶν, τῆς Ὀλυμπίας, τῆς Ἐλευσῖνος κ.ἄ.[51]

Καί ἀληθῶς. Εἶναι ἤδη ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο διαδεδομένη, ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τῇ Ἀφρικῇ καί τῇ Εὐρώπῃ, ἡ πίστις εἰς τό δυνατόν τῆς ἐπικοινωνίας μετά ψυχῶν τεθνεώτων, εἰς ἑκάστην δέ χώραν ὑπῆρξε μία τάξις ἀνθρώπων ἀφιερωμένη εἰς τήν θεραπείαν τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης. Ἐν Ἰνδίαις ἐπιστεύετο ὅτι οἱ Βραχμάνες καί οἱ Φακῖραι (ὁλόκληρον τό ἱερατεῖον) εἶχον τό προνόμιον τῆς τοιαύτης ἐπικοινωνίας, ἐπετύγχανον δέ, ἰδίᾳ οἱ Φακῖραι, αἰώρησιν τοῦ σώματος, εἰσκομίσεις διαφόρων ἀντικειμένων, διάμεσον μουσικήν, αὐτόματον γραφήν, ταχίστην βλάστησιν, ὑλοποίησιν κ.ἄ....

Ἐν Αἰγύπτῳ οἱ ἱερεῖς ἐγνώριζον τόν ὑπνωτισμόν, τήν ὑποβολήν καί τήν χρῆσιν ἀποκρύφων δυνάμεων, καί ἐθεράπευον

---

[49] Πρβλ. μακ. Καθηγ. Π. Τρεμπέλα «Μασσων. καὶ Θεοσοφία», σελ. 213-235 καὶ βιβλ. αὐτ.

[50] Πρβλ. ἰδίου αὐτόθι, σελ. 228 καί βιβλ. αὐτ.

[51] Πρβλ. μακ. Καθηγ. Π. Τρεμπ. «Ὁ Πνευματισμός», ἐκδ. Β΄, σελ. 8-11 καί 33 καί βιβλ. αὐτ.

διά τῆς ὑπνώσεως. Πάντα ταῦτα ἐκάλουν μαγείαν. Ἐν τῇ «*Ἐξόδῳ*» τῆς Π.Δ. (Ζ΄ 10-25 καί Η΄ 7-18) ἀναφέρονται πνευματιστικά θαύματα τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων (πρβλ. καί *Β΄ πρός Τιμ.* Γ΄ 8). Οἱ μάγοι ἐφόρουν εἰδικόν στέμμα, ἠσκεῖτο δέ ἡ μαγεία καί ὑπό πολλῶν ἄλλων ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς (Χαλδαίων, Ἀσσυρίων, Περσῶν κ.ἄ..), ὧν οἱ μάγοι καί οἱ ἱερεῖς - ὅπως καί ἐν Αἰγύπτῳ - ἠσχολοῦντο ὄχι μόνον μέ τάς ἀποκρύφους «ἐπιστήμας», ἀλλά καί μέ τήν ἀστρολογίαν (πρβλ. *Δανιήλ. Β΄* 2 καί 27) καί, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων, προσεπάθουν νά μαντεύουν καί τό μέλλον: α) δι' ἐπικλήσεως πνευμάτων β) συμβουλευόμενοι κινουμένας τραπέζας, πινάκια κ.ἄ. καί γ) διά ποτηρίου ὕδατος, κινητῶν τριπόδων καί ἄλλων μεθόδων τῆς ἐποχῆς. Ἐν Κίνᾳ καί εἰς τάς Μονάς τῶν Λάμα, ἤ τάς Βουδδιστικάς, διενηργοῦντο πνευματιστικά πειράματα καταπληκτικά καί ἀνευρέσεις ἀπολεσθέντων ἤ κλαπέντων ἀντικειμένων κ.ἄ.. Ἐν Ἑλλάδι, οἱ μεσάζοντες διά τήν μετά τῶν νεκρῶν ἐπικοινωνίαν ὠνομάζοντο «νεκρομάντεις». Ὁ Ὅμηρος ἱστορεῖ εἰς τήν «*Ὀδύσσειαν*» (Ραψωδία Ι), πῶς ὁ Ὀδυσσεύς, ἀκολουθῶν τήν συμβουλήν τῆς Κίρκης, ἐπεκοινώνησε, τῇ βοηθείᾳ της, μέ τά πνεύματα τοῦ μάντεως Τειρεσίου, τῆς μητρός του, καί ἄλλων διασήμων, ἤ προσφιλῶν του. Αἱ Πυθίαι τῶν ἱστορικῶν μαντείων τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἁπλά αὐτοϋπνωτιζόμενα διάμεσα-μεσάζοντα, προλέγοντα διά χρησμῶν τό μέλλον. Οἱ Λατῖνοι ἐπίστευον ἐπίσης εἰς τόν πνευματισμόν, ὅπως καί οἱ Ἕλληνες. Ὁ Βιργίλιος, ὁ Πλίνιος, ὁ Κουλομέλος, ὁ Ὁράτιος, ὁ Σουετώνιος, ὁ Λουκιανός, ὁ Πετρώνιος, ὁ Φῆστος καί ἄλλοι Λατῖνοι συγγραφεῖς, παρέχουν πλείστας σχετικάς καί σαφεστάτας μαρτυρίας. Τέλος οἱ Βόρειοι Εὐρωπαϊκοί λαοί ἐπίστευον ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τόν Πνευματισμόν. Οἱ Δρυΐδαι, οἱ ἱερεῖς τῶν Γαλατῶν ἐπεκοινώνουν μέ τόν ἀόρατον Κόσμον. Αἱ δέ ἱέρειαί των, ὡς καί αἱ Πυθίαι, ἀπήγγελλον καί χρησμούς[52].

Ἀλλά καί εἰς τούς Ἰουδαίους ἦτο προδήλως γνωστός ὁ Πνευματισμός, ἀπό τῆς ἐποχῆς τῆς μακροχρονίου ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας των, ἐκ τούτου δέ καί ἡ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀπελευθερώσεώς των αὐστηροτάτη (διά τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου) καταδίκη του. (*Λευϊτ.* Κ΄ 6 καί 27, *Δευτερ.* ΙΗ΄ 10-14 κ.ἄ.). Ἡ ὑπό τῆς Π.Δ. τοιαύτη καταπολέμησις τοῦ Πνευματισμοῦ εἶναι ἀμάχητος βεβαίως, διά τούς πιστούς, ἀπόδειξις τῆς ὑπό πονηρῶν πνευμάτων (τοῦ Σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων) ἐπιτελέσεως τῶν ποικίλων πνευματιστικῶν φαινομένων τοῦ τέ ἀρχαίου ὡς καί τοῦ νεωτέρου Πνευματισμοῦ, καθά ἄλλως βεβαιοῖ ρητῶς καί ἡ Κ.Δ. (*Πράξ.* 16-19 κ.ἄ..), τήν ἀλήθειαν δέ ταύτην θά ἀποδείξωμεν ἀπολύτως διά τῆς παρούσης ἐν τῇ συνεχείᾳ, δι' ἀμαχήτων, καί συγχρόνων, φιλοσοφικῶν καί ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀναλύοντες ἕν πρός ἕν τά διάφορα «ψυχικά πνευ-

[52] Πρβλ. Π. Τρεμπ. «Ὁ Πνευματισμός», σελ. 11-19 καί βιβλ. αὐτ.

ματιστικά φαινόμενα». Ἤδη ὅμως περιοριζόμεθα μόνον εἰς τήν ἰδέαν τῆς «μετεμψυχώσεως καί μετενσαρκώσεως», ἥτις ἀποτελεῖ βασικήν διδασκαλίαν τοῦ Πνευματισμοῦ καί τῆς θεοσοφίας[53], καί φρονοῦμεν ὅτι προφανής κατέστη ποία εἶναι ἡ πηγή ἐξ ἧς ἀρχικῶς προῆλθε καί αὕτη, διά νά ἀπομακρύνῃ ἐπίσης τόν ἄνθρωπον ἀπό τῆς ἀληθείας καί συντελέσῃ εἰς τόν ψυχικόν πνευματικόν σκοτισμόν του καί ἐν τῷ παρόντι βίῳ (καί εἰς τάς ποικίλας, ὡς ἐκ τούτου, καί καταστρεπτικάς, ὡς ἐπί τό πολύ, συνεπείας), τελικῶς δέ εἰς τήν αἰωνίαν ἀπώλειαν τῆς ἀνεκτιμήτου αὐτοῦ ψυχῆς (*Ματθ.* ιστ΄ 26).

Ὅτι δέ ὑπό τοῦ Σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων, ἐμφανιζομένων «*ὡς ἀγγέλων φωτός*» (Β΄ Κορ. Ια΄ 14), ἢ καί «*ὡς πνευματικῶν διδασκάλων καί καθοδηγητῶν ἐκ τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου*» (*Α' Τιμόθ.* Δ΄ 1), ἐνεπνεύσθη ἀρχικῶς εἰς τόν ἄνθρωπον καί ἡ ψευδής αὕτη θεωρία, ὅπως καί πᾶσαι αἱ λοιπαί ψευδεῖς περί θεοῦ καί ψυχῆς δοξασίαι κατά τήν πρό χριστιανικήν ἐποχήν, ἀλλά καί κατά τήν χριστιανικήν τοιαύτην, ἐξ αἰτίας βεβαίως τῆς ἁμαρτίας καί τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπό τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καί ὅτι ἐπίσης ὑπ' αὐτῶν (διά ἤ ἄνευ «μεσαζόντων–διαμέσων») ἐτελοῦντο ἀπ' ἀρχῆς, καί τελοῦνται καί σήμερον, τά διάφορα πνευματιστικά φαινόμενα τοῦ Πνευματισμοῦ, θά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. Δεν εἶναι ἄλλωστε τυχαῖον ὅτι ὁ ἱδρυτής τοῦ Ἰσλαμισμοῦ Ἄραψ ἔμπορος Μωάμεθ τοῦ 7ου αἰῶνος μ.Χ., ἰσχυρίστηκε ὅτι ἀπεκαλύφθησαν αὐτῷ αἱ θεῖαι ἀλήθειαι διά τοῦ δῆθεν «ἀρχαγγέλου Γαβριήλ». Ὁ λόγος ὅμως δι' ὅν ὁ σατανᾶς, ὁ «*ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καί ψεύστης*» (*Ἰωαν.* η΄ 44), ἔλαβεν ἐξουσίαν παρά τοῦ Θεοῦ ὅπως πλανήσῃ καί ἐν προκειμένῳ τούς ἀνθρώπους, εἶναι ἐπίσης προφανής. Οἱ ἱερεῖς δηλ. τοῦ Βεδδισμοῦ (τῆς πρωτοθρησκείας), ἀρχικῶς, καί οἱ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων, ἐν συνεχείᾳ, ἐπεδόθησαν προδήλως, αὐτοϋπνωτιζομένοι, εἰς πνευματιστικά πειράματα, ἵνα πληροφορηθοῦν περί τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου (καί γενικώτερον περί τῆς πίστεώς των) πλείονα τῶν ὅσων μέχρι τότε ἐκ παραδόσεως ἐγνώριζον. Ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία ἤ ἔφεσίς των δέν ἦτο βεβαίως αὐτή καθ' ἑαυτήν ἐφάμαρτος, ἁμαρτωλός ὅμως ὑπῆρξε προφανῶς ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπεζητήθη ἡ ἱκανοποίησις αὐτῆς, ἴσως δέ καί τά βαθύτερα αἴτια, ὡς καί οἱ σκοποί της, ἐν οἷς ἀσφαλῶς θά συνυπῆρχον ἡ ὑπερφροσύνη ἀλλά καί ἡ ἰδιοτέλεια, πνευματική καί ὑλική. Ἐξ ὅλων λοιπόν τῶν λόγων τούτων ἔλαβεν ἐξουσίαν ὁ σατανᾶς, ὅπως πλανήσῃ αὐτούς καί τούς ἀπομακρύνῃ ὄχι μόνον ἀπό τῆς πίστεως εἰς Τρισυπόστατον προσωπικόν θεόν (εἰς ὅν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἀναντιρρήτως ἐπίστευον) ἀλλά καί ἀπό τῆς πραγματικῆς ἀληθείας τῆς ἀφορώσης εἰς τήν προσωπικήν μετά θάνατον ἐπιβίωσιν, ὅπως καί εἰς τήν λογοδοσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οὕτως ἐγεννήθη ἐν Ἰνδίαις, προφανῶς, τό πρῶτον (ἴσως δέ

[53] Πρβλ. Β. Τσινούκα, ἔργ. σελ. 229.

ταυτοχρόνως καί ἐν Αἰγύπτῳ) καί ἡ ψευδής αὕτη δοξασία, ἐξαπλωθεῖσα ταχέως καί εἰς τούς λοιπούς λαούς, λόγῳ τοῦ δελεαστικοῦ, διά τούς ἁμαρτάνοντας, περιεχομένου της. Ἐν τούτοις εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι οὐδέποτε ἐρριζώθη αὕτη βαθέως ἐν τῷ πνεύματι τῶν Ἑλληνοϊταλικῶν λαῶν, μή περιλαμβανομένη εἰς τάς περί «Ψυχῆς» (καί τῆς μετά θάνατον προσωπικῆς ἐπιβιώσεως της) δοξασίας καί τῆς «πρωτοθρησκείας» τῶν Ἀρίων τῆς Ἀνατολῆς[54]. Ἀλλά καί ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ περί προσωπικῆς καί ἀμεταβλήτου ἐπιβιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρωταρχική πίστις διετηρήθη ἀκατάλυτος καί ἀκμαία παρά τήν εὐρυτάτην διάδοσιν τῆς περί «μετεμψυχώσεως» θεωρίας. Ἐκ τούτου δέ ὁ μέν συντάκτης τῶν νόμων τοῦ Μανού (ἔνθα, ὅπως καί εἰς τήν θρησκείαν τοῦ Βράχμα τό πρῶτον ἐμφανίζεται ἡ ρηθεῖσα θεωρία) ἐξηναγκάσθη νά παραδεχθῇ καί τάς διατάξεις τῆς «πρωτοθρησκείας», τάς ἀναφερομένας εἰς τάς πρός τούς θνήσκοντας χοάς καί ὀφειλάς, οἱ δέ Ἰνδοί, ἀλλά καί ἄλλοι λαοί τῆς Ἀνατολῆς (Σίναι, Ἰάπωνες, κ.ἄ.), πιστεύσαντες εἰς τήν μετεμψύχωσιν, τελοῦν καί μέχρι σήμερον τάς χοάς εἰς τούς προγόνους αὐτῶν.[55]

Ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀποδείξωμεν ἀπολύτως ὄχι μόνον διά τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί διά τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης καί Φιλοσοφίας τό ἀδύνατον γενικῶς τῆς μετεμψυχώσεως ἤ καί τῆς μετενσαρκώσεως: α) διότι ἡ ἀνόργανος ὕλη, τά φυτά καί τά δένδρα δέν ἔχουν ψυχάς β) διότι αἱ ψυχαί πάντων τῶν ζῴων συγγεννῶνται καί ἀφανίζονται μετά τῶν σωμάτων αὐτῶν καί γ) διότι αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων δημιουργοῦνται ὑπό τοῦ Θεοῦ πνευματικαί ἐν ἑνί ἑκάστῳ, ἅμα τῇ συλλήψει (ἐξ ἄκρας συλλήψεως) καί ἐνάρξει τῆς διαμορφώσεως τοῦ σώματός του ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός. Ὡς ἐκ τούτων αἱ μέν ψυχαί τῶν ζῴων δέν δύνανται νά μετεμψυχωθοῦν (ἤ νά μετενσαρκωθοῦν) ἔστω καί εἰς ἄλλα ζῷα, ἀφ' ἑνός μέν διότι συναφανίζονται κατά τήν θανήν τῶν ζῴων ὡς ἀπολύτως ὑλικαί, ἀφ' ἑτέρου δέ διότι ἕκαστον ζῷον γεννᾶται μετά τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, αἱ δέ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων, δημιουργούμεναι εἰς πνευματικάς ὑποστάσεις ἅμα τῇ δημιουργίᾳ των, ὄχι μόνον εἰς τά ζῷα δέν δύνανται, ἐπίσης, νά μετεμψυχωθοῦν (διά τόν προεκτεθέντα λόγον καί διότι αἱ ψυχαί τούτων δέν εἶναι πνευματικαί), ἀλλ' οὐδέ νά μετενσαρκωθοῦν εἰς ἄλλον ἄνθρωπον, ἔφοσον εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον δημιουργεῖται ἐπίσης ὑπό τοῦ Θεοῦ ἡ προσωπική αὐτοῦ ψυχή, συνυφαινομένη καί μέ εἰδικάς ἑκάστη κληρονομικάς προδιαθέσεις (στίγματα), διά τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ἑνός ἤ καί ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων, ἀλλά καί ἐκ τῶν ἀπωτέρων ἀκόμη προγόνων, ἀμέσως, μέχρις ἑπτά γενεῶν. Δέν ὑπάρχει συνεπῶς χῶρος μετενσαρκώσεως εἰς τόν ἄνθρωπον ἄλλης ξένης προϋπαρχούσης ψυχῆς, ἔστω καί ἀνθρωπίνης. Πρός τούτοις ὅμως, καί ἐφόσον τό ἀνθρώπινον γένος

[54] Πρβλ. F. de Coulange μνημ. ἔργ., σελ. 7-8.

[55] F. de Coulanges μνημ. ἔργ., σελ. 17.

συνεχῶς πληθύνεται (καί μάλιστα κατά πρόοδον γεωμετρικήν), πλείονες δέ εἶναι πάντοτε οἱ γεννώμενοι τῶν θνησκόντων, δέν θά ὑπῆρχον ἐπαρκεῖς ψυχαί διά τήν ἐμψύχωσιν ὅλων τῶν γεννωμένων ἀνθρώπων, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τινες τῶν ἀποβιούντων θά ἐτελειοῦντο, αἱ δέ ψυχαί αὐτῶν θά ἀπηλλάσσοντο (κατά τήν θεοσοφίαν καί τόν Πνευματισμόν) τῆς πρός ἐπανενσάρκωσιν ἤ μετεμψύχωσιν ὑποχρεώσεως. Δι' ὅλους λοιπόν τούς λόγους τούτους εἶναι ἀδύνατος ἡ μετεμψύχωσις ὅπως καί ἡ μετενσάρκωσις πασῶν τῶν ψυχῶν.

Ἀλλά ἄς ἴδωμεν, παρά πάντα ταῦτα, ποῖαι θά ἦσαν καί αἱ συνέπειαι, ἐάν ἡ θεωρία αὕτη ἦτο ἀληθής. Πρωτίστη, θά ἦτο ἀσφαλῶς ἡ ἀσύλληπτος διαταραχή τῆς τάξεως, ἥν ὁ Θεός ἔθετο εἰς τά διάφορα ἔμψυχα ὄντα, ἵνα ἕκαστον (φέρον τάς ἰδιαιτέρας ψυχικάς αὐτοῦ ἰδιότητας καί τά ἴδια αὐτοῦ χαρακτηριστικά) ἐπιτελῇ ἐν τῇ δημιουργία ἴδιον προορισμόν. Αἱ ἰδιαίτεραι ψυχικαί ἰδιότητες τῶν ἐμψύχων ὄντων, δι' ὧν, ὡς παρατηρεῖ καί ὁ Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης, «*ἕκαστον ὄν ὁμοίως καί ἀναλλοιώτως ἐνεργεῖ τά τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως*» ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεώς του ἐπί τῆς σκηνῆς τῆς ζωῆς[56], μεταβιβαζόμεναι κληρονομικῶς διά τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, ἀποτελοῦν φραγμόν ἀνυπέρβλητον εἰς τά διάφορα ὄντα διά τήν μετεμψύχωσιν καί τῶν ζωϊκῶν ἔστω ψυχῶν ὡρισμένου γένους εἰς σώματα ἄλλου τοιούτου, πολύ δέ περισσότερον εἰς σώματα ἀνθρώπων ἤ ἀντιστρόφως. Καί ἄν ὅμως ὁ φραγμός οὗτος θά ἦτο δυνατόν νά ὑπερπηδηθῇ, δέν εἶναι ὅλως προφανές ὅτι ἀφάνταστος θά ἦτο ἡ σύγχυσις εἰς τά διάφορα ἔμψυχα ὄντα, ὅταν εἰς σώματα ὡρισμένων γενῶν ἐνεψυχοῦντο ψυχαί ἄλλων; Διά τήν ἀποφυγήν τοῦ μεγάλου τούτου σκοπέλου, ὅπως καί τοῦ ἀναμφισβητήτου ἐπίσης γεγονότος ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι (ἐκτός σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, ὀφειλομένων ἀναντιρρήτως εἰς παρεμβάσεις πονηρῶν πνευμάτων-δαιμόνων, ἐνοικούντων εἰς ὡρισμένα ἄτομα)[57] οὐδέν ἐνθυμοῦνται περί προηγουμένης ζωῆς ἔστω καί ἄνθρωπίνης, ὁ Πλάτων ἐν τῷ προμνησθέντι 10 βιβλίῳ τῆς «*Πολιτείας*» του γράφει, περί «*πεδιάδος λήθης, εἰς ἥν πᾶσαι αἱ ψυχαί, εἰς ποικίλα ζῶα μεταμορφωθεῖσαι (ἅτε ὑποστᾶσαι σχετικάς μετεμψυχώσεις) κατασκηνοῦν παρά τόν Ἀμέλητα ποταμόν καί πίνουν ἐκεῖ ἐκ τοῦ*

[56] «*Περί ψυχῆς*» Ἑ. Π. Migne, τ. 45, σελ. 112.

[57] Εἰς τά ἐλάχιστα ταῦτα διά μέσου τῶν αἰώνων ἄτομα, ἅτινα ἀπό παιδικῆς ἡλικίας ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν ἀναμνήσεις προτέρου βίου καί ἐκδηλοῦν ψυχικάς ἰδιότητας ἀνθρώπων προαποθανόντων, ὧν τάς ψυχάς δῆθεν ἔχουν διά μετενσαρκώσεως, ἀναμφιβόλως ἐνοικοῦν πονηρά πνεύματα, ὑποδυόμενα τό πρόσωπον τῆς δήθεν μετενσαρκωθείσης ψυχῆς. Τήν ὕπαρξιν τῶν ἀτόμων τούτων ἐξεμεταλλεύθη ἀναμφιβόλως ἀπ' ἀρχῆς ὁ σατανᾶς, διά νά ἐμπνεύση ἤ νά βεβαιώση τήν ἰδέαν τῆς μετεμψυχώσεως. Κατά τήν ὁμολογίαν δέ τῶν πνευματιστῶν, «τά πνεύματα δύνανται νά λάβουν τήν μορφήν παντός ἐμψύχου ὄντος καί νά μιμηθοῦν καί τάς ψυχικάς ἰδιότητας αὐτῶν». Πρβλ. μακ. Καθ. Παν. Τρεμπέλα «*Ὁ πνευματισμός*», Β΄ ἔκδ., σελ. 67 καί βιβλ. αὐτόθι.

ὕδατός του (τῆς λήθης), ἵνα «τοῦ προτέρου βίου ἐπιλάθωνται, πρίν ἤ ὡς διάττοντες ἀστέρες ἐκσφενδονισθοῦν αὖθις πρός διαφόρους κατευθύνσεις διά νέας μετεμψυχώσεις ἤ μετενσαρκώσεις». Εἶναι προφανής ἡ ἀρχική πηγή ἐξ ἧς ὅ τε μῦθος τοῦ Ἀλκινόου, ἀλλά καί ἡ ὅλη θεωρία τῆς μετεμψυχώσεως, ἀρχικῶς ἐξεπήγασον. Ἀλλ' ἡ παραδοχή τοῦ μύθου τούτου συνεπιφέρει καί ἄλλας ἠθικάς καί πνευματικάς συνεπείας, περί ὧν καί ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος, ἐν τῷ «περί ψυχῆς» συγγράμματί του, σελ. 81, γράφει ὀρθῶς τά ἑξῆς:

«Ἀν ἡ ψυχή λησμονῇ τό παρελθόν της ἀποσπωμένη ὁλοσχερῶς ἀπ' αὐτοῦ, ποία τότε ἡ ἠθική σημασία τῆς εἰσόδου εἰς ἀνωτέραν ἤ κατωτέραν ὕπαρξιν πρός ἀνταμοιβήν της ἐπί τοῖς πεπραγμένοις ἤ τιμωρίαν της; Διά νά ἀπολαύσῃ τήν ἀνταπόδοσιν ἤ κατακριθῇ ἐπαξίως, ἀνάγκη νά γνωρίζῃ τό διά τί καί νά ἔχῃ πλήρη συνείδησιν τῶν προτέρων της πράξεων. Οὐδείς ἐπίγειος δικαστής τιμωρεῖ τόν ἀκαταλόγιστον ἤ τόν τάς φρένας ἀπολέσαντα. Οὐδ' εἶναι δικαστής σοφός ὁ τό κακόν δι' ὁμοειδοῦς «ἀντιμετωπίζων» καί μεταβάλλων τόν ἀκόλαστον εἰς χοῖρον, ἵνα ἐπί ἐδάφους εὐρυτέρου ἀκολασταίνῃ, καί τόν αἱμοδιψῆ εἰς ὕαιναν, ἵνα ἀκοπώτερον κακουργῇ, καί τήν τιμωρίαν εἰς χορηγόν κακίας μεταποιῶν... Ἄνευ προσωπικοῦ συνδέσμου εἰς ὅν ἡ ἀνάμνησις ὑπουργεῖ, αἱ μέν θεῖαι τιμωρίαι μεταποιοῦνται εἰς ἰδιοτρόπους σκληρότητας, αἱ δέ ἀμοιβαί εἰς ἄσκοπον κατασώτευσιν θείων δώρων. Ἐάν ἀπεσβεσθῇ διά νέας χαμηλοτέρας γεννήσεως ἡ ἀνάμνησις προηγουμένης ζωῆς, ἀνωτέρας, περιττή τότε ἡ χαμηλοτέρα, ὡς οὐδένα σκοπόν ἐκπληροῦσα. Παρά τῷ φιλοσόφῳ καί μάρτυρι Ἰουστίνῳ ἀναγιγνώσκεται ὁ ἑξῆς διάλογος: «Αἱ δ' ἀνάξιαι ταύτης τῆς θέας κριθεῖσαι ψυχαί τί πάσχουσιν; - Εἴς τινα θηρίων ἐνδεσμεύονται σώματα, καί αὕτη ἐστιν ἡ κόλασις αὐτῶν – οἴδασιν οὖν ὅτι διά ταύτην τήν αἰτίαν ἐν τοιούτοις εἰσί σώμασι καί ὅτι ἐξήμαρτόν τι; - Οὐ νομίζω - Οὐδέ ταύταις ἄρα ὄφελός τι τῆς κολάσεως, ὡς ἔοικεν ἀλλ' οὐδέ κολάζεσθαι αὐτάς λέγοιμι, εἰμή ἀντιλαμβάνονται τῆς κολάσεως»[58]. Καί ἀληθῶς ἐάν ἡ ψυχή δέν εἶχε συνείδησιν τοῦ λόγου τῆς οἱασδήποτε τιμωρίας της, οὐδεμίαν ἠθικήν ἀξίαν θά εἶχεν αὕτη ὡς ἐξιλαστήριον μέσον αὐτῆς.

Ἐκτός ὅμως τῶν προαναπτυχθεισῶν συνεπειῶν, αἵτινες ἀναποφεύκτως ἀκολουθοῦν τήν παραδοχήν τῆς θεωρίας τῆς μετεμψυχώσεως ἤ μετενσαρκώσεως, προβάλλει ἐπιτακτικῶς καί ἑτέρα, ἥτις, ἐάν ὄντως ἡ μετεμψύχωσις ἤ ἡ μετενσάρκωσις ἐλάμβανον χώραν, θά ἦτο καί μόνη ἐπαρκής διά νά ἀφανίσῃ πᾶσαν ἔννοιαν ἠθικῆς τάξεως ἐν τῷ ἄνθρωπίνῳ βίῳ καί νά ἀνατρέψῃ ἐκ βάθρων ὅλον τό διά τόσων ἀγώνων, θυσιῶν καί θείων παρεμβάσεων διαμορφωθέν οἰκοδόμημα τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν ζωῆς. Διότι ἡ παραδοχή

[58] Ἅγ. Γρηγ. Νύσσης, «*Τά Μακρίνια*» Ἑ.Π. Migne, τ. 46, στ. 117.

τῆς μετεμψυχώσεως τῶν ἐνοργάνων ἤ καί τῶν ἐμψύχων μόνον ὄντων (διά τῆς ἐξελικτικῆς μάλιστα ἀνελίξεως τῆς ἐν αὐτοῖς ὑπαρχούσης θείας οὐσίας) ἐπιβάλλει τήν παραδοχήν τοῦ ἀνευθύνου καί τοῦ ἀκαταλογίστου τῶν ἁμαρτανόντων καί τῶν ἐγκληματούντων ἐν γένει καί ἀφανίζει πᾶσαν ἔννοιαν τοῦ αὐτεξουσίου καί τοῦ ὑπευθύνου αὐτῶν, ἐφόσον πᾶν ὅτι οὗτοι πράττουν, ἀποτελεῖ φυσικήν ἁπλῶς ἐκδήλωσιν τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀμέσως προηγουμένης ζωῆς των ὡς θηρίων ἤ ἄλλων κατωτέρων ζῴων, ὧν ἰδιοτήτων δέν ἠδυνήθησαν εἰσέτι νά ἀπαλλαγοῦν, ὡς μή ὑποστάντες πολλὰς μετενσαρκώσεις ἤ μετεμψυχώσεις. Πῶς δηλ. θά καταλογισθῇ εἴς τινα ἀξιόποινον, διά παραβίασιν καθιερωθείσης ἠθικῆς καί κοινωνικῆς τάξεως, ἐφόσον πᾶν ὅτι ἔπραξεν οὗτος εἶναι φυσιολογική ἐκδήλωσις τῆς ἐν αὐτῷ μήπω ἐξελιχθείσης θείας οὐσίας-ψυχῆς, ἥτις, διά τοῦ ἀναμφισβητήτως ὑπάρχοντος καί ἀτέγκτως λειτουργοῦντος νόμου τῆς κληρονομικότητος, φέρει εἰσέτι -κατά τήν πρώτην μάλιστα ἀπό τῶν ζῴων εἰς τόν ἄνθρωπον ἀνέλιξίν της- ὅλας τάς ἰδιοτήτας τῆς προτέρας αὐτῆς ζωῆς;

Δέν ὑφίσταται λοιπόν καί δέν λαμβάνει χώραν «μετεμψύχωσις» ἤ «μετενσάρκωσις» εἰς τήν ζωήν πάντων τῶν ὄντων, πολύ δέ περισσότερον εἰς τήν ζωήν τοῦ ἀνθρώπου, δι' ὅ καί κατεπολεμήθη καί ἡ θεωρία αὕτη καί παρ' ὅλων τῶν περί αὐτῆς ἀσχοληθέντων μεγάλων ἁγίων Πατέρων[59], ἀποκλεισθεῖσα ρητῶς ὑπό τοῦ Κυρίου διά τῆς παραβολῆς τοῦ πλουσίου καί τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου (*Λουκ.* ιστ΄ 19-31) ἀλλά καί ὑπό τῆς ὅλης διδασκαλίας τῆς Γραφῆς. Εἶναι δέ καί αὕτη ἐπινόησις καί ἐπίνευσις τοῦ σατανᾶ, ἵνα ἀπομακρύνῃ τόν ἄνθρωπον καί ἀπό τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας καί ἀποκτείνῃ οὕτω τήν ψυχήν του (*Ματθ.* γ΄ 28 κ.ἄ.). Εἶναι παγίς πονηρά διά τούς ἁμαρτάνοντας ἐν γένει, διότι πάντες οὗτοι σκέπτονται πονηρῶς: Ἄς ἀπολαύσωμεν ἤδη ἀνέτως πάσας τάς ἡδονὰς τῆς ζωῆς ταύτης καί πᾶν ὅτι δι' οἱωνδήποτε μέσων ἀποκτήσωμεν... Καί ἂν ὄντως ὑπάρχει ζωή μετά θάνατον - καί ὑποχρεώσεις πρός τήρησιν ἠθικοῦ νόμου, ἐπανενσαρκούμεθα ἤ μετεμψυχούμεθα καί... ἐξιλεούμεθα διά τάς ἐνδεχομένας ἁμαρτίας ἡμῶν... Τί θά πάθωμεν ἄλλως τε, ἀφοῦ δέν θά ἔχωμεν συνείδησιν ποινῆς καί οὐδεμίαν ἀνάμνησιν τοῦ προηγουμένου ἡμῶν βίου; Τοιουτοτρόπως αἱ ψυχαί πολλῶν ἀνθρώπων παρα-

[59] Πρβλ. Μεγ. Βασιλείου «*Εἰς τὴν ἑξαήμερον», ὁμιλ. 8η περὶ κτηνῶν καὶ ἐνύδρων (κατὰ παράφρασιν). «...Φεῦγε τάς φλυαρίας τῶν σοβαρῶν... φιλοσόφων, οἱ ὁποῖοι δεν αἰσχύνωνται νὰ βάλλουν τάς ψυχάς των ὁμοειδεῖς μὲ τάς ψυχὰς σκύλων· οἱ λέγοντες ὅτι ἔγινάν ποτε καὶ γυναῖκες καὶ θάμνοι καὶ ἰχθύες θαλάσσιοι. Ἐγὼ ὅμως δὲν λέγω ὅτι ἔγινάν ποτε ἰχθύες, ἀλλὰ βεβαιῶ... ὅτι, ὁπότε ἔγραφον ταῦτα ἦσαν καὶ ἀπό τοὺς ἰχθύας ἀλογώτεροι».* Ἐπίσης Ἅγ. Γρηγορίου (Νύσσης) «*περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*» (Ἑ. Π. Migne τ. 44, σελ. 229-232), ἔνθα καταπολεμεῖ τὴν προΰπαρξιν τῶν ψυχῶν ὡς καὶ τὴν «μετεμψύχωσιν» ἀποκαλῶν ταύτας «*μυθολογίαν καί... ὄντως βατράχων ἤ κολοιῶν φλυαρίας, ἀλογίας ἰχθύων ἤ δρυῶν ἀναισθησίας*». Καὶ ἰδίου «*περὶ ψυχῆς*», αὐτόθι, τόμ. 45, σελ. 112, «*Τὰ Μακρίνια*», αὐτόθι καὶ τόμ. 46, σελ. 109 καί 117 κ.ἄ.

σύρονται εἰς τήν αἰωνίαν καταδίκην. Ἡ δέ περί ἧς θεωρία ἀποδεικνύεται μία τῶν ἐντεχνοτέρων πνευματικῶν παγίδων τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ψεύστου καί ἀνθρωποκτόνου (*Ἰωαν.* η΄ 44-45) σατανᾶ. Ἐνταῦθα παραθέτομεν συνέντευξιν τοῦ μέλους τῆς Ἑνώσεως Ἀθέων Ἑλλάδος κ. Ἀπόστολου Λυμπερίδη, ἀπηχοῦσα τήν περί ψυχῆς ἄποψιν τῆς συγχρόνου Ἀθεΐας, προκειμένου ὅπως ἀποδομήσωμεν αὐτήν διά τῶν ἀκολούθων (ἐδημοσιεύθη εἰς περιοδικόν ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 22.3.2013, σελ. 40-45).

Ἡ ἀθεΐα ἀπορρίπτει τήν ὕπαρξη τῆς Ψυχῆς

«Σέ ἀφιερωματικά τεύχη ἤ ἐξειδικευμένα κείμενα ἑλληνικῶν ἐντύπων τῆς ἐναλλακτικῆς ἀναζήτησης, ἔχουμε συνηθίσει νά διαβάζουμε γιά ἀλλόκοτες καί σέ ἀρκετές περιπτώσεις γιά ἀρκετά ἐνδιαφέρουσες ἐκδηλώσεις φαινομένων πού προβληματίζουν σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ὕπαρξη τῆς ψυχῆς καί τῶν πνευμάτων. Τι θά λέγατε ὅμως αὐτή τή φορά νά προσεγγίσουμε τό ζήτημα καί ἀπό μία ἄλλη οπτική, αὐτή πού ἀπορρίπτει ἐντελῶς τήν ὕπαρξη τῆς ψυχῆς, θεωρώντας την μάλιστα ὡς τό βασικό παράγοντα τοῦ «φόβου τοῦ θανάτου» μέσα στίς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων; Ἐπικοινωνήσαμε μέ τόν συγγραφέα καί ἐρευνητή Ἀποστόλη Λυμπερίδη, μέλος τῆς Ἕνωσης Ἀθέων Ελλάδας, θέτοντάς του μιά σειρά ἀπό σχετικά ἐρωτήματα. Οἱ ἀπαντήσεις του εἶναι σίγουρο πώς θά προσφέρουν νέα τροφή γιά σκέψη στούς ἀναγνώστες τῶν «Φαινομένων».

Γιατί πιστεύετε ὅτι τό ζήτημα τοῦ θανάτου καί τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς παίζει διαχρονικά σημαντικό ρόλο στίς ἀνά τόν κόσμο θρησκεῖες καί φιλοσοφικές σχολές;

»Γιατί ἦταν ἀκριβῶς αὐτά πού έβαλαν στό μυαλό τοῦ πρώτου νοήμονος ἀνθρώπου νά φανταστεῖ καί νά δημιουργήσει αὐτά πού θά τόν προστάτευαν, ὄχι μόνο ἀπό τόν φόβο ὅσο ζοῦσε, ἀλλά καί ἀπό τόν φόβο τοῦ θανάτου. Τήν οὐτοπία του, τήν εἶπε ἐπέκεινα καί φαίνεται ἦταν λυτρωτική. Ὁ θάνατος τόν φόβιζε, ἐνῶ ἡ σύλληψη τῆς ἰδέας τῆς ψυχῆς τοῦ ἐπέτρεπε νά ἀντισταθεῖ στόν θάνατο, ἐλπίζοντας ὅτι καί ἔπειτα ἀπό αὐτόν θά συνεχίσει νά ζεῖ σέ ἕναν ἄλλο κόσμο. Ἄλλη λύση, ἄλλωστε, δέν εἶχε καί ἡ παρηγοριά αὐτή διαιωνίστηκε, ἀφοῦ τήν ὑπερασπίστηκαν οἱ πιό σοφοί ἄνδρες τῆς κοινότητας, οἱ μάγοι, πού ἦταν οἱ θεματοφύλακες τῆς γνώσης καί ὁλόκληρη ἡ φυλή ὄφειλε τυφλή πίστη σέ ὅ,τι ἔλεγαν αὐτοί οἱ παράξενοι σοφοί.

»Ἡ τεράστια φιλολογία ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν, διατηρημένη ἀρχικά μέ τήν παράδοση, γνωστή σέ μᾶς σάν μῦθος, ἀποδεικνύει ὅτι ὅλοι οἱ μῦθοι ἔχουν τίς ρίζες τους στόν πρωτόγονο ἀνιμισμό, ξεκαθαρίζοντας μέ ἀκρίβεια τό ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν θρησκειῶν πού σήμερα πραγματεύεται ἡ ἀνθρωπολογία. Οἱ

πρῶτες θρησκευτικές ἀντιλήψεις, λοιπόν, γεννήθηκαν πρῶτα ἀπό τόν φόβο γιά τόν θάνατο καί μετά, μέσῳ τῆς φαντασίας, ὁ ἄνθρωπος προσπάθησε νά ἑρμηνεύσει τούς φόβους του, δίνοντας τη λύση πού τόν βόλευε. Φόβος καί ἐλπίδα εἶναι οἱ θεμελιώδεις κολόνες τῆς πίστης πάνω στις ὁποῖες οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι πίστεψαν ὄχι μόνο ἀπό ἄγνοια, ἀλλά μέσῳ αὐτῶν καί σήμερα οἱ ἐπιτήδειοι ἐπινοητές τους, εἴτε ἀπό ἄγνοια καί αὐτοί εἴτε ἀπό πρόθεση, συνεχίζουν νά διαιωνίζουν τίς πανάρχαιες ἀντιλήψεις γιά τήν anima (ψυχή), πού ὑποτίθεται, σάν πνεῦμα καί πνοή, φιλοξενεῖται ὅσο τό σῶμα ἀναπνέει. Ἡ ἐπίσκεψη στό ὄνειρο καί ἡ ἀναχώρηση στόν θάνατο ἦταν καλές «ἐνδείξεις», γιά νά πιστέψει κανείς ἀκλόνητα σέ τέτοιες δοξασίες.

»Ἔτσι τά φυσικά φαινόμενα προσωποποιήθηκαν, ἐνῶ μέσῳ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ δημιουργήθηκαν θεότητες πού στίς μέρες μας ἐκφράζουν τήν ἴδια ἀκριβῶς αὐταπάτη πού κάποιοι μάλιστα τήν ντύνουν καί μέ ἐπιστημονικό μανδύα.

Τί πρεσβεύει ὁ ἀθεϊσμός γιά τήν ὕπαρξη τῆς ψυχῆς καί ποιά ἡ θέση του σχετικά μέ θεωρίες, ὅπως ἡ μετενσάρκωση;

»Ὁ ἀθεϊσμός φυσικά καί δέν δέχεται τόν ὅρο «ψυχή», ἔτσι ὅπως τόν ὅρισε ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος καί τόν συντήρησε ἡ πίστη στό πνεῦμα καί τόν Θεό. Ὅμως, γιά νά μήν ἀφήσει τή λέξη νά χηρέψει, ἔδωσε σ' αὐτήν τήν ἔννοια τοῦ «ψυχισμοῦ», ντύνοντάς την μέ ἕνα ὑλιστικό ὑπόστρωμα, αὐτό τοῦ πνεύματος γιά τίς γνωστικές διαδικασίες καί αὐτό τῆς «ψυχῆς» γιά τίς συναισθηματικές. Θεωρῶντας τίς ἐγκεφαλικές αὐτές διαδικασίες ἀχώριστες, παρόλο πού ἡ μία ἐντοπίζεται στό φλοιό καί ἡ ἄλλη στά βαθύτερα ἐγκεφαλικά στρώματα, θά μποροῦσαμε νά τίς κατατάξουμε στή συνείδηση, ὁρίζοντας ὡς ψυχή τοῦ ἀνθρώπου τίς ἐσωτερικευμένες σχέσεις του μέ τόν κόσμο καί τήν κοινωνία ὅπου ζεῖ. Ὁ ψυχισμός τοῦ ἀνθρώπου, λοιπόν, εἶναι ἀποτέλεσμα ὄχι μόνο τῆς φυλογένεσης ἀλλά καί τῆς ἀνθρωπογέννησης καί τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς καί ὄχι οὐσία πού μᾶς τή δίνει ὁ Θεός. Αὐτό ἀκριβῶς εἶναι πού μόνο ἡ νόησή μας διαφοροποιεῖ ἀπό τό ἄλλο ζωικό βασίλειο, γι' αὐτό καί ὁ ἄνθρωπος λέγεται «ζῷον λογικόν», σέ ἀντιδιαστολή μέ τίς θρησκεῖες πού θεωροῦν ὅτι τά ζῷα δέν ἔχουν ψυχή, παρόλο πού ἐκφράζουν πλῆθος συγκινήσεων καί ἀναγκῶν μέ κινήσεις καί κραυγές.

Συνέπεια ἀπό ὅλα αὐτά, πῶς θά ἦταν δυνατόν ἕνας ἄθεος νά πιστεύει στή θεωρία τῆς μετενσάρκωσης; Ἡ ψυχή, ὅπως εἴπαμε, δέν εἶναι οὐσία πού πάει ἀπό τό ἕνα σῶμα στό ἄλλο.

»Οἱ πιστοί βρῆκαν βολική τήν ψυχή γιά νά δικαιολογήσουν, μεταξύ ἄλλων, καί τήν ἠθική ἀνταμοιβή, ἐνδύοντας τά σώματα, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης στό «*Περί ψυχῆς*», ἀναφερόμενος στόν Πυθαγόρα. Ὁ τελευταῖος, σύμφωνα μέ τόν Διογένη τόν Λαέρτιο, θυμόταν μέχρι καί τίς τέσσερις προηγούμενες ζωές του καί ἀπό ἐκεῖ,

ὁ λάτρης τοῦ Πυθαγόρα, Πλάτωνας, φαίνεται νά ἐπινόησε τήν ἀνάμνηση τῶν ἰδεῶν. Μήπως θά ἦταν καλύτερο νά ἀφήσουμε τή λέξη νά χηρέψει;

Μιᾶς καί ἔχετε μελετήσει ἐπισταμένως τήν ἀρχαία ἑλληνική φιλοσοφία, θά μπορούσατε νά μᾶς ἀναφέρετε κάποιες ἀρχαῖες σχολές πού νά προσεγγίζουν τό ζήτημα τοῦ θανάτου καί τῆς ψυχῆς μέ τόν ἴδιο τρόπο πού τό κάνουν οἱ σύγχρονοι ἄθεοι;

»Στή φυσιοκρατία τῶν ἀρχαίων χρόνων μέσῳ τοῦ Θαλῆ, τοῦ Δημοκρίτου καί τοῦ Ἐπικούρου, ἡ ψυχή ἐμφανίζεται ὡς ψυχοσωματική ἑνότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλληλένδετη μέ τά αἰσθήματα καί τή νόησή του, κάτι ἀντίστοιχο δηλαδή μέ τόν ψυχισμό πού ὑποστηρίζουμε ἐμεῖς.

»Ὁ Ἀντιφῶν μάλιστα, συνομήλικος τοῦ Σωκράτη, ἦταν ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος σοφιστής πού διακήρυττε ὅτι ἡ ρίζα τῶν ψυχικά ἀσθενῶν βρίσκεται στόν νοῦ μας καί ἡ θεραπεία πού ἐπιδείκνυε ἦταν ἡ σωστή συνέτιση. Λέγεται, μάλιστα, ὅτι εἶχε ἀνοίξει καί κλινική στήν Κόρινθο γιά τή θεραπεία τῆς μελαγχολίας. Καθόλου παράξενο πού ὁ ψυχισμός σήμερα ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς Ψυχολογίας.

»Ἐκεῖ ὅμως πού ἡ ψυχή τῶν ἰδεαλιστῶν ἀπομυθοποιεῖται καί καταπολεμᾶται πλήρως ὁ φόβος τοῦ θανάτου εἶναι στόν Ἐπίκουρο. Ὁ μεγάλος αὐτός φιλόσοφος θεωροῦσε σημαντικότατο παράγοντα φόβου τόν θάνατο, πού ὁ σώφρων ἔπρεπε νά διώξει πάση θυσίᾳ. «Κοίτα νά συνηθίσεις στήν ἰδέα ὅτι ὁ θάνατος γιά μᾶς εἶναι ἕνα τίποτα», ἔλεγε στό μαθητή τοῦ Μενοικέα, «ἀκριβῶς ἐπειδή ὅταν ὑπάρχουμε ἐμεῖς, αὐτός εἶναι ἀνύπαρκτος κι ὅταν ἔρχεται αὐτός εἴμαστε ἀνύπαρκτοι ἐμεῖς». Ἡ αἰσθησιοκρατία του, ἄλλωστε, πρόσταζε «ὅ,τι ἀποσυντίθεται παύει νά αἰσθάνεται καί ὅ,τι δέν αἰσθάνεται δέν μᾶς ἀφορᾶ». Ἡ λεγόμενη Τετραφάρμακος εἶναι ἡ ἐπικούρεια συνταγή γιά τήν εὐτυχία τῆς ζωῆς: «Ὁ Θεός δέν εἶναι ἐπίφοβος, ὁ θάνατος δέν προκαλεῖ ἀνησυχία, τό καλό κερδίζεται εὔκολα καί τό κακό εὔκολα ἀντέχεται».

»Ἡ ζωή εἶναι γλυκιά ὅταν λείπει ὁ φόβος τοῦ θανάτου», θά συμπληρώσει ὁ Διογένης Οἰνοανδέας δύο αἰῶνες ἀργότερα καί ὁ Ῥωμαῖος ἐπικούρειος ποιητής καί φιλόσοφος Λουκρήτιος Κάρος, τόν τελευταῖο αἰῶνα πρίν ἀπό τή νέα χρονολόγησή μας, μᾶς ἐκθέτει τόσο λυρικά τά ποιήματά του προκειμένου νά σκορπίσει τά μυστικιστικά σκοτάδια καί τίς δεισιδαιμονίες τῶν καιρῶν του: «...αὐτό τόν φόβο, λοιπόν, αὐτά τά σκοτάδια τῆς ψυχῆς, ἄς μήν περιμένουμε νά τά σκορπίσουν οἱ ἀχτίδες τοῦ ἥλιου, μήτε τά φωτεινά βέλη τῆς μέρας, μόνο ἡ μελέτη καί ἡ ἑρμηνεία τῆς φύσης μπορεῖ νά τά διαλύσει.»

»Ἔπειτα ἦρθε ὁ Χριστιανισμός καί ἔπεσε βαθύ σκοτάδι, μέχρι τήν ἐποχή τοῦ Διαφωτισμοῦ καί τοῦ Διαλεκτικοῦ Ὑλισμοῦ, πού οἱ

ἀχτίδες τους διέλυσαν τά σκοτάδια τοῦ Μεσαίωνα ἀνακαλύπτοντας τούς νόμους πού κινοῦσαν τήν ὕλη καί γελοιοποιοῦσαν τόν θάνατο.

»Τό ἐπέκεινα, τελικά, ἦταν ἕνας καλός τρόπος χειραγώγησης τοῦ νοῦ καί τῆς συνείδησης τοῦ ἀνθρώπου, ἀρκεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἦταν δεμένος στό ἅρμα τοῦ ἰδεαλισμοῦ καί βαθύτατα θρῆσκος. Σήμερα δέν χρειάζεται νά εἶναι κανείς ἰδιαίτερα θρῆσκος. Ἡ πλύση τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι τέτοια πού τό ἐπέκεινα θεωρεῖται οὐσιαστικά δεδομένο.

Ἐπιβίωσαν αὐτές οἱ ἀπόψεις στόν κόσμο πρό Διαφωτισμοῦ; Ποιά ἦταν τά κινήματα ἤ οἱ προσωπικότητες πού ὑποστήριξαν αὐτές τίς θέσεις;

»Τό 1625 ὁ Πιέρ Γκασεντί καταπιανόταν μέ τήν ἀστρονομία καί τήν ἐπικούρεια φιλοσοφία καί οἱ ὑλιστικές ἰδέες ἀναβιώνουν καί πάλι. Ἐμπλουτίζονται μέ τόν Τόμας Χομπς[60], πού θεωρεῖται ὁ θεμελιωτής τοῦ μηχανιστικοῦ ὑλισμοῦ. Παρακολουθώντας τήν ἐξέλιξη τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης, μετά τό 16ο αἰώνα, παρατηρεῖται ραγδαία ἐξάπλωση τοῦ ντεϊσμοῦ, τῶν φυσικῶν θρησκειῶν καί τῶν πανθεϊστικῶν ἀντιλήψεων (Σπινόζα).

»Ὁ ἄνθρωπος ἐπιτέλους, κατάλαβε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση, ὄχι μόνο ἐξαρτᾶται ἀπό τή λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλά εἶναι καί προϊόν της (Ντιντερό, Δαμετρί). Εἶναι μία μηχανή καί ἡ νόησή του μία λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ φύση ἐπίσης διέπεται ἀπό φυσικούς νόμους (Χόλμπαχ). Ὁ ἄνθρωπος, ἔλεγε ὁ Πιέρ Μπάιλ τόν 17ο αἰώνα, γίνεται κατώτερος, ὄχι μέ τόν ἀθεϊσμό, ἀλλά μέ τίς δεισιδαιμονίες. Ἡ σκέψη, τόνιζε ὁ Λουδοβίκος Φόερμπαχ τόν 19ο αἰώνα, ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἐγκέφαλο καί γι' αὐτό ἡ νόηση εἶναι ἀναπόσπαστη ἀπό τήν ὕλη. «Τό Εἶναι δέν μπορεῖ νά μείνει χωρισμένο ἀπό τή συνείδηση. Οὔτε ἡ συνείδηση ἀπό τό Εἶναι», ἔλεγαν ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς στά τέλη τοῦ ἰδίου αἰῶνα, διατυπώνοντας τή Διαλεκτική τῆς Φύσης. Ἡ φιλοσοφία εἶχε γίνει πιά ἐπιστημονική καί στή φύση, ὅπως ἔλεγε ὁ Λαπλάς, δέν ὑπῆρχε θέση γιά τόν Θεό.

Ποιά εἶναι ἡ γνώμη σας γιά τίς λεγόμενες «ἐπιθανάτιες ἐμπειρίες» πού βιώνουν ὁρισμένοι ἀσθενεῖς καί πού συχνά χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐνδείξεις τῆς ὕπαρξης μιᾶς μεταθανάτιας πραγματικότητας;

»Οἱ λεγόμενες «ἐπιθανάτιες ἐμπειρίες», σάν ἀνάμνηση ἀπό τήν ἐμπειρία νεκροφανειῶν, κατά τή γνώμη μου δέν ἀποτελοῦν καμιά ἔνδειξη ὕπαρξης κάποιας μεταθανάτιας πραγματικότητας, τά συμπεράσματα πού κατά καιρούς ἀκούγονται καί συνήθως φουσκώνονται γιά προφανεῖς λόγους εἶναι παντελῶς αὐθαίρετα.

[60] Ὁ Τόμας Χόμπς (1588-1679) θεωρεῖται ὁ θεμελιωτής τοῦ μηχανιστικοῦ ὑλισμοῦ.

»Εἴπαμε πιό πάνω ὅτι ὁ ψυχισμός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ζωντανός ὅσο αὐτός ἔχει συνείδηση, ὅσο δηλαδή ὁ ἐγκέφαλός του ὀξυγονώνεται καί δραστηριοποιεῖται, ὅταν αὐτός διακοπεῖ, διακόπτεται πρῶτα ἡ συνείδηση καί μαζί ἡ βιολογική του ζωή. Τό ἄτομο τότε θεωρεῖται κλινικά νεκρό. Κάποιοι ἀνανήψαντες ἀπό κάποια νεκροφάνεια περιγράφουν πανομοιότυπα σχεδόν τίς ἴδιες «ἐμπειρίες», πού λόγῳ πίστης ἐκλαμβάνονται σάν ἀπόδειξη ὅτι εἶχαν τάχα μία ἐξωσωματική ἐμπειρία, ὅμως ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μᾶλλον κάποιοι αἰσθητηριακοί ὁδοί στόν ἐγκέφαλο τῶν συγκεκριμένων ἀσθενῶν πρέπει νά παραμένουν ἐνεργές, ἐπιτρέποντάς τους ἔτσι νά ἀντιλαμβάνονται κάποια ἀπό τά ἐρεθίσματα τοῦ ἄμεσου περιβάλλοντός τους, ὅπως τοῦ φωτός, εἰδικά κατά τή στιγμή πού ἀρχίζουν νά συνειδητοποιοῦν τήν πραγματικότητα. Ἦχοι καί φῶτα εἶναι κοινές ἐμπειρίες ἀκόμα καί ὅσων ἔχουν λιποθυμήσει συνειδητοποιώντας τά ἐρεθίσματα κατά τή στιγμή πού συνέρχονται.

»Ὅσο γιά τό φαινόμενο τῆς νεκροφάνειας, δέν εἶναι τοῦ παρόντος καί φυσικά καμιά σχέση μέ τό θέμα τοῦ ἐπέκεινα δέν ἔχει.

Τί θά συμβουλεύατε κάποιον συνάνθρωπό σας, τόν ὁποῖο ἀπασχολεῖ ἔντονα σκέψεις ἀναφορικά μέ τό ἐπέκεινα.

»Θά τοῦ πρότεινα νά διαβάσει ἀνεπιφύλακτα Ἐπίκουρο καί Λουκρήτιο. Σᾶς ἐξήγησα πιό πάνω τό γιατί.

Ποιά πλεονεκτήματα θά βλέπατε σέ μιά κοινωνία τά μέλη τῆς ὁποίας δέν θά γνώριζαν τί ἐστί φόβος θανάτου;

»Φόβος γιά τόν θάνατο ὑπάρχει ὅσο ὑπάρχει τό ἐνδεχόμενο τῆς ψυχῆς. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀντιληφθεῖ ὅτι μέ τό θάνατο τοῦ σώματος καμμία ψυχή δέν ἐπιβιώνει, σταματᾶ νά τόν ἀπασχολεῖ τό ἐπέκεινα, ἡ συνείδηση δέν τιθασεύεται ἀπό καμιά ὑπερφυσική πίστη καί οἱ θρησκεῖες γίνονται χίμαιρα πού τήν παίρνει ὁ ἀέρας.

»Πιό πάνω σᾶς ἀπαρίθμησα φιλοσόφους ὀλκῆς πού ἄλλαξαν τά δεδομένα τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ καί ἀπάντησαν στά «ἀναπάντητα» ἐρωτήματα πού ἔβαζε ἡ θρησκευτική πίστη ἀπόκρύπτοντας τήν ἀλήθεια. Ὅμως, μπροστά στήν πρόκληση αὐτοῦ τοῦ ἐρωτήματος, θά δρέψω καρπούς μέ τήν κοινή λογική ἑνός ἱερέα τοῦ 18^{ου} αἰῶνα. Τοῦ Ζάν Μεσλιέρ, πού πρίν πεθάνει κατάφερε νά γράψει ἕνα πόνημα ἐκφράζοντας τόν φιλοσοφικό του στοχασμό ὅτι τελικά δέν ὑπάρχει Θεός. Πρέπει νά ἦταν ὑπερήφανος ὅταν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς προειδοποιοῦσε τήν Ἐκκλησία μέ τά ἑξῆς λόγια: «Ἀδιαφορῶ γιά τούς προβληματισμούς πού θά σᾶς προκαλέσω, ὅμως δέν μπορεῖτε νά μοῦ κάνετε τίποτα. Οἱ νεκροί εἶναι ἐκτός πεδίου δράσης τῶν ζωντανῶν. Οἱ ἱερεῖς, οἱ ἱεροκήρυκες ἄς κάνουν τό κορμί μου ὅ,τι θέλουν. Ἄς τό ξεσκίσουν, ἄς τό κατακομματιάσουν, ἄς τό ψήσουν ἤ ἄς τό κάνουν φρικασέ καί ἄς τό φᾶνε ἀκόμα μέ τά μπαχαρικά τῆς ἀρεσκείας τους, ἐγώ οὐδόλως ἀνησυχῶ. Θα βρίσκο-

μαι ἀπό δῶ καί στό ἑξῆς ἔξω ἀπό τήν δικαιοδοσία τους, τίποτε δέν θά μπορεῖ πιά νά μέ τρομάξει.

»Ὁ Μεσλιέρ πραγματικά ἦταν ἄτρωτος πιά. Τόν ἀγῶνα του τόν ἔκανε μέσα ἀπό τήν ἀνυπαρξία του, καθιστῶντας ὅμως τόν ἴδιο ἀθάνατο στίς συνειδήσεις τῶν ἐντίμων ἀγωνιστῶν πού θά συνεχίσουν στό μέλλον νά ἀγωνίζονται γιά τήν ἀλήθεια, καθιστῶντας τήν τελευταία στό βάθρο της καί καταβαραθρώνοντας τό ψέμα καί τή δεισιδαιμονία. Στή διάρκεια τῆς ζωῆς του εἶδε νά θανατώνονται ἀρκετοί συνάδελφοί του γιά τίς ἀντιθρησκευτικές τους θέσεις ἐπειδή δέν ἦταν ἀρεστές στήν Ἐκκλησία.

»Ἀναμφίβολα ὁ παπάς Μεσλιέρ σηματοδότησε τήν ἐποχή του, ἐπηρεάζοντας τούς κατοπινούς ἀγωνιστές ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνείδησης καί τοῦ ἀθεϊσμοῦ, βάζοντας τέρμα στό ψέμα, στήν ὑποκρισία καί τή δεισιδαιμονία πού ἀμαυρώνουν τή λογική καί συσκοτίζουν τήν ἀλήθεια.

»Ὁ ἀγώνας ὑπέρ τοῦ ἀθεϊσμοῦ, λοιπόν, μποροῦσε νά ξεκινήσει ἀκόμα καί μέ ἕναν παπά, πού οἱ ἰδέες του ἀναμφίβολα εἶναι εἰλικρινεῖς καί ὁ αὐθορμητισμός του ἀκαταμάχητος. Πρίν ἐπιχειρήσουμε, λοιπόν, νά ἀλλάξουμε τόν κόσμο, ἄς κάνει ὁ καθένας τή δική του προσωπική ἐπανάσταση. Τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τοῦ νοῦ, μέ τή βοήθεια τῆς λογικῆς, πού ὄχι μόνο ἀπομακρύνουμε τόν φόβο τοῦ θανάτου, ἀλλά μποροῦμε πραγματικά νά ἀλλάξουμε τόν κόσμο.»

2. Παραψυχολογία

Εἶτα παραθέτομεν ἄρθρον τῆς κ. Μαριλένας Ἀβραάμ-Ρέπα, ψυχολόγου τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πού ἀφορᾶ εἰς τήν παραψυχολογίαν (δημοσιευθέν εἰς τό περιοδικόν ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ -ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 20.7.2013, σελ. 13-16) προκειμένου ὅπως τό ἀποδομήσωμεν διά τῶν ἑπομένων. «Εἶμαι ἕνα ἀνούσιο «ἀτύχημα» μέσα σ' ἕναν ἀνούσιο κόσμο; Τό ἀποτέλεσμα τῆς σύγκρουσης μυριάδων μορίων πού ἁπλά ἔτυχε νά προκύψει κατ' αὐτόν τόν τρόπο; Εἶναι ὁ νοῦς ἁπλῶς ἕνα παράγωγο τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου;», ἀναρωτιέται ὁ Charles Tart (2009), διάσημος παραψυχολόγος, συνοψίζοντας εὔγλωττα τίς ριζικές ἐκεῖνες προκλήσεις πού συνοδεύουν τήν ὑλιστική καί ντετερμινιστική φιλοσοφία τοῦ νοῦ.

»Ὑλισμός (materialism), ὡς παρακλάδι τοῦ φιλοσοφικοῦ μονισμοῦ καί σέ ἄκρα ἀντίθεση μέ τόν ὑπερβατισμό (transcendentalism), εἶναι ἡ συγκεκριμένη ἐκείνη θεώρηση τῆς πραγματικότητας ὡς καθαρά ὑλικῆς (Tart, 2009). Κατ' ἐπέκταση, ἐφαρμοζόμενος στόν τομέα μελέτης τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης, ὁ ὑλισμός χρησιμοποιεῖται ὡς μοντέλο ἑρμηνείας τοῦ νοῦ μέ «ὅρους καθαρά νευροφυσιολογικούς (Fracasso & Friedman, 2011) ὡς ἀποτέλεσμα,

δηλαδή, ἤ ταυτόσημο τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου (Horgan, 1994. Rosenthal, 1971).

»Ποιές λοιπόν εἶναι οἱ φιλοσοφικές καί ἐπιστημονικές προεκτάσεις μιᾶς τέτοιας ἑρμηνείας; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἡ ἀπόρριψη ὁποιασδήποτε μεταφυσικῆς ἤ πνευματικῆς ἐξήγησης (Baruss, 2003. Stokes, 2007) καί αὐτό διότι ἐάν ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση εἶναι συνώνυμη ἤ ἀπορρέει ἀποκλειστικά ἀπό τήν ὁμαλή φυσιολογική ἐγκεφαλική λειτουργία.

»Ἐναλλακτικά ἐάν δεχθοῦμε τήν ἀντίθετη ἀλλά πολύ πιό ἀκραία θεωρία τῆς «ἀλληλεπίδρασης νοῦ καί μηχανῆς», ἴσως ὁ πανίσχυρος ὑποσυνείδητος νοῦς νά εἶναι αὐτός πού γεννᾶ αὐτούς τούς ἤχους (Laszlo, 2008). Ἤ καί ἀκόμα, σύμφωνα μέ τή «θεωρία τῆς παρειδολαλιᾶς», ἴσως τελικά νά μήν ὑπάρχουν κἄν αὐτές οἱ φωνές, ἀλλά ἡ ἀνθρώπινη φαντασία νά τείνει νά δίνει νόημα σέ ἁπλούς, ἀκαθόριστους ἤχους (Boccuzzi & Beischel, 2011).

»Συμπερασματικά μέχρι τώρα ὀφείλουμε νά τονίσουμε πώς, στό πλαίσιο ἑνός ἄλλοτε ὑγιοῦς καί ἄλλοτε ὑπερβολικοῦ σκεπτικισμοῦ, ἐρευνητές καί θεωρητικοί προσπαθοῦν συχνά νά σχηματοποιήσουν ἐναλλακτικές ἑρμηνείες ἔναντι αὐτῶν πού ὑποστηρίζουν τήν ἀθανασία τῆς συνείδησης. Τί συμβαίνει ὅμως μέ τίς περιθανάτιες ἐμπειρίες;

Οἱ περιθανάτιες ἐμπειρίες (near death experiences)

»Ὁ ὅρος «περιθανάτιες ἐμπειρίες» ἀναφέρεται σέ ὁρισμένες ἐξαιρετικές περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες, παρά τή φαινομενική κλινική ἐγκεφαλική νέκρωση ἤ σοβαρότατη καί μή ἀναστρέψιμη νοητική ἔκπτωση, ἡ συνείδηση, ἡ ἐπαγρύπνηση καί ἡ προσοχή τοῦ «κλινικά νεκροῦ» ἀσθενοῦς παραμένουν δραστήριες πέρα ἀπό κάθε λογική προσδοκία (Agrillo, 2005. Greyson, 2010).

»Ἐπιπλέον ἀσθενεῖς πού ἔχουν ἐπανέλθει ὕστερα ἀπό μιά τέτοια περιπέτεια συχνά τείνουν νά περιγράφουν τά ἴδια εὐχάριστα αἰσθήματα γαλήνης, κατανόησης ἤ ἀναδρομῆς στή ζωή τους, ἀλλά καί νά ἐμφανίζουν συμπτώματα ὀξείας ἠλεκτρομαγνητικῆς εὐαισθησίας ἤ ἐντυπωσιακές νεοαποκτηθεῖσες θεραπευτικές ἤ ὑπερφυσικές ἰδιότητες (Fracasso & Friedman, 2011). Εὔλογα, λοιπόν, θά μποροῦσαμε νά συμπεράνουμε πῶς ἡ συνείδηση καθαυτή οὐδεμία σχέση ἔχει μέ τό ὑλικό σῶμα ἤ τόν σωματικό θάνατο.

»Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ εὐλογοφάνεια ἑνός τέτοιου συμπεράσματος συχνά ἐπικρίνεται ὡς πρόωρη καί ἐπιπόλαια γιά τούς ἑξῆς λόγους: Πρῶτον, ἡ ἀκριβής στιγμή τοῦ θανάτου θεωρεῖται μή ἐξακριβώσιμη, καθώς ὁ θάνατος μοιάζει καλύτερα μέ σταδιακή διαδικασία (Agrillo, 2005) καί κατά συνέπεια οἱ «κλινικά νεκροί» ἀσθενεῖς ἴσως νά μήν ἦταν «πραγματικά νεκροί» ἐνόσῳ εἶχαν συνείδηση. Ἐπιπρόσθετα, νευροβιολογικές προσεγγίσεις τείνουν νά ἀποδίδουν αὐτές τίς ἐντυπωσιακές περιθανάτιες ἐμπειρίες σέ καθαρά ὀργανικά αἴτια, ὅπως ἡ ὑποοξυγόνωση τοῦ μεταιχμιακοῦ συ-

στήματος, ὁ ὑπερερεθισμός τοῦ κροταφικοῦ λοβοῦ ἤ ἡ αἰφνίδια ὑπερέκλυση σεροτονίνης (Agrillo, 2005).

»Ὅσο δελεαστικά ἐπιστημονικές ὅμως, καί ἀν ἀκούγονται οἱ προτάσεις αὐτές, φαίνεται νά ἀδυνατοῦν νά ἑρμηνεύσουν μιά ἄλλη ἐξίσου ἐξαιρετική ἐμπειρία γνωστή ὡς «Peak in Darien», πού ἀναφέρεται στήν παράδοξη περίπτωση ἐπικοινωνίας μεταξύ ἑνός «πραγματικά νεκροῦ» καί ἑνός «κλινικά νεκροῦ» ἀσθενοῦς (Greyson, 2010). Ἡ Kóbler-Ross (1983, στόν Greyson, 2010), γιά παράδειγμα, ἀναφέρεται στήν περιθανάτια ἐμπειρία μιᾶς νεαρῆς κοπέλας, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἐπανῆλθε δήλωσε πώς εἶχε ἔρθει σέ ἐπικοινωνία μέ κάποιον πού ἔμοιαζε μέ ἀδερφό της, παρόλο πού τό κορίτσι ἦταν μοναχοπαίδι. Ἀργότερα, ὁ κατάπληκτος πατέρας της ὁμολόγησε πῶς, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς κόρης του, αὐτός καί ἡ γυναίκα του εἶχαν χάσει τό πρῶτο τους ἀρσενικό παιδί, πολύ πρίν γεννηθεῖ τό κορίτσι.

Πνευματιστικές ἐμπειρίες

»Ἡ πνευματιστική ἀνθρώπινη ἀναζήτηση δέν ἀποτελεῖ καινούργια ἐπινόηση. Ἤδη ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια, μικροί καί μεγάλοι πολιτισμοί φαίνεται πως κατατρώγονταν μέ τά ἀνεξήγητα φαινόμενα. Παρ' ὅλα αὐτά, στόν σύγχρονο δυτικό κόσμο τῶν αὐστηρῶν θετικιστικῶν προσδοκιῶν καί προϋποθέσεων, τά πρῶτα ἐπίσημα εὑρήματα ὑπέρ τῆς ἄϋλης καί συνεχοῦς φύσης τῆς συνείδησης ἐντοπίζονται πίσω στίς πνευματιστικές συγκεντρώσεις τῶν δύο προηγούμενων αἰώνων.

»Πιό συγκεκριμένα, στίς περίφημες séances, μέσα σέ ἕνα διάχυτο κλίμα εὔλογης περιέργειας καί ἐπιτηδευμένου μυστικισμοῦ, ἄτομα μέ ξεχωριστές ἱκανότητες, γνωστά ὡς ἐνδιάμεσοι ἤ mediums, φαίνεται πως ἦταν σέ θέση νά δώσουν ἀρκετά λεπτομερεῖς περιγραφές θανόντων συγγενῶν τῶν ἑκάστοτε πελατῶν τους (Beischel & Rock, 2009) Σημαντικότερα, ὅμως, δεδομένου πώς σέ πολλές ἀπό αὐτές τίς συγκεντρώσεις αὐστηροί ἔλεγχοι ἀπέκλειαν τήν πιθανότητα ἀπάτης, προηγούμενης γνώσης ἤ αισθητηριακῆς παραπλάνησης, αὐτή ἡ «ἐπικοινωνία» θά μποροῦσε λογικά νά ἀποδοθεῖ σέ μιά ἀνώμαλη ἀνταλλαγή πληροφοριῶν (AIR, anomalous information reception) μεταξύ τοῦ μέντιουμ καί παρά τόν βιολογικό θάνατο (Beischel & Rock, 2009).

»Ὁ ἀντίλογος, φυσικά, ἦταν καί εἶναι μεγάλος. Κατηγορίες γιά ἀπάτη ἤ παραπλάνηση ἦταν τά πιό ἀπτά καί ἀναμενόμενα ἀντεπιχειρήματα τῶν «σκεπτικιστῶν» καί τῶν «σκληρῶν ὑλιστῶν». Ἐντούτοις, μερικές ἐναλλακτικές ἑρμηνεῖες τῶν φαινομένων αὐτῶν μοιάζουν ἀκόμα πιό ἐντυπωσιακές. Πρῶτον, σύμφωνα μέ τή θεωρία «Super-Psi/Super-ESP», οἱ ἄνθρωποι πιθανῶς νά εἶναι a priori προικισμένοι μέ ἕνα ἀσύλληπτο -καί μέχρι τώρα ἀνεξερεύνητο- δυναμικό (Braude, 1992), ἱκανό ἀκόμα καί βουνά νά κινήσει (Stevenson, 1992), πόσῳ μᾶλλον νά ἐπιτύχει μιά «ἁπλή ἐκμαίευση πληροφοριῶν» ἀπό τούς ἴδιους τούς πελάτες μέσῳ τηλεπάθειας, μα-

ντείας ἤ ἀναδρομῆς (Beischel & Rock, 2009). Ἐναλλακτικά, σύμφωνα μέ τή θεωρία τοῦ «Ἀκασικοῦ ἤ Ψί Πεδίου», γνωστή καί ὡς θεωρία τοῦ «Ψυχικοῦ Ρεζερβουάρ», πιθανῶς νά ὑπάρχει μιά τεραστία συμπαντική ἀποθήκη ἀναμνήσεων (Beischel & Rock, 2009), ἀπό τήν ὁποία εὔλογα τά μέντιουμ μποροῦν καί ἀντλοῦν ὅλες αὐτές τίς ἐντυπωσιακές πληροφορίες».

3. Συνειδητότητα–κβαντική συνείδηση

Ἀκολούθως παραθέτομεν ἄρθρον τοῦ Δρ. Erwin Laszlo μέ θέμα τήν συνειδητότητα-«κβαντική συνείδηση» δημοσιευθέν εἰς περιοδικόν ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ τῆς 20.7.2013, σελ. 21-25, προκειμένου ὅπως ἀποδομήσωμεν τάς θέσεις του διά τῶν θέσεων τοῦ πονήματος.

«Αὐτή τήν βδομάδα θά ἀσχοληθοῦμε κυρίως μέ τίς ἰδέες τοῦ δρος Erwin Laszlo, ἑνός ἀπό τούς κορυφαίους ἐπιστήμονες καί στοχαστές τοῦ καιροῦ μας, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ὁ ἐγκέφαλός μας δέν εἶναι ἕνα κλασικό βιοχημικό σύστημα ἀλλά ἕνα μικροσκοπικό κβαντικό σύστημα. Αὐτό σημαίνει ὅτι μπορεῖ νά συλλάβει καί νά ἐπεξεργαστεῖ πληροφορίες πέρα ἀπό τίς αἰσθητηριακές προσλαμβάνουσες καί τήν ἁπτή, αἰτιοκρατική λογική. Ὁ δρ Laszlo ὑποστηρίζει ὅτι ὁ κβαντικός μας ἐγκέφαλος συνδέεται ἄμεσα, μή τοπικά, μέ ἕνα εὐρύτερο φυσικό πεδίο πληροφοριῶν καί ὅτι ἡ συνειδητοποίηση καί ἡ ἀξιοποίηση τῆς κβαντικῆς παγκόσμιας συνείδησής μας μπορεῖ νά εἶναι τό ἑπόμενο στάδιο στήν ἐξέλιξή μας. Μιά ἐξέλιξη πού θά εἶναι ἡ σωτηρία μας ὡς εἶδος καί πού θά μᾶς βγάλει ἀπό τή σημερινή ἐπώδυνη κρίση.

Κβαντική Νευρολογία

»Καθώς ἡ κλασική νευρολογία ἔχει ἔρθει σέ ἕνα ἀδιέξοδο, ἀντιμέτωπη μέ τήν πολυπλοκότητα τοῦ ἐγκεφάλου, νέες θεωρίες προτείνουν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀλλάξει ἡ ἑστίαση τῆς μελέτης μας, ἀπό τό ἐπίπεδο τῶν νευρώνων καί τῶν συνάψεών τους στό πιό θεμελιῶδες ἐπίπεδο τῆς μοριακῆς τους λειτουργίας, ἐκεῖ ὅπου ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι τῆς κβαντικῆς μηχανικῆς.

»Ἡ ὑπόθεση τῆς κβαντικῆς συνείδησης, πού ἔχει προταθεῖ ἀπό ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Roger Penrose, καί ἐρευνᾶται σήμερα ἀπό τήν ὁμάδα τοῦ «δικοῦ μας» Δημήτρη Νανόπουλου, ὑποστηρίζει ὅτι τά κβαντικά φαινόμενα ἔχουν ὁρισμένες ἀξιοπρόσεκτες λειτουργικές ἰδιότητες, ὅπως ἡ ἀπροσδιοριστία, ἡ μή τοπικότητα, ὁ κβαντικός συσχετισμός καί ἡ ὑπέρθεση καταστάσεων, οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά παίξουν σημαντικό ρόλο στήν ἐξήγηση τῆς δημιουργίας τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης.

»Ἡ ἀρχή τῆς ἀπροσδιοριστίας καί τό στοιχεῖο τῆς τυχαιότητας τῆς κβαντικῆς θεωρίας ἔχουν εἰσαχθεῖ στή συζήτηση γιά τή συ-

νείδηση ἤδη ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20ου αἰώνα γιά τήν ἐξήγηση τῆς ἐλεύθερης βούλησης, πού εἶναι προβληματική σέ ἕναν καθαρά αἰτιοκρατικό κόσμο. Ἀνάλογο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καί ἡ ὑπέρθεση καταστάσεων ὅπου ἕνα ἄτομο μπορεῖ νά βρίσκεται σέ μιά συνδυασμένη κατάσταση, δηλαδή νά μήν εἶναι οὔτε τό ἕνα οὔτε τό ἄλλο, ἀλλά κάτι ἐνδιάμεσο, μέχρι τήν κατάρρευση τῆς κυματοσυνάρτησής του. Σύμφωνα μέ τούς ἐπιστήμονες, μιά τέτοια ὑπέρθεση μπορεῖ νά ἐμφανίζεται καί νά διατηρεῖται γιά σύντομο χρονικό διάστημα, ἐπιτρέποντας νά ἐμφανιστοῦν προσυνειδητές διαδικασίες στόν ἐγκέφαλο. Ἡ στιγμιαία ἐνεργοποίηση διαφορετικῶν μερῶν τοῦ ἐγκεφάλου, γιά νά δώσουν τή συνολική εἰκόνα ἑνός ερεθίσματος, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ μέσῳ τοῦ κβαντικοῦ συσχετισμοῦ. Ἐπίσης ἐκεῖ δύο ἄτομα μπορεῖ νά εἶναι συσχετισμένα, ἔτσι ὥστε μιά ἀλλαγή στήν κατάσταση τοῦ ἑνός νά προκαλεῖ μιά ἀντίστοιχη μεταβολή στήν κατάσταση τοῦ ἄλλου.

»Οἱ ἐραστές τῶν Penrose καί Hameroff εἶναι ἀρκετά πιό συγκεκριμένες, ἐντοπίζοντας στούς μικροσωληνίσκους, πού βρίσκονται μέσα στούς νευρῶνες, τή δυνατότητα δημιουργίας κβαντικῶν κυμάτων, τά ὁποῖα καί μεταφέρουν τίς πληροφορίες. Ὑποστηρίζουν, λοιπόν, ὅτι ἡ συνείδηση εἶναι ἀποτέλεσμα κβαντικῶν γεγονότων στούς μικροσωληνίσκους πρωτοπλάσματος μέσα στούς ἐγκεφαλικούς νευρῶνες, καί ὁ καθηγητής Νανόπουλος, στήν ἴδια γραμμή, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Οἱ μικροσωληνίσκοι εἶναι ἰδανικά κβαντικά συστήματα καί κανείς δέν θά πίστευε ὅτι πέρασαν δισεκατομμύρια χρόνια ἐξέλιξης γιά νά δημιουργηθοῦν στούς νευρῶνες, χωρίς νά χρειάζεται ἡ κβαντική τους λειτουργία.»

Σύνδεση μέ τόν κόσμο

»Βασισμένες καί σέ αὐτές τίς πρόσφατες ἐπιστημονικές ἔρευνες, ὁ Erwin Laszlo διερωτᾶται περαιτέρω γιά τίς νέες δυνατότητες καί τίς τεράστιες πρακτικές συνέπειες πού προκύπτουν ἀπό μιά ἐνδεχόμενη κβαντική λειτουργία τῆς ἀνθρώπινης νόησης. Τί θά σήμαινε πραγματικά τό νά ἔχουμε ἕναν «κβαντικό ὑπολογιστή» γιά ἐγκέφαλο; Θα περιοριζόμασταν ἀκόμη μόνο στίς πληροφορίες πού μεταβιβάζονται ἀπό τίς σωματικές μας αισθήσεις ἤ θά ἤμασταν πλέον σέ θέση νά δεχθοῦμε μιά βαθύτερη, μή-τοπική σύνδεση ἀνάμεσα σέ ἐμᾶς καί τόν κόσμο;

»Σύμφωνα μέ τόν δρα Laszlo, «μερικά ἀπό τά πράγματα πού ἐμφανίζονται στή συνείδησή μας μεταφέρουν πληροφορίες γιά τόν κόσμο, παρόλο πού αὐτές δέν βασίζονται σέ αἰσθητηριακά δεδομένα. Εὐτυχῶς, αὐτό μπορεῖ νά μήν ἀποτελεῖ πλέον ἕναν γρῖφο, μέ τίς κβαντικές λειτουργίες του, ὁ ἐγκέφαλος μας μπορεῖ νά λάβει πληροφορίες ὄχι μόνο ἀπό τίς αισθήσεις μας, ἀλλά ἄμεσα ἀπό τόν εὐρύτερο κόσμο μέ τόν ὁποῖο εἴμαστε μή τοπικά συνδεδεμένοι. Οἱ ὀξυδερκεῖς ἄνθρωποι καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ἱστορίας, εἴτε σαμά-

νοι, εἴτε ἐπιστήμονες καί ποιητές, ἔχουν χρησιμοποιήσει ἐκτενῶς αὐτή τήν ἱκανότητα πού εἶναι ἔμφυτη σέ ὅλους μας.

»Μέ αὐτό τό σκεπτικό, δέν ἔχουμε διαθέσιμο μόνο ἕναν τρόπο ἀντίληψης τοῦ κόσμου, ἀλλά δύο. Ἔχουμε αὐτό πού ἀποκαλεῖται κλασικός «ἀντιληπτικο-γνωστικο-συμβολικός» τρόπος, πού βασίζεται στίς πληροφορίες πού μεταβιβάζονται ἀπό τίς σωματικές μας αἰσθήσεις καί ἐπίσης διαθέτουμε τόν «ἄμεσο διαισθητικό, μή τοπικό» τρόπο, ἀπό τήν κβαντική δεκτικότητα τῶν μικροδομῶν τοῦ ἐγκεφάλου μας. Ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος, δηλαδή, ἐκμεταλλευόμενος τίς κβαντικές του ἰδιότητες, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν ἕνας εὐρυζωνικός δέκτης πού λαμβάνει πληροφορίες ἐξίσου ἀπό τίς αἰσθήσεις μας καί ἀπό τόν εὐρύτερο κόσμο, μέ τίς τελευταίες νά εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ ὑπεραισθητηριακές.

»Ἔτσι, ὁ χῶρος ἀποθήκευσης ὅλων τῶν πληροφοριῶν οἱ ὁποῖες εἶναι διαθέσιμες στόν ἄνθρωπο δέν εἶναι ἀπαραίτητα μέσα στόν ἐγκέφαλό μας. Οἱ νευρῶνες τοῦ ἐγκεφάλου δέν εἶναι μόνο συνδεδεμένοι μεταξύ τους, ἀλλά εἶναι ἐπίσης συνδεδεμένοι καί μέ τόν κόσμο πέρα ἀπό τόν ἐγκέφαλό μας, ἀντλώντας καί ἀπό ἐκεῖ πληροφορίες. Ἄλλωστε, ἡ ἰδέα αὐτή δέν εἶναι κάτι καινούργιο ἀλλά γνωστή ἀπό τήν ἀρχαιότητα καί ἐπανέρχεται πάντα κατά περιόδους, εἴτε ὀνομάζεται πλατωνικός χῶρος τῶν Ἰδεῶν, εἴτε συλλογικό ἀσυνείδητο καί πεδίο τῶν ἀρχετύπων. Ὁ Ervin Laszlo μιλάει γιά ἕνα ἀπέραντο πεδίο πληροφοριῶν, ἕνα κοσμικό, ἐκτεταμένο, «φυσικό διαδίκτυο» καί τό ἀποκαλεῖ «Ἀκασικό πεδίο», σέ ἀναγνώριση τῆς ἐπιτυχοῦς διορατικότητας τῶν ἰνδικῶν πηγῶν πού ἀναφέρουν τόν ὅρο Akasha ὡς τό θεμελιῶδες στοιχεῖο πού συνέχει ὅλο τόν κόσμο.

Τό ἑπόμενο ἐξελικτικό βῆμα

»Ἄν διαθέτουμε, ὅμως, ὄντως μιά κβαντική συνείδηση, γιατί δέν ἔχουμε ὅλοι πρόσβαση στίς δυνατότητες πού αὐτή μᾶς προσφέρει; Στόν σημερινό κόσμο, κατά γενική ὁμολογία, οἱ ἄνθρωποι ἀποτυγχάνουν νά χρησιμοποιήσουν μιά διευρυμένη σύνδεση μέ ἕνα περιβάλλον βαθύτερο, πιό διαισθητικό καί πιό πλούσιο. Γιατί συμβαίνει αὐτό; Ὑπάρχει κάτι πού μποροῦμε νά κάνουμε;

»Σύμφωνα μέ τόν δρα Laszlo ἡ ἀπάντηση εἶναι ἁπλή: ἐπειδή στή ζωή μας μαθαίνουμε νά καταστέλλουμε τά συναισθήματα, τίς ἰδέες καί τίς διαισθήσεις πού ἔρχονται αὐθόρμητα σέ ἐμᾶς, δέν τούς ἐπιτρέπουμε νά φτάσουν στή συνείδησή μας. Μαθαίνουμε νά εἴμαστε ἐπικεντρωμένοι σέ ἄλλα πράγματα. Ἀντίθετα, τά παιδιά δέν τίς καταστέλλουν προτοῦ τούς διδαχθεῖ ὅτι εἶναι ἁπλῶς φαντασίες καί γι' αὐτό συχνά πέφτουν σέ ἱστορίες καί ἰδέες πού εἶναι ἀληθινά σημαντικές. Καλλιτέχνες, πνευματικοί δάσκαλοι καί καινοτόμοι ἄνθρωποι παραμένουν ἀνοιχτοί σέ αὐτές τίς «αὐθόρμητες ἀνησυχίες» σ' ὅλη τους τή ζωή, γι' αὐτό καί διαθέτουν μιά βαθιά

πηγή ἰδεῶν καί δημιουργικότητας, γι' αὐτό καί πετυχαίνουν νά ἐμπλουτίζουν τήν πολιτισμική μας ζωή μέ καινούργια ὀμορφιά καί νοήματα.

»Στήν πραγματικότητα λέει ὁ δρ Laszlo, ἡ ὑπόθεση τῆς κβαντικῆς συνείδησης μπορεῖ νά μᾶς παρέχει μιά ἐξήγηση καί μιά νέα, μεγαλύτερη κατοχύρωση στή ζωή μας τῶν πνευματικῶν/θρησκευτικῶν ἐμπειριῶν. Ἡ πνευματική/θρησκευτική ἐμπειρία εἶναι βασικά ἴδια σέ ὅλες τίς ἐποχές, μιά ἐμπειρία ἑνότητας καί αἰσθήματος τοῦ ἀνήκειν, μιά αἴσθηση ἑνότητας μέ κάτι βαθύτερο καί μεγαλύτερο ἀπό τόν ἑαυτό μας, τήν ὁποία μετέφεραν ὅλοι οἱ πνευματικοί δάσκαλοι, καί ἡ ὁποία μέ τή νέα ὁρολογία δέν εἶναι παρά ἕνα κβαντικό ἅλμα τῆς συνείδησής μας πρός τό «Ἀκασικό πεδίο». Ταυτόχρονα, ὅλοι οἱ ἰθαγενεῖς πολιτισμοί γνωρίζουν καί ἐξασκοῦν ἐδῶ καί χιλιετίες αὐτή τήν ἐμπειρία μέσῳ χοροῦ, τυμπανοκρουσίας, ρυθμικῆς ἀναπνοῆς ἤ προσευχῆς σέ ἐπιβλητικούς τόπους.

Ἡ ἁρμονία τοῦ ἐγκεφάλου

»Ἀπό τή σκοπιά τῆς κβαντικῆς συνείδησης μποροῦμε νά βρεθοῦμε σέ μιά καλύτερη κατάσταση ἀπό αὐτές τίς δύο ἀκραῖες περιπτώσεις. Μποροῦμε νά εἴμαστε ἐνεργοί στήν καθημερινή ζωή καί ταυτόχρονα συνδεδεμένοι μέ τόν πιό διαισθητικό καί ἐμπνευσμένο κόσμο. Κατ' ἀρχάς, ὁ τρόπος γιά νά ἐνισχυθεῖ «ἡ σύνδεσή μας μέ τόν κόσμο» εἶναι νά καλλιεργηθοῦν οἱ διαφορετικές καταστάσεις συνείδησης. Δηλαδή ὁ διαλογισμός, ἡ προσευχή, ἤ ἁπλά ἡ χαλάρωση πού ἐπιτρέπουν στό μυαλό μας νά «ἀδειάσει» ἀπό τά ἄχρηστα. Ἔτσι οἱ αὐθόρμητες σκέψεις καί ἰδέες μας θά ρέουν ἐλεύθερα μέσα μας. Αὐτό θά ἐπιτρέψει στό δεξιό μας ἡμισφαίριο νά γίνει πιό δυνατό καί σύντομα θά ἀντιληφθοῦμε ὅτι ὁ χρόνος πού ἐπενδύουμε σέ αὐτή τήν κατάσταση ἀλλάζει τόν τρόπο πού αἰσθανόμαστε καί ἐνεργοῦμε, τό πῶς βλέπουμε τόν ἑαυτό μας καί τόν κόσμο. Ἐνεργοποιοῦμεν τό δεξιό μας ἡμισφαίριο καί οἱ πιό ἐπιτυχημένοι ἀπό μᾶς τείνομε νά συγχρονίσουμε τά δύο ἡμισφαίριά μας. Ὅμως, ἀπό τήν ἄλλη, οἱ καταστάσεις τῆς βαθιᾶς προσευχῆς καί τοῦ διαλογισμοῦ δέν εἶναι λειτουργικές στό καθημερινό πλαίσιο, καθώς ἀπαιτοῦν πολλή αὐτοσυγκέντρωση καί ἀπομόνωση ἀπό τόν κόσμο γύρω μας, ἐπομένως τό ζητούμενο εἶναι ὁ ἐγκέφαλός μας νά μπορέσει νά λειτουργήσει μέ ἕναν πιό ἰσορροπημένο τρόπο. Οἱ ἐγκεφαλικές λειτουργίες πού κρύβονται κάτω ἀπό τή συνειδητή μας ἐγρήγορση νά μπορέσουν νά συμπεριληφθοῦν σέ ἐκεῖνες τοῦ κλασικοῦ ἀντιληπτικοῦ τρόπου. Ὅπως δείχνουν οἱ ἐργασίες τοῦ δρος Laszlo καί ἄλλων, τό νά λειτουργήσουμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο εἶναι κάτι δυνατό καί ἤδη ἔχει ἐπιτευχθεῖ ἀπό μερικούς.

»Στό μέλλον αὐτές οἱ τεχνικές θά μποροῦσαν νά διαδοθοῦν σέ εὐρύτερο τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ καί ἡ ἀνθρωπότητα θά μποροῦσε πραγματικά νά ἀναπτύξει τή συνείδησή της.

»Ἔτσι, μιά ἀληθινά ἐξελιγμένη συνείδηση θά διέθετε τήν ἀντίληψη τῆς βαθιᾶς προσευχῆς καί τοῦ διαλογισμοῦ, ἀλλά θά λειτουργοῦσε ἐπίσης στό καθημερινό πλαίσιο. Θά ἔδειχνε ὅτι τά δύο ἡμισφαίρια εἶναι ἰσχυρά συντονισμένα μεταξύ τους, ὥστε οἱ πληροφορίες πού ὑποβάλλονται σέ ἐπεξεργασία ἀπό τόν κβαντικό τρόπο πρόσληψης τοῦ πιό πνευματικοῦ δεξιοῦ ἡμισφαιρίου νά ἐπικοινωνοῦν εὔκολα μέ τήν αἰσθητήρια πρόσληψη πληροφοριῶν τοῦ ἀριστεροῦ ἡμισφαιρίου. Μιά τέτοια ἐξελιγμένη συνείδηση θά ἦταν εὐρύτερη καί βαθύτερη ἀπό τήν καθημερινή συνείδηση τῶν ἀνθρώπων καί λειτουργικότερη ἀπό τή συνείδηση ὅσων προσεύχονται βαθιά καί διαλογίζονται. Στο παρελθόν αὐτό τό εἶδος συνείδησης περιοριζόταν στούς ἐξαιρετικά εὐαίσθητους καί δημιουργικούς. Στό μέλλον θά μποροῦσε νά διαδοθεῖ σέ ἕνα εὐρύτερο τμήμα τοῦ πληθυσμού καί ἡ ἀνθρωπότητα θά μποροῦσε πραγματικά νά ἀναπτύξει τή συνείδησή της.

Μιά ἐπαναστατικά σωτήρια λύση

»Ἀπομένουν ὁ ὑποθέσεις καί τά συμπεράσματα τοῦ Erwin Laszlo. Ἀναπτύσσεται ἄραγε ἡ συνείδησή μας μέσῳ μιᾶς στιγμιαίας, μή τοπικῆς ἀνταλλαγῆς πληροφοριῶν μέ ἕναν ἀόρατο ἱστό ὅπου ὅλα εἶναι συζευγμένα σέ κβαντικό ἐπίπεδο; Καί μπορεῖ αὐτό νά μᾶς παράσχει μιά καινούρια ἐξήγηση καί ὁρολογία γιά ἐκεῖνο πού οἱ σαμάνοι ὀνομάζουν θεϊκή μέθη; Οἱ μύστες μυστικιστική ἐμπειρία, οἱ θρησκευτικοί ηγέτες Φώτιση; Εἶναι ἄραγε ἡ βαθύτερη κατανόηση πού προσφέρουν οἱ ἐναλλακτικές καταστάσεις συνείδησης μιά λύση καί μποροῦμε νά μάθουμε νά τίς συνδυάζουμε μέ τήν καθημερινή μας συμπεριφορά; Ἀναμφίβολα, πάντως, πρόκειται γιά μιά θεώρηση πού συμβαδίζει μέ ἀρκετές ἐπιστημονικές γνώσεις καί προωθημένους τομεῖς ἔρευνας καί πού ὑπόσχεται μιά μεγάλη ἐπανάσταση ὡς πρός τόν τρόπο πού βλέπουμε τόν κόσμο καί σχετιζόμαστε μαζί του.

»Οἱ συνέπειες τῆς θεωρίας τῆς κβαντικῆς συνείδησης ἐπηρεάζουν, ὄχι μόνο μέ τή θέαση καί τήν ἐμπειρία πού μπορεῖ νά ἔχει ὁ καθένας μας γιά τόν κόσμο, ἀλλά ἐπίσης καί μέ τή συμπεριφορά καί τήν εὐημερία μας μέσα σέ αὐτόν. Ἡ κβαντική συνείδηση εἶναι μιά συνείδηση ἄμεση, πού αἰσθάνεται συνδεδεμένη μέ τόν κόσμο, μέρος τῆς ὁλότητας καί ὄχι ἀπόχωρισμένη ἀπό αὐτήν. Εἶναι μιά συνείδηση πού ἐμπνέει τή συμπάθεια τῶν ἀνθρώπων καί τῆς φύσης καί πού μ�ς ὁδηγεῖ στό ν' ἀντιληφθοῦμε πώς, ὄντας ἕνα μέ τούς ἄλλους καί μέ τή φύση, ὁτιδήποτε κάνουμε σέ αὐτά τό κάνουμε καί σέ ἐμᾶς τούς ἴδιους. Μπορεῖ νά μ�ς ἐνθαρρύνει νά ἑνωθοῦμε μεταξύ μας καί νά ἀντιμετωπίσουμε τά κοινά μας προβλήματα, νά μ�ς καταστήσει ἄτομα μέ μεγαλύτερη κατανόηση καί πιό συνεργά-

σιμους ὡς πολίτες. Καί ἔτσι, τελικά, ἡ κβαντική συνείδηση μπορεῖ νά εἶναι ὄχι μόνο τό ἐπόμενο βήμα στήν ἐξέλιξή μας ἀλλά καί ἡ συλλογική μας σωτηρία».

4. Immortalists ἐπιστήμονες

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν ἄρθρον σχετικόν μέ τήν τάσιν immortalists ἐπιστήμονες δημοσιευθέν (εἰς περιοδικόν ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 22.3.2013, σελ. 32-37) προκειμένου ὅπως καταδείξωμεν κατωτέρω τό ἀνεπέρειστον αὐτοῦ καί τό ἕωλον καί τήν «ἀλυσιτελῆ» ἐπανάληψι τοῦ ψεύδους τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως ἐν τῇ Ἐδέμ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγγενῶς ἔχει δῆθεν τήν δύναμιν τῆς αὐτοθεώσεως καί τῆς προσλήψεως ἀθανασίας ἐκ τῆς κτιστῆς πραγματικότητος «καί ἔσεσθε ὡς Θεοί» (Γεν. 3, 5).

«Κανείς δέν μπορεῖ νά ξέρει πότε καί πῶς θά πεθάνει. Θέλετε μήπως ὅμως νά γνωρίσετε τίς πιθανότητές σας; Σύμφωνα μέ μακροχρόνια παρατήρηση τῆς διάρκειας ζωῆς ἀνθρώπων σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο, κατά πᾶσα πιθανότητα θά γνωρίσετε τό θάνατο σέ ἡλικία 67,2 ἐτῶν, ἐνῶ 2 στούς 3 θά πεθάνετε ἀπό γηρατειά. «Ἔτσι ὅμως εἶναι ἡ φύση», θά σκεφτεῖτε, «γιατί νά κάνει ἐξαίρεση μ' ἐμᾶς;». Καί ὅμως σφάλλετε, μιᾶς καί, σύμφωνα μέ ἕνα ἄτυπο club ἐπιστημόνων μέ ἐκπροσώπους σέ ὅλες τίς ἐποχές τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, ἡ ἐν λόγῳ ἄποψη εἶναι ἄκρως δογματική καί βουτηγμένη στήν ἄγνοια. Ὑπάρχουν δημιουργήματα τῆς φύσης (ζῶα καί φυτά) πού φθάνουν τά 500 ἤ καί τά 1000 χρόνια ζωῆς, ἐνῶ ἡ ἀθάνατη μέδουσα (Turritopsis nutricula, εἶδος ἁρπακτικοῦ ζώου) δέν ἔχει ἀνώτατο ὅριο ζωῆς. Γιατί ἑπομένως νά συνεχίσουμε νά πιστεύουμε ὅτι ἡ ἀθανασία εἶναι ἐνάντια στή φύση;

»Ποιός ἑπομένως θέλει νά ζήσει αἰώνια; Εἴμαστε σίγουροι πώς οἱ περισσότεροι ἀπό ἐσᾶς θά ἀπαντούσατε θετικά, γνωρίζοντας ὅμως ὅτι κάτι τέτοιο εἶναι ἐπιστημονικά ἀδύνατο. Ἤ μήπως ὄχι;

»Χιλιετίες ὁλόκληρες τώρα κάνουν τήν ἐμφάνισή τους ἐπιστήμονες πού πιστεύουν τό ἀντίθετο, λαμπρά πνεύματα πού ἐργάζονται γιά νά ἐπιτύχουν στήν πράξη τήν ἀνθρώπινη ἀθανασία. Δέν ἀναφερόμαστε σέ ἀμφιλεγόμενες ἤ γραφικές προσωπικότητες, ἀλλά ὡς ἐπί τό πλεῖστον σέ σεβαστούς ἐπιστήμονες πού φιγουράρουν σέ καίριες κοινωνικές θέσεις κάθε ἐποχῆς: Εἶναι οἱ Immortalists πού σήμερα πλέον βρίσκονται τόσο κοντά στή mainstream ἐπιστήμη ὅσο ποτέ...

Τό κυνήγι τῆς ἐπιστήμης γιά τήν ἀθανασία

»Μπορεῖ νά μήν ἦταν ὁ πρῶτος Immortalist τῆς Ἱστορίας, ὅμως ὁ ταοϊστής φιλόσοφος Ce Hong -πρόδρομος τῆς θεωρίας τῆς προέλευσης τῶν εἰδῶν τοῦ Δαρβίνου, ἀλλά καί τῆς μεσαιωνικῆς ἀλχημείας- εἶναι σήμερα ἀπό τούς γνωστότερους τῆς συνομοταξίας

του, χάρη στίς ἀπόψεις του πάνω στή μακροζωΐα. Ἦταν αὐτός πού ἔφερε πίσω στό φῶς μιά πανάρχαια λατρεία, τή Hsien, γιά τήν ὁποῖα ἡ ἀνθρώπινη ἀθανασία εἶναι ἐφικτή καί μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ υἱοθετῶντας συγκεκριμένες διαιτητικές συνήθειες (ὄχι καί τόσο διαφορετικές ἀπό τίς σημερινές δίαιτες πού βασίζονται στόν περιορισμό τῶν θερμίδων). Τελικά πέθανε τό 343 μ.Χ σέ ἡλικία 60 ἐτῶν, ὅταν ὁ μέσος ὅρος ζωῆς ἦταν μόλις 28...

»Στό ἄτυπο club τῶν Immortalists ἀνῆκε καί ὁ πασίγνωστος σήμερα Ἄγγλος φιλόσοφος καί ἐπιστήμονας τοῦ 13ου αἰώνα Roger Bacon, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε πώς δέν ὑπάρχει κανένα ἀνώτατο ὅριο ζωῆς γιά τόν ἄνθρωπο. Γιά νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀνθρώπινη ἀθανασία ἀρκοῦσε ἡ υἱοθέτηση τῶν Μυστικῶν Τεχνῶν τοῦ Παρελθόντος (SATP), ἑνός τρόπου ζωῆς δηλαδή βασισμένου στήν ἰσορροπημένη διατροφή καί τήν κατάποση οὐσιῶν, ὅπως ὁ χρυσός κ.ἄ. Μέσῳ τοῦ SATP πίστευε ὅτι ἀποκαθίσταντο ἡ ἐσωτερική ὑγρασία τοῦ σώματος καί οἱ ζωτικές οὐσίες πού σχετίζονταν μέ τή γήρανση καί τόν θάνατο. Τελικά πέθανε ὄντας 78 ἐτῶν στήν Ὀξφόρδη (τό 1292), ὅταν ὁ μ.ὅ. ζωῆς στά χρόνια του ἦταν μόλις 30...

»Καί ὁ μακρύς κατάλογος τῶν Immortalists συνεχίζεται: Οἱ ἀρχαῖοι Ἰνδουϊστές πίστευαν στήν ἀθανασία, ὅπως καί ὁ Ἕλληνας γιατρός Γαληνός (2ος αἰώνας μ.Χ.), ἀλλά καί ὁ Ἄραβας γιατρός καί φιλόσοφος Ἀβιτζιανός (11ος αἰώνας). Πρός τήν ἴδια κατεύθυνση κινεῖτο καί ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πού ταξίδεψε σέ ὁλόκληρο τόν τότε γνωστό κόσμο ἀναζητῶντας την, ἀλλά καί ὁ Ἱσπανός ἐξερευνητής τοῦ Μεσαίωνα Ponce de Leon (κυβερνήτης τοῦ Puerto Rico), πού ἔφθασε ἕως τή Φλόριντα τῶν ΗΠΑ ἀναζητῶντας τήν πηγή τῆς νεότητας.

Οἱ σύγχρονοι προφῆτες τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας

»Ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας εἶναι πραγματικά «σαγηνευτική», παραδέχεται ὁ Dr. S. Jay Olshansky, ἐρευνητής στό Κέντρο Γήρανσης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Illinois (Chicago), συνεχίζοντας ὅμως μέ νόημα: «Ξέρετε τί κοινό ἔχουν ὅλοι οἱ παλαιοί ἀναζητητές τῆς ἀθανασίας; Εἶναι ὅλοι νεκροί...».

»Ὄντας συγγραφέας τοῦ βιβλίου «The Quest of Immortality», γνωρίζει ὅσο κανείς ἄλλος τήν ἱστορική διαδρομή τῶν Immortalists. «Ὑποστηρίζουν μέ χαρακτηριστική σιγουριά ὅτι μέ συντονισμένη ἐπιστημονική προσπάθεια καί κατάλληλη χρηματοδότηση, ἡ πρώτη μεγάλη ἀνακάλυψη πρός τήν ἐπίτευξη τῆς ἀθανασίας θά πραγματοποιηθεῖ μέσα στά ἑπόμενα 5 μέ 10 χρόνια».

»Αὐτό ισχυρίζονται καί οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου-σταθμοῦ γιά τόν χῶρο, τοῦ «Fantastic Voyage», Ray Kurzweil καί Terry Grossman, καθώς ἐπίσης καί ὁ Dr. Aubrey de Grey, διευθυντής τῶν SENS καί Methuselah Foundation. Τό μότο τους γιά τήν ἀκρίβεια εἶναι «ζῆστε ἀρκετά ὥστε νά ζήσετε αἰώνια».

»Τί εἴδους ὅμως ἰατρικές θεραπεῖες προτείνουν; Εἶναι παρόμοιες μέ τίς ἄκρως ἀμφιλεγόμενες (καί στά μάτια τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀστεῖες) παλαιότερων ἐποχῶν, ὅπως π.χ. τοῦ ἰατροῦ Charles E. Brown-Squard (γνωστοῦ πάντως γιά τήν ἀναγνώριση τοῦ ὁμώνυμου συνδρόμου) πού στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα ὑποστήριξε πώς ὁ ἐμβολιασμός ἀνθρώπων μέ ὑγρό ἀπό τούς ὄρχεις καί τίς ὠοθῆκες διάφορων ζώων σταματοῦσε τή γήρανση;

»Για νά εἴμαστε δίκαιοι», ξεκαθαρίζει ὁ Dr. Olshansky, «ἡ ἐπιστήμη τῆς γήρανσης ἔχει ἐξελιχθεῖ γοργά τίς τελευταῖες δεκαετίες καί δέν ἔχω τήν παραμικρή ἀμφιβολία πώς οἱ γεροντολόγοι θά βροῦν ἐπιτέλους τόν τρόπο νά ἀποφεύγουμε -ἤ πιό πιθανό νά καθυστεροῦμε- τίς ἄσχημες παρενέργειες τῆς ἐπιμήκυνσης τοῦ ὁρίου ζωῆς (σ.σ.: ὅπως σωματικές καί πνευματικές ἀδυναμίες). Ἄν τώρα μέσῳ τῆς ἐν λόγῳ ἔρευνας καταφέρουμε νά κερδίσουμε καί λίγα χρόνια παραπάνω, τότε αὐτό σίγουρα θά εἶναι bonus».

Οἱ 7 αιτίες τοῦ θανάτου

»Πρίν δοῦμε ὅμως τίς ἀπόψεις μερικῶν ἐκ τῶν πιό ἀναγνωρισμένων σύγχρονων Immortalists, καλό θά ἦταν νά ξεκινήσουμε μέ κάτι βασικό: Τι εἶναι αὐτό πού μᾶς ὁδηγεῖ στόν θάνατο;

»Ὅσο περίεργο καί ἄν ἀκουστεῖ, ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη δέν ἔχει βρεῖ ἀκόμα μιά ξεκάθαρη ἀπάντηση. Ἡ θεωρία τοῦ Immortalist καί θεωρητικοῦ γεροντολόγου Dr. de Grey εἶναι λεπτομερής καί συγκεκριμένη: Ἑπτά εἶναι οἱ βασικοί λόγοι πού ὁδηγοῦν στή γήρανση καί τελικά στόν θάνατο τοῦ ἀνθρώπινου σώματος: 1. Ὑπερπληθώρα κυττάρων ἑνός συγκεκριμένου εἴδους. 2. Ἔλλειψη κυττάρων διαφόρων εἰδῶν. 3. Μεταλλάξεις στά χρωμοσώματα. 4. Μεταλλάξεις στά μιτοχόνδρια. 5. Ἐνδοκυτταρικά «σκουπίδια». 6. Ἐξωκυτταρικά «σκουπίδια» καί τέλος 7. Ἐξωκυτταρικές συνδέσεις.

»Βασισμένος στα παραπάνω, ὁ Dr. de Grey ἔχει συνθέσει τή δική του θεωρία γιά τήν ἐπίτευξη τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας: τό σύστημα SENS (Strategies for Engineered Negligible Senescence).

Ἡ γήρανση εἶναι ἀσθένεια πού πρέπει νά θεραπευτεῖ

»Ὁ πυρήνας τοῦ SENS εἶναι ἁπλός: Ἀμφισβητεῖ μία ἀπό τίς βασικότερες παραδοχές τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, ὅτι ἡ γήρανση εἶναι κάτι τό ἀναπόφευκτο, θεωρῶντας τήν μία ἀκόμα ἀσθένεια πού πρέπει νά ἀντιμετωπίσουμε ὡς «πρόβλημα μηχανικῆς», ὥστε νά καταφέρουμε σύντομα νά βροῦμε τήν κατάλληλη θεραπεία. Πῶς θά γίνει κάτι τέτοιο;

»Σύμφωνα μέ τό SENS, πρέπει νά ἀναγνωριστοῦν ὅλα τά στοιχεῖα πού εὐθύνονται γιά τή γήρανση τῶν ἀνθρωπίνων ἰστῶν καί νά σχεδιαστοῦν οἱ κατάλληλες θεραπεῖες γιά τήν ἀντιμετώπισή τους. Ὅταν ἐπιτευχθεῖ αὐτό θά εἴμαστε σέ θέση νά «ματαιώνουμε»

κάθε φορά τήν ἐκδήλωση ἀσθενειῶν πού ἐμφανίζονται κατά τή διάρκεια τῶν γηρατειῶν, «ἀναβάλλοντας» ἔτσι ἐπ' ἀόριστον τόν θάνατο.

»Πόσο μακριά ὅμως βρίσκεται ἡ θεραπεία τῆς γήρανσης; Σύμφωνα μέ τόν Dr. de Grey, τό project SENS δέν εἶναι ἁπλά μιά ἰδέα ἀλλά ἕνα λεπτομερέστατο σχέδιο γιά τήν ἐπιδιόρθωση κάθε εἴδους μοριακῆς καί κυτταρικῆς ζημίας πού προκαλεῖται μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων. Ὅλες λοιπόν οἱ ἀπαιτούμενες μέθοδοι γι' αὐτή τήν «ἐπιδιόρθωση» εἴτε λειτουργοῦν ἤδη ἐπιτυχημένα σέ ἐ ργαστηριακό ἐπίπεδο (κλινικές δοκιμές) εἴτε βασίζονται σέ ἤδη ὑπάρχουσες τεχνολογίες πού πρέπει ἁπλά νά συνδυαστοῦν. «Ὅλα τά μέρη τοῦ project μποροῦν νά λειτουργοῦν πλήρως πάνω σέ ποντίκια μέσα στά ἑπόμενα 10 χρόνια καί πιθανόν θά χρειαστοῦμε μόνο ἄλλα 10 γιά νά τά ἐφαρμόσουμε πλήρως σέ ἀνθρώπους.»

Ἡ τεχνολογική ὁδός πρός τήν ἀθανασία

»Ὑπάρχει μιά ἄλλη, πολύ πιό διαδεδομένη ὁδός πρός τήν ἀθανασία μέ περισσότερους καί πιό αξιόλογους ἐπιστήμονες νά τήν ὑποστηρίζουν. Εἶναι ἡ τεχνολογική ὁδός, ἡ ὁποῖα εὐελπιστεῖ νά ὁδηγήσει τόν ἄνθρωπο στήν αἰώνια ζωή μέσῳ τοῦ πλήρους διαχωρισμοῦ τῆς συνείδησης ἀπό τό φυσικό μας σῶμα.

»Στήν πρώτη γραμμή τῆς τεχνολογικῆς ὁδοῦ βρίσκεται ὁ Dr. Ray Kurzweil, ἕνας Ἀμερικανός ἐφευρέτης καί ὁραματιστής πού ἔχει συνδέσει τό ὄνομά του μέ πλῆθος καινοτομίες στήν πληροφορική (ὀπτική ἀναγνώριση χαρακτήρων, τεχνολογίες ἀναγνώρισης ομιλίας κ.ἄ.) καί ἔχει λάβει τιμητικά βραβεῖα. Εἶναι αὐτός πού συνέγραψε τή σύγχρονη Βίβλο τῆς τεχνολογικῆς ἀθανασίας «The Singularity Is Near» (2005) καί γιά τόν ὁποῖο ὁ πολύς Bill Gates δήλωσε ὅτι τόν θεωρεῖ «τόν πιό κατάλληλο ἄνθρωπο γιά νά προβλέψει τό μέλλον τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης». Ἀρκετά διαπιστευτήρια, δέν νομίζετε;

»Γιά ὅλους τούς παραπάνω λόγους θά ξαφνιαστεῖτε ὅταν μάθετε τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀμερικανοῦ αὐτοῦ Immortalist. Ἐν ἔτει 2005, λοιπόν, σέ ἐρώτηση τοῦ δημοσιογράφου Greg Klerkx (περιοδικό «New Scientist») σχετικά μέ τό πόσα χρόνια πίστευε ὅτι θά ζήσει, ἀπάντησε δίχως δισταγμό: «Ἄς ποῦμε πώς δέν σκοπεύω νά πεθάνω».

»Ὁ πυρήνας τοῦ SENS εἶναι ἁπλός: Ἀμφισβητεῖ μία ἀπό τίς βασικότερες παραδοχές τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, ὅτι ἡ γήρανση εἶναι κάτι τό ἀναπόφευκτο, θεωρῶντας τή μία ἀκόμα ἀσθένεια πού πρέπει νά ἀντιμετωπίσουμε ὡς «πρόβλημα μηχανικῆς».

»Τό ἐρώτημα ἑπομένως εἶναι ἄν θά ἔχουν ἀπότέλεσμα καί σέ ἐμᾶς αὐτές οἱ θεραπείες (ὥστε νά προλάβουμε τό τρένο τῆς ἀθανασίας) ἤ ἄν ἕνα πλήρως ἀνεπτυγμένο σῶμα εἶναι καταδικασμένο. «Ἀπό τή στιγμή πού οἱ ἐν λόγῳ θεραπεῖες διορθώνουν ἤδη ὑπάρχουσες ζημιές», ἐξηγεῖ ὁ Βρετανός Immortalist, «θά μποροῦν

νά ἐφαρμοστοῦν σέ μεσήλικες καί ὑπερήλικες μέ σῶμα σέ καλή φυσική κατάσταση. Πιστεύω πώς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πού θά καταφέρει νά φτάσει τά 1000 χρόνια ζωῆς εἶναι ἐδῶ καί ἔχει ἤδη φτάσει σέ ἡλικία 60 ἐτῶν.»

Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀθανασίας γίνεται mainstream

»Καί ἐνῶ ὅλα τά παραπάνω βρίσκονται σέ ἐξέλιξη ἀκροβατῶντας μεταξύ ὁριακῆς καί συμβατικῆς ἐπιστήμης μέ ἀπρόβλεπτα ἀπότελέσματα, ὅλο καί περισσότεροι ἐπιστήμονες ἀπό τό mainstream ἀκαδημαϊκό χώρο ἔχουν ἀρχίσει νά ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀντιμετώπιση τῆς γήρανσης, τήν ἐπέκταση τῆς ἀνθρωπινής ζωῆς καί τήν ἔρευνα τῆς ἀθανασίας.

»Τά παραδείγματα πολλά... Πρίν ἀπό μερικά χρόνια ἡ ἐφημερίδα «New York Times» ἀναφέρθηκε στήν ἑταιρεία Sirtris Pharmaceuticals, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ξεκινήσει τήν ἀνάπτυξη ἑνός φαρμάκου πού ἐνεργοποιεῖ τίς πρωτεΐνες σιρτουίνες (ἀγγλ. sirtuins). Σύμφωνα μέ κλινικές μελέτες, οἱ σιρτουίνες ἐπέκτειναν τή ζωή ποντικιῶν ἕως καί 40%, ἕνα ἀποτέλεσμα πού οἱ ἐπιστήμονες εὐελπιστοῦν νά ἀναπαραγάγουν καί στόν ἄνθρωπο. Τό ἴδιο ἐντυπωσιακό ἦταν καί ἕνα paper στό journal «Science», σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ἐπιστήμονες κατάφεραν νά ἐπεκτείνουν τή ζωή ποντικιῶν σέ ἐργαστηριακές συνθῆκες ἀπενεργοποιῶντας ἕνα συγκεκριμένο γονίδιο.

»Και ἐνῶ οἱ σύγχρονες ἔρευνες πού «λοξο-κοιτάζουν» πρός τήν κατεύθυνση τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας δέν σταματοῦν ἐδῶ, προσφέροντας ἁπτά ἀποτελέσματα καί ἐπιμηκύνοντας ἤδη τήν ἀνθρώπινη ζωή ὅλο καί περισσότερο. Καλύτερη ἀπόδειξη δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει ἀπό τήν ἔρευνα τοῦ Kaare Christensen (Πανεπιστήμιο Southern Denmark) πού δημοσιεύθηκε πρίν ἀπό μερικά χρόνια στό top-ranked journal ἰατρικῆς «The Lancet», σύμφωνα μέ τήν ὁποία περισσότερα ἀπό τά μισά μωρά πού γεννιοῦνται σήμερα σέ ἀνεπτυγμένες χῶρες θά ζήσουν πάνω ἀπό 100 χρόνια.

Βρέθηκε τό ἔνζυμο τῆς ἀθανασίας

»Μέ ὅλες αὐτές τίς ἔρευνες πάνω στό συγκεκριμένο πεδίο, ἡ ἐπιτροπή βραβείων Νόμπελ δέν μποροῦσε παρά νά βραβεύσει πρόσφατα τρεῖς Ἀμερικανούς πρωτοπόρους γιά τήν ἀνακάλυψη τοῦ... ἐνζύμου τῆς ἀθανασίας. Αὐτό ἀκριβώς ἀναφέρει δημοσίευμα τοῦ ἀξιόπιστου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Popular Science» (Nobel Prize Awarded for Contributions to the Quest for Immortality, 10 Μαΐου 2009), σύμφωνα μέ τό ὁποῖο οἱ Elizabeth Blackburn (Πανεπιστήμιο τῆς California), Carol Creider (Πανεπιστήμιο John Hopkins) καί Jack Szostak (Massachusetts General Hospital) μοιρά-

στηκαν τό βραβεῖο Νόμπελ Ἰατρικῆς γιά τό 2009 καί τά 1,4 ἑκατομμύρια δολλάρια πού τό συνόδευαν.

»Τί ἀκριβῶς ἀνακάλυψαν; Μέ τίς ἔρευνές τους κατάφεραν νά ρίξουν ἄπλετο φῶς στή διαδικασία τῆς γήρανσης, χάρη στήν ἀνακάλυψη ἐπαναλαμβανόμενων γενετικῶν ἀκολουθιῶν στίς ἄκρες τῶν χρωμοσωμάτων. Οἱ ἐν λόγῳ ἀκολουθίες ὀνομάστηκαν telomeres ἀπό τό ἔνζυμο πού τῆς δημιουργεῖ (telomerase) καί λειτουργοῦν ὡς «προστατευτικά καπάκια» τῶν χρωμοσωμάτων κατά τή διαδικασία τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν κυττάρων. Ὅσο περισσότερο ὅμως τό γενετικό υλικό ἀντιγράφεται μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων, τόσο αὐτά λεπταίνουν ὁδηγῶντας στή δημιουργία «προβληματικῶν» κυττάρων καί τήν ἐμφάνιση ἀσθενειῶν.

Τό μέλλον τῆς ἀναζήτησης τῶν immortalists

»Ξέρετε τι κοινό ἔχουν ὅλοι οἱ παλαιοί ἀναζητητές τῆς ἀθανασίας; Εἶναι ὅλοι νεκροί...», ἀνέφερε ὁ Dr. Olshansky καί δέν θά μποροῦσαμε παρά νά συμφωνήσουμε μαζί του. Πότε ὅμως ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας (ἔστω καί μέ πιό οὐδέτερες ὀνομασίες, ὅπως γεροντολογία ἤ ἔρευνες γιά τήν ἀντιγήρανση) ἦταν τόσο mainstream; Πότε ἔχαιρε τῆς ἀναγνώρισης σύσσωμου τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, βραβεύοντάς την μάλιστα μέ τή μεγαλύτερη τιμή γιά κάθε ἐπιστήμονα, τό βραβείο Νόμπελ;

»Αὐτό πού ὑποστήριζαν πάντοτε οἱ Immortalists ἦταν ὅτι μέ συντονισμένη ἐπιστημονική προσπάθεια καί τήν κατάλληλη χρηματοδότηση, τό ὄνειρο τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας δέν εἶναι μακριά. Ποτέ στό παρελθόν δέν εἰσακούστηκαν οἱ ἐκκλήσεις τους. Ποτέ, μέχρι σήμερα».

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν ἐκ τοῦ διαδικτύου ἄρθρον ἐξαίρετον τοῦ Θεολόγου κ. Μιχαήλ Χούλη περί Πνευματισμοῦ, ἐνισχυτικόν τῶν θέσεων τῆς Ἁγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

5. Πνευματισμός

«Πνευματισμός εἶναι ἡ ἐπικοινωνία, ὑποτίθεται, μέ τούς νεκρούς μέσῳ τῶν μέντιουμ, ἐνῶ εἴτε πρόκειται γιά πονηρά πνεύματα πού ὑποκρίνονται τή φωνή νεκρῶν ἤ, σέ ἀρκετές περιπτώσεις, πρόκειται γιά ἐξαπάτηση τῶν ἀφελῶν μέ ταχυδακτυλουργικά μέσα. Σύμφωνα μέ τή χριστιανική διδασκαλία, ὁ σατανᾶς εἶναι ἕνας ἐκπεσών ἄγγελος, πού ἐπαναστάτησε κατά τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ παρασύροντας πλῆθος ἄλλων ἀγγέλων, ἐνῶ προσπαθοῦν νά παρασύρουν τούς ἀνθρώπους μακριά ἀπό τόν Θεό, ὁδηγῶντας τά θύματά τούς στήν καταστροφή, τήν ἀπόγοήτευση καί τήν αὐτοκτονία. Τα ὑποχθόνια πνεύματα γιά νά παραπλανήσουν παρουσιάζονται

σάν «ἄγγελοι φωτός», ὑποκρίνονται ὅτι εἶναι διάφοροι ἅγιοι τῆς Εκκλησίας ἤ ἐξωγήινοι, ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός καί καθοδηγοῦν τούς ἀνθρώπους στή μετενσάρκωση, τόν μεταφυσικό ὑπνωτισμό (βλ. λ.χ. τό μέντιουμ Ἔντγκαρ Κέυση) καί τόν ἀποκρυφισμό. «Ὠθοῦν ἀκόμη τά θύματά τους στήν ἀπόρριψη τῆς ὑγιοῦς ἐκκλησιαστικῆς Παράδοσης καί τῆς διδασκαλίας τῶν Ἁγίων καί τῆς Χριστιανικῆς Εκκλησίας, τῆς ὁποίας τήν πίστη θεωροῦν «παιδική» καί «γελοία». Σέ ὁρισμένες περιπτώσεις παρουσιάζονται στούς παθόντες ἀπώλεια τῆς προσωπικότητας καί ἔντονες ψευδαισθήσεις, ἄσχετα ἄν οἱ πνευματιστές προσπαθοῦν νά τό ἐμφανίσουν σάν φυσική μορφή δημιουργικῆς ἔκφρασης (Ἔντγκαρ Κέυση, «*Ἡ διοχέτευση τοῦ ἀνώτερου ἑαυτοῦ*», Henry Reed, Ph.D., ἐκδ. Βουλούκου, Ἀθήνα 1992, σελ. 202). Στήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ Θεός ἀπαγορεύει αὐστηρά στόν λαό Του νά ἔχει σχέση μέ τέτοιου εἴδους ἐνέργειες: «*Δεν θά ὑπάρχει μεταξύ σας μάγος, πού θά ψάλλει μαγικές ᾠδές, οὔτε τερατοσκόπος (πού θά παρατηρεῖ τέρατα στόν ουρανό γιά νά προλέγει τό μέλλον), οὔτε ἄλλος, πού θά ρωτᾶ τούς νεκρούς (πνευματιστής). Ἐκεῖνος πού θά κάνει τέτοια πράγματα (θά) εἶναι σιχαμερός μπροστά στόν Κύριο, τόν Θεό σου*» (Δευτερονόμιο, 18, 11). Ἀπό τήν Ἐκκλησία τέτοια ἐνασχόληση θεωρεῖται βαρύτατο ἁμάρτημα, παρόμοιο μέ ἐκεῖνο τῆς εἰδωλολατρίας ἤ δεισιδαιμονίας.

»Ἅγιοι γέροντες καί πεπειραμένοι στόν πνευματικό ἀγῶνα ἀσκητές παραδέχονται πώς στήν ἐποχή μας ὁ διάβολος, λέξη πού σημαίνει κατήγορος τῶν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δέν ἐμφανίζεται μέ ἀποκρουστική μορφή, γιατί κανείς δέν θά πλησίαζε σ' αὐτόν, ἀλλά παρασύρει μέ τρεῖς κυρίως τρόπους τούς ἀνθρώπους:

» **α) μέ τό νά ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΕΚΤΕΛΕΙ τό ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ:** (α) Ἕνα τέτοιο παράδειγμα ἀναφέρεται στήν Καινή Διαθήκη (*Πράξεις τῶν ἀποστόλων* 16, 16-18) καί ἀφορᾶ στή «Μάντισσα τῶν Φιλίππων». Τή δύστυχη αὐτή κοπέλα «κατεῖχε» μαντικό πνεῦμα καί προέλεγε τά μελλούμενα, ἐνῶ τήν ἐκμεταλλεύονταν οἰκονομικά ἀδίστακτοι ἄνθρωποι. Ὅταν ὁ Παῦλος διέγνωσε τό ὕπουλο σχέδιο τοῦ διαβόλου -καθώς ἡ ἴδια ἐμπόδιζε τόν Παῦλο καί τόν Σίλα νά κηρύξουν τό εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας μέ τό νά φωνάζει ὅτι πρόκειται γιά ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ- στήν προσταγή του πρός τό πονηρό πνεῦμα («*σέ διατάζω στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νά βγεῖς ἀπ' αὐτήν*»), ἐκεῖνο ἐγκατέλειψε τή γυναίκα καί ἔκτοτε ἀδυνατοῦσε παντελῶς νά μαντέψει. Δεν διστάζει ἑπομένως ὁ Σατανᾶς καί παρουσιάζεται σάν πνεῦμα Θεοῦ γιά νά παραπλανήσει τούς πιστούς καί νά πετύχει τά καταχθόνια σχέδιά του (βλ. καί «*Με ὁδηγό τόν Παῦλο*», Ἀρχιμ. Δανιήλ Αεράκη, Αθήνα 1982, σελ. 154). Τό ὅτι ὁ Παῦλος ἐναντιώθηκε καί ἔδιωξε τό «λογικό» αὐτό πνεῦμα σημαίνει πώς δέν ἦταν τοῦ Θεοῦ καί

ἑπομένως ὁ χριστιανισμός καμιά σχέση δέν μπορεῖ νά ἔχει μέ τέτοιου εἴδους μαντεῖες.

» (β) Σύγχρονο παρόμοιο παράδειγμα ἀποτελεῖ καί ἡ ζωή τοῦ «κοιμώμενου προφήτη» Edgar Cayce. Ὁ Κέυση ὑπῆρξε μάντης καί θεραπευτής, ἔκανε ἀποκρυφιστικές διαγνώσεις, εἶχε τηλεπαθητικές ἱκανότητες καί ἔκανε ἀποκαλύψεις πέφτοντας σέ παραλήρημα, ἐνῶ εἶχε πνευματιστικές ὁράσεις καί διδασκαλία ἀντίθετη μέ τή χριστιανική πίστη (πίστευε στή μετενσάρκωση καί ὅτι εἶχε ζήσει ὡς ἀνιψιός τοῦ εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ, θεωροῦσε τόν Χριστό μετενσάρκωση τοῦ Αδάμ, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ταυτόχρονα πατέρας-μητέρα, καί ὅτι οἱ δονήσεις ἀπό ἄλλους κόσμους κυριαρχοῦν στή ζωή τῶν ἀνθρώπων). Γιατί τότε ἀναφερόμαστε στόν Κέυση, ἀφοῦ δέν εἶχε χριστιανικές ἀπόψεις; Διότι δέν ἔπαυε ὁ ἴδιος νά πιστεύει ὅτι ἐκ Θεοῦ εἶχε ὅλα αὐτά τά χαρίσματα, αἰσθανόταν ἀπολύτως χριστιανός, διάβαζε συνεχῶς τήν Ἁγία Γραφή, καί μάλιστα ἦταν ἐνεργό μέλος καί κατηχητής στήν ἐνορία του. Ἡ ἀλήθεια δηλαδή καί ἡ πλάνη, ὁ χριστιανισμός καί διάφορες μαγικές ἀπόψεις ἀναμειγνύονται στή ζωή πολλῶν, ὥστε νά μεταδίδουν τή σύγχυση καί σέ ἄλλους (βλ. Kurt Koch, «*Τό ἀλφάβητο τοῦ ἀπόκρυφισμοῦ*», ἐκδ. Στερέωμα, 1993, σελ. 46-49).

»**β) μέ τό νά ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΦΥΣΙΚΑ καί ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ** καί πώς πραγματοποιούνται μέ τή χρησιμοποίηση τῶν ἐσωτερικῶν καί βιολογικῶν δῆθεν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ ἐντάσσονται τά ἀποκρυφιστικά φαινόμενα τῆς τηλεκίνησης (κίνηση ἀντικείμενων μέ τή δύναμη ὑποτίθεται τοῦ νοῦ), τῆς εὕρεσης χαμένων ἀντικειμένων μέ αὐτοσυγκέντρωση καί τῶν πνευματιστικῶν θεραπειῶν. Πρωτοπόροι στόν τομέα αὐτόν εἶναι τό πολύ γνωστό μέντιουμ Uri Geller καί ὁ Ἄγγλος ψυχιστής Mathew Manning. Ὁ Γκέλλερ ἔχει τή 'δύναμη' νά λυγίζει κάθε εἴδους μέταλλο μέ τή σκέψη ἤ τήν ἁφή, δηλ. κουτάλια, πιρούνια, ψαλίδια, δείκτες ρολογιῶν, ἐνῶ ὁ δεύτερος, στήν Ἀγγλία τό 1967, ἔβλεπε τραπέζια καί διάφορα ἀντικείμενα νά μετακινοῦνται μέ τή θέλησή τους, λέξεις νά σχηματίζονται στούς τοίχους γραμμένες ἀπό ἀόρατο χέρι, ἄκουγε ἀνεξήγητους θορύβους καί φωνές. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στήν ἔρευνα αὐτῶν τῶν φαινομένων ἔχουν ἀναμειχθεῖ διεθνοῦς φήμης ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Ουίλιαμς Κρουκς (πού ἀνακάλυψε τήν ἀκτινοβολία τῆς ὕλης καί τό στοιχείο Θάλιο), ὁ σερ Ὄλιβερ Λόντζ (Βρετανός φυσικός), ὁ Γιόχαν Τσέλνερ (καθηγητής φυσικῆς καί ἀστρονομίας στό Παν/μιο τῆς Λειψίας), ὁ διάσημος ψυχίατρος τῆς Ζυρίχης γιά τίς ἀνακαλύψεις του πάνω στή σχιζοφρένεια Ὠγκέν Μπλόϊερ κ.ἄ. οἱ ὁποῖοι δέν διαπίστωσαν, ἤ δέν μπόρεσαν νά ἀντιληφθοῦν, ἀπάτη καί δόλο. «Εἴμαστε ἀναγκασμένοι», γράφουν στό περιοδικό *Ψυχική Ἔρευνα* τό 1926, «νά βεβαιώσωμεν, μεθ' ὅλην τήν

κατάπληξιν τοῦ λογικοῦ καί τῶν αισθήσεών μας, τά φαινόμενα αὐτά».

» γ) **Ὁ τρίτος τρόπος πνευματικῆς πλάνης, καί ὁ πιό ὕπουλος, ἐπιτελεῖται διά τῆς φαντασίας**.

»Ὅλα τά εἴδη τῆς μαγείας καί μάλιστα ἡ τηλεκινησία, ἡ διόραση, ἡ ἀστρική προβολή, ὁ πνευματισμός δουλεύουν καί ἐνεργοῦν μέσα ἀπό τόν παράγοντα «φαντασία». Οἱ μάγοι τοῦ Θιβέτ καί οἱ Λάμας τῆς Μογγολίας ἐργάζονται παρομοίως. Αὐτοτραυματίζονται θανάσιμα ἤ «ξεκοιλιάζουν» τό σῶμα τρίτων, παρευρισκομένων μπροστά τους, εἰκονικά, φανταστικά καί μαγνητικά. Ἀκόμη δέ καί ἡ τηλεπαθητική προβολή ἐπιτυγχάνεται μέ τή μεταβίβαση εἰκόνων. Τά «ταξίδια ἔξω ἀπό τό σῶμα» καί τό λεγόμενο «τρίτο μάτι» στό μέτωπο, μέ τά ὁποῖα ἐργάζονται οἱ μάγοι, πραγματοποιοῦνται ἐπίσης διά τῆς φαντασίας καί τοῦ διαλογισμοῦ. Οἱ γιόγκι φακίρηδες ὑποβάλλουν τά πλήθη μέ τήν προέκταση τῆς φαντασίας στόν χῶρο. Σημαντικοί συντελεστές τῆς τηλεκίνησης «φαντάζονται» ἐπίμονα τά ἀντικείμενα νά μετακινηθοῦν, νά κυλήσουν ἤ νά ἀνυψωθοῦν, καί οἱ μάγοι «βουντού» σχηματίζουν ξεκάθαρα τήν εἰκόνα τοῦ θύματός τους, στήν προσπάθειά τους νά τό καταστρέψουν, ἐπίσης οἱ ὑστερικοί καί τά ὑπνωτιζόμενα διάμεσα, μέσῳ τῶν ὀνείρων, προγνωρίζουν ὁρισμένα εὐλογοφανῆ μελλούμενα γεγονότα. Ἡ χρήση τῆς φαντασίας στό ἐπικίνδυνο αὐτό παιχνίδι ἀποδεικνύει, γιά ἄλλη μία φορά, τή μεταφυσική προέλευση τῶν ἀπόκρυφων αὐτῶν τεχνῶν. Θά ἐξηγήσουμε τό γιατί:

»Ὅταν λέμε φαντασία ἐννοοῦμε μιά ἀνυπόστατη θεωρία, χωρίς πραγματική βάση, πού δρᾶ μεταξύ τοῦ νοῦ καί τῶν αἰσθήσεων. Ἡ πλανεύτρα φαντασία, πού κυριεύει τόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δέν εἶναι ἐκ Θεοῦ, σύμφωνα μέ τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Θεός μάλιστα εἶναι ἀφάνταστος καί καθαρός νοῦς. Οἱ ἅγιοι καί ἀσκητές συμβουλεύουν ὅτι γιά νά ἀποκτήσει ὁ πιστός μνήμη Θεοῦ καί καθαρή προσευχή, πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή φαντασία, τά σχήματα καί τά εἴδωλα. Ἡ φαντασία ἀποβαίνει πολλές φορές μάλιστα σύνδεσμος μεταξύ σατανᾶ καί ἀνθρώπου, καί ὁ ἄνθρωπος πέφτει στήν παγίδα του, μέ τό νά εἶναι κατοικία ἀκαθάρτων λογισμῶν. Διότι ὁ δαίμονας, χωρίς νά διαθέτει σῶμα, πολεμᾶ τόν ἄνθρωπο διά τῆς φαντασίας. Ὅταν ὁ νοῦς ἀπαλλαγεῖ ἀπό φανταστικές εἰκόνες καί μορφές, μπορεῖ νά δεῖ τόν Θεό, νά θεολογήσει καί νά θεραπευτεῖ ἀπό ποικίλα ψυχολογικά προβλήματα. Ἡ φαντασία συνδέεται πολύ μέ τήν ὑπερηφάνεια (δημιουργεῖ ἔπαρση) καί μέ τά ὄνειρα (προέρχονται συνήθως ἀπό τά πάθη καί ἐπιτίθεται ὁ δαίμονας δι' αὐτῶν). Στίς περιπτώσεις αὐτές, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνεται ἀπό τόν ἄνθρωπο καί ἀρχίζουν νά ὑφίστανται πλῆθος ἀπό προβλήματα. Διότι στήν καρδιά κάθε ἀνθρώπου θά πρέπει νά κατοικεῖ ὁ φυσικός νοικάρης της καί μόνο, ἀλλά καί ὁ δημιουργός της, δηλαδή ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Διαφορετικά τά πάθη, πού μέ ὕπουλο τρόπο

ἐμφωλεύουν, ἐπιβάλλουν τή χειρότερη τυραννία. Κάτι ἐπίσης πού συμβαίνει καί ἐξηγεῖ τή μεταφυσική προέλευση τοῦ Πνευματισμοῦ, ἤ δυσχεραίνει τή φυσική του ἑρμηνεία, εἶναι τό γεγονός πώς, ΟΤΑΝ ΠΡΟΣΕΥΧΟΝΤΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΚΟΝΤΑ σέ ΜΕΝΤΙΟΥΜ, ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ νά ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΟΥΝ. «Ὑπάρχουν ἐδῶ δυνάμεις πού μέ ταράζουν».

»Ὁ θεραπευτής-μέντιουμ William Ranham, ἀποκάλυψε πρίν ἀπό χρόνια τόν πνευματιστικό χαρακτήρα τῶν δραστηριοτήτων του λέγοντας: «Ὅταν οἱ ἄγγελοί μου δέν εἶναι παρόντες, δέν μπορῶ νά θεραπεύω». Ὅταν ο Branham μιλούσε στήν Καλσρούη καί τή Λωζάνη, ὑπῆρχαν στούς θεατές πολλοί πιστοί χριστιανοί πού προσεύχονταν λέγοντας: «Κύριε, ἄν ἡ δύναμη θεραπείας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δική Σου, ἐπίτρεψέ του νά θεραπεύσει. Ἄν δέν εἶναι δική σου, τότε ἐμπόδισέ τον». Καί στίς δύο προσπάθειες γιά θεραπεία ο Branham εἶπε ἀπό τήν ἐξέδρα: «Ὑπάρχουν ἐδῶ δυνάμεις πού μέ ταράζουν. Δεν μπορῶ νά κάνω τίποτα» (Koch. σελ. 223, 224).

Στήν παραβολή τοῦ ἄδικου πλούσιου καί τοῦ φτωχοῦ Λαζάρου (*Λουκ.* 16, 19-31), ὁ Χριστός ξεκαθαρίζει: (α) πως ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τοῦ παραδείσου καί τῆς κολάσεως εἶναι ἀδύνατη, καί (β) πώς ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, τά θαύματά του, ἡ ζωή του (πού ἔχουν προφητευτεῖ καί διασωθεῖ μέσα στήν Ἁγία Γραφή), καθώς καί ἡ διδασκαλία τῶν ἁγίων Ἀπόστόλων, Πατέρων καί Οικουμενικῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας ἀρκοῦν γιά νά διαφωτίσουν καί ὁδηγήσουν τούς φιλόθεους στήν ἐν Χριστῷ ζωῇ, καί ἑπομένως κάθε καινούργια διδασκαλία (περί συνεννοήσεως μέ τά πνεύματα μέσῳ μέντιουμ καί ἀντλήσεως ἀπ᾽ αὐτούς πληροφοριῶν γιά τήν ἐπέκεινα κατάσταση τῶν ψυχῶν) ἀποτελεῖ μεγάλη πλάνη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ καί ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ καί ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ (ΑΦΘΑΡΣΙΑΣ) ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΨΥΧΗΣ

α) Ἐτυμολογία τῆς ἐννοίας καί ὁρισμός τῆς ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς

Ἡ λέξις *ψυχή* παράγεται μέν ἐτυμολογικῶς ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ρήματος «ψύχω-φυσῶ» (καί σημαίνει ἑπομένως «φύσημα, ἀναπνοήν»), περί τοῦ ἀκριβοῦς ὅμως ὁρισμοῦ τῆς ψυχῆς ὁ Ἅγ. Γρηγόριος (Νύσσης) γράφει τά ἑξῆς: «...*Οὕτω τοίνυν καί τῆς ψυχῆς ἐν τῷ νοερῷ καί λογικῷ τό τέλειον ἐχούσης, πᾶν ὅ μή τοῦτό ἐστιν, ὁμώνυμον μέν εἶναι δύναται τῇ ψυχῇ, οὐ μήν καί ὄντως ψυχή, ἀλλά τίς ἐνέργεια ζωτική, τῇ τῆς ψυχῆς κλήσει συγκεκριμένη. Δι' ὅ καί τήν τῶν ἀλόγων φύσιν, ὡς οὐ πόρρω τῆς φυσικῆς ταύτης ζωῆς κειμένην, ὁμοίως ἔδωκε τῇ χρήσει τοῦ ἀνθρώπου..., ὡς ἀντί λαχάνου τοῖς μετέχουσιν εἶναι. Πάντα γάρ φησι τά κρέα φάγεσθε ὡς λάχανα χόρτου*»[61].Οὕτω διευκρινίζεται ὑπό τοῦ ἁγίου πατρός ἡ ἀληθής περί «ψυχῆς» ἔννοια. Διότι ἐδημιουργήθησαν μέν ὑπό τοῦ θεοῦ εἰς «ψυχὰς ζῶσας» καί πάντα τά ζῷα διά τῶν προσταγμάτων «*ἐξαγαγέτω*...» (*Γενέσ.* Α 20-22 καί 24-25), ἐχαρακτηρίσθησαν ὅμως ταῦτα, ὑπ' Αὐτοῦ καί πάλιν ἁπλῶς ὡς «λάχανα χόρτα» (*Γενέσ.* Θ΄ 23 κ.ἄ.). Ἡ κυριολεκτική συνεπῶς ἔννοια τῆς ψυχῆς περιωρίσθη ὑπό τῆς Γραφῆς μόνον εἰς τήν ἐνυπόστατον, τήν πνευματικήν λογικήν καί ἐνσυνείδητον ἄρα ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου. Δι' ὅ καί εἰς ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς προσετέθη, ὅτι αἱ ψυχαί τῶν ζώων εἶναι ἁπλῶς τό «αἷμα» αὐτῶν (*Λευϊτ.* ΙΖ΄ 11 κ. ἄ.).

Ἐν τῷ αὐτῷ δέ πνεύματι (τοῦ ὁρισμοῦ δηλ. μόνον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὡς ὑποστάσεως πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου, ἐπιζώσης μέν μετά θάνατον ἀλλ' ἀσυλλήπτου...) καί ὁ Ὅμηρος, κατά τά προεκτεθέντα, μετά τούς Ὀρφικούς, παριστᾷ τόν Ὀδυσσέα θέλοντα νά συλλάβῃ τήν ψυχήν τῆς θανούσης μητρός του (Ὀδυσσ. Ραψωδ. Λ. 207), ἐν δέ τῇ Ἰλιάδι (Ραψωδ. Ι΄ 408) γράφει, ὅτι «ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου οὔτε νά ἁρπαχθῇ ὡς λεία οὔτε νά συλληφθῇ εἶναι δυνατόν, ὥστε νά ἐπανέλθῃ ὅταν ἐξέλθῃ ἀπό τό φράγμα τῶν ὀδόντων». Ὁ Θουκυδίδης ἐπίσης ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ» του (Η΄ 50, πρβλ. καί Α΄ 136) γράφει περί τοῦ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου τῆς ἀνθρωπίνης μόνον ψυχῆς, ὁμοίως δέ καί πολλοί ἄλλοι τῶν ἀρχαίων

[61] *Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου* Ἑ. Π. Migne, τ. 44, σελ. 176-177.

Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ὁ Σοφοκλῆς, ἐν τῷ δράματι «*Οἰδίπους Τύραννος*» (94) παριστᾷ τόν Οἰδίποδα λέγοντα ὅτι «*περισσότερον πένθος εἶχε διά τούς ὑπηκόους του παρά διά τήν ψυχήν του*». Ἐν δέ τῷ δράματι «*Ἠλέκτρα*» (στ. 149, 2) ὁ Ὀρέστης λέγει ὅτι «*ὁ ἀγών εἶναι περί ψυχῆς*». Ὁ Πλάτων (Κρατύλος 397 κ.ἄ.) γράφει ὅτι ὅταν ἡ ψυχή εἶναι ἐν τῷ σώματι, εἶναι ἡ αἰτία τῆς ζωῆς αὐτοῦ... Ἅμα δ' ἐξέλθῃ ἀπόλλυται τοῦτο καί ἀποθνῄσκει. Ἐν τῷ ὁρισμῷ τούτῳ τῆς ἐννοίας τῆς ψυχῆς περιλαμβάνονται ἀναντιρρήτως ἡ νόησις, ἡ βούλησις, ἡ συνείδησις, αἱ ἐπιθυμίαι, τά πάθη, τά αἰσθήματα καί τά συναισθήματα, ἀλλά καί ἡ ζωή ἐν γένει τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης διαφωνῶν πρός πάντας σχεδόν τούς προηγηθέντας αὐτοῦ φιλοσόφους διέστειλεν τήν ψυχήν ἀπό τοῦ νοός (ἀφοῦ διεκήρυξε τό δυσχερές τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῆς) καί περιώρισε μᾶλλον τήν ἔννοιαν αὐτῆς εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν καί ἐκδήλωσιν τῆς ὀργανικῆς ζωῆς. Διαιρέσας δέ καί ταύτην εἰς δύο κατηγορίας (θρεπτικήν καί αἰσθητικήν) παρεσύρθη εἰς τήν πλάνην ὅτι ἔχουν ψυχὰς καί τά δένδρα καί τά φυτά. Ἐν τούτοις ἐβεβαιώθη ἀπολύτως σήμερον ὅτι τά φυτά καί τά δένδρα δέν ἔχουν ψυχάς, αἱ δέ ψυχαί τῶν ζώων ὑλικαί μόνον οὖσαι συναφανίζονται κατά τήν θανήν τῶν σωμάτων αὐτῶν. Κατά τήν σύγχρονον τέλος φιλοσοφίαν, ἡ ψυχή εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ζωῆς καί τῆς νοήσεως. Ἐκτός δέ τῶν ὑλιστῶν, οἵτινες θεωροῦν τήν ψυχήν ὡς ἁπλῆν λειτουργίαν τοῦ σώματος, ἡ μέν Σχολή τοῦ Καρτεσίου (ἐν ᾗ περιλαμβάνονται ὁ Λεϊβνίτιος, Ἔρβαρτ, Λότσε κ.ἄ.) ὑπολαμβάνει αὐτήν ὡς ἰδιαιτέραν ὑπόστασιν· ἡ δέ ἑτέρα τοιαύτη ἡ καλουμένη τῆς «ἐνεργειοκρατίας», εἰς ἥν ἀνήκουν οἱ Χιούμ, Βούντ, Πάουλσεν κ.ἄ., δέχεται τήν ψυχήν ὡς σύνολον τῶν λεγομένων «ψυχικῶν φαινομένων».

β) Ἡ ἀνόργανος ὕλη, τά φυτά καί τά δένδρα στεροῦνται ψυχῆς

Ὅτι ἡ ἀνόργανος ὕλη (ὑφ' ὅλας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς) ἀλλά καί τά φυτά καί τά δένδρα στεροῦνται ψυχῆς, ἀποτελεῖ σήμερον βεβαίωσιν τῆς ἐπιστήμης, ἀσχέτως τῆς κατηγορηματικῆς καί ἐν προκειμένῳ βεβαιώσεως τῆς Γραφῆς (*Γενέσ.* Α΄). Διότι ἡ μέν πρώτη, σύγκειται ἐκ πεπερασμένων καί σταθερῶν μονάδων ἠλεκτρισμοῦ (πρωτονίων, ἠλεκτρονίων, νετρονίων κ.ἄ.) στερουμένων νοήσεως καί εἰδέναι, μή ἐχουσῶν πρός ἀλλήλας μηδέ συνοχήν, καί ὑποκειμένων εἰς τούς ἀτέγκτους καί τυφλούς φυσικούς νόμους τῆς βαρύτητος (καί τῆς παγκοσμίου ἕλξεως), τῆς ἀενάου κινήσεως, καί ἐν συνεχείᾳ, εἰς τούς χημικούς τοιούτους, τά δέ φυτά καί τά δένδρα, χωριζόμενα ἀπό τῆς ἀνοργάνου ὕλης δι' ἀγεφυρώτου χάσματος εἶναι μέν ὀργανισμοί ζῶντες, ἔχουν ὅμως μόνον· α) τήν φυσικομηχανικήν ὀργανικήν ἱκανότητα τῆς ἀναπτύξεως - αὐξήσεως θρέψεως τῶν ὀργανισμῶν ἤ κορμῶν των μέχρις ὡρισμένων πάντοτε ὁρίων· β) τήν ἱκανότητα ἐπίσης τῆς καταλλαγῆς τῆς ἀνόργανου (τι-

νά δέ καί ὀργανικῆς) ὕλης, καί τῆς μεταβολῆς αὐτῆς εἰς ζῶντας ἱστούς καί ὀργανισμούς· καί τέλος, τήν ἱκανότητα τῆς διαμορφώσεως ἰδίων σπερμάτων καί συστημάτων διαιωνίσεως τοῦ εἴδους αὐτῶν. Δέν ἔχουν καί ταῦτα οὔτε αἰσθήσεις, οὔτε συναισθήματα, μήτε ἔνστικτα, ἅτινα χαρακτηρίζουν τάς ψυχὰς τῶν ζῴων καί δή τῶν ἀνωτέρων τοιούτων. Εἶναι ὅθεν ἁπλῶς φυσικά ἐργοστάσια καταλλαγῆς (ἀφομοιώσεως καί ἀφετεροιώσεως) τῆς ὕλης, αὐτομάτων καί ὑπερόχων φυσικοχημικῶν καί ἀνακλαστικῶν λειτουργιῶν, ἐν αἷς πρωτεύουσαν θέσιν ἔχει τό φαινόμενον τῆς φωτοσυνθέσεως. Ἐδημιουργήθησαν δέ ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργικῶς καί ὄχι διά τῆς «αὐτομάτου Γενέσεως» καί τῆς Ἐξελίξεως, πρός ποικίλην ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου φαινομένου τῆς παρούσης δημιουργίας ἀλλά καί τήν διακόσμησιν αὐτῆς. Καί αὐτά τά σαρκοφάγα φυτά καί δένδρα (ὡς ἀπολύτως ἐβεβαιώθη σήμερον ὑπό τῆς Ἐπιστήμης) συλλαμβάνουν μόνον μηχανικῶς τήν λείαν των, τῶν σχετικῶν πρός τοῦτο ὀργάνων τῶν ὀργανισμῶν των λειτουργούντων τυφλῶς μηχανικῶς, ἀνακλαστικῶς καί ὄχι ἐνστικτωδῶς. Ἑπομένως τά φυτά καί τά δένδρα δέν ἔχουν αἰσθήσεις καί ἔνστικτα, οὐδέ κατωτάτας ἔστω ψυχικὰς λειτουργίας, δι' ὧν χαρακτηρίζονται καί διακρίνονται καί αὐτά τά πρωτόζωα, ἀλλά καί οἱ μονοκύτταροι ζωικοί ὀργανισμοί. Καί δέν δύναται ἄρα νά γίνῃ λόγος περί ψυχῶν, φυτῶν καί δένδρων. Ἡ ὀργανική ζωή καί ἐνέργεια λειτουργία των εἶναι ἁπλῆ φυσικοχημική ὀργανική ἰδιότης, ἰδιότης ἀναντιρρήτως θέσει καί ὄχι φύσει, δοθεῖσα δηλαδή εἰς αὐτά ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ, κατά τήν δημιουργίαν αὐτῶν, ἵνα ἐκτελῇ ἕκαστον τόν ἴδιον αὐτοῦ προορισμόν[62]. Καί ἐφόσον φυτά καί δένδρα δέν ἔχουν ψυχάς, δέν δύναται νά γίνῃ λόγος περί ἐνδεχομένης ἐξελίξεως ἤ ἀνελίξεως αὐτῶν πρός μετεμψύχωσιν εἰς ἄλλα ὄντα εἴτε τῆς αὐτῆς ὀργανικῆς κατηγορίας ὁμάδος, εἴτε καί ἀνωτέρων βαθμίδων τῆς ὀντολογικῆς κλίμακος. Ἐπίσης ὅμως δέν δύναται νά γίνῃ λόγος καί περί μετεμψυχώσεως εἰς αὐτά ψυχῶν ἀνωτέρων ὄντων ζώων. Πολύ δέ περισσότερον, πνευματικῶν καί ἐνσυνειδητῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

Ἀποδεικνυομένου ὅθεν σήμερον διά τῶν τελευταίων δεδομένων τῆς Ἐπιστήμης καί τῆς Φιλοσοφίας ὅτι ἡ Συμπαντική ὕλη, ὑφ' ὅλας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς, δέν εἶναι μέρος ἤ τό ὅλον τοῦ σώματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι κτίσμα, δημιούργημά Του ἐξ οὐκ ὄντων καί ἀποτελεῖται ἐκ πεπερασμένων σταθερῶν μονάδων ἠλεκτρισμοῦ, στερούμενων νοήσεως καί εἰδέναι καί μή ἐχουσῶν πρός ἀλλήλας μηδέ συνοχήν, ἀποδεικνυομένου ἐπίσης ὅτι χαρακτηρίζεται αὕτη ὑπό τῆς ἀενάου καί τυφλῆς μηχανικῆς κινήσεως, τῆς ἀλλοιώσεως, τῆς μεταμορφώσεως καί τοῦ διηνεκοῦς μετασχηματισμοῦ, τελουμένων ἁπάντων ὑπό τήν ἄτεγκτον

[62] Ὅτι πᾶσαι αἱ ὀργανικαί ἰδιότητες τῶν φυτῶν καί τῶν δένδρων εἶναι ἰδιότητες θέσει καί ὄχι φύσει (δοθεῖσαι δηλ. ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ κατά τὴν δημιουργίαν αὐτῶν) ἀποδεικνύεται ἀπολύτως ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀνόργανος ὕλη, ἐξ ἧς οἱ ὀργανισμοί των σχηματίζονται, στερεῖται παντελῶς αὐτῶν.

ἐπίδρασιν τῶν παγκρατῶν φυσικῶν νόμων (ἐννόμων φυσικῶν νομοτελειῶν) ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ καί πάλιν τεθέντων, ἐν ἄκρᾳ ἀντιθέσει πρός τόν ἄπειρον καί τρισυπόστατον Θεόν, ὅστις εἶναι ὁ ΩΝ καί ἀεί ὡσαύτως ἔχων, ἄτρεπτος, ἀΐδιος, ἀναλλοίωτος,[63] βεβαιωθέντος, τέλος, ἐπίσης, ὅτι καί τά φυτά, ὅπως καί τά δένδρα, εἶναι ἁπλά φυσικοχημικά ἐργοστάσια καταλλαγῆς τῆς ὕλης, αἱ δέ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῆς ὀργανικῆς ζωῆς των εἶναι μόνον ἀνακλαστικαί μηχανικαί, χωρίς αἰσθήσεως ἤ ἐνστίκτου τινος, ἔστω καί κατωτάτης μορφῆς, καθίσταται πρόδηλον πόσον ψευδής εἶναι καί ἐν προκειμένῳ ἡ διδασκαλία τῆς θεοσοφίας καί τοῦ Πνευματισμοῦ, ἀλλά καί πολλῶν ἀρχαίων καί νεωτέρων φιλοσόφων, ὅπως καί τῆς ψυχοφυσιολογίας τοῦ Πνευματισμοῦ. Τόσον ἡ ἀνόργανος ὕλη, ὑφ' ὅλας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς, ὅσον καί τά φυτά καί τά δένδρα δέν ἔχουν ψυχάς. Δέν ἔχουν ὅμως ψυχάς, μέ τήν προαναπτυχθεῖσαν καί κυριολεκτικήν περί τῆς ψυχῆς ἔννοιαν, καί πάντα τά ζῷα, διότι, κατά τήν βεβαίωσιν καί πάλιν τῆς Γραφῆς, ἐδημιουργήθησαν ταῦτα, ἐν τῷ συνόλῳ των, εἰς «ψυχὰς ζῶσας», ἕκαστον δηλ. ζῷον, περί λαμβανομένου τοῦ σώματός του καί πασῶν τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων καί ἐνεργειῶν, ἀποτελεῖ «ψυχήν ζῶσαν». Ἡ ἔννοια ἐπομένως τῆς ψυχῆς τῶν ζῴων εἶναι ὅλως διάφορος τῆς ἐννοίας τῆς ἀνθρωπίνης, ἐπίσης δέ καί ἡ φύσις αὐτῆς.

γ) Αἱ ψυχαί τῶν ζῴων δέν εἶναι ὑποστάσεις πνευματικαί

Ὅτι αἱ ψυχαί τῶν ζῴων δέν εἶναι ἐπίσης ἰδιαίτεραι ὑποστάσεις πνευματικαί (ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητοι), διακηρύσσει σαφῶς ἡ Γραφή. Καίτοι ὅμως τά ζῷα χαρακτηρίζονται ὑπό τῆς Γραφῆς ὡς λάχανα, αἱ δέ ψυχαί των ὡς συνιστάμεναι ἁπλῶς ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν, ἐν τούτοις, ὡς ἔμψυχα ὄντα καί ταῦτα (ψυχαί ζῶσαι), χωρίζονται τόσον ἀποτόμως ἀπό τοῦ συνόλου τοῦ φυτικοῦ κόσμου διά τῶν ὑπό τοῦ δημιουργοῦ δοθεισῶν εἰς αὐτά ἰδιαιτέρων ψυχικῶν ἰδιοτήτων καί χαρακτηριστικῶν, ὥστε καί τό μεταξύ τῶν

[63] Τήν ὑψίστην τούτην διακήρυξιν τῆς Γραφῆς περί τῆς ἀϊδιότητος καί τοῦ ἀτρέπτου καί ἀναλλοιώτου τοῦ Θεοῦ (*Ἰακ. καθ.* Α΄ 17), τήν βεβαιωθεῖσαν καί ὑπό τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας, παραδέχεται, κατ' ἀρχήν, καί ἡ διδασκαλία τοῦ Πνευματισμοῦ. Δι' ὅσων ὅμως προσθέτει αὕτη ἀκολούθως, περί «συναιωνιότητος καί συνανάρχου» τῆς ὕλης μετά τοῦ Θεοῦ, περί «κινήσεως» καί «ὕλης», περί «ἑνότητος πνεύματος καί ὕλης», περί «παγκοσμίου ρεύματος», ὡς μέσου στοιχείου μεταξύ ὕλης καί πνεύματος, μεταβαλλομένου εἰς «παγκοσμίαν ψυχήν», τήν «ψυχήν τοῦ Κόσμου» (ἥτις, κατά τόν Πνευματισμόν, εἶναι Ἡ «καθολική ἀρχή τῆς ζωῆς καί τῆς διανοίας...», καί ἐξ ἧς γεννῶνται τά ἐπί μέρους ἄτομα»), καθίσταται αὐτή διδασκαλία Πανθεϊστική. Ταυτίζουσα δ' ἀσυναισθήτως καί ἀντιφατικῶς τήν ὕλην μετά τοῦ Θεοῦ καί προσβάλλουσα, δι' ἀπολύτου ἀρνήσεως, καί ὅλα τά βασικά σημεία καί δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἤτοι τό τρισυπόστατον τοῦ Θεοῦ, τήν φύσει καί οὐσίᾳ θεότητα τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, τά ἅγια μυστήρια κ.ἄ. (πρβλ. καί Π. Τρεμπέλα «*Ὁ Πνευματισμός*», σελ. 167-201), ἀποβαίνει διδασκαλία καί «θεωρία» ὑλιστική.

ζῴων καί τοῦ φυτικοῦ ἐν γένει Κόσμου χάσμα εἶναι ἀληθῶς ἀγεφύρωτον[64].

Ἀλλ' αἱ ψυχικαί αὗται ἰδιότητες τῶν ζῴων καί τά εἰς ἕκαστον γένος αὐτῶν δοθέντα ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ ἰδιαίτερα ψυχικά χαρακτηριστικά δέν καθιστοῦν τάς ψυχὰς αὐτῶν καί ἰδιαιτέρως πνευματικάς, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτους (ἐλευθέρας καί λογικάς) ὑποστάσεις, οἵα εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ἐκ τούτου δέ καί τό χάσμα μεταξύ ὅλων τῶν ζώων καί τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐπίσης ἀγεφύρωτον. Αἱ ἐκδηλώσεις, αἱ κινήσεις, αἱ ἐνέργειαι καί ἡ ζωή ἐν γένει τῶν ζῴων διαφέρουν μέν τῶν ἁπλῶν ἀντιστοίχων τοιούτων τοῦ συνόλου τοῦ φυτικοῦ Κόσμου, δέν εἶναι ὅμως ἐνσυνείδητοι, δέν εἶναι λογικαί πνευματικαί. Εἶναι ἐκδηλώσεις καί ἐνέργειαι ἁπλῶς ἔνστικτοι, ἐν αἷς δέν ὑπάρχει οὐδ' ἀκτίς λογικοῦ,[65] καί τοῦτο ἀποδεικνύεται: α) Ἐκ τοῦ ὅτι τά ζῷα εἶναι ἀδίδακτα ἀπό γενετῆς, πολλά δέ γένη ἐντόμων καί ἐναλίων δέν γνωρίζουν οὐδέ τούς γεννήτορας αὐτῶν· β) ἐκ τοῦ ὅτι πάντα τά ζῷα ἑκάστης συνομοταξίας ὁμοιομόρφως πάντοτε ἐκτελοῦν τό αὐτό ἔργον, πρόγραμμα καί γ) ἐκ τοῦ ὅτι πάντα τά ζῷα τῆς αὐτῆς συνομοταξίας τήν αὐτήν πάντοτε ἐπιδεικνύουν σοφίαν· διό καί μία ὁλόκληρος συνομοταξία δύναται νά θεωρηθῇ ὡς ἕν ζεῦγος, τοῦτο δέ πάλιν εἶναι ἀπολύτως πανομοιότυπον πρός τούς πρωταρχικούς προγόνους του, κατ' οὐδέν διαφέρον κατά τήν γνῶσιν, τήν σοφίαν καί τήν ἐπιστήμην. Πάντα λοιπόν ταῦτα ἐπιβάλλουν νά δεχθῶμεν ὅτι τά ζῷα ἔχουν εἰς τήν ζωήν των συμφυές τι ἔνστικτον πρόγραμμα ἀνάλογον καί σύμφωνον πρός τάς ἰδίας ἑκάστου γένους ἀνάγκας. Καί τοῦτο εἶναι ἡ ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ δοθεῖσα συντηρητική καί διαιωνιστική των δύναμις, ἤ ἄλλως, ἡ ψυχή αὐτῶν, ἡ βοηθοῦσα αὐτά πρός ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ των καί προφυλάσσουσα αὐτά τοῦ ἀφανισμοῦ.[66]

---

[64] Ὅτι καί πᾶσαι αἱ ψυχικαί ἰδιότητες τῶν ζώων εἶναι ἰδιότητες θέσει καί ὄχι φύσει, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι στεροῦνται τούτων τόσον ἡ ἀνόργανος ὕλη, ἐξ ἧς καί οἱ ὀργανισμοί τῶν ζώων σχηματίζονται, ὅσον καί σύμπας ὁ φυτικός κόσμος. Ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἀποδεικνύομεν ὅτι αἱ ψυχικαί ἰδιότητες τῶν ζώων δέν εἶναι ἀποτέλεσμα πείρας.

[65] Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου Πενταπόλεως, μν. ἔργ., σελ. 34-35. Ἐπίσης Κ. Νεστορίδου μνημ. ἔργ. σελ. 41-42, ἔνθα καί σχετικαί γνῶμαι Κικέρωνος (*περί καθήκοντ.* βιβλ. Ι΄) καί ἱεροῦ Αὐγουστίνου (*Enarrat, in psalm.* 29,2). Ἐν σελ. ὡσαύτως 30 τοῦ αὐτοῦ, ἰδέ καί σχετικήν γνώμην τοῦ Guvier (*Dictionair, theolog. Dogmatig*, τομ. 1 p. 623 ἑξ.), ὅτι «τά ζῶα λαμβάνουσι διά τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις, ὧν διατηροῦσι τά ἴχνη αἱ ἐντυπώσεις δ' αὗται διά συνδυασμῶν παράγουν ποικίλας ἑνώσεις καί συνδέσμους, ἐξ ὧν σχηματίζουν σχέσεις πρός ἐκτέλεσιν κρίσεων, ἀποβλεπουσῶν εἰς τήν ἱκανοποίησιν τῶν ὀρέξεων (σ.σ. ἤ τῶν ἀναγκῶν) αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ διανοητικότης τοῦ ζώου μέχρις αὐτοῦ ἐξικνεῖται οὐ χωρεῖ, οὐδέ ὑψοῦται μέχρι τῆς σκέψεως. Τοὐναντίον δέ συμβαίνει παρά τῷ ἀνθρώπῳ ἡ διανοητικότης προβαίνει καί ἀναπύσσεται ἀνεξαρτήτως πάσης ὀρέξεως (σ.σ. ἤ ἀνάγκης) διά τινος ἑκουσίας (σ.σ. καί συνειδητῆς), δυνάμεως. Καί ἡ δύναμις αὕτη, ἡ γνωρίζουσα ἑαυτήν καί διανοουμένη καί περί ἑαυτῆς, ἡ ἐξετάζουσα (καί κρίνουσα) καί πάντα τά ἐκτός αὐτῆς, κατά τάς διαφόρους αὐτῶν ἀναφοράς καί σχέσεις (σ.σ. καί ἐκζητήσεις, ἀλλά καί ἀνευρίσκουσα τούς γενεσιουργούς αὐτῶν λόγους), ἡ θεωροῦσα τέλος καί ἐκλέγουσα τάς ἐνεργείας αὐτῆς, ἀποτελεῖ τό ἀνυπέρβλητον ὅριον τό διαχωρίζον τόν ἄνθρωπον ἀπό τά ζῶα».

[66] Πρβλ. καί «*ψυχολ.*» Σερουΐου, σελ. 29 καί 136 (ἐν Κ. Νεστορίδου μν. ἔργ. σελ. 42). «ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐνεργεῖ ἐν τῷ ὑλικῷ σώματι, παρίσταται ὑπό τρεῖς ἀσυγχύτους καί ἀδιαιρέτους χαρακτῆρας, νοῦν, λόγον, πνεῦμα. Διά τοῦ νοός, ἀντιλαμβάνεται, σκέπτεται,

Ἡ ἀτέγκτως δέ καί ἀναλλοιώτως ἀπ' ἀρχῆς καί μέχρι σήμερον δουλική αὐτή ὑποταγή τῶν ζῴων εἰς τάς διακελεύσεις τῶν ἐνστίκτων καί ὁρμεμφύτων των, ὡς καί ἡ πιστή τήρησις ὑπ' αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ σχεδίου, ἀποδεικνύει ταῦτα ἀνελεύθερα, τήν δέ ἰδιάζουσαν ἕκαστῳ σοφίαν ὡς ἔχουσαν πέρας τά ὅρια τοῦ κύκλου τῆς ἰδίας του ζωῆς τοῦ ἰδίου τοῦ προορισμοῦ, καί ἀποτελοῦσαν ἐπιστήμην ἔνστικτον (ἀσυνείδητον νόησιν), δωρηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπό τῆς θείας προνοίας πρός διατήρησίν των καί διαιώνισιν τοῦ γένους αὐτῶν. Κατά τάς γενομένας ἐπί τῶν ἐνεργειῶν τῶν ζῴων παρατηρήσεις, αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν δέν εἶναι οὐδέ κατ' ἐλάχιστον ἀπαύγασμα πνευματικῆς, λογικῆς σκέψεως, ἀλλά διαταγαί ὑψηλαί, ἄρθρα νόμου καί διατυπώσεις προγράμματος ἀναλλοιώτως ἐκτυλισσομένου, ὧν ἡ ἐκπλήρωσις ἐμφανίζεται ὅτε μέν ὡς ἐπιστήμη, ὅτε ὡς σοφία, ὅτε ὡς νόμος ἀπαράβατος καί ἄλλοτε ὡς προαίσθημα καί πρόνοια, ὡς φιλοστοργία, ὡς πίστις συζυγική καί ἀφοσίωσις, καί ἄλλοτε ἄλλως, ὅπως ἡ ἀνάγκη τῆς συντηρήσεως καί τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἴδους ἀπαιτεῖ. Διότι πᾶσαι αἱ ρηθεῖσαι ἀρεταί ἕνα ἔχουν προδήλως σκοπόν, τήν αὐτοσυντήρησιν, τήν διαιώνισιν τοῦ εἴδους, καί τήν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ δι' ὅν ἐδημιουργήθησαν, μόνη δέ περίπτωσις καθ' ἥν παρουσιάζεται ἐξαίρεσίς τις εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τάς πρός τόν ἄνθρωπον σχέσεις των. Ἐν ταύταις ἀναφαίνονται ἐνίοτε ἀρεταί τινες εἰς ὡρισμένα ζῷα, ἐξυπηρετοῦσαι ἰδιαιτέρως τόν ἄνθρωπον, καί αὗται ὅμως (δωρηθεῖσαι ἰδιαιτέρως πάλιν ὑπό τοῦ δημιουργοῦ πρός ὄφελος τοῦ ἀνθρώπου καί ὁμοιομόρφως ὑπό τῶν ζῴων τούτων ἐκδηλούμεναι διά μέσου τῶν αἰώνων) δέν ἐξέρχονται τοῦ πλαισίου τῶν ἐνστίκτων. Καί δέν εἶναι συνεπῶς ἀποτελέσματα λογικῆς κρίσεως καί συνειδητῶν συλλογισμῶν.

Τήν τυπικήν δέ καί ἀπαραβιάστον ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιταγῶν τῶν ἐνστίκτων μαρτυρεῖ καί ἡ πρόσκαιρος καί βραχεῖα διάρκεια τῆς αὐτομάτως ἐμφανιζομένης ἐνστίκτου συζυγικῆς ἀρετῆς καί ἀγάπης εἰς τά ἀνώτερα ζῷα, ὡς καί τῆς ἐντόνου μητρικῆς στοργῆς εἰς τά πλεῖστα ἐξ αὐτῶν. Πρό τοῦ συζυγικοῦ βίου τά ζῷα γνωρίζουν μόνον τά εἰς τό πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς των ἀναγκαῖα. Ὀλίγον ὅμως πρό αὐτοῦ, καί κατά τήν διάρκειάν του, ἀναπτύσσονται ὅλαι αἱ προμνησθεῖσαι ἀρεταί διά νέας πλέον ἀνάγκας. Ἀλλ' ἀφανίζονται πάλιν τελείως μετ' ὀλίγον αὗται, μόλις ὡς ἐκπληρωθῇ ὁ δι' αὐτῶν ἐξυπηρετούμενος σκοπός.

θεωρεῖ, συγκρίνει κ.λπ. διά τοῦ λόγου, καθολικεύει, τακτοποιεῖ, ἀναλύει... διά τοῦ πνεύματος τελειοποιεῖ. Ἀλλά τά ζῶα μόνον νοημοσύνην τινα φαίνεται ἔχοντα. Νοημοσύνην σύμφυτον, μηχανικήν, ὡρισμένην (ἐνστικτώδη)...». Διά τοῦτο δέ καί, ὡς ὀρθῶς προσθέτει αὐτόθι ὁ αὐτός συγγραφεύς, πράττουν καί κατασκευάζουν πάντοτε τά αὐτά καί κατά τόν αὐτόν τρόπον, διότι φέρουν οἴκοθεν ἐν ἑαυτοῖς (ἐνστίκτως) τὴν γνῶσιν... καί δεν διδάσκονται, διότι στεροῦνται τοῦ λόγου. Ἐάν εἶχον σπινθῆρά τινα τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ἐβλέπομεν καί διαφοράς ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν.

Ὅτι δέ τά ζῷα στεροῦνται ἀπολύτως λογικῆς ψυχῆς ἀποδεικνύεται προσέτι καί ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀναλλοιώτου συνεχῶς ἐπιτελέσεως τῶν ὑπό τῶν ἐνστίκτων των ἐπιβαλλομένων ἔργων, καί ὅταν αἱ συνθῆκαι δι' ἅς ταῦτα ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ ὡρίσθησαν δέν ὑφίστανται. Οὕτως ὁ κάστωρ προορισθείς νά ζῇ παρά τάς ὄχθας ποταμῶν καί προικισθείς μέ τήν ἱκανότητα νά ἐγείρῃ φράγματα πρός ἀναχαίτισιν τῆς ὁρμῆς τοῦ ρεύματος, διά νά κατασκευάζῃ ἀσφαλῆ τήν κατοικίαν του, συνεχίζει τήν κατασκευήν φραγμάτων καί ὅταν εὑρίσκεται ἔγκλειστος εἰς ζωολογικούς κήπους, ἔνθα οὔτε ρεύματα, μήτε κίνδυνοι διά τήν κατοικίαν του ὑπάρχουν. Ὅλα ἐπίσης τά ζῷα, περιοριζόμενα ἤ γεννώμενα εἰς τούς ζωολογικούς κήπους ἤ εἰς πτηνοτροφεῖα, συνεχίζουν ἀναλλοιώτως ζῶντα τήν ἐλευθέραν τοῦ γένους των φυσικήν ζωήν.

Τοιουτοτρόπως καί τά σοφώτερα καί τελειότερα τῶν ἔργων ὡρισμένων ζῴων, καί δή ἐντόμων, ὡς ἡ ἰδιόρρυθμος, ἀλλ' ὁμοιόμορφος πάντοτε κατασκευή τῶν φωλεῶν καί τῶν κατοικιῶν των, ἡ πρόνοια διά τήν διατροφήν καί τήν προφύλαξιν τῶν τέκνων των (τά ὁποῖα πολλάκις, ὡς μή ἐπιζῶντα τῆς ἐκκολάψεως τῶν ᾠῶν των, δέν γνωρίζουν) ἀπό τῶν ἐχθρῶν των καί ἀπό τούς ἐν γένει κινδύνους, τούς ὁποίους μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς των διατρέχουν, ἡ ἐξεύρεσις πάντοτε τῶν αὐτῶν τόπων καί μέσων, δι' ὧν διευκολύνεται ἡ διαιώνισις τοῦ γένους των, ἡ γνῶσις ὑπερόχων λεπτομερειῶν τῶν φυσικῶν νόμων τῆς βαρύτητος-ἕλξεως, ὡς καί τῆς μηχανικῆς καί τῆς χημείας, ἡ ὑπό τῶν μελισσῶν, ἰδίᾳ, τοῦ μεταξοσκώληκος, πολλῶν ὀστρακοδέρμων, ἀραχνῶν καί ἄλλων ζῴων ἐκδηλουμένη· ἡ διατροφή ἑκάστου γένους δι' ὡρισμένων μόνον τροφῶν καί ἡ δι' ὑπερόχων τρόπων καί μέσων ἀνεύρευσις καί ἐναποθήκευσις τῶν τροφῶν τούτων· ἡ ἐν ὑπερόχῳ κοινωνικῇ ὀργανώσει ζωῇ τῶν ὁμαδικῶς ζώντων, ἥτις ἔν τισι (ὡς ἡ τῆς μελίσσης καί τῶν τερμιτῶν) ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως καταισχύνην... διά τήν κοινωνικήν ζωήν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου... ἡ ἀμετάβλητος διά μέσου τῶν αἰώνων καί ἐξ ἐπιδράσεως ἐσωτερικῶν καί ἐξωτερικῶν αἰτίων μετανάστευσις ὡρισμένων ζῴων χερσαίων καί ἐναλίων καί τόσα ἄλλα ἔργα τῶν ζῴων προκαλοῦντα ἐνίοτε τόν θαυμασμόν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου, δέν ἀποτελοῦν εἰμή ἐνεργείας καί πράξεις τυφλάς, μηχανικάς, ἀλόγους καί ἀσυνειδήτους, τῶν ὁποίων τό γενεσιουργικόν αἴτιον καί τόν σκοπόν οὐδέποτε ταῦτα ἐγνώρισαν, οὐδέ θά γνωρίσουν. Διότι ἄν εἶχον ἔστω καί ἀμυδρόν φῶς λογικοῦ θά προσηρμόζοντο ἑκάστοτε πρός τάς νέας συνθήκας τῆς ζωῆς των, θά ἐδιδάσκοντο ἐκ τῆς πολυτίμου πείρας των καί ἐκ τῆς σοφίας καί τῶν γνώσεων ἄλλων ζῴων. Θά ἀπεμιμοῦντο τά τυχόν καλλίτερα ἔργα ἄλλων ζῴων, θά προήγαγον, τέλος, καί θά ἀνέπτυσσον ἐπί τό τελειότερον τήν ἐν γένει ζωήν των. Ἀλλ' οὐδέν πάντων τούτων. Ἕκαστον ζῷον ἔχει ἰδίαν ἐνστιγματικήν σοφίαν καί σύνεσιν ἰδιάζοντος χαρακτῆρος, μηδεμίαν σχέσιν ἔχουσαν μέ τάς ἀντιστοίχους ἄλλων ζῴων καί δή διαφόρου γένους. Ὁ πίθηκος δύναται νά βλέπῃ τόν

κάστορα ἐπί αἰῶνας νά οἰκοδομῇ, ἀλλ' οὐδέποτε θά μιμηθῇ τήν τέχνην ἐκείνου... Οὔτε ὁ κύων, οὔτε πτηνόν ἐκ τῶν σοφωτέρων, θά ἀπομιμηθοῦν τά ἔργα ἄλλων[67]. Ἑπομένως πᾶσαι αἱ ψυχικαί ἰδιότητες ὅλων τῶν ζῴων εἶναι ἰδιότητες καί ἐκδηλώσεις ἄλογοι, τυφλαί, ἀνακλαστικαί, ἐνστικτώδεις, οἱονεί μηχανικαί. Εἶναι βεβαίως μορφῆς ἀνωτέρας ἀπό τῶν ἀντιστοίχων ὁμοίων τῶν φυτῶν καί τῶν δένδρων (καίτοι ἰδιότητες τῶν ζωοφυτῶν καί τῶν σαρκοφάγων ἰδίᾳ φυτῶν καί δένδρων ἐμφανίζουν τά αὐτά χαρακτηριστικά τῶν ὁμοίων τοιούτων τοῦ ζωικοῦ κόσμου), συνυφασμέναι ὅμως ἀπολύτως μετά τῶν σωμάτων-ὀργανισμῶν τῶν ζῴων δέν ἀποτελοῦν, ὡς ἐκ τούτου, ἰδιαιτέρας καί δή πνευματικὰς καί ἐνσυνειδήτους ψυχὰς ἐν ἑκάστῳ ζῴῳ. Διά τοῦτο δέ, καίτοι μεταβιβάζονται πᾶσαι ἀναλλοιώτως εἰς τά νεογεννώμενα ζῷα διά τοῦ ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ καί πάλιν τεθέντος ἀτέγκτου νόμου τῆς κληρονομικότητος, συναφανίζονται ἐν τούτοις τελείως κατά τήν θανήν ἑκάστου ζῴου, ὅπως συναφανίζονται κατά τήν κοπήν, καῦσιν ἤ διάλυσιν τῶν κορμῶν τῶν φυτῶν καί τῶν δένδρων πᾶσαι αἱ ὀργανικαί ἰδιότητες αὐτῶν[68]. Οὕτως ἔδοξε τῷ παντοδυνάμῳ Δημιουργῷ καί δέν δύναται ἄρα νά γίνῃ, ἐπίσης, λόγος περί μετενσαρκώσεως καί εἰς τά ζῶα ψυχῶν ἄλλων ζῴων, πολύ δέ περισσότερον περί μετεμψυχώσεως εἰς αὐτά ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Διότι, ἀντιθέτως ὅλως, ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἐπλάσθη - καί πλάττεται - ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι ὑπόστασις ἰδιαιτέρα, πνευματική (ὑπερυλική), ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητος καί ἐλευθέρα, ἐξ οὗ καί φύσει, πλέον, ἄφθαρτος-ἀθάνατος καί μετά τόν λεγόμενον θάνατον, τήν διάλυσιν δηλαδή τοῦ σώματος ἤ σκηνώματος αὐτῆς.

δ) Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή καί αἱ ἀποδείξεις περί τῆς ἰδιαιτέρας καί ἐνσυνειδήτου πνευματικῆς ὑποστάσεώς της ὡς καί τῆς ἀθανασίας της

α) Ἡ ὑλική σύστασις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος

Ἐπιθυμοῦντες ὅπως διευκολύνωμεν διά τῆς παρούσης τούς πάντας εἰς τήν κατανόησιν τοῦ θέματος τῆς φύσεως, τῆς γενέσεως,

---

[67] Περί τῶν ζωϊκῶν ἐνστίκτων ἐν γένει ἰδέ ὑπερόχους λεπτομερείας εἰς Ἁγ. Νεκτάριον (Πενταπόλεως) μνημ. ἔργ., σελ. 32 - 60.

[68] Πρόσθετον βεβαίωσιν τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας ἀποτελεῖ καί ἡ ἐπιστημονική πλέον διαπίστωσις, ἡ γενομένη ἀρχικῶς ὑπό τῶν Guvier, Flurens κ.ἄ. (πρβλ. Κ. Νεστορίδου μν. ἔργ. σελ. 32 καί βιβλ. αὐτόθ.), ὅτι τά ἀνώτερα τῶν μαστοφόρων ζώων, ὡς ὁ οὐραγγοτάγκος - Γορίλλας, ἀναπτύσσουν τήν μεγίστην αὐτῶν διανοητικότητα μέχρι τῆς νεανικῆς ἡλικίας, μεθ' ἣν ἡ διανοητικότης των προοδευτικῶς ἐλαττοῦται, αὐξανομένων τῶν διαστάσεων καί τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος. Ἀποτελεῖ καί τοῦτο ἀπόδειξιν τῆς μή ὑπάρξεως ἐν τοῖς ζώοις ἰδιαιτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως, ἐνσυνειδήτου δηλ. καί λογικῆς ψυχῆς, ἐν ἀντιθέσει ὅλως πρός τόν ἄνθρωπον, οὕτινος ἡ ψυχή, συναπτυσσομένη μετά τοῦ σώματος, ὄχι μόνον δέν ὑφίσταται μείωσίν τινα τῶν ἀρχικῶν αὐτῆς δυνάμεων, ἀλλ' ἀντιθέτως φθάνει εἰς τήν ἀνωτάτην ἐκδήλωσιν αὐτῶν, ὅταν ἀκριβῶς τό σῶμα - σκήνωμά της εἰσέρχεται καί διανύει τήν περίοδον τῆς παρακμῆς.

ἀλλά καί τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (τῆς ὁποίας ὡς διεκήρυξεν Αὐτός ὁ Κύριος «*οὐδέν ὑπάρχει ἀντάλλαγμα ἤ ἰσάξιον ἐν τῷ Κόσμῳ*», *Ματθ.* ιστ΄ 26), καλόν ἐθεωρήσαμεν νά προτάξωμεν γενικά τινα περί τῆς ὑλικῆς συστάσεως καί τοῦ τρόπου τῆς μετά τήν ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν τῶν πρωτοπλάστων διαπλάσεως καί διαμορφώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὅπερ προωρίσθη ὡς προσωρινόν σκήνωμα τῆς ἐν τῇ παρούσῃ παρεπιδημίᾳ (*πρός Ἑβρ.* ια΄ 13, *Α΄ Πέτρ.* Α΄ 1, Β΄ 11 κ.ἄ.), ἀλλά καί ὡς μέσον-ὄργανον ἀθλήσεως καί τελειώσεως, τῆς κατά χάριν θεώσεως αὐτῆς (*Ἰωαν.* ι΄ 34 κ.ἄ.), διά τῆς ὑλικῆς δέ συστάσεώς του ἀποτελεῖ τήν πρωταρχικήν ἀπόδειξιν τῆς ἰδιαιτέρας, ἐν αὐτῷ, ἀλλά καί πνευματικῆς ὑποστάσεως, τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καί εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι, καί εἰς τά σώματα-ὀργανισμούς ὅλων τῶν λοιπῶν ἐνοργάνων ὄντων, ἰδίᾳ δέ τῶν ἐμψύχων, ἐκδηλοῦται ἡ πανσοφία καί ἡ παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως ἕκαστον ἐξυπηρετῇ, διά πολυμόρφων ὀργάνων καί μελῶν, τόν σκοπόν δι' ὅν ἐδημιουργήθη, ἀλλά διά τόν ἄνθρωπον ἐπεδείχθη ὑπό τοῦ Θεοῦ ἰδιαιτέρα ὅλως πρόνοια καί εὔνοια καί εἰς αὐτήν τήν διάπλασιν τοῦ σώματός του (παρά τήν καθαρῶς ὑλικήν σύστασίν του), ὡς ρητῶς τονίζει τοῦτο καί ἡ Γραφή (*Γενέσ.* Α΄ 27 καί Β' 7). Ἐκ τούτου (καί ἐκτός ἄλλων πλεονεκτημάτων) ἐπλάσθη μόνον τοῦτο, μεταξύ ὅλων τῶν ἐμψύχων, μέ τήν κεφαλήν πρός τά ἄνω, δυναμένην εὐχερῶς νά στρέφηται πρός πάσας τάς κατευθύνσεις· ὄχι διά νά ἐνθυμῆται ὁ ἄνθρωπος τήν ἄνωθεν καταγωγήν του, ὡς πεπλανημένως ἐπίστευσαν πολλοί τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ἐν οἷς καί ὁ Σωκράτης καί ὁ Πλάτων· ἀλλά διά νά διερευνᾷ, φιλοσοφικῶς τόν περιβάλλοντα ἡμᾶς κόσμον πρός ὅλας τάς κατευθύνσεις καί ἐξευρίσκων οὕτω τόν ἄπειρον, πάνσοφον καί παντοδύναμον Δημιουργόν του (*Πράξ.* ιζ΄ 27, 28 κ.ἄ.), νά κατανοῇ καί τόν πρός τά ἄνω - τούς... οὐρανούς, αἰώνιον αὐτοῦ προορισμόν.

Μετά τήν ὑπό τοῦ Θεοῦ λοιπόν δημιουργίαν τῶν πρωτοπλάστων, καθ' ἥν (ὅπως τονίζει καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης), τό σῶμα ἀλλά καί ἡ ψυχή αὐτῶν ἐδημιουργήθησαν ταυτοχρόνως[69], ἡ διάπλασις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός γίνεται ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῶν ἀτέγκτων, καί ἐν προκειμένῳ, καί ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ καί πάλιν τεθέντων φυσικῶν νόμων τῆς κληρονομικότητος καί τῆς ἀναπαραγωγῆς. Τό ἀρχικόν κύτταρον διαιρεῖται ἀκολούθως εἰς δύο, τά δύο εἰς 4, τά 8 εἰς 16 καί τά 16 εἰς 32. Ἐνῶ δέ ἡ ἀρχική καί εἰδική αὕτη διχοτόμησις τερματίζεται εἰς τόν ἀριθμόν

[69] *Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου* Ἑ. Π. Migne, τ. 43, σελ. 229 καί 233. ...Ἐν δέ τῇ καθ' ἕκαστον δημιουργίᾳ μὴ προτιθέναι τοῦ ἑτέρου ἕτερον, μήτε πρό τοῦ σώματος τὴν ψυχήν, μήτε τό ἔμπαλιν. Οἱ πρωτόπλαστοι, ἀλλά καί πάντα τά ἐνόργανα ὄντα ἐδημιουργήθησαν ἀπ' ἀρχῆς ὑπό τοῦ θεοῦ ὡς εἶναι ταῦτα σήμερον καί δέν προῆλθαν δι' ἐξελίξεως (ἀνελίξεως) ἄλλων τοιούτων κατωτέρας μορφῆς.

τοῦτον, ἄρχεται ἡ διαμόρφωσις τῆς λεγομένης μορούλας, τῆς πρωταρχικῆς ἐν τῇ μήτρᾳ μορφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος[70].

Καθ' ὅν ὅμως χρόνον - καί κατά τόν προεκτεθέντα μυστηριώδη ἀλλ' ἀναλλοίωτον τρόπον – διαμορφοῦται ἡ πρώτη ἐν τῇ μήτρᾳ μορφῇ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, τά 32 πλέον κύτταρα χωριζόμενα, μυστηριωδῶς ἐπίσης, εἰς ἰδιαιτέρας ὁμάδας, διά διαιρέσεως καί πάλιν, ἀλλά καί μέχρις ὡρισμένων πάντοτε ὁρίων πολλαπλασιαζόμενα, διαμορφοῦσι τά ἰδιαίτερα μέλη - ὄργανα καί συστήματα τοῦ σώματος μέ τοιαύτην ἄτεγκτον καί ἀμετάβλητον ἀποκλειστικότητα, ἤ ἄλλως ἐγγενῆ τελολογίαν, ὥστε ὡρισμένα μέν σχηματίζουν μόνον τήν κεφαλήν, ἄλλα τάς χεῖρας καί τούς πόδας, ἄλλα τήν καρδίαν καί τά ἀναπνευστικά ὄργανα, ἄλλα τό δέρμα, ἄλλα τά γενετήσια ὄργανα κ.ο.κ. Τά πρωταρχικά δηλ. 32 κύτταρα, ἅμα ὡς συμπληρώσουν τόν ἀριθμόν τοῦτον, ἀναλαμβάνουν μυστηριωδῶς, μεμονωμένως ἕκαστον (ἡ καθ' ὡρισμένας ὁμάδας), τήν ἐπιτέλεσιν ὡρισμένου μόνον ἔργου, ἐν τῇ δομῇ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τήν διάπλασιν δηλαδή ἤ διαμόρφωσιν ὡρισμένων μόνον ὀργάνων ἤ μελῶν αὐτοῦ, ὡς νά ἔχουν ἕκαστον ἰδίαν ψυχήν. Τόση δέ εἶναι ἡ ἀποκλειστικότης τοῦ ἔργου των τούτου, ὥστε ἐὰν τά κύτταρα τά προωρισμένα διά τήν διάπλασιν τῆς κεφαλῆς τά μεταθέσωμεν, δι' ἐγχειρήσεως, εἰς τήν θέσιν τῶν κυττάρων ἅτινα θά σχηματίσουν τούς πόδας, εἰς τήν θέσιν ἐκείνην θά διαπλασθῇ ὑπό τῶν πρώτων ἡ κεφαλή. Ὅμοια ἄτεγκτος ἀποκλειστικότης χαρακτηρίζει καί τά κύτταρα, ἐξ ὧν διαμορφοῦνται καί τά λοιπά ὀργανικά συστήματα ἤ μέλη.

Τοιουτοτρόπως λοιπόν σχηματιζομένου ἐκ τοῦ πρώτου κυττάρου (τοῦ γονιμοποιουμένου ᾠαρίου) ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός καί διαμορφουμένου, ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ, τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀπορροφᾶται ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐν τῇ μήτρᾳ καί πάλιν, καί ἐν εἴδει ἀκτινοβολίας ὅλων τῶν ἐν τῷ μεταξύ πολλαπλασιαζομένων διά τῆς διαιρέσεως κυττάρων, ἐμφανιζομένη χρωματίνη, ἥτις, ὡς πιστεύεται ἤδη, ἐνέχει πάσας τάς ἐκ τῶν γονέων μεταδιδομένας εἰς τά τέκνα κατωτέρας ψυχικὰς ἰδιότητας. Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἰδιοτήτων τούτων εἶναι ἄμεσος μέν μέχρι τριῶν γενεῶν, ἔμμεσος δέ μέχρι ἑπτά, ἤ καί περισσοτέρων, κατά τάς νεωτέρας ἐκδοχάς. Διά τόν λόγον δέ τοῦτον κληρονομοῦνται ὑπό τῶν τέκνων ψυχικαί ἰδιότητες καί ὀργανικά στίγματα (φυσιογνωμική ὁμοιότης κ.ἄ.) ὄχι μόνον τῶν γονέων ἤ τῶν ἀμέσων προγόνων μέχρι τριῶν γενεῶν, ἀλλά καί ἀπωτέρων τοιούτων μέχρις ἀκαθορίστου ἀριθμοῦ. Ἐκ παραλλήλου, προσλαμβάνει εἰδικήν φυσικοχημικήν σύνθεσιν τό ἀνθρώπινον αἷμα, βασικῶς διαφέρον ἀπό τοῦ αἵματος ὅλων τῶν αἱματοφόρων ζῴων, ἐκ τούτου δέ ἡ μετάγγισις αἵματος οἱουδήποτε ζῴου (καί τοῦ τόσον ὑμνηθέντος πιθήκου, ἐξ οὗ πολλοί τῶν συνανθρώπων μας... σεμνύνονται νά κατάγωνται) εἰς τόν ἄνθρωπον εἶναι ἀδύνατος,

[70] Πρβλ. Γ. Σκλαβούνου «*Ἀνατομική*», Α΄ Τομ., σελ. 62 ἑξ.

ἐπιφέρουσα τόν ἄμεσον θάνατον[71]. Καί τέλος, διαμορφοῦται ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου, διάφορος ἐπίσης ἀπό τοῦ ἐγκεφάλου ὅλων τῶν ζώων. Τόν ἐγκέφαλον δηλ. τῶν ἐχόντων τοιοῦτον ζώων περιέβαλεν ἐξ ὁλοκλήρου ὁ Δημιουργός διά νεύρων, ἐξ οὗ καί δέν δύνανται ταῦτα νά ἀντιδράσουν εἰς τάς ἐξωτερικάς ἀνακλαστικάς ἐπιδράσεις, ὅπως καί τάς ἐνδοοργανικάς λειτουργίας καί ἐκκρίσεις τῶν διαφόρων ὀργάνων ἤ ἀδένων των. Τόν ἐγκέφαλον ὅμως τοῦ ἀνθρώπου διέπλασεν ὄχι μόνον διά τήν ἐξυπηρέτησιν τῶν αἰσθήσεων κ.λπ., ἀλλά καί τῶν πνευματικῶν του ἐφέσεων. Καί οὕτω παρεσχέθησαν εἰς τήν ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου καί τά μηχανικά πλέον ὀργανικά μέσα, ἵνα δεσπόζη πνευματικῶς (διά τοῦ ἐγκεφάλου) ἐφ' ὅλων τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος, τῶν ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ἀλλά καί τῶν ἐσωτερικῶν ἐκκρίσεων κ.λπ. τῶν ἐνδοκρινῶν καί μή ἀδένων προκαλουμένων. Καί ἵνα καθιστᾷ τοῦτο, ὅταν βεβαίως θέλῃ..., ἁπλοῦν ὄργανόν της, πρός ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου αὐτῆς προορισμοῦ.

Τοιαύτη, ἐν ἄκρᾳ συνόψει, ἡ μυστηριώδης ἔννομος φυσική τάξις, ὑπό τήν ἄτεγκτον ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας τελεῖται ἡ ἀρχική σύλληψις, ὁ προοδευτικός σχηματισμός καί ἡ τελική διάπλασις καί διαμόρφωσις τοῦ ὑπεροχωτέρου ἀληθῶς ἄνθους τῆς δημιουργίας, τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὡς ἐργοστασίου κινήσεως καί καύσεως καταλλαγῆς τῆς ὕλης, ἀφθάστου τελειότητος καί σοφίας, ὡς καί ἀσυλλήπτων φυσικοχημικῶν καί μηχανικῶν λειτουργιῶν, ἐξυπηρετουμένων διά τῶν λεπτοτάτων καί θαυμασίων ὀργάνων καί συστημάτων τῆς ἀναπνοῆς, τῆς πέψεως (ἀφομοιώσεως καί ἀφετεροιώσεως), τῆς ἁφῆς, τῆς ὁράσεως, τῆς γεύσεως, τῆς ὀσφρήσεως, τῆς ἀκοῆς, κ.λπ., λειτουργούντων ἁπάντων αὐτομάτως. Διαφεύγει βεβαίως τοῦ πλαισίου τῆς παρούσης ἡ λεπτομερής περιγραφή τῶν ὑπερόχων καί αὐτομάτως λειτουργούντων ἐνδοκρινῶν καί μή ἀδένων, ὡς καί τῶν λοιπῶν, ἐν γένει, συστημάτων καί ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν, δι' ὧν, καί ἐν ἐκδηλώσει ἀσυλλήπτου σοφίας, δυνάμεως ἀλλά καί προνοίας, ἐξυπηρετοῦνται εἰδικοί σκοποί. Διάσημοι καί σύγχρονοι ἐπιστήμονες εἰδικοί..., διεκήρυξαν τήν ἀπόλυτον πίστιν των εἰς τήν ὕπαρξιν τοῦ ἀληθῶς ὑπερκοσμίου (καί ἐξωκοσμίου...) ἀλλά καί προσωπικοῦ, πανσόφου καί παντοδυνάμου Δημιουργοῦ μόνον ἐκ τῆς διασκευῆς τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ἀπαρτιζόντων τελειότατον ὀπτικόν, φωτογραφικόν ἀλλά καί κινηματογραφικόν συνάμα σύστημα, διά τήν κατά διαλείμματα πρόσληψιν καί μεταβίβασιν εἰς τόν ἐγκέφαλον τῶν ἐξωτερικῶν εἰκόνων, ἐκ τῆς διασκευῆς ἐπίσης τῶν ὤτων, τῶν ἀποτελούντων ὑπέροχον

[71] Καί μόνη ἡ φυσικοχημική διαφορά τοῦ αἵματος του ἀνθρώπου ἀπό τοῦ αἵματος τοῦ πιθήκου (καί ὅλων τῶν ζώων) εἶναι ἀμάχητος βεβαίως ἀπόδειξις τοῦ ἀβασίμου καί τοῦ ψευδοῦς τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως,τῆς τυχαιότητος καί τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ὡς ἔχομεν ἀποδείξει εἰς τήν ἐργασίαν ΚΟΣΜΟΣ, ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 2012.

ἀκουστικόν σύστημα, ἐνέχον τήν περίφημον κιθάραν τοῦ Κοτύ μέ τάς 6.000 χορδάς. Ἐκ τῆς μυστηριωδεστέρας, τέλος, διαπλάσεως τοῦ ἐγκεφάλου (ὅστις κατά τό πλεῖστον ἀποτελεῖ εἰσέτι χώραν ἄγνωστον διά τήν ἐπιστήμην), ἐν ᾧ μυριάδες νευριδίων καί ἑκατομμύρια κυττάρων συλλειτουργοῦν θαυμαστῶς πρός ἐπιτέλεσιν ὡρισμένων ἔργων καί ἐξυπηρέτησιν ὡρισμένων σκοπῶν. Ἀλλά τό ἐργοστάσιον τοῦτο τό μυστηριῶδες καί τό ἀσυλλήπτου πράγματι τελειότητος, εἶναι ἀπολύτως ὑλικόν. Σύγκειται ἐξ ὡρισμένων καί ἀπολύτως πλέον γνωστῶν εἰς ἡμᾶς χημικῶν στοιχείων, ὧν ἡ βασική σύστασις εἶναι ἁπλαί πεπερασμέναι καί σταθεραί μονάδες ἠλεκτρισμοῦ, ὄχι μόνον στερούμεναι νοήσεως, συνειδήσεως (αὐτονοήσεως) καί τῆς ἱκανότητος ἄρα τοῦ εἰδέναι, ἀλλά καί μή ἔχουσαι πρός ἀλλήλας μηδέ συνοχήν.

Καί εἶναι ἀληθῶς ἀπολύτως γνωστόν ἤδη εἰς ἡμᾶς, ὅτι τά 99935 ἑκ. χιλ/στά τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀποτελοῦνται ἀπό ὀξυγόνον, ἄνθρακα, ὑδρογόνον, ἄζωτον, ἀσβέστιον, θεῖον, φωσφόρον, νάτριον, κάλιον, χλώριον, μαγνήσιον καί σίδηρον, τό δέ ὑπόλοιπον μέρος ἐξ 20 περίπου ἄλλων χημικῶν στοιχείων, ὧν τήν ἰδιαιτέραν κατονομασίαν δέν κρίνομεν ἀπαραίτητον. Πάντως, ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι δέν ὑπάρχει οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ποσότης ραδίου, ἐπίσης δέ καί οὐρανίου ἤ ἄλλων στοιχείων δυναμένων νά μεταβληθοῦν (μεταστοιχειωθοῦν) εἰς ράδιον καί τοῦτο ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Εἶναι δηλ. πρόσθετος βεβαίωσις τοῦ ὅλως ἀβασίμου καί τῆς θεωρίας του Πνευματισμοῦ, δι' ἧς ἀπέδωσεν οὗτος πάντα τά ψυχικά φαινόμενα εἰς τήν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένην δῆθεν... ψυχοραδιενέργειαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ[72].

Γνωρίζομεν λοιπόν, ἀπολύτως, σήμερον (μετά τήν ἐπιτευχθεῖσαν διάσπασιν τοῦ πυρῆνος τοῦ ἀτόμου) ὅτι ἡ βασική σύστασις ὅλων τῶν χημικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν σχηματίζεται ἡ συμπαντική μᾶζα-ὕλη -ἄρα δέ καί τό σῶμα ἡμῶν- εἶναι ὡρισμέναι δι' ἕκαστον στοιχεῖον, καί σταθεραί, πεπερασμέναι μονάδες ἠλεκτρισμοῦ, πρωτόνια, δηλαδή ἠλεκτρόνια, πεζιτρόνια κ.ἄ..· ὅτι αἱ

[72] Διά νά παρακάμψῃ τόν σκόπελον τοῦτον ὁ Πνευματισμός, ἐπενόησε τὴν ὅλως αὐθαίρετον ἐπίσης ὑπόθεσιν τῆς συνεπείᾳ ψυχικῶν κλονισμῶν μεταστοιχειώσεως τοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν «καλίου» εἰς «ράδιον». Καίτοι καί ἡ ὑπόθεσίς του αὐτὴ εἶναι ὅλως φανταστική, παραβλέπει σκοπίμως καί πάλιν οὗτος: α) ὅτι αἱ ψυχοβολίαι-πνευματοβολίαι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶναι συνεχεῖς καί ἀδιάλειπτοι, χωρὶς νά παρεμβαίνουν ψυχικοί κλονισμοί... καί β) ὅτι πᾶσαι αἱ ἀκτινοβολίαι τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων, ἀποτελούμεναι ἐπίσης ἐξ ἐλαχιστοτάτων μονάδων ἠλεκτρισμοῦ (θετικονίων, ἠλεκτρονίων, ποζιτρονίων κ.λπ.), εἶναι ἀκτινοβολίαι ὑλικαί, ἄλογοι, τυφλαί, μηχανικαί στερούμεναι νοήσεως καί εἰδέναι. Ἐκπεμπόμεναι δέ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν, μέ τὴν ταχύτητα συνήθως τοῦ φωτός, δέν δύνανται ὄχι μόνον νά ἐπιτελέσουν λογικά ἔργα, ὡς παρατηρεῖται εἰς τά διάφορα ψυχικά φαινόμενα (πολὺ δέ περισσότερον νά σχηματίσουν σώματα λογικῶν ὑποστάσεων, ἐνσυνειδήτων...), ἀλλ' οὐδέ νά ἐπιστρέψουν ποτε εἰς τὴν πηγὴν ἐξ ἧς ἐκπέμπονται. Τά διάφορα ὅμως ψυχικά φαινόμενα ἐκτελοῦνται πάντοτε ὑπό δυνάμεων λογικῶν... Τά δέ ἐκτοπλάσματα, ἐξερχόμενα τῶν σωμάτων τῶν διαφόρων μεσαζόντων, ἐξ ὧν παράγονται, καί ἐπιτελοῦντα διάφορα λογικά καί συνειδητά ἔργα, ἐπανέρχονται (ἀπορροφώμενα) καί πάλιν εἰς τό σῶμα τῶν μεσαζόντων. Μοναδικὴν ἐξαίρεσιν τούτου ἀπετέλεσε τό ἐκτόπλασμα τῆς Καίτης Κίγκ, τῆς διαμέσου Φλῶρενς Κούκ, ἀλλά περί αὐτοῦ καί γενικώτερον περί τῶν ἐκτοπλασμάτων καί τῶν ἐν γένει ψυχικῶν φαινομένων, θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενῶς ἐν τῷ Δ΄ Κεφ.

ἠλεκτρικαί αὗται μονάδες ἀποτελοῦν, δι' ἕκαστον στοιχεῖον, ἡλιακά συστήματα ἐν μικρογραφίᾳ καί, τέλος, ὅτι ὄχι μόνον στεροῦνται νοήσεως καί εἰδέναι, ἀλλά καί ἁπλῆς ἀκόμη συνοχῆς. Εἶναι τυφλαί-ἄλογοι μονάδες ἠλεκτρισμοῦ, χαρακτηριζόμεναι ὑπό τῆς ἀενάου καί τυφλῆς μηχανικῆς κινήσεως καί ὑπείκουσαι ἀτέγκτως εἰς τόν παγκρατῆ διά τήν συμπαντικήν ὕλην νόμον τῆς βαρύτητος ἕλξεως. Ὑπό διαφόρους δέ ἑνώσεις, πυκνώσεις καί μορφάς, συντελουμένας ὑπό τό κράτος τοῦ ρηθέντος καθολικοῦ φυσικοῦ νόμου (ὡς ἐπίσης καί τῶν λοιπῶν τοιούτων, χημικῶν, βιολογικῶν κ.ἄ.), σχηματίζουν τά διάφορα φαινόμενα τοῦ ὑλικοῦ σύμπαντος, ἅτινα ἀντιμετωπίζομεν διά τῶν αἰσθήσεων. Ὡς ἐκ τούτου ἐάν ἀναλύσωμεν, διά μεγάλων θερμοκρασιῶν, καί τό σῶμα ἡμῶν, θά εὕρωμεν κατ' ἀρχήν μέν ὕδωρ (κατά τό μεῖζον μέρος) καί ἅλατα, ἀκολούθως ἀέρια, καί τελικῶς χημικά στοιχεῖα καί μονάδας ἠλεκτρισμοῦ, χωρίς νοήσεως καί εἰδέναι, ἀλλά καί συνοχῆς.

Ἐνῶ ὅμως τοιαύτη εἶναι ἡ οὐσία ἐξ ἧς καί τό σῶμα ἡμῶν ἀποτελεῖται, παρατηροῦμεν ἐν ἡμῖν ἐκδηλώσεις πνευματικῶν δυνάμεων καί ἰδιοτήτων μηδόλως ὑπαρχουσῶν ὄχι μόνον εἰς τήν ἀνόργανον ὕλην, ἀλλά καί εἰς πάντα τά κατώτερα ἐνόργανα ὄντα, ἄψυχα καί ἔμψυχα. Αἱ πνευματικοί λοιπόν αὗται ἰδιότητες καί δυνάμεις εἶναι ἀναντιρρήτως ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτου ἡμῶν ψυχῆς.

Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι καί εἰς τά ἄψυχα κατ' ἀρχήν ἐνόργανα ὄντα (φυτά-δένδρα) ἐκδηλοῦνται ὀργανικαί δυνάμεις καί ἰδιότητες μή ὑπάρχουσαι εἰς τήν ἀνόργανον ὕλην, ἐξ ἧς καί οἱ κορμοί-ὀργανισμοί τούτων σχηματίζονται· εἰς πάντα, ὡσαύτως, τά κατώτερα ἡμῶν ἔμψυχα ὄντα ἐκδηλοῦνται ψυχικαί πλέον ἰδιότητες, ὧν στεροῦνται τελείως τά φυτά καί τά δένδρα, ἀλλά καί ὀργανικαί τοιαῦται ἀνώτεραι (καταλλαγῆς τῆς ὕλης, κινήσεως, ἀναπαραγωγῆς κ.ἄ.) μή ὑπάρχουσαι οὐδόλως ὄχι μόνον εἰς τήν ἀνόργανον ὕλην ἀλλά καί εἰς τό σύνολον τοῦ φυτικοῦ κόσμου. Πᾶσαι ὅμως αἱ ἰδιότητες καί αἱ δυνάμεις αὗται οὖσαι ἰδιότητες καί δυνάμεις θέσει καί ὄχι φύσει (δοθεῖσαι δηλαδή καί εἰς πάντα τά κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου ὄντα ὑπό τοῦ πανσόφου καί παντοδυνάμου Δημιουργοῦ) δέν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρας ὑποστάσεις ἐν τοῖς σώμασι-ὀργανισμοῖς τῶν ὄντων τούτων. Ἐκ τούτου δέ καί συναφανίζονται μετ' αὐτῶν, ὅταν ταῦτα ὑποστατικῶς παύσουν νά ὑπάρχουν[73].

[73] Ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης παρεσύρθη εἰς τήν πλάνην ὅτι ἔχουν ψυχάς καί τά φυτά καί τά δένδρα, περιλαμβάνων ἐν τῷ ὅρῳ «ἐντελέχεια» πάσας τάς ὀργανικάς αὐτῶν ἰδιότητας καί λειτουργίας, ὡς ἐπίσης καί τάς ὀργανικάς ἀλλά καί τάς ψυχικάς ἰδιότητας καί ἐκδηλώσεις ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων, περιλαμβανομένου καί τοῦ ἀνθρώπου (δι' ὅν μόνον ἐφρόνει ὅτι ἔχει προσέτι καί νοῦν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ), οὕτω καί πολλοί τῶν συγχρόνων φιλοσόφων καί συγγραφέων, τῶν ἀσχοληθέντων μέ τό θέμα τῆς «ψυχῆς», ἐχαρακτήρισαν καί τάς αὐτομάτους-ἀσυνειδήτους ὀργανικάς λειτουργίας καί ἰδιότητας τῶν ὀργανισμῶν ὅλων τῶν ἐμψύχων ὄντων, καί τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ψυχικάς τοιαύτας, ἄλλοι δέ καί ὅτι ἡ τοιαύτη «ψυχή» - ἐντελέχεια «κατασκευάζει αὐτή τό σῶμα, προσλαμβάνουσα κατάλληλον ὕλην, καί φροντίζει περί τῆς διατηρήσεως καί λειτουργίας αὐτοῦ, ἐπινοοῦσα πολλούς καί ποικίλους τρόπους ἐπανορθώσεως τῶν βλαβῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων του κ.ἄ.» (πρβλ. Σ. Καλλιάφα μνημ. ἔργ., σελ. 26 κ.ἄ.). Ὅτι

Ἀντιθέτως ὅλως αἱ πνευματικαί δυνάμεις καί ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποδεικνύουν ὑπόστασιν ἰδιαιτέραν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν, ὑπόστασιν ὑπερυλικήν-πνευματικήν, ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητον καί ἐλευθέραν. Καί ὡς τοιαύτην ἀναντιρρήτως καί ἄφθαρτον-ἀθάνατον, ἐπιζῶσαν δηλαδή καί ἔχουσαν συνείδησιν τῆς ὑποστάσεώς της καί μετά τόν λεγόμενον φυσικόν θάνατον, ὅπως καί μετά τήν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπείᾳ τούτου, διάλυσιν τοῦ ὑλικοῦ σώματος-σκηνώματος αὐτῆς.

β) Αἱ πνευματικαί ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί αἱ λοιπαί ἀποδείξεις περί τῆς ἰδιαιτέρας ὑποστάσεώς της

Αἱ πνευματικαί ἐκδηλώσεις καί φιλοσοφικαί ἀποδείξεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Τό ἐνσυνείδητον πνεῦμα ἡμῶν (ὁ ἐνσυνείδητος ἡμῶν νοῦς) τό χαρακτηριζόμενον διά τῆς ἐλευθερίας, τῆς βουλήσεως, τῆς λογικῆς καί τῆς κρίσεως, δι' οὗ νοοῦμεν ἡμᾶς αὐτούς ὑπάρχοντας κεχωρισμένως ἀπό τοῦ λοιποῦ περί ἡμᾶς Κόσμου, κατά τό ὡραῖον ἀπόφθεγμα τοῦ Καρτεσίου «*νοῶ ἄρα ὑπάρχω...*», νοοῦμεν συνειδητῶς ὡς ὑπάρχοντα πάντα τά ὄντα καί φαινόμενα τοῦ Κόσμου τούτου, ὅπως καί τούς λόγους τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, καί, ἐξαντικειμενεύοντες τό ἴδιον ἡμῶν σῶμα, τήν ὅλην ὑπόστασιν ἡμῶν, ἐλέγχομεν καί κρίνομεν αὐτά τά αἰσθήματα καί τά συναισθήματα ἡμῶν ἀλλά καί τάς ἰδίας ἡμῶν σκέψεις-ἰδέας καί πράξεις[74]. Ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν τούτῳ (τῷ νοΐ ἡμῶν) διαμορφοῦνται, ἀπό νηπιακῆς

πᾶσαι αἱ ἰδέαι αὗται εἶναι σφόδρα πεπλανημέναι, παρέλκει φρονοῦμεν νά τονίσωμεν, μετά τά περί φυτῶν καί δένδρων, τῶν ψυχῶν τῶν ζώων, ἀλλά καί τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτυχθέντα. Οἱ ὀργανισμοί καί τά σώματα ὅλων τῶν ἐνοργάνων ὄντων ἐπροικίσθησαν βεβαίως ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ δι' ὡρισμένων φυσικῶν ἐμφύτων ἰδιοτήτων καί αὐτομάτων ὀργανικῶν καί φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν, ἤτοι αὐξήσεως-ἀναπτύξεως, μέχρις ὡρισμένων ὁρίων, αὐτοαμύνης, αὐτοθεραπείας κ.ἄ. πλήν αἱ ιδιότητες αὗται οὐδόλως εἶναι ψυχικαί ἀλλ' ἁπλῶς ὀργανικαί, ὡς ψυχικῶν ἰδιοτήτων νοουμένων μόνον τῶν αἰσθημάτων, τῶν συναισθημάτων καί τῶν ἐνστίκτων ἐν γένει, προκειμένου δέ περί τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν πνευματικῶν τοιούτων. Δέν ἔχουν ἑπομένως ψυχὰς τά φυτά καί τά δένδρα, ἀλλά καί τῶν ζῴων αἱ ψυχικαί ἰδιότητες καί ἐκδηλώσεις δεν συνιστοῦν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἰδιαιτέρας ὑποστάσεις ψυχῶν. Ψυχή, ἐν τῇ κυριολεκτικῇ ἐννοίᾳ, εἶναι μόνον ἡ ἀνθρωπίνη, ἀλλά καί αὐτὴ δεν κατασκευάζει τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου - τό σκήνωμά της προσλαμβάνουσα κατάλληλον ὕλην... Συνδημιουργεῖται ἁπλῶς μετ' αὐτοῦ, διαμορφουμένου καί ἀναπτυσσομένου μέχρις ὡρισμένων ὁρίων (ὅπως καί οἱ ὀργανισμοί ὅλων τῶν ἐνοργάνων ὄντων), δυνάμει τοῦ ἀρχικοῦ προστάγματος τοῦ Δημιουργοῦ. Καί συναναπτυσσομένη καί αὐτὴ μετά τοῦ σώματος, ἔχει τὴν ἱκανότητα νά κυριαρχήση καί ἐφ' ὅλων τῶν αὐτομάτων λειτουργιῶν του, καταλλήλως δέ ἀσκουμένη καί ἀνδρουμένη - τελειουμένη πνευματικῶς (*πρός Ἐφεσ.* Δ' 13), δύναται καί νά ἀναστέλλῃ ἤ καί νά ἐκμηδενίζῃ αὐτάς. Περί τῶν ἱκανοτήτων τούτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς θά ἀσχοληθῶμεν. Ἀλλ' εἶναι ἐκ τούτων ἐπίσης πρόδηλον ὅτι, ἐφόσον ἕκαστη ἀνθρωπίνη ψυχή συνδημιουργεῖται ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ καί συναναπτύσσεται μετά τοῦ ἰδίου σώματος αὐτῆς, ἀποκλείεται ἀπολύτως ὄχι μόνον ἡ μετεμψύχωσις αὐτῆς εἰς φυτά ἤ ζῶα, ἀλλά καί ἡ μετενσάρκωσίς της εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, ὡς πιστεύει ἡ Θεοσοφία καί ὁ Πνευματισμός.

[74] Τάς περί τοῦ ἀνθρωπίνου «νοός» γνώμας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὡς «*Θείας, κατ' αὐτούς, ὑφῆς καί προελεύσεως καί ὡς ὀργάνου τῆς ψυχῆς πρός κατανόησιν ὑπ' αὐτῆς τῶν φυσικῶν πραγμάτων*», ἰδέ εἰς μακαριστοῦ Μάρκ. Σιώτου «*Ἑλληνικὴ διανόησις καί Χριστιανικὴ πίστις*», σελ. 28-39 καί βιβλ. αὐτόθι.

ἡλικίας, καί ἡ περί ἡμῶν αὐτῶν ἰδέα, τό προσωπικόν-ἀτομικόν, ἐνσυνείδητον καί ἀναλλοίωτον ἐγώ ἡμῶν, ὅπερ ἀπομονούμενον, ὄχι μόνον ἐξαντικειμενεύει τό ἴδιον ἡμῶν σῶμα, ἀλλά καθίσταται κριτής καί αὐτῶν τῶν συναισθημάτων του, αὐτοῦ τοῦ ἑαυτοῦ του[75]. Περί αὐτοῦ δέ, καί γενικῶς περί τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καί ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος, ἐν σελ. 27-30 τοῦ συγγράμματός του, γράφει σύν ἄλλοις καί τά ἑξῆς:

«... *Ὁ ἐγκέφαλος, ἡ χολή, τά κύτταρα, αἱ σάρκες ἀνήκουσιν εἰς τόν ὑλικόν κόσμον. Αἱ σκέψεις, αἱ ἰδέαι καί τά συναισθήματα ἀνήκουσιν εἰς τόν ὅλως ἄσαρκον καί ἄυλον. Τά πρῶτα μετροῦνται, ζυγίζονται, ὑποπίπτουσιν εἰς τάς αἰσθήσεις μας, χαρακτηρίζονται ἀπό χρῶμα, βάρος, σχῆμα, ἀντιτυπίαν, πηλικότητα, διαιρετότητα, τήν εἰς τρία διάστασιν, τήν ἐπί τόπου θέσιν. Τά δεύτερα δέν μετροῦνται, δέν ζυγίζονται, δέν χρωματίζονται, δέν κόπτονται, δέν ὑποβάλλονται εἰς χημικὰς ἀναλύσεις καί συνθέσεις, δέν βλέπονται καί δέν ψηλαφοῦνται, καίτοι οὐχ᾽ ἧττον πραγματικά ὡς τά ὑλικά σώματα. Διότι κανείς δέν βλέπει, δέν μετρᾶ, δέν ψαύει τόν πόνον, τήν ἐλπίδα, τήν ἀγάπην, τούς στοχασμούς τοῦ νοῦ, ἀλλά καί κανείς ἐπίσης δέν ἀμφιβάλλει περί τῆς πραγματικότητός των. Περί πάντων τῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων -καί τοιοῦτον εἶναι τό σῶμα μας- μανθάνομεν ὅτι ἀποτελοῦνται ἐκ μορίων... ἀσυλλήπτως μικροσκοπικῶν..., τά λεπτεπίλεπτα δέ ταῦτα μόρια, τά τήν ὕλην συνιστῶντα, εἶναι καί αὐτά σύνθετα ἐξ ἔτι μικροτέρων «ἠλέκτρων» καλουμένων, ὧν ἕκαστον ἔχει τήν φύσιν τόσον πολύπλοκον καί πολυμερῆ, ὡς τό πλανητικόν τοῦ ἡλίου σύστημα. Μόρια ἐν τούτοις καί ἤλεκτρα καί συνθέσεις δέν γνωρίζει ἡ ἀδιαίρετος προσωπικότης μας, περί ἧς μόνον κατ᾽ ἀφαίρεσιν καί ἐν θεωρίᾳ δυνάμεθα νά λαλῶμεν, ὡς ἐκ διαφόρων ψυχικῶν ἱκανοτήτων συγκειμένην. Ἐγώ σκέπτομαι, λέγομεν· ἐγώ ἐνθυμοῦμαι· ἐγώ ἀποφασίζω· ἐγώ θέλω· ἐγώ φαντάζομαι ἐγώ ἀλγῶ· ἐγώ ἐλπίζω· ἐγώ προσεύχομαι· ἐγώ πιστεύω κ.ο.κ. Οὕτω τά πάντα συγκεντροῦνται ὡς ἐν μιᾷ ἀμερίστῳ καί ἀσχίστω ἑστίᾳ, εἰς τό αὐστηρῶς σύνθετον ἐγώ μας*»[76].

---

[75] Πρβλ. καί Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς...*», σελ. 8-9, καί 36 – 37.

[76] σ.σ. Τό ἐνσυνείδητον ἐγώ τῆς προσωπικῆς ὑποστάσεως ἡμῶν, δι᾽ οὗ νοοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπάρχοντας κεχωρισμένως ἀπό τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων καί τοῦ Κόσμου, μένει, ὡς γνωστόν, ἑνιαῖον καί ἀναλλοίωτον ἐφ᾽ ὅρου ζωῆς, ἐν μέσῳ συνεχῶν καί ἀδιακόπων ἀλλοιώσεων τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀνανεουμένου ἐξ ὁλοκλήρου καθ᾽ ὡρισμένα χρονικά διαστήματα, ὡσαύτως δέ καί ἐν τοσούτῳ πλήθει ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, ἐναλλασσομένων διηνεκῶς. Διατηρεῖται ὡσαύτως κατά τήν διάρκειαν τοῦ φυσιολογικοῦ ὕπνου καί δή ἐν τοῖς διαφόροις ἐνυπνίοις καί ὁράσεσιν, ὅπως καί κατά τάς ἐκτάκτους ὀργανοψυχικάς διαταραχάς (λιποθυμίας κ.ἄ.) ἐκδηλούμενον πάλιν αὐτομάτως ἅμα τῷ πέρατι αὐτῶν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ ὑπνωτιζόμενοι, κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὑπνωτισμοῦ, οἱ ὑφιστάμενοι τήν ἐπίδρασιν ὡρισμένων ναρκωτικῶν,

»Ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἐσημείου ὁ Καρτέσιος, μεταξύ πνεύματος καί σώματος, καθόσον τό μέν φύσει τυγχάνει διαιρετόν, ἐνῶ τό πνεῦμα εἶναι ὁλοσχερῶς ἀδιαίρετον. Ὅταν τῷ ὄντι θεωρῶ... αὐτός ἐμαυτόν ὡς διανοούμενον ἁπλῶς ὄν, δέν δύναμαι νά διακρίνω ἐν ἐμοί τμήματα καί μέρη, ἀλλά γιγνώσκω καί ἀντιλαμβάνομαι εὐκρινέστατα, ὅτι εἶμαί τι ἀπολύτως ἀκέραιον, ἑνιαῖον (Descartes, *Deiscours sur la Methode Meditation sixieme*)· Μή λησμονῶμεν δέ καί τοῦτο, ὅτι διάνοιαι μεγάλαι ὄχι σπανίως ζοῦν εἰς μικρά ἤ καχεκτικά σώματα, ἐνῶ ἄχειρες, ἄποδες καί λοιποί ἀκρωτηριασμένοι οὐδένα προδίδουν τοῦ πνεύματος ἀκρωτηριασμόν. Καί ὅμως εἰς ἐμέ φαίνεται ὅτι, ἄν ὁ νοῦς ἦτο καθαρῶς σωματική λειτουργία, καί χοροπήδημα τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων, ὡς λέγουσιν, ἔπρεπε κολοβουμένου ἤ ἀσθενοῦντος τοῦ σώματος, νά κολοβοῦται καί νά πάσχῃ καί αὐτός. Παραστήματα δέ ἀθλητικά καί γιγαντιαῖα ὤφειλον νά περιβάλλουν πᾶσαν μεγαλοφυΐαν. (σ.σ. Ἀλλά καί ἡ ποιότης ὡς καί ἡ ποσότης τῶν τροφῶν, ὅπως καί ὁ τρόπος τῆς καταλλαγῆς των - χωνεύσεως, ἀφομοιώσεως καί ἀφετεροιώσεως- θά ἔδει νά ἐπηρεάζῃ τήν ποσότητα καί τήν ἔντασιν τοῦ πνεύματος, ἂν τοῦτο ἦτο προϊόν τῆς φυσικομηχανοχημικῆς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ).

»Τό ἀδιαίρετον τῆς ψυχῆς καταφαίνεται καί ἐκ τῆς μονιμότητός της. Μονιμότης ἐν τῇ ὕλῃ δέν ὑπάρχει. Τά πάντα ἐν αὐτῇ ρέουν, τά πάντα διαρκῶς ἀνανεοῦνται καί μεταβάλλονται. Ὁ ποταμός δέν στέκεται ὁ ἴδιος οὐδ' ἐπί 24 ὥρας...· Ὅ,τι συμβαίνει μέ τόν ποταμόν, τοῦτ' αὐτό συμβαίνει καί μέ τήν πυράν... καί μέ τό σῶμα μας. Πανταχοῦ ὑπάρχει ταυτότης ἐντυπώσεως, οὐδαμοῦ ταυτότης οὐσίας. Ἡ χείρ μέ τήν ὁποίαν γράφω αὐτήν τήν στιγμήν, δέν εἶναι κατά βάθος ἐκείνη, μεθ' ἧς ἐπί τῶν μαθητικῶν μου χρόνων ἔγραφον... Τά νέα κύτταρα ἐξετόπισαν τά παλαιά... Παρομοίως οἱ πόδες μου, ἡ κεφαλή μου..., αὐτός ὁ ἐγκέφαλός μου ἀνενεώθησαν πλέον ἤ ἅπαξ ἐν τῇ ροῇ τῶν ἐτῶν. Καί ὅμως παρ' ὅλην τήν σωματικήν ταύτην παλίρροιαν, ὑφίσταται ἐν ἐμοί πυρήν ἀναλλοίωτος,

---

κατά τόν χρόνον τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν, καί οἱ παράφρονες. Ἀλλ' εἰς μέν τάς περιπτώσεις τοῦ ὑπνωτισμοῦ, ὑποτασσομένη ἡ ὑπνωτιζόμενη ψυχή εἰς τήν δυναμικωτέραν ψυχήν τοῦ ὑπνωτιστοῦ (ἤ εἰς ξένον πνεῦμα, πονηρόν πάντοτε - δαιμόνιον) παραδίδει τήν θέλησιν-βούλησιν, τήν κρίσιν της, ὡς καί τήν διεύθυνσιν τοῦ σώματος ἤ σκηνώματός της, εἰς τήν βούλησιν τοῦ ὑπνωτισμοῦ, ἤ τοῦ δαιμονίου ὅπερ εἰσέρχεται εἰς τόν ἄνθρωπον, καί σκέπτεται, ἐνεργεῖ κ.λπ. μηχανικῶς, ὡς παρ' αὐτῶν διατάσσεται. Εἰς τάς περιπτώσεις τῆς χρήσεως ἀναισθητικῶν (ἐφόσον ταύτα ἐπιδρῶσιν ἐφ' ὡρισμένων κέντρων τοῦ ἐγκεφάλου), ἀναστέλλουν, πρός καιρόν, τήν φυσιολογικήν αὐτῶν λειτουργίαν καί προκαλοῦν οὕτω τήν ἀναισθησίαν ἀντιστοίχων μελῶν ἤ τοῦ ὅλου σώματος, ὡς καί τήν τεχνητήν ὕπνωσίν του, ὡς ἐκ τούτου δέ στερεῖται ἡ ψυχή τῶν ἀπαραιτήτων σωματικῶν ὀργάνων, δι' ὧν συνήθως ἐκδηλοῦται, δυναμένη βεβαίως νά ἐκδηλωθῇ καί ἄνευ αὐτῶν, ὡς παρατηρεῖται εἰς τάς βλάβας καί ἐγχειρήσεις τοῦ ἐγκεφάλου, ἰδίᾳ δέ εἰς τάς διπλάς ἐμφανίσεις, ἐν ζωῇ, τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. Τέλος, εἰς τάς περιπτώσεις τῆς τελείας παραφροσύνης, καθ' ἅς μειοῦται ἤ καί ἐκλείπει τελείως ἡ συνείδησις τῆς ἀτομικότητος, παρεμβαίνουν πονηρά ἐπίσης πνεύματα-δαιμόνια. Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τάς ἐλαφροτέρας μορφῆς σχιζοφρένειας-ψυχοπαθείας, οἱ γενεσιουργοί αὐτῶν λόγοι δύνανται νά εἶναι συμμιγεῖς, ψυχικοί δηλονότι καί σωματικοί, διά τοῦτο δέ θεραπεύονται αὗται διά φαρμάκων καί φυσιοθεραπειῶν. Ὑποβοηθεῖται δηλαδή ἁπλῶς τότε δι' αὐτῶν ἡ φυσιολογική λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου καί ἐπακολουθεῖ, φυσιολογικῶς ἐπίσης, ἡ δι' αὐτοῦ ὁμαλή ἐκδήλωσις τῆς ψυχῆς, ὅπως μετά τήν πάροδον τῶν λιποθυμιῶν.

ἀδιάδοχος, ἐνδελεχής, τό ἐγώ καί πάλιν. Διά τόν πυρῆνα τοῦτον εἶμαι ὑπεύθυνος ἐπί ταῖς παρελθοῦσαις πράξεσί μου. Χάρις εἰς αὐτόν ἀναμιμνήσκομαι τοῦ παρελθόντος βίου μου. Ἐάν ἡ ψυχή ἦτο συμφυής πρός τήν σάρκα ἔπρεπε καί αὐτή οὐ μόνον νά συμμετρῆται, ἀλλά καί νά συμμεταβάλλεται καί νά συνανανεοῦται, οὕτως ὥστε, ὡς ἀνά πᾶσαν δεκαετίαν ἀνακαινιζόμεθα ὁλοσχερῶς κατά τό σῶμα, οὕτω ἀνά πᾶσαν δεκαετίαν νά ἀλλάσσωμεν συγχρόνως καί ἐγώ, προσωπικότητα καί αὐτοσυνειδησίαν.[77] Ἐπειδή δέ τά διαρρεύσαντα κύτταρα τῆς προηγουμένης δεκαετίας συμπεριέλαβον μεθ' ἑαυτῶν καί τάς ψυχικάς της ἐντυπώσεις καί παραστάσεις, ἔπρεπε νά μή ἀναμιμνησκώμεθα πλέον οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν. Καί ἐπειδή ἄλλο τότε σῶμα ἐφοροῦμεν καί κατά συνέπειαν ἄλλη ἦτο τότε ἡ προσωπικότης μας, δέν ἔπρεπε καθόλου νά συρώμεθα εἰς τά δικαστήρια, καί νά ὀφείλωμεν εὐθύνας δι' ἐγκλήματα παλαιά. Καί ὅμως τό ἐγώ μας εἶναι ἕν, ἡ προσωπικότης μας ἀδιαίρετος, ἡ αὐτοσυνειδησία μας ἑνιαία... Ἡ ἀνάμνησις συνδέει τό παρελθόν μας μέ τό πάρον καί θά τό συνδέσῃ καί μέ τό μέλλον τό γῆρας. Ἡ μεταβολή τοῦ σώματός μας δέν σμικρύνει τάς εὐθύνας μας. Πάντα δέ ταῦτα τί ἄλλο ἀποδεικνύουν, εἰμή ὅτι ἄλλο ἐστί τό φθαρτόν καί ἀλλοιωτόν σῶμα, καί ἄλλο ἡ ἄφθαρτος καί ἀναλλοίωτος ψυχή;

»Εἰς τάς ἄνω διαφοράς ἄς προστεθῇ καί ἡ ἑξῆς: Ἡ σωματική μηχανή τελεῖ ὑπό νόμους τυφλούς, φυσικούς, στερεοτύπους καί ἀνελευθέρους, ὡς πᾶν τό περί ἡμᾶς ὑλικόν βασίλειον. Ὁ δρόμος τῆς λειτουργίας τοῦ σαρκικοῦ ὀργανισμοῦ μας εἶναι ἐκ τῶν προτέρων αὐστηρῶς διαγεγραμμένος. Ὁ στόμαχος ἀνάγκη νά τραφῇ. Ἡ καρδία ἀνάγκη νά κυκλοφορήσῃ (τό αἷμα). Ἐκλογή δέν γίνεται. Ἔπαυσεν ἡ θρέψις ἢ ἡ κυκλοφορία; Τό σῶμα ἐθανατώθη. Ἀλλ' ἡ ψυχή εἶναι ἐλεύθερα εἰς τάς ἐνεργείας της, διακυβερνωμένη ἀπό νόμους διαφορετικούς. Ὄχι εἷς, ἀλλά δύο καί πλείονες δρόμοι διανοίγονται πολλάκις ἐνώπιόν της καί μεταξύ αὐτῶν εἶναι ἐλευθέρα νά ἐκλέξῃ οἷον βούλεται. Ἐκ ποικίλων ἰδεῶν ἐν αὐτῇ ἀποτεταμιευμένων, δύναται νά λάβῃ ταύτην ἤ νά ἀπορρίψῃ ἐκείνην. Προσανατολίζεται κατά βούλησίν εἰς τά τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Διευθύνει καί ἡνιοχεῖ τό σῶμα. Ἀντιμέτωπος διαφόρων ἠθικῶν πράξεων παραβάλλει ταύτας πρός τό ἐν αὐτῇ κριτήριον

[77] σ.σ. Κατά νεωτέραν ἐπιστημονικήν θεωρίαν (πρβλ. Σπ. Καλλιάφα μνημ. ἔργ., σελ. 32, ὑποσ. 2 καί βιβλ. αὐτ., ὡς καί Μιχ. Ἀγγελίδου «*Χριστιανισμός καί Χριστιανοί*», σελ. 55), τό σῶμα ἡμῶν ἀνανεοῦται ἐξ ὁλοκλήρου, μηδέ τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου ἐξαιρουμένων, κατά τήν βρεφικήν μέν ἡλικίαν εἰς ὀλίγας ἡμέρας, κατά τήν παιδικήν, προοδευτικῶς, εἰς ὀλίγους μήνας, ἐν συνεχείᾳ δέ (καί προοδευτικῶς ἐπίσης μέχρι τῆς τελείας διαπλάσεως τοῦ σώματος) εἰς ὀλίγα ἔτη. Μετά τήν ὁριστικήν διάπλασιν ἡ ἀνανέωσις ἐπιβραδύνεται συνεχῶς καί ἐπέρχεται οὕτω τό γῆρας. Πάντως μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους ἀνανεοῦται πολλάκις ὁλόκληρον τό σῶμα ἡμῶν. Καί ὑπεστήριξαν μέν τινες ὅτι δέν ἀνανεοῦνται οὐδόλως τά εὐγενή ὄργανα (ἐγκέφαλος, καρδία κ.ἄ.), τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ προφανῶς αὐθαίρετον ὑπόθεσιν, ἐφόσον διηνεκής κίνησις, τροπή καί ἀλλοίωσις χαρακτηρίζει τήν συμπαντικήν ὕλην-ἐνέργειαν, εἰς πάσας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς, τό δέ κυκλοφοροῦν ἐν τῷ σώματι αἷμα ἀδιακόπως τροφοδοτεῖ πάντα τά ὄργανα καί συστήματα τοῦ ὀργανισμοῦ διά νέων στοιχείων, πρός ἀνανέωσιν ἀκριβῶς τῶν φθειρομένων κυττάρων, πολυτρόπως ἀποβαλλομένων ἀπ' αὐτοῦ.

τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τάς ζυγοστατεῖ, τάς κρίνει καί ἀποφασίζει ταύτην νά δεχθῇ καί ἐκείνας νά ἀπορρίψῃ[78]. Αἰσθάνεται ἕκαστος «*εἰ τῆς ἀληθείας γένοιτο φίλος*» (γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος), ὅτι ἄλλος παρά τάς σωματικάς αἰσθήσεις ἐστίν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Διά τοῦτο γοῦν, ὡς ἄλλος ὤν, αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων γίνεται κριτής· καί ὧν ἐκεῖναι ἀντιλαμβάνονται, ταῦτα οὗτος διακρίνει καί ἀναμιμνήσκει καί δείκνυσιν αὐτοῖς τό κρεῖττον. Ὀφθαλμοῦ μεν γὰρ ἐστί μόνον τό ὁρᾶν καί ὤτων τό ἀκούειν καί στόματος γεύεσθαι, καί ρινός ὀσμῶν ἀντιλαμβάνεσθαι καί χειρῶν ἅπτεσθαι ἀλλ' ὧν δέω ὁρᾶν καί ἀκούειν καί ὧν ἅπτεσθαι δεῖ καί γεύεσθαι καί ὀσμᾶσθαι, οὐκέτι αἰσθήσεών ἐστι, ἀλλά τῆς ψυχῆς καί τοῦ ταύτης νοῦ διακρῖναι». (*Λόγος κατά Ἑλλήνων*, Ἑ. Π. Migne, τ. 25, σ. 61). Οὕτως ἡ ψυχή εἶναι ἡ αὐτά τά σωματικά αἰσθητήρια ὡς κυβερνήτης πηδαλιουχοῦσα. Ἀλλ' αὐτή συγχρόνως εἶναι καί ἡ τά σκιρτήματα τῆς σαρκός ὄχι σπανίως χαλινώνουσα. Τό σῶμα δυνατόν νά αἰσθανθῇ ὀλεθρίαν πύρωσιν, τό αἷμα δυνατόν νά ὑπερεκχειλίσῃ κοχλάζον ἐπί τῇ ὄψει τοῦ ἐχθροῦ, ὡς εἰς τόν Ὀδυσσέα συνέβη, τόν ἀντικρύσαντα τάς θεραπαινίδας του κατασπαταλώσας μετά τῶν μνηστήρων, ὅτε εἰς τόν οἶκον του ἐπανέκαμψεν ἀγνώριστος. Ἀλλ' ἡ ψυχή, σοβαρώτερον κρίνουσα, ἔχει δύναμιν νά ἀναχαιτίσῃ τήν ὡς κύων ὑλακτοῦσαν ἔσωθεν καρδίαν - κατά τήν Ὁμηρικήν παρομοίωσιν - κράζουσαν εἰς αὐτήν τό «*τέθλαθι δή καρδίη...*» (Ὀδύσσεια, Υ 6-21). Οἱ ὑφιστάμεναι στερήσεις διά μίαν μεγάλην ἰδέαν, οἱ ἐπί τῶν ἐπάλξεων τῆς πατρίδος καί τῆς πίστεως προκινδυνεύοντες, οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τάς στρέβλας τοῦ μαρτυρίου καί ὅμως προσηλοῦντες τόν ὀφθαλμόν ἀδάκρυτον εἰς τούς οὐρανούς, αὐτοί πρό παντός δύνανται νά εἴπουν, ὁποῖον εὐγενές στοιχεῖον δεσπόζει ἐν αὐτοῖς, ὅπερ ἐπιβάλλει σιγήν εἰς τήν σάρκα καί τούς εἰς αὐτήν προξενουμένους πόνους.»

Ταῦτα γράφει περί τῆς ψυχῆς καί τοῦ ἐνσυνειδήτου ἐγώ ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος, εἶναι δέ ὅλως πρόδηλον καί ἐκ μόνον τούτων ὅτι τό ἐνσυνείδητον ἐγώ, ἡ αὐτοσυνειδησία, δέν εἶναι συνισταμένη τῶν διαφόρων καταστάσεων νοήσεως-συνειδήσεως, ἐφόσον παραμένει τό αὐτό καί εἰς τάς μᾶλλον ἀντιθέτους τοιαύτας, ὡς καί τάς συνήθεις μεταβολὰς αἰσθημάτων, συναισθημάτων, ἀρχῶν, ἰδεῶν, τρόπου ζωῆς δέν προέρχεται ἐπίσης ἐκ παραβολῆς τῆς παρούσης ψυχολογικῆς καταστάσεως πρός παρελθοῦσαν τοιαύτην δέν ταυτίζεται τέλος μέ τήν

[78] σ.σ. Διά τῆς ἀπαραβιάστου καί ἐνσυνειδήτου πνευματικῆς ἐλευθερίας (δι' ἧς καί μόνον ἦτο δυνατή καί ἡ κατά χάριν θέωσις ἡμῶν) ὁ ἄνθρωπος διαχωρίζει καί θέτει συνειδητῶς ἑαυτόν ἀντιμέτωπον ὄχι μόνον πρός τό σύνολον τοῦ περιβάλλοντος αὐτόν κόσμου, ἀλλά καί πρός αὐτόν τόν Δημιουργόν του. Δι' αὐτῆς δ' ἐπίσης ἐναλλάσσει ἡ ψυχή ἡμῶν ἰδέας καί καταστάσεις, μεταβαίνουσα ἀπό νοήσεως εἰς νόησιν καί ἀπό κινήσεως εἰς κίνησιν, ἀπό συνειδητῆς καί ἑκουσίας ἐνεργείας... εἰς μετάνοιαν, χωρίς ἐπιδράσεώς τινος ἐξωτερικῆς. Ἐν ἀντιθέσει πρός τήν ὕλην, ἥτις διά νά κινηθῇ καί νά ἀλλάξῃ κατεύθυνσιν ἔχει ἀνάγκην ἐπιδράσεως ξένης-ἐξωτερικῆς δυνάμεως.

κυρίως συνείδησιν, περί ἧς θά ἀσχοληθῶμεν ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ. Τό ἐνσυνείδητον δέ πνεῦμα, ἡ ψυχή ἡμῶν, δέν παράγεται ἐκ τῶν ὑλικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τό σῶμα ἡμῶν σχηματίζεται. Δέν εἶναι προϊόν ἤ ἀποτέλεσμα-ἀπαύγασμα τῶν οἱωνδήποτε φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ. Πάντα τά στοιχεῖα τῆς ὕλης, τά ἀπαρτίζοντα τό σῶμα ἡμῶν (ὧν ἡ βασική οὐσία καί σύστασις εἶναι μονάδες πεπερασμέναι ἠλεκτρισμοῦ, μή ἔχουσαι πρός ἀλλήλας μηδέ συνοχήν) εἶναι πτωχά ἄλογα, κατά τήν χαρακτηριστικήν ρῆσιν τοῦ θείου Παύλου (*πρός Γαλ.* δ΄ 9), καί δέν δύνανται νά παράγουν νοῦν-πνεῦμα. Εἶναι ἄμοιρα νοήσεως καί ἱκανότητος ἄρα τοῦ εἰδέναι καί τοῦ συνειδέναι.

Ἡ ψυχή ἡμῶν δέν εἶναι προϊόν τῶν χημικῶν στοιχείων τοῦ σώματος ἡμῶν, οὔτε τῆς φυσικοχημικῆς καί μηχανικῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων μελῶν καί ὀργάνων αὐτοῦ, ὡς ἐκ τούτου δέ καί ἐνῶ ὁ ἔξω ἄνθρωπος, ἐπερχομένου τοῦ γήρατος, φθείρεται..., ὁ ἔσω ὄχι μόνον διατηρεῖται ἀκμαῖος, ἀλλά καί ἀνακαινοῦται, κατά τόν θεῖον Παῦλον (*Β΄ Κορ.* δ΄16 κ.ἄ.), καί αὐξάνει πνευματικῶς. Εἶναι πνευματική-ὑπερυλική ὑπόστασις ἰδιαιτέρα, ἐνσυνείδητος καί ἐλεύθερα, ἄρα δέ καί ὑπεύθυνος ἐναντι τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῆς. Διότι ὅπου πνεῦμα ἐκεῖ καί συνείδησις καί ἐλευθερία· καί ὅπου ἐλευθερία, ἐκεῖ καί εὐθύνη. Τό σῶμα ἡμῶν εἶναι ἁπλοῦν κατοικητήριον σκήνωμα καί ὄργανον αὐτῆς. Ἐπειδή, ὅμως, εἶναι ἀπολύτως συνυφασμένη μετά τοῦ σώματος, συμπάσχει βεβαίως μετ' αὐτοῦ, ὅταν τοῦτο πάσχῃ, καί χαίρει ὅταν αὐτό τελῇ ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ καί ἀκμῇ. Ἐν τούτοις, εἶναι ἐν αὐτῷ ὅλως ἰδιαιτέρα ὑπόστασις ὑπερυλική-πνευματική, δι' ἧς ὄχι μόνον νοοῦμεν, ὕπαρχοντας ἡμᾶς αὐτούς κεχωρισμένους ἀπό τοῦ λοιποῦ κόσμου καί κρίνομεν καί ἐλέγχομεν, συνειδητῶς, τάς ἰδίας ἡμῶν ἰδέας καί πράξεις, καθισταμένης οὕτω τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὡς ἐταστοῦ συνάμα καί ἐταζομένου. Ἀλλά νοοῦμεν ἐπίσης ὑπάρχοντα περί ἡμᾶς καί πάντα τά φαινόμενα τῆς ὑλικῆς ταύτης δημιουργίας. Διασπῶντες δέ, διά τῆς κρίσεως καί τῆς λογικῆς, τά σκληρά περιβλήματα, τήν ἐπιφάνειαν, πάντων τῶν φαινομένων τούτων καί ἐκζητοῦντες ἀλλά καί ἀνευρίσκοντες τούς γενεσιουργούς αὐτῶν λόγους, συσχετίζομεν αὐτούς διά τῆς φιλοσοφίας -τῆς ὑπάτης ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος- καί πτερυγίζομεν εἰς ἀναζήτησιν καί ἀνεύρεσιν τοῦ Λόγου τοῦ παντός, «... *δι' Οὗ ἀλλά καί ἐν ὯΙ* (*Ἰωαν.* α΄ 3, *πρός Κολασ.* α΄ 16-17 κ.ἄ.) *τά πάντα ἐγένετο*». Ἀντιλαμβανόμεθα οὕτω, νοοῦμεν δηλ. καί γιγνώσκομεν, ἐκ τῶν ἔργων καί τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ (*Α΄ πρός Κορινθ.* α΄ 21 κ.ἄ.), τόν ἄπειρον Θεόν, τόν δημιουργόν, συμμαρτυρούσης τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα γεγονότα-κτίσματα Αὐτοῦ.

Τό ἐνσυνείδητον λοιπόν τοῦτο πνεῦμα (ἡ ψυχή) ἡμῶν, τό ἁπλοῦν καί ἀμερές, τό μή δυνάμενον νά διαιρεθῇ, ἐν ἀντιθέσει πρός τό σῶμα, ἀλλά καί πρός τά συναισθήματα ἡμῶν, τό πνεῦμα ἡμῶν, ἐν ᾧ γεννᾶται, ἀπό βρεφικῆς ἡλικίας, τό ἁπλοῦν καί ἀδιαίρετον

ἐπίσης προσωπικόν ἐγώ ἡμῶν, ὅπερ ὄχι μόνον ἐξετάζει συνειδητῶς τά παρόντα ἀλλά καί συνειδητῶς ἐπίσης ἀναμιμνήσκεται τῶν παρελθόντων καί προνοεῖ περί τῶν μελλόντων, ἀποτελεῖ, τήν πρώτην ἀμάχητον βεβαίωσιν τῆς ὑπάρξεως ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρας πνευματικῆς-ὑπερυλικῆς καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως, ἤτοι τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ψυχῆς[79].

2) Ἡ συνείδησις ἡμῶν καί ἡ συνειδητή ἀντίληψις τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καθήκοντος, τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τοῦ δικαίου, τοῦ τελείου καί τοῦ ὡραίου, ἐπίσης δέ καί τῶν ἀντιστρόφων τῶν ἐννοιῶν τούτων, ἤτοι τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀνηθίκου, τοῦ ἀτελοῦς κ.ο.κ., διά τῆς λογικῆς συγκρίσεως τῶν ὁποίων συνετελέσθη καί συντελεῖται ἡ ἀνθρωπίνη πνευματική ἀνύψωσις καί πρόοδος. Τήν ἐξ ἀντικειμένου ὕπαρξιν τῶν ἐννοιῶν τούτων ἀπέδειξε πρῶτος ὁ Σωκράτης. Καί ὡς συμβατικαί ὅμως καί μεταβληταί αὐταί νοούμεναι προϋποθέτουν καί μαρτυροῦν τήν ἐν ἡμῖν ὕπαρξιν νοούσης ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως καί δυνάμεως, δι' ἧς, κατά καιρούς ἤ κατά τόπους, γίνεται ἡ σύλληψις καί ἡ διαμόρφωσις αὐτῶν, ὡς καί τῶν ἀφηρημένων ἐν γένει οὐσιαστικῶν, ὧν ὁ ἀριθμός ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρός τόν πολιτισμόν καί τήν πρόοδον τῆς Ἀνθρωπότητος. Περί τῆς συνειδήσεως δέ καί τῆς αὐτοσυνειδήσεως καί ὁ Ἅγιος Νεκτάριος (Πενταπόλεως) ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 108-112, γράφει τά ἑξῆς:

«*Συνείδησις εἶναι τό ἐσώτατον αἰσθητικόν ἢ ἡ δύναμις δι' ἧς γίνεται πᾶσα πνευματική ἐνέργεια· ἄνευ δηλαδή ταύτης οὔτε αἴσθησις ἐκ τῶν αἰσθητηρίων δύναται νά λάβῃ χώραν, οὔτε παραβολή μερικῶν ἐννοιῶν πρός ἀλλήλας καί συσχετισμός γενικῶν ἐννοιῶν, οὔτε κρίσις, οὔτε ἀνάμνησις, διότι ἡ εἰς τοῦτο ἤ εἰς ἐκεῖνο τό αἰσθητήριον ἡμῶν γινομένη ὑπό τῆς αὐτῆς φύσεως ἐντύπωσις εἶναι διά τόν ἄνθρωπον ὡς ἀνύπαρκτόν τι, ἐάν ἡ ψυχή δέν ἐπιτρέψῃ τήν ἑαυτῆς προσοχήν πρός τήν ἐντύπωσιν καί δέν ἀναλάβῃ αὐτήν εἰς τήν συνείδησιν· καλεῖται δέ ἡ μέν ἐν τῇ συνειδήσει ἀνάληψις τῆς ἐντυπώσεως ἀντίληψις καί αἴσθησις· ἡ δέ διά τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως γινομένη ἐν τῇ ψυχῇ εἰκών, ἔννοια μερική ἤ ἀτομική, διακρινομένη τῆς γενικῆς ἐννοίας τῆς ὑπό τοῦ διασκεπτικοῦ νοός ἐκ μερικῶν ἐννοιῶν παραγομένης. Κατά πᾶσαν*

[79] Θέλων προδήλως ὁ Δημιουργός νά ὑποδείξῃ καί ἄλλως τήν ἰδιαιτέραν πνευματικήν ἀτομικότητα ἑκάστου ἀνθρώπου, διεχώρισε (καί διαχωρίζει) μυστηριωδῶς τούς ἀνθρώπους καί ὀργανικῶς, ἐξ οὗ καί δέν ὑπάρχουν ἐπί τῆς γῆς δύο ἄνθρωποι μέ τά αὐτά δακτυλικά ἀποτυπώματα, ἡ μορφή δέ τῶν γραμμῶν τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ἑκάστου εἶναι ἀναλλοίωτος ἐφ' ὅρου ζωῆς, τό αὐτό DNA, τήν ἴδια ἴριδα τοῦ οφθαλμοῦ, τήν αὐτήν χροιάν τῆς φωνῆς. Ἐν τούτοις τά ἐνσυνείδητα καί ἐλεύθερα ἄτομα, τά πιστεύοντα εἰς τόν ἀληθινόν Θεόν, προωρίσθημεν νά ἀποκτήσωμεν τελείαν πνευματικήν-ψυχικήν ἑνότητα (*Ἰωάν.* Ζ' 21). Καί τότε ἐπιτελεῖται ἡ «τελειότης» τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

δέ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν καί κατά πᾶσαν ἔννοιαν λαμβάνει ἄμεσον γνῶσιν τό ἀντιλαμβανόμενον ὑποκείμενον ἤ ὑποστατόν ἑαυτοῦ καί τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας, λαμβάνει δηλονότι συνείδησιν ἑαυτοῦ ὡς ὄντος διαφόρου τοῦ ἀντικειμένου ἤ αὐθυποστάτου καί εἶναι διατεθειμένον τό ὑποστατόν νά αἰσθάνεται ἑαυτό, ὅτι εὑρίσκεται, κατά τινα τρόπον, εὐαρέστως ἤ δυσαρέστως· κατά τήν ἀντίληψιν λοιπόν πάσης ἐντυπώσεως, ἤ παντός ἐρεθισμοῦ ἐνεργεῖ καί ἡ ἐσωτάτη (σ.σ. πνευματική) αἴσθησις καί συνείδησις. Ἤδη ἐρωτῶμεν· ἔχει ἄρά γε καί τό ζῷον αὐτήν τήν δύναμιν; Γίνονται καί εἰς αὐτό ὅλαι αἱ πολύπλοκοι καί σπουδαῖαι ἐργασίαι τοῦ πνεύματος; Ἀποφαινόμεθα ἀποφασιστικῶς ὄχι διότι ἀποδιδόντες τοιαύτην τινα ἐργασίαν πνευματικήν εἰς τά ζῷα αἰνιγματωδέστερον καθιστῶμεν τό πρόβλημα ἤ ὅτι λύομεν αὐτό· διότι αὕτη ἀποτελεῖ ἐργασίαν νοός διασκεπτικοῦ, μέ τοσαῦτα ἕτερα φυσικά καί ἐπίκτητα πλεονεκτήματα, ἅτινα στεροῦνται τά ζῶα, διότι δέν ἔχουσι συνείδησιν. Ἐπειδή δέ ἡ ψυχή δι' αὐτῆς ἔχει ἄμεσον εἴδησιν τῶν ἑαυτῆς ἐννοιῶν, συναισθημάτων καί ὀρέξεων καί ὅλων ἐν γένει τῶν ἐν χρόνῳ ἀλλοιώσεων αὐτῆς, καί συνείδησιν ἐπίσης τῆς συνειδήσεως, ὁ ἄνθρωπος ἔχει αὐτοσυνείδησιν καί νοεῖ ὅτι ὑπάρχει. Τό ζῷον στερούμενον ὅλων τούτων, στερεῖται τῆς συνειδήσεως καί οὐδεμίαν ἔχει συνείδησιν αὐτῆς, οὐδέ νοεῖ ὅτι ὑπάρχει.

»Διά τῆς αὐτοσυνειδήσεως ἐννοοῦμεν ὅτι εἴμεθα πνευματική ὕπαρξις, πεπροικισμένοι πνευματικῆς καί ποικίλης ἐνεργείας, ἥν ὀφείλομεν συνῳδά τῷ λόγῳ νά διευθύνωμεν καί ὑπό τήν ἐπιβλεψιν τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, διότι ὡς πνευματική ἀρχή ἐννοοῦμεν ὅτι αἱ δυνάμεις ἡμῶν εἰσί σχετικαί καί ἑπομένως ὑπόκεινται εἰς ἀπάτην· ὅπως ἀποφύγωμεν δέ τήν ἀπάτην, ἀναφερόμεθα εἰς τήν κρίσιν τῆς συνειδήσεως. Διά τῆς συνειδήσεως ἐννοοῦμεν τάς ἀρχὰς τῆς ἀρετῆς, οἷον τῆς σωφροσύνης, τῆς φρονήσεως, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνδρείας, τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς μεγαλοπρεπείας, τῆς φιλανθρωπίας καί τῶν λοιπῶν. Ἡ συνείδησις, ὡς διανοητική καί αἰσθητική ἐνέργεια, κρίνει ἂν πρέπει νά γίνῃ ἤ νά μή γίνῃ τι, ἤ ἂν ἔγινε ἤ δέν ἔγινέ τι ὡς ἔδει νά γίνῃ[80]*.*

» Ἡ συνείδησις εἰς τήν πρώτην περίστασιν ἐκπροσωπεῖ τό «γνῶθι σ' αὐτόν», τήν αὐτογνωσίαν· εἰς δέ τήν δευτέραν «κατά

[80] σ.σ. Ὀρθῶς ὁ «ἠθικός νόμος» ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἔκφρασις τῆς ἁρμονίας τῆς «ἐλευθερίας» καί τῆς «εὐθύνης» πρός τό θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ, «καλόν», πᾶν ὅ,τι συμβάλλει πρός ἐπιτέλεσιν τοῦ Θείου θελήματος καί προαγωγήν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν πνευματικήν τελειότητα, καί «κακόν», ὅ,τι ἀντίκειται εἰς πάντα ταῦτα.

σαὐτόν καί κατά λόγον πρᾶττε». Ἐκ τοῦ γνῶθι σαὐτόν πηγάζει πᾶσα ἠθική ἀρχή, ἧς φρουρός ἀποβαίνει ἡ συνείδησις. Ὅθεν ἡ συνείδησις δέν εἶναι συναίσθησις διότι συναίσθησις ὀνομάζεται ἡ αἰσθητική πληροφορία τοῦ ἡμετέρου ἐγώ περί τῶν ἔξω ἀντικειμένων, ἑπομένως οὐδεμίαν ἠθικήν ἀρχήν ἐκπροσωπεῖ εἰμή μόνον τάς γνώσεις. Ἡ συνείδησις ὅμως ἐκπροσωπεῖ ἠθικήν ἀρχήν, ὡς τοιαύτη δέ εἶναι ἁπλῆ, ὅπως καί τό ἀγαθόν εἶναι ἁπλοῦν· ἐὰν ἡ συνείδησις ἐκ τῶν ἕξεων, ἤ τῆς πλάνης, τῆς ψευδοῦς διδασκαλίας καί τῶν παθῶν ἐκτρέπεται τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ δικαιώματος αὐτῆς δέν ἕπεται ὅτι εἶναι καλή ἤ κακή. Ὁ ἄγριος ὁ τρώγων τόν ἐχθρόν του ἔχει τήν συνείδησιν ἀτάραχον ὡς πράττων κατά τόν νόμον τόν ἐπικρατοῦντα, ὡς καί ὁ Εὐρωπαῖος ὁ κατασπαράσσων ἐν ταῖς μάχαις τόν ὅμοιόν του ὁμοίως ὁ ἀνθρωποθύτης, ὁ ἐπί τοῦ βωμοῦ τῶν εἰδώλων θυσιάζων τό τέκνον του· διότι φρονεῖ ὅτι ἡ θυσία του εἶναι ἀρεστή πρός τό θεῖον. Ὁ δήμιος οὐδένα αἰσθάνεται ἔλεγχον συνειδήσεως, ὡς καί ὁ δικαστής ὁ καταδικάζων τόν πλησίον του καί τόν ἀδελφόν του εἰς θάνατον, διότι ὁ μέν πληροῖ τόν νόμον, ὁ δέ τό καθῆκον του.

» Τό φαινόμενον τοῦτο δέν ἀνατρέπει τήν ἰδέαν ἥν ἔχομεν περί συνειδήσεως, ὅτι αὕτη καθίσταται ὁ κριτής καί ἐξελεγκτής τῶν καλῶν ἤ κακῶν πράξεων ἡμῶν· διότι γιγνώσκομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, ἡ δέ συνείδησις παρακολουθεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἀπάτῃ· πάντοτε ὅμως ἐνεργεῖ ὑπέρ τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς τοῦ καλοῦ, μολονότι δέν διακρίνει ἤ δέν δύναται νά διακρίνῃ αὐτό ἐνίοτε ἀπό τοῦ κακοῦ. Ὁ παραπέμψας εἰς ᾅδου πύλας κατάδικον δικαστής ἐκ σφαλερὰς κρίσεως, δέν ἔχει κακήν συνείδησιν εἰργάσθη κατά συνείδησιν, ἀλλ' ἡ πεπλανημένη κρίσις ἀπεπλάνησε καί τήν συνείδησιν αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται ὅτι δέν ὑπάρχει κακή, ἀλλά πεπλανημένη συνείδησις. Ἡ συνείδησις ἐπιβεβαιοῖ καί ἐπικυροῖ ἐν τῇ ἠθικῇ ἐνεργείᾳ τάς ὑπό τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως πράξεις. Ὅθεν ἡ τύψις τῆς συνειδήσεως εἶναι πάντοτε ἀληθής κριτής καί ἐλεγκτής τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀδιάφορον ἂν κρίνῃ πεπλανημένως ἤ οὐ, διό καί εἶναι ἀείποτε ὁ φύλαξ τῶν ἀρχῶν τοῦ λόγου.

»Οἱ μή παραδεχόμενοι τήν συνείδησιν ὡς φύλακα τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀλλά θεωροῦντες αὐτήν ὡς κίνησιν ἐπιστρέφουσαν εἰς ἑαυτήν, ἤ λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου ἀπατῶνται μεγάλως, καί ἀγνοοῦν τόν ἀληθῆ ἄνθρωπον. Ὁ ἀληθής ἄνθρωπος ἔλαβε τόν νό-

μον γραπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὗτος δέ εἶναι τό θεῖον θέλημα, πρός ὅ ὀφείλει νά ταυτίσῃ τήν βούλησίν του, καί πρός ὅ ὀφείλει νά κανονίζῃ τάς σκέψεις του, τά διανοήματά του, τάς πράξεις καί τάς ἐνεργείας του. Ἡ ἐλαχίστη παρέκκλισις προκαλεῖ διαμαρτυρίαν, ἵνα πληροῖ τις ἀκριβῶς τόν νόμον, ὀφείλει νά ἔχῃ πλήρη γνῶσιν αὐτοῦ καί γνῶσιν ἀληθῆ τοῦ νομοθέτου. Ἡ ἔλλειψις τούτων ἀποπλανᾷ ἐξ ἐσφαλμένης κρίσεως τήν συνείδησιν καί γεννᾶται ἡ πεπλανημένη συνείδησις, ἐξ ἧς τοσαῦτα τά πρός τόν θεῖον νόμον ἀντιστρατευόμενα. Ἡ συνείδησις εἶναι μία, ἁπλῆ καί ἀγαθή, καί μόνος ὁ ἄνθρωπος ἔχει συνείδησιν ὅπως ποδηγετῇ αὐτόν εἰς τήν τήρησιν τοῦ θείου νόμου, ὅστις τελειοῖ αὐτόν καί τόν ἀναδεικνύει εἰκόνα θεοῦ καί ὁμοίωμα αὐτοῦ. Πόσον εὐγενής ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος, πόσον ἡ ἁμαρτία ἐξηχρείωσεν, ἡ δέ ἀμάθεια ἐταπείνωσεν, ἀλλ' ὄχι... Τί ἂν ἐξηχρειώθησαν τινές, τί ἂν ἠγνόησάν τινες τήν ὑψηλήν καταγωγήν του; ὄχι ἡ παρουσία αὐτοῦ διαψεύδει αὐτούς; ὄχι τό πνεῦμα αὐτοῦ ἀναιρεῖ αὐτούς; ὄχι πᾶσα ἡ κτίσις ὑποτάσσεται αὐτῷ; Τήν ἀλήθειαν ταύτην βεβαιοῖ πᾶσα ἡ σωφρονοῦσα μερίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἅπαντες οἱ ἀληθῶς σοφοί...»

Ταῦτα γράφει περί τῆς συνειδήσεως ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ὁμολογουμένως δέ μόνον ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή ἐπλάσθη ὑπό τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ παρούσῃ δημιουργίᾳ, ὑπόστασις πνευματική (ἄρα δέ καί εὐσυνείδητος καί ἐλευθέρα), χωρίς νά παραβιάζηται ἡ ἐλευθερία της οὔτε ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ. Διότι ἐν ἀντιθέσει πρός πάσας τάς μορφὰς τῆς συμπαντικῆς μάζης-ὕλης ὡς καί πάντα τά ὑπό τόν ἄνθρωπον ἐνόργανα ὄντα, ἄψυχα καί ἔμψυχα (ὧν ἡ κίνησις καί ἡ ζωή ὑπετάγη ὑπό νόμους φυσικούς ἀτέγκτους καί ἀναλλοιώτους), αἱ σκέψεις ἀλλά καί αἱ ἐκδηλώσεις-ἐνέργειαι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς δέν ὑπόκεινται εἰς οὐδένα προληπτικόν περιορισμόν. Ἐδόθη ὅμως, ἐδωρήθη εἰς αὐτήν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἡ φωνή «τῆς συνειδήσεως», ἵνα ὑποβοηθῆται, ἀνά πᾶσαν στιγμήν, ἐν τῇ χρήσει τῆς ἀπεριορίστου ταύτης ἐλευθερίας της, ὥστε ὄχι μόνον νά μή πράττῃ, ἀλλ' οὐδέ νά διανοῆταί τι ἀντικείμενον εἰς τό θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ της. Διότι τότε ἐπακολουθεῖ ἀνάλογος πρός τήν παρακοήν βλάβη καί τιμωρία. Καί ἄν δέν ἐπακολουθήσῃ μετάνοια, αἰώνια καταδίκη καί ποινή.

Ἀποτελεῖ, λοιπόν, ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τό πολύτιμον ἐκεῖνο ψυχικόν ὄργανον, δι' οὗ, καί εἰς πᾶσαν στιγμήν ἐγρηγόρσεως, ὅπως καί καθ' ὕπνον, ὄχι μόνον ἔχει ὁ ψυχικῶς ὑγιής ἄνθρωπος συνείδησιν τῆς ἀτομικότητός του, ἀλλά καί ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ἄν αἱ πράξεις, ὡς καί αἱ σκέψεις του, εἶναι σύμφωνοι πρός τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ συνείδησις ἀνεκτίμητον ὄργανον τῆς ψυχῆς ἔχον τήν ἰδιότητα (καί ἱκανότητα) νά μεταδίδῃ ἀμέσως

εἰς αὐτήν τήν περί τῶν πράξεων ὅπως καί τῶν σκέψεών της κρίσιν τοῦ Πλάστου. Καί νά προκαλῇ χαρὰν μέν καί ἀγαλλίασιν ὅταν αἱ σκέψεις ἤ αἱ πράξεις της εἶναι εὐάρεστοι εἰς Αὐτόν, λύπην δέ καί πικρίαν, ὅταν συμβαίνῃ τό ἐναντίον. Τό ὄργανον ὅμως τοῦτο λειτουργεῖ κανονικῶς μόνον ὅταν ἡ ψυχή εὑρίσκεται ἐν τελείῳ συνδέσμῳ μετά τοῦ Δημιουργοῦ της καί ἑκουσίως ὑποτάσσεται εἰς τό θέλημα Αὐτοῦ. Ἄλλως λειτουργεῖ πλημμελῶς, παρασύρουσα τόν ἄνθρωπον εἰς ἀναλόγους πλάνας. Καταλήγει καί εἰς τελείαν πώρωσιν-νέκρωσιν, ὅταν ἀποκόψῃ ἡ ψυχή τόν σύνδεσμον αὐτῆς μετά τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἤ καί εἰς καθολικήν καί κυριολεκτικῶς σατανικήν διαστροφήν.

Θά ἠδυνάμεθα νά παρομοιάσωμεν τήν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρός τά εὐαίσθητα ἐκεῖνα ἀνακλαστικά ὄργανα τῶν συγχρόνων τηλεκατευθυνομένων μηχανημάτων (διαστημοπλοίων, πυραύλων κ.ἄ.), δι' ὧν ἐρχόμενα ταῦτα διά ραδιοκυμάτων εἰς ἐπικοινωνίαν μετά τῶν σταθμῶν, ἐξ ὧν ἐξαπολύονται, καθοδηγοῦνται πλήρως, ὥστε νά ἐπιτελοῦν πᾶν τό εἰς αὐτά ὠφέλιμον, ἤ ὅτι δι' αὐτά ἔχει προορισθῇ. Ἐὰν τά εἰδικά ταῦτα ὄργανα λειτουργοῦν καλῶς, ἐποπτευόμενα ἐπιμελῶς -προκειμένου περί τῶν διαστημοπλοίων- ὑπό τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιβαινόντων (ὡς συμβαίνει μέ τήν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν, ὡς ἐν σκηνώματι, ἐνοικοῦσαν ψυχήν ἡμῶν), ἡ ὑπό τοῦ σταθμοῦ τῆς ἐξαπολύσεως καί τῆς διευθύνσεως των καθοδήγησις καί ἐποπτεία εἶναι τελεία, ἐπωφελής, ἤ πρέπουσα. Ἄλλως, ἀποκόπτεται ὁ καθοδηγητικός καί ἐποπτικός αὐτός σύνδεσμος, μέ ἀποτέλεσμα μικρὰν ἤ μεγάλην βλάβην τοῦ ὅλου διαστημοπλοίου ἤ καί τελείαν αὐτοῦ καταστροφήν.

Παράλληλα ἀποτελέσματα ἐπέρχονται εἰς τήν ἀνθρωπίνην ψυχήν, ὅταν ἀπομακρυνθῇ αὕτη τελείως τοῦ ἀληθινοῦ Δημιουργοῦ της, ἤ παρασυρθῇ εἰς πεπλανημένας δοξασίας περί Αὐτοῦ, ὡς ἐπίσης καί ὅταν δέν ὑποτάσσεται εἰς τό θέλημά Του. Ἡ συνείδησις -τό εἰδικόν ὄργανον τῆς μετά τοῦ Θεοῦ ἄμεσου ἐπικοινωνίας της- ὑφίσταται βλάβην μερικήν ἤ ὁλικήν. Καί ὁ δυστυχής ἄνθρωπος ὄχι μόνον ἀφίνεται ἄνευ θείου φωτισμοῦ καί θείας καθοδηγήσεως ὅπως ἀντιμετωπίσῃ μόνος τά ποικίλα προβλήματα τοῦ περιβάλλοντος Κόσμου, ὁρατοῦ καί ἀοράτου (καί τοῦ μετ' αὐτῶν συνυφασμένου θείου μυστηρίου ἐπί τῆς γῆς), ἀλλά προσέτι, ἐγκαταλειπόμενος τελείως ὑπό τοῦ Θεοῦ, ὡς ἁμαρτάνων, γίνεται, πάντοτε σχεδόν, λεία τοῦ σατανᾶ καί ὄργανον τῶν ὑποδείξεων ἤ ἐπινεύσεων αὐτοῦ, εἴτε ἀοράτως, ἐν τῇ σκέψει ὑποβαλλομένων, εἴτε καί δι' ἀπατηλῶν πνευματικῶν δράσεων καί ἀποκαλύψεως ὑποδεικνυομένων, ὡς συμβαίνει εἰς τά διάφορα πνευματιστικά φαινόμενα. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ἀπολέσασα τήν φωνήν τῆς συνειδήσεως, τό ὄργανον τῆς μετά τοῦ περιβάλλοντος καί ἐνέχοντος ἡμᾶς ἀπείρου Θεοῦ (*Πράξ.* ιζ΄ 28) ἐπικοινωνίας καί συνδέσμου της, ἀναποφεύκτως καί ὡς ἐνσυνείδητος πνευματικός κυβερνήτης τοῦ ὑπερόχου ἀληθῶς διαστημοπλοίου της (τοῦ σώματος ἤ σκηνώματός της), χάνει τόν προ-

σανατολισμόν της ἐν τῇ ζωῇ, τόν δρόμον τοῦ πνευματικοῦ προορισμοῦ της. Καί ὑφίσταται, ὄχι μόνον μερικήν ἤ ὁλικήν πνευματικήν πώρωσιν, τύφλωσιν, ἀλλά καί τελείαν διαστροφήν. Γίνεται σατανᾶς (*Ἰωάν.* η΄ 44 κ.ἄ.). Λόγῳ δέ τῆς φυσικῆς, ὡς πνευματικῆς ὑποστάσεως, ἀφθαρσίας-ἀθανασίας της, ἐὰν δέν ἐπακολουθήσῃ μετάνοια καί συγχώρησις, θά παραμείνῃ ὡς τοιαύτη εἰς τό διηνεκές (*Ματθ.* κε΄ 46, *Ἀποκ.* κα΄ 8 κ.ἄ.).

Νοεῖται κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, διατί εἰς τά ἔθνη τά παρασυρθέντα κατά τήν προχριστιανικήν ἐποχήν εἰς τήν εἰδωλολατρίαν δέν ἔπαυσε τελείως λειτουργοῦσα καί συμμαρτυροῦσα ἡ συνείδησις τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων (*Ρωμ.* β΄ 15), ἐφόσον, ἔστω καί πεπλανημένως, διετήρουν τήν πρός τόν Θεόν πίστιν, ὡς καί τόν φόβον-σεβασμόν πρός Αὐτόν. Νοεῖται ὁ λόγος τῆς πεπλανημένης συμμαρτυρίας τῆς συνειδήσεως τῶν περί τοῦ Θεοῦ καί τῆς ψυχῆς ὡς καί τῶν ἐξ ἀντικειμένου ὑπαρχουσῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς κ.ἄ.., περί ὧν εἶχον παναρχαίας παραδόσεις ὅτι ἐδόθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ. Νοεῖται ἡ αἰτία τῆς τελείας σιγῆς τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως ἀλλά καί τῆς διαστροφῆς αὐτῆς, ὥστε νά θεωρῇ ὁ ἄνθρωπος ὡς καλά καί ὠφέλιμα ἐκεῖνα ἀκριβῶς ἅτινα κατεργάζονται τόν ὄλεθρον αὐτοῦ καί ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ὅπως καί τήν αἰωνίαν καταδίκην του. Νοεῖται, τέλος, διατί, μετά τήν ἐπιφανείαν τοῦ Κυρίου καί τήν κάθοδον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθίσταται ἰδιαιτέρως εὐαίσθητος ἡ συνείδησίς τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων καί τηρούντων τάς ἐντολάς Του. Προστίθεται εἰς τούς χριστιανούς τούτους ἡ θεία χάρις, αἱ ἄκτισται ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ καί ἡ κοινωνία (αἱ δωρεαί) τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (*Ἰωάν.* α΄ 18, *πρός Ἐφεσ.* στ΄ 24 κ.ἄ.). Καί δίδονται εἰς αὐτούς πρόσθετα πνευματικά χαρίσματα (*Α΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 4 κ.ἄ.), δι' ὧν, σύν τοῖς ἄλλοις, ἰδιαιτέρως αἱ ψυχαί των καθοδηγοῦνται πνευματικῶς καί νοοῦν ἀμέσως ἂν πᾶσα σκέψις κατά μείζονα δέ λόγον πρᾶξις των, εἶναι εὔαρεστος ἤ ὄχι τῷ Θεῷ. Ἀλλ' ἡ θεία χάρις καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπομακρύνονται καί ἐκ τῶν ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν, ὅταν δέν τηροῦν συνάμα καί πάσας τάς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου (*Ματθ.* κη΄ 20) καί δή ὅταν ἁμαρτάνουν θανασίμως. Ἐπανέρχονται δέ πάλιν, ἐάν ἐπακολουθήσῃ μετάνοια καί ἀποκατάστασις, κατά τά δογματικῶς, καί θεοπνεύστως, καί ἐν προκειμένῳ καθωρισμένα ὑπό τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἡμῶν.

3) Ἡ μεταβολή εἰς ἰδέας πασῶν τῶν ἐπί τοῦ σώματος ἡμῶν ὑλικῶν ἐπιδράσεων ἤ ἐντυπώσεων, ἐσωτερικῶν (ἐνδοοργανικῶν) καί ἐξωτερικῶν, καί ἡ γέννησις ἰδεῶν, σκέψεων καί συλλογισμῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς σχετικῆς ἐξωτερικῆς ἤ ἐσωτερικῆς ἀνακλαστικῆς ἐπιδράσεως ἤ αἰτίας. Ὡσαύτως τά συναισθήματα συνειδητῆς χαρᾶς καί λύπης, τῆς ἐλπίδος καί τοῦ φόβου, ὅπως καί τά θρησκευτικά,

ἠθικά, διανοητικά καί καλλιτεχνικά. Περί ἰδεῶν, καί ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, γράφει ἐπίσης τά ἑξῆς:

«...*Αἱ ἰδέαι διακρίνονται εἰς αἰσθητικὰς καί ἀφηρημένας, κατά τά ἀντικείμενα, ὅθεν ἕλκονται· αὗται δέ αὖθις εἰς θεωρητικάς, ἠθικὰς καί συναισθηματικάς. Ἐκ τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν γεννῶνται: α) Αἱ θεωρητικαί ἰδέαι, ἤτοι ἡ τῆς ἀθανασίας, τῆς ἁγιότητος, τῆς μακαριότητος κ.ἄ., β) Αἱ ἠθικαί ἰδέαι, ἤτοι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀρετῆς τῆς εὐσεβείας κ.ἄ.· καί γ) αἱ συναισθηματικαί, ἤτοι τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ τελείου. Πρός τάς ἰδέας ταύτας ὁ ἄνθρωπος κανονίζει τόν ἑαυτοῦ βίον, τάς ἑαυτοῦ ἐνεργείας καί ἔργα. Ἡ συμφωνία πρός τάς ἰδέας ταύτας λέγεται ἰδεώδης καί ἀναδεικνύει τό ἀκολουθοῦν αὐτή ὄν πνευματικόν..., ἡ δέ πρός ταῦτα ἀσυμφωνία... παριστᾷ τόν ὀπαδόν αὐτῆς ὄν ὑλικόν...*».

Τό σῶμα ἡμῶν εἶναι ἕν ὑπέροχον καί ἀσύλληπτου τελειότητος ὑλικόν ἐργοστάσιον-μηχάνημα καύσεως καί καταλλαγῆς τῆς ὕλης αὐτομάτων καί λεπτοτάτων ὀργανικῶν, φυσικοχημικῶν καί ἀνακλαστικῶν λειτουργιῶν. Αἱ ἐξωτερικαί ἐπιδράσεις μεταφέρονται ἀκαριαίως εἰς τόν ἐγκέφαλον διά τῶν εὐαισθητοτάτων ὀργάνων καί λεωφόρων τῶν αἰσθήσεων, ἐπίσης δέ, καί δι' ὑπερόχων ὡσαύτως ἀγωγῶν, ὡρισμέναι ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι, ὑποπίπτουσαι, τινές ἐξ αὐτῶν, εἰς τήν ἀντίληψιν ἡμῶν. Ἐνῶ ὅμως πᾶσαι αἱ ἐπιδράσεις αὗται, ὡς καί αἱ ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν, εἶναι καθαρῶς ὑλικαί (ὅπως καί ὁ ἐγκέφαλος ἡμῶν), ὅλως ἀντιθέτως ἡ ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσις μεταβάλλεται ἀμέσως ἐν τῷ νοΐ - τῇ ψυχῇ ἡμῶν εἰς σχετικήν ἰδεατήν εἰκόνα, ἰδέαν ἤ ἔννοιαν, αἴσθημα ἤ συναίσθημα· ὄχι δέ μόνον τοῦτο, ἀλλά καί ἡ σχηματιζομένη οὕτως ἰδέα, τό αἴσθημα ἤ τό συναίσθημα, τίθεται ἀκαριαίως ὑπό τήν κρίσιν καί τόν ἔλεγχον τῆς λογικῆς ἡμῶν, δι' ἧς ἡ ψυχή ἡμῶν διανοεῖται, ἐκλέγει, διαχωρίζει, κρίνει, συλλογίζεται, καθολικεύει. Καί ἄλλας μέν ἰδέας ἐννοίας, αἰσθήματα ἤ συναισθήματα ἐγκρίνει-ἀποδέχεται (καί, ἐν καιρῷ, μεταβάλλει εἰς ἔργον) ἄλλας δέ ἀπορρίπτει καταδικάζει, καταπολεμεῖ, ἀφανίζει... Περί τῆς ὑπερόχου ταύτης λειτουργίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρός Ρωμαίους (β΄ 15) ἐπιστολῇ του γράφει: «...*συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καί μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἤ ἀπολογούμενων...*». Διενεργεῖται δηλαδή ὑπό τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὁ ἔλεγχος καί ἡ κριτική τῶν λογισμῶν, αἰσθημάτων καί συναισθημάτων, μέχρις οὗ ὑπό τῆς ἐν συνδέσμῳ μετά τοῦ Θεοῦ τελούσης συνειδήσεως δοθῇ καταφατική ἤ οὐ συμμαρτυρία αὐτῆς. Ὡσαύτως διαχωρίζονται καί διατηροῦνται ὡρισμέναι μόνον ἰδέαι-εἰκόνες, ἐκ τῶν πολλῶν, αἵτινες ταυτοχρόνως, καί ἐξ ἐπιδράσεως πολλῶν ὁμοῦ αἰσθήσεων,

σχηματίζονται. Ἐὰν αἱ εἰκόνες αὐταί ἦσαν ἁπλά ὑλικά ἀποτυπώματα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, οὐδεμία ἀσφαλῶς διάκρισίς των θά ἠδύνατο νά γίνῃ καί τάχιστα θά ἐπήρχετο ἡ σύγχυσις αὐτῶν. Ἀλλ' αἱ γεννώμεναι ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἰδέαι δέν σχηματίζονται μόνον ἐξ ἐνδοοργανικῶν ἤ ἐξωτερικῶν ἀνακλαστικῶν ἐπιδράσεων ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου. Γεννᾷ ἡ ψυχή ἡμῶν καί αὐτογενεῖς ὄχι μόνον διά τοῦ ἀποκληθέντος συνειρμοῦ (δι' οὗ, ἐνῶ ἀντικείμενόν τι ὑποπίπτει εἰς τάς αἰσθήσεις ἡμῶν, σχηματίζομεν τήν ἰδέαν ἑνός ἄλλου σχετικοῦ ἤ καί μή τοιούτου) ἀλλά καί χωρίς οὐδεμιᾶς ἀνακλαστικῆς ἐπιδράσεως καί αἰτίας, ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς. Τοιαῦται ἰδέαι εἶναι ἀναντιρρήτως καί αἱ ἔννοιαι τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἀθανασίας, τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἀπολύτου καί τοῦ ὑπερβατικοῦ καί ἀπείρου Θεοῦ, τάς ὁποίας ἦτο ἀδύνατον νά συλλάβῃ ἤ καί νά ἐννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἂν δέν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ ἰδιαιτέραν πνευματικήν καί ἐνσυνείδητον ψυχήν, δεδομένου μάλιστα ὅτι αὗται οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μετά τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς Κόσμου καί τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν. Ὑπέροχος εἶναι καί ἐν προκειμένῳ περί τῆς ἰδέας τῆς ἀθανασίας ἡ παρατήρησις τοῦ Μεγ. Ἀθανασίου, ἐν τῷ κατά τῶν Ἑλλήνων λόγων του (Migne, τ. 25 σ. 64). «*Πῶς, λέγει, τοῦ σώματος θνητοῦ κατά φύσιν ὄντος λογίζεται ὁ ἄνθρωπος τά περί ἀθανασίας;... ἀνάγκη δέ ἕτερον εἶναι τό τά ἐνάντια καί παρά τήν φύσιν τοῦ σώματος λογιζόμενον*». Ἐπίσης, ἐν συνεχείᾳ, αὐτόθι, σελ. 68. «*Αἱ γὰρ περί ἀθανασίας ἔννοιαι καί θεωρίαι οὐδέποτε αὐτήν (τήν ψυχήν) ἀφιᾶσι..., διά τοῦτο γοῦν καί τῆς περί Θεοῦ θεωρίας ἔχει τήν ἔννοιαν... ἐξ ἑαυτῆς λαμβάνουσα τήν τοῦ Θεοῦ Λόγου γνῶσιν καί κατάληψιν*». Αἱ περί ἀθανασίας καί ὑπερβατικοῦ καί ἀπείρου Θεοῦ ἰδέαι καί ἄν ἔτι θεωρηθοῦν ὡς ἔμφυτοι (χαραχθεῖσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ) ἤ ὡς προερχόμεναι ἐξ ἰδιαιτέρας ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπον, ἀποτελοῦν, ὅπως δήποτε, σπουδαίας μαρτυρίας περί τῆς ἰδιαιτέρας καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐφόσον ἄλλως δέν ἦτο δυνατόν οὔτε νά συλληφθοῦν, μήτε νά νοηθοῦν. Τήν αὐτήν ἀλήθειαν διακηρύσσουν καί αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀπείρου καί τοῦ ἀπολύτου, ἀλλά καί τοῦ ψυχολογικοῦ χρόνου, ὅστις, ἐν ἀντιθέσει πρός τόν φυσικόν, δέν μετρᾶται, ὡς ἔνδειξις τῆς ἀτμήτου, ἀμετάβλητου καί ἀτέρμονος πνευματικῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἀποδεικνύεται δέ καί ἐξ αὐτῶν πόσον μωραί εἶναι αἱ δοξασίαι τῶν ὑλιστῶν, ὅτι αἱ σκέψεις καί αἱ ἀποφάσεις ἡμῶν εἶναι μηχανικά ἀποτελέσματα συνέπειαι τῶν ἐξωτερικῶν ἀνακλαστικῶν ἐπιδράσεων ἐπί τοῦ σώματος ἡμῶν ἤ τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν. Διότι τότε, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἔδει αὗται νά εἶναι μόνον σχετικαί ἤ ἀνάλογοι πρός τάς ἐπιδράσεις ταύτας. Ὄχι δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἔδει νά εἶναι ὑποχρεωτικαί διά τόν ἄνθρωπον καί καταναγκαστικαί, ὡς μηχανικαί ἀνακλαστικαί συνέπειαι. Διά τούς λόγους δέ τούτους

ἐπιβάλλεται νά δεχθῶμεν ὅτι τά ζῷα δέν δύνανται νά σκεφθοῦν περί ζωῆς ἤ θανάτου, περί Θεοῦ καί ἀφηρημένων ἐν γένει ἐννοιῶν... Δέν δύνανται νά μεταβάλλουν εἰς ἰδέας τάς ἐπ' αὐτῶν ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις ἤ τάς ἐνδοοργονικάς λειτουργίας, νά κρίνουν, νά συγκρίνουν καί νά καθολικεύουν ταύτας, νά διδαχθοῦν ἐξ αὐτῶν καί νά προαχθοῦν πνευματικῶς. Δέν ἔχουν ἰδέας συναισθηματικάς, ἀφηρημένας, θεωρητικάς, ἠθικάς. Αἱ παρατηρούμεναι εἴς τινα τῶν ἀνωτέρων ζῴων ἐκδηλώσεις ἐπιλογῆς, προφυλάξεως, οἱονεί κρίσεως, ἀφοσιώσεως κ.ἄ., εἶναι ἁπλῶς ἐνστιγματικαί, ἀνακλαστικαί, ἤ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς μνήμης των, ἤν, καί εἰς ὡρισμένα, τά ἀνώτερα ἐξ αὐτῶν, ἔδωκεν ἐπίσης ὁ Δημιουργός, πρός ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ, δι' ὅν ἐδημιουργήθησαν. Στεροῦνται λογικῆς, καί ὡς ἐκ τούτου τά ζῷα οὐδεμίαν συνείδησιν ἔχουν τοῦ λόγου καί τοῦ σκοποῦ τῶν ἐκδηλώσεων καί τῶν ἐνεργειῶν των, τοῦ ἐνστίκτου, γενικῶς, ὀρθῶς χαρακτηρισθέντος ὡς «ἀσυνειδήτου καί ἀλόγου νοήσεως». Ἀντιθέτως ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή νοεῖ καί διαχωρίζει ἀπό τῶν ἀτομικῶν τά γενικά γνωρίσματα, σχηματίζει κρίσεις γενικὰς καί ἐννοίας ἀφηρημένας μηδεμίαν σχέσιν ἐχούσας μέ τήν ὕλην ἤ καί ἀντικειμένας πρός τά ποικίλα φαινόμενα αὐτῆς. Ἐπεξεργάζεται καί κρίνει τάς διαφόρους συλλήψεις της, ἐξέρχεται, νοερῶς, τοῦ Κόσμου, ἵνα διερευνήσῃ τά ὑπερκόσμια, ἐνεργεῖ ὅλως ἀνεξαρτήτως τῆς ὕλης καί τοῦ περί αὐτήν κόσμου, ἐπιδιδομένη εἰς πράξεις ἀπολύτως ἐλευθέρας καί αὐθαιρέτους, πολλάκις, εἰς οὐδένα ὑλικόν δεσμόν ὑποκειμένας. Διότι, ἐκτός τῶν τόσων ἄλλων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων ἔχομεν καί τά φαινόμενα τῆς δημιουργικῆς φαντασίας. Διά πασῶν δέ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων διακηρύσσεται καί πάλιν ὅτι ἡ ψυχή ἡμῶν εἶναι ἰδιαιτέρα πνευματική ὑπερυλική (ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητος) ὑπόστασις, προικισθεῖσα ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ καί διά τοῦ «ἐνδιάθετου λόγου», περί οὗ ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 66-67, γράφει ὡσαύτως τά ἑξῆς:

«*Λόγον ἐνδιάθετον καλοῦμεν τήν δύναμιν τῆς ἐνεργείας τοῦ νοός, δι' ἧς οὗτος διανοεῖται, κρίνει, καθολικεύει, συλλογίζεται. Ὅθεν λόγος ἐνδιάθετος εἶναι λογική ἐνέργεια τοῦ νοός, ἤτοι ὁ νοῦς ἐν ἐνεργείᾳ. Τόν ἐνδιάθετον λόγον καλοῦμεν καί διάνοιαν διά τήν ταυτότητα τῆς ἐνεργείας διότι διάνοια εἶναι ὁ νοῦς κινηθείς εἰς ἐνέργειαν, λόγος δέ ἡ κινοῦσα τόν νοῦν δύναμις. Νοῦς ἄνευ λόγου δέν εἶναι διάνοια, ἤτοι ἐνεργός δύναμις, ἀλλά κάτοπτρον δεχόμενος τάς ἐννοίας τῶν ἀντικειμένων, διατηρῶν αὐτὰς καθόσον χρόνον ἵστανται ἐπί τοῦ κατωφλίου καί ἀποβάλλων αὐτὰς εὐθύς ὡς καταπέσωσιν. Ὁ λόγος ὁ καθιστῶν τόν νοῦν διάνοιαν εἶναι ὁ παράγων τάς ἰδέας καί ἐκφέρων τάς κατηγορίας τῶν πραγμάτων. Ὁ νοῦς λαμβάνει τήν ἔννοιαν τοῦ ρόδου καί τοῦ ἴου, καί διακρίνει τό ἕν τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἵνα εἴπῃ τό ρόδον εἶναι ἐρυθρόν, τό ἴον εἶναι*

κυανοῦν, ἵνα κατηγορήσῃ αὐτῶν τάς ἰδιότητας, δέον νά ἀποβῇ διάνοια διά τοῦ κινοῦντος εἰς ἐνέργειαν λόγου. Ἐν τῇ δυνάμει τοῦ λόγου ἐμφανίζεται ἡ θειότης τῆς ψυχῆς μας καί ἡ θεία σοφία ἡ ὠθήσασα τόν νοῦν εἰς ἐνέργειαν καί γνῶσιν ἑαυτοῦ καί τῆς περί αὐτόν δημιουργίας. Ἡ θεία σοφία, ἡ κινήσασα τόν νοῦν εἰς ἐνέργειαν διά τοῦ λόγου, ἔδωκεν αὐτῷ ὡς περιβόλαιον καί ὀργανικόν σῶμα θαυμαστῆς τελειότητος, ἐμφανιζομένης οὐ μόνον ἐν τῷ ὀργανισμῷ, ἀλλά καί ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ὀργάνοις, διακρινόμενον μεταξύ ὅλων τῶν ὄντων τῆς δημιουργίας. Ὁ νοῦς διά τοῦ λόγου καί τῆς ἐντελείας τοῦ σώματος παράγει τά φαινόμενα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, δι' ὧν οὗτος ὑψοῦται εἰς περιωπήν ὕψιστην, ἐν ᾗ φαίνεται τό μεγαλεῖον του καί τό ὑψηλόν ἀξίωμά του ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ Κόσμου. Ἡ διανοητική ἐνέργεια ἀφ' ἑαυτῆς παρέχει τά δεδομένα τῆς ὑπάρξεώς της διά τῶν ἔργων τῆς ἐπινοίας. Αὕτη παρήγαγε τάς λέξεις, ἐν ἄκρα δυνάμει καί ἐνεργείᾳ, καί ἐπενόησε ὀνόματα, ὄχι ἐξ απομιμήσεως, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς πρός ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων καί διανοημάτων της».

Καρπός δέ τοῦ «ἐνδιάθετου λόγου» εἶναι ἀναντιρρήτως καί ὁ «ὀρθός λόγος» ὁ παρέχων εἰς τόν ἄνθρωπον τήν ἱκανότητα τῆς τελείας αὐτογνωσίας (τοῦ «γνῶθι σαυτόν») ἀλλά καί τῆς **γνώσεως** τοῦ περιβάλλοντος, διά τῆς ἐκζητήσεως καί ἀνευρέσεως τοῦ λόγου καί τῶν λοιπῶν φαινομένων τῆς παρούσης κτίσεως, ἐν συνεχείᾳ δέ διά τῆς δημιουργίας ὄχι μόνον τῶν διαφόρων ἔργων τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοίας, ἀλλά καί αὐτοῦ τοῦ «κώδικος» τοῦ «ὀρθοῦ λόγου», ὡς κριτοῦ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, διδασκάλου καί ὁδηγοῦ αὐτοῦ. Διά τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐνισχύεται ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος πρός ἀνεύρεσιν καί τῆς ἀπολύτου ἀληθείας, ἤτοι τῆς φύσεως τοῦ ὄντως ὄντος - τοῦ Θεοῦ, ὡς καί τῆς πρός Αὐτόν ἀκριβοῦς σχέσεως τοῦ γεγονότος. Ἀλλά πρός τοῦτο ἀπαιτεῖται προσέτι καί «Θεία Χάρις», διά τῶν ἄκτιστων ἐνεργειῶν Αὐτοῦ διά τῆς «ὀρθῆς» - Ὀρθοδόξου πίστεως πρός τόν Κ. ἡ. Ἰ. Χριστόν, καί τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του (*Ματθ.* κη΄ 20 κ.ἄ.), ἐξ οὗ καί πολλοί φιλόσοφοι ἐκζητήσαντες ταύτην χωρίς θείου φωτισμοῦ παρεσύρθησαν εἰς τάς διαφόρους πεπλανημένας μορφὰς τοῦ προχριστιανικοῦ καί τοῦ μεταχριστιανικοῦ ὀρθολογισμοῦ. Πάντως καί ὁ «ὀρθός λόγος» ἀποτελεῖ πνευματικήν ἐκδήλωσιν-δύναμιν καί πνευματικόν προσόν τῆς ἐνσυνειδήτου ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Πηγαίας δ' ἀναντιρρήτως πνευματικὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς ἀποτελοῦν καί τά διάφορα συναισθήματα τῆς συνειδητῆς χαρᾶς καί λύπης, τῆς ἐλπίδος καί τοῦ φόβου, ὅπως καί τά θρησκευτικά, ἠθικά, διανοητικά καί καλλιτεχνικά[81], ὧν

[81] Θρησκευτικά συναισθήματα εἶναι ἡ πίστις, ἡ κατάνυξις, ὁ θρησκευτικός ἐνθουσιασμός· ἠθικά, ἡ ἀγάπη καί τό μῖσος, ἡ ταπείνωσις καί ὁ ἐγωϊσμός, τό θάρρος καί ἡ δει-

στεροῦνται τά ζῷα, καί ἅτινα εἶναι ἐπίσης τελείως ἀνεξήγητα, ἐξεταζόμενα ἐξ ἀπόψεως ἁπλῶς ὑλιστικῆς.

4) Ἡ δυνατότης τῆς μή ἱκανοποιήσεως, διά τῆς βουλήσεως καί τῆς θελήσεως (ὅταν μάλιστα καταλλήλως ἀσκηθοῦν καί ἀναπτυχθοῦν), ὅπως καί διά τῆς λογικῆς βεβαίως καί τῆς κρίσεως, πασῶν τῶν ἐπί τοῦ σώματος ἡμῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καί τῶν ἀνακλαστικῶν ἐκ τούτων ἀντιδράσεων καί ἐρεθισμῶν καί ἡ ἐκμηδένισις τούτων, ἡ δυνατότης τῆς μή ἱκανοποιήσεως ἐκζητήσεων τοῦ σώματος προκαλουμένων ἐξ ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν καί ἐκκρίσεων τῶν διαφόρων ἀδένων, καί ὁ ἐξαναγκασμός του νά πράξῃ ἀντιθέτως ὅλως ἀφ' ὅτι αἱ αἰσθήσεις καί αἱ ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι καί ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν· τέλος, ἡ συνειδητή προσφορά τοῦ σώματος εἰς θυσίαν καί θάνατον διά πνευματικούς λόγους, καί ἐν γένει ὑπέρ ἰδεώδους τινος. Πρός πληρεστέραν κατανόησιν τῆς σημασίας καί τῶν ψυχικῶν τούτων ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καλόν ἐθεωρήσαμεν νά μεταφέρωμεν, κατ' ἀρχήν, καί πάλιν τάς περί βουλήσεως καί θελήσεως θαυμασίας γνώμας τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ἀναφερομένας ἐν σελ. 105-107 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του καί ἐχούσας ὡς ἑξῆς:[82]

«Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύο παρουσιάζονται δυνάμεις ἐκπροσωποῦσαι εἰς τό φαινόμενον τήν ψυχήν, ἡ βούλησις καί ἡ θέλησις· εἶσι δέ ἀμφότεραι ἀπόρροιαι τῆς αὐτογνώσεως τῆς ψυχῆς, ἤτοι τοῦ αὐτοσυνειδήτου αὐτῆς. Ἡ βούλησις εἶναι ὑψηλοτέρα ἀρχή, διότι ὁρμᾶται ἔκ τοῦ νοεῖν καί τοῦ γινώσκειν, ἐνῶ ἡ θέλησις ὁρμᾶται μόνον ἐκ τοῦ νοεῖν. Ἡ διάφορος ἑκάστης ἀρχή φέρει ὡς συνέπειαν καί διάφορον ἑκάστης τήν ἀναφοράν, διά τοῦτο ἡ μέν βούλησις ἀναφέρεται εἰς τό θυμητικόν τῆς ψυχῆς καί ἀποβαίνει νομοθετική δύναμις κανονίζουσα τήν θέλησιν καί τήν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς, συνωδά τῇ νοήσει καί τῷ λόγῳ, ἡ δέ θέλησις ἀναφέρεται εἰς τό ὁρμητικόν τῆς ψυχῆς καί συνάπτεται στενώτερον πρός τάς ἀψικαρδίας καί τά αἰσθήματα.

Ἡ θέλησις παρακολουθεῖ τήν ἐπιθυμίαν καί τό ὀρεκτικόν, ἐνῶ ἡ βούλησις ἐπιβάλλεται εἰς τήν ἐπιθυμίαν καί ἑπομένως εἰς τήν θέλησιν καί οὕτω παράγεται τό ἦθος τοῦ ἀνθρώπου τό ἀναδεικνῦον αὐτόν ὄν ἠθικόν καί διακρίνον αὐτόν τῶν ἀλόγων ζῴων. Ἡ βούλησις ἄρα παρακολουθεῖ τάς λογικὰς ἐνεργείας τοῦ

λία, ἡ ἀφιλοκέρδεια καί ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ χαιρεκακία, ἡ ζήλεια, ὁ φθόνος κ.ἄ.· διανοητικά, ἡ χαρά καί ἡ λύπη διά τήν ἀλήθειαν, τήν δικαιοσύνην, τήν ἀρετήν κ.ἄ.· καί καλλιτεχνικά, ἡ εὐχαρίστησις ἐκ τοῦ ὡραίου ἤ ἡ δυσαρέσκεια ἐκ τοῦ ἀτελοῦς κ.ἄ.

[82] Πρβλ. καί ἰδίου «*Περί ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 37-38.

πνεύματος καί διά τοῦτο ἐπιβάλλεται εἰς τήν θέλησιν. Ποσάκις τῷ ὄντι ἐπιβάλλομεν εἰς ἑαυτούς στερήσεις καί κακουχίας διά τινα σκοπόν ὑπό τῆς βουλήσεως ὑποδεδειγμένον; Ποσάκις ἀνθιστάμεθα πρός τάς φυσικὰς ἀνάγκας καί ἀναβάλλομεν καί τήν πεῖναν καί τήν δίψαν καί τόν ὕπνον καί ἐπιβάλλομεν εἰς ἑαυτούς στερήσεις παρά τάς ἀπαιτήσεις τῆς θελήσεως τῆς ἐπιζητούσης τήν ἀπόλαυσιν τῶν στερουμένων; Ἡ βούλησις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι ἡ ἄρχουσα καί διευθύνουσα δύναμις, ἡ δέ θέλησις ἡ ὑπείκουσα καί ὑπηρετοῦσα. Ἡ βούλησις ἐπί τῆς θελήσεως ἔχει θέσιν οἵαν ἡ ψυχή ἐπί τοῦ σώματος. Ἡ βούλησις εἶναι ἡ ἐνεργοῦσα δύναμις τῆς ψυχῆς· τό ἐγώ θέλω κατά λόγον, σημαίνει τήν βούλησιν τῆς προσωπικότητος ταύτης, ἥτις ἀναβιβάζει τήν προσωπικότητα αὐτήν εἰς τό ὑπεράνθρωπον. Ὁ ἐκφράζων τήν θέλησίν του ὄχι κατά λόγον, ἀλλά κατά τάς ὁρμάς τοῦ ὀρεκτικοῦ, οὗτος δέν ἐκφράζει τήν ἀπαίτησιν τῆς ψυχῆς ἀλλά τοῦ σώματος· διό ἡ θέλησίς του δέν δύναται νά θεωρηθῇ ὡς αἴτησις τῆς προσωπικότητός του, ὡς μή ἐλευθέρως καί μετά λόγου προσενεχθεῖσα, ἀλλά βιασθεῖσα ὑπό τοῦ ὀρεκτικοῦ.

»Ἡ βούλησις εἶναι ἐλευθέρα, εἰς οὐδένα ὑλικόν δεσμόν ὑποκειμένη ἡ θέλησις δύναται νά πιεσθῇ ὑπό τῆς ἀνάγκης καί νά ὑποχωρήσῃ εἰς αὐτήν· ἡ βούλησις ὅμως οὐδέποτε. Οἱ ἀρνούμενοι εἰς τόν ἄνθρωπον ἠθικήν ἐλευθερίαν ἀγνοοῦσιν αὐτόν καί τόν πνευματικόν αὐτοῦ βίον. Πρός τοιούτους ἡ ἀπάντησις εἶναι δύσκολος, ὡς εἶναι δύσκολος ἡ περιγραφή τοῦ ἡλίου εἰς τόν ἐκ γενετῆς τυφλόν· ὁ μή γνωρίσας τόν πνευματικόν ἄνθρωπον καί τόν πνευματικόν αὐτοῦ βίον εἶναι ἀδύνατον νά ἐννοήσῃ τί ἐστιν ἠθική ἐλευθερία καί ἐλεύθερα βούλησις τοῦ ἀνθρώπου· θεωροῦσι τήν βούλησιν ἀνελευθέραν ὡς ἀλλοιουμένην καί μεταβαλλομένην ὑπό τῆς διατροφῆς, ἧς παρακολουθεῖ τούς νόμους καί τά ὅρια, ἀλλ' ἐγνώρισαν ἄραγε τήν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου; εἶδον ἄν αὕτη μεταβάλλεται διά τῆς διατροφῆς; ἐν τῷ πνευματικῷ ἀνθρώπῳ ἑνοῦται ἡ φωνή τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἡ φωνή τῆς βουλήσεως μετά τοῦ θείου Λόγου καί μένει ἐσαεί ἀναλλοίωτος... Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐλευθέραν θέλησιν καί εἶναι ἠθικῶς ἐλεύθερος.

»Ἤδη ἐξετάσωμεν καί τό ζῷον...

»Τά ζῷα στεροῦνται βουλήσεως, ἡ δέ κίνησις αὐτῶν γίνεται κατά θέλησιν, ἥτις δέν ὑπερβαίνει τήν αἰσθητικήν ἐνέργειαν τῆς ζωῆς· διά τοῦτο αἱ κινήσεις αὐτῶν εἶναι ἔνστικτοι. Ὁ ἄνθρωπος

ἔχει εἰς ἁπάσας σχεδόν τάς περιστάσεις ἐπίγνωσιν τοῦ τέλους καί τοῦ σκοποῦ τῶν πράξεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ὁρμῆς, ἀλλά τό ζῷον στερεῖται ταύτης, διότι ἡ καθ' ὁρμήν ἐνέργεια, ἂν καί σκοπιμωτάτη, δέν γίνεται ἐν ἐπιγνώσει τοῦ τέλους καί τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ὡς γινομένη κατά φυσικήν ἀναγκαιότητα καί διά μηχανικῆς κινήσεως.

»Ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ βουλητικοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ζῴου καταφαίνεται πλήρης ἐν τῇ ἀνωτέρα τάξει τοῦ βουλητικοῦ, ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ἥτις καί πνευματική καλεῖται, διότι ἀντικείμενα αὐτῆς εἶναι νοητικαί καί λογικαί ὀρέξεις. Ἐν αὐταῖς ἐκδηλοῦται ἡ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου πρός τάς τέχνας καί τάς ἐπιστήμας, ἡ ἔφεσις πρός ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ ἐπιθυμία πρός ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων· ἡ ἐπιθυμία πρός μεγαλουργίας καί νέας ἐφευρέσεις, ἡ ἀγάπη πρός ὅ,τι πνευματικόν. Ἡ ποίησις, ἡ λατρεία, ἡ ἔφεσις τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καί ἐν γένει ἡ κλίσις πρός τά εὐγενῆ καί ὑψηλά, ὁ πόθος τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, εἶναι ὅλως ἄγνωστα εἰς τά ζῷα. Καί πῶς ἠδύνατο τά ζῷα νά ἔχωσι πνευματικήν βούλησιν, ἀφοῦ στεροῦνται γνωστικοῦ καί διανοίας, ἤτοι τοῦ ἐνεργοῦντος λόγου ἐνδιαθέτου καί προφορικοῦ καί σώματος πρός ἐξυπηρέτησιν τῆς βουλήσεως καταλλήλου; Τά ζῷα ἔχουσι μόνον θέλησιν...» (σ.σ.: Καί ταύτην ἁπλῶς ἐνστικτώδη, οἱονεί μηχανικήν, ἐφόσον στεροῦνται αὐτοσυνειδήσεως, ὡς καί ἐπιγνώσεως τοῦ λόγου καί τοῦ σκοποῦ τοῦ ἐξυπηρετουμένου διά τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θελήσεως αὐτῶν).

Μετά τήν θαυμασίαν ταύτην θεωρητικήν ἀνάπτυξιν καί ἀνάλυσιν ὑπό τοῦ ἁγίου πατρός καί τῶν ἰδιοτήτων τούτων καί προσόντων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἤτοι τῆς βουλήσεως καί τῆς θελήσεως, ἃς ἐξετάσωμεν παραστατικώτερον καί πρακτικώτερον, οὕτως εἰπεῖν, τόν τρόπον ὡς καί τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἰδιοτήτων τούτων, ἵνα οὕτω διευκολυνθῶμεν περισσότερον εἰς τήν τελείαν ἐπίγνωσιν καί τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, περί τοῦ ὁποίου θά ἀσχοληθῶμεν ἐν ἰδίᾳ ἐν τῷ Γ' Κεφ. Ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, τό σῶμα ἡμῶν ἀποτελεῖ ἐν τῷ συνόλῳ του ἕν ὑπέροχον καί ἀσυλλήπτου τελειότητος ὁλικόν ἐργοστάσιον καύσεως καί καταλλαγῆς τῆς ὕλης, αὐτομάτων φυσικοχημικῶν, ἀνακλαστικῶν καί μηχανικῶν λειτουργιῶν, ὡς καί ἀνακλαστικῶν ἀντιδράσεων, τόσον, ἕν τισι, λεπτῶν καί πολυσυνθέτων, ὥστε μέγα τούτων μέρος παραμένει εἰσέτι καί διά τήν Ἐπιστήμην μυστήριον. Λεπτότατα ὄργανα καί συστήματα, ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητα καί αὐτομάτως λειτουργοῦντα, φέρουσιν εἰς τόν ἐγκέφαλον ἡμῶν διά τῶν κεντρομόλων ἀγωγῶν τῶν αἰσθήσεων τάς ἐπιδράσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλά καί τάς ἐκ τῶν

ἐκκρίσεων τῶν διαφόρων ἀδένων, ἐνδοκρινῶν καί μή, προκαλουμένας ἐπί τῶν ἀντιστοίχων ὀργάνων καί συστημάτων τοῦ σώματος, καί καλοῦσιν, τρόπον τινα, τοῦτον νά ἀνταποκριθῇ δι' ἀντιστοίχων ἀνακλαστικῶν ἐνεργειῶν ὡρισμένων ἐπίσης σωματικῶν ὀργάνων, ὑπ' αὐτοῦ καί πάλιν διευθυνομένων, ἵνα ἱκανοποιηθοῦν αἱ ἐξωτερικαί ἐπιδράσεις ἤ οἱ ἐσωτερικοί ἐρεθισμοί. Βλέπομεν π.χ. εὔγευστον φαγητόν ἤ ποτόν, τελοῦντες μάλιστα ἐν πείνῃ καί δίψῃ. Ἡ εξωτερική ἐπίδρασις ἀκαριαίως μεταφερομένη εἰς τόν ἐγκέφαλον προκαλεῖ ἀνακλαστικῶς τόν ἐρεθισμόν τῶν σιελογόνων ἀδένων καί τοῦ στομάχου καί ἐπιζητεῖ τήν ἐκτέλεσιν καταλλήλου ἐνεργείας, ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἡ ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως - καί τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης, ἀλλά καί τῆς ἀνάγκης (λόγῳ τῆς πείνης καί τῆς δίψης), ἐκζήτησις τοῦ ὀργανισμοῦ. Αἰσθανόμεθα ἐπίσης τάς διαφόρους φυσικάς-ὀργανικάς ἀνάγκας ἡμῶν καί ἄνευ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων (συνεπείᾳ τῶν αὐτομάτως λειτουργούντων καί συλλειτουργούντων ὀργάνων καί συστημάτων τοῦ σώματος) καί, ὡς φυσιολογικόν καί μηχανοχημικόν ἀνακλαστικόν ἐπακόλουθον, ζητεῖται ὑπό τοῦ σώματος ἡ ἐπιτέλεσις ὑφ' ἡμῶν ἀντίστοιχων εἰδικῶν ἐνεργειῶν διά τήν ἱκανοποίησιν αὐτῶν. Τοιαύτη εἶναι ἡ δυναμικότης τῶν ἀνακλαστικῶν τούτων ἀντιδράσεων καί ἐκζητήσεων τοῦ σώματος εἰς πάντας τούς ζῶντας ὀργανισμούς, ὥστε τά ζῷα, στερούμενα τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἰδιοτήτων καί προσόντων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀδυνατοῦσι νά ἀντιδράσουν εἰς ταύτας καί ὡς ὑπό ἀτέγκτου ἐξαναγκασμοῦ ὠθούμενα φέρονται εἰς τήν ἱκανοποίησιν αὐτῶν. Διά τοῦτο δέ καί τάς ἐντόνους γενετησίους καί ἀναπαραγωγικάς ὁρμάς τοῦ συνόλου σχεδόν τῶν ζῴων, περιώρισεν ὁ δημιουργός ἐντός ὡρισμένων χρονικῶν ὁρίων. Ἄλλως, στερούμενα ταῦτα λογικῆς (καί τῆς δυνάμεως τῆς ἀντιδράσεως κατ' αὐτῶν) θά ἐξεφυλίζοντο ταχέως λόγῳ τοῦ λεπτοῦ ἀλλά καί τοῦ... σωματοφθόρου τῆς ἡδονῆς. Ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις τοῦ φυσικοῦ τοῦτου περιορισμοῦ τῶν ζῴων ἐπέτρεψεν ὁ δημιουργός εἰς ὡρισμένα ἐξ αὐτῶν βραχύβια (ὡς εἰς τόν ἀλέκτορα κ.ἄ..) πρός ἐξυπηρέτησιν καί πάλιν τῆς δημιουργίας. Ἐλάχιστοι ἐπίσης καί σπανιώταται ἐξαιρέσεις τῆς ἀτέγκτου ὑποταγῆς εἰς τάς ἐπιταγὰς τῶν αἰσθήσεων παρατηροῦνται εἰς ὡρισμένα μόνον ἀνώτερα ζῷα, ἀπέχοντα ἐνίοτε φαγητοῦ λόγῳ λύπης ἐκ τοῦ θανάτου τῶν κυρίων των ἤ τῶν προσφιλῶν των συζύγων κ.ἄ. Αἱ περιπτώσεις ὅμως αὗται δέν προέρχονται ἐκ λογικῆς σκέψεως τῶν ζῴων καί ἀναλόγου διά τῆς βουλήσεως κυριαρχίας ἐπί τῶν αἰσθήσεων. Εἶναι καί πάλιν ἐνστικτώδεις, ἁπλῶς ἀνακλαστικαί ἀντιδράσεις ἄλογοι, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐπηρεάζεται ἡ λειτουργία τῶν ἀντιστοίχων αἰσθητηρίων ὀργάνων. Καί ἀναστέλλεται, ὡς ἐκ τούτου, ἐπί τινα χρόνον αὕτη, μέχρις οὗ ἡ ἀνακλαστική ἐπίδρασις ἐξαλειφθῇ.

Τούτων λοιπόν οὕτως ἐχόντων καί ἐφόσον, κατά τά προεκτεθέντα, τό σῶμα ἡμῶν εἶναι τό εὐαισθητότερον καί τό πληρέστερον, ἀπό ἀπόψεως φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν, ἔμψυχον ἐργοστάσιον

καύσεως καί καταλλαγῆς τῆς ὕλης, ἔδει φυσιολογικῶς ὅπως πᾶσαι αἱ σκέψεις, αἱ ἀποφάσεις καί αἱ ἐνέργειαι ἡμῶν εἶναι συναφεῖς πρός τάς ἑκάστοτε ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις καί ἐνδοοργανικάς ἐκκρίσεις καί λειτουργίας. Ἔδει δηλαδή νά εἴμεθα δοῦλοι τῶν αἰσθήσεων ἤ τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν καί ἀναγκῶν, ἐάν καί ἡ ψυχή ἡμῶν δέν ἦτο ἰδιαιτέρα πνευματική ὑπόστασις ἐν ἡμῖν, ὅλως διάφορος τῆς ψυχῆς τῶν ζῴων, πολύ δέ περισσότερον ἐάν ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἁπλοῦν ὑλικόν ἐργοστάσιον, καύσεως καί καταλλαγῆς τῆς ὕλης, ὅπως φρονοῦσιν οἱ ὑλισταί. Τελοῦντες ὑπό ὁμαλάς βιολογικάς συνθήκας, ἔδει ὅταν πεινῶμεν (καί βλέπομεν μάλιστα προκλητικόν φαγητόν) νά τρώγωμεν ὑποχρεωτικῶς. Διψῶντες, καί βλέποντες ποτά, νά πίνωμεν ὁμοίως. Ἀντιμετωπίζοντες οἱ ἄρρενες τάς γυναῖκας ἤ ἀντιστρόφως (καί διανύοντες τήν περίοδον τῆς ἀναπαραγωγῆς) νά ἱκανοποιῶμεν ἀναποφεύκτως τάς ἀναπαραγωγικάς ἡμῶν ὁρμάς, ἐφόσον δέν εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ οἱαδήποτε ἀντίδρασις εἰς τήν μηχανοκρατίαν. Ἀλλά δέν παρατηρεῖται εἰς τόν ἄνθρωπον τοιαύτη βιολογική-ὀργανική καί αἰσθησιακή δουλεία, οὐδ' αἱ σκέψεις καί αἱ ἀποφάσεις του εἶναι περιωρισμένον ἀποτέλεσμα ἀνακλαστικῶν ἐπιδράσεων ἐξωτερικῶν ἤ ἐσωτερικῶν. Ὁ ἄνθρωπος -καί μόνον αὐτός- ἀντιδρᾶ, διά τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως καί θελήσεώς του, ἐπί τῶν αἰσθήσεών του ἐν γένει καί τῶν ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ἤ τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν ἐκζητήσεων καί ἀναγκῶν τοῦ σώματος καί ἐκμηδενίζει ταύτας, χωρίς νά προηγηθοῦν, ὅπως εἰς τά ζῷα, ἔκτακτοι βιολογικαί-ὀργανικαί διαταραχαί ἤ ψυχικαί ἐντυπώσεις τά σχετικά ὄργανα ἤ συστήματα τοῦ σώματος ἐπηρεάζουσαι. Καί πράττει, πολλάκις ὅλως ἀντιθέτως ἀφ' ὅ,τι αἱ ὀργανικαί ἀνάγκαι καί αἱ ἐξωτερικαί προσθέτως ἐπιδράσεις ἐπιβάλλουν. Ἐνῶ πεινᾷ, π.χ. καί βλέπει εὔγευστα φαγητά, διατάσσει τό σῶμα του νά μή φάγῃ. Ἐνῶ διψᾷ καί εὑρίσκεται πρό ὕδατος ἤ ἄλλων ποτῶν, ἐπιβάλλει εἰς ἑαυτόν νά μή πίῃ. Ἐνῶ εὑρίσκεται εἰς περίοδον ἀναπαραγωγικοῦ ὀργασμοῦ, καί συναναστρέφεται μετά τοῦ ἑτέρου φύλου, τήν αὐτήν μάλιστα ἀναπαραγωγικήν περίοδον διανύοντος, δέν αἰσθάνεται, δι' αὐτεπιβολῆς, οὐδεμίαν ὀργανικήν διαταραχήν. Ἴσως βεβαίως παρατηρηθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη κυριαρχία ἐπί τῶν αἰσθήσεων δέν εἶναι ὁμοία καί ἴση εἰς ὅλους τούς ἀνθρώπους. Οὐδεμία εἰς τοῦτο ἀντίρρησις, ἐφόσον, κατ' ἀρχήν, ἡ ἀνάπτυξις καί τῶν ψυχικῶν δυνάμεων προϋποθέτει ὡσαύτως, ὅπως δηλαδή ἡ σωματική, πολυχρόνιον, συνεχῆ καί ἐπιμελῆ ἄσκησιν καί προσοχήν ἀπό τῆς παιδικῆς ἡλικίας καί μέχρι βαθυτάτου γήρατος ἴσως μέχρι καί τοῦ θανάτου. Ὡσαύτως, καί διά λόγους πανσόφου οἰκονομίας, πᾶσαι αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων δέν δημιουργοῦνται ὑπό τοῦ Θεοῦ μέ τόν αὐτόν ψυχικόν-πνευματικόν δυναμισμόν (*Λουκ.* ιβ΄ 48 κ.ἄ.), οὐδέ παρέχονται εἰς πάσας, καί τάς εἰς τόν ἀληθινόν Θεόν πιστευούσας καί τηρούσας τάς ἐντολάς Του, τά αὐτά πνευματικά χαρίσματα (*Α΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 1-12), ἡ αὐτή θεία

Χάρις. Οὐδείς ὅμως δύναται νά ἀμφισβητήση τήν ὕπαρξιν εἰς πάντας τούς ἀνθρώπους τῆς κυριαρχικῆς δυνάμεως τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως καί θελήσεως, ἀφ' ἧς ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος ἐπί τῆς σκηνῆς τῆς ζωῆς. Διότι ἀφ' ἧς ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, ἠδυνήθη, ὅταν ἠθέλησε, νά κυριαρχήση διά τοῦ πνεύματός του ἐπί τῶν αἰσθήσεων καί τῶν ἐκζητήσεων καί ἀναγκῶν τοῦ σώματός του, νά ἐκμηδενίση ταύτας καί νά ἐξαναγκάση τό σῶμα, συνειδητῶς, εἰς στερήσεις αἵτινες ἐπέφερον ἐνίοτε καί τόν ὀργανικόν θάνατον. Προσέφερεν ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἠθέλησε, καί τό σῶμα εἰς ἑκουσίαν θυσίαν, ὡς ὁ Σωκράτης (καί εἰς μαρτυρικήν, μάλιστα, καί βασανιστικήν, ὡς οἱ ἅγιοι μάρτυρες κ.ἄ.), πρός ἐξυπηρέτησιν ἰδεώδους, ἐνίοτε καί ψευδοῦς. Καί ἀνήγαγε τήν κυριαρχίαν τῆς ψυχῆς του ἐπί τοῦ σώματός του μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὄχι μόνον νά ἐκμηδενίζη τάς αἰσθήσεις του καί τάς ἐνδοοργανικάς ἐκκρίσεις καί λειτουργίας, ἀλλά καί νά ἐξαϋλώνη, μερικῶς, τό σῶμα, καθιστῶν αὐτό ἀπαθές. Οὕτως ἐπραγματοποίησε καί τά φαινόμενα τῆς αἰωρήσεως, τῆς ἀκαΐας καί τῆς κατανικήσεως τοῦ σωματικοῦ πόνου, συνεργοῦντος διά τήν αἰώρησιν καί τήν ἀκαΐαν καί τοῦ Θεοῦ, προκειμένου περί Ἁγίων ἤ δικαίων, ἤ τοῦ σατανᾶ, προκειμένου περί ἀπίστων καί ἁμαρτωλῶν. Μετά κοπιώδη σωματικήν ἤ πνευματικήν έργασίαν αἰσθανόμεθα ἐπιβλητικήν τήν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως, τήν στιγμήν ὅμως ἐκείνην καλούμεθα πλησίον κινδυνευόντων γονέων, τέκνων ἤ άλλων προσφιλῶν. Ἐνῶ τό σῶμα, ὡς ζῶν ὀργανισμός, ζητεῖ ἀνάπαυσιν, διά νά ἀνακτήση τάς ἀπολεσθεῖσας δυνάμεις, διατάσσεται ὑπό τῆς ψυχῆς νά ἐγερθῇ... καί ὑπακούει. Τοῦτο εἶναι βεβαίως τό ἐλάχιστον. Μήπως δέν ἔχομεν περιπτώσεις, καθ' ἅς τό σῶμα προσεφέρθη εἰς θυσίαν πρός ἐξυπηρέτησιν προσφιλῶν..., ἤ ὑπέρ γενικωτέρων ἰδεωδῶν; Ἡ ψυχή ἡμῶν ἐξουσιάζει ἀπολύτως καί κυβερνᾶ κυριαρχικῶς τό σῶμα ἡμῶν ἐν τῷ συνόλῳ του ἤ καί τά διάφορα ὄργανά του καί μέλη κατ' ἰδίαν. Χαρακτηριστικά καί τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας εἶναι καί ὅσα σχετικῶς γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐν τῷ αὐτῷ «*κατά Ἑλλήνων*» λόγῳ του, ἔχοντα ὡς ἑξῆς: «...*Πῶς πάλιν κατά φύσιν ὤν ὀφθαλμός εἰς τό ὁρᾶν καί ἡ ἀκοή εἰς τό ἀκούειν, τά μέν ἀποστρέφονται τά δέ αἱροῦνται;* (σ.σ. ἐννοεῖ ὁ ἅγ. Πατήρ τήν ἀπόρριψιν καί τόν ἀφανισμόν ὡρισμένων ὀπτικῶν ἤ ἀκουστικῶν ἐπιδράσεων καί τήν ἀποδοχήν ἄλλων...). *Τίς γάρ ὁ τόν ὀφθαλμόν τοῦ ὁρᾶν ἀποστρέφων; ἤ τίς τήν ἀκοήν, κατά φύσιν οὖσαν ἀκουστικήν, ἀποκλείει τοῦ ἀκούειν; Ἤ τίς τήν γεῦσιν, κατά φύσιν οὖσαν γευστικήν κωλύει τῆς φυσικῆς ὁρμῆς; τίς δέ τήν χεῖρα..., ἀπέχει ψαύειν τινός; τίς δέ τήν ὄσφρησιν... ἀποστρέφει τοῦ μή ἀντιλαμβάνεσθαι;... Ἤ πῶς τό σῶμα τήν φύσιν ἀποστραφέν, ἐπιστρέφεται πρός τάς ἑτέρου συμβουλάς καί πρός τό ἐκείνου*

νεῦμα ἡνιοχεῖται; Ταῦτα γάρ οὐδέν ἕτερον ἤ ψυχήν λογικήν δεικνύουσιν ἡγεμονεύουσαν τοῦ σώματος».

Ἐκ μόνων τῶν προαναπτυχθεισῶν ἐκδηλώσεων διακηρύσσεται ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὕπαρξις ἰδιαιτέρας πνευματικῆς, ἐνσυνειδήτου, λογικῆς καί κυριαρχικῶς διευθυνούσης τό ὑλικόν ἡμῶν σῶμα ψυχῆς. Διότι ἄν (ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ὑλισταί) αἱ σκέψεις, αἱ ἀποφάσεις καί ἐν γένει ἐνέργειαι ἡμῶν εἶναι ἀποτελέσματα παράγωγα ἤ ἀπαύγασμα τῆς μηχανοχημικῆς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ καί τοῦ ἐγκεφάλου, καί ἄν ἡ ψυχή ἡμῶν δέν ἦτο ἰδιαιτέρα ἐν ἡμῖν ἐνσυνείδητος λογική καί ἐλεύθερα ὑπόστασις, ὡς εἶναι αἱ ψυχαί τῶν ζῴων, ἔδει, κατά φυσικήν καί μηχανικήν ἄτεγκτον ἀναγκαιότητα νά εἴμεθα ἀπολύτως ὑποχείριοι καί δούλοι τῶν αἰσθήσεων καί τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν καί ἀναγκῶν. Αἱ ἐκδηλώσεις, ἐν γένει, καί αἱ ἐνέργειαι ἡμῶν ἔδει νά ὦσι πάντοτε ἀνάλογοι πρός τάς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις καί τάς ἐνδοοργανικάς λειτουργίας καί ἀνάγκας (ἐξαιρουμένων τῶν ἐλαχίστων περιπτώσεων τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἐνστίκτου, αἵτινες, παρατηροῦνται καί εἰς τά ζῷα), ὄχι δέ μόνον ταῦτα, ἀλλά καί αἱ ἰδέαι, ἤτοι αἱ σκέψεις καί ἀποφάσεις ἡμῶν -ἐάν θά ἦτο δυνατόν νά σχηματίζωμεν τοιαύτας- ἔδει νά εἶναι ἀνάλογοι ὡσαύτως, ὡς εἴπομεν, καί πρός τάς διαστάσεις καί τήν ὑγιεινήν κατάστασιν τοῦ σώματος, ἐπίσης δέ καί πρός τήν ποσότητα καί τό εἶδος τῶν λαμβανομένων τροφῶν, αἵτινες καταλλασσόμεναι ἐν τῷ σώματι μεταβάλλονται εἰς δυναμικήν-ἠλεκτρικήν ἐνέργειαν. Τό πολύ (ὅπως καί εἰς τά ζῷα), ἔδει νά ἔχωμεν ἁπλᾶς ἀνακλαστικάς εἰκόνας τῶν εἰς τάς αἰσθήσεις ἡμῶν ὑποπιπτουσῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ἤ τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν καί ἀναγκῶν. Δέν παρατηροῦνται ὅμως πάντα ταῦτα εἰς τόν ἄνθρωπον, ὄχι μόνον μεταβάλλει ἡ ψυχή του, εἰς συνειδητάς ἰδέας-σκέψεις καί συλλογισμούς πάσας τάς ἐπί τοῦ σώματός του ἐξωτερικάς ἐπιδράσεις, ὡς καί τάς ἐνδοοργανικάς λειτουργίας καί ἀνάγκας (καί γεννᾷ προσέτι καί αὐτογενεῖς τοιαύτας ἀφηρημένας ἐννοίας ἄνευ ἐπιδράσεως ἐξωτερικῆς ἤ ἐνδοοργανικῆς αἰτίας), ἀλλά καί ἐξετάζουσα-κρίνουσα καί κατεργαζομένη τρόπον τινα τάς ὑπ' αὐτῆς οὕτω γεννωμένας ἰδέας ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς διϋλιστηρίῳ τῆς λογικῆς καί τῆς βουλήσεως, ἄλλας μέν, καθά προανεπτύξαμεν, ἀπορρίπτει, καταδικάζει, ἀφανίζει..., καί ἄλλας ἀποδέχεται. Ἐξ ἐκείνων δέ τάς ὁποίας ἀποδέχεται, μεταβάλλει διά τῆς βουλήσεως καί τῆς θελήσεως, ὡρισμένας, ἤ ὅλας, εἰς δυναμικήν, πνευματικήν ἐκδήλωσιν καί ὑλικήν ἐνέργειαν, εἰς πνευματοβολίαν δηλαδή ψυχοβολίαν συνειδητήν καί εἰς διάφορα ἔργα διά τοῦ σώματος, ὅταν κρίνει πρέπουσαν καί ὠφέλιμον τήν ἐξωτερίκευσιν αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἐκδήλωσις τῆς θελήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς γίνεται διά δυναμικῆς πνευματικῆς-ὑπερυλικῆς πνευματοβολίας ἤ ψυχοβολίας ἐκπεμπομένης ὑπ' αὐτῆς ἐνδοστρεφῶς-ἐνδοοργανικῶς τε ἀλλά καί ἐξωστρεφῶς, ἐν εἴδει ἀκτινοβολίας ἡλιακῆς.

Καί διά τῆς πνευματοβολίας-ψυχοβολίας ταύτης τῆς ψυχῆς ἡμῶν πραγματοποιοῦμεν ἐνδοστρεφῶς τήν ἐνδοσκόπησιν, τήν συνειδητήν δηλαδή ἔρευναν τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν κόσμου μέχρι τῶν πρώτων αἰτίων καί ἀρχῶν, ἡ δέ πρός ἐξωτερίκευσιν τῆς βουλήσεως ἤ τῆς θελήσεως ἡμῶν τοιαύτη ἐπιδρᾶ δυναμικῶς τόσον ἐσωστρεφῶς ἐπί τῶν διαφόρων ὀργάνων καί συστημάτων τοῦ σώματος (εἴτε ἀπ' εὐθείας ἤ διά τοῦ ἐγκεφάλου), ὅσον καί ἐξωστρεφῶς. Εἶναι αὕτη σύμφωνος πάντοτε πρός τήν βούλησιν-θέλησιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν καί ἀνάλογος πρός τήν δυναμικότητά της, φυσικήν καί ἐπίκτητον, ἤτοι τήν καλλιεργουμένην καί ἀναπτυσσομένην διά τῆς ἀσκήσεως καί δή διά τῆς θείας χάριτος καί ἀρωγῆς. Ἀλλ' ἡ φύσις καί ἡ οὐσία αὐτῆς δέν εἶναι ποσῶς ὑλική, ὡς ἐπλανήθη πιστεύσας ὁ Πνευματισμός. Δέν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μέ τάς διαφόρους ἀκτινοβολίας τῶν ὑλικῶν στοιχείων τῆς συμπαντικῆς ὕλης, ὡς καί μέ τήν ραδιενέργειαν. Δέν μετατίθενται δι' αὐτῆς μονάδες ὕλης-ἠλεκτρόνια κ.ἄ., ἤ λεπτοτέρας τοιαύτης, αἰθερικῆς, κατά τούς πνευματιστάς. Εἶναι πνευματοβολία ὑπερυλική-πνευματική, ἐνέχουσα τήν δύναμιν τῆς ἐπενεργείας καί τῆς κυριαρχίας ἐπί τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ὕλης, ὅπως, ἔν τινι μέτρῳ, καί ἐπί τῶν φυσικῶν δυνάμεων τῶν διεπουσῶν τήν κίνησιν καί τήν ἀλλοίωσιν.

5) Ἡ συνειδητή καί δυναμική ἐπίδρασις -τόσον ἐπωφελῶς ὅσον καί ἐπιβλαβῶς- τῆς πνευματοβολίας[83] τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὄχι μόνον ἐπί τοῦ ἰδίου ἡμῶν σώματος ἐνδοστρεφῶς, ἀλλά καί ἐξωστρεφῶς ἐπί ἄλλων ὄντων καί ἀντικειμένων, ἐμψύχων καί ἀψύχων καί ἡ συνειδητή ἄσκησις (γυμναστική) τοῦ σώματος κατά βούλησιν, ἡ ἐξικνούμενη μέχρι τοῦ σημείου τῆς ὑποχρεώσεως ὡρισμένων μελῶν τοῦ σώματος, ὅπως ἐκτελοῦν λειτουργίας μή περιλαμβανομένας ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ.

Ἡ πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶναι ὄχι μόνον ἐνδοστρεφής, ἀλλά καί ἐξωστρεφής, ἡ δέ δυναμική ἐπίδρασις τῆς ἐνδοστρεφοῦς τοιαύτης καθίσταται ἀπολύτως ἔκδηλος κατ' ἀρχήν εἰς τά φαινόμενα τῆς αὐθυποβολῆς. Καί εἶναι θαυμαστά πράγματι πολλάκις τά σχετικά ἐπιτεύγματα ἐκ τῆς ἐνδοστρεφοῦς ταύτης δυνάμεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἡ σύγχρονος ἰατρική ἐπιστήμη παρεδέχθη ἤδη τήν ὑψίστην σημασίαν αὐτῆς καί ὑπό πολλῶν χρησιμοποιοῦνται διάφοροι μέθοδοι ψυχοθεραπείας–πνευματοθεραπείας, δι' ὧν καί ἀνιάτων ἀκόμη νόσων ἰάσεις ἐπιτυγχά-

[83] Ἡ πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀπεκλήθη ὑπό τοῦ Μέσμερ καί ἄλλων ζωϊκός μαγνητισμός, ὑπό δέ τοῦ Πνευματισμοῦ ψυχοραδιενέργεια. Ἀλλ' ὁ μέν ζωϊκός μαγνητισμός εἶναι ἐνστικτώδης (ἀσυνείδητος) - ὀργανική καί οἱονεί μηχανική δύναμις - ἐνέργεια ἤ ἐκπομπή, ἐκδηλουμένη ἐντόνως εἴς τινα ζῷα, ἰδίως δέ εἰς ἑρπετά καί ἰχθεῖς, πρός ἐξυπηρέτησιν καί ἐπιτέλεσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν προορισμοῦ ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ραδιενέργειαν, ὄχι μόνον, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ποσότης ραδίου ὑπάρχει εἰς τό ἀνθρώπινον σῶμα, ἀλλά καί πᾶσαι αἱ ἀκτινοβολίαι τῶν ραδιενεργῶν ἤ ἀκτινοβολούντων ἁπλῶς στοιχείων τῆς ὕλης εἶναι ἀπολύτως τυφλαί (ἀσυνείδητοι) μηχανικαί, ὑλικαί... Ἀντιθέτως αἱ ψυχοβολίαι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶναι πνευματικαί-ὑπερυλικαί, διά τοῦτο δέ καί συνειδηταί.

νονται[84]. Δέν εἶναι δέ δύσκολος ἡ κατανόησις τοῦ τρόπου, καθ' ὅν πραγματοποιοῦνται αἱ θεραπεῖαι αὗται. Ἡ ἰατρική χρησιμοποιεῖ ἤδη πρός θεραπείαν τῶν ὄγκων, ἀλλά καί ἄλλων νοσημάτων, τήν ἀποκληθεῖσαν ἀκτινοθεραπείαν ἤ ραδιοθεραπείαν, δι' ἧς ἡ ἐπί τῶν ὄγκων (ἤ τοῦ νοσοῦντος ὄργανου ἤ μέλους τοῦ σώματος) ἐκπομπή ἰσχυρᾶς ἀκτινοβολίας ἐπιφέρει τήν διάλυσιν ἤ τήν θεραπείαν αὐτῶν. Παράλληλόν τι λοιπόν συμβαίνει κατά τήν αὐθυποβολήν. Ἡ ψυχή ἡμῶν συγκεντρώνει τήν πνευματοβολίαν αὐτῆς ἐπί τοῦ νοσοῦντος ὀργάνου ἤ μέλους τοῦ σώματος καί τοσοῦτον ἐπιδρᾶ ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἐπιφέρει τήν ἄμεσον ἤ τήν προοδευτικήν θεραπείαν του, τήν ἀποκληθεῖσαν πνευματοθεραπείαν. Κατά τόν αὐτόν τρόπον ἀναστέλλει πολλάκις ἐπί τινα χρόνον καί τήν αὐτόματον-φυσιολογικήν λειτουργίαν ὀργάνου τινος (καρδίας, πνευμόνων κ.ἄ..) ἤ ἐπιβάλλει εἰς αὐτό κίνησιν καί ἐνέργειαν νέαν, ἀντικειμένην πολλάκις εἰς τήν ἰδίαν φύσιν του. Οὕτως ἐπιτυγχάνονται ὑπό τῶν φακίρηδων (διά συνεχοῦς καί ἐπιμόνου αὐθυποβολῆς, ἀρχομένης ἀπό παιδικῆς ἡλικίας καί ἐντεινομένης διά καταλλήλου ἀσκήσεως) τά θαύματα τῆς κατά βούλησιν χρησιμοποιήσεως μελῶν τινων τοῦ σώματος εἰς λειτουργίας ἀντικειμένας εἰς τήν φύσιν των, ἡ παραμόρφωσις αὐτῶν κ.ἄ. Ἡ διαμόρφωσις ἐπίσης τῶν διαφόρων φυσιογνωμικῶν τύπων τῶν ἀνθρώπων συνετελέσθη (καί συντελεῖται) διά τῆς ἐπί τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου μακροχρονίου ἐπιδράσεως τῆς αὐτῆς ψυχοβολίας[85], συνεργοῦντος, πρός διαιώνισιν τῶν διαμορφουμένων τύπων, καί τοῦ ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ τεθέντος ἀτέγκτου νόμου τῆς κληρονομικότητος[86]. Τοιουτοτρόπως, καί ἐπί τινα χρόνον, ἀναστέλλεται ἡ λειτουργία τῆς καρδίας καί τῶν πνευμόνων, ἐπιτυγχάνεται ἡ μερική ἢ ἡ καθολική ἀναισθησία καί ἡ κατανίκησις τοῦ αἰσθήματος τοῦ πόνου. Οὕτω, τέλος, γίνεται ὁ αὐτοϋπνωτισμός τῶν αὐτοϋπνωτιζομένων. Ἡ ψυχή ἐπιβάλλει εἰς ἑαυτήν τήν ἀναστολήν τῆς ἐνασκήσεως τῶν ἐπί τοῦ σώματος ἐποπτικῶν καθηκόντων της καί ἐπιδρῶσα ἐπί τοῦ εἰδικοῦ κέντρου ἤ ὀργάνου τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ προκαλοῦντος τόν ὕπνον, προκαλεῖ τήν τεχνητήν ὕπνωσιν αὐτοῦ. Πάντα τά ἐπιτεύγματα ταῦτα εἶναι ἀμάχητοι μαρτυρίαι τῆς ὑπό τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐκπομπῆς εἰδικῆς ἐνδοστρεφοῦς συνειδητῆς ψυχοβολίας καί τῆς δυναμικῆς ἐπιδράσεως τῆς ψυχοβολίας ταύτης ἐπί

---

[84] Πρβλ. ἀοιδίμου Ἀρχ/του, Ἰωήλ Γιαννακοπούλου «*Ὑπάρχει ψυχή;*», σελ. 57-61 καί βιβλ. αὐτ.

[85] Πρβλ. καί Δημ. Τσάμη «*Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου...*», σελ. 40 καί βιβλ. αὐτόθι. «*Συναλλασιοῦσθαι πέφηκεν ἡ ἔξωθεν τοῦ προσώπου κατάστασις τῇ ἐντός τῆς ψυχῆς καταστάσει. Οἵαν γὰρ ἡ νοερά κίνησις αὐτῆς τὴν ἐργασίαν ἔχει, τοιαύτην καί ἡ ὄψις τοῦ προσώπου τοῖς ὁρῶσιν ἐμφαίνει τὴν ἰδίαν διάθεσιν...*».

[86] Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν διαφόρων φυλετικῶν μορφολογικῶν καί φυσιογνωμικῶν τύπων συνετέλεσαν βεβαίως καί λόγοι κλιματολογικοί κ.λπ. (Πρβλ. ἀοιδίμου Μητροπολ. Θεσ/νίκης κυροῦ Γενναδίου «*Ἡ ἐξ ἑνός ζεύγους καταγωγὴ συμπάσης τῆς Ἀνθρωπότητος*», σελ. 19-24 καί βιβλ. αὐτόθι).

τοῦ σώματος ἡμῶν, τοῦ σαρκικοῦ σκηνώματος αὐτῆς ἐπωφελῶς καί ἐπιβλαβῶς. Διότι εἶναι βεβαιωμένον πλέον ὑπό τῆς ἐπιστήμης ὅτι ὄχι μόνον ἐπωφελῶς ἀλλά καί ἐπιβλαβῶς ἐπενεργεῖ ἡ ψυχή ἐφ' ἑαυτῆς καί τοῦ σώματος.[87]

Ἐκδηλοῦται δέ λίαν ἐπωφελῶς ἐπί τοῦ σώματος ἀλλά καί ἐπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡ δύναμις καί ἡ ἐπίδρασις τῆς αὐθυποβολῆς, ὅταν ὑποβοηθῆται διά καταλλήλου προσευχῆς καί μάλιστα πιστῶν πιστευόντων εἰς τόν ἀληθινόν Θεόν, ἀλλά καί τηρούντων τάς ἐντολάς Του... Περί τῆς σημασίας τῆς προσευχῆς καί ὁ διάσημος βιολόγος Καρέλ, ἐν τῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του *Ὁ ἄνθρωπος αὐτό τό ἄγνωστον* (σελ. 103-105) γράφει, σύν ἄλλοις, ὅτι... «*ὁ ὁλοψύχως καί μετά κατανύξεως προσευχόμενος πρός τόν Θεόν θαυματουργεῖ... Ἀπομακρύνεται τοσοῦτον τοῦ κόσμου, ὥστε νομίζει τις ὅτι βαθμηδόν καί κατ' ὀλίγον ἀνέρχεται πρός τά ἄνω... Ὅταν λέγομεν προσευχήν, δέν ἐννοοῦμεν βεβαίως τήν μηχανικήν ἀπαγγελίαν τῶν τύπων, ἀλλ' ἐκείνην, δι' ἧς ἡ συνείδησις ἀπόλλυται ἐντός τῆς ἐκτάσεως τῆς Αἰωνίας Ἀρχῆς, ἐξ ἧς πηγάζει ὁ Κόσμος... Ἡ σημερινή ἀντίληψις ὅτι ἡ προσευχή δύναται νά ἐπιδράση καί νά θεραπεύση, ἐξάγεται ἐκ παρατηρήσεων ἅς ἐποίησα ἐπί ἀσθενῶν, οἵτινες ἐντός ἑνός λεπτοῦ ἀπέκτησαν τήν ὑγείαν αὐτῶν ἐκ διαφόρων ἀσθενειῶν, ὑφ' ὧν κατετρύχοντο, ὡς π.χ. φυματιώσεως τῶν ὀστῶν καί τοῦ περιτοναίου, ψυχρῶν ἀποστημάτων, πληγῶν, καρκίνου κ.ἄ. Εἰς πολλὰς μάλιστα περιπτώσεις παρέρχεται ἡ λειτουργική ἀνωμαλία, προτοῦ κἄν θεραπευθῇ ἡ ἀνατομική βλάβη. Κατά τάς τελευταίας ταύτας περιπτώσεις πρόκειται βεβαίως περί θαύματος τελουμένου ὑπό τοῦ Θεοῦ, δι' ὅ πάντοτε, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ προσευχή*». Δέν εἶναι μάλιστα ἀπολύτως ἀναγκαία (καί κατά τόν Καρέλ) ἡ προσευχή αὐτοῦ τοῦ πάσχοντος, οὐδ' ἡ προσωπική του πίστις. Εἶναι ἐπαρκής ἡ κατάλληλος προσευχή καί ἄλλου, ἀληθῶς πιστοῦ, δι' αὐτόν. Καί εἶναι ὅλως προφανές τότε ὅτι ἡ θεραπεία συντελεῖται διά τῆς θείας δυνάμεως ὡς συνήθως παρατηρεῖται κατά τάς διά προσευχῶν γονέων, τέκνων, συγγενῶν, φίλων, ἱερωμένων, θαυμαστάς ἰάσεις ἀσθενῶν, οἵτινες εἴτε λόγῳ τῆς νόσου (παραφροσύνης π.χ., ληθάργου ἤ ἄλλης βαρείας νόσου) εἴτε καί λόγῳ ἡλικίας δέν δύνανται νά προσευχηθοῦν. Ἡ προσευχή τότε προκαλεῖ ἁπλῶς τήν παρέμβασιν του Θεοῦ, ἀσχέτως τοῦ ὅτι καί ἡ ἐξωστρεφής πνευματοβολία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς δύναται νά ἐπιδράση, ἐπωφελῶς καί ἐπιβλαβῶς, ὄχι μόνον καί ἐπί ἄλλων ἀνθρώπων ἀλλά καί ἐπί τῶν λοιπῶν ἐμψύχων ἤ καί ἀψύχων ὄντων, ὡς ἀπολύτως

[87] Πρβλ. Μ. Γερουλάνου «*Αἱ ψυχικαί ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων*», *σελ. 16-17, 32 καί 87.*

ἀποδεικνύεται διά τῶν φαινομένων τῆς ἐκουσίας ἰδίᾳ βασκανίας ὡς καί τοῦ ὑπνωτισμοῦ.

Ἀλλά καί ἡ διά της γυμναστικῆς πολύτροπος ἄσκησις τοῦ σώματος ἡμῶν ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον μαρτυρίαν τῆς ὑπό τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐκπομπῆς τῆς ρηθείσης ψυχοβολίας, ὥστε δι' αὐτῆς νά δύναται νά κυριαρχῆ αὕτη ἐπί τῶν διαφόρων μελῶν καί ὀργάνων, ὡς καί ἐπί τοῦ ὅλου σώματος. Ὅπως δέ εἶναι γνωστόν, ἐκτελοῦνται διά τῆς γυμναστικῆς, κατά βούλησιν, διάφοροι ἀσκήσεις καί πράξεις ὑπό ὅρους μή ἀνήκοντας εἰς τόν κανονικόν κύκλον τῆς λειτουργίας τοῦ εἴδους. Δικαίως περί τούτων παρατηρεῖ καί ὁ A. Both (καταπολεμῶν τήν θεωρίαν τῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ σταθερῶν κέντρων, αὐτομάτως καί ἀνακλαστικῶς ρυθμιζόντων πάσας τάς κινήσεις καί πράξεις ἡμῶν),[88] ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρχῃ σταθερόν ἐγκεφαλικόν κέντρον τῆς συνδιατάξεως τῶν ἐπί μέρους κινήσεων, ἐφόσον αὗται ἐκτελοῦνται κατά βούλησιν καί ἐκλεκτικῶς κατά διαφόρους τρόπους, εἶναι δέ τόσον σύνθετοι.[89]

Τέλος, διά τῆς ἐνδοστρεφοῦς πνευματοβολίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐκτελοῦνται ἀναμφιβόλως ἤ ὑποβοηθοῦνται πρός ἐκτέλεσιν: α) Ἀσυνείδητοι ὤσεις ἤ βουλητικαί πράξεις ὑπό ἤ διά διαφόρων μελῶν καί ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν καί μετά βλάβην ἤ καί ἀποβολήν τῶν εἰδικῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων. Ἐνῶ δηλ. ἀχρηστεύεται κινητήριόν τι ὄργανον, ἤ καί ἀποκόπτεται ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας, τά ὑπολειπόμενα μεταβάλλοντα, καί αὐτομάτως, τόν συνήθη τρόπον τῆς λειτουργίας αὐτῶν ἐξυπηρετοῦσι, μέχρις ὡρισμένου ὁρίου, τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βουλητικῶν πράξεων, ἀλλά καί τῶν αὐτομάτων ὤσεων καί λειτουργιῶν, εἰς οἱονεί ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀχρηστευθέντος ἤ ἀποκοπέντος ὀργάνου. Ὡσαύτως καί ἐνῶ μανθάνομεν νά γράφωμεν διά τῆς δεξιᾶς χειρός, ἐν τούτοις καί ταύτης ὑπαρχούσης δυνάμεθα νά γράψωμεν ὄχι μόνον διά τῆς ἀριστερᾶς, ἀλλά καί διά τοῦ στόματος καί τοῦ ποδός ἄνευ ἄλλης διδασκαλίας. β) Ἐκτελοῦνται βουλητικαί πράξεις ἤ καί αὐτόματοι ὤσεις καί ὅταν αἱ μετεγχειρητικαί συνδέσεις τῶν νεύρων μετά τῶν κινητηρίων ὀργάνων δέν εἶναι κανονικαί. Διότι, ὡς γνωστόν, ἀποκοπέντος νεύρου τινός δέν ἑνοῦνται κανονικῶς, μετά τὴν ἴασιν, τά τμήματα ἕκαστης ἰνός πρός ἄλληλα μετά πάσης ἀκριβείας. Ἐν τούτοις αἱ ὀργανικαί λειτουργίαι μετά τὴν ἴασιν τελοῦνται κανονικῶς, ὄχι δέ μόνον τοῦτο ἀλλά καί ἄν διασταυρωθοῦν ἀκόμη ὁλόκληρα νεῦρα, π.χ. τά ἰσχιακά, ὀρθῶς τελοῦνται πᾶσαι αἱ βουλητικαί πράξεις, ὅσον καί οἱ αὐτόματοι ὤσεις ὡς καί πρότερον. Τό αὐτό δέ παρατηρεῖται καί ὅταν νεῦρα ὅλως διάφορα (ὡς π.χ. τό παραπληρωματικόν, τό ὑπογλώσσιον, τό γλωσσοφαρυγγικόν)

[88] Περί τοῦ ἐγκεφάλου θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενέστερον ἐν τῇ συνεχείᾳ. Διά τό ἀβάσιμον δέ τῆς ἐν λόγῳ «περί ἐγκεφαλικῶν κέντρων» θεωρίας ἰδέ καί Σπ. Καλλιάφα μνημ. ἔργ., σελ. 15-18 καί βιβλ. αὐτ.

[89] Σπ. Καλλιάφα αὐτόθ. σελ. 18-21 καί βιβλ. αὐτ.

ἀντικαταστήσουν ἄλληλα, μετά τεχνητάς ἀνωμάλους συνδέσεις[90]. Καί γ) Ἐκτελοῦνται βουλητικαί πράξεις ἤ αὐτόματοι ὤσεις καί μετά γενομένας τενοντοτομίας. Διότι, ὡς γνωστόν, κατά τὴν συστολὴν μυός τινος, π.χ. δακτύλου, συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ, ἡ προκαλούμενη ἐνεργητικὴ κίνησίς του ἐπάγεται παθητικὴν κίνησιν τοῦ μετ' αὐτοῦ συνδεομένου τένοντος, εἰς ταύτην δέ ἐπακολουθεῖ ἡ κίνησις τοῦ μέλους. Πάντα ταῦτα γίνονται σταθερῶς καί ἀναλλοιώτως, οἱονεί μηχανοκρατικῶς, ὑπό ὁμαλάς βιολογικάς συνθήκας. Δέν παρατηρεῖται ὅμως τό αὐτό καί ἐν περιπτώσει τομῆς τοῦ τένοντος. Ἐνῶ δηλαδή τέμνεται ὁ τένων καί τό μέν ἕν ἐκ τῶν τῆς τομῆς μερῶν παραμένει εἰς τὴν κανονικήν του θέσιν, ἐνῶ τό ἕτερον μετατίθεται οὕτως, ὥστε ἡ παθητικὴ αὐτοῦ κίνησις κατ' ἀνάγκην νά παραγάγῃ ὅλως διάφορον κίνησιν τοῦ περί οὗ ὁ λόγος μέλους (ἀντί κάμψεως π.χ. τάσιν τοῦ δακτύλου ἤ τανάπαλιν), ἐν τούτοις ὀρθῶς τελοῦνται ἰδίᾳ αἱ βουλητικαί πράξεις ἀλλά καί αἱ αὐτόματοι ὤσεις, ἔστω καί μετά τινα χρόνον ἀπό τῆς τομῆς[91]. Πάντα λοιπόν ταῦτα εἶναι ἀμάχητοι μαρτυρίαι τῆς ὑπό τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἐκπομπῆς δυναμικῆς ἐνδοστρεφοῦς πνευματοβολίας, δι' ἧς ἐπιδρᾷ αὐτή ἤ καί κυριαρχεῖ ἀπολύτως ἐφ' ὅλων τῶν ὀργάνων καί μελῶν τοῦ σώματος, ὅπως καί ἐπί τοῦ συνόλου αὐτοῦ καθολικῶς[92].

Προκειμένου δέ περί τῆς ἐξωστρεφοῦς πνευματοβολίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀναμφισβήτητοι ἐπίσης μαρτυρίαι τῆς ὑπάρξεως ὡς καί τῆς δυναμικῆς ἐπιδράσεώς της ὄχι μόνον ἐπί ἄλλων ἀνθρώπων[93] ἀλλά καί ἐπί ἄλλων ὄντων, ἐμψύχων καί ἀψύχων, εἶναι:

---

[90] Σπ. Καλλιάφα μν. ἔργ., σελ. 21 ἑξ.

[91] Σπ. Καλλιάφα, αὐτόθ., σελ. 23 - 24.

[92] Πρβλ. Μ. Γερουλάνου μν. ἔργ., σελ. 13. «...*Ἡ ἔκκρισις τοῦ σιέλου ἥτις ἐπιστεύετο ὅτι προήρχετο ἐκ τοῦ μηχανικοῦ ἐρεθίσματος δι' ἐπαφῆς τῆς τροφῆς ἐντὸς τοῦ στόματος, ἀπεδείχθη ὅτι δύναται νὰ συμβῇ καὶ ἐπί τῇ ὄψει τοῦ φαγητοῦ ἤ τῷ ἀκούσματι τοῦ ἤχου τῶν βημάτων τοῦ προσκομίζοντος τὸ φαγητόν*». Ἐπιδρᾷ δηλαδή ἐνδοστρεφῶς ἐπί τῶν σιελογόνων ἀδένων ἡ διά τῆς ὁράσεως ἁπλῶς ἤ τῆς ἀκοῆς σχηματιζομένη ἰδέα τοῦ φαγητοῦ, ἥτις δύναται νὰ σχηματισθῇ καὶ δι' ἁπλῆς φαντασίας. Ἡ αὐτή δ' ἀλήθεια διαπιστοῦται (ὡς γράφει ὁ ἴδιος, αὐτόθι σελ. 35), ὅταν εἰς μὲν τὴν χαρμόσυνον συγκίνησιν συγκεντροῦται περισσότερον αἷμα εἰς τὴν κεφαλὴν (ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐρυθρότης ταύτης), εἰς δὲ τὴν δυσαρέστον τοιαύτην ἀπωθεῖται τὸ αἷμα εἰς τὰ κοιλιακὰ ὄργανα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου. Τὸ αὐτό δηλαδή αἴτιον, παρεμβαινούσης τῆς ψυχῆς, ἐπιφέρει διάφορον ὀργανικὸν ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ψυχῆς ἐπί τῶν ἐν γένει λειτουργιῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος βεβαιοῦται καί «*διά τῆς ἀθροίσεως τοῦ αἵματος εἰς τόν ἐγκέφαλον, κατά τάς ἐντόνους διανοητικάς ἐργασίας*». Ἐνῶ ἡ προσήλωσις τῆς σκέψεως εἰς ἔντονον μυϊκὴν ἐργασίαν, ἔτσι ἐν τῇ ἀναμονῇ τοιαύτης, αὐξάνει τὸν ὄγκον τῶν ἄκρων.

[93]Καὶ τὸ φαινόμενον τῆς «ἰδεοπλασίας» εἰς τάς ἐγκύους γυναῖκας δέον νὰ συμπεριληφθῇ μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τῆς ἐξωστρεφοῦς ἐπιδράσεως τῆς πνευματοβολίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διότι τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μητρικῇ μήτρᾳ ἀποτελεῖ ἴδιον ὀργανισμόν. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐπιδροῦν αἱ σκέψεις (πνευματοβολίαι) τῆς μητρὸς καὶ συντελοῦν σπουδαίως εἰς τὴν ὅλην διάπλασιν τοῦ σώματός του ἀλλά καί τήν μορφήν τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται βεβαίως καί εἰς τά ἀνώτερα ζῷα, ὡς ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐπιδράσεως τῆς ψυχῆς ἐπί τοῦ σώματος (Γενεσ. Λ' 37-42). Ἀλλ' αἱ ψυχαί τῶν ζῴων δέν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρας ὑποστάσεις πνευματικάς.

α) Ἡ ὑποβολή, ἀτομική ἀλλά καί ὁμαδική, διά τῆς πρώτης τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται ὁ ὑπνωτισμός ἄλλων ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν βεβαίως πολλαί περιπτώσεις, καθ' ἅς ὡρισμένοι ἄνθρωποι, ἔχοντες ἰδιαίτερον ψυχικόν δυναμισμόν, ἐπηρεάζουν διά τῆς σκέψεως καί τῆς βουλήσεως αὐτῶν ἄλλους ἔχοντας ἀσθενέστερον τοιοῦτον καί ἐπιβάλλουν ἀσυναισθήτως, ὡς ἐπί τό πολύ, εἰς αὐτούς νά σκεφθοῦν ἤ νά ἐνεργήσουν κατά τάς ἐπιθυμίας καί θελήσεις αὐτῶν. Ἡ τελεία ὅμως ὑποβολή, δι' ἧς ἀποδεικνύεται ἡ ἐξωστρεφὴς πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καταφαίνεται ἐν τῷ ὑπνωτισμῷ ἄλλου ἀνθρώπου, ὅτε ὁ ὑπνωτιστής ἐπιβάλλεται καί κυριαρχεῖ ἐπί τῆς ψυχῆς τοῦ ὑπνωτιζομένου, προδήλως καί ἀναντιρρήτως, διά τοῦ ἀοράτου μέν ἀλλά δυναμικωτέρου ψυχικοῦ-πνευματικοῦ του καταιονισμοῦ ἐπ' αὐτοῦ. Καί ὄχι μόνον ἐξαναγκάζει τήν ψυχήν τοῦ ὑπνωτιζομένου ὅπως παύσῃ ἀσκοῦσα ἐπί τοῦ σώματος-σκηνώματός της τήν κυριαρχικήν αὐτῆς ἐξουσίαν, ἀλλά καί ἐπιβάλλει εἰς αὐτήν προσέτι νά μή γεννᾷ ἰδίας σκέψεις, νά μὴ βουλεύεται, νά μὴν κρίνῃ, καθισταμένη τυφλόν ὄργανον τῶν διά τῆς ψυχοβολίας τοῦ ὑπνωτιστοῦ μεταβιβαζομένων εἰς αὐτήν σκέψεων καί ἀποφάσεών του. Τά ἐσχάτως κατασκευασθέντα ὑφ' ἡμῶν ρομπότ καί τά δι' ἐρτζιανῶν κυμάτων τηλεκατευθυνόμενα ἀεροπλάνα, παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ τρόπου καθ' ὅν ὁ ὑπνωτιστής διευθύνει τόν ὑπνωτιζόμενον. Εἶναι δέ τόση ἡ ἐπί τῆς ψυχῆς ἀλλά καί τοῦ σώματος τοῦ ὑπνωτιζομένου ἐπίδρασις τῆς ψυχοβολίας του, ὥστε ὄχι μόνον προκαλεῖ εἰς αὐτόν διαφόρους ἀνυπάρκτους ψευδαισθήσεις-παραισθήσεις, μέχρι καί τῆς ἰδέας τῆς ἀλλαγῆς τῆς προσωπικότητος, ἀλλά καί διατηρεῖται ἡ ἐπίδρασις αὐτή ἐπ' ἀρκετόν καί μετά τὴν ἀφύπνισιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμνήσεως τῶν κατά τήν διάρκεια τῆς ὑπνώσεως τελουμένων. Ἡ ἐπιστήμη παρεδέχθη ἀπολύτως ἤδη τήν ἰδιαιτέραν σημασίαν τῆς τοιαύτης ὑποβολῆς -τοῦ ὑπνωτισμοῦ. Καί εἰς πολλάς θεραπείας χρησιμοποιεῖται οὗτος ὡς μέσον ἀποτελεσματικόν.

β) Ἡ ἑκουσία-συνειδητή βασκανία[94].

Τό φαινόμενον τῆς ἠθελημένης καί συνειδητῆς βασκανίας, πραγματοποιούμενον ὑφ' ὡρισμένων ἀνθρώπων, ἀποκληθέντων ψυχοβόλων, ὅταν προσηλώσουν τό βλέμμα αὐτῶν μέ θαυμασμόν, φθόνον ἤ καί κακὴν ἁπλῶς πρόθεσιν ἐπί ἄλλου ἀνθρώπου (ἀλλά καί ἐπί ζῴων φυτῶν καί δένδρων, ὡς καί ἀψύχων ἀντικειμένων), τελεῖται ἐπίσης προδήλως δι' ἐξωστρεφοῦς πνευματοβολίας, τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων τούτων, συνεργοῦντος, ἴσως πάντοτε, καί εἰδικοῦ δαιμονίου ἐνοικοῦντος ἐν αὐτοῖς. Ὅπως δηλαδή καί ἐν τῷ ὑπνωτισμῷ, ὁ προκαλῶν τὴν συνειδητὴν καί ἠθελημένην βασκανίαν ἐκπέμπει, διά τοῦ βλέμματος, καί κατά βούλησιν πάντοτε, ἔντονον

[94] Ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκουσία βασκανία, τελούμενη ἐν ἀγνοίᾳ καὶ χωρὶς τῆς θελήσεως τοῦ βασκανιστοῦ, περὶ ἧς θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ἐν τῷ Δ΄ Κεφαλαίῳ.

πνευματοβολίαν ἐπί ἄλλου ἀνθρώπου (ἤ καί ζῴου, φυτοῦ, δένδρου ἀλλά καί ἀψύχων ἀντικειμένων), ἡ ἐπίδρασις δέ τῆς ψυχοβολίας ταύτης εἶναι τόσον δυναμική, ἐστίν δ' ὅτε ὀλεθρία, ὥστε δι' αὐτῆς προκαλεῖται καί ὁ θάνατος ἀνθρώπων καί ζῴων, ἡ ἄμεσος ἀποξήρανσις φυτῶν καί δένδρων, ἀλλά καί ἡ καταστροφὴ ἀψύχων ἀντικειμένων, ὡς ἡ θραῦσις καθρεπτῶν, ὡρολογίων, γραμμοφώνων κ.ἄ. Τὴν ἑκουσίαν καί συνειδητὴν βασκανίαν, ὅπως καί τήν ἀκουσίαν (εἰς ἅς ἐπίστευον πάντες οἱ ἀρχαῖοι λαοί), παρεδέχθη καί ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ἀποδίδουσα δέ ταύτας μόνον εἰς πονηρά πνεύματα (δαιμόνια ἐνοικοῦντα εἰς τούς βασκανιστάς) καθιέρωσε δι' αὐτάς καί εἰδικήν εὐχήν (προσευχήν). Εἰς πονηρά ὅμως πνεύματα ὀφείλεται ἀναντιρρήτως ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀκουσία βασκανία, καθά ἐν τῷ Δ΄ κεφαλαίῳ θά ἀποδείξωμεν, ἥτις ἐκδηλουμένη πάντοτε ἐν ἀγνοίᾳ καί ἄκοντος τοῦ βασκανιστοῦ, στρέφεται πολλάκις καί κατά τοῦ ἰδίου κατόχου της[95]. Ἀλλά διά τὴν ἑκουσίαν καί συνειδητήν τοιαύτην προδήλως συντελεῖ καί ἡ ἐξωστρεφής ψυχοβολία τοῦ βασκανιστοῦ, ἐφόσον τά ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶναι πάντοτε σύμφωνα πρός τὴν βούλησίν του. Καί πραγματοποιεῖται ἐφ' ὡρισμένων ὄντων ἤ ἀντικειμένων, εὑρισκομένων μόνον εἰς ὡρισμένην ἐπίσης ἀκτῖνα τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ.

γ) Ἡ τηλεπάθεια.

Τηλεπάθεια ἀπεκλήθη ὑπό τῆς ψυχοφυσιολογίας ἡ δι' ἀγνώστου τρόπου καί ἄνευ ἀντιληπτοῦ τινος μεσάζοντος (ἤ ξένου ὁπωσδήποτε παράγοντος) μετάδοσις, εἰς ὡρισμένας μόνον περιπτώσεις, αἰσθήματος ἤ ἰδέας τινος ὑφ' ἑνός ἀνθρώπου εἰς ἄλλον, χωρίς οὗτος νά γνωρίζῃ τί σχετικῶς, ἤ καί ἡ δι' ὁραματικῶν παραστάσεων ἐπικοινωνία μεταξύ δύο ἤ περισσοτέρων ἀνθρώπων. Τά φαινόμενα τῆς τηλεπάθειας γίνονται ἀντιληπτά εἴτε ὑφ' ἑνός ἀνθρώπου (δέκτου) ἤ καί ὑπό πολλῶν, σπανίως μέν ἐν ἐγρηγόρσει (διότι ἡ ψυχή τοῦ δέκτου εἶναι ἀπησχολημένη εἰς τά βαρέα καθήκοντα τῆς ἐπιβλέψεως τοῦ ἰδίου αὐτῆς σκηνώματος, ὡς καί τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἐν ἐγρηγόρσει πολλαπλῶν καθηκόντων της), συνήθως ὅμως καθ' ὅλας τάς φάσεις τῆς μειώσεως τῶν αἰσθήσεων τοῦ δέκτου, ἀπό ἐλαφράς ζάλης, ἤ ἐλαφροῦ ληθάργου, μέχρι τοῦ ἰλίγγου καί τοῦ

[95] Πρβλ. Πλουταρχ. *Συμποσ.* Η΄, 5 καί 7. (Σ.σ.: Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν εὐχῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, δι' ὧν θεραπεύεται καί ἡ πάσης φύσεως βασκανία, ὑπάρχουν καί εἰδικοί θεραπευταί λαϊκοί, ἄνδρες καί γυναῖκες, οἵτινες δι' εἰδικῶν ἐπίσης προσευχῶν καί ἐμφυσημάτων εἰς τούς βασκανιζομένους ἐπιτυγχάνουν τήν θεραπείαν των. Προς διαπίστωσιν μάλιστα περί τοῦ ἄν ὁ ἀσθενῶν προσεβλήθη ὄντως ἤ ὄχι ὑπό βασκανίας, ῥίπτουν πρό τῆς προσευχῆς σταγόνας ἐλαίου ἐντός ποτηρίου ὕδατος καί ἀπαγγέλλουν ἀκολούθως τήν προσευχήν. Ἐάν τό ἔλαιον διαλυθῇ (διασπώμενον ἀντιφυσιολογικῶς), ἀποτελεῖ τοῦτο ἀπόδειξιν ὅτι ἔλαβε χώραν βασκανία. Ἄλλως θεωρεῖται βέβαιον ὅτι δέν ἐγένετο τοιαύτη, καί συνεπῶς πρόκειται περί ἄλλης ἀσθενείας.)

φυσιολογικοῦ ὕπνου. Διηρέθη δέ, ὑπό τῆς ψυχοφυσιολογίας καί πάλιν, ἡ τηλεπάθεια εἰς τάς ἑξῆς μορφάς[96]:

α) Τήν ἁπλῆν, καθ' ἥν ὁ δέκτης βλέπει συνήθως αὐτούσιον μόνον τόν πομπόν, ὅτε σημαίνει ὅτι θά δεχθῇ τήν ἐπίσκεψίν του, ἤ ὅτι ἐκινδύνευσεν οὗτος ἤ καί ἀπέθανε τήν ἰδίαν στιγμήν.

β) Τήν ἀναπαραστατικήν, καθ' ἥν ὁ δέκτης βλέπει ὄχι μόνον τόν πομπόν ἀλλά καί ὁλόκληρον τήν σκηνήν τοῦ γεγονότος (δυστυχήματος ἤ κινδύνου), ὅπερ ἔλαβε χώραν.

γ) Τήν ἀνακοινωτικήν, καθ' ἥν ὁ πομπός ἐμφανίζεται ἀναγγέλλων συνάμα ὡρισμένον γεγονός, ἀποχαιρετῶν ἤ δίδων ὡρισμένας παραγγελίας.

δ) Τήν ψυχοπαθητικήν, καθ' ἥν ὁ δέκτης αἰσθάνεται, ἄνευ λόγου, μίαν ἀνεξήγητον κατάπτωσιν, βαρυθυμίαν, μελαγχολίαν ἤ τάσιν πρός θρῆνον, βραδύτερον δέ ἐξακριβοῦται ὅτι τήν ἰδίαν στιγμήν ὁ πομπός ἐκινδύνευσεν ἤ ἀπέθανεν.

ε) Τήν τηλεκινητικήν, καθ' ἥν ὁ δέκτης (ἤ οἱ δέκται), κατά τήν στιγμήν τοῦ ἀτυχήματος ἤ τοῦ κινδύνου τοῦ πομποῦ μακράν εὑρισκομένου, ἀντιλαμβάνονται ἤ βλέπουσι πλησίον των τήν πτῶσιν τῆς εἰκόνος του, θραῦσιν ἤ βλάβην ἀντικειμένων του κ.ο.κ.

στ) Τήν ἠχητικήν, ὅτε ὁ δέκτης (ἤ οἱ δέκται) ἀκούουσι διάφορα ἀκουστικά φαινόμενα, ἐξ ἀοράτου προελεύσεως, οἷον ἤχους, ἁρμονίας κ.ἄ.

ζ) Τήν φωτεινήν, καθ' ἥν ὁ πομπός (ἀόρατος παραμένων) ἀνάπτει ἐσβεσμένα φῶτα - καί δή ἠλεκτρικούς λαμπτήρας - ἤ ἐμφανίζεται ὡς λευκός ἀτμός ἔχων ἀνθρώπινον σχῆμα.

η) Τήν τηλεπαθητικήν ὑποβολήν, καθ' ἥν ὁ πομπός μεταδίδει εἰς τόν δέκτην ὡρισμένην ἰδέαν.

Ἐθεωρήθησαν οὕτως, ὅλως πεπλανημένως, ὑπό τοῦ Πνευματισμοῦ καί τοῦ Ἀγγ. Τανάγρα[97] καί ἄλλων, ὡς μορφαί τη-

---

[96] Πρβλ. Ὅπως ἀναφέρεται καὶ εἰς τό πνευματιστικόν περιοδικόν «Ψυχή» (Ν/βρίου - Δ/βρίου 1972), σελ. 258, «*τὸ ἔτος 1969 ἐγένοντο πειράματα τηλεπάθειας μικρᾶς καὶ μεσαίας ἀποστάσεως εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἐδιμβούργου, Φιλαδέλφειας, Β. Καρολίνας καί Μόσχας καί ἀπέδειξαν ὅτι δέν ὑπάρχει κανέν ἐμπόδιον, ἀπό τήν ὕλην καί τήν ἀπόστασιν, πρός μεταβίβασιν τῆς σκέψεως*».

[97] Ὁ Ἄγγελος Τανάγρας (λογοτεχνικό ψευδώνυμο τοῦ Ἀγγέλου Εὐαγγελίδη) γεννήθηκε στήν Ἀθήνα. Σπούδασε στήν ἰατρική σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί συνέχισε τίς σπουδές του στή Γερμανία. Κατά τή διάρκεια τῆς στρατιωτικῆς του θητείας, εἰς τό Πολεμικόν Ναυτικόν πῆρε μέρος εἰς τόν ἑλληνοτουρκικόν πόλεμον τοῦ 1897, στούς Βαλκανίους Πολέμους καί τόν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τήν ἰδία περίοδο, διετέλεσε ὑπεύθυνος τοῦ Ὑγειονομικοῦ Τμήματος εἰς τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ, εἰς τό λοιμοκαθαρτήριον Σαλαμῖνος καί τό λιμάνι τῆς Σμύρνης ὅπου ἐπιπλέον ἐστάλη καί ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Διεθνοῦς Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς μετά τό τέλος τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀποστρατεύτηκε μέ τό βαθμόν τοῦ γενικοῦ ἀρχιάτρου καί ἠσχολήθη μέ ψυχοφυσιολογικάς μελέτας. Τό 1923 ἵδρυσε τήν πρώτην Ἑταιρείαν Ψυχικῶν Ἐρευνῶν εἰς τήν χώρα μας καί ἀπό τό 1925 ἐξέδιδε τό ἐπιστημονικόν περιοδικόν «Ψυχικαί Ἔρευναι» εἰς τό πλαίσιο τῆς κυκλοφορίας τοῦ ὁποίου διοργάνωσε καί τό τέταρτον Διεθνές Ψυχοφυσιολογικό Συνέδριον εἰς τήν Ἀθήνα. Δημοσίευσε ψυχολογικά καί παραψυχολογικά κείμενα. Ἀποτέλεσε τόν ἐκφραστήν μιᾶς σχεδόν λησμονημένης ἐποχῆς, τῆς «χρυσῆς ἐποχής» τῆς Παραψυχολογίας εἰς τήν χώρα μας.

λεπαθείας πάντα τά προμνημονευθέντα φαινόμενα, ἀλλά τά μέν ὑπό ψηφίων δ΄ καί η΄ τοιαῦτα εἶναι δυνατόν, νά προέρχωνται κατά τό πλεῖστον, ἐξ ἐξωστρεφῶν πνευματοβολιῶν τῶν ψυχῶν τῶν πομπῶν, πάντα ὅμως τά λοιπά δέν εἶναι φαινόμενα τηλεπαθητικά. Εἶναι αὐτούσιαι, κατά τό πλεῖστον, ἐμφανίσεις εἰς τούς δέκτας τῶν ψυχῶν τῶν θεωρουμένων ὡς πομπῶν, γινόμεναι συνήθως, μετά τόν θάνατόν των, ἤ καί ἀόρατοι ἐκδηλώσεις των διά τηλεκινητικῶν, ἀκουστικῶν καί ἄλλων συναφῶν φαινομένων. Τοιαῦτα ὅμως συμβολικά καί ἀλληγορικά ὀπτικά ἀκουστικά φαινόμενα παρέχονται καί ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προκαλοῦνται δέ (καί μάλιστα τά τηλεκινητικά καί ὑπό τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων, μετασχηματιζομένων -κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ- καί «εἰς ἀγγέλους φωτός» (*Β΄ πρός Κορ.* ια΄ 14). Ἀλλ' ἀπαιτεῖται πάντοτε εἰδική πνευματική κατάρτισις καί πεῖρα διά τήν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως καί προελεύσεως αὐτῶν.

6) Ὁ προφορικός λόγος ἀλλά καί ἡ νοερά ὁμιλία ἄνευ χρήσεως τῆς γλώσσης («*...λογισμοί κατηγοροῦντες ἤ ἀπολογούμενοι*», *πρός Ρωμ.* β΄ 15), ἡ νοερά ἐπεξεργασία ἰδεῶν καί σχεδίων ἐν γένει (οἱ συλλογισμοί...), ἡ ἀκαριαία μεταβίβασις τῶν σκέψεων ἡμῶν καί εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις καί ἡ ἀκαριαία ἐπίσης σύλληψις αὐτῶν παρ' ἄλλων ἀνθρώπων.

Περί τοῦ προφορικοῦ λόγου, ὡς σοβαράς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καί ὁ Ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 62 - 66 γράφει τά ἑξῆς:

«*Ἰδιάζον προσόν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ προφορικός λόγος· (δι' αὐτοῦ ἐξωτερικεύει καί ἀναπτύσσει πάσας τάς πνευματικάς του δυνάμεις..., ἅς καί τίθησιν εἰς ἐνέργειαν· τίθησι τά θεμέλια τῆς προόδου, ἀναπτύξεως καί προαγωγῆς του καί ἀφικνεῖται εἰς τήν ἀναδεικνύουσαν αὐτόν τελειότητα. Ὁ προφορικός λόγος, ὁ πρῶτος ἐξενεχθείς ὑπό τοῦ ἀνθρώπου, ἐχάραξε διά βαθείας γραμμής τό πρῶτον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τοῦ ἐπί τῆς γῆς βίου του καί ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ὥθησις πρός τά πρόσω..., ἐν ᾗ εἶναι γεγραμμένη ἡ ἐπί τῆς γῆς πορεία του. Ὁ προφορικός λόγος εἶναι ὄργανον τῆς ψυχῆς, δι' οὗ αὐτή ἐμφανίζει ἑαυτήν ἐν τῷ Κόσμῳ· εἶναι ἡ αἰσθητή εἰκών τῆς ψυχῆς ἤ τό ἰδεῶδες σῶμα αὐτῆς. Ἡ τοῦ λόγου ἀνάπτυξις εἶναι ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἡ δέ τοῦ λόγου χροιά, ὄψις τοῦ βαθμοῦ τῆς τελειότητος αὐτῆς, διότι τοιοῦτός ἐστιν ὁ λόγος, οἵα ἡ διάνοια· οἷα τά βουλεύματα, τοιαῦτα τά ἀποφθέγματα· ἵνα λαλήσῃ τό στόμα δέον πρότερον νά ἐργασθῇ ἡ διάνοια ὅταν ἡ διάνοια ἀργῇ, τό στόμα μένει ἄναυδον, διό ἵνα ἡ γλῶσσα κινηθῇ*

πρός ἔναρθρον φωνήν, δέον πρῶτον ἡ ψυχή ἤ ὁ νοῦς νά θέληση νά ἐκφράση τά διανοήματα αὐτῆς· ἵνα ρεύση ὕδωρ, δέον πρῶτον νά ὑπάρξη πηγή βρύουσα νάματα. Πηγή τοιαύτη εἶναι ἡ λογική ψυχή, ἡ διά τῆς διανοίας καί τῶν δυνάμεών της ἐκβλύζουσα τά πολύρρητα τοῦ λόγου νάματα. Τόν πρῶτον λόγον ἐξέφρασεν ἡ ψυχή ἅμα ὁ ἄνθρωπος ἤνοιξε τούς ὀφθαλμούς καί ἠτένισε τήν περί αὐτόν φύσιν, καί ἀντελήφθη τοῦ κόσμου αὐτῆς. Ἐπειδή δέ αἱ αἰσθήσεις συμπαρήγοντο τῇ ζωῇ, ὁ πρῶτος λόγος ἱστορεῖται ἀπό τῆς πρώτης ἀντιλήψεως. Ἡ Ἁγία Γραφή, τό ἀρχαιότατον βιβλίον τοῦ κόσμου[98]*, καί ἅς μή θεωρηθῇ παρά τῶν ἀρνουμένων τήν θείαν ἀποκάλυψιν ὡς βιβλίον γραφέν ἐπινοίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δέον νά θεωρηθῇ ὡς τό φιλοσοφικώτερον βιβλίον τοῦ ἀρχαίου Κόσμου. Λέγει ὅτι ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔπλασε τόν ἄνθρωπον, προσεκάλεσεν αὐτόν ἵνα δῷ ὀνόματα τοῖς ζῴοις. «Καί ἔπλασεν ὁ Θεός ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τά θηρία τοῦ ἀγροῦ καί πάντα τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ καί ἤγαγεν αὐτά πρός τόν Ἀδάμ ἰδεῖν καί καλέσαι αὐτά· καί πᾶν ὁ ἐκάλεσεν Ἀδάμ ψυχήν ζῶσαν, τοῦτο τό ὄνομα αὐτοῦ» (Γεν. Β΄ 19). Ἡ πανάρχαια αὐτή ὑπόληψις τῆς Ἀνθρωπότητος περί τῆς γλώσσης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἱκανόν ἐπιχείρημα κατά τῶν ἀρνουμένων τόν λόγον εἰς τήν λογικήν ψυχήν του καί θεωροῦντων τόν προφορικόν λόγον, ὄχι ὡς μέσον τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀναπόσπαστον, ἀλλ' ὡς αἴτιον αὐτῆς (ἡ προσαγωγή τῶν ζῴων καί ἡ πρόσκλησις τοῦ ἀνθρώπου, ἅμα τῇ διαπλάσει του, «τοῦ ἰδεῖν καί καλέσαι ὀνόματα πᾶσι τοῖς ζῴοις», τί ἕτερον ἐκφράζει ἤ τήν ὥθησιν τῆς λογικῆς ψυχῆς εἰς τό καθολικεύειν, κρίνειν καί συλλογίζεσθαι; Πῶς θά ἔδιδεν ὀνόματα, ἂν μή ἡ ψυχή ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύι αὐτῆς δέν κατενόει τάς διαφοράς τάς διακρινούσας τά ζῷα καί τούς χαρακτῆρας των; Οἱ μή δεχόμενοι τήν ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν συμφωνοῦσαν καθ' ὅλα πρός τόν ὀρθόν λόγον, καί τήν ἀνάγκην, ὀφείλουσι νά σεβασθοῦν τό φρόνημα τῆς πανάρχαιας ἐποχῆς καί νά ἀναγνωρίσωσι τό κῦρος αὐτῆς. Ἐάν μή ὁ ἄνθρωπος εἶχε λογικήν ψυχήν, θά ἐστερεῖτο καί τοῦ προφορικοῦ λόγου, οὐδέ τήν γλῶσσαν καί τά φωνητικά ὄργανα, τοσοῦτον ἁρμόδια θά ἐλάμβανεν. Τά ζῷα ἀναρμόδια πρός τοῦτο γενόμενα μαρτυροῦσι τήν ἔλλειψιν καί τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου... Ἡ στασιμότης τῶν ζῴων, καί ἡ ἔλλειψις τοῦ λόγου, εἰσί μαρτύριον τῆς ἀλογίας αὐτῶν. Οἷον χάσμα δέν διανοίγε-*

[98] Ἰδέ σύγγραμμα N. Wiseman.

ται μεταξύ ἀνθρώπου καί ζῴου διά τοῦ προφορικοῦ λόγου; Ὁποία δέ γεννᾶται διαφορά;

» Ο Carrier, σοφώτατος ἀνήρ, ὁμιλῶν περί τῆς γλώσσης τοῦ ἀνθρώπου λέγει: ὁ ἄνθρωπος κέκτηται τῆς γλώσσης τήν δύναμιν, ἥτις εἶναι τοῦ λογικοῦ φυσική συνέπεια, ἔχει δ' ἐν τῷ σώματι τά φωνητικά ὄργανα, εἰς ἅ συμβαίνει αὐτομάτως, ὅ,τι ἐν τῇ κινήσει τῶν νεύρων συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ ἐξ ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων γίνεται. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐν τῷ διαλογίζεσθαι τόν λογικόν νόμον, ὅν ἀκολουθεῖ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς γλώσσης. Τοῦτο δέν εἶναι ἐφεύρεσις, ἀλλά δῶρον τῆς φύσεως (τοῦ Θεοῦ). Ἡ δέ σχέσις τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τῆς γλώσσης πρός τόν σωματικόν ὀργανισμόν προϋποθέτει ἐκ τῶν προτέρων ὑψηλοτέραν ἀρχήν, ἀμφότερα διερευνῶσαν καί καταλλήλως αὐτά διαπλάττουσαν. Ἡ πνευματική λοιπόν τῆς γλώσσης δύναμις, καί ὁ νόμος τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ὅ,τι ἡμεῖς ὡς δῶρον τῆς φύσεως ἐκαλέσαμεν, θεωρητέον μόνον ὡς ἔργον σοφίας αὐτοσυνειδήτου καί ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα τυφλῆς τύχης. Ἀλλά τό δῶρον τοῦτο εἶναι συγχρόνως καί θέμα. Ἡ τῆς γλώσσης ἰδέα εἶναι θεῖον προϊόν, ἡ πραγματοποίησις ὅμως καί ἡ ἀνάπτυξις ταύτης ἔργον ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου[99]*. Ὅτι δέ ὁ λόγος διακρίνει τόν ἄνθρωπον τοῦ ζῴου μᾶλλον ἤ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ, ὁ Βυφών, ὁ μέγας οὗτος ἐπιστήμων λέγει: «ἐάν ἔπρεπε νά κρίνῃ τις ὁδηγούμενος ἐκ μόνης τῆς μορφῆς, ὁ πίθηκος ἠδύνατο νά θεωρηθῇ ὡς ποικιλία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Δημιουργός δέν ἠθέλησε νά πλάσῃ διά τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου πρότυπον ἀπολύτως διάφορον τοῦ ζῴου, περιέλαβε δέ τήν μορφήν αὐτοῦ καί πάντων τῶν ἄλλων ζῴων εἰς ἕν γενικόν σχέδιον.* (Σ.σ. Διότι ἐπρόκειτο νά ζήσωσι καί νά ἀναπτυχῶσιν ὀργανικῶς ἐν τῷ αὐτῷ φυσικῷ περιβάλλοντι). *Παρέχων ὅμως αὐτῷ τήν ὁμοίαν πρός τήν τοῦ πιθήκου μορφήν ἐνεφύσησεν εἰς τό σῶμα του τήν θεῖαν αὐτοῦ πνοήν. Ἐάν παρεῖχε τήν αὐτήν ἔννοιαν ὄχι πρός τόν πίθηκον ἀλλά καί τό ἀτελέστερον τῶν ζῴων, τό εἶδος τοῦτο ἤθελεν ἀποβῇ ἐφάμιλλον τοῦ ἀνθρώπου. Ζωογονούμενον ὑπό τοῦ πνεύματος ἤθελεν ὑπερέχει τῶν ἄλλων, ἤθελε σκέπτεσθαι, ἤθελεν ὁμίλει... Οἱαδήποτε λοιπόν καί ἄν ὑφίσταται ὁμοιότης μεταξύ Ὀτεντότων καί πιθήκου, τό μεσότοιχον τό χωρίζον αὐτούς εἶναι ἄπειρον διότι ὁ ἄνθρωπος ἐντός μέν φέρει τό λογικόν, ἐκτός δέ*

[99] Ἐκ τοῦ συγγράμματος Σούγκρα κατὰ Δαρβίνου.

κοσμεῖται ὑπό τοῦ «προφορικοῦ λόγου». Ὅθεν ὁ προφορικός λόγος εἶναι μαρτύριον τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου τῆς λογικῆς ψυχῆς...».

Ταῦτα γράφει ὁ Ἅγ. Νεκτάριος καί περί τοῦ «προφορικοῦ λόγου», προσθέτων, ἐν συνεχείᾳ, τούς ὑπερόχους ὡσαύτως συλλογισμούς του περί τοῦ ἐνδιαθέτου, τούς ὁποίους ἐν τοῖς προηγουμένοις παρεθέσαμεν. Ἀληθῶς δέ. Καί ὁ προφορικός λόγος εἶναι σπουδαιοτάτη ἐπίσης μαρτυρία τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρξεως πνευματικῆς, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου ψυχῆς, ἧς ἡ γλῶσσα (ὡς ὑλικόν ὄργανον τοῦ σώματος) εἶναι ἁπλοῦν ὄργανον ἐκδηλώσεως. Οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νά κινηθῇ αὐτή πρός ἔκφρασιν προφορικοῦ λόγου, ἤ ἐκβολήν φωνῆς ἤ κραυγῆς, ἐάν δέν ἀποφασίσῃ τοῦτο προηγουμένως ἡ ψυχή. Παραστατικώτερον ὅμως διακρίνεται ἡ ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρα ἐνσυνείδητος ὑπόστασις τῆς ψυχῆς ἡμῶν διά τοῦ «ἐνδομύχου λόγου», τῆς «νοερᾶς» ὁμιλίας. Κατά τήν διάρκειαν τῶν νοερῶν συλλογισμῶν καί σκέψεων ἡμῶν, τῶν γινομένων ἰδίᾳ εἰς τάς πνευματικάς ἡμῶν προπαρασκευάς πρός ἐκφώνησιν δημοσίων λόγων-ὁμιλιῶν χωρίς νά προηγηθῇ γραπτόν σχέδιον, ἐπίσης δέ κατά τάς προετοιμασίας σχεδίων τῶν διαφόρων μελετῶν καί ἔργων ἡμῶν διακρίνεται σαφῶς ἀκουσμένη ἐν ἡμῖν ἡ νοερά φωνή τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ὁμιλούσης ἄνευ τῆς γλώσσης καί ἐγκρινούσης-ἀποδεχομένης ἤ ἀπορριπτούσης τάς ὑπ' αὐτῆς καί πάλιν γεννωμένας σχετικάς ἑκάστοτε σκέψεις ἤ ἰδέας. Ὁ προφορικός λόγος εἶναι πάντοτε προϊόν-ἀποτέλεσμα τῶν εἰς ἀποφάσεις μεταβαλλόμενων σκέψεων καί συλλογισμῶν ἡμῶν, ἐκδηλουμένων διά τῆς γλώσσης, ὡς ὀργάνου, ἐνάρθρως, κατόπιν εἰδικῶν πάντοτε πνευματοβολιῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν συνειδητῶς καί ἐλλόγως ἐκπεμπόμενων ἤ ἐξαπολυομένων. Σοφῶς οἱ πρόγονοι ἡμῶν διετύπωσαν τό ἀπόφθεγμα «*μή προτρεχέτω ἡ γλῶσσα τῆς διανοίας...*». Ἀλλ' αἱ πνευματοβολίαι αὐταί τῆς ψυχῆς ἡμῶν, αἱ προκαλοῦσαι (διά τῆς γλώσσης ὡς ὑλικοῦ ὀργάνου) τόν ἔναρθρον λόγον, δύνανται νά ἐξωτερικευθοῦν νοερῶς καί ἄνευ χρήσεως τῆς γλώσσης, ἀπ' εὐθείας δηλαδή, ὅτε ἔχομεν τό φαινόμενον τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως. Αἱ σκέψεις καί αἱ ἀποφάσεις, αἱ ἰδέαι ἡμῶν γενικῶς, ἐκπεμπόμεναι ἀπ' εὐθείας ὑπό τῆς ψυχῆς ὡς νοεραί πνευματοβολίαι, φθάνουσιν ἀκαριαίως καί εἰς τά πέρατα τῆς οἰκουμένης, χωρίς νά χρησιμοποιηθῇ οὐδέν ἄλλο ὑλικόν ὄργανον ἤ μέσον. Ἐάν δ' ὑπάρχει ἐκεῖ κατάλληλος δέκτης, δύναται νά συλλάβῃ τάς ἐκπομπάς ταύτας καί νά ἀντιληφθῇ τῶν ἰδεῶν καί σκέψεων ἡμῶν. Εἰς γενόμενα ἐσχάτως πειράματα μεταβιβάσεως σκέψεως εἰς μακράς ἀποστάσεις ὑπό τῆς Ἑλληνικῆς ἰδίᾳ Ἑταιρίας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν» ἀπεδείχθη ἀρκούντως καί πειραματικῶς ἡ ἀλήθεια αὕτη. Ἀλλ' αἱ πνευματοβολίαι αὐταί τῆς ψυχῆς ἡμῶν, αἱ μεταβιβάζουσαι ἀκαριαίως καί εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις τάς ἡμετέρας σκέψεις, δεν εἶναι, ἐπαναλαμβάνομεν, κυμάνσεις-ἀκτινοβολίαι ὑλικαί. Δέν ἔχουσιν σχέσιν (πολύ δέ περισσότερον δέν ταυτίζονται) πρός τάς ἠλεκτρικάς κυμάνσεις τάς ὑπό τοῦ σώματος

ἡμῶν, καί δή τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπομένας, τάς ὁποίας διεπίστωσαν ἐσχάτως οἱ Σαρπαντιέ, Μπεκερέλ, Ραϊχεμπούχ κ.ἄ., καί εἶναι γνωσταί ὡς «κύματα Χάνς, Μπέργιερ καί Κατσαμάλλι». Διατρέχουν δέ τό διάστημα ἀκαριαίως, ἄνευ μεσολαβήσεως χρόνου (ἀπαιτουμένου ὁπωσδήποτε εἰς πᾶσαν ὑλικήν ἀκτινοβολίαν) καί διαπερνοῦν τήν ὕλην χωρίς νά ἐμποδίζωνται παρ' οὐδενός κωλύματος. Κλείσατε τούς ὀφθαλμούς ὑμῶν, πρός μείζονα ψυχικήν συγκέντρωσιν (διότι δύνασθε νά πράξητε τό αὐτό καί μέ ἀνοικτούς ὀφθαλμούς), καί ἀφήσατε τήν ψυχήν ὑμῶν νά ἐκπέμψῃ τούς πνευματικούς αὐτῆς προβολεῖς πρός οἱανδήποτε κατεύθυνσιν τῆς ὑδρογείου ἤ του ὑλικοῦ Σύμπαντος. Αἱ σκέψεις καί αἱ ἰδέαι ὑμῶν, ὡς νοεραί πνευματοβολίαι-κυμάνσεις, θά φθάσουν ἀκαριαίως ὅπου θελήσητε. Τοῦτο δέν εἶναι φαντασία, οὔτε ἀνάπλασις παραστάσεων. Εἶναι συνειδητή νοερά πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν, μή περιέχουσα μονάδας ὕλης, ὡς πιστεύουν τόσον οἱ ὀπαδοί τῆς ψυχοφυσιολογίας, ἀλλά καί οἱ πνευματισταί. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν πνευματοβολιῶν τούτων τῆς ψυχῆς ἡμῶν δυνάμεθα νά περιλάβωμεν ὅλην τήν ὑδρόγειον, τό πλανητικόν ἡμῶν σύστημα, τόν γαλαξίαν ἡμῶν, τό ὑλικόν Σύμπαν. Ἐπλάσθη ἡ ψυχή ἡμῶν κατ' εἰκόνα τοῦ Ἀπείρου Θεοῦ, καί ὡς φύσις καί οὐσία πνευματική εἶναι, μικρός πνευματικός ἥλιος, πεπερασμένη, ἀλλά νοοῦσα, ἤτοι πνευματική (ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητος) οὐσία,[100] ἐν ἀντιθέσει πρός τήν ὕλην -ὑφ' ὅλας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς- ἥτις εἶναι ἄνους (ἄρα δέ καί χωρίς συνειδήσεως) πεπερασμένη ἔκτασις-χῶρος. Καί ὡς πνευματική καί ἐνσυνείδητος ἔντασις, ἐκπέμπει διηνεκῶς (κατά τήν φύσιν τοῦ πνεύματος) πνευματοβολίας-σκέψεις, ἰδέας ἐνδοστρεφῶς καί ἐξωστρεφῶς.

7) Ἡ συνειδητή μνήμη, ἀνάπλασις καί ἀναγνώρισις καί ἡ συνειδητή προσοχή, γνῶσις, ἐπιστήμη καί φαντασία.

Περί τῶν ἰδιοτήτων καί ἐκδηλώσεων τούτων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 92 - 104, γράψει ὡσαύτως τά ἑξῆς:

«α) *Περί μνήμης.*

Πρῶτον φαινόμενον ὅπερ ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς ἐκπηγάζει εἶναι ἡ μνήμη. Εἶναι δέ ἡ μνήμη ἡ τήρησις τοῦ σημείου τῆς ἐντυπώσεως ἐν τῇ ψυχῇ πρός ἀπόκτησιν γνώσεως. Ἡ μνήμη ὡς αἰσθητική γνῶσις δύναται νά ᾖ κοινή καί εἰς τά ζῷα διά τάς παραγομένας ἐντυπώσεις, ἀλλ' ἡ διακρίνουσα αὐτάς διαφορά εἶναι μεγίστη (διότι ἡ διεγειρομένη (εἰς τά ζῷα) ἐντύπωσις πρῶτον στερεῖται τῆς ἐλλόγου περιέργειας καί δεύτερον δέν ἀναφέρεται εἰς λογικήν ψυχήν, ἀλλ' ἐναπομένει πάντοτε αἰσθητική. Οὔτε ἡ περιέργεια τοῦ κυνός, οὔτε ἡ περιέργεια τῆς γαλῆς, οὔτε ἡ περιέργεια τοῦ

[100] Ὁ Τρισυπόστατος Θεὸς εἶναι ἄπειρος πνευματική, ἄρα δὲ ἐνσυνείδητος Οὐσία.

πιθήκου, ἐάν ἐπεκτείνωμεν ἔτι τόν λόγον, ἔχει ἐλατήριον τήν πρόσκτησιν γνώσεως τινος, οὔτε φθάνει εἰς τήν λογικήν βαθμίδα, ἀλλ' ἐναπομένουσι μόνον ἐν τῇ ἕξει. Ἑπομένως ἡ μνήμη αὐτῶν οὐδέν ἄλλο δύναται νά θεωρηθῇ ἡ ἕξις ἁπλῆ καί ἔμφυτος μηδεμίαν ἔχουσα ἀναλογίαν πρός τήν μνήμην τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπόδειξις ὅτι οὔτε γνώσεις ἔχουσιν, οὔτε ἰδέας, ἀλλά μόνον ἕξεις, καί ταύτας πολλάκις διά τῆς βίας ἤ τῆς ἀνάγκης ἀποκτωμένας (διότι ἐάν μή αἱ ἐντυπώσεις ἀποβῶσι γνώσεις ἐν τῇ συνειδήσει, τότε ὡς ἁπλαῖ πληροφορίαι περιπίπτουσα εἰς τήν λήθην. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τά ζῷα. Διότι αἱ ἐντυπώσεις δέν γίνονται ἀντιλήψεις· μνήμη δέ εἶναι ἀντίληψις καί ὄχι ἐντύπωσις.

»Οἱ Δαρβινισταί ἀποδίδουσιν εἰς τά ζῷα ζωηράν μνήμην καί ἀνάμνησιν, διότι ὁ κύων μετά πολυετῆ ἀπουσίαν ἀναγνωρίζει τόν κύριόν του, ἡ κάμηλος τόν ἐχθρόν της καί ὅλα τά ζῷα τάς φωλεάς των καί τούς τόπους τῶν διατριβῶν των, τά δέ ᾠδικά πτηνά ἐπαναλαμβάνουσι τά διδαχθέντα αὐτοῖς δι' ὀργάνων μουσικά τεμάχια καί ὁ κύων ἐνθυμεῖται ὡς ψιττακός νά προφέρῃ λέξεις. Ἀλλ' ἄραγε τοῦτο δυνάμεθα νά θεωρήσωμεν ἔργον μνήμης; Εἶναι ἄραγε ἀνάμνησις, ἡ βαθεῖα ἐντύπωσις μετά κόπου διά σμίλης ἐγχαραχθεῖσα ἐν τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ τοῦ ζῴου; Ἡ μνήμη προϋποθέτει ἀντίληψιν καί ἐπίγνωσιν (ἡ δέ ἀνάμνησις ἄνευ τούτων εἶναι ἀδύνατος, διότι ἡ ἐντύπωσις ὡς παροδική ὑπό ζωηρότερων καί ἀλλεπαλλήλων καταληφθεῖσα παραστάσεων περιπίπτει εἰς λήθην. Τά ζῷα δέν δύνανται νά ἔχωσιν ὁμοίαν πρός τήν τοῦ ἀνθρώπου μνήμην, διότι δέν ἔχουσι λογικήν ψυχήν, ὅπως κινῇ τήν περιέργειαν αὐτῶν ἐκ φιλομαθείας πρός πλουτισμόν γνώσεων. Οὐδέποτε τό ζῷον θά ἐνθυμηθῇ ὅτι εἶδεν ἤ ὅτι διέμεινεν εἰς πολλούς τόπους, ἐάν μή ἐπιστρέψῃ αὖθις εἰς τόν ἴδιον τόπον. Ἡ ἀνάμνησις αὕτη δέν εἶναι ἀνάμνησις, ἀλλ' ἀναπαράστασις τῆς αὐτῆς ἐντυπώσεως ἐπί τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς. Ὁ κύων ἀναγνωρίζει μετά πολυετῆ ἀπουσίαν τόν κύριόν του, ἀλλά τίς οἶδεν ὅτι καθ' ὅλον τό χρονικόν τοῦτο διάστημα ἀνεμιμνήσκετο αὐτοῦ;[101] Ὅτι ἐπελάθετο αὐτοῦ εἶναι ἀναμφίβολον, διότι κατέπεσεν βαθμηδόν ἡ ἐντύπωσις εἰς λήθην ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν παραστάσεων. Ἀλλ' ἡ παρουσία του ἀναπαριστᾶ τήν πρώτην εἰκόνα καί ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς διεγερθείσης ἐντυπώσεως ἀναγνωρίζει τόν κύριόν του, ὡς καί ἡ κάμηλος

[101] Διά τήν τοιαύτην ἀναγνώρισιν ὑποβοηθεῖται ἀναντιρρήτως ὁ κύων καί ὑπό τῆς ὀσφρήσεως, ἥτις ἐδόθη εἰς αὐτόν ἰδιαιτέρως ἔντονος προς ἐπιτέλεσιν τοῦ εἰδικοῦ προορισμοῦ.

τόν πλήξαντα αὐτήν. Βεβαίως, οὐχ' ἡ ἀδιάλειπτος μνήμη τοῦ ἐξερεθισμοῦ συνετέλεσεν, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ προσώπου προκάλεσεν τόν αὐτόν ἐξερεθισμόν κατ' ἀνάκλασιν, ὡς ἡ ράβδος ἡ πλήξασα τήν γαλῆν εἶναι διηνεκές φόβητρον (γαλῆ ἐκτυφλωθεῖσα τόν ὀφθαλμόν ὑπό ἀλέκτορος, ἅμα τῇ παρουσίᾳ του ἐξηγριοῦτο καί ἔφευγεν. Αἱ τοιαῦται ἀναμνήσεις εἰσίν αἰσθητικαί καί τοπικαί, ἄλλως ἔχρῃζον καί εἶδος τι μνημονικοῦ τά ζῷα, ἀναλόγου πρός τάς ἀνάγκας των, διότι ἡ παντελής αὐτοῦ ἔλλειψις, θά ἐπέφερε τήν καταστροφήν των. Πῶς λόγου χάριν τά πτηνά ἐν μέσῳ πυκνότατου δάσους θά ἀνεγνώριζον τό δένδρον, ἐν ᾧ ἡ φωλεά των, καί μάλιστα τά ἀποδημητικά πτηνά τά μεταλλάσσοντα ζώνας καί κλίματα; Πῶς ἡ θαλασσία χελώνη μετά τεσσαράκοντα ἠριθμημένας ἡμέρας θά ἐξήρχετο τῆς θαλάσσης καί θά ἀνεγνώριζε τήν φωλεάν της μεταξύ πολυαρίθμων τοιούτων...; αἱ δέ μέλισσαι πῶς θά ἐγνώριζον τήν κυψέλην μεταξύ πολλῶν τοιούτων ἀδιαλείπτως μετατοπιζομένων ὑπό τῶν μελισσουργῶν καί οἱ μύρμηκες τήν ἑαυτῶν;... [102] *Πῶς τό ἀρτίως γεννηθέν πρόβατον καί πλεῖστα ἄλλα ζῷα ἀναγνωρίζουσι τάς τικτούσας αὐτά μεταξύ χιλιάδων;* (σ.σ. Καί ταῦτα ὑποβοηθοῦνται ἰδίᾳ ὑπό τῆς ὀσφρήσεως)... *Τό φαινόμενον τοῦτο οὐδέν ἕτερον μᾶς διδάσκει ἤ ὅτι ἡ θεία πρόνοια ἐπροίκισε τά ζῷα μέ μνήμην ἔμφυτον ἤ ἔνστικτον, ὡρισμένου κύκλου, πρός συντήρησίν των, καί διαιώνισιν τοῦ εἴδους των, καί ἀνάλογον, ἑκάστῃ συνομοταξίᾳ, πρός τάς φυσικάς αὐτῆς ἀνάγκας. Ἡ ὑφισταμένη διαφορά μεταξύ τῆς μνήμης τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ ζῴου εἶναι κατά τό ποσόν καί τό ποιόν διάφορος καί οὐδεμίαν ἐπιδέχεται σύγκρισιν... Ὁποία μνήμη δύναται νά παραβληθῇ πρός τήν μνήμην τοῦ Μιθριδάτου, ὅστις ὡμίλει 22 γλώσσας ἤ διαλέκτους, πρός τήν μνήμην τοῦ Ἀδριανοῦ καί τοῦ Θεμιστοκλέους, οἵτινες ἐγνώριζον κατ' ὄνομα ἅπαντας τούς συμπολίτας των; τί κοινόν πρός τήν μνήμην πολλῶν νεωτέρων ὁμιλούντων 10, 20-50 γλώσσας, ὡς ὁ Μιζοφάντης; ὁποία σχέσις μεταξύ τῆς μνήμης τοῦ Σκαλιέρου τοῦ ἀποστηθίσαντος τόν Ὅμηρον εἰς 22 ἡμέρας καί τούς ἄλλους ποιητάς εἰς 120 ἡμέρας καί τῆς μνήμης τοῦ κυνός;...*

---

[102] σ.σ. Αἱ ἀναγνωρίσεις αὗται πραγματοποιοῦνται ἀσφαλῶς καί διά τῆς ὀσφρήσεως, ἐκκρινομένης εἰδικῆς ὀσμῆς ὑφ' ἑκάστου σμήνους μελισσῶν ἤ μυρμήκων, ἅμα τῷ ἀποχωρισμῷ των ἐκ τοῦ προηγουμένου μητρικοῦ τοιούτου. Ὀφείλεται δέ καί τούτο ἀναντιρρήτως εἰς τήν ἄπειρον σοφίαν, δύναμιν καί πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα τά ἔντομα ταῦτα ἀναγνωρίζωνται μεταξύ των, ἀλλά καί ἀνευρίσκουν εὐκόλως τό νέον αὐτῶν σμῆνος καί τήν νέαν κυψέλην ἤ φωλεάν αὐτῶν.

»Ὅθεν ἡ μνήμη ὑπό τήν ἀληθῆ αὐτῆς σημασίαν εἶναι ἰδιάζον προσόν τοῦ ἄνθρωπον καί μόνος αὐτός μέμνηται καί ἀναμιμνήσκεται, καί μόνον οὗτος δι' αὐτῆς διδάσκεται, προάγεται καί τελειοῦται... Ἴδωμεν δέ ἂν τά ζῷα ἔχουσι καί προσοχήν πρός τι, διότι ἡ μνήμη ἀπαιτεῖ προσοχήν, ἐξ ἧς ἐνισχύεται ἤ ἀπορρέει.

»β) *Περί προσοχῆς.*

»Προσοχή εἶναι ἡ σκῆψις τοῦ νοός πρός τι κινούμενον ὑπό τῆς βουλήσεως· ἄνευ προσοχῆς ἄπειρα ἀντικείμενα παρέρχονται πρό τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν χωρίς νά ἐναπολίπωσιν οὐδεμίαν ἐντύπωσιν. Διά τῆς προσοχῆς λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἐντύπωσιν εἰκόνος τινος, ἐνσκήπτει τόν νοῦν του πρός ἀντίληψιν ἤ ἐννόησιν, διά δέ τοῦ διασκεπτικοῦ ἐξευρίσκει τάς ποιότητας ἤ ἰδιότητας τῶν ὁρωμένων.

»Διά τῆς προσοχῆς ἐμφαίνεται ἡ δύναμις τῆς διανοίας, κατά δέ τόν βαθμόν τῆς ἐξουσίας, ἀγχινοίας καί βαθύνοιας ἀναδεικνύεται ἡ εὐφυία, ἡ μεγαλοφυία ἤ ἡ μικρόνοια.

»Διά τῆς προσοχῆς, ἐνεργείᾳ τῶν αἰσθητικῶν δυνάμεων, φέρει ὁ ἄνθρωπος τάς ἐπί τῶν διαφόρων ἀντικειμένων κρίσεις του, συγκρίνει καί διακρίνει αὐτά ἀπ' ἄλληλα καί ἀποφαίνεται περί τῆς ποιότητος ἤ ἰδιότητος αὐτῶν. Διά τῆς προσοχῆς λαμβάνει τάς ἀκριβεῖς ἤ ἀνακριβεῖς πληροφορίας καί συναισθάνεται ὅτι ἐγνώρισεν ἤ ὅτι ἀγνοεῖ ἔτι τι. Διά τῆς προσοχῆς ἐξάγει τήν ἔννοιαν τῆς μονάδος, ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῶν γνώσεων, καί κατανοεῖ τό ἀδιαχώρητον· δι' αὐτῆς ἐξετάζει ἑαυτόν, κρίνει τάς πράξεις του, ἀναγνωρίζει τήν προσωπικότητα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καί τίθησι τάς βάσεις τῆς προόδου του. Ἡ προσοχή ἀναδεικνύει τόν ἐπιστήμονα, τόν καλλιτέχνην, τόν σοφόν, τόν ρήτορα, τόν μουσικόν, τόν ἠθοποιόν, τόν τεχνίτην... Δι' αὐτῆς ἀνάγεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τήν ἠθικήν τελειότητα.

» Τά ζῷα στεροῦνται προσοχῆς, διότι στεροῦνται βουλήσεως καί νοῦ διασκεπτικοῦ· διά τοῦτο εἶναι καί ἀπερίεργα καί ἀφιλομαθῆ καί ἐστερημένα πάσης ἐξωτερικῆς γνώσεως· ἡ φιλομάθεια καί ἡ περιέργεια εἰσίν ἀναπόσπαστα προσόντα τῆς διανοίας. Ὅθεν τά ζῷα ὡς ἐστερημένα προσοχῆς, εἶναι ἐστερημένα διανοίας καί μνήμης διότι οὐδέν ἔμαθον διά νά ἀπομνημονεύσωσιν. Ἡ προσοχή ὡς καί ἡ μνήμη εἶναι ἰδιάζοντα προσόντα τοῦ ἀνθρώπου, διό-

τι μόνον οὗτος ἔχει καί ταμεῖον γνώσεων, ὅπερ ὀφείλει νά πλουτίση καί αὐτός μόνος δεῖται μνήμης καί προσοχῆς[103].

»γ) *Περί γνώσεως.*

»*Γνῶσις εἶναι ἡ ἀποκτηθεῖσα ἰδέα ἐκ τῆς ἐντυπώσεως καί ἀπόρροια ἀντιλήψεως διά τῆς προσοχῆς γινομένη· εἶναι δέ ἔργον τῆς διανοίας καί ἀπόλαυσις ἠθική. Πρός ἀπόκτησιν γνώσεώς τινος ὀφείλομεν νά θελήσωμεν νά ἐπιστήσωμεν τήν προσοχήν ἡμῶν εἰς ἀντικείμενόν τι, νά ἀντιληφθῶμεν αὐτό· ἡ δέ διάνοια νά τό ἐξετάση καί νά κατηγορήση τάς ἰδιότητας αὐτοῦ· ἡ ἐξαχθεῖσα κατηγορία εἶναι ἡ παραμείνασα ἐν τῇ συνειδήσει πληροφορία, ἡ ἰδέα, ἡ γνῶσις, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἐπλούτισε τό ταμεῖον τῶν γνώσεών του. Συμβαίνει ἆρά γε αὐτό καί μέ τό ζῷον; Μεταβάλλονται αἱ παραστάσεις εἰς γνώσεις; Πλουτίζει τό ζῷον διά τῶν παραστάσεων τό ταμεῖον τῶν γνώσεών του;*

»*Δυστυχῶς, ὅ,τι εἴπομεν περί τοῦ ἀνθρώπου δέν δυνάμεθα νά εἴπωμεν καί περί τοῦ ζῴου· ὅτι αἱ παραστάσεις δέν μεταβάλλονται εἰς γνώσεις τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς: α) Ἐκ τῆς ἐντελοῦς ἀπροσεξίας του καί τῆς ἐλλείψεως περιέργειας ἕνεκα τῶν ὁποίων διατρέχει ἀδιαφόρως τά πλήρη ἀξιοθεάτων καί ἀξιοπερίεργων ἀντικειμένων διαστήματα· β) ἐκ τῆς ἐλλείψεως διασκεπτικοῦ νοῦ καί ἐνδιάθετου καί προφορικοῦ λόγου, ὅπως καθολικεύη, κρίνη καί συλλογίζεται καί γ) ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὁμοίας πρός τήν τοῦ ἀνθρώπου μνήμης διότι πῶς ἄνευ προσοχῆς ἡ παράστασις θά ἐντυπωθῇ, πῶς δέ ἄνευ ἐντυπώσεως θά ἀντιληφθῇ; πῶς δέ ἄνευ ἀντιλήψεως ὁ νοῦς καί ὁ λόγος θά ἐξετάση αὐτήν; πῶς δέ θά κατηγορήση αὐτῆς τάς ἰδιότητας, χωρίς νά παραβάλη καί παραλληλίση αὐτάς πρός ἑτέρας καί γνωρίση τάς διαφοράς, ἤ τάς σχέσεις πρός τάς προηγουμένας; Τό ζῷον ἄρα παθητικῶς διατελεῖ καί ὄχι ἐνεργητικῶς πρός τούς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐρεθισμούς· αἱ δέ παραστάσεις του εἶναι ὅλως αἰσθητικαί, αἵτινες ἐπειδή δέν ἔλαβον βαθεῖαν ἐντύπωσιν, οὐδ' ἐγένοντο γνῶσις διά τοῦ διασκεπτικοῦ του, ὀλίγον μόνον χρόνον παραμείνασαι ὡς παραστάσεις, ἐξέπεσαν εἰς λήθην ἅμα διεδέχθησαν αὐτάς ἕτεραι. Διό τό ζῷον οὔτε γνώσεις*

[103] Σ.σ.: Ὅτι ἡ προσοχή εἶναι καθαρῶς πνευματικὸν φαινόμενον ἀποδεικνύεται καί ἐκ τῆς μερικῆς ἤ καί ὁλικῆς ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων αἰσθήσεων, ὅταν προσέχομεν εἰς τὶ τελείως συγκεντρωμένοι.

ἔχει, οὔτε δύναται νά ἀποκτήσῃ τοιαύτας, οὔτε νά τελειωθῇ δύναται, οὔτε τέχνην τινα δύναται ἐν γνώσει νά ἐκμάθῃ.

»δ) *Περί ἐπιστήμης.*

»Ἡ ἐπιστήμη εἶναι δημιούργημα καί κτῆμα τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος ὁρμώμενος ἐξ ἐμφύτου περιέργειας πρός φιλομάθειαν ἐξετάζει καί ἐρευνᾷ πάντα τά ἀντικείμενα τά προσπίπτοντα εἰς τάς αἰσθήσεις του καί ἐπιθυμεῖ νά γνωρίσῃ καί νά κατηγορήσῃ αὐτῶν τάς ἰδιότητας. Ἡ πληθύς καί ποικιλία τῶν ἀποκτηθεισῶν γνώσεων ἀναγκάζει αὐτόν νά διακρίνῃ αὐτάς εἰς ὁμοειδεῖς καί ἑτεροειδεῖς καί νά ὑπαγάγῃ ταύτας εἰς τάξιν τινα ὅπως, καί διά τοῦ ἐποπτικοῦ νοῦ, λαμβάνῃ εὐκόλως τήν ἰδέαν τοῦ καθ' ὅλου καί καθιστᾷ πλήρεις τάς γνώσεις αὐτοῦ. Διά τῆς διαιρέσεως ταύτης εἰς τάξεις καί εἴδη ἐπιτυγχάνεται ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας, ἡ ἐξάσκησις τῆς ὁποίας εἶναι ὁ σκοπός τῆς Ἐπιστήμης καί ἡ ἀκριβής καί κανονική γνῶσις τῶν ὄντων ὡς ταῦτα ἔχουσιν. Ἡ Ἐπιστήμη ἄρα ἀνάγεται εἰς τό ἐπιστητόν, εἶναι δέ τοῦτο γενικόν ἤ μερικόν· ἑπομένως καί ἡ ἐπιστήμη εἶναι γενική ἤ μερική.

»Ὡς ἐκ τῶν αἰσθητικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἡ Ἐπιστήμη ἀνέκαθεν διῃρέθη εἰς δύο τάξεις, εἰς τό θεωρητικόν καί τό πρακτικόν, καί τό μέν θεωρητικόν ἀνεβίβασεν τόν ἄνθρωπον εἰς τήν οἰκείαν αὐτοῦ θέσιν, τό δέ πρακτικόν ἐξωκεῖλαν τόν ὑπεβίβασε. Διότι αἱ πρακτικαί γνώσεις, ὁπόταν δέν συνδυάζωνται μετά πνευματικῶν, δηλαδή ἠθικῶν, ἀντιστρατεύονται πρός τό πνεῦμα τῆς καθαρᾶς Ἐπιστήμης, ἐπαυξάνουσι τάς ἀνάγκας καί σύρουσιν εἰς τήν ἀπώλειαν... Διά τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης ὁ ἄνθρωπος ἀνυψοῦται εἰς ὕψος δυσθεώρητον· τό ἀνθρώπινον πνεῦμα μεταρσιοῦται καί ἀποβαίνει θεοειδές. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐμφαίνεται ἡ μεγαλόνοια καί ἡ εὐφυία τοῦ ἀνθρώπου, αἵτινες ὑπό διαφόρους μορφάς, τῆς ἀγχινοίας, τῆς ὀξυνοίας καί τῆς βαθυνοίας ἐμφανιζόμεναι, κατά διαφόρους περιστάσεις καί ἀνάγκας, ἀναδεικνύουσι τούς μαθηματικούς, τούς καλλιτέχνας, τούς ῥήτορας, τούς φιλοσόφους καί ἐν ἑνί λόγῳ τούς μεγάλους ἄνδρας[104]*. Αὕτη ἐξευρίσκει τά ἀξιώματα καί θεωρήματα τῶν μαθηματικῶν*

[104] Σ.σ.: Αἱ διάφοροι ἐξαιρετικαί ψυχικαί δυνάμεις (ἐν αἷς καί αἱ ποικίλαι μεγαλοφυΐαι) παρέχονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὡρισμένας ψυχάς, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξυπηρετηθῇ τὸ ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου τελεσιουργούμενον μυστηριῶδες ἔργον Του θετικῶς καί ἀρνητικῶς. Ἰδιαιτέρως δέ αἱ πνευματικαί δωρεαί-τά πνευματικά χαρίσματα, εἰς τούς ὀρθῶς πιστεύοντας εἰς τὸν Κύριον, ἀλλά καί τηροῦντας τάς ἐντολάς Αὐτοῦ (*πρός Ἐφεσ.* δ΄ 11-12 κ.ἄ.).

*ἐπιστημῶν, δι' αὐτῶν ὁ ἱστορικός ἀφηγεῖται οὐ ξηρῶς τήν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀναζητῶν τά πρός κίνησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος μέσα ἐξευρίσκει τόν τρόπον ὅπως ἐπιβάλῃ τάς ἑαυτοῦ κρίσεις ἐν τῇ τερπνῇ ἀφηγήσει καί προφητεύει ἤ ἀποφαίνεται ἀποφθεγματικούς περί τοῦ ἀπωτάτου μέλλοντος. Τοῦτο συμβαίνει καί εἰς πᾶσαν Ἐπιστήμην. Διά τῆς ἐπιστήμης ὁ ἄνθρωπος, καί τῶν θείων δώρων τοῦ πνεύματος του, ἀναπτύσσει τάς τέχνας καί τάς ἐπιστήμας, ἐξέρχεται τοῦ περιορισμένου κύκλου τῆς γηΐνης σφαίρας, ἀνυψοῦται ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν καί εἰσέρχεται εἰς τό ἄπειρον, ὅπως ἐποπτεύσῃ αὐτό καί ὑποβάλῃ εἰς τούς ὑπολογισμούς του. Ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τό δημιουργικόν αὐτοῦ πνεῦμα λαμβάνει σάρκα καί ὀστᾶ καί ἐνσωματούμενον ἐμφανίζεται ὑπό τήν μορφήν ποικίλων μεγαλουργημάτων, ἡ δέ θαυμάσια αὐτοῦ δεξιότης, ὑπό τήν ὁδηγίαν τῆς Ἐπιστήμης, ἐκτελεῖ θαύματα, δι' ἃ ἐπίσπαται τόν θαυμασμόν καί προκαλεῖ τήν ἔκπληξιν. Διά τῆς Ἐπιστήμης τό ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀποβαίνει φάρος φωτεινός διαφωτίζων τόν ποντοπόρον ἄνθρωπον ἐν ταῖς θαλασσοπορίαις του, πρός ἀνακάλυψιν τῆς γῆς τῆς σωτηρίας, (*σ.σ.: ἤδη, καί πρός διερεύνησιν καί κατάκτησιν τοῦ διαστήματος...*) πρός ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Διά τῆς Ἐπιστήμης σταθμίζων τούς πελωρίους γίγαντας τοῦ Οὐρανοῦ ἀνευρίσκει τάς ἀποστάσεις καί ἀποφαίνεται περί τῆς πυκνότητος καί τῆς στερεότητος αὐτῶν, ἐρευνᾶ τά χθόνια καί ὑποχθόνια, ἀνευρίσκει τάς μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς φύσεως καί ἐκμεταλλεύεται αὐτάς (Σ.σ.: ἐνσυνειδήτως, διότι ἐνστικτωδῶς τοῦτο γίνεται καί παρ' ὅλων τῶν λοιπῶν ἐμψύχων ὄντων) πρός ἴδιον ὄφελος. Διά τῆς Ἐπιστήμης ἐφεῦρε τούς νόμους τῆς συντηρήσεως τοῦ Σύμπαντος καί ᾖρε τόν πέπλον τοῦ μυστηρίου ἀποκαλύψας τήν κεκαλυμμένην ἀλήθειαν.*

» Ὁποία ἤδη σύγκρισις καί ἀντιπαραβολή δύναται νά γίνῃ τῶν ἔργων τῶν ζῴων πρός τά ἐπιστημονικά μεγαλουργήματα, πρός τά θαύματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου;... Τί τό κοινόν μεταξύ τῶν ἐνστίκτων καί τῶν ἀϊδίως τῶν αὐτῶν τεχνουργημάτων τῶν ζῴων καί τῶν ἐπιστημονικῶν κατορθωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;... Πῶς ἄνδρες ἐπιστήμονες ἐπί τοσοῦτον παρεξετράπησαν..., ὥστε νά συνταυτίσωσι τόν ἄνθρωπον πρός τό ζῷον;... τί κοινόν τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν πίθηκον; ἐάν ὁ λόγος τῆς ὁμοιότητος τῶν σωμάτων προσεγγίζει αὐτούς[105]*, ὁ λόγος τῆς ἀνομοιότητος τοῦ πνεύματος*

[105] Σ.σ.: Καί τοῦτο ἀπεδείχθη ἀναληθές, διότι καί ὀργανικῶς διαφέρει ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὅλων τῶν ζῴων, τὸ δέ αἷμα του εἶναι ὅλως διάφορον ἐπίσης τοῦ αἵματος ὅλων τῶν αἱματοφόρων.

*ἀποχωρίζει αὐτούς τοσοῦτον, ὥστε ὁ ὅρος τῆς συγκρίσεως ὅλως ἐξαφανίζεται. Μή ἡ θεία πρόνοια ὤφειλε... νά διάπλασῃ ἕτερον τύπον ὅλως ἀνόμοιον πρός τό ζωϊκόν βασίλειον διά τήν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου (*Σ.σ.: ἐφόσον μάλιστα ἐπρόκειτο καί οὗτος νά ζήσῃ ὀργανικῶς ἐν τῷ αὐτῷ φυσικῷ περιβάλλοντι*), ὅπως ἐμφυσήσῃ αὐτῷ τήν θείαν πνοήν καί ἀποβῇ ὁ ἄνθρωπος εἰκών τοῦ Θεοῦ;...*

»ε) *Περί φαντασίας.*

»Ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς ἡ ἀναπαριστῶσα εἰς τήν συνείδησιν ἰνδάλματα ἀντικειμένων ὑπαρκτῶν ἤ καί ἀνυπάρκτων λέγεται φανταστικόν ἤ φαντασία.

»Ἡ φαντασία εἶναι δύναμις τῆς διανοίας τῆς ψυχῆς, ἑπομένως λογική, καθόσον ἀναφέρεται εἰς τάς αἰσθητικάς γνώσεις ἅς συμβιβάζει, ἤ ἀποπειρᾶται νά συμβιβάσῃ πρός τό ἰδανικόν καί τέλειον· διαστέλλεται εἰς εἰκονικήν, δημιουργικήν καί τελειοποιητικήν. Καί εἰκονική μέν λέγεται, ὁπόταν σχηματίζει ἀληθῆ εἰκόνα παρελθούσης πράξεως, συνῳδά τῇ ἐπινοίᾳ τοῦ νοός ἐκ τῆς συσχετίσεως τοῦ παρελθόντος πρός τό ἐνεστός. Δημιουργική δέ, ὅταν ἐκ τῆς μετά προσοχῆς ἐπί τοῦ παρελθόντος παρατηρήσεως σχηματίζει πρωτότυπόν τινα πορείαν, ἤ δημιουργεῖ πρωτότυπόν τι ἔργον μή συνάδον μέν πρός τό παρελθόν, ἀλλ' ἀποβλέπον πάντοτε εἰς τό τέλειον. Ὅθεν ἡ λειτουργία αὐτῆς ἀποβλέπει εἰς τό νά παράγῃ νέας ἰδέας, ἤ νέα ἀντικείμενα, ἀλλά τελειότερα. Διά τοῦτο ἀποβαίνει καί τελειοποιητική, ὅταν ὡς ἐλευθέρα δημιουργική ἐν τῇ πρός τό τέλειον αὐτῆς σχέσει κατεργάζεται τό τέλειον ἐν τῇ αἰσθητικῇ ἐνεργείᾳ.

»Ἡ φαντασία συνάπτεται πρός τάς αἰσθητικάς δυνάμεις καί ὁρίζει τάς ἐνεργείας αὐτῆς ἐν τῇ πράξει καί τῇ αἰσθητικῇ ἐνεργείᾳ, ὅταν ὅμως ἀναφέρεται μόνον εἰς τό ἰδανικόν, τότε ἀποβαίνει χιμαιρική καί μή ἐκπληροῦσα τόν σκοπόν της. Παράγει δέ τάς πλαστάς εἰκόνας καί τάς ὀνειροπολήσεις, δι' ὧν πολλάκις οἱ ἀσθενεῖς χαρακτῆρες ἐκτρέπονται εἰς ρεμβασμόν καί τήν μονομανίαν. Ὅθεν ὀφείλει νά βαίνῃ μετά κρίσεως. Ἀποτέλεσμα φαντασιώδους ἐνεργείας εἶναι ὁ οἶστρος, ἡ ἔκστασις[106]*, ὁ ρεμβασμός καί ἡ μονομανία. Ἀλλ' ὁ μέν οἶστρος καί ἡ ἔκστασις ἀναφέρονται πρός τό*

[106] Σ.σ.: Ἡ ἔκστασις δέν εἶναι πάντοτε ἀποτέλεσμα φαντασίας. Δύναται νά πραγματοποιηθῇ ἀποτόμως, ὡς συνέπεια ἴσως σχετικῆς ψυχικῆς προδιαθέσεως, ἀσυναισθήτως ἐπερχομένη, τῇ μυστηριώδει πάντως εὐδοκίᾳ καί ἐνισχύσει τοῦ Θεοῦ (*Πράξ.* ι΄ 10, ια΄ 5, κβ΄ 17 κ.ἄ.).

ἰδανικόν, τό τέλειον, δι' οὗ πολλάκις μετωχετεύθησαν ἐν τῇ πράξει ἰδέαι καί παραγγέλματα διδακτικώτατα, συντελέσαντα εἰς τήν τελειοποίησιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δέ ρεμβασμός καί ἡ μονομανία ἀναφέρονται εἰς τά αἰσθητικά φαινόμενα, τά εἰκονικά καί οὐδέποτε συντελέσαντα εἰς παραγωγήν χρησίμου τινος...

»Ἡ φαντασία, ὡς δύναμις τῆς διανοίας, ἕλκει ὡς δημιουργική μέν ἐκ τοῦ νοός, ὡς εἰκονική δέ εἰκονοπλαστική καί τελειοποιητική ἐκ τοῦ λόγου. Τήν πρώτην ἀφετηρίαν πρός τό δημιουργεῖν λαμβάνει ἐκ τῆς προσοχῆς καί ἐρεύνης, τήν δέ πρός τό εἰκονίζειν καί συμπληροῦν ἐκ τῆς μνήμης καί τῶν γνώσεων. Εἶναι δέ αἰσθητική ὅταν ἀναφέρεται εἰς τήν καλλιτεχνίαν, πνευματική ὅταν ἀναφέρεται εἰς τήν ποίησιν καί λογική, ὅταν ἀναφέρεται εἰς τήν φιλοσοφίαν καί τήν ρητορικήν. Ἡ φαντασία ἐρχομένη ἐπίκουρος εἰς τήν τέχνην ἀναδεικνύει τούς μεγάλους καλλιτέχνας, συναντιλαμβανομένη δέ τῇ ἐπιστήμῃ ἀναδεικνύει τούς μεγαλουργούς καί δημιουργούς ἐπιστήμονας. Ἡ φαντασία μεταρσιοῦσα τόν ποιητήν καί μεταφέρουσα αὐτόν εἰς χώρας ἀγνώστους, ἅς αὕτη ἐδημιούργησε καί διεκόσμησεν, ὑποβάλλει, ὡς ἄλλη πυθία, εἰς τό στόμα αὐτοῦ θεία ἔπη... στίλβοντα ἀπό κάλλος οὐράνιον. Ἡ φαντασία ὁδηγούμενη ὑπό τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀναδεικνύει τούς μεγάλους φιλοσόφους καί τούς μεγάλους ρήτορας.

»Ὅταν ἡ φαντασία δέν ὁρμᾶται ἐκ τῆς προσοχῆς καί τῆς ἐρεύνης καί δέν συμπληροῦσι τά ἰνδάλματα αὐτῆς ἡ μνήμη καί αἱ γνώσεις, παριστᾷ τραγελαφικάς εἰκόνας ὁμοίας πρός τάς ἐμφανιζομένας κατά τούς μεγάλους πυρετούς... Ὅθεν ἵνα διάπλαση ἡ φαντασία εἰκόνα τινα, ἀπαιτεῖ ἀντιλήψεις, ἔρευναν, μνήμην καί γνώσεις.

»Ἤδη ἐρωτῶμεν τούς ἀποδίδοντας εἰς τά ζῷα ζωηράν φαντασίαν, δι' ἧς ἀναπαρίστανται λειβάδια, κυνηγέσια καί ἄλλα τοιαῦτα· ποῖον εἶδος φαντασίας ἔχουσιν; εἶναι ὅμοια πρός τήν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων ἤ ὁμοιάζει τῇ μνήμῃ αὐτῶν; οἰστρηλατεῖ αὐτά ἡ φαντασία των ὡς τούς ποιητάς, περιπίπτουσιν εἰς ἔκστασιν ὡς ὁ Βροῦτος καί ὁ Σωκράτης καί εἰσάγονται εἰς πνευματικόν κόσμον, ἤ ρεμβάζουσι ὡς ὁ Λούκουλος, ἤ μελαγχολοῦσι ὡς οἱ ἐρωτόληπτοι; Ποία εἶναι ἡ φαντασία των; αἰσθητική, πνευματική ἤ λογική; διατί δέ οὐδέποτε οὐδέν τῶν ζῴων ἔδειξε καλλιτεχνικάς τάσεις, ἤτοι ποιητικήν κλίσιν ἤ ἔφεσιν πρός τήν φιλοσοφίαν; Πῶς

θά βεβαιωθῶμεν ὅτι τά ζῷα ἔχουσι φαντασίαν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, ἐάν δέν ἴδωμεν τά ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης δυνάμεως; πότε προσέσχε τό ζῷον τόν νοῦν πρός τι; πότε ἔλαβεν ἀντιλήψεις; πότε ἐξερεύνησε καί διέκρινε τά ἀντικείμενα πρός ἄλληλα; πότε ἀπέκτησε γνώσεις, πότε ἀνεμνήσθη, ἀφοῦ οὐδέν ἔμαθεν οὐδέποτε;... τά ζῷα ἴσως ἔχουσιν εἶδός τι φαντασίας αἰσθητικῆς καί ἀνακλαστικῆς, ἀλλ' ὁμοίαν καθ' ὅλα πρός τήν μνήμην των διότι οὐδέποτε ἔδειξαν σημεῖον ὑπάρξεως φαντασίας. Πῶς εἰς τάς κατασκευάς τῶν φωλεῶν των ἅπαντα τά ζῷα ἀπό καταβολῆς κόσμου τόν αὐτόν ἀπαραχάρακτον τηροῦσι κανόνα; Πῶς ἡ φαντασία των δεν ἐπωφελήθη τά ἔργα τῶν ἄλλων καί δέν προσέθηκαν οὐδέ γραμμήν εἰς τό σχέδιον -ἔργον τό προαιωνίως ὑπ' αὐτῶν ἐκτελούμενον; Ἡ ὕπαρξις τῆς φαντασίας προϋποθέτει ψυχήν λογικήν ἡ δέ λογική ψυχή, καί σῶμα ἀνταποκρινόμενον πρός τάς ἀνάγκας τῆς λογικῆς ψυχῆς... Τά ζῷα δέν ἔχουσι φαντασίαν».

Εἰς τάς ὑπερόχους καί πάλιν ταύτας ἰδέας καί παρατηρήσεις τοῦ ἁγίου Πατρός περί τῶν μνησθεισῶν ἰδιοτήτων καί ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐπανάγκες κρίνομεν νά προσθέσωμεν εἰσέτι γενικά τινα περί τῶν φαινομένων εἰδικῶς τῆς «συνειδητῆς ἀναπλάσεως» καί τῆς συνειδητῆς «ἀναγνωρίσεως», ἀμφοτέρων μέν παραφυάδων ἤ κλάδων τῆς συνειδητῆς ἀνθρωπίνης μνήμης, τῆς δέ πρώτης ἐπηρεαζομένης ἐπί πλέον, κατά τό μᾶλλον καί ἧττον, καί ὑπό τῆς φαντασίας. Καί νοεῖται, ὡς γνωστόν, ἀνάπλασις ἐν τῇ κυριολεξίᾳ, ἡ ἀπό μνήμης ἀναπαράστασις ἤ ἀναδημιουργία (γλυπτική, ζωγραφική κ.ἄ.) ἀντικειμένου τινος. Πρός ἐξήγησιν δέ τοῦ φαινομένου τούτου ὑπεστηρίχθη ἐσχάτως ὑπό τῶν ὑλιστῶν ἡ ἀποκληθεῖσα θεωρία τῶν «ἐγκεφαλικῶν ἰχνῶν» ἤ «ἐγγραμμάτων», καθ' ἥν αἱ διάφοροι ἐξωτερικαί ἀνακλαστικαί ἐπιδράσεις, ἤ καί αἱ αὐτόματοι ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι, ἐπιδρῶσαι ἐφ' ὡρισμένων σημείων τοῦ ἐγκεφάλου ἐγχαράσσουσιν ἐπ' αὐτῶν εἰδικά ἑκάστοτε ἴχνη-ἐγγράμματα, ἀντίγραφα τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἀνακλάσεις ἤ ἀναπαραστάσεις τῆς ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου οὕτω πως ἀποτυπωθείσης ἀρχικῆς εἰκόνος. Ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καί ὁ Σπ. Καλλιάφας, ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 26 - 30, καί ἡ θεωρία αὐτή ἀπεδείχθη ἤδη, διά τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν τῶν Mocakow, E.Beche καί Driech[107] ὅλως ἀβάσιμος καί ἀστήρικτος, διότι: α) Ἡ ἐξ ἀναπλάσεως εἰκών φέρει πάντοτε ἐν ἡμῖν τήν ἰδέαν τοῦ γνωστοῦ, τῆς συνειδητῆς δηλαδή ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν προϋπάρξεώς της, ἐνῷ πρός τήν συνειδητήν ταύτην ἐναποθήκευσιν οὐδέν ὑλικόν μέρος τοῦ σώματος ἡμῶν δύναται νά ἀντιστοιχῇ. Ὀφείλομεν ὅθεν νά δεχθῶμεν ὅτι ἀποθήκη τις

[107] Πρβλ. ἰδίου αὐτόθι σελ. 23, ὑποσ. 1-3 καί βιβλ. αὐτόθι.

συνειδητή, μή ὑλική, διεφύλαξε ταύτην καί ἐξ αὐτῆς τήν ἀνασύρομεν, ὁσάκις θελήσωμεν, χωρίς οὐδεμιᾶς σχετικῆς νέας ἐπιδράσεως ἤ παρεμβολῆς. β) Ἡ κατ' ἀνάπλασιν εἰκών οὐδέποτε εἶναι ἀπολύτως ὅμοια πρός τό πρωτότυπον, ὡς καί πρός πᾶσαν προηγουμένην, τοῦτο δέ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτή εἶναι ἀτομική, νέον δηλαδή ἀτομικόν δημιούργημα. Ἄν ἡ αἰτια τῆς ἀνομοιότητος ταύτης ὠφείλετο εἰς ἀντίστοιχον φθοράν τῶν «...ἐγκεφαλικῶν ἰχνῶν» λόγῳ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἔδει νά ἔχωμεν ἑκάστοτε συνείδησιν, ὅτι ἡ εἰκών ἐφθάρη καί εἶναι ἐλλιπής ἐν ὅλῳ ἤ ἐν μέρει. Ἐν τούτοις ἔχομεν πάντοτε ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τήν εἰκόνα ἀτομικήν καί πλήρη. Καί ἑπομένως ὑπάρχει τι τό ἰδιαίτερον τό διατηροῦν τήν ἀτομικότητα καί ὁλότητα αὐτῆς. Καί γ) Διότι ἀναρίθμητα εἶναι τά ἴχνη, τά ὁποῖα καταλείπονται ἐν μιᾷ καί μόνῃ ἡμέρᾳ ἐπί τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς χώρας τοῦ ἐγκεφάλου, ὥστε ἄν ἡ ἐκ νέου ἐρέθισις αὐτῶν ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἀναπλάσεως, θά εἴχομεν ἑκάστοτε εἰκόνας ὄχι σαφῶς διακεκριμένας ἀλλήλων ἀλλά συγκεχυμένας καί ἀσαφεῖς. Τοσαῦτα ἴχνη νέων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ἐπί τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ ἐγκεφάλου ἔδει νά ἐξαφανίζουν ἤ νά ἐξασθενίζουν ἄλληλα (καθ' ὅν τρόπον διάφοροι εἰκόνες λαμβανόμεναι ἐπί τῆς αὐτῆς φωτογραφικῆς πλακός), ἡ δέ ἐκ νέου ἐρέθισίς των ἔδει νά παράγῃ παντελῶς ἀδιάγνωστον σύμφυρμα εἰκόνων, οὐδέποτε δέ σαφῆ ἐκείνην τήν ὁποίαν θέλομεν. Ἐν τούτοις ὑπάρχει τις ὁ συνειδητῶς διακρινών, διαχωρίζων καί διαφυλάττων, ἑκάστοτε ὡρισμένην ἤ ὡρισμένας ἐκ τῶν πολλῶν καί ἐπαλλήλων καθ' ἑκάστην σχετικῶν εἰκόνων. Καί ὁ ἐναποθηκεύων ἐπιμελῶς ταύτην, ὥστε νά τήν ἐπανευρίσκῃ ὁσάκις βούλεται καί ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Αἱ αὐταί δέ (ἀμάχητοι, φρονοῦμεν) λογικαί, φιλοσοφικαί ἀλλά καί ἐπιστημονικαί ἀλήθειαι ἰσχύουν ἀναντιρρήτως καί διά τήν «συνειδητήν ἀναγνώρισιν», πρῶτον χαρακτηριστικόν γνώρισμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ κατ' αὐτήν «συνείδησις τοῦ ἤδη γνωστοῦ» (ὅπερ δέν δύναται νά ἀπορρέῃ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ σώματος ἡμῶν), καί δεύτερον, τό ὅτι ἀναγνωρίζομεν πάντοτε ἀντικείμενόν τι ὡς τό αὐτό, καί ὅταν εἶναι διάφορος ἡ αἰσθητική πύλη, δι' ἧς εἰσῆλθεν εἰς τόν ἐγκέφαλον ἡμῶν ἡ σχετική ἀνακλαστική ἐπίδρασις. (Δυνατόν δηλαδή νά ἀντιληφθῶμεν τό αὐτό ἀντικείμενον τήν μέν πρώτην φοράν διά τῆς ὁράσεως, τήν δευτέραν διά τῆς ἀκοῆς, κ.ο.κ., π.χ. μουσικήν τινα σύνθεσιν κ.ἄ.). Εἶναι ὅλως προφανές καί ἐκ τούτων, ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἰδιαίτερος καί ἐνσυνείδητος συλλέκτης τῶν διαφόρων ἐντυπώσεων, δυνάμενος ὄχι μόνον νά τάς διαχωρίζῃ, νά ἐκλέγῃ τάς καλλιτέρας καί νά ἐναποθηκεύῃ ὅσας βούλεται, ἀλλά καί νά τάς συσχετίζῃ πρός ἄλλας, ταυτοχρόνους ἤ καί προηγουμένας (καίτοι προερχομένας ἐνίοτε ἐκ διαφόρων αἰσθήσεων καί ἐγχαράσσουσας συνεπῶς τά ἴχνη τῶν ἐπιδράσεων αὐτῶν ἐπί διαφόρων κέντρων τοῦ ἐγκεφάλου), ἑνώνων τάς ἀφορῶσας εἰς τό αὐτό ἀντικείμενον εἰς μίαν ἑνιαίαν εἰκόνα καί ἐντύπωσιν.

Τελείως ἀβάσιμος ἑπομένως καί ἀστήρικτος ἀποδεικνύεται καί ἡ περί ἧς θεωρία τῶν «ἐγκεφαλικῶν ἰχνῶν», συντριπτικήν ὅμως ἀπόδειξιν τοῦ ἀπολύτως ψευδοῦς καί ταύτης ἀποτελεῖ, ἀναντιρρήτως, ἡ ἐπιστημονική βεβαίωσις τῆς καθ' ὡρισμένα χρονικά διαστήματα καθολικῆς ἀνανεώσεως καί ἀνακαινίσεως τοῦ σώματος ἡμῶν. Διότι, ὅπως γράφει καί ὁ Σπ. Καλλιάφας, ἐν σελ. 32, τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ὁ μέν P. Wolterek λέγει σχετικῶς ὅτι, «*καί ἡ ζῶσα καί θεμελιώδης οὐσία τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς καί ἡ οὐσία ἁπάντων τῶν γόνων ἀνανεοῦται ἀδιαλείπτως*»· ὁ δέ Driesch, ἐν τῇ πραγματεία αὐτοῦ "Biologisch Rohever Ordung", σελ. 11, γράφει ὅτι «*ἄνθρωπος ἡλικίας 70 ἐτῶν οὐδέν ἔχει ἄτομον ἐξ ἐκείνων ἅτινα εἶχεν ὡς βρέφος*». Ἐάν λοιπόν καί τά περί ὧν ψυχικά φαινόμενα, τά ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνον συνειδητῶς ἐκδηλούμενα, ἦσαν ὑλικά ἀποκυήματα ἐγκεφαλικῶν ἰχνῶν ἤ κέντρων τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν, τό μέν ἔδει νά εἶναι ἀσυνείδητοι, κατ' ἀρχήν, παραστάσεις ἤ ἀναπαραστάσεις, ὅπως καί εἰς τά ζῷα, προσέτι ὅμως ἔδει νά ἐλαττοῦνται, προοδευτικῶς, νά ἐξασθενοῦσι καί τελικῶς (ἀνανεουμένων τῶν κυττάρων ἐφ' ὧν αἱ σχετικαί ἐπιδράσεις ἀποτυποῦνται) νά ἐκλείπωσιν. Ἐν τούτοις, ὡς ἐτονίσαμεν καί ἐν τοῖς προηγουμένοις καί μερικαί βλάβαι τοῦ ἐγκεφάλου (ἤ καί ἀφαιρέσεις, δι' ἐγχειρήσεων, ὁλοκλήρων τμημάτων του) ἀλλά καί καθολική ἐνίοτε ἀλλοίωσίς του δεν ἐπηρεάζουν, ἐφ' ὅρου ζωῆς, τήν συνείδησιν τοῦ ἀναλλοιώτου ἡμῶν ἐγώ, τήν συνειδητήν μνήμην καί πάσας τάς λοιπάς συναφεῖς ψυχικάς ἡμῶν ἐκδηλώσεις ἤ φαινόμενα. Διότι ἡ πηγή αὐτῶν εἶναι ὅλως ἄσχετος πρός τόν ἐγκέφαλον ἡμῶν καί τό ὅλον σῶμα. Καί δύναται ἐνίοτε νά ἐκδηλωθῇ ἀπολύτως καί ἄνευ αὐτῶν[108].

8) Ἡ πνευματική ἱκανότης, ἰδιοφυΐα καί μεγαλοφυΐα, ἀσχέτως τῶν διαστάσεων, τοῦ βάρους καί τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τοῦ σώματος καί τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς καί τῆς ποσότητος ἤ ποιότητος τῶν λαμβανομένων τροφῶν, καί ἡ διατήρησις τῆς λογικότητος καί μετά βαρυτάτας ἐγκεφαλικάς νόσους. Ὡσαύτως, αἱ ὁμαλαί ψυχικαί ἐκδηλώσεις καί μετά τήν βλάβην ἤ καί τελείαν ἀφαίρεσιν ἀντιστοίχων ἐγκεφαλικῶν κέντρων, ὡς καί ἡ ἀναμφισβήτητος συνέχεια τῆς ψυχικῆς ζωῆς των συνεπείᾳ εἰσπνοῆς ἀτμῶν αἰθέρος ἤ χλωροφορμίου εἰς γενικήν ἀναισθησίαν περιερχομένων.

Ἀρκούντως ἀπεδείχθη ὅτι τό πνεῦμα-ὁ νοῦς ἡμῶν δέν ἀπορρέει ἐκ τῶν ὑλικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν σύγκειται τό σῶμα καί ὁ

---

[108] Ἡ ἀμνησία, ἀποτελοῦσα ψυχικὴν ἀνωμαλίαν τῆς μνήμης, εἶναι σχετικὴ καί ἀπόλυτος, κατ' ἀμφοτέρας δέ τάς περιπτώσεις, ἀσχέτως τῆς διαταραχῆς τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν ἐκ βλάβης τῶν συνειρμικῶν κέντρων, ὀφείλεται κυρίως εἰς ψυχικά αἴτια. Ψυχικά ὅμως πνευματικά ὡσαύτως εἶναι καί τά αἴτια τῆς ὑπερμνησίας, ὅτε ἡ μνήμη ψυχοπαθῶν, μανιακῶν κ.ἄ. αὐξάνει τεραστίως (πρβλ. ἀοιδίμου Ἀρχ/του Ἰ. Γιαννακοπούλου μν. ἔργ. σελ. 22-24 καί βιβλ. αὐτ.) διά τῆς εἰσβολῆς, προδήλως, εἰς τούς πάσχοντας πονηρῶν πνευμάτων ἤ τῆς ὅπως δήποτε ἐπιδράσεώς των ἐπ' αὐτῷ.

ἐγκέφαλος ἡμῶν, οὐδ' ἐξαρτᾶται κἄν ἐκ τῆς ὀργανικῆς φυσικοχημικῆς αὐτῶν λειτουργίας, ἥτις εἶναι ἁπλῶς μηχανοχημική. Φυσιολογική δέ τῆς ἀληθείας ταύτης συνέπεια εἶναι αἱ ὁμολογίαι πλέον τῆς Ἐπιστήμης, ὅτι τόσον αἱ ἰδιαίτεραι καί ἐξαιρετικαί πνευματικαί ἱκανότητες ἀνθρώπων τινων, καί αἱ ἰδιαίτεραι κλίσεις, ὡς καί αἱ εἰδικαί ἐν γένει ἰδιοφυΐαι καί μεγαλοφυΐαι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι τόσον μέ τάς διαστάσεις, τό βάρος καί τήν ὑγιεινήν ἐπίσης κατάστασιν τοῦ σώματος καί τοῦ ἐγκεφάλου, ὅσον καί μέ τήν ποιότητα ἤ ποσότητα τῶν λαμβανομένων τροφῶν. Διότι, ἐάν τό πνεῦμα ἡμῶν ἦτο ἀπόρροια τῶν φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὅλου σώματος ἡμῶν, τότε, ἐκτός τῶν ἄλλων, οἱ ἔχοντες μεγαλύτερα ἤ ὑγιέστερα σώματα καί βαρύτερους-ὀγκωδεστέρους ἐγκεφάλους ἔδει νά εἶναι πνευματωδέστεροι.[109] Ἀποκοπτομένων ἤ ἀφαιρουμένων μερῶν τοῦ σώματος ἤ τοῦ ἐγκεφάλου, ἔδει νά μειοῦται ἀναλόγως καί ἡ πνευματικότης ἤ ποσότης, τέλος, ἀλλά καί ἡ ποιότης τῶν λαμβανομένων τροφῶν, ὅπως καί ὁ βαθμός τῆς καταλλαγῆς των, ἔδει νά ἀσκῶσιν οὐσιώδη ἐπίδρασιν ἐπί τῆς πνευματικῆς καταστάσεως ἡμῶν. Πρός τούτοις μεγάλα πνευματικά ἔργα ἔδει νά καταναλίσκωσιν μεγάλας ποσότητας ὀργανικῆς ὕλης. Ἐνῷ, καί ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ διάσημος ἰατρός Καρέλ, «*ἡ πνευματική ἐργασία μεγάλων ἀνδρῶν οὐδεμίαν ὕψωσιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης προξενεῖ εἰς τό σῶμα αὐτῶν*».

Ἀναμφισβητήτου ὅθεν καθισταμένης τῆς ὑπάρξεως ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρας νοούσης καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως, τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἀρκούντως ἐπίσης νοεῖται πώς αὐτή ἔχει ἰδιάζουσας ἐνίοτε, πνευματικάς ἱκανότητας καί δυνάμεις (διακρινομένας ἀπό τάς ἀντιστοίχους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων), ἀσχέτως ὅλως τῆς διαπλάσεως καί τοῦ βάρους, ἄλλα καί τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς τοῦ ὑλικοῦ σκηνώματος αὐτῆς. Διότι αἱ ἰδιαίτεροι αὐταί ψυχικαί ἱκανότητες ὡρισμένων ψυχῶν παρέχονται εἰς αὐτάς ἀπ' εὐθείας ὑπό τοῦ Θεοῦ κατά τήν δημιουργίαν-γένεσίν των, ἵνα (καί ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει περί τοῦ τρόπου καθ' ὅν θά κάμουν χρῆσιν τῆς ἐνσυνείδητου ἐλευθερίας των, *πρός Ρωμ.* η΄ 29 ἐξ. κ.ἄ.) ἐξυπηρετήσουν ἄλλαι μέν θετικῶς, ἄλλαι δέ ἀρνητικῶς τό ἐπί τῆς γῆς ἔργον Του (*πρός Ρωμ.* θ΄ 22-23). Ἡ φιλοσοφία καί ἡ Ἐπιστήμη

[109] Τό βάρος τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνδρός, κατά μέσον ὅρον, εἶναι 1400 γραμμάρια, τῆς δέ γυναικός 1275. Ἐν τούτοις, ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Ραφαήλ ἐζύγιζε 1161 γραμμ., τοῦ περιφήμου χημικοῦ Leipig 1260 καί τοῦ Πετράρχη 1288 (πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, *Ψυχολογία*, σελ. 84), ἐνῶ ἐγκέφαλοι ἀνθρώπων νοητικῶς ὑποδεεστέρων, καί μάλιστα ἐπιληπτικῶν, εὑρέθησαν ζυγίζοντες 2000 γραμμ. Ἐπίσης μικροῦ βάρους ἦσαν οἱ ἐγκέφαλοι τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, τοῦ Guvier καί ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν. Ὁ τοῦ διασήμου Richat, ἰατροῦ, εὑρέθη μή ἔχων καί τόν συνήθη σχηματισμόν, ἄλλων τό ἕν ἡμισφαίριον ἦτο ἐν παραλυσίᾳ καί εἰς ἄλλους, ἐντός τοῦ ἑνός ἡμισφαιρίου εἰσέδυσε καί παρέμεινε σφαῖρα, χωρίς η λογικότης αὐτῶν οὐδόλως νά ἐλαττωθῇ (πρβλ. Κ. Νεστορίδου μνημ. ἔργ., σελ. 23-24 καί 32-33). Ἐπίσης τὸ σχετικὸν πρός τὸ σῶμα βάρος τοῦ ἐγκεφάλου ὡρισμένων ζῴων εἶναι μεγαλείτερον τοῦ ἀντιστοίχου τοῦ ἀνθρώπου, προκειμένου δέ περί τῶν ἐλίκων, πληθύς καί βάθος τοιούτων παρετηρήθησαν καί ἐπί πνευματικῶς ἀναπήρων (πρβλ. Ἀνατομίαν Σκλαβούνου, τομ. 3, σελ. 464 καί Π. Ἰωάννου, σελ. 760).

παρεδέχθησαν ἤδη ὅτι αἱ ἰδιοφυΐαι καί αἱ μεγαλοφυΐαι δέν γίνονται... γεννῶνται· ἁπλῶς δέ καλλιεργοῦνται καί ἀναπτύσσονται πρός εὐκολωτέραν καί μείζονα ἀπόδοσιν αὐτῶν. Νοεῖται ὅμως προσέτι καί πῶς ἡ ψυχή ἡμῶν ὡς λογικός καί ἐνσυνείδητος κυβερνήτης τοῦ σκηνώματός της, διευθύνει καί κυβερνᾷ αὐτό κανονικῶς διά τοῦ ἐγκεφάλου, καθ' ὅν ἀκριβῶς τρόπον διευθύνομεν εἰς τήν καθ' ἡμᾶς ἐποχήν διά τοῦ πηδαλίου καί τῶν λοιπῶν ὑποβοηθητικῶν ὀργάνων ἕν πλοῖον, ἤ διά τοῦ τιμονίου ἕν αὐτοκίνητον κ.ο.κ. Τό σῶμα ἡμῶν εἶναι ἕν ὑπέροχον ἐργοστάσιον καταλλαγῆς τῆς ὕλης αὐτομάτων φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν. Εἶναι εἶδος σαρκικοῦ ζῶντος καί αἰσθανομένου ρομπότ, διευθύνεται ὅμως, ἐν ἐγρηγόρσει, εἰς πάσας αὐτοῦ τάς ἀνάγκας, ἐκδηλώσεις καί ἐνεργείας ὑπό τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι τό πηδάλιον, τό τιμόνιον τοῦ σώματος. Τά δέ ἐγκεφαλικά κέντρα τῶν διαφόρων αἰσθήσεων εἶναι ὑπέροχοι καί λεπτοφυέστατοι δέκται τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καί ἀνακλαστικά ὄργανα διά τῶν ὁποίων διαβιβαζόμεναι πρός τά σχετικά μέλη τοῦ σώματος αἱ ἀποφάσεις τῆς ψυχῆς, ἐκδηλοῦνται εἰς ἐνεργείας καί πράξεις[110]. Διά τοῦτο προδήλως εἰς τούς πνευματικούς ἀνθρώπους, αἱ ἕλικες εἶναι, συνήθως, βαθύτεραι καί περισσότεραι. Ποιοῦνται οὗτοι ἐντατικήν χρῆσιν αὐτῶν, καί διά τῆς συνεχοῦς λειτουργίας καί ἀσκήσεως διατηροῦσιν αὐτάς ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, ἤ καί τάς ἀναπτύσσουσι, δοθείσης τῆς ἐπί τῆς ὕλης κυριαρχίας τοῦ πνεύματος. Ἐν ἀντιθέσει πρός τάς ἕλικας τῶν ἐγκεφάλων τῶν μή πνευματικῶν ἀνθρώπων, αἵτινες εἶναι ἀβαθεῖς, ὑφιστάμεναι προφανῶς ἀτροφίαν λόγῳ τῆς μή χρήσεως αὐτῶν.

Ὅταν δέ ὁ μηχανισμός τοῦ ἐγκεφάλου καί τά σχετικά πρός τάς διαφόρους αἰσθήσεις καί λειτουργίας τοῦ σώματος ὄργανα καί μέλη εὑρίσκωνται ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει, ἡ ψυχή ἡμῶν ἐκδηλοῦται κανονικῶς εἰς πάσας τάς πνευματικάς καί δυναμικάς αὐτῆς ἐκδηλώσεις. Ἄλλως, αἱ ἐκδηλώσεις αὐτῆς εἶναι κατά τό μάλλον ἤ ἧττον ἀτελεῖς καί ἄν ἀκόμη δέν καταληφθῇ αὕτη ὑπό πονηροῦ πνεύματος, ὡς θά ἀποδείξωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις. Διά τούτο φρενικά-ψυχικά τινα νοσήματα ἠπίας μορφῆς (ψυχοπάθειαι, νευρώσεις...), ὀφειλόμενα εἰς ἐλαττωματικάς λειτουργίας ἤ βλάβας

---

[110] Ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν τό ὅτι ἐνῷ ταυτοχρόνως λειτουργοῦν πολλαί αἰσθήσεις (π.χ. ὅρασις, ὄσφρησις καί ἁφή) ἐπί τῇ θέα ἑνός ἀντικειμένου, οἷον ἄνθους κ.ἄ., καί ἐρεθίζονται ὡς ἐκ τούτου ὁμοῦ, ἀνακλαστικῶς, τά ἰδιαίτερα κέντρα ἑκάστης, ἐν τούτοις, νοοῦμεν ἑνιαίαν μίαν τήν εικόνα τοῦ ἀντικειμένου. Ἐκ τούτου καί αὐτός ὁ ὑλιστής φυσιολόγος Δοντάς ἠναγκάσθη νά δεχθῇ ὅτι ὄπισθεν τῶν κέντρων τῶν αἰσθήσεων ὑπάρχει νοητόν κέντρον. Ὁμοίας σημασίας εἶναι καί ἡ ἕνωσις τῶν δύο εἰκόνων τῶν ὁρωμένων ἀντικειμένων, αἵτινες σχηματίζονται κεχωρισμένως εἰς ἕκαστον τῶν ἀμφιβληστροειδῶν τῶν ὀφθαλμῶν καί ἡ συγχώνευσις αὐτῶν εἰς ἑνιαῖον νοητόν εἴδωλον, ἡ ἀντικατάστασις πολλῶν αἰσθήσεων (συνεπείᾳ βλάβης τῶν ἀντιστοίχων ὀργάνων) διά μιᾶς, καί τέλος ἡ χρῆσις ἐκλεκτικῶς, μιᾶς μόνον αἰσθήσεως, ἐνῷ ταυτοχρόνως συλλειτουργοῦν πολλαί, ἤ καί ἡ καταστολή, ἤ ἄρνησις δηλ. τῆς ἱκανοποιήσεως πασῶν. Ἐξ ὅλων τούτων ἐπίσης διακηρύσσεται ἡ ὑπεράνω τῶν αἰσθήσεων ὕπαρξις ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρου πνευματικοῦ καί ἐνσυνειδήτου παράγοντος, μετατρέποντος εἰς ἑνιαίας ἰδέας-νοεράς εἰκόνας τάς ἐξωτερικάς ἐπιδράσεις καί πράττοντος κατά βούλησιν, πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐγκριθῇ υπ' αὐτοῦ. (Πρβλ. μακαριστοῦ Ἀρχιμ. Ἰωήλ Γιαννακοπούλου, μνημ. ἔργ., σελ. 15-21 καί βιβλ. αὐτ.).

ὡρισμένων ὀργάνων ἤ μελῶν τοῦ σώματος καί τοῦ ἐγκεφάλου, θεραπεύονται τελείως μόλις ὡς ἡ κανονική λειτουργία τούτων ἀποκατασταθῇ. Εἰς τάς περιπτώσεις ταύτας δέν ἔχει ἁπλῶς ἡ ψυχή εἰς τήν διάθεσιν αὐτῆς τά ἀναγκαιοῦντα ὄργανα καλῶς λειτουργοῦντα, ἵνα ἐκδηλωθῇ πλήρως. Μόλις ὅμως ἀποκτήσῃ ταῦτα ἐκδηλοῦται κανονικῶς, καίτοι δύναται νά ἐκδηλωθῇ πλήρως καί χωρίς τούτων ἀλλά καί τοῦ ὅλου σώματος[111]. Ἀναλογισθῆτε ὁδηγόν αὐτοκινήτου, ἤ πλοίαρχον, εἰς οὕς δέν ὑπακούει τό τιμόνιον ἤ τό πηδάλιον, ὡς καί μηχανικόν πολυσυνθέτου ἐργοστασίου, μή δυνάμενον νά διευθύνῃ ὡρισμένα τμήματα τῶν ποικίλων μηχανισμῶν του λόγῳ βλάβης τῶν εἰδικῶν ὀργάνων ἐποπτείας καί διευθύνσεως καί θά λάβητε εἰκόνα τῶν συνεπειῶν τῶν διαφόρων βλαβῶν ἤ ἀτελειῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἤ τοῦ σώματος. Ὅπως ἡ ἐπισκευή τοῦ τιμονίου, πηδαλίου παρέχουν εἰς τόν ὁδηγόν, τόν πλοίαρχον, ἤ τόν μηχανικόν τά ὄργανα καί μέσα τῆς ὁμαλῆς διευθύνσεως, οὕτω καί ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας ὀργάνων τινων ἤ μελῶν τοῦ σώματος καί τοῦ ἐγκεφάλου διευκολύνουν τήν ψυχήν, ὅπως κυβερνᾷ κανονικῶς τό σῶμα καί ἐκδηλοῖ φυσιολογικάς πάσας τάς πνευματικάς ἰδιότητας αὐτῆς. Ἐάν ὅμως αἱ ἠπίας μορφῆς ψυχικαί νόσοι (ψυχοπάθειαι-νευρώσεις), αἱ δυνάμεναι νά προέλθωσι καί ἐξ αὐθυποβολῆς, ἐκ μεγάλης λύπης, ἀλλά καί ἄλλων καθαρῶς ψυχικῶν αἰτιῶν, ὀφείλονται, συνήθως, εἰς βλάβας ἤ ἐλαττωματικάς λειτουργίας ὡρισμένων ὀργάνων ἤ συστημάτων τοῦ σώματος καί τοῦ ἐγκεφάλου (ἐξ αἰτίας ἰδίᾳ τῶν διαφόρων ναρκωτικῶν, τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων, τοῦ αὐνανισμοῦ καί τοῦ ἀλκοολισμοῦ), αἱ βαρείας μορφῆς τοιαῦται, ὡς ἡ παραφροσύνη καί ἡ ἔντονος σχιζοφρένια, εἰς ἃς παρατηρεῖται καί ἡ διάσπασις -διπλότης ἤ καί πολλαπλότης- καί τοῦ ἐνσυνειδήτου ἐγώ, ὀφείλονται ἀναντιρρήτως εἰς παρεμβολήν δαιμονίων, ἅτινα, δι' ἀγνώστους πάντοτε εἰς ἡμᾶς λόγους -συνήθως ὅμως ἐξ αἰτίας ἁμαρτιῶν τῶν δαιμονιζομένων ἤ τῶν γονέων των- λαμβάνουν παρά τοῦ Θεοῦ τήν ἐξουσίαν, ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τάς δυστυχεῖς ἐκείνας ψυχάς. Εἶναι ἐπιστημονικῶς ἤδη βεβαιωμένον ὅτι ἐγκέφαλοι ἀθεραπεύτων τινων παραφρόνων οὐδ' ἐλαχίστην βλάβην παρουσιάζουν, ὅτι (καί κατά τήν ὁμολογίαν διασήμων ψυχιάτρων, φρενολόγων καί φυσιολόγων, ὡς οἱ Πιέρ ντέ Μπουσσμόν, Σοῦμπερ, Μπέρκμαν, Μόνστλεϋ, Γκίσιγκερ κ.ἄ.) πολλοί παράφρονες, ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου των, ἀνέκτησαν πλήρη πνευματικήν διαύγειαν, καί ὅτι ἐγκέφαλοι ἀπολύτως πνευματικῶς ὑγιῶν ἀνθρώπων εὑρέθησαν ἔχοντες σημα-

[111] Ἀμάχητον ἐπιστημονικήν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἀποτελεῖ καί τό φαινόμενον τῆς ἀναίσθησίας τῆς προκαλούμενης διά τῆς εἰσπνοῆς τῶν ἀτμῶν τοῦ χλωροφορμίου. Δι' αὐτῆς καταργεῖται ἡ γενική αἴσθησις, οἱ δέ βυθιζόμενοι εἰς αὐτήν δύνανται νά ὑποβληθοῦν εἰς τάς ὀδυνηροτέρας τῶν ἐγχειρήσεων, χωρίς οὐδέν νά αἰσθάνωνται. Ὄχι δέ μόνον ἀναισθητοῦν εἰς πᾶσαν ὀδύνην, τεμαχιζομένου τοῦ σώματος καί τῶν ὀστῶν πριονιζομένων, ἀλλά καί συχνάκις συμβαίνει νά βλέπουν κατά τόν παράδοξον τούτον ὕπνον καί τερπνά ὄνειρα... ἤ νά ἔχουν εὐχάριστα συναισθήματα.

ντικάς βλάβας[112]. Τά δαιμόνια καταλαμβάνοντα τούς δυστυχεῖς ἐκείνους ἀνθρώπους (τούς ἀθεραπεύτως παράφρονας) διευθύνουν, ἐμπνέουν ἤ ἐπηρεάζουν ὁπωσδήποτε πάσας τάς πνευματικάς αὐτῶν ἐκδηλώσεις, ἐξ οὗ καί αὗται εἶναι παράλογοι καίτοι ὁ ἐγκέφαλός των εἶναι ἀπολύτως φυσιολογικός. Ἐξερχόμενα δ' ἐξ αὐτῶν, ἐπικειμένου τοῦ θανάτου των, ἀφήνουν ἐλευθέρας τάς ψυχάς των ὅπως ἐκδηλωθοῦν φυσιολογικῶς.

Ἐπιφυλασσόμενοι νά ἀποδείξωμεν ἐν τῷ Δ΄ κεφαλαίῳ τήν ὑποστατικότητα τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων, ὅπως καί ὅτι εἰς αὐτούς ὀφείλονται τά πλεῖστα ἐκ τῶν διαφόρων ψυχικῶν φαινομένων (ἐξ οὗ καί ἡ Ἐπιστήμη οὐδέν δύναται νά πράξῃ πρός θεραπείαν τῆς παραφροσύνης καί τῶν ἐντόνων μανιῶν ἤ σχιζοφρενιῶν), θά παρατηρήσωμεν καί αὖθις ὅτι ἡ κυριαρχία τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου (ἀλλά καί ἐπί τοῦ ὅλου σώματος ἡμῶν) εἶναι ἀπόλυτος, ὅταν μάλιστα προηγηθῇ κατάλληλος ἄσκησις αὐτῆς καί δή ἀπό παιδικῆς ἡλικίας. Ἑδρεύουσα ἡ ψυχή ἡμῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἀλλά καί ἐν ὅλω τῷ σώματι καί δι' αὐτοῦ κυβερνῶσα τό σῶμα, κρίνει, ἐκλέγει, ἀποδέχεται ἤ ὄχι -κατά βούλησιν- πάσας τάς ἐπί τοῦ σώματος ἐξωτερικάς ἀνακλαστικάς ἐπιδράσεις, ὡς καί τάς ἐνδοοργανικάς λειτουργίας καί ἐκκρίσεις, αἵτινες δι' ὑπερόχων ἀγωγῶν ἀπολήγουν εἰς τόν ἐγκέφαλον καί ἐκζητοῦν, ἀνακλαστικῶς, τήν ἱκανοποίησιν αὐτῶν, καί ὑποχρεοῖ πολλάκις τό σῶμα, νά πράξῃ καί ἀντιθέτως ὅλως ἀφ' ὅ,τι αἱ ἐξωτερικαί ἐπιδράσεις ἤ αἱ ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι καί ἐκκρίσεις ἀξιοῦν. Ἐνῶ π.χ. πεινᾷ καί βλέπει προκλητικόν φαγητόν, ἐπιβάλλει εἰς τό σῶμα νά μή φάγῃ, ἐνῷ διψᾷ καί βλέπει ποτόν, διατάσσει τό σῶμα νά μή πίῃ, ἐνῷ εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος εἰς ἡλικίαν ἀναπαραγωγικῆς ἀκμῆς καί βλέπει τό ἕτερον φῦλον, νεκρώνει τήν ὁρμήν καί ἐκμηδενίζει αὐτήν προοδευτικῶς διά τῆς βουλήσεως, τῆς ἀσκήσεως καί δή τῆς θείας χάριτος. Αἱ τοιαῦται ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶναι περιφανεῖς βεβαίως καί ἀμάχητοι μαρτυρίαι τῆς ἰδιαιτέρας ὑποστάσεώς της. Τοιαῦται ὅμως εἶναι καί αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς οὐδέ κἂν λαμβάνομεν γνῶσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὡς καί τῶν ἐνδοοργοανικῶν ἀνακλαστικῶν ἐπιδράσεων (καίτοι αὗται φυσιολογικῶς ἔρχονται διά τῶν αἰσθήσεων εἰς τόν ἐγκέφαλον), ὅταν ἡ ψυχή ἡμῶν εἶναι σοβαρῶς ἀπησχολημένη πνευματικῶς. Τότε, καί ἐνῶ ἔχομεν ἀνοικτούς τούς ὀφθαλμούς, δέν βλέπομεν ἀντικείμενα καί ἐνώπιον ἡμῶν εὑρισκόμενα. Ἐνῶ τελοῦνται πλησίον ἡμῶν ἔντονοι κρότοι, οὐδέν ἀκούομεν. Ἐνῶ πρό τῆς ρινός ἡμῶν, φυσιολογικῶς ἐχούσης, ὑπάρχουσιν ἔντονοι ὀσμαί, οὐδέν αἰσθανόμεθα... Ὀρθῶς οἱ πρόγονοι ἡμῶν διεκήρυξαν «**νοῦς ὁρᾷ καί νοῦς ἀκούει**». Ἄς ἐπιτραπῇ εἰς ἡμᾶς νά προσθέσωμεν «**καί νοῦς ὁμιλεῖ...**».

[112] Πρβλ. Σπ. Καλλιάφα μνημ. ἔργ., σελ. 43-47 καί βιβλ. αὐτόθι.

Διακηρύσσει δέ ἡ ψυχή ἡμῶν τήν ἐνσυνείδητον καί αὐτοτελῆ ὕπαρξίν της (καί τήν τελείαν κυριαρχίαν της ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου καί τοῦ ὅλου σώματος) ὄχι μόνον διά τῶν ἀποφάσεών της τῶν ἀντιτιθεμένων πρός τάς ἐπιταγάς τῶν αἰσθήσεων, ἀλλά καί δι' ἐνδογενῶν ἰδεῶν, γεννωμένων ὑπ' αὐτῆς, χωρίς νά προηγηθῇ σχετική ἐξωτερική ἤ ἐνδοοργανική ἐπίδρασις. Καί αἱ ἐνδογενεῖς δ' αὐταί ἰδέαι-ἀποφάσεις, ἐσωστρεφῶς ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπεμπόμεναι ἐπηρεάζουν ἐξ ἴσου αὐτόν δυναμικῶς καί προκαλοῦν δι' αὐτοῦ ἀντιστοίχους λειτουργίας εἰς τά εἰδικά μέλη ἤ ὄργανα τοῦ σώματος. Σκέπτεσθε π.χ. καί ἐπιθυμεῖτε ἕν φαγητόν ἤ ποτόν... Αὐτοστιγμεί προκαλεῖται ἡ λειτουργία τῶν σιελογόνων ἀδένων καί ἡ ἔκκρισις σιέλου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, οὔτε ἡ εἰκών τοῦ φαγητοῦ... μήτε ἡ ὀσμή αὐτοῦ ἐπέδρασεν ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου, ἵνα ἐκεῖθεν προκληθῇ ἑτέρα ἀνακλαστική ἐπιταγή ἐπί τῶν σιελογόνων ἀδένων πρός ἔκκρισιν τοῦ πολυτίμου αὐτῶν ὑγροῦ. Ἐπέδρασεν ἁπλῶς ἡ ἰδέα ἐπί τοῦ εἰδικοῦ κέντρου τοῦ ἐγκεφάλου καί δι' αὐτοῦ ἐτέθη εἰς λειτουργίαν ὁ ἀντίστοιχος ὀργανικός μηχανισμός. Ἀνάλογοι κινήσεις καί λειτουργίαι διαφόρων μελῶν καί ὀργάνων τοῦ σώματος δύνανται νά προκληθοῦν δι' ἁπλῶν σκέψεων, γνωστά δ' εἶναι τά ἐπιτεύγματα τῆς αὐθυποβολῆς.

Οὕτως ἐξηγοῦνται πλήρως καί οἱ ἔντονοι αἰσθησιασμοί, τούς ὁποίους αἰσθανόμεθα καθ' ὕπνον ὑπό τήν ἐπίδρασιν ὀνείρων, ἀλλά καί οἱ ὑπό τῶν ὑπνωτιστῶν εἰς τούς ὑπνωτιζομένους, κατά τά προρρηθέντα, ὑποβαλλόμενοι, οἱ διατηρούμενοι ἐπ' ἀρκετόν χρόνον καί μετά τήν ἀφύπνισιν αὐτῶν. Τά εἰδικά ὄργανα-κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου, τά καί ἐν ἐγρηγόρσει ὑπό ἰδεῶν ἤ σκέψεων εἰς λειτουργίαν τιθέμενα (προκειμένου βεβαίως περί τῶν συνειδητῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν) λειτουργοῦν καί κατά τάς περιπτώσεις τοῦ μέν φυσιολογικοῦ ὕπνου δι' ἁπλῆς ἐπιδράσεως τῶν ἰδεῶν-σκέψεων τῆς γρηγορούσης πάντοτε ψυχῆς, τοῦ δέ τεχνητοῦ, δι' ὑπνωτισμοῦ, τοιούτου, διά τῶν πνευματοβολιῶν-ψυχοβολιῶν τοῦ ὑπνωτιστοῦ. Τό ὅτι ἡ ἐντύπωσις τῶν πνευματικῶν τούτων ἐπιδράσεων ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου διατηρεῖται ζωηρά καί μετά τήν ἀφύπνισιν τόσον τοῦ φυσιολογικοῦ ὕπνου, ὅσον καί τῆς διά τοῦ ὑπνωτισμοῦ ὑπνώσεως, ἀποτελεῖ τρανήν βεβαίωσιν καί τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας. Αἱ ἰδέαι δηλαδή ἤ σκέψεις ἡμῶν ἀποτελοῦσαι πνευματικάς προβολάς-ἐκπομπάς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἐπιδρῶσιν καί δυναμικῶς ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου, δι' αὐτοῦ δέ, ἡ καί ἀπ' εὐθείας, καί ἐπί τοῦ ὅλου σώματος ἡμῶν. Διότι τό σῶμα ἡμῶν εἶναι ζῶν, ἤ αὐτομάτως λειτουργοῦν καί αἰσθανόμενον ἐργοστάσιον-ρομπότ, κυβερνώμενον ἀπολύτως ὑπό τῆς ψυχῆς, καί γνωστόν τυγχάνει ὅτι τά διάφορα ρομπότ ἐπιτελοῦν θαυμαστά ἔργα, δι' ἠλεκτρικῶν ἐπ' αὐτῶν ἐκπομπῶν. Ὅπως λοιπόν αἱ κινήσεις καί αἱ ἐνέργειαι τῶν ρομπότ παρεμποδίζονται ἤ μεταβάλλονται, ἐάν ἐπί τῆς κινούσης καί διευθυνούσης αὐτά ἠλεκτρικῆς δυνάμεως ἐξαπολύσωμεν-ἐκκενώσωμεν ρεῦμα ἠλεκτρισμοῦ μείζονος ἐντάσεως (παράλληλόν τι δέ συμβαίνει εἰς τά

ραδιόφωνα, ὅταν παρεμβαίνουσι τά παράσιτα, ἤτοι ἐκπομπαί ἐντονώτεραι τοῦ μεθ' οὗ συνδεόμεθα πομποῦ), οὕτω καί ἀσθενεῖς, ἤ μήπω ἀναπτυχθεῖσαι-ἐνηλικιωθεῖσαι εἰσέτι ψυχαί, οἷαι ἰδίᾳ αἱ ψυχαί τῶν παίδων, ἐπηρεάζονται ὑπό τῶν ψυχοβολιῶν, ἤ ἄλλως, τῶν πνευματικῶν καταιωνισμῶν τῶν δυναμικωτέρων ψυχῶν τῶν πνευματιστῶν καί ἀτονοῦσαι, ὄχι μόνον ἐγκαταλείπουν τό πηδάλιον-τιμόνιον τοῦ σώματος (τόν ἐγκέφαλον) εἰς τήν διάθεσίν των, ἀλλά καί αὐταί αὗται ὑποτάσσονται τελείως εἰς αὐτούς. Ἀντιθέτως, δυναμικαί ἤ καί ἁπλῶς φυσιολογικαί ψυχαί δυσκόλως ἤ καί οὐδόλως ὑπνωτίζονται. Ἡ ἔντασις τῆς ἰδίας αὐτῶν πνευματοβολίας, ἡ ἀποκληθεῖσα ψυχοσθένεια, ἐξουδετεροῖ τήν τοιαύτην τῶν πνευματιστῶν.

Ἀλλά ἄς προσθέσωμεν καί τά ἀκόλουθα:

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάν. Σκαλτσούνης, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Δημώδης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπολογητική*», ἔκδ. 1898, σελ. 83, ἀναφέρει ὅτι, ἀνοιχθέντος τοῦ κρανίου νέου τινος, ἀποθανόντος ἐξ ἐγκεφαλικῆς νόσου, δέν εὑρέθη ἐν αὐτῷ ἐγκεφαλική ὕλη, ἀλλ' ὀλίγον αἱματῶδες ρευστόν. Ἐν τούτοις ὁ ἀσθενής διετήρει σώας τάς διανοητικάς του δυνάμεις (κρίσιν, λογικήν, μνήμην) μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ ἴδιος ἐν ταῖς «*Ψυχολογικαῖς μελέταις*» του, σελ. 236 - 237, γράφει ὅτι «*οἱ Νόϊμαν, Χούφελαντ καί Ἐνεμόζερ ἀναφέρουν δεκάδας περιπτώσεων, καθ' ἅς, ἐν τελείᾳ σχεδόν καταστροφῇ τοῦ ἐγκεφάλου, διετηρήθησαν ἀναλλοίωτοι ἡ συνείδησις, ἡ μνήμη καί ἡ γνωστική δύναμις*» (Σχαϊδερμάχερ, «*Μελέται περί ὑλισμοῦ*», τελ. κεφ.).

Ὡσαύτως ὁ Σπ. Καλλιάφας, ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματί του, σελ. 15-26, ἀποδεικνύων ἀβάσιμον τήν θεωρίαν περί σταθερῶν κέντρων ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ συστήματι καί τῷ ἐγκεφάλῳ, παραθέτει, σύν ἄλλοις, ἐν σελ. 16,: α) ὁμολογίαν τοῦ ψυχιάτρου Paul Seilder καθ' ἥν, «*οὐδέν σφαλερώτερον τῆς γνώμης ὅτι αἱ ἀναμνήσεις εἶναι ἀποτεθειμέναι εἰς ὡρισμένα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου..., πᾶν δ' οὕτινος ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος γνῶσιν εἶναι διαρκές κτῆμα του, οὐδεμιᾶς καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου δυναμένης νά τό ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ*»· καί β) ὁμοίαν τοῦ Birnbawn, ὅτι ἡ ἀκριβέστερα ἐξέτασις μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ νοσούντων δεικνύει ὅτι παθολογικοί ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου καί ψυχικαί διαταραχαί δέν βαίνουν πάντοτε αὐστηρῶς παραλλήλως, οὐδέ καλύπτουν ἀλλήλας. Οὕτως, ἀνευρίσκονται πολλάκις βαρεῖαι ἐγκεφαλικαί ἀλλοιώσεις ἄνευ οὐσιωδῶν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν, ἀντιστρόφως δέ παρατηροῦνται σημαντικαί ψυχικαί ἀνωμαλίαι ἄνευ σαφῶν ἐγκεφαλικῶν τοιούτων. Ἐν σελ. 24 (μετά τήν παράθεσιν διαφόρων γνωμῶν καί ἄλλων συγχρόνων διασήμων ἐπιστημόνων) προσθέτει ἐπίσης, ὅτι εἶναι ὅλως ἀπορριπτέα ἡ γνώμη περί κέντρων σταθερῶν ἐν ὡρισμένῃ δι' ἕκαστον χώρα τοῦ ἐγκεφάλου ὑπαρχόντων, τά

ὁποῖα ἐργάζονται καθ' ἕνα καί ὡρισμένον τρόπον, καί ἰδιαιτέρως ἡ γνώμη περί ὑπάρξεως «κέντρων συνδιατάξεως»..., ὡς καί ἡ ἔννοια τῆς κατά ἕνα καί μόνον τρόπον λειτουργούσης ἀντανακλάσεως και, ἐν σελ. 47, παραπέμπων ἐν ταῖς ὑποσ. 1 καί 2 καί εἰς τήν σχετικήν βιβλιογραφίαν, ἐν ἀρχῇ μέν παραθέτει γνώμην τοῦ Adler, καθ' ἥν τό δόγμα πνευματικαί νόσοι εἶναι νόσοι ἐγκεφαλικαί, εἶναι λείψανον τοῦ ὑλισμοῦ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἡ δέ ἀπόδειξις ὅτι «*πᾶσαι αἱ πνευματικαί νόσοι εἶναι ἐγκεφαλικαί*», οὔτε προσήχθη, οὔτε εἶναι δυνατόν νά προσαχθῇ. Εἰς τό τέλος δέ, γνώμην τοῦ Jung περί ψυχῆς, ἔχουσαν οὕτω: «*Φαίνεταί μοι ὅτι οὐσιωδῶς λογικώτερον εἶναι νά παραχωρήσω μέν εἰς τήν ψυχήν τό αὐτό κῦρος, ὅπερ καί εἰς τόν ἐμπειρικόν κόσμον καί νά ἀπονέμωμεν εἰς ἐκείνην τήν αὐτήν πραγματικότητα ἥν καί εἰς τοῦτον*».

Ἐν τῇ ἐφημερίδι ἐπίσης «Μακεδονία», Θεσ/νίκης, τῆς 20.1.1989 καί ἐν τῇ στήλῃ «*Ἡ Θεσ/νίκη καί ὁ κόσμος*» ἐδημοσιεύθησαν τά ἀκόλουθα: «*Ὑπάρχει καμμία σχέσις μεταξύ ἐγκεφάλου καί διανοητικῶν λειτουργιῶν;*» *ἐρωτᾶ ξένος ἐπιστήμων. Πρό ὀλίγων ἐτῶν ἡ ἐρώτησις αὐτή δεν θά εἶχεν ἀσφαλῶς κανένα νόημα... Ἡ ὕπαρξις αὐτῆς τῆς σχέσεως ἐθεωρεῖτο αὐταπόδεικτος. Αἱ νεώτεραι ὅμως ἔρευναι τῆς ἐπιστήμης ἴσως νά μή κατέρριψαν ἐντελῶς, μέ πολλάς ἄλλας, καί τήν δοξασίαν ταύτην, ἐδημιούργησαν ὅμως πολλάς ἀμφιβολίας ὡς πρός τήν ὕπαρξιν αὐτῆς τῆς σχέσεως. Πρό ἐτῶν ὁ Ἀμερικανός καθηγητής Χόρβλεϋ κατώρθωσε νά ἀφαιρέση ὁλόκληρον τό ἕνα ἡμισφαίριον ἀπό τόν ἐγκέφαλον ἑνός πιθήκου. Τό ζῷον ἐξηκολούθησε νά ζῇ καί μετά τήν ἐγχείρησιν, χωρίς καμμίαν νά παρουσιάζη μεταβολήν τῶν διανοητικῶν του λειτουργιῶν. Ἕνας ἄλλος ἐπιστήμων, ὁ Λάρτινγκ, ἀναφέρει περίπτωσιν ἑνός παιδίου, πού εἰς ἡλικίαν πέντε ἐτῶν ἔχασε μέγα μέρος τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας, μετά αὐτοκινητιστικόν δυστύχημα, καί ὅταν ἐμεγάλωσε ὄχι μόνον δεν ἦτο ἠλίθιον ἤ διανοητικῶς ἀνώμαλον, ἀλλά καί ἔγινε ἕνας εὐφυέστατος νέος μέ τετραγωνικόν κυριολεκτικῶς νοῦν. Ὁ ἴδιος ἐπιστήμων ἀναφέρει καί πολλάς περιπτώσεις νεκροψιῶν εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι προτοῦ ἀποθάνουν ἐθεωροῦντο λογικοί καί ἔξυπνοι. Καί ὅμως ἡ ἐγκεφαλική τούς οὐσία ἀπετελεῖτο ἀπό ὀλίγας μεμβράνας καί ὀλίγο νερό. Κατά τούς πολέμους τοῦ 1914 καί τόν Β΄ παγκόσμιον πόλεμον ἔγιναν ἄπειροι ἐγχειρήσεις στρατιωτῶν, κατά τάς ὁποίας ἀφῃρέθησαν σημαντικά τμήματα τοῦ ἐγκεφάλου των, χωρίς ἡ ἀφαίρεσις αὐτή νά φέρῃ ἀλλοίωσιν εἰς τάς ἐγκεφαλικάς (σ.σ. πνευματικάς) λειτουργίας. Τό μόνον πού κατώρθωσεν ἡ σημερινή*

ἐπιστήμη εἶναι νά καθορίση τήν ἕδραν μερικῶν ἐγκεφαλικῶν κέντρων καί σταθμῶν εἰς τόν ἐγκέφαλον, πού φαίνεται νά ἐφορεύουν ἐπί τῶν διαφόρων λειτουργιῶν τοῦ σώματος. Καμμίαν ἐν τοσούτῳ δέν ἔχομεν ἰδέαν διά τό μέρος εἰς τό ὁποῖον ἑδρεύει ἡ διάνοια, ἡ θέλησις καί πολύ ἀκόμη ὀλιγότερον ἡ συνείδησις καί ἡ ψυχή. Πρέπει ἆρά γε νά ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ ἐγκεφαλικαί (σ.σ. πνευματικαί...) λειτουργίαι εὑρίσκονται ἔξω ἀπό ἐκεῖνο πού ὀνομάζομεν ὑλικόν σῶμα μας, εἰς κάτι ἐντελῶς ἄυλον καί ἀόρατον;».

Τέλος ἐν τῷ περιοδικῷ *Ἥλιος*, τῆς 15ης Μαρτίου 1962, σελ. 136, ἐδημοσιεύθη πόρισμα προσφάτου, τότε, ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου εἰδικῶν Βρεττανῶν ἐπιστημόνων (ἀνατομικῶν, φυσιολόγων, ψυχολόγων καί φιλοσόφων) περί τῆς θέσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἔχον ἐν συνόψει ὡς ἑξῆς: «*Δέν ὑπάρχει κανείς δυνάμενος νά ἐξηγήση πῶς ἕν φυσικοχημικόν φαινόμενον ἠμπορεί νά μεταμορφωθῇ εἰς φαινόμενον πνευματικόν... Τό νευρικόν ἡμῶν σύστημα εἶναι ἀνάλογον μέ τούς δευτερεύοντας ἐκείνους μηχανισμούς εἰς τούς ὁποίους μιά παλινδρομική ἐνέργεια χρησιμεύει εἰς τό νά διευθύνη καί νά ρυθμίζη τήν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως..., ἀλλά δέν ὑπάρχει μηχάνημα, ὅσον δήποτε λεπτεπίλεπτον καί ἂν εἶναι, τό ὁποῖον νά ἐξηγῇ τό παίξιμον τοῦ πιανίστα πού παίζει μίαν φαντασίαν τοῦ Λίστ, ἤ τοῦ Σοπέν. Ὁ ἐγκέφαλος ἠμπορεῖ νά εἶναι ἕνα θαυμάσιον σύστημα μεταλλακτῶν, ἀλλά πρέπει νά ὑπάρχη καί ἕνας χειριστής εἰς τό ταμπλώ, χειριστής ἐνσυνείδητος... Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἕν ἀπείρως περίπλοκον σύστημα ἀνακλαστικῶν μηχανισμῶν, πού ἀνταποκρίνεται μέ μικράν ἤ μεγάλην ἐπιβράδυνσιν εἰς τούς ἐρεθισμούς τοῦ ἐξωτερικοῦ Κόσμου (*σ.σ. ἀλλά καί τῶν ἐνδοοργανικῶν λειτουργιῶν καί ἐκκρίσεων*)· τήν συνείδησιν δέ ἤ τό πνεῦμα δέον νά τοποθετήσωμεν καθ' ὅλον τόν ἐγκέφαλον, χωρίς νά τῷ προσδιορίσωμεν ἀκριβεστέραν θέσιν... Ὁ ἐγκέφαλος παίζει ἁπλῶς τόν ρόλον τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ὅταν οὗτος προκαλεῖ μίαν ἀνακλαστικήν κίνησιν... καί δέν εἶναι ὄργανον παραστάσεων ἀλλά μᾶλλον ἐνεργείας*». Εἶναι δηλαδή πειθήνιον ἁπλῶς ὑλικόν ὄργανον τῆς πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου ἡμῶν ψυχῆς.

9) Ἡ ὅρασις ἄνευ φυσιολογικῆς λειτουργίας τῶν ὀφθαλμῶν καί ἡ ἀκοή ἄνευ φυσιολογικῆς λειτουργίας τῶν ὤτων καί ἀντιστρόφως. Ἡ ἀδυναμία ὁράσεως ἤ ἀκοῆς, ἐν ἐγρηγόρσει, καίτοι τά ἀντίστοιχα αἰσθητήρια ὄργανα ἡμῶν εὑρίσκονται ἐν καλῇ καταστάσει.

Πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαί ἐπιδράσεις ἐπί τῶν διαφόρων αἰσθήσεων ἡμῶν, φερόμεναι ἀκαριαίως εἰς τόν ἐγκέφαλον διά τῶν ὑπερόχων ἀγωγῶν-ὀργάνων τῶν αἰσθήσεων, μεταβάλλονται ἀμέσως εἰς ἰδέας-εἰκόνας ἰδεατάς, ταύτας δέ διαχωρίζουσα, ταξινομοῦσα καί κρίνουσα ἡ ψυχή, ἄλλας μέν ἀπορρίπτει, ἄλλας δέ ἀποδέχεται, προσθέτουσα εἰς αὐτάς τάς κατά συνειρμόν ἀποφάσεις της, ἤ τούς πρός συμπλήρωσίν των συλλογισμούς, πρός μεταβολήν των ἀκολούθως εἰς ἐξωστρεφῆ ἐνέργειαν καί ἐκδήλωσιν. Ὅπως δέ διά τάς αἰσθήσεις τῆς γεύσεως, τῆς ὀσφρήσεως καί τῆς ἁφῆς ἐδημιουργήθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ λεπτοφυέστατα ὄργανα, οὕτω καί διά τάς σπουδαιοτέρας πασῶν τῶν αἰσθήσεων, τήν δρᾶσιν δηλαδή καί τήν ἀκοήν, διεπλάσθησαν ὑπ' Αὐτοῦ καί πάλιν ἀντίστοιχα τοιαῦτα, ἵνα καθίσταται δυνατή ἡ ὑπό τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτέλεσις τῆς ἐξιδιασμένης αὐτοῦ ἀποστολῆς. Δέν θά ὑπεισέλθωμεν βεβαίως εἰς τάς λεπτομερείας τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων πασῶν τῶν κυρίων τούτων αἰσθήσεων, δι' ὧν ὡσαύτως διακηρύσσεται ἡ ἀσύλληπτος καί ἄφατος πρόνοια, σοφία καί δύναμις τοῦ Δημιουργοῦ (καί τό μωρόν... τῶν θεωριῶν τῆς αὐτομάτου γενέσεως καί τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐνοργάνων ὄντων), οὐδ' εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῶν διαφορῶν τῶν ἀνθρωπίνων τοιούτων ἀπό τῶν ἀντιστοίχων τῶν ἀνωτέρων ἰδίᾳ ζῴων, ἐφόσον αὐταί ἐδόθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς πάντα τά ἔμψυχα ὄντα πρός ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδίας των ζωῆς· διά τοῦτο δέ καί ὡρισμέναι ἐξ αὐτῶν, ἰδίᾳ αἱ τῶν ἐνστίκτων, εἶναι εἴς τινα ζῷα λεπτότεραι ἤ ἐντονώτεραι καί τῶν ἀνθρωπίνων. Περί πάντων τούτων ἐκτενῶς ἀσχολεῖται ὁ Ἅγιος Νεκτάριος, ἐν σελ. 71 - 92 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, τονίζων τελικῶς καί οὗτος ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπί τῶν ζῴων ἐπιδράσεις τῶν αἰσθήσεων προκαλοῦν πάντοτε, καί καταναγκαστικούς, τάς αὐτάς ἀντιστοίχους ἀνακλαστικάς ἤ ἐνστικτώδεις ἐνεργείας ἤ ἀντιδράσεις, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλων ταύτας εἰς ἰδέας, ἀποδέχεται καί μετατρέπει εἰς ἔργον ὅσας ἐγκρίνει· ἀπορρίπτει δέ καί ἀφανίζει τάς λοιπάς.

Ἐκ τῆς τοιαύτης δέ κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεων πασῶν τῶν αἰσθήσεών του διακηρύσσεται βεβαίως, ἀπολύτως ἡ ἐν αὐτῷ ἰδιαιτέρα ὕπαρξις πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου ψυχῆς, ἡ αὐτή ὅμως βεβαίωσις ἐπαναλαμβάνεται καί ἐξ ὁρισμένων «ἀντιφυσιολογικῶν φαινομένων» τῆς ἀκοῆς καί τῆς ὁράσεως βεβαιωθέντων ἀπολύτως ὑπό τῆς Ἱστορίας καί τῆς Ἐπιστήμης. Τά φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἡ ἐν ἐκστάσει ἤ ἐν ὑπνώσει (παρ' ὑπνωτισμένων μεσαζόντων) ὅρασις καί ἀκοή γεγονότων λαβόντων χώραν εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις, ἐπίσης δέ καί ἡ ὅρασις διά μέσου τῆς ὕλης (ἐντός κλειστῶν δηλαδή κιβωτίων ἤ κεκλεισμένων παραθύρων καί θυρῶν) καί μάλιστα μέ κλειστούς τούς ὀφθαλμούς. Ἀπεκλήθησαν ταῦτα: διορατικά, τηλεοπτικά ἤ τηλεακουστικά, μεταξύ δέ τῶν ἱστορικῶν τηλεοράσεων -ἐν ἐγρηγόρσει, κατ' ἀρχήν, ἤ ἐκστάσει- ἰδιαιτέρας ὅλως σημασίας εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Τοῦ Ἀπολλώνιου τοῦ Τυανέως (περί τῆς ὁποίας γράφει ὁ ἱστορικός Φιλόστρατος). Εὑρισκόμενος ὁ Ἀπολλώνιος εἰς Ἔφεσον κατά τήν ἡμέραν τῆς δολοφονίας τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ, ἐν Ρώμῃ, καί ὁμιλῶν περί τήν μεσημβρίαν δημοσίᾳ ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου, περιῆλθεν ἐξαίφνης εἰς ἔκστασιν, ἐχαμήλωσε τήν φωνήν του, ὡς νά ἐφοβῆτο, αἱ φράσεις του ἐγένοντο ἀσυνάρτητοι καί τέλος διέκοψε τήν ὁμιλίαν. Εἶδον τότε αὐτόν οἱ ἀκροαταί νά προσηλώνῃ τό βλέμμα του εἰς ἕν μέρος, νά προχωρῇ ὀλίγα βήματα καί ἐξημμένως, ὡς ἄν παρηκολούθει τρομερό θέαμα, νά φωνάζῃ «*παῖε τόν τύραννον, παῖε...*». Τέλος, ἀπευθυνόμενος πρός τούς Ἐφεσίους εἶπε: «*Θαρρεῖτε, ὦ ἄνδρες, ὁ γάρ τύραννος ἀπέσφακται σήμερον· τί λέγω σήμερον; ἄρτι νή τήν Ἀθηνᾶν, ἄρτι περί τόν καιρόν τῶν ρημάτων οἷς ἀπεσιώπησα*». Τό γεγονός τοῦτο βεβαιοῖ καί ὁ Δίας ὁ Κάσσιος εἰς τήν ἱστορίαν του (*Ξεν.* LXVII - 18), ἀναφερόμενος ὑπό τοῦ Κ. Κιτρινιάρη σελ. 90[113]. Καί

β) Τοῦ Σουηδοῦ ἐπιστήμονος Swedenbourg, περί ἧς ὁ Κάντιος γράφει τά ἑξῆς: «*Καθ' ἅς ἔχω ἀκριβεῖς πληροφορίας, περί τό τέλος τοῦ 1759 ὁ κ. Sw. ἐπανερχόμενος ἐξ Ἀγγλίας ἀπεβιβάσθη κατά τό ἀπόγευμα εἰς Gotherborg, τήν αὐτήν δ' ἑσπέραν μετέβη εἰς συναναστροφήν τινα παρά τινι ἐμπόρῳ. Μετ' ὀλίγον μετέδιδε τήν εἴδησιν, ἐν πλήρει καταπλήξει εἰς τούς κεκλημένους, ὅτι κατ' αὐτήν ἀκριβῶς τήν στιγμήν ἐξερράγη μεγάλη πυρκαιά ἐν τῇ συνοικία Judermalm τῆς Στοκχόλμης, μετά τινας δέ ὥρας, καθ' ἅς οὗτος ἐξήρχετο καί ἐπανήρχετο εἰς τήν αἴθουσαν, εἶπεν ὅτι ἡ πυρκαϊά ἐσβέσθη, καθώρισε δέ μετ' ἀκριβείας τό μέγεθος αὐτῆς. Τήν αὐτήν ἑσπέραν μετεδόθη εἰς πολλούς ἡ καταπληκτική εἴδησις καί τήν ἑπομένην ἐγνώριζεν αὐτήν ὅλη ἡ πόλις. Ὅταν μετά δύο ἡμέρας ἔφθασε ἐκ Στοκχόλμης ἡ περί τῆς πυρκαϊάς ἔκθεσις, συνεφώνει αὐτή πλήρως πρός τά λεχθέντα ὑπό τοῦ Swedenbourg. Ἐκτενέστερον ἱστορεῖ περί τούτου ὁ Κάντιος ἐν ἐπιστολῇ πρός τήν δ/ίδα Knobloch, ἐν ᾗ καθορίζει ἀκριβῶς καί τήν οἰκίαν, μέχρι τῆς ὁποίας μετεδόθη ἡ πυρκαϊά, ἥτις ἦτο τρίτη ἀπό τῆς ἰδικῆς του.*»[114]

---

[113] Σ.σ.: Ἀσχέτως τοῦ δυνατοῦ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς τηλεοράσεως (*Ἰωάν.* α΄ 49), εἶναι ἐπίσης γνωστόν ὅτι τά περί ὑπερφυσικῶν ἔργων-θαυμάτων τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως καί τοῦ Πυθαγόρου συνεγράφησαν ὑπό τοῦ Φιλοστράτου (230 μ.Χ.), τοῦ Πορφυρίου (304 μ.Χ.) καί τοῦ Ἰαμβλίχου (338 μ.Χ.) προφανῶς καθ' ὁλοκληρίαν φανταστικῶς, πρός ἀντιπαραβολήν αὐτῶν εἰς τά θαύματα τοῦ Κυρίου. Καί ἵνα ἀντιταχθοῦν ταῦτα κατά τοῦ θριαμβευτικῶς ἐξαπλουμένου Χριστιανισμοῦ. Πρβλ. Γ. Σκιάδα, «*Φῶς ἐν σκότει*» σελ. 21.

[114] Πρβλ. Σπ. Καλλιάφα μνημ. ἔργ., σελ. 38-39 καί βιβλ. αὐτ.

Παράλληλος πρός τήν ἐν ἐγρηγόρσει ἤ ἐκστάσει ὅρασιν γεγονότων λαβόντων χώραν εἰς μακράς ἀποστάσεις εἶναι καί ἡ διά μέσου τῆς ὕλης ὅρασις ὁρισμένων ἀνθρώπων μή ὑπνωτισμένων ἐπίσης, καί μέ κλειστούς μάλιστα τούς ὀφθαλμούς. Ἀναγιγνώσκουν οὗτοι ἐπιστολάς ἤ σελίδας βιβλίων κλειστάς. Βαδίζουν ἀσφαλῶς μέ κλειστούς ὀφθαλμούς καί ἀνευρίσκουν κεκρυμμένα ἀντικείμενα. Ἡ ἱκανότης αὐτή ἀπεκλήθη ἐσχάτως «ἕκτη αἴσθησις», ἀλλά δέν πρόκειται περί τοιαύτης. Καί τά φαινόμενα ταῦτα ὀφείλονται εἰς ἰδιαιτέρας πνευματικάς δυνάμεις ὡρισμένων ἁγίων ψυχῶν, ἐνισχυομένων ὑπό τῆς θείας χάριτος καί φωτιζόμενων ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἤ εἰς παρεμβολήν δαιμονίων, ἐνοικούντων εἰς τά περί ὧν ἄτομα. Ἐπιφυλασσόμενοι νά ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ διόρασις, διά μέσου τῆς ὕλης, ἤ ὑπό τῶν διαφόρων μεσαζόντων ἐν ὑπνώσει πραγματοποιουμένη, (ἡ ὑπ' αὐτῶν δηλαδή ὅρασις γεγονότων τελουμένων εἰς μακράς ἀποστάσεις, ἡ ἀνεύρεσις καί ἀνακάλυψις διαφόρων κεκρυμμένων ἀντικειμένων ἤ ἐγκληματιῶν, ἤ ἀνάγνωσις κλειστῶν ἐπιστολῶν ἤ βιβλίων, ἤ διάγνωσις ψυχικῶν ἤ σωματικῶν νόσων κ.ἄ.) ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς δαιμόνια ἐνοικοῦντα ἐν αὐτοῖς -εἰς ἃ ἀσφαλῶς ὀφείλονται καί τά ὑπό τῶν ἀπίστων ἤ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν γένει καί ἐν ἐγρηγόρσει, τελούμενα ὅμοια φαινόμενα- θά ἐπαναλάβωμεν ἤδη, προκειμένου περί τῶν ὀπτικῶν καί ἀκουστικῶν τούτων φαινομένων, ὅτι δηλαδή ἀποτελοῦν καί ταῦτα τρανήν ἀπόδειξιν τῆς ἰδιαιτέρας καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ὁμοίαν ὅμως τοιαύτην ἀποτελεῖ προσέτι καί ἡ περίπτωσις τῆς ἐν ἐγρηγόρσει μή ὁράσεως ἀντικειμένων εὑρισκομένων ἐνώπιον ἡμῶν, ὡς καί τῆς μή ἀκοῆς ἤχων πλησίον ἡμῶν ἐντόνως ἠχούντων, καίτοι τά ἀντίστοιχα ὄργανα τῶν αἰσθήσεων λειτουργοῦν φυσιολογικῶς. Αἱ ἐξωτερικαί ἐπιδράσεις (ἤ καί αἱ ἐνδοοργανικαί ἐκκρίσεις) μεταβιβάζονται ἀναμφιβόλως καί κατά τάς περιπτώσεις ταύτας κανονικῶς εἰς τόν ἐγκέφαλον, ἐπειδή ὅμως δέν προσλαμβάνονται ὑπό τῆς ψυχῆς, ἄλλου πνευματικῶς (δι' ἀφαιρέσεως τοῦ ἐγώ, ὡς ἀπεκλήθη) ἀπερροφημένης, δέν μεταβάλλονται αὗται εἰς ἰδέας. Καί διά τοῦτο οὔτε βλέπομεν τότε, μήτε ἀκούομεν. Τό αὐτό παρατηρεῖται καί μέ τάς λοιπάς κυρίας αἰσθήσεις, γεῦσιν, ὄσφρησιν καί ἁφήν, ὅταν αἱ ἐπιδράσεις αὐτῶν ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου, διά τῶν εἰδικῶν καί αὐτομάτων ἐπίσης αἰσθητηρίων ὀργάνων μεταβιβαζόμεναι δέν μεταβάλλονται εἰς ἰδέας ὑπό τῆς ψυχῆς. Οὐδέν καί τότε αἰσθανόμεθα, καίτοι τά εἰδικά αἰσθητήρια ὄργανα λειτουργοῦν φυσιολογικῶς[115].

10) Τά ὄνειρα καί ἰδίᾳ τά προγνωστικά καί προφητικά ὁράματα –προορατικόν χάρισμα – διόρασις – πεπρωμένον – τύχη.

---

[115] Περί τῆς «*ἀφαιρέσεως τοῦ ἐγώ*» ἰδέ πλείονα εἰς Κ. Νεστορίδη μνημ. ἔργ., σελ. 2-3 καί βιβλ. αὐτ.

Σπουδαιοτάτην μαρτυρίαν τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως καί τά κοινά ὄνειρα, ἴδια ὅμως τά προγνωστικά καί προφητικά ὁράματα. Τά κοινά ὄνειρα διαφέρουν τῶν προγνωστικῶν καί προφητικῶν κατά τήν προέλευσιν καί τήν φύσιν. Τά πρῶτα ἀποτελοῦν ἁπλάς πνευματικάς παραστάσεις γεννωμένας ὑπό τῆς ψυχῆς κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου διά τοῦ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν, τάς ὁποίας βλέπει ἡ ψυχή ἐνοραματικῶς, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησίς των διατηρεῖται ἐπ' ἐλάχιστον ἤ καί λησμονεῖται παντελῶς καί πρό τῆς ἀφυπνίσεως. Τά δεύτερα, ὁρώμενα συνήθως ἐν ἡμιεγρηγόρσει (μετά τήν ὁποίαν -καί τό ὅραμα- ἐπακολουθεῖ πάντοτε ἀφύπνισις) εἶναι ζωηρόταται καί ἔντοναι ὁράσεις καί παραστάσεις πνευματικαί διατηρούμεναι εἰς τήν μνήμην ἐφ' ὅρου ζωῆς. Εἶναι δέ ταῦτα πάντοτε ἀνακοινωτικά ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς γεγονότων, ἐνεστώτων, ἐνίοτε, ἀλλά κατά τό πλεῖστον μελλόντων, προγνωστικά δηλαδή καί προφητικά. Καί ὀφείλονται εἴτε εἰς παραστάσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτούσιας ἤ καί ἀλληγορικάς, διδομένας εἰς ἡμᾶς κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, ὡς καί εἰς πραγματικάς ἐπισκέψεις ἀγαθῶν πνευμάτων (ἀγγέλων, ἁγίων καί δικαίων), ἐχόντων ἐλευθερίαν ὅπως ἐπισκέπτωνται ἡμᾶς -κατά παραχώρησιν πάντοτε τοῦ Θεοῦ- ἵνα ἀναγγείλουν πρός ἡμᾶς εἰδικάς ἀγγελίας ἤ καί τά «ἐρχόμενα» (*Ἰωάν.* ιστ΄ 13), τά «μέλλοντα γενέσθαι» ἤ καί εἰς παραστάσεις καί ὁράσεις τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων, μετασχηματιζομένων καί εἰς ἀγγέλους φωτός (*Β' πρός Κορ.* ια΄ 14 κ.ἄ.), γινομένας, πάντοτε ἐπίσης, κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, συνήθως μέν πρός τιμωρίαν ἡμῶν, ἁμαρτανόντων, ἐνίοτε δέ καί πρός δοκιμασίαν τῆς πίστεως ἡμῶν (*Β΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 7 κ.ἄ.). Ἀσχέτως ὅμως τῆς φύσεως καί τῆς πηγῆς ἐξ ἧς τά ὄνειρα καί πᾶσαι αἱ καθ' ὕπνον ὁράσεις προέρχονται, ἀποτελοῦν, ἀναντιρρήτως, ἀμαχήτους ἐπίσης μαρτυρίας τῆς ἰδιαιτέρας καί πνευματικῆς ὑποστάσεως τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Διότι τό σῶμα ἡμῶν εἶναι ὅλως ὑλικόν καί ὑλικαί ὡσαύτως (φυσικομηχανοχημικαί) πᾶσαι αἱ ὀργανικαί αὐτοῦ λειτουργίαι. Ὁράσεις ὅθεν πνευματικαί καί πολύμορφοι ὁραματικαί παραστάσεις, ὅλως ἄσχετοι καί ἀντίθετοι πολλάκις πρός τάς ὀργανικάς λειτουργίας καί ἀνάγκας τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλά καί τελείως ξέναι ἐνίοτε πρός τάς γνώσεις, τάς ἀναμνήσεις καί τάς ἐν γένει εἰκόνας καί παραστάσεις τοῦ περιβάλλοντος καί τῆς ὅλης ζωῆς ἡμῶν, ὁρώμεναι μέ κλειστούς ὀφθαλμούς, καί κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, μαρτυροῦν ἀναντιρρήτως τήν ἐν ἡμῖν ὕπαρξιν ἰδιαιτέρου πνευματικοῦ ὄντος - ὑποστάσεως, ἐνσυνειδήτου ὅλως διαφόρου, προφανῶς, από τό ὑλικόν σῶμα ἡμῶν.

Προκειμένου νά ἀναπτύξωμεν ἐκτενῶς ἐν τῇ παρούσῃ τήν ὑψίστην σημασίαν τῶν προγνωστικῶν (προφητικῶν) ἤ προορατικῶν ἤ ἀνακοινωτικῶν ἁπλῶς ὁραμάτων κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, καλόν θεωροῦμεν νά ἀσχοληθῶμεν δι' ὀλίγων καί

μέ τήν μωράν σχετικήν θεωρίαν τοῦ Φρόϋδ, καθ' ἥν πᾶσαι αἱ καθ' ὕπνον ὁράσεις ἀλλά καί αἱ ἐν ἐγρηγόρσει ἀνώτεραι ἐκφάνσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὀφείλονται εἰς μετουσίωσιν τῆς γενετησίου ὁρμῆς. Ἀλλ' ἡ γενετήσιος ὁρμή εἶναι ὀργανική κίνησις, τυφλή, μηχανική, ὑλική... Αἱ πνευματικαί ἀντιθέτως ἐκδηλώσεις καί ψυχοβολίαι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὄχι μόνον εἶναι ἐνσυνείδητοι καί τελείως διάφοροι τῶν φυσικοχημικῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ' εἶναι προσέτι καί ἱκαναί, νά ἀναστείλωσι ἤ καί νά νεκρώσωσι ταύτας διά τῆς βουλήσεως ἡμῶν, μή ἐξαιρουμένης βεβαίως καί τῆς ἀναπαραγωγικῆς ὁρμῆς. Διά τοῦτο διακεκριμένοι ἐπιστήμονες διεθνοῦς κύρους, ὡς οἱ Ἐγκιέντι, Garrel, Maader, Jung κ.ἄ., κατεδίκασαν ἤδη καί τήν θεωρίαν ταύτην ὡς ἀντιεπιστημονικήν καί ἀβάσιμον[116]. Ἐν τῇ ἐφημερίδι δέ «Μακεδονία», Θεσσαλονίκης, ἐδημοσιεύθησαν τά ἑξῆς: «Θά ἔπρεπε νά προσέξουν ὅλοι κάπως καλλίτερα τά συμπεράσματα τοῦ ἐν Βιέννῃ συνελθόντος συνεδρίου ψυχολόγων, ψυχιάτρων καί νευρολόγων. Ἀπό τήν Βιέννην ἀπό τήν ὁποίαν διεσάλπισεν ὁ Φρόϋντ τήν περίφημον θεωρίαν του πού φέρει σήμερον τόν τίτλον «Φροϋδισμός», ἀπό τήν ἰδίαν αὐτήν Βιέννην διεσαλπίσθη καί πάλιν ὅτι εἶναι καιρός νά ἀναθεωρηθῇ ἡ κρατοῦσα γνώμη, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κτηνώδεις εἰς τό ὑποσυνείδητόν των καί ὅλαι αἱ πράξεις των ἐξηγοῦνται καί ἑρμηνεύονται ἀπό ἔνστικτα ἀπωθημένα. Ἀπεκρούσθη ἐπίσης ἀπό κορυφαίους ἐπιστήμονας ἡ γνώμη, ὅτι ἡ τέχνη, ὁ πολιτισμός καί ἡ θρησκεία ἀκόμη εἶναι ἀπόρροια τῶν ἀπωθημένων αὐτῶν ἐνστίκτων καί ὅτι αἱ πράξεις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἐξηγοῦνται καί ἑρμηνεύονται ἀπό τά κρυφά σεξουαλικά ἔνστικτα. Εἰς τό συνέδριον ἠκούσθησαν καί ἄλλα πολλά καί ἐνδιαφέροντα πράγματα... Ὅλα ὅμως μαζί ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἀφοῦ ἐπελαγοδρόμησεν ἐπ' ἀρκετόν ὑπό τήν ἐπήρειαν τῶν καινοτομιῶν τοῦ Φρόϋντ, ἐπανέρχεται καί πάλιν εἰς τάς ὑγιεῖς λογικάς της βάσεις.

Τά κοινά ὄνειρα, προέρχονται, κατά τό πλεῖστον, ἐκ πνευματικῶν ἀποκυημάτων τῆς καί κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου γρηγορούσης ψυχῆς ἡμῶν. Ἔντονοι ἐπιδράσεις ἐπ' αὐτῆς κατά τόν χρόνον τῆς ἐγρηγόρσεως, ἐν τῇ μνήμῃ ζωηρῶς διατηρούμεναι, ἔντονοι ἐπίσης ἐπιθυμίαι ἤ προδιαθέσεις εἰς τά βάθη της ὑποκρυπτόμεναι, διαμορφοῦνται ὑπ' αὐτῆς εἰς ἀντιστοίχους ἰδέας-παραστάσεις, ἤ εἰκόνας νοεράς, τάς ὁποίας αὕτη βλέπει ἐνοραματικῶς. Διότι, ὡς πνευματικός ἥλιος ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ὄχι μόνον μεταβάλλει εἰς ἰδέας πάσας τάς ἐπ' αὐτῆς ἐπιδράσεις, ἀλλά καί γεννᾶ, ἐκ παραλλήλου, καί αὐτογενεῖς τοιαύτας εἴτε κατά συνειρμόν συλλογισμούς, εἴτε καί ἄνευ αἰτίας τινος. Ἀπερίσπαστος δέ κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου ἐκ τῶν βαρέων καθηκόντων της πρός καθοδήγησιν, φύλαξιν τοῦ σώματος, διαμορφοῖ, ἐκ τῶν ἀναμνήσεων ἤ τῶν προδιαθέσεών της, διαφόρους συγκεχυμένας, ὡς ἐπί τό πολύ, παραστάσεις,

[116] Πρβλ. Σπ. Καλλιάφα μν. ἔργ., σελ. 54 καί 83 καί βιβλ. αὐτ.

τάς ὁποίας βλέπει ἐνοραματικῶς, ἤ καί εὑρίσκει, εὐκόλως ἐνίοτε, λύσεις προβλημάτων ἤ ἀποριῶν. Διάφοροι ἐπίσης καί κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου ἐνδοοργανικαί λειτουργίαι, αὐτομάτως διά τῶν ὑπερόχων ἀγωγῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων καί αἰσθήσεων εἰς τόν ἐγκέφαλον φερόμεναι, καί τήν ἱκανοποίησιν, δι' αὐτοῦ, ὑπό τῶν ἀντιστοίχων ὀργάνων τοῦ σώματος ἀνακλαστικῶς ἐκζητοῦσαι, προκαλοῦν τήν ὑπό τῆς ψυχῆς, καί ἐν αὐτῇ, γέννησιν καί διαμόρφωσιν-σχηματισμόν σχετικῶν ἰδεῶν καί νοερῶν εἰκόνων, δι' ὧν θά ἦτο δυνατόν νά ἱκανοποιηθοῦν αἱ ἀντίστοιχοι ἀνάγκαι ἤ ἐκζητήσεις τοῦ ὀργανισμοῦ. Καί ἐφόσον πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαί ἀνακλαστικαί ἐπιδράσεις -ὅπως καί αἱ ἐνδοοργανικαί τοιαῦται- φερόμεναι εἰς τόν ἐγκέφαλον ὑπό τῶν ἀγωγῶν τῶν αἰσθήσεων μεταβάλλονται ὑπό τῆς ψυχῆς εἰς ἰδέας, δι' ἀντιστοίχων δέ ἀποφάσεων ἐπιτρέπεται ἤ ἐπιβάλλεται εἰς τό σῶμα νά προβῇ εἰς ἀναλόγους κινήσεις ἤ ἐνεργείας πρός ἱκανοποίησιν αὐτῶν, νοεῖται εὐκόλως διατί «*οἱ πεινῶντες... ὀνειρεύονται* -κατά τήν λαϊκήν ἔκφρασιν– *καρβέλια*», ἄλλοι δέ τελοῦντες καθ' ὕπνον ὑπό τήν ἐπίδρασιν ψύχους, θερμότητος, βάρους ἤ ἄλλων ὀργανικῶν ἀναγκῶν ἤ διεγέρσεων, ὀνειρεύονται εἰκόνας ἤ παραστάσεις ἀναλόγους πρός αὐτάς. Τά ὄνειρα, αἱ εἰκόνες αὗται εἶναι ἁπλά ἀνακλαστικά ἐνδογενή πνευματικά ἀποκυήματα τῆς ψυχῆς. Ἐπηρεάζουν δέ ταῦτα δυναμικῶς, δι' ἐνδοστρεφοῦς πνευματοβολίας, καί τά ἀντίστοιχα ὄργανα ἤ μέλη τοῦ ὀργανισμοῦ.

Παράλληλα πρός τά ἐκ τῶν προμνησθέντων αἰτίων ὄνειρα εἶναι τά προκαλούμενα ἐκ τηλεπαθητικῶν ἐπιδράσεων ἄλλων ἀνθρώπων, τάς σχετικάς σκέψεις-πνευματοβολίας τῶν ὁποίων συλλαμβάνει εὐκολώτερον καθ' ὕπνον ἡ ψυχή, ὡς ἀπηλλαγμένη, κατά τά προεκτεθέντα, τῶν βαρυτάτων ἐν ἐγρηγόρσει, ὑποχρεώσεών της πρός ἐπίβλεψιν καί διακυβέρνησιν τοῦ σώματος. Ἀνεπτύξαμεν ἤδη τόν τρόπον, καθ' ὅν ἐν ἐγρηγόρσει γίνεται ἡ μεταβίβασις τῆς σκέψεως καί εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις. Εὐκολωτέρα ὅθεν ἀποβαίνει αὐτή καθ' ὕπνον, ὑπό τήν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ πομπός τελεῖ ἐν ἐγρηγόρσει, καί συνειδητῶς, ἀλλά καί ἐν τελείᾳ πνευματικῇ συγκεντρώσει ἐκπέμπει τήν σκέψιν του πρός ὡρισμένον σημεῖον, ὅπου ὁ δέκτης εὑρίσκεται. Εἶναι ὅλως ἀβάσιμος καί φανταστική καί ἡ ἐν προκειμένῳ γνώμη τοῦ Πνευματισμοῦ, ὅτι ἡ ψυχοραδιενέργειά του, ἐκπεμπόμενη καί ἀσυνειδήτως ὑπό τινος, ἀνευρίσκει μόνη της τόν ὡρισμένον... δέκτην, ὁπουδήποτε καί ἄν οὗτος εὑρίσκεται καί μεταδίδεται εἰς αὐτόν, ἰδίᾳ, καθ' ὕπνον, (ἀλλά καί ἐν ἐγρηγόρσει) μετατρεπομένη καί εἰς εἰδικάς εἰκόνας-μορφάς, ἤχους καί ὀσμάς. Καί ἡ γνώμη αὐτή εἶναι σφρόδα πεπλανημένη. Διότι, διά τῆς ψυχοβολίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶναι δυνατή ἡ ἀκαριαία μεταβίβασις σκέψεως καί εἰς μακράς ἀποστάσεις μόνον ὅταν συνειδητῶς καί ἐντόνως (ἐν σχετικῇ δηλ. πνευματικῇ συγκεντρώσει) ἐκπέμπεται αὕτη, ἐν εἴδει πνευματικοῦ προβολέως πρός ὡρισμένην κατεύθυν-

σιν. Ἡ οὕτως ὅμως ἐκπεμπόμενη σκέψις δέν ἔχει, καθ' ἑαυτήν, ἰδίαν ἐνσυνείδητον ὑπόστασιν, οὐδέ δύναται νά προσλάβῃ τοιαύτην, οἱασδήποτε μορφῆς. Εἰς τά διάφορα συνεπῶς ὄνειρα, εἰς ἃ ἐμφανίζονται θανόντες εἰς μικράς ἤ μεγάλας ἀποστάσεις καί εἴτε ἀνακοινοῦσι σαφῶς τόν θάνατόν των ἢ ἄλλως καί συμβολικῶς ὑπονοοῦν αὐτόν, πρόκειται ἀναμφιβόλως περί ἐπισκέψεων αὐτῶν τούτων τῶν ψυχῶν καί ὄχι περί μεταβιβάσεως σκέψεών των. Ἡ τοιαύτη δέ ἐπικοινωνία τῶν ψυχῶν εἶναι ὅλως δυνατή ὄχι μόνον καθ' ὕπνον, ἀλλά καί ἐν ἐγρηγόρσει.

Ἐντονώτερα ὅμως τῶν ἁπλῶν ὀνείρων, ὡς καί τῶν ἐκ τῶν τηλεπαθητικῶν ἐπιδράσεων προκαλουμένων, εἶναι τά ἀνακοινωτικά, τά προγνωστικά καί τά προφητικά ὁράματα. Δίδονται ταῦτα εἰς ἡμᾶς καθ' ὕπνον ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρός ἐνίσχυσιν, καθοδήγησιν καί φωτισμόν ἡμῶν (*Ἰωάν.* ιστ΄ 13 κ.ἄ.), παρέχονται ὅμως καί ὑπό τοῦ σατανᾶ πολλάκις, μετασχηματιζομένου καί εἰς ἄγγελον φωτός (*Β΄ πρός Κορ.* ια΄ 14) καί ἔχοντος ἐξουσίαν (πάντοτε κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ) ὅπως ἐμφανίζῃ ἐπίσης εἰς ἡμᾶς διαφόρους ὁραματικάς παραστάσεις πρός ἐξαπάτησιν, παραπλάνησιν ἤ καί πρός δοκιμασίαν ἡμῶν. Τήν ὕπαρξιν τῶν ὁραμάτων τούτων, ὅπως καί τήν ὑποστατικότητα τοῦ σατανᾶ, ἀρνεῖται βεβαίως ὁ Πνευματισμός, διότι καί μόνον ἡ βεβαίωσις αὐτῶν ἀφανίζει τελείως τήν ψευδῆ ἄλλως τε, ἀβάσιμον ἀλλά καί ἀντεπιστημονικήν, κατά πάντα, καί παράλογον ἔτι κοσμοθεωρίαν του.

Αἱ διάφοροι λοιπόν ἀνακοινωτικαί, προγνωστικαί καί προφητικαί ὁράσεις, καθ' ὕπνον, δίδονται ἐκ δύο πηγῶν. Πρῶτον μέν ὑπό τοῦ Θεοῦ - τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι «*ἐν τῷ Θεῷ ζῶμεν, κινούμεθα καί ἐσμέν*» (*Πράξ.* ιζ΄ 28), πάντα δέ τά κτίσματα καί τῆς παρούσης δημιουργίας ἐνεχόμεθα ἐν τῷ ἀπείρῳ καί αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ (τῷ ἐνανθρωπήσαντι ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστῷ) καί τῷ ὑπό τοῦ Πατρός ἐκπορευομένῳ Ἁγίῳ Πνεύματι, καί περιβαλλόμεθα κυριολεκτικῶς ὑπ' Αὐτῶν. Ἐνέχων ὅθεν ἀλλά καί ἐφορῶν τά πάντα ὁ Τρισυπόστατος Θεός (*Ἰωάν.* ιζ΄ 21, *πρός Ἑβρ.* δ΄ 13 κ.ἄ.), παρέχει εἰς ἡμᾶς, κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου, διαφόρους πραγματικάς ἤ ἀλληγορικάς παραστάσεις-εἰκόνας, διά νά ἀναγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς ὡρισμένας ἀληθείας ἤ γεγονότα ἐνεστῶτα ἤ μέλλοντα, πάντοτε πρός ὠφέλειαν ἡμῶν. Τοιαῦτα ὁράματα ἀναφέρονται πλείστα ὅσα ἐν τῇ Γραφῇ. Ἀλλά ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ δέν περιορίζεται μόνον εἰς τήν παντεποπτείαν ταύτην. Ὁ ἐν Τριάδι ἀληθινός Θεός ἡμῶν ἔχει προσέτι καί τελείαν (ἄπειρον) πρόγνωσιν περί πάντων τῶν κτισμάτων Του, πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν -τῇ παντοδυνάμῳ βουλῇ Του- ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι, διά τῆς ὀντοποιήσεως τῶν περί αὐτῶν ψιλῶν Αὐτοῦ ἰδεῶν, ἐκ τῆς τοιαύτης δ' ἀπείρου προγνώσεως Αὐτοῦ προῆλθεν ὁ ἀπ' ἀρχῆς προορισμός πάντων (*πρός Ρωμ.* η΄ 29 κ.ἄ.) καί εἰς αὐτήν ὀφείλεται ἐπίσης καί ὁ προφητισμός. Δέν πρόκειται ἄρα περί πεπρωμένου-ἀναποφεύκτου ἤ τοῦ μωαμεθανικοῦ «Κισμέτ».

Πρόκειται περί ἀπείρου προγνώσεως τοῦ Θεοῦ περί πάντων, τόσον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τήν κίνησιν, τήν ἀλληλεπίδρασιν πάντων τῶν ἀψύχων κτισμάτων τῆς παρούσης δημιουργίας, ὅσον καί εἰς τήν ζωήν καί ἀλληλεπίδρασιν καί πάντων τῶν ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου ἐνοργάνων καί ἐμψύχων ὄντων, ὡς καί τοῦ ἀνθρώπου. Τῆς ἀπείρου δέ ταύτης θείας προγνώσεως ἡ κατανόησις δέν εἶναι δυσχερής. Ὁ Λαπλάς εἰς τό Φιλοσοφικόν αὐτοῦ δοκίμιον περί τῶν πιθανοτήτων γράφει: «*Πρέπει νά βλέπωμεν τήν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ σύμπαντος ὡς ἀποτέλεσμα τῆς προγενεστέρας καί αἰτίαν τῆς μελλούσης. Μία λοιπόν διανόησις, ἥτις θά ἦτο δυνατόν νά γνωρίζῃ ὅλας τάς δυνάμεις τάς κινοῦσας τήν πλάσιν καί νά τάς ἀναλύῃ, θά ἐγνώριζε τόσον τάς κινήσεις τῶν μεγαλυτέρων οὐρανίων σωμάτων, ὅσον καί τῶν μικροτέρων ἀτόμων. Τίποτε δέν θά ἦτο ἀβέβαιον δι' αὐτήν. Τό μέλλον δι' αὐτήν θά ἦτο τό πάρον*». Ὁ Κάντιος ἐπίσης λέγει: «*Ὡς πρός τήν ἀντίληψιν τοῦ χρόνου καί τῆς κανονικῆς του τάξεως, ἐάν θά ἠδυνάμεθα νά διεισδύσωμεν εἰς τήν ψυχήν ἑνός ἀτόμου, ὅπως αὐτή ἐκδηλοῦται διά τῶν ἐσωτερικῶν καί ἐξωτερικῶν πράξεών της, νά γνωρίζωμεν καί τά μικρότερα αἴτιά των, ὡς καί ὅλας τάς ἐξωτερικάς ἐπιδράσεις, θά ἦτο δυνατόν νά ὑπολογίσωμεν καί τήν μέλλουσαν συμπεριφοράν του μέ τήν ἰδίαν ἀσφάλειαν ὅσον μίαν ἔκλειψιν ἡλίου ἤ σελήνης*[117].»

Ἄς προσθέσωμεν ὅμως εἰς ταῦτα ἕνα προσέτι σχετικόν παραλληλισμόν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου -τοῦ κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλασθέντος- ἅτινα, γινόμενα πάντοτε κατόπιν σκέψεως καί προμελέτης, ὁμοιάζουν, ὡς πρός τόν τρόπον μόνον τῆς κατασκευῆς των, μέ τά ἔργα τοῦ Θεοῦ. Συνελάβομεν δηλαδή καί ἡμεῖς νοερῶς, ὡς ἀφηρημένας, κατ' ἀρχήν, ἰδέας, ὡς σκέψεις ἐξ οὐκ ὄντων ὡς σχέδια, τούς μηχανισμούς πολυσυνθέτων ἐργοστασίων, ὡρολογίων ἤ ἄλλων μηχανημάτων, καί ποιούμενοι χρῆσιν τῆς ὑφεστώσης ὕλης (ἐνῷ ὁ Θεός ὀντοποιεῖ-δημιουργεῖ καί ταύτην ἐξ οὐκ ὄντων) ἀνηγείραμεν, ἰδίᾳ κατά τήν παροῦσαν ἐποχήν, τά πολυσύνθετα σύγχρονα ἐργοστάσια ἤ κατεσκευάσαμεν τούς διαφόρους ἄλλους πολυμόρφους καί πολυειδεῖς μηχανισμούς. Γνωρίζοντες καλῶς τήν φύσιν καί τήν σύστασιν τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς ὕλης, δι' ὧν ἔδει νά κατασκευασθοῦν ταῦτα, γνωρίζοντες ὡσαύτως τήν μετά τήν κατασκευήν καί λειτουργίαν τῶν κίνησιν, ἀλληλεπίδρασιν τῶν ἐπί μέρους ὀργάνων καί μηχανημάτων ἑκάστου, ὡς καί τήν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀπολύτως γνωστῶν ἐπίσης εἰς ἡμᾶς φυσικῶν νόμων, ἠδυνήθημεν, ἐν σχεδίῳ, κατ' ἀρχήν ἐν τῇ σκέψει, νά προϊδωμεν καί προκαθορίσωμεν, ὄχι μόνον πάσας τάς λεπτομερείας τῆς κινήσεως τοῦ ὅλου ἐργοστασίου ἤ μηχανισμοῦ καί τῶν ἐπί μέρους ὀργάνων

[117] Πρβλ. Ἄγγ. Τανάγρα. «*Τό πεπρωμένον καί ἡ τύχη*», σελ. 16-17.

του μόλις τοῦτο θά ἐτίθετο εἰς λειτουργίαν, ἀλλά καί τήν προοδευτικήν καί τελικήν αὐτοῦ φθοράν. Ἡ τοιαύτη πρόβλεψις δέν ἀποτελεῖ εἶδος προγνώσεως καί προορισμοῦ ἑνός ἑκάστου μέρους-τμήματος τῶν διαφόρων μηχανημάτων, ἀλλά καί εἶδος προφητείας, προκειμένου περί τῆς ἐν ὁρισμένῳ χρόνῳ καί καθ' ὡρισμένον τρόπον λειτουργίας ἤ συλλειτουργίας καί ἀλληλεπιδράσεως αὐτῶν;

Παράλληλον τί λοιπόν ἔλαβε χώραν ἐν τῷ Ἀπείρῳ καί Τρισυποστάτῳ Θεῷ κατά τήν ἐξ οὐκ ὄντων (ἐκ ψιλῶν καί ἀφῃρημένων ἰδεῶν, ἅς περί τοῦ μή ὄντος εἶχεν ἐν Ἑαυτῷ ὁ Θεός) ὀντοποίησιν-δημιουργίαν τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος, τῆς συμπαντικῆς ὕλης ἤ ἐνεργείας ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, ὅπως καί τῶν ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου ἁπλῶς ἐνοργάνων, κατ' ἀρχήν, ὄντων, τῶν φυτῶν καί τῶν δένδρων, τῶν ζώων, ἀκολούθως ὡς ψυχῶν μόνον ζωσῶν καί τελικῶς τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πλασθέντος μέ ψυχήν πνευματικήν, ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητον, ἐλευθέραν καί ἄφθαρτον ἤ ἀθάνατον. Περί πάντων τῶν κτισμάτων τούτων (ὡς ὀργάνων ἤ τμημάτων ἐπί μέρους ἑνός ἀπερινοήτου καί ἀσύλληπτου ἔργου του, *Πράξ.* ιγ΄ 4 κ.ἄ.) εἶχεν ὁ Θεός ἐν Ἑαυτῷ τάς ἀντιστοίχους ψιλάς ἰδέας ὡς σχέδιον, ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις, ἀπερινόητον βεβαίως διά τόν πεπερασμένον ἀνθρώπινον νοῦν, ὄχι δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅπως καί εἰς τόν νοῦν τοῦ μηχανικοῦ τοῦ πολυσυνθέτου μηχανισμοῦ ἤ ὡρολογίου, οὕτω καί ἐν τῷ ἀπερινοήτῳ θείῳ σχεδίῳ προωράθησαν-προεγνώσθησαν, προϋπελογίσθησαν καί προωρίσθησαν: α) Πᾶσα ἡ κίνησις, ἤ ἀλλοίωσις, μεταμόρφωσις, ἤ ἀλληλεπίδρασις τῆς συμπαντικῆς ὕλης, ὑφ' ὅλας αὐτῆς τάς πυκνώσεις καί μορφάς, ἀπό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῆς ἐξ οὐκ ὄντων καί μέχρι τῆς ἀποπνευματώσεώς της (*πρός Ρωμ.* η΄ 19-22, Ἀποκ. κα΄ 1-6 κ.ἄ.)· β) πᾶσα ἡ ζωή, ἡ ἔκτασις τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὡς καί ἡ ἀλληλεπίδρασις πάντων τῶν κατωτέρων τοῦ ἀνθρώπου ἁπλῶς ἐνοργάνων ἤ καί ἐμψύχων ὄντων· καί γ) πᾶσα ἡ ἀτομική ἀλλά καί ἡ ὁμαδική ζωή πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἔκτασις τῆς ἀναπαραγωγῆς των, ὁ τρόπος τῆς ὑπ' αὐτῶν χρήσεως τῆς δωρηθείσης ἡμῖν ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐν γένει πᾶσαι αἱ ἀλληλεπιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ἀτομικαί καί ὁμαδικαί. Προεγνώσθησαν καί προωρίσθησαν βεβαίως προσέτι καί πᾶσαι αἱ ἐπί τοῦ συνόλου τῶν κτισμάτων τῆς ὑλικῆς δημιουργίας ἐπιδράσεις τῶν φυσικῶν νόμων, τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ὡσαύτως ταχθέντων, ἀλλά καί πᾶσαι αἱ ἀλληλεπιδράσεις πάντων τῶν κτισμάτων πρός ἄλληλα. Καί ἐν τῇ ἀπείρῳ ταύτῃ προγνώσει περί πάντων ἐγένετο ὅλων ὁ προορισμός καί ἐτάχθησαν χρόνοι καί καιροί διά τό σύνολον τῆς ὑλικῆς δημιουργίας (*πρός Ἐφεσ.* α΄ 10 κ.ἄ.), ἀλλά καί διά τό ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου τελεσιουργούμενον μυστήριον τοῦ Θεοῦ (*πρός Κολασ.* α΄ 26 κ.ἄ.) τό ἀναφερόμενον μόνον εἰς τόν ἄνθρωπον. Ἐξ ὅσων ὅμως ἀνεπτύξαμεν καί ἤδη κατενοήθη, ἐλπίζομεν, ἐπαρκῶς πόθεν ἐξεπήγασεν ὁ προφητισμός καί ποία ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ προορισμοῦ πάντων, καί ἡμῶν δηλαδή

τῶν ἐνσυνειδήτων καί ἐλευθέρων ἀνθρώπων. Προέγνω καί προεῖδεν ὁ Θεός πρό τῆς δημιουργίας ἔτι τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος καί πάσας τάς λεπτομέρειας τῆς ζωῆς ἑνός ἑκάστου ἐξ ἡμῶν, διότι προεῖδεν ἐπίσης καί τόν τρόπον τῆς ζωῆς ὅλων τῶν προγόνων ἡμῶν. Τῆς ἀπείρου δέ ταύτης προγνώσεως περί πάντων «ὁ προορισμός» ἑκάστου ὑπῆρξεν φυσιολογικόν ἁπλῶς ἐπακόλουθον. Ὁ δέ προφητισμός ἁπλῆ ἐπίσης προαναγγελία αὐτοῦ.

Δίδεται δέ τό προφητικόν χάρισμα ὑπό τοῦ Θεοῦ κατ' ἀρχήν μέν εἰς τούς προφήτας, οἵτινες, φερόμενοι ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προφητεύουν καί προλέγουν τά μέλλοντα (*πρός Ἐφεσ.* δ΄ 11, *Α΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 10 κ.ἄ.). Παρέχονται ἐπίσης ὑπ' Αὐτοῦ εἰδικαί προφητικαί ἀγγελίαι καί ὁδηγίαι εἰς ἐκλεκτούς του, περί τῶν μελλόντων γενέσθαι καί δι' εἰδικῶν ἀγγέλων, ἀποστελλομένων ὡς πνευμάτων λειτουργικῶν (*Ματθ.* β΄ 13, *Πράξ.* η΄ 26 κ.ἄ.). Τέλος, δίδονται ὑπ' Αὐτοῦ καί πάλιν, εἰς σκεύη ἐκλογῆς ἤ ἐλέους, διάφοροι ὁράσεις καθ' ὕπνον, δι' ὧν προαναγγέλλονται ἐπίσης τά μέλλοντα, εἴτε ὑπό τήν αὐτήν μορφήν, ὑφ' ἥν ταῦτα θά πραγματοποιηθοῦν, εἴτε καί διά παραστάσεων καί εἰκόνων συμβολικῶν ἤ ἀλληγορικῶν. Τοιαῦται ἀλληγορικαί ὁράσεις ἐδόθησαν πολλαί κατά τήν προχριστιανικήν, ἀλλά καί, ἰδίᾳ, κατά τήν μεταχριστιανικήν ἐποχήν (*Πράξ.* ιζ΄ 9 -10. κ.ἄ.)[118].

Ἀντιθέτως εἶναι σατανικαί αἱ προφητικαί δῆθεν αὗται ἀποκαλύψεις ἤ προρρήσεις τοῦ Πνευματισμοῦ διότι δέν γνωρίζει τό μέλλον ὁ σατανᾶς. Ὁ Πνευματισμός συνδυάζει τά γεγονότα τά ὁποῖα καί ἐνέχουν πάντοτε τό ἀναληθές, τό ἀκάθαρτον..., ἄσεμνον, ὕποπτον, ἀσαφές, διακηρύσσον τήν φύσιν, ἀλλά καί τήν πηγήν τῆς προελεύσεώς των ἐκ τοῦ δαίμονος. Ἀντιθέτως, αἱ ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδόμεναι παραστατικαί-ἀνακοινωτικαί ἤ προφητικαί ὁράσεις εἶναι ἀπολύτως σαφεῖς, ἁγναί... καί οἱονεί ζῶσαι. Συμμαρτυρούσης δέ καί τῆς συνειδήσεως τοῦ ὁραματιζομένου περί τῆς φύσεως καί τῆς ἀπό Θεοῦ προελεύσεώς των, πραγματοποιοῦνται ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν.

Θα διερωτηθοῦν ἴσως τινες, διατί ἐπεξετάθημεν εἰς τόσας λεπτομερείας περί προφητισμοῦ καί προφητικῶν ὁράσεων, ἐνῶ τό κύριον ἡμῶν θέμα εἶναι καί διά τῶν ὀνείρων ἤ ὁραμάτων ἀπόδειξις τοῦ ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καίτοι ὅμως εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι καί ἐκ τῆς ἁπλῆς βεβαιώσεως τῶν ὀνείρων, πολύ δέ περισσότερον τῶν ὁραμάτων (καθεύδοντος τοῦ ὑλικοῦ σώματος ἡμῶν καί τῶν αἰσθήσεων μή λειτουργουσῶν ἤ μή ὑφισταμένων ἀνακλαστικάς ἐπιδράσεις) ἡ ἰδιαιτέρα καί

[118] Προφητικά ἀλληγορικά ὁράματα εἶναι καί τά δοθέντα εἰς τόν Φαραώ (*Γένεσ.* ΜΑ΄ 1-8), εἰς τόν Ναβουχοδονόσορα καί τόν Βαλτάσαρ (*Δαν.* Β΄, Ο΄ καί Ζ΄) καί εἰς ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῆς π.Χ. ἐποχῆς (*Γένεσ.* Μ΄ 5 ἑξ. κ.ἄ.), ὅπως εἰς τόν Ξενοφῶντα, διά τήν ἐπαναφοράν τῶν μυρίων εἰς Ἑλλάδα καί εἰς ἄλλους. Παραστατικόν δὲ καί προφητικόν εἶναι τό δοθέν εἰς τόν Μ. Ἀλέξανδρον περί τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου του εἰς Ἱεροσόλυμα.

ἐνσυνείδητος ὑπόστασις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διακηρύσσεται, προέβημεν εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῶν προμνησθεισῶν λεπτομερειῶν περί τοῦ «προφητισμοῦ» καί τοῦ προορισμοῦ διά τούς ἑξῆς λόγους: α) Ἵνα ὑποβοηθήσωμεν πολλούς ὁραματιζομένους κατά τούτους τούς «ἐσχάτους καιρούς», καθ' οὕς πολλαί ἐδόθησαν, καί δίδονται, ὑπό τοῦ Θεοῦ προφητικαί ὁράσεις (*Πράξ.* β΄ 17), ὅπως προσέχουν ἰδιαιτέρως εἰς τήν διακρίβωσιν τῆς φύσεως καί τῆς προελεύσεως αὐτῶν. Διότι παραλλήλως ηὔξησε καί ὁ σατανᾶς τάς μεθοδείας του, κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ (*πρός Ἐφεσ.* στ΄ 11 κ.ἄ.), πληθυνθείσης τῆς ἁμαρτίας, καί «*εἰδώς ὅτι ὀλίγον καιρόν ἔχει*», διά νά κλεισθῇ εἰς τήν ἄβυσσον ἐπί χίλια ἔτη (*Ἀποκ.* ιβ΄ 12 καί κ΄ 2 ἑξ.), «*ὡς λέων ὠρυόμενος περιφέρεται, ζητῶν τίνα καταπίῃ*» (*Α΄ Πέτρ.* ε΄ 8). Ἀσχέτως ὅθεν καί τῆς συμμαρτυρίας ἀκόμη καί τῆς συνειδήσεώς των, οἱ βλέποντες προφητικάς ὁράσεις δέον ἐν προσοχῇ ἀλλά καί ταπεινοφροσύνῃ νά ἀναμένουν τήν ἔκβασιν, ὅτε, καί μόνον, δύνανται νά εἶναι βέβαιοι περί τῆς ἀπό Θεοῦ προελεύσεως τῶν ὁράσεών των. β) Ἵνα διευκολύνωμεν πάντας εἰς τήν κατανόησιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ «προορισμοῦ». Καί γ) νά ἀποδείξωμεν ὅτι ὄντως ὑπάρχουν «προφητικά ὁράματα» καί προφητισμός, ἐκπηγάζων ἐκ τῆς τελείας προγνώσεως τοῦ Θεοῦ περί πάντων. Διότι οἱ ὀπαδοί τῆς ὑλιστικῆς ψυχοφυσιολογίας ἀγνοοῦντες «τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν» καί τό ἐπί τῆς γῆς ἔργον Του, ἀρνοῦνται ἐπίσης τήν ὕπαρξιν καί τοῦ προφητισμοῦ, ἡ βεβαίωσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποίου, καί μόνη ἀνατρέπει ἐκ βάθρων τό μωρόν καί ἀντεπιστημονικόν οἰκοδόμημα τῆς κοσμοθεωρίας των. Διά τοῦτο δέ καί ὁ Πνευματισμός ἐπιχείρησε νά ἐξηγήσῃ τά προφητικά ὄνειρα-ὁράματα διά τῆς συμπτώσεως, τῆς ὑποβολῆς, τῆς τηλεπάθειας, τῆς διοράσεως καί τῆς ψυχοβολίας, ἤ τῆς, κατ' αὐτόν, ψυχοραδιενεργείας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Ὁ Πνευματισμός πρεσβεύει τήν θεωρία «τῆς ψυχοβολίας». Κάθε ζωηρόν συναίσθημα, τό ὁποῖον λόγοι κοινωνικοί, θρησκευτικοί, οἰκογενειακοί ἀναγκάζουν νά μείνῃ ἀνικανοποίητον (Freud), ὡς μῖσος, φθόνος, φιλοδοξία προξενεῖ εἰς ὡρισμένα ἄτομα ἰδιαιτέρου ὀργανισμοῦ, τά ὁποῖα δυνάμεθα νά παρομοιάσωμεν πρός ζῶντα ραδιενεργά σώματα, «εἶδος ψυχικῆς ραδιενέργειας», ἥτις τείνει, νά τό πραγματοποίησῃ ἐν ἐγρηγόρσει κατά τεσσάρας τρόπους: 1) Διά τῆς ἀπ' εὐθείας ἐπιδράσεως ἐπί ζώντων οργανισμῶν ὑπό τύπον τηλεπαθητικῆς ὑποβολῆς (π.χ. ἐπίδρασις ἐπί τοῦ ἐγκεφάλου ἑνός σωφέρ, ὥστε νά κάμῃ ἀδεξίαν στροφήν τοῦ πηδαλίου καί νά προκληθῇ δυστύχημα, ἀπρόοπτος ἀλλαγή γνώμης ἀτόμων, ζάλη καί λιποθυμικαί καταστάσεις). 2) Διά μετακινήσεως καί θραύσεως ἄνευ αἰτίας ὑλικῶν ἀντικειμένων (τηλεκινητικά φαινόμενα προξενοῦντα θραῦσιν μηχανῶν αὐτοκινήτων, σιδηροδρόμων, πλοίων, ὥστε νά προκαλοῦνται δυστυχήματα). 3) Δι' ἐπιδράσεως παροδικῆς ἤ μονίμου ἐπί τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου. (Ἡμέραι

αἴσιαι ἤ ἀποφράδες, εὐλογία, κατάρα, κακομελέτημα). 4) Δι' ἀλλοιώσεων τοῦ ὀργανισμοῦ ἤ διαταραχῆς τῶν λειτουργιῶν του (βασκανία-κακό μάτι)· φαινομένων παρατηρηθέντων ὑπό τῆς λαϊκῆς πείρας εἰς ὅλας τάς ἐποχάς καί εἰς ὅλα τά γεωγραφικά πλάτη. Τά φαινόμενα ἐφ' ὧν βασίζεται ἡ θεωρία τῆς ψυχοβολίας, ἡ τηλεπαθητική ὑποβολή καί τά τηλεκινητικά φαινόμενα, εἶναι σήμερον ἀπολύτως ἐξηκριβωμένα ὑπό τῆς ψυχικῆς ἐρεύνης...».

Ἐπίσης, στό ἐρώτημα «Ὑπάρχει πεπρωμένον;» ἀπαντᾶ ὁ Πνευματισμός ὅτι ἕν ἀπό τά συνταρακτικώτερα προβλήματα, πού ἔθεσεν ἀνέκαθεν πρό τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως ἡ παρατήρησις καί ἡ πεῖρα, ὑπῆρξε τό ἄν αἱ λεπτομέρειαι τῆς ζωῆς εἶναι προκαθωρισμέναι ἀπό κάποιαν μυστηριώδη δημιουργικήν δύναμιν. Καί συνεχίζει ὁ Πνευματισμός: «Ἄν ὑπάρχῃ εἱμαρμένον, ὁ ἄνθρωπος ἀναγκαίως εἶναι ἁπλῶς ἑτεροκίνητον ὄργανον κάποιας τραγικῆς ἀνάγκης, εἴτε τυφλῆς, εἴτε μοιραίας, εἴτε κακοποιοῦ καί παιζούσης εἰς βάρος του. Πράγματι ἀνέκαθεν παρετηρήθη... ὅτι ἡ πρόγνωσις τοῦ μέλλοντος ἦτο δυνατή, ἰδίως παρ' ὡρισμένων ἀτόμων, εἴτε καθ' ὕπνον (προμαντευτικά ὄνειρα), εἴτε ὑπό τύπον χρησμῶν (Πυθίαι-μαντεία) ὡς ἐπίσης καί ἡ ὕπαρξις φύσει τυχηρῶν καί ἀτύχων ἀτόμων. Αὐτός ὁ Ἀριστοτέλης λέγει: «Ὅταν ἐν τῷ ὑπνοῦν, καθ' ἑαυτήν γένηται ἡ ψυχή, τότε, τήν ἰδίαν ἀπολαβοῦσα φύσιν, προμαντεύεται καί προσαγορεύει τά μέλλοντα». Ἡ ἐντύπωσις τῶν παρατηρήσεων τούτων ὑπῆρξε τόσον ζωηρά, ἰδίᾳ εἰς τούς Ἀσιατικούς λαούς, ὥστε νά θεμελιωθῇ εἰς ἄρθρον πίστεως (κισμέτ-πεπρωμένον). Εἰς δέ τούς κατόπιν αἰώνας ὑπῆρξε τό θεμέλιον τῆς αἰτιοκρατίας (Determinismus). Ἐννοεῖται ἤδη ποίαν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἠμπορεῖ νά ἔχουν ὅμοιαι πεποιθήσεις διά τήν κοινωνικήν ζωήν... Ἀφ' ἧς τό ἄτομον πιστεύσῃ ὅτι ὅλα εἶναι προκαθωρισμένα εἰς τήν ζωήν, ὅλα κατέρρευσαν εἰς ἐρείπια... Βεβαίως εἰς τήν φύσιν ὑπάρχουν προκαθωρισμένα γεγονότα, ἐνίοτε μάλιστα καί μέ μαθηματικήν ἀκρίβειαν. Ὅπως π.χ. αἱ ἐκλείψεις, ἡ ἐμφάνισις κομητῶν ἤ διαττόντων, ἡ περιοδική ἐναλλαγή τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ἡ ἄνθησις, ἡ καρποφορία... ὁ προκαθορισμός ὅμως τῶν δευτέρων εἶναι μόνον εἰς ἀορίστας γενικάς γραμμάς, οὐδέποτε καί εἰς τάς λεπτομερείας των... Ὥστε ὅλα εἰς τήν πλάσιν δέν συντελοῦνται μέ τήν μηχανικήν ἀκρίβειαν τῶν οὐρανίων κινήσεων... Τήν σήμερον δέ ἡ ἀρχή τῆς ἀπροσδιοριστίας ἀποδεικνύει ἀκόμη τρανωτέραν τήν ἀλήθειαν ταύτην. Θά ἦτο δέ πράγματι κωμικόν ἄν ἐπεμείναμεν νά βλέπωμεν προκαθωρισμένον, πεπρωμένον εἰς ἀσημάντους λεπτομέρειας τῆς ζωῆς... Ὅπως θά ἦτο γελοῖος ὁ ἀνθρωποκεντρισμός νά διακρίνῃ ὁ ἄνθρωπος τόν ἑαυτόν του ἀπό ὅλας τάς μορφάς τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ φυσική σήμερον μᾶς διδάσκει ὅτι δέν ὑπάρχει ὕλη, ἀλλά μόνον ἐνέργεια καί ὅτι μία καί ἡ αὐτή μορφή ἐνεργείας ἀποτελεῖ τό Σύμπαν (Ἀϊνστάιν). Καί ὄντως, τί εἶναι αἱ λεπτομέρειαι μιᾶς ἀνθρωπίνης ζωῆς διά τό Σύμπαν; Ἔξαφνα κάποιος βλέπει καθ' ὕπνον ὅτι περνᾶ ὡρισμένον δρόμον καί ὅτι εἰς τήν γωνίαν συναντᾶ ἕνα κουλουροπώλην... τήν ἑπομένην

πράγματι τό ὄνειρον πραγματοποιεῖται καθ' ὅλην τήν γραμμήν. Ἦτο λοιπόν ἆρά γε εἱμαρμένον εἰς τό Σύμπαν νά περάσει ὁ κουλουροπώλης... διά νά συναντηθῇ μαζί του;... Ποίαν ἐξήγησιν πρέπει νά δώσωμεν εἰς αὐτά τά μηδαμινά καί ἀσήμαντα ἐπεισόδια;... Ἑνός αὐστηροῦ, ἀλυγίστου, προκαθωρισμένου εἱμαρμένου;... Θά ἐφθάνωμεν τότε κυριολεκτικῶς μέχρις ἀντιλήψεως ὄχι μόνον ἀπελπιστικῆς καί ἀποκαρδιωτικῆς, ἀλλά καί γελοίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θά ἔπρεπε νά ἐγκαταλείψωμεν κάθε πρωτοβουλίαν καί ἐνέργειαν, νά θεωρήσωμεν περιττήν πᾶσαν ὅρασιν... Συγκεκριμένως ὅμως... ποίαν ἐξήγησιν νά δώσωμεν εἰς γεγονότα ὅμοια... Νά παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο εἱμαρμένον νά ἔλθῃ ὁ κουλουροπώλης τήν ὡρισμένην ὥραν εἰς τήν θέσιν αὐτήν διά νά τόν ἴδῃ ὁ ὀνειρευθείς;... Τό πρᾶγμα φαίνεται ἐντελῶς παράλογον... Πρέπει λοιπόν νά ἐξετάσωμεν μήπως ὑπάρχει καμμία ἄλλη ἐξήγησις τῶν φαινομένων αὐτῶν... Ἐρχόμεθα λοιπόν εἰς τήν ἄλλην ἐξήγησιν καί αὐτή εἶναι ἡ τοῦ «αἰωνίου παρόντος». Ὡς γνωστόν, τά μαθηματικά ἀποδεικνύουν τήν ὕπαρξιν καί ἄλλης τετάρτης διαστάσεως, ἐκτός τῶν τριῶν γνωστῶν..., ἡ ὁποία πρέπει ἀναγκαίως νά εἶναι πέραν χώρου καί χρόνου. Κατά τήν θεωρίαν λοιπόν τῆς τετάρτης διαστάσεως... δέν ὑπάρχει παρελθόν καί μέλλον, παρά μόνον διαρκές παρόν... Ἐννοεῖται... πόσον οὐτοπικαί καί πέραν τῆς ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως εἶναι ὅμοιαι ὑποθέσεις...» Βεβαίως, λέγει ὁ Πνευματισμός, ὅτι τά μαθηματικά ἀποδεικνύουν τήν ὕπαρξιν τῆς ὑποθετικῆς αὐτῆς διαστάσεως. Διδάσκει καί πρεσβεύει ὅμως ὅτι «Πολλά ὅμως ζητήματα... ἀπεδείχθη ὅτι δέν εἶναι... ἀπόλυτα... (Poincare). Ἄς ἴδωμεν, λοιπόν, ἤδη πῶς θά δυνηθῶμεν νά δώσωμεν λογικωτέρας καί μᾶλλον ἀνθρωπίνως ἀντιληπτάς ἐξηγήσεις τοιαῦται δέ πρῶται ἔρχονται ἡ σύμπτωσις, ἔπειτα ἡ ὑποβολή, τρῖτον ἡ τηλεπάθεια καί ἡ διόρασις, τέλος ἡ ἀνθρωπίνη ψυχοβολία, ἤτοι ψυχοδυναμική ἐκπομπή (δυναμόλυτον) ὡρισμένων ἀτόμων, ἥτις προξενεῖ διά τήν ἄψυχον ὕλην τά τηλεκινητικά φαινόμενα καί διά τά ἔμψυχα τήν βασκανίαν».

Στό ζήτημα τοῦ ὑποσυνειδήτου ὁ Πνευματισμός πρεσβεύει ὡσαύτως ὅτι: «*Τό τρομερόν αὐτό ὑποσυνείδητον*[119] *πού διέπει ὅλας τάς μή βουλητικάς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ μας, ὁ μικρός αὐτός ἐντελεχειακός θεός πού κρύπτομεν μέσα μας, δέν ἠμπορεῖ καί αὐτός, ὡς μέρος ἔστω καί ἐλάχιστον τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας ὑπό μορφήν ἠλεκτρονικήν, νά ἔχῃ ὅρια δυνατότητος εἰς τάς ἐκδηλώσεις του*».

[119] Ἡ ἀποκληθεῖσα ψυχανάλυσις ἐφεῦρε, σύν ἄλλοις, καί τό λεγόμενον ὑποσυνείδητον διά τήν ἐξήγησιν ὡρισμένων ψυχικῶν καταστάσεων καί φαινομένων, χωρίς βεβαίως νά ὁρίζῃ τόν τόπον, ἐνῷ τοῦτο εὑρίσκεται, οὔτε τήν φύσιν του, διότι ἁπλῶς δέν ὑπάρχει... Πρόκειται δέ μόνον περί τοῦ πνευματικοῦ βάθους τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Πρβλ. καί Γ. Σκιαδᾳ «*Φῶς ἐν σκότει*», σελ. 13.

Καί συνεχίζει ὅτι: «...ὁ Φρόϋντ πρῶτος ἀπέδειξεν ὅτι κάθε ἀνικανοποίητος πόθος μας ἀπωθημένος εἰς τό ὑποσυνείδητον καί μεταβαλλόμενος διά τῆς ἐπαναλήψεως εἰς αὐθυποβολήν, τείνει ἀδιακόπως νά πραγματοποιηθῇ. Ἡ ἀδιάκοπος αὐτή τάσις παραμένουσα εἰς τούς πλείστους ἀπραγματοποίητος δύναται, ἕνεκα τῶν προκαλουμένων διαταραχῶν εἰς τόν ὀργανισμόν νά ἐκσπάση εἰς βαρεῖαν ὑστεροπάθειαν, νευρασθένειαν, ψυχασθένειαν, εἴς τινα δέ ἄτομα ἐξαιρετικοῦ ὀργανισμοῦ δύναται νά προκαλέσῃ, ὅπως εἴδομεν, εἶδος ζωντανῆς ραδιενέργειας, ἐπενεργούσης τόσον ἐπί ἐμψύχων ὅσον καί ἐπί ἀψύχων. Τήν τηλεκινητικήν ἐκπομπήν. Τά ἄτομα αὐτά προκαλοῦν συνήθως εἰς τάς οἰκίας τά λεγόμενα τηλεκινητικά φαινόμενα, ἅτινα ἄλλοτε ἀπεδίδοντο εἰς ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ... Ἡ ἐπίδρασις ὅμως αὐτή τόσον ἐπί ἐμψύχων, ὅσον καί ἀψύχων δέν εἶναι πάντοτε ἀβλαβής... («βασκανία - κακό μάτι»). Διότι παραδόξως ἡ ζωϊκή αὐτή ἐκπομπή φαίνεται ἀγομένη καί ἐνεργοῦσα τυφλῶς ἀπό τά ἀτομικά πάθη καί τάς παιδαριώδεις ἐνίοτε κακοποιούς τάσεις τῆς φαντασίας μας. Οὕτω βλέπομεν π.χ. νά μετακινῇ ἀντικείμενα, νά ἐκφοβίζῃ μέ φωνάς ἤ μέ κρότους, νά σπάζῃ πράγματα, νά προξενῇ τήν ἀδιαθεσίαν ἤ καί τόν θάνατον ἐμψύχων (βασκανία...). Πάντως ὁ ἄνθρωπος, ὡς μέρος τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, ἥτις ἀποτελεῖ καί διέπει τήν πλάσιν, ἔχει καί αὐτός, ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, ὑπερφυσικάς ἰδιότητας...

»Αἱ διάφοροι ἀκτινοβολίαι παρουσιάζουν χαρακτηριστικήν διαφοράν ἐντάσεως εἰς τάς ὑπερυλικάς[120]των ἰδιότητας. Αἱ γνωσταί ἀκτῖνες Χ ἀναχαιτίζονται ἀπό ὀλίγα χιλιοστόμετρα μολύβδου, ἐνῷ αἱ ἀκτῖνες ὑπέρ Χ διατρυποῦν εὐκόλως... ὄγκους μολύβδου πάχους ἀκόμη 7 μέτρων... Καί ἡ ψυχοβολική λοιπόν ἐκπομπή, εἶδος ὁμοίας ἐξαϋλώσεως τῆς ὕλης[121], δέν ἠμπορεῖ νά ἔχῃ τάς ἀπολύτους ἰδιότητας τῆς καθαρᾶς ἐνεργείας... καί... εἰς τά ψυχοβόλα ἄτομα, αἱ φοβεραί δυνάμεις τῆς λανθανούσης ἐντός τῶν ἀτόμων τοῦ ὀργανισμοῦ των ἐνεργείας, ἐκπεμπόμεναι ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῶν πεπλανημένων ἐντυπώσεων τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὡς εἶδος διαλειπούσης ραδιενέργειας, ἀποτελοῦν διαρκῆ κίνδυνον διά τό περιβάλλον των... Ἐπειδή ὑπό ὡρισμένας συνθήκας καί φυσιολογικά ἄτομα δύνανται νά γίνουν ψυχοβόλα (ἐπίδρασις ζωηρῶν ψυχικῶν συγκινήσεων, ὡς ὁ φθόνος, ὁ θαυμασμός...), ἀφοῦ ἄλλως ἡ φυσική μᾶς διδάσκει ὅτι, ὑπό ὡρισμένας συνθήκας κάθε ἐνεργόν σῶμα δύναται νά γίνῃ ραδιενεργόν, καλόν εἶναι νά ἀποφεύγῃ κανείς νά ἐπιζητῇ

[120] σ.σ.: Οὐδεμία ὑλική ἀκτινοβολία ἔχει ὑπερυλικάς ἰδιότητας, διά τοῦτο δέ καί ἐδεσμεύθησαν πᾶσαι ὑπό τοῦ ἀνθρώπου χρησιμοποιούμεναι διά διαφόρους σκοπούς. Εἶναι πᾶσαι ἁπλαί κινήσεις φωτονίων, ἠλεκτρονίων κ.λπ., κινουμένων μέ ὡρισμένην ταχύτητα μονάδων ἠλεκτρισμοῦ, στερουμένων νοήσεως καί εἰδέναι ἀλλά καί συνοχῆς.

[121] Ὡς ἐτονίσαμεν, οὐδεμία ὑλική ἀκτινοβολία ἐξαϋλοῦται. Ὑπάρχουν ἁπλῶς διάφορα εἴδη ἀκτινοβολιῶν. Αἱ ἀκτινοβολίαι δ' αὐταί μεταμορφοῦνται μόνον τῶν ἀποτελουσῶν ταύτας μονάδων ἠλεκτρισμοῦ προτιθεμένων εἰς ἄλλα ἄτομα ἤ στοιχεῖα καί προκαλουσῶν οὕτω τήν μεταβολήν ἤ τήν μεταστοιχείωσιν αὐτῶν.

προρρήσεις. Ἡ φαντασία τῶν ἐρωτώμενων, τιθεμένη εἰς ἐνέργειαν ἀπό ὁμοίας ἐρωτήσεις καί δίδουσα ἀπαντήσεις τυχαίας καί φανταστικάς, δύναται νά δημιουργήσῃ εἴτε εἰς ἑαυτόν, εἴτε εἰς τόν ἐρωτῶντα, εἴτε εἰς τρίτους οἱ ὁποῖοι θά πληροφορηθοῦν τήν πρόρρησιν ὀλεθρίαν αὐθυποβολήν, ἡ ἀσυναίσθητος δ' αὐτή αὐθυποβολή ἐπιδρῶσα ἐπί τοῦ ὑποσυνειδήτου καί προκαλοῦσα ἐκπομπήν ψυχοβολίας πιθανόν ἐνίοτε νά τήν πραγματοποίησῃ.

»Ποία ἤδη νά εἶναι ἡ φύσις τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς ἐκπομπῆς; Ὡς σαφῶς καταφαίνεται εἶναι ἡ ἰδία μέ τήν τηλεκινητικήν ἐκπομπήν· καί πηγή της, ἡ παγκόσμιος ἐνέργεια ἡ ἀποτελοῦσα τήν πλάσιν. Ἡ ἐντελέχεια... εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν φαινομένων τηλεπάθειας, διοράσεως, ψυχομετρίας, τηλεκινησίας, Πρωτεύς πολύμορφος, ὑποδυόμενος ὅλας τάς μορφάς ἄνευ ὁρίου ἐνεργείας καί δυνατότητος. Νά ἔχῃ ἆρά γε ἡ ἐνέργεια αὐτή πηγήν τό μέγα συμπαθητικόν, ἤ τό φυτοζωϊκόν νευρικόν σύστημα, τό ὁποῖον διέπει ὅλας τάς ἀσυναισθήτους λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ;... Εἶναι πιθανώτατον ἐφόσον μάλιστα γνωρίζομεν ὅτι πρός παραγωγήν ψυχικῶν φαινομένων εἶναι ἀπαραίτητος κάποια μείωσις τοῦ ἐνσυνειδήτου.

»Ἡ σπουδή τῆς μετουσιώσεως, λέγει ὁ Πνευματισμός, τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων[122] (ἀκτῖνες α... β... γ...), δύναται νά μᾶς παράσχῃ ἴσως σπουδαῖα τεκμήρια πρός λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς φύσεως τῆς ψυχοβολίας... Λαμβάνοντες λοιπόν ὑπ' ὄψιν ὅτι... ἡ ψυχοβολία φαίνεται προερχομένη ἀπό τό μέγα συμπαθητικόν, ὅπερ διέπει τάς ἀσυναισθήτους λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ, δυνάμεθα νά μορφωθῶμεν λογικήν ὑπόθεσιν, ὅτι σύγκειται ἐπίσης ἐξ ἐκπομπῆς ἐνεργείας ἐκ τῶν ἀτόμων τῶν νευρικῶν κυττάρων του... Πάντως τό μυστηριῶδες ἐντελεχειακόν μας ὑποσυνείδητον... κατέχει δύναμιν διασπαστικήν ἐπί τῶν ὑλικῶν ἀτόμων... ὅπως ἄλλως αἱ διάφοροι ἀκτινοβολίαι... Ἡ ὁμοιότης τῆς βλαβερᾶς ἐπιδράσεως τῆς ψυχοβολίας κατά τήν βασκανίαν μέ τήν καταστρεπτικήν δύναμιν τῶν ἀκτίνων Χ ἐπί τοῦ ὀργανισμοῦ (θάνατοι ραδιολόγων) παρουσιάζει ἀκόμη ἀληθοφανεστέραν τήν θεωρίαν τῆς ψυχοβολίας».[123]

Μετά τά ἐκτεθέντα, συνεχίζει ὁ Πνευματισμός, «δυνάμεθα νά ἀξιώσωμεν ὅτι ὅλαι αἱ περιπτώσεις τῶν προρρήσεων καί τῶν προμαντικῶν ὀνείρων εἶναι ἐξηγήσιμοι; Βεβαίως ὄχι. Εἶναι ἀκόμη μερικαί περιπτώσεις, αἵτινες ἤ μένουν ἐντελῶς ἀνεξήγητοι, ἤ εἶναι ἐπιδεκτικαί ἐξηγήσεων. Ἐν τούτοις ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τάς ἐξηγήσεις τῆς τηλεπάθειας, τῆς διοράσεως, τῆς ψυχομετρίας, τῆς αὐθυποβολῆς καί τέλος τῆς ψυχοβολίας, βλέπομεν ὅτι τό μέγιστον

[122]Διά τῆς ἀκτινοβολίας των τά ραδιενεργά σώματα δέν ὑφίστανται μετουσίωσιν ἀλλά μεταστοιχείωσιν. Μεταβάλλονται εἰς ἄλλα στοιχεῖα ὑλικά μέ ὀλιγωτέρους πυρῆνας ἤ μέ ὀλιγώτερα ἠλεκτρόνια πέριξ αὐτῶν.

[123] Σκοπίμως, ἀσφαλῶς, ἀποσιωπᾶ τήν ὕπαρξιν καί τῆς ὠφελίμου ψυχοβολίας-πνευματοβολίας τῶν θεραπευτῶν τῆς βασκανίας, διότι ἀναντιρρήτως δέν δύναται νά ἐξηγηθῇ καί αὐτή διά τῆς καθαρῶς ὁλικῆς ψυχαραδιενέργειάς του.

μέρος τῶν προρρήσεων εὑρίσκει τήν ἀπρόσβλητον ἐπιστημονικήν ἐξήγησίν του καί ἐλάχιστον ἀκόμη ὑπολείπεται ἄλυτον...

»Ὅταν ἄλλως διαπιστοῦμεν ὅτι σπανίως αἱ προρρήσεις πραγματοποιοῦνται εἰς ὅλας τάς λεπτομερείας των..., τό τοιοῦτον δέ ἀποδεικνύει ὅτι τό εἱμαρμένον δέν εἶναι ἀπαρεγκλίτως προκαθωρισμένον...

»Ὥστε ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῶν προρρήσεων ἀπομακρύνεται ὁριστικῶς ἀπό κάποιον ἀνωτέραν θέλησιν προκαθορίζουσαν καί τά μικρότερα γεγονότα καί εὑρισκόμεθα πρό κάποιου παράγοντος σχετικοῦ καί σχετικῆς δυνάμεως, τήν φύσιν τῆς ὁποίας μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ ψυχοβολία. Ἀκριβῶς δέ ἀποδεικνύει ὅτι δέν ὑπάρχει εἱμαρμένον εἰς τάς λεπτομερείας τῆς ζωῆς...

»Ἡ ὁλοκληρωτική ἐξήγησις τῶν προρρήσεων ἐξαρτᾶται ἁπλῶς ἐκ τῆς πληρεστέρας σπουδῆς τοῦ ζωϊκοῦ ψυχοδυναμισμοῦ...

»Ἡ ἐκπομπή αὐτή, ἥτις ἀπεδείχθη δι' ἠλεκτροδιαγραμμάτων ἐν ἠρεμίᾳ καί ἐν κινήσει τῆς βελόνης δέν εἶναι ἠλεκτρικῆς φύσεως καί δέν προέρχεται, ὡς ἐνομίσθη, κατ' ἀρχήν, ἐκ τῆς συσπάσεως τῶν μυῶν τοῦ δυναμολύτου ἀτόμου. Ὅπως γνωρίζομεν ἐνεργεῖ ἐκτός τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνσυνείδητους μηχανικάς πράξεις, ὡς νά εἶναι λογικόν ὄν, καταργεῖ τήν μοριακήν συνοχήν τῆς ὕλης, ὅπως ἀποδεικνύουν τά τηλεκινητικῶς θραυόμενα ἀντικείμενα... καί κατέχει, ὅπως φαίνεται, καί ἄλλας θαυμαστάς ἰδιότητας μή δυναμένας ἀτυχῶς μέχρι σήμερον νά ἐπαναληφθοῦν πειραματικῶς, ὅπως ἡ εξαΰλωσις τῆς ὕλης (Ἀρροϊτ.).

»Ἡ ψυχική ἐκπομπή ἐκλύεται πρό πάντων ἀσυναίσθητως καί ἀκουσίως... ἐξερχόμενη τοῦ ὀργανισμοῦ δρᾶ κατά τρόπον ἐνσυνείδητον, συμφώνως πρός τά αἴτια πού τήν ἐπροκάλεσαν...».

»Πᾶσα κατάστασις μειώσεως αἰσθήσεων δύναται εἰς ὁρισμένα ἄτομα νά ἐκδηλώσῃ τάς λανθανούσας ἰδιότητας ζωϊκοῦ ψυχοδυναμισμοῦ ὡς τηλεπάθειαν, διόρασιν, ψυχοβολίαν...»

»Ὁ ἄνθρωπος ὡς μέρος ἔστω ἐλάχιστον τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας, ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ ὅλας τάς δυνατότητας καί ὅλας τάς πιθανότητας. Μόνον ὅτι ἡ σχετικότης τῆς ὑλικῆς του ἠλεκτρονικῆς συστάσεως πυργώνουσα φράγματα μεταξύ τῆς φυτοζωϊκῆς ἐφημέρου ζωῆς καί τῆς θείας ἀκτινοβολίας, ἥτις ἐγκλείεται ἐντός τοῦ ὑποσυνειδήτου τόν ἀναγκάζει νά μή βλέπῃ καί νά μή ἀντιλαμβάνεται τήν ταυτότητα τῶν δύο αὐτῶν πραγμάτων[124].

---

[124] Ἐν πνευματικῇ καί πάλιν συγχύσει ὁ Πνευματισμός περί ὑλικῆς ἠλεκτρονικῆς συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καί ὅτι αὕτη «πυργώνει φράγματα» μεταξύ τῆς φυτοζωϊκῆς ζωῆς του καί τῆς ἐντός τοῦ ὑποσυνειδήτου του ἐγκρυπτομένης «θείας ἀκτινοβολίας». Προσθέτων ὅμως ἀκολούθως ὅτι καί τά δύο ταῦτα ἀποτελοῦν ταυτότητα (καί δέον νά ἀποτελοῦν, ἀφοῦ, κατ' αὐτόν, πᾶσα ἡ κτίσις ἀποτελεῖται ἀπό τήν αὐτήν «δημιουργικήν ἐνέργειαν», ὄχι μόνον θεοποιεῖ τήν ὕλην ἤ ὑλοποιεῖ τόν Θεόν, ἀλλά καί τήν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυτοζωϊκήν μορφήν τῆς αὐτῆς θείας οὐσίας τήν θεωρεῖ δυναμικωτέραν τῆς ἐν τῷ ὑποσυνειδήτῳ του καθαρᾶς θείας ἀκτινοβολίας, ἐφ' ὅσον ἡ πρώτη δύναται νά «πυργώνει κατ' αὐτῆς φράγματα.»

»Τό ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νά δεσπόση ἡμέραν τινα τῆς ψυχοβολίας, ἥτις οὐδέν ἕτερον εἶναι ἀπό τάς ἀνιχνευομένας σήμερον ἐνδοατομικάς δυνάμεις τάς ἀποτελούσας τήν ὕλην φαίνεται πιθανόν ἄν ὄχι καί εὔκολον»[125].

Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν προεκτεθέντων, ὁ Πνευματισμός φρονεῖ ὅτι δέν ὑπάρχει προφητισμός, οὔτε προφητικά-προγνωστικά ὄνειρα· ὅτι ἡ πραγμάτωσις τῶν περισσοτέρων προγνωστικῶν ὀνείρων δύναται νά ἐξηγηθῇ διά τῆς συμπτώσεως, τῆς ὑποβολῆς, τῆς τηλεπαθείας, τῆς διοράσεως καί τῆς ψυχοβολίας· καί τέλος, ὅτι ἡ ὁλοκληρωτική ἐξήγησις τῶν προγνωστικῶν ὀνείρων καί προρρήσεων, ἐν γένει, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πληρεστέρας σπουδῆς τοῦ ζωϊκοῦ ψυχοδυναμισμοῦ.

Κανείς ἀμερόληπτος μελετητής δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποκλείση τό ἐνδεχόμενον τῆς συμπτώσεως διά τάς προρρήσεις τοῦ μέλλοντος. Ἡ σύμπτωσις ὅμως πρέπει νά λαμβάνεται μέχρις ὁρίου, ἄν καί ὑπάρχουν οἱ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἀρνητικοί κάθε νεολογισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν εὐχαρίστως εἰς τήν σύμπτωσιν, ὅ,τι δέν θέλουν νά ἐννοήσουν ἤ νά παραδεχθοῦν. Ὁμοίας ἀντιλήψεις ὅμως δέν εἴμεθα διατεθειμένοι νά συζητήσωμεν, ἀρκεῖ ὅτι ἀποδεχόμεθα εἰς λογικόν ὅριον τήν σύμπτωσιν. Ὑπάρχει ἄλλως καί ὁ ὑπολογισμός τῶν πιθανοτήτων, ὅστις τήν περιορίζει εἰς ἀσφαλῆ ὅρια καί ἡ λογική, ἥτις εἰς ὁμοίας περιπτώσεις παρεμβαίνει μέ τήν διαιτητικήν κρίσιν.

Ἐν τῷ ἀπείρῳ ὅμως Θεῷ ὑπάρχει ἄπειρος πρόγνωσις περί πάντων. «*Ὑμῶν δέ καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν*», ἐτόνισεν ὁ Κύριος (Ματθ. ι΄ 30). Ἀποκλείεται ὅθεν οἱαδήποτε σύμπτωσις κατά τήν ἐπαλήθευσιν-πραγμάτωσιν τῶν προφητικῶν ὀνείρων καί προρρήσεων.

Μή πιστεύων ὁ Πνευματισμός εἰς τόν ἀληθινόν ἄπειρον, προσωπικόν ἀλλά καί Τρισυπόστατον Θεόν, καί εἰς τήν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὕπαρξιν ἰδιαιτέρας πνευματικῆς ἐνσυνειδήτου ἄρα δέ καί ἀθανάτου ψυχῆς, ὅπως καί εἰς τήν ὕπαρξιν πνευματικοῦ κόσμου καί πνευμάτων ἐν αὐτῷ, ἀγαθῶν καί πονηρῶν (ἀγγέλων, Σατανᾶ καί δαιμόνων), ἐπηρεάσθη σφρόδα ἐκ τῆς πειραματικῆς πλέον βεβαιώσεως τῆς ἐνσυνειδήτου καί ὑπερυλικῆς, προφανῶς, δυνάμεως πού εἶναι δαιμονικῆς ὑφῆς τῆς προκαλούσης τήν ἀκουσίαν ἰδίᾳ βασκανίαν, τά τηλεκινητικά φαινόμενα καί τό ἐκτόπλασμα καί συγχέων ἤ μᾶλλον ταυτίζων τήν δύναμιν ταύτην ὄχι μόνον πρός τήν ἀνθρωπίνην ψυχήν καί τήν πνευματοβολίαν της, ἀλλά καί πρός τάς

[125] Ἀντιφάσκων καί πάλιν, θεωρεῖ τήν ψυχοβολίαν ὡς ἐνδοατομικήν ἁπλῶς (ἄρα δέ καθαρῶς ὑλικήν δύναμιν), ἐνῶ ἄλλως ἰσχυρίστηκε ὅτι «*ἡ ἐκπομπή αὐτή... δέν εἶναι ἠλεκτρικῆς φύσεως*». Ἐάν δέ, καί ὡς προηγουμένως πρεσβεύει, «*ἡ ψυχοβολία προέρχεται ἀπό τό μέγα συμπαθητικόν...*» καί ἀποτελεῖ ἐκπομπήν θείας ἀκτινοβολίας, ἐγκλειομένης (κατ' αὐτόν) ἐντός τοῦ ὑποσυνειδήτου, διά τίνος δυνάμεως ὁ ἄνθρωπος, ἡμέραν τινα, θά δεσπόση αὐτῆς;

φυσικάς δυνάμεις τάς ἐκλυομένας ἐκ τῆς διασπάσεως τοῦ ἀτομικοῦ πυρῆνος καί τῆς ραδιενέργειας, ἐνόμισεν ὅτι αὕτη εἶναι ὑπερυλική-θεία ἀκτινοβολία ἡ «*κατέχουσα πάσας τάς ἰδιότητας εἰς τό ἀπόλυτον, ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ*». Ἐκ τῆς βεβαιώσεως δέ τῆς ὑπάρξεως τῆς δυνάμεως ταύτης ἄγεται, ὡς ὁ ἴδιος διδάσκει, εἰς τήν πίστιν ὅτι ὑπάρχει θεός ὑπερυλικός. Καί ἀφοῦ εἰς τά βάθη τῶν στοιχείων τῆς ὕλης, τά ἀποτελούμενα ἐκ θετικονίων, ἠλεκτρονίων καί ἄλλων μονάδων ἠλεκτρισμοῦ, ὑπάρχει μεγάλη δύναμις, φρονεῖ ὅτι καί ταῦτα ἀποτελοῦν μέρη τοῦ σώματος τοῦ ὑπερυλικοῦ τούτου Θεοῦ. Διά τοῦτο πιστεύει ὅτι καί τό ἠλεκτρόνιον ἔχει... μνήμην, ἀλλά καί τό ὕδωρ (ἀποτελούμενον ἐπίσης ἐξ ἠλεκτρονίων καί θετικονίων - ὀξυγόνου καί ὑδρογόνου) ὅτι ἐκδηλοῖ ὡσαύτως μνήμην ἐν τῇ ροῇ αὐτοῦ.

Παρασυρθείς κατόπιν τούτων εἰς τήν πανθεϊστικήν ἤ πανενθεϊστικήν δοξασίαν ὅτι πᾶσα ἡ ὑλική δημιουργία εἶναι σῶμα τοῦ ἑκουσίως εἰς ὕλην-ἐνέργειαν μεταμορφωθέντος Θεοῦ (ἐφόσον πᾶσαι αἱ μορφαί τῆς ὕλης ἀπαρτίζονται ἐκ χημικῶν στοιχείων, ὧν ἡ βασική σύστασις εἶναι μονάδες ἠλεκτρισμοῦ), δέν ἀντιλαμβάνεται, ἐν τῇ συγχύσει του, ὅτι, ἀφοῦ πᾶσα ἡ κτίσις εἶναι σῶμα Θεοῦ, ἄρα καί τά σώματα τῶν ἐνοργάνων ὄντων, μεθ' ὅλων τῶν περιεχομένων των, ἤτοι τῶν... περιττωμάτων καί ὄχι μόνον τό μέγα συμπαθητικόν - δέον νά εἶναι ἐπίσης μέρη τοῦ σώματος τοῦ τοιούτου Θεοῦ διότι καί ταῦτα ἐκ χημικῶν στοιχείων τῆς συμπαντικῆς ὕλης σχηματίζονται. Καί παραδόξως, ἀλλά καί ἀντιφατικῶς, περιορίζει τήν οὐσίαν καί τάς ὑπερυλικάς ἐκδηλώσεις τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχοντος τμήματος τοῦ ρηθέντος Θεοῦ του μόνον εἰς τάς περιπτώσεις τῶν τηλεκινητικῶν ἤ ἐκτοπλαστικῶν φαινομένων, καθ' ἅς ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεία οὐσία ἐμφανίζει πάσας τάς ὑπερφυσικάς ἰδιότητας αὐτῆς. Ὡς κυρίαν πηγήν ἐξ ἧς πηγάζει ἡ δύναμις αὐτή, θεωρεῖ τό «μέγα συμπαθητικόν» ἤ «φυτοζωϊκόν σύστημα». Ὡς οὐσιαστικόν δ' αὐτῆς περιεχόμενον, ἄτομα διασπωμένων νευρικῶς κυττάρων τοῦ συμπαθητικοῦ τούτου, ἐκλυόμενα εἰς ἐνέργειαν καί ἀκτινοβολίαν ὁμοίαν μέ τάς ἀκτινοβολίας τοῦ ραδίου (ἐξ οὗ καί ὁ ὅρος ψυχοραδιενέργεια) ἤ ἄτομα τῶν κατά τήν διάσπασιν τοῦ πυρῆνος τοῦ ἀτόμου ἐκλυόμενων ἀκτινοβολιῶν, ἤτοι μονάδας ὕλης, καί πάλιν, δυνάμεις δηλαδή κατ' οὐσίαν ὑλικάς.

Ἐάν εἰς πάντα ταῦτα τά παράδοξα καί... παράλογα προστεθῇ καί ἡ ὑλιστική θεωρία τοῦ Φρόϋδ, ὅτι δηλαδή ἀνικανοποίητοι πόθοι, ἀπωθημένοι εἰς τό ὑποσύνειδητον καί μεταβαλλόμενοι εἰς αὐθυποβολήν, τείνουν ἀδιακόπως νά πραγματοποιηθοῦν· ὅτι τό μυστηριῶδες αὐτό ὑποσυνείδητον κατέχει δύναμιν διασπαστικήν ἐπί τῶν ὑλικῶν ἀτόμων, ὅπως πᾶσαι αἱ ἀκτινοβολίαι, καί ἐκδηλοῖ ταύτην ἐν «ὑποτάσει ἰδίᾳ τῶν αἰσθήσεων», ἤ καί ἐν τελείᾳ ὑπνώσει δι' ὑπνωτικῆς ὑποβολῆς, καταφαίνεται πόσον ὑλικήν, κατά βάθος, θεωρεῖ οὗτος τήν φύσιν τῆς ψυχοραδιενεργείας του, ὅπως καί τήν

πηγήν ἐξ ἧς αὐτή παράγεται καί ἐκλύεται. Ἐν τούτοις ἀντιφάσκων ὁ Πνευματισμός ἰσχυρίζεται ὅτι: «*Ἡ ἐκπομπή αὐτή ἀπεδείχθη δι' ἠλεκτροδιαγραμμάτων ἐν ἠρεμίᾳ καί ἐν κινήσει δέν εἶναι ἠλεκτρικῆς φύσεως καί δέν προέρχεται, ὡς ἐνομίσθη κατ' ἀρχήν, ἐκ τῆς συσπάσεως τῶν μυῶν τοῦ δυναμολύτου ἀτόμου -τοῦτο δέ εἶναι καί τό ἀληθές.*» Ἀλλ' ὅπως ἡ ἐκπομπή-ψυχοβολία αὐτή δέν εἶναι ἠλεκτρικῆς καί... ὑλικῆς φύσεως (καί δέν προέρχεται συνεπῶς ἐκ διασπάσεως τῶν ὑλικῶν ἀτόμων τῶν ἀπαρτιζόντων τά κύτταρα τοῦ «μεγάλου συμπαθητικοῦ»), οὕτως ἐπίσης δέν δύναται νά ἔχῃ ὡς πηγήν αὐτῆς οὔτε τό ὑλικόν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, μήτε τήν πνευματικήν αὐτοῦ ψυχήν. Ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀποδειχθῇ, ὅτι εἶναι αὐτή ἰδιαιτέρα ὑπόστασις -πνεῦμα πονηρόν, δαιμόνιον- ἀνεξάρτητος ὅλως ἀπό τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καί ἀληθῶς ὑπερυλική. Ἐνοικοῦσα δέ εἰς ὡρισμένα ὄντως ἄτομα, καί ἀοράτως δι' αὐτῶν ὁρῶσα καί ἐκδηλουμένη (καίτοι δύναται νά λάβῃ καί ὑλικήν μορφήν, νά ὑλοποιηθῇ, καί νά ὑποπέσῃ εἰς πάσας τάς αἰσθήσεις ἡμῶν διά ἤ καί ἄνευ μεσαζόντων, ὡς συμβαίνει εἰς τά ἐκτοπλάσματα καί εἰς ἄλλας ὑλοποιήσεις καί ἐμφανίσεις της) ἐπιτελεῖ πάντα τά τηλεκινητικά καί ἐκτοπλασματικά φαινόμενα, ἐνεργοῦσα ὡς λογική καί ἐνσυνείδητος ὑπόστασις, μέ ἐκδηλώσεις δυνάμεων ὑπερφυσικῶν. Δέν πραγματοποιεῖ ὅμως αὐτή καί τά ὑπ' αὐτῆς ἀκόμη διδόμενα προγνωστικά ὄνειρα δι' ἰδίας αὐτῆς ἐπιδράσεως καί ἐπί ἀψύχων ἤ ἐμψύχων σχετικῶν παραγόντων, διότι τοιαύτη ἐξουσία δέν ἐδόθη εἰς αὐτήν ὑπό τοῦ τά πάντα ἰθύνοντος καί ἐνέχοντος ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἡ πραγμάτωσις τῶν προφητικῶν ὀνείρων (πολλά τῶν ὁποίων, ἐπαναλαμβάνομεν, δύναται καί αὕτη νά παράσχῃ, κατά παραχώρησιν πάντοτε τοῦ Θεοῦ) ὅπως καί τῶν προρρήσεων, ὀφείλεται εἰς τήν ἄπειρον πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ περί πάντων. Καί γίνεται διά τῆς συνεργείας Του ἁπλῶς (χωρίς οὐδέποτε νά παραβιάζηται ἡ δωρηθεῖσα τῷ ἀνθρώπῳ ἐνσυνείδητος ἐλευθερία), χρησιμοποιουμένων πρός τοῦτο πάντων τῶν σχετικῶν ἀψύχων καί ἐμψύχων παραγόντων, τῶν ὁποῖων ἡ παρεμβολή εἶναι ἐπίσης προεγνωσμένη καί ὑπό τοῦ Θεοῦ διευθυνομένη. Εἰς τάς ἀρνητικάς δέ συνεργείας τῆς ἐν πᾶσι ἐκτελέσεως τῆς παντοδυνάμου βουλῆς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ περιλαμβάνεται βεβαίως καί ἡ ποικίλη καί πολύμορφος ὅρασις τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων ἐναντίον τοῦ ἐπί τῆς γῆς τελεσιουργουμένου μυστηριώδους ἔργου Του, ὅπως καί ἡ παράλληλος τοιαύτη τῶν ἀπίστων ἤ ἁμαρτωλῶν ἐν γένει ἀνθρώπων. Ἐξυπηρετοῦν δηλαδή πάντες, ἀρνητικῶς, τήν ἀνάπτυξιν καί τήν προαγωγήν τοῦ ἔργου τούτου. Καί τήν μεγαλοπρεπεστέραν ἐκδήλωσιν τῆς παντοδυναμίας καί τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ (*πρός Ρωμ.* θ΄ 22 κ.ἄ.).

Μεγαλειώδη δέ βεβαίωσιν τῆς ἀπείρου προγνώσεως τοῦ Θεοῦ περί πάντων ἀλλά καί τῆς ἄπειρου ὡσαύτως δυνάμεως καί σοφίας

Του ἀποτελοῦν τά προφητικά ὁράματα τά διδόμενα ὑπ' Αὐτοῦ εἰς τούς ἐκλεκτούς Του (ἤ καί εἰς σκεύη ἐλέους...), τούς προεγνωσμένους καί προωρισμένους εἰς δόξαν (*πρός Ρωμ.* θ΄ 23 κ.ἄ.), ὅπως καί αἱ ἐν ἐγρηγόρσει ἤ ἐκστάσει ἀποκαλύψεις καί προφητεῖαι (*Ἀποκ.* α΄ 10 κ.ἄ.). Τά προφητικά ὁράματα διαφέρουν βεβαίως καί τῶν προγνωστικῶν ἤ προφητικῶν ὀνείρων. Εἶναι ὁραματικαί-πνευματικαί παραστάσεις ζῶσαι, εἴτε ἐπακριβῶς παραστατικαί τῶν μελλόντων γενέσθαι, εἴτε καί ἀλληγορικαί, ὁρώμεναι ἐν ἡμιεγρηγόρσει, μεθ' ἥν ἐπακολουθεῖ ἀμέσως ἡ ἀφύπνισις. Καί παραμένουν ὡς ἐκ τούτου ζωηρῶς ἐν τῇ μνήμῃ καί ἐφ' ὅρου ζωῆς. Αἱ προφητεῖαι ἀντιθέτως παρέχονται καί ἐν τελείᾳ ἐγρηγόρσει ἤ ἐκστάσει. Καί προλέγουν ταύτας οἱ προφῆται, ἐμπνεόμενοι-φερόμενοι ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (*Β' Πέτρ.* α΄ 21), χωρίς νά βλέπουν τάς παραστάσεις ἤ εἰκόνας τῶν προφητευομένων γεγονότων κατά τήν ὥραν τῆς τελέσεως αὐτῶν. Προφητεῖαι ὅμως καί προφητικά ὁράματα, ὅπως καί τά ἁπλᾶ ὄνειρα, διακηρύσσουν τήν ἰδιαιτέραν ἐν ἡμῖν ὑπόστασιν τῆς ἐνσυνειδήτου ἡμῶν ψυχῆς. Πῶς ἄλλως θά εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τήν δύναμιν τῆς προφητείας, ἄν ἡ ψυχή του δέν ἦτο ἰδιαιτέρα πνευματική ὑπόστασις, δεκτική θείου φωτισμοῦ καί θείας κοινωνίας (ἐν ἀντιθέσει πρός τά ζῷα) καί πῶς θά ἔβλεπε γεγονότα ὄχι μόνον διά μέσου τῆς ὕλης, καί μακράν αὐτοῦ, ἀλλά καί ἐν τῷ μέλλοντι τελούμενα, χωρίς τῆς χρήσεως τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν;

Δέν θά ἀναφέρωμεν βεβαίως ἐνταῦθα τάς ὑπερόχους προφητείας τάς δοθεῖσας ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς τούς ἐν τῇ Γραφῇ προφήτας, δι' ὧν οὗτοι προκαθόρισαν ἐπακριβῶς τόν χρόνον, ὡς ἡ προφητεία τῶν 490 ἐτῶν τοῦ Δανιήλ ἀπό τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν Ἱεροσολύμων ὑπό τοῦ Ἀρταξέρξου Μακρόχειρος, τόν τόπον καί τόν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, καί προεῖπον ἐπίσης πάσας τάς λεπτομερείας τῆς ζωῆς, τῆς σταυρώσεως καί τῆς Ἀναστάσεώς Του, ὡς καί τῶν μεγάλων σταθμῶν καί μεταβολῶν τοῦ ἐπί τῆς Γῆς ἔργου τοῦ Θεοῦ. Διακηρύσσεται δι' αὐτῶν ἡ τελεία πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ περί τῆς ζωῆς καί τῆς ἀλληλεπιδράσεως γενεῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων–λαῶν καί ἐθνῶν, ἀλλά καί ἡ κατά καιρούς παρεμβολή ἐκτάκτων φυσικῶν φαινομένων, ὡς ὁ σκοτισμός τοῦ ἡλίου ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ κατά τήν σταύρωσιν, ὁ κατ' αὐτήν ἐπίσης σεισμός κ.ἄ. ἡ ἀκριβής δέ πραγμάτωσις τῶν προφητειῶν δέν ἀποτελεῖ, ὡς φρονεῖ ὁ Πνευματισμός πεπρωμένον μοιραῖον. Δέν ὑπάρχει τοιοῦτον ἀναντιρρήτως, μηδέ τύχη... Ἔχει ὅμως τελείαν πρόγνωσιν περί πάντων ὁ ἄπειρος Θεός, καί ἐν αὐτῇ περιλαμβάνεται καί ὁ τρόπος τῆς ὑπό πάντων τῶν ἀνθρώπων χρήσεως τῆς δωρηθείσης ἡμῖν ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας, χωρίς ποσῶς αὐτή νά παραβιάζηται. Ἁπλῶς ὑποβοηθεῖται, ἀμέσως ἤ ἐμμέσως, ὅταν ἑκουσίως ἐκδηλωθῇ ὑφ' ἡμῶν ἡ πρόθεσις τῆς ὑποταγῆς εἰς τό Ἅγιον θέλημά Του, ἤ παρεμποδίζεται ὁμοίως, ἐνίοτε, ἡ ἐπί ἄλλων ἐπίδρασις τῆς

ἐκδηλώσεώς της, ὁσάκις ἀντιτασσόμεθα εἰς τοῦτο καί συνειδητῶς ἤ ἀσυναισθήτως βλάπτομεν τό ἔργον Του. Ἀλλά καί πάντα ταῦτα εἶναι προεγνωσμένα ἀπό καταβολῆς Κόσμου. Ἐκ τῆς ἀπείρου δέ ταύτης προγνώσεως τῆς ἀπερινοήτου βεβαίως διά τόν ἄνθρωπον, προῆλθεν, ὁ προορισμός ἀτόμων καί ἐθνῶν. Καί εἰς αὐτήν ὀφείλεται καί ὁ προφητισμός.

Εἰδικήν δέ μορφήν προφητισμοῦ ἀποτελοῦν τά προφητικά ὁράματα τά παρεχόμενα ὑπό τοῦ Θεοῦ, μεταξύ τῶν σπουδαιοτέρων τῶν ὁποίων, κατά τήν προχριστιανικήν ἐποχήν, εἶναι καί τά προμνησθέντα τοῦ Φαραώ, τοῦ Ναβουχοδονόσορος, τοῦ Βαλτάσαρ, ἅτινα καί ἐπραγματοποιήθησαν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ μετά πάροδον ἐτῶν ἤ αἰώνων. Ἀσχέτως τοῦ ἀδυνάτου καί τοῦ παραλόγου τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν εἰς τήν τύχην, ποία ψυχοβολία τῶν ὁραματισθέντων ἤ τῶν παρ' αὐτῶν τυχόν πληροφορηθέντων ταῦτα ἦτο δυνατόν νά ἐπιδράσῃ ἐπί τόσων παραγόντων ἀνθρωπίνων ἀλλά καί φυσικῶν (ὅλα τά ἔτη τῆς ἀφορίας, διά τά ἐνύπνια τοῦ Φαραώ κ.ἄ.), ὥστε νά πραγματοποιηθοῦν ταῦτα ἐν πάσῃ λεπτομέρειᾳ καί ἐν μαθηματικῇ ἀκριβείᾳ ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν;

11) Αἱ ἐν ἐκστάσει (ἐν ἡμιεγρηγόρσει ἤ καί ἐν ἐγρηγόρσει) ὀπτασίαι.

Σπουδαιοτάτην μαρτυρίαν τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελοῦν ὡσαύτως καί αἱ ἐν ἐκστάσει -ἐν ἡμιεγρηγόρσει ἤ καί ἐν ἐγρηγόρσει- ὀπτασίαι, χαρακτηριστικά δέ τῆς καταστάσεως, εἰς ἥν περιέρχεται ὁ ἄνθρωπος γενόμενος ἐν ἐκστάσει, εἶναι τά ὑπό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀναφερόμενα ἐν τῇ *Β' πρός Κορ.* ιβ΄ 2-4 ἐπιστολῇ του. ...«*Οἶδα ἄνθρωπον... εἴτε ἐν σώματι... εἴτε ἐκτός τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεός οἶδεν· ἁρπαγέντα τόν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ καί οἶδα τόν τοιοῦτον ἄνθρωπον... ὅτι «ἡρπάγη εἰς τόν παράδεισον καί ἤκουσεν ἄρρητα ρήματα, ἅ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι»*.

Εἰς τοιαύτην δέ προδήλως πνευματικήν κατάστασιν ἐδόθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ αἱ προφητικαί καί ἀποκαλυπτικαί ὁράσεις καί ὀπτασίαι τῶν μεγάλων προφητῶν (*Ἱερεμ.* ΚΕ΄ 1-3, *Ἰεζεκ.* Α΄, Η΄ ΛΖ΄, Μ΄, *Δαν.* Η΄, Θ΄ 20 ἑξ., Ι΄ 4 ἑξ., *Ἀμῶς* Ζ΄, Η΄ καί Θ΄, *Ἀβακούμ* Α΄ καί *Ζαχαρ.* Α΄, Δ΄ καί Ε΄). Καί εἰς τήν αὐτήν, ἡ ὅρασις τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου (*Πράξ.* Ι΄ 9-16), ἡ θεία Ἀποκάλυψις εἰς τόν Εὐαγγελιστήν Ἰωάννην (*Ἀποκ.* α΄ 10 ἑξ.) ὡς καί ἡ προμνησθεῖσα μετάστασις εἰς τόν Παράδεισον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διότι προδήλως πρόκειται περί τοῦ ἰδίου προσωπικῶς.

12) Αἱ ἐμφανίσεις ψυχῶν ζώντων ἀνθρώπων μακράν τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των (διπλαῖ ἐμφανίσεις ἐν ζωῇ τοῦ αὐτοῦ

ἀνθρώπου) καί αἱ ἐμφανίσεις ψυχῶν ἐξερχόμενων τοῦ σώματος κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου ὡς καί αἱ ἐπιθανάτιαι ἐμπειρίαι (ΕΟΕ).

Παραθέτομεν ἄρθρον τοῦ Καθηγητοῦ Ψυχιατρικῆς Bruce Graeison τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιρτζίνια τῶν ΗΠΑ καί Διευθυντοῦ ἀντιληπτικῶν σπουδῶν περί τῶν ἐπιθανατίων ἐμπειριῶν πού ἀντικρούουν τάς ἀπόψεις τῆς κ. Μαριλένας Ἀβραάμ-Ρέπα, σελ. 44 ἑπομ. τοῦ παρόντος. Περιοδικό ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ-ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, 15/4/2013, σελ. 37-41.

«Παλαιότερα οἱ ἐπιθανάτιες ἐμπειρίες (ΕΘΕ) θεωροῦνταν ὡς ἄνευ σημασίας παραισθήσεις, ἐνῶ σήμερα ἔχουν γίνει ἀντικείμενο σοβαρῆς μελέτης ἀπό ἐρευνητές τῆς ἰατρικῆς κοινότητας τά τελευταῖα χρόνια. Ὅμως, πέρα ἀπό τίς ἐπιστημονικές ἔρευνες καί ἀναλύσεις πού ἔχουν δεῖ τό φως τῆς δημοσιότητας, ὑπάρχει καί μία ἄλλη πτυχή τους πού δέν ἔχει ἀναδειχθεῖ ἐπαρκῶς. Πρόκειται γιά τά πλεῖστα κοινά χαρακτηριστικά πού ἐμφανίζουν μέ τίς μυστικιστικές ἐμπειρίες πού περιγράφονται, αἰῶνες τώρα, σέ ὅλες τίς παραδόσεις τοῦ πλανήτη μας.

»Οἱ περιγραφές τῶν ἐπιθανατίων ἐμπειριῶν ἔχουν βρεθεῖ στή λαογραφία καί τά γραπτά τῆς Ευρώπης, τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἰνδίας, τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, τοῦ Εἰρηνικοῦ καί ἰθαγενῶν Ἰνδιάνων τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς. Τό 1892, ὁ γεωλόγος Ἄλμπερτ φόν σέν Γκάλεν Χάιμ δημοσίευσε μία συλλογή προσωπικῶν μαρτυριῶν ΕΘΕ ἀπό ὀρειβάτες πού (ὅπως καί ὁ ἴδιος) εἶχαν κινδυνεύσει νά σκοτωθοῦν στίς Ἄλπεις, ἀπό στρατιῶτες πού τραυματίστηκαν στόν πόλεμο, ἀπό εργαζόμενους πού εἶχαν πέσει ἀπό σκαλωσιές καί ἀπό ἐκείνους πού εἶχαν σχεδόν πεθάνει σέ πνιγμούς καί ἄλλα ἀτυχήματα. Οἱ ΕΘΕ ἐξακολουθοῦν νά ἀναφέρονται ἀπό ἄτομα πού ἀρχικά χαρακτηρίστηκαν ὡς κλινικά νεκροί ἀλλά στή συνέχεια ἀνένηψαν ἀπό ἀνθρώπους πού κατά τή διάρκεια τῶν ἀτυχημάτων τους φοβήθηκαν ὅτι ἦταν κοντά στόν θάνατο καί ἀπό κάποιους πού τελικά πέθαναν, ἀλλά ἦταν σέ θέση νά περιγράψουν τίς ἐμπειρίες τους κατά τίς τελευταῖες στιγμές τους (ὁράματα κατά τήν ὥρα τοῦ θανάτου).

Ἡ φαινομενολογία τῶν ἐπιθανάτιων ἐμπειριῶν

»Ὁ Ρέτμοντ Μούντι, ὁ ψυχίατρος, ὁ ὁποῖος ἐπινόησε τόν ὅρο «ἐπιθανάτια ἐμπειρία» στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, ἐντόπισε 15 χαρακτηριστικά πού φαίνεται πώς ἐπαναλαμβάνονται στίς ἐπιθανάτιες ἐμπειρίες: ἀδυναμία περιγραφῆς τῆς ἐμπειρίας, ἄκουσμα τῆς ἀνακήρυξης τοῦ ἑαυτοῦ τους ὡς νεκροῦ, ἕνα αἴσθημα εἰρήνης, ἄκουσμα ἀσυνήθιστων θορύβων, ἡ διάσχιση ἑνός σκοτεινοῦ τοῦνελ, ἐξωσωματικές ἐμπειρίες, συνάντηση μέ πνευματικές ὀντότητες, ἐπαφή μέ ἕνα ἔντονο φῶς ἤ μία πνευματική ὀντότητα τοῦ φωτός,

μία πανοραμική ἀνασκόπηση τῆς ζωῆς, ὕπαρξη ἑνός βασιλείου ὅπου ὑπάρχει καταγεγραμμένο τό σύνολο τῆς γνώσης, πόλεις πού βρίσκονται στό φῶς, μία σφαίρα ὕπαρξης παγιδευμένων πνευμάτων, μία ὑπερφυσική διάσωση ἀπό τόν θάνατο, ἕνα ὅριο ἤ ἕνα σύνορο, καί, τέλος, ἐπαναφορά στό σῶμα.

»Μετά ἀπό περαιτέρω ἔρευνα, πρόσθεσε τέσσερα ἀκόμη ἐπαναλαμβανόμενα τέτοια χαρακτηριστικά πού ἐμφανίζονται σέ αὐτούς τούς ἀνθρώπους: τήν ἀπογοήτευση ἐπειδή δέν μποροῦν νά μοιραστοῦν τήν ἐμπειρία τους μέ τούς δικούς τους, τή διεύρυνση καί ἐμβάθυνση τῆς ἐκτίμησης τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς, τήν ἐξάλειψη τοῦ φόβου τοῦ θανάτου καί τήν ἐπιβεβαίωση τῶν ἐξωσωματικῶν ὁραμάτων. Ὁ Μούντι ἐπίσης σημείωσε ὅτι δέν ὑπάρχουν δύο ταυτόσημες ΕΘΕ, δέν ὑπάρχει ἐμπειρία στή συλλογή του στήν ὁποῖα νά περιλαμβάνονται περισσότερα ἀπό 12 ἀπό τά ἀρχικά 15 στοιχεῖα, κανένα στοιχεῖο δέν ἐμφανίστηκε σέ κάθε ἀφήγηση, καί ἡ σειρά μέ τήν ὁποία αὐτά τά στοιχεῖα εμφανίζονται ποικίλλει ἀπό τή μία ἐμπειρία στήν ἄλλη.

»Τά πιό κοινά χαρακτηριστικά τῶν ἐπιθανάτιων ἐμπειριῶν μποροῦν νά ὁμαδοποιηθοῦν σέ τέσσερις συνιστῶσες:

»**Γνωσιακά** χαρακτηριστικά πού ἀντανακλοῦν τίς αλλαγές στίς διαδικασίες τῆς σκέψης, συμπεριλαμβανομένων τῶν στρεβλώσεων στήν αἴσθηση τοῦ χρόνου, τήν ἐπιτάχυνση τῆς σκέψης, μία ἀνασκόπηση τῆς ζωῆς ἤ μία πανοραμική ἀνάμνηση καί μία αἴσθηση ἀποκάλυψης ἤ ξαφνικῆς κατανόησης.

»**Συναισθηματικά** χαρακτηριστικά πού ἀντανακλοῦν τίς ἀλλαγές στή συναισθηματική κατάσταση, συμπεριλαμβανομένης καί μίας αἴσθησης εἰρήνης καί εὐημερίας, τή χαρά, τήν αἴσθηση τῆς κοσμικῆς ἑνότητας καί τήν ἐπαφή μέ ἕνα λαμπρό φῶς πού φαίνεται νά ἐκπέμπει ἄνευ ὅρων ἀγάπη.

»**Παραφυσικά** χαρακτηριστικά πού εἶναι ἐκδήλωση ψυχικῶν φαινομένων, ὅπως οἱ ἐξαιρετικά ζωηρές φυσικές αἰσθήσεις, ἡ ὑπεραισθητηριακή ἀντίληψη, τά προγνωστικά ὁράματα καί ἡ αἴσθηση πώς βρίσκονται ἐκτός σώματος.

»**Ὑπερβατικά** χαρακτηριστικά ὅπως ταξίδια σέ μία μυστικιστική διάσταση ἤ ἕναν ἀπόκοσμο χῶρο ἤ μία ἐπαφή μέ μία μυστηριώδη ὕπαρξη ἤ παρουσία, ἐπαφή μέ ὁρατά πνεύματα νεκρῶν ἤ θρησκευτικές μορφές καί ἕνα σύνορο, πέρα ἀπό τό ὁποῖο δέν μπορεῖ κανείς νά ἐπιστρέψει στήν ἐπίγεια ζωή. Οἱ περισσότερες ΕΘΕ περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά καί ἀπό τίς τέσσερις ἑνότητες, ἄν καί πολλές ἐμπειρίες κυριαρχοῦνται ἀπό ἕνα ἤ περισσότερα χαρακτηριστικά.

»Ἕνα πιθανό φυσιολογικό μοντέλο τίς ἀποδίδει σέ μειωμένο ὀξυγόνο (ὑποξία) ἤ σέ πλήρη ἔλλειψη ὀξυγόνου (ἀνοξία), ἡ ὁποία φαίνεται νά εἶναι τό τελικό μονοπάτι πρός τόν θάνατο. Πάντως, ἡ ὑποξία γενικά παράγει ἰδιοσυγκρασιακές καί τρομακτικές ψευδαισθήσεις πού ὁδηγοῦν σέ ὑπερδιέγερση καί ἐπιθετικότητα, σέ

ἀντίθεση μέ τήν εἰρηνική ἐπιθανάτια ἐμπειρία. Μελέτες σέ ἄτομα πού βρέθηκαν κοντά στόν θάνατο δέν φαίνεται νά δείχνουν ὅτι ἐκείνοι πού βίωσαν ΕΘΕ ἔχουν χαμηλότερα ἐπίπεδα ὀξυγόνωσης ἀπό ἐκείνους πού δέν τίς βίωσαν. Ἄλλη συχνή ἀναφορά τοῦ βιολογικοῦ μοντέλου ἀποδίδει τό φαινόμενο στά φάρμακα πού δίνονται στά ἑτοιμοθάνατα ἄτομα. Παρ' ὅτι ὁρισμένα φάρμακα μπορεῖ περιστασιακά νά προκαλέσουν ἐμπειρίες πού φέρουν ἐπιφανειακές ὁμοιότητες μέ μία ἐπιθανάτια ἐμπειρία, συγκριτικές μελέτες δείχνουν ὅτι οἱ ἀσθενεῖς πού λαμβάνουν φάρμακα στήν πραγματικότητα ἀναφέρουν λιγότερες ΕΘΕ ἀπ' αὐτούς πού δέν λαμβάνουν φαρμακευτική ἀγωγή.

»Ἄλλες ἀναλύσεις ἀποδίδουν τό φαινόμενο σέ ὑποθετικούς νευροδιαβιβαστές ἤ δραστηριότητες σέ συγκεκριμένες τοποθεσίες τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλά ὑπάρχουν ἐλάχιστες ἐμπειρικές ἀποδείξεις γι' αὐτούς τούς νευρολογικούς μηχανισμούς, οἱ ὁποῖες μποροῦν νά καταδείξουν μονοπάτια τοῦ ἐγκεφάλου μέσῳ τῶν ὁποίων ἐκφράζονται ἤ ἑρμηνεύονται οἱ ἐπιθανάτιες ἐμπειρίες. Τά ψυχολογικά μοντέλα ἐκχωροῦν τίς ἐμπειρίες σέ ἀμυντικούς μηχανισμούς, ὅπως ἡ ἀποπροσωποποίηση, οἱ εὐσεβεῖς πόθοι, οἱ μυθοπλασίες καί οἱ προσδοκίες, ἀλλά κανένα ἀπό αὐτά τά εὐλογοφανῆ μοντέλα δέν ὑποστηρίζεται ἀπό τά ἐμπειρικά στοιχεῖα. Καί ἐνῶ ἐνδεχομένως οἱ προσδοκίες μπορεῖ νά ἐπηρεάζουν τήν ἑρμηνεία ὁρισμένων χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ πού βιώνει τήν ΕΘΕ, δέν φαίνεται νά ἐπηρεάζουν τήν ἐμπειρία αὐτή καθ' ἑαυτή.

»Οἱ μελέτες δείχνουν ὅτι τά παιδιά, πού εἶναι πολύ μικρά γιά νά ἔχουν ἐσωτερικευμένες προσδοκίες τοῦ θανάτου ἤ τῆς μετά θάνατον ζωῆς, περιγράφουν τά ἴδια χαρακτηριστικά στίς ΕΘΕ, ὅπως κάνουν καί οἱ ἐνήλικες. Ἐπίσης, διαπολιτισμικές μελέτες δείχνουν μικρές διαφορές στό περιεχόμενο τῶν ΕΘΕ ἀνάμεσα στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες, τήν ἴδια στιγμή πού ἄλλες ἔρευνες βρίσκουν πώς οἱ περιγραφές τῶν ΕΘΕ δέν ἐπηρεάζονται ἀπό τίς προσδοκίες τῶν βιωσάντων σέ σχέση μέ τή διαδικασία τοῦ θανάτου ἤ τή μετά θάνατον ζωή. Ἐν ὀλίγοις, ἡ ἐνίσχυση τῆς νοητικῆς λειτουργίας σέ μία στιγμή πού ἡ ἐγκεφαλική δραστηριότητα συρρικνώνεται, καθώς καί ἡ ὕπαρξη παραφυσικῶν καί ἀλλοκοσμικῶν ἐμπειριῶν πού μπορεῖ νά συμβαίνουν, δέν συνάδουν καί δέν εἶναι εὔκολα ἐξηγήσιμες ἀπό τά ὑλιστικά μοντέλα.

Μεταμορφωτικές ἐπιπτώσεις

»Πολλά ἀπό τά χαρακτηριστικά τῶν βιωματικῶν μυστικιστικῶν ἐμπειριῶν σέ γενικές γραμμές εἶναι παρόμοια μέ ἐκεῖνα τῶν ΕΘΕ. Τά αἰσθήματα εἰρήνης καί χαρᾶς, τό ἀνείπωτο τῆς ἐμπειρίας, ἡ αἴσθηση τῆς συνύπαρξης μέ μία παρουσία μεγαλύτερη πού ὑπερβαίνει τό ἐγώ, καθώς καί ἡ ἐμπειρία ἑνός ἔντονου φωτός ἤ ὀντοτήτων πού ἀποτελοῦνται ἀπό φῶς, εἶναι χαρακτηριστικά πού

εἶναι κοινά στίς ἀναλύσεις τῶν ΕΘΕ καί τῶν μυστικιστικῶν ἐμπειριῶν.

»Ὁ Βρετανός Θεολόγος Πόλ Μπάνταμ καταλήγει ἐπίσης στό συμπέρασμα ὅτι ἡ ΕΘΕ «*μοιράζεται πολλά ἀπό τά χαρακτηριστικά τῶν βαθύτερων θρησκευτικῶν ἐμπειριῶν πού γνώρισε ἡ ἀνθρωπότητα*» καί ἐπισημαίνει ὅτι οἱ σύγχρονες τεχνικές ἀνάνηψης ἔχουν παράπλευρα προσφέρει στούς ἁπλούς ἀνθρώπους τή μυστικιστική φώτιση πού παλαιότερα «ἐμφανιζόταν» σέ πολύ σπάνιες περιπτώσεις.

»Ὁ Γουόλτερ Πάνκε, ἕνας ἐφημέριος καί ψυχίατρος, καί ὁ Γουίλιαμ Ρίτσαρντς, ἕνας θεολόγος καί ψυχολόγος, ὁριοθέτησαν ἐννέα πτυχές τῆς μυστικιστικῆς ἐμπειρίας μέ βάση τίς ἐργασίες τοῦ Γουίλιαμ Τζέιμς καί τοῦ Βρετανοῦ φιλοσόφου Γουόλτερ Στέισι: μία αἴσθηση κοσμικῆς ἑνότητας ἤ ὁλότητας, ὑπέρβαση τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου, βαθιά θετική διάθεση, αἴσθηση τῆς ἱερότητας, νοητική ποιότητα ἤ διαφωτισμός, παραδοξότητα, ἀδυναμία ἔκφρασης τῆς ἐμπειρίας, παροδικότητα καί ἐπίμονα θετικές παρενέργειες. Καί τά ἐννέα αὐτά χαρακτηριστικά συνήθως ἀναφέρονται ὡς μέρος τῶν ΕΘΕ.

»Ἴσως τό πιό σημαντικό κοινό χαρακτηριστικό στίς μυστικιστικές ἐμπειρίες καί τίς ΕΘΕ εἶναι οἱ μεταμορφωτικές ἐπιπτώσεις τους στή ζωή τῶν βιωσάντων. Οἱ ΕΘΕ ἔχουν γενικά ἕνα βαθύ καί φαινομενικά διαρκή ἀντίκτυπο σέ πολλούς ἀπ' αὐτούς πού ἔχουν βιώσει τήν ἐμπειρία, πού πολύ συχνά τροφοδοτεῖ μία σημαντική μεταστροφή στίς ἀξίες καί τῆ στάση τους πρός τόν θάνατο καί μία ἀναθεώρηση τοῦ σκοποῦ ἤ τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς.

»Παρομοίως οἱ μυστικιστικές ἐμπειρίες ἀναγνωρίζονται ὡς ἀποτέλεσμα ξαφνικῶν καί διαρκῶν ἀλλαγῶν στόν χαρακτήρα καί τίς ἀξίες, συμπεριλαμβανομένων τῶν μεταβολῶν στή σχέση τοῦ ἀτόμου μέ τόν Θεό, στήν ἀντίληψη καί τήν ἐκτίμηση τῆς φύσης, στή στάση πρός τόν ἑαυτό, καί, ἴσως τό πιό σημαντικό, στή στάση πρός τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτή ἡ μεταμορφωτική πτυχή τῶν ἐπιθανάτιων ἐμπειριῶν ποτέ δέν ἀναφέρεται σέ σχέση μέ τίς διάφορες ἀποσπασματικές ἐμπειρίες πού ἐνίοτε ἐξισώνονται μέ τίς ἐπιθανάτιες, ὅπως τά ψευδοόνειρα πού προκαλοῦνται ἀπό τήν ὑποξία ἤ ἄλλες ἀνωμαλίες τῶν ἀερίων πού συγκεντρώνονται στό αἷμα, ἤ τίς ἐμπειρίες πού ἀναφέρθηκαν ἀπό τούς ἀσθενεῖς πού δέχθηκαν διέγερση στούς κροταφικούς λοβούς.

»Ἐπιπλέον τά μεταμορφωτικά χαρακτηριστικά πού σχετίζονται μέ τίς ΕΘΕ διαφέρουν ἀπό αὐτά πού σχετίζονται μέ τίς ἐμπειρίες πού πλησιάζουν τόν θάνατο ἀλλά δέν ἔχουν ΕΘΕ. Σαφῶς, ἡ βαθιά μεταμορφωτική πτυχή τῶν ΕΘΕ μᾶς δείχνει ὅτι χρειαζόμαστε κάποια ἐξήγηση πού νά ἐκτείνεται πέρα ἀπό τά ἀναγωγικά μοντέλα πού ἔχουμε μέχρι στιγμής καί ἀκόμη πέρα καί

πάνω ἀπό τήν ψυχολογική ἐμπειρία πού σχετίζεται μέ τήν προσέγγιση τοῦ θανάτου.

Ἀμάχητον ἐπίσης μαρτυρίαν τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς καί ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελοῦν καί αἱ ἐν ζωῇ ἐμφανίσεις ψυχῶν διαφόρων ἀνθρώπων μακράν τοῦ τόπου ὅπου σωματικῶς εὑρίσκονται, ἤ, ὁπωσδήποτε, ἐκτός τοῦ σώματος αὐτῶν, ὡς καί αἱ ἐμφανίσεις ψυχῶν ἐξερχομένων τοῦ σώματος κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου, ἤ ὀλίγον μετά τόν θάνατον. Περί τοιούτων ἐμφανίσεων ψυχῶν, ἐν σελ. 164-188 τοῦ συγγράμματος τοῦ παραψυχολόγου ἰατροῦ Β. Τσινούκα ἀναφέρονται τά ἀκόλουθα, ὡς καί ἐν σελ. 205-214 (ἔνθα παραπέμπει οὗτος καί εἰς σχετικά συγγράμματα τοῦ καθηγητοῦ Ern Bossano κ.ἄ.).

α) Διπλαῖ ἐμφανίσεις ζώντων

«Ὁ Κικέρων ἀναφέρει εἰς τό βιβλίον του *De Divinatione* (1 § 27), ὅτι δύο νέοι ἔφθασαν εἰς Μέγαρα καί παρέμειναν ἕκαστος εἰς ἄλλο ξενοδοχεῖον. Μόλις ὅμως ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀπεκοιμήθη, εἶδε τόν ἄλλον νά τῷ λέγῃ τεθλιμμένος, ὅτι ὁ ξενοδόχος σχεδιάζει νά τόν δολοφονήσῃ καί τόν παρεκάλει νά σπεύσῃ εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνος ἀφυπνισθείς καί ἀπιστήσας εἰς τό ὄνειρον ἀπεκοιμήθη, πάλιν ἐπανεῖδεν ὅμως τόν φίλον του, ὅστις τόν ἐξώρκισε νά σπεύσῃ, διότι ὁ δολοφόνος θά εἰσήρχετο εἰς τό δωμάτιον. Ἀφυπνισθείς καί πάλιν ἠθέλησε νά σπεύσῃ πρός τόν φίλον του, ἀλλ' ἡ κόπωσις καί τό φαινομενικῶς παράλογον τοῦ πράγματος τόν ὤθησαν νά κοιμηθῇ ἐκ νέου. Τώρα ὅμως ἐνεφανίσθη ὁ φίλος του χλωμός, αἱμόφυρτος, παραμορφωμένος καί τῷ εἶπε. «*Δέν ἦλθες ὅταν σέ παρεκάλουν..., τώρα τετέλεσται... Τουλάχιστον ἐκδίκησόν με. Κατά τήν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου θά συναντήσῃς εἰς τήν πύλην τῆς πόλεως ἅμαξαν φορτωμένην μέ κοπριάν. Διάταξε νά τήν ἐκφορτώσουν καί θά εὕρῃς εἰς τό μέσον τό πτῶμά μου...*». Καί ἀπεδείχθη τοῦτο ἀπολύτως ἀληθές.

»Εἰς τό περιοδικόν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἑταιρίας ψυχικῶν ἐρευνῶν τοῦ 1999 ἐδημοσιεύθη, ὅτι ἡ μικρά κόρη τοῦ ἱερέως Δ... Α.. Δ... Νταίζη, ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου της, εἶπεν πρός αὐτόν ὅτι... δέν ὑπάρχει χώρισμα ἀπό τήν μίαν ζωήν εἰς τήν ἄλλην, ὅτι ἔβλεπε τάς ψυχάς τῶν ἀποθαμμένων καί τόν ἄλλον κόσμον, ἀλλά δέν ἠδύνατο νά τόν περιγράψῃ... Ἐπίσης ἔβλεπε τόν θανόντα ἀδελφόν τῆς Ἀ... καί ὡμίλει μετ' αὐτοῦ, ὅτι περιβάλλεται τό σῶμα του μέ κάτι λευκόν... μαγευτικόν καί ἀκτινοβόλον..., ὅτι μόλις τόν ἐσκέπτετο, ἤρχετο οὗτος αὐτοστιγμεί..., ὅτι ἔβλεπε τούς ἀγγέλους, ὅπως καί εἰς ἄπειρον ἀπόστασιν, ὡς ἄν μή ὑπῆρχον τά τοιχώματα τοῦ δωματίου· ὅτι ἔβλεπε, τέλος, τό πνευματικόν σῶμα πού θά ἐφόρει μετά τόν θάνατον, πολύ ὡραιότερον κ.ἄ.

»Ὁ ἰατρός H.L.H. ἀνέφερεν εἰς τήν αὐτήν Ἑταιρίαν ὅτι ἀγοράκι γνωστῆς του οἰκογενείας, πρίν ἐκπνεύσει εἶπεν εἰς τήν μητέρα του ὅτι ἔβλεπεν ἐν τῷ δωματίῳ τήν διδασκάλισσάν του, ἥν ὑπερηγάπα (ἥτις εἶχεν ἀποθάνει πρό μιᾶς ὥρας, χωρίς νά τό γνωρίζῃ τις), ἐνδεδυμένην ὡρισμένον φόρεμα. Τό φόρεμα τό ὁποῖον εἶδε τό παιδίον, ἦτο ἐκεῖνο πού τῆς ἐφόρεσαν εἰς τήν κηδείαν.

»Ὁ ἱερεύς M.S. κατέθεσεν εἰς τήν Ἀγγλικήν Ἑταιρ. Ψυχ. Ἐρευνῶν, ὅτι μικρά κόρη 9 ἐτῶν ἀποθνῄσκουσα πλησίον τῆς Βοστόνης ἐν ἠρεμίᾳ, εἶπεν ὅτι ἔβλεπε γύρω της πολλάς ψυχάς γνωστῶν, ἐν αἷς καί τόν παπποῦ καί τήν γιαγιά της. Λέγουσα δέ νά διαμοιράσουν τά πράγματά της εἰς τάς φίλας της καί νά δώσουν πολλά εἰς τήν φίλην της Τζένη, αἴφνης εἶπε πρός τόν πατέρα της: «*Διατί δέν μου εἶπες ὅτι καί ἡ Τζένη ἔχει πεθάνει; Νάτην πού ἦλθε μέ τούς ἄλλους νά μέ ὑποδεχθῇ*». Ἡ Τζένη ὄντως εἶχεν ἀποθάνει πρό ὀλίγον ἡμέρων, ἀπέφυγαν δέ νά τῆς ἀνακοινώσουν τήν εἴδησιν[126].»

Εἰς τό βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ E. Bossano «*Ψυχισμός καί πνευματισμός*», σελ. 114, ἀναφέρεται ὅτι ἡ κ. B., ἀποθνῄσκουσα ἐν Νοσοκομείῳ, εἶδεν ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου της θαυμάσια ὄντα λουόμενα εἰς ἀκτινοβόλον φῶς, τόν πρό πολλοῦ θανόντα πατέρα της καί τήν πρό 18 ἡμερῶν θανοῦσαν ἀδελφήν της καί εἶπε πρός τόν πατέρα της· «ἔρχομαι...». Ταῦτα ἐβεβαιώθησαν ὑπό τοῦ ἰατροῦ B. καί τῆς διευθύντριας τοῦ Νοσοκομείου εὑρισκομένους πλησίον της κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου, ὡς καί τοῦ συζύγου της.

Θά περιορισθῶμεν εἰς τάς ἐμφανίσεις ταύτας ψυχῶν ἐν ζωῇ (ἀλλά καί κατά τήν ὥραν ἰδίᾳ τοῦ θανάτου, ὅπως καί ὀλίγον χρόνον μετ᾽ αὐτόν), τάς ὑπό τοῦ πνευματιστοῦ ἰατροῦ B. Τσινούκα ἐν τῷ ρηθέντι συγγράμματί του ἀναφερομένας -ἐφόσον ἐμφανίσεις ψυχῶν ἐξερχόμενων κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου, ἀλλά καί ὀλίγον μετ᾽ αὐτόν, θά ἦτο δυνατόν νά προσθέσωμεν πολλάς ἐκ τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων καί μόνον τῆς τελευταίας ἐποχῆς. Ἐν τῷ αὐτῷ λοιπόν συγγράμματί του, ὁ ρηθείς πνευματιστής ἰατρός γράφει σχετικῶς τά ἑξῆς:

Σελ. 188. «*Εἶναι γνωστόν ὅτι μικρά παιδία παρευρισκόμενα πλησίον τῶν ψυχορραγούντων διακρίνουν μορφάς θανόντων συγγενῶν των τάς ὁποίας μόνον ὀλίγοι τῶν παρισταμένων* (σ.σ.:

[126] Σ.σ.: Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Μακεδονία» τῆς 2ας Δεκεμβρίου 1980, ἐδημοσιεύθη ὅτι ἐν Καλύμνω, ἐνῷ ἡ σύζυγος τοῦ Μικέ Ἐργᾶ εὑρίσκετο εἰς τήν αὐλήν τῆς οἰκίας της μετά τῶν 4 ἐκ τῶν τέκνων της, τό μεγαλύτερον, ἡλικίας 14 ἐτῶν, εἶδε τόν πάπτον του Ν.Γ., ἀποβιώσαντα πρό 9 ἡμερῶν, νά ἐξέρχεται τῆς οἰκίας των, κρατῶν εἰς τήν ἀγκάλην του ἕν βρέφος καί νά ἀπομακρύνεται ὁλοταχῶς. Ἤρχισε τότε νά φωνάζῃ «μαμά ὁ παπποῦς...»· πράγματι δέ τόσον ἡ μητέρα καί τά ἄλλα τέκνα της, ὅσον καί αἱ δύο παρευρισκόμενοι φίλαι στρέψασαι τό βλέμμα, εἶδον καί ἀνεγνώρισαν τόν νεκρόν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ σκιά μετ᾽ ὀλίγον ἐξηφανίσθη. Φοβισμένη τότε ἡ Ἐργᾶ εἰσῆλθεν εἰς τήν οἰκίαν καί ἔσπευσεν πρός τήν κούνιαν τοῦ μικροῦ τέκνου τῆς Σκεύου. Εὗρεν ὅμως τοῦτο νεκρόν...».

ὅσοι, κατά τόν πνευματισμόν, εἶναι μέντιουμ-μεσάζοντες) *βλέπουν*». Δέν ἐξηγεῖ βεβαίως διατί τά μικρά παιδία, χωρίς νά εἶναι διάμεσα, βλέπουν τάς ψυχάς τῶν θανόντων συγγενῶν των ἀλλά καί ἀγγέλους..., ἐνῶ εἶναι ὅλως πρόδηλον ὅτι συμβαίνει τοῦτο λόγῳ τῆς ἀγνότητος τῶν ψυχῶν των, ἥν καί ἐνήλικοι ἔχοντες, βλέπουν ὁμοίως τά αὐτά φαινόμενα. Καί προχωρῶν, αὐτόθι, εἰς τήν ἀναίρεσιν τῶν σχετικῶν ὑλιστικῶν ἀντιλήψεων τονίζει ὀρθῶς ὅτι δέν εὐσταθοῦν αὐταί, διότι αἱ ρηθεῖσαι ὀπτασίαι δέν εἶναι δυνατόν νά ὀφείλωνται εἰς παραίσθησιν καί τηλεπάθειαν τῶν ὁρώντων αὐτάς, ἐφόσον ἀναγνωρίζουν συγγενεῖς των ἤ καί προσφιλεῖς των, κατά τά προεκτεθέντα, καί μικρά παιδία 4-6 ἐτῶν, τά ὁποῖα ἀγνοοῦν τί εἶναι θάνατος καί αὐθυποβολή. Ἀλλ' ἐνῶ οὕτως ὀρθῶς ἀντικρούει τούς ὑλιστάς, ἀπηχῶν ἐν συνεχείᾳ τάς σχετικάς δοξασίας τοῦ πνευματισμοῦ, γράφει προσέτι τά ἑξῆς:

Σελ. 181. «*Ὅπως εἰς ὅλα τά ἐν τῇ φύσει σώματα, ὑπάρχει ἐντός τοῦ φαινομενικοῦ σώματος καί ἕν ἄλλο ἀόρατον, τό αἰθερικόν, οὕτω καί εἰς κάθε ἀνθρώπινον ὀργανισμόν ἐνυπάρχει καί τό ἀόρατον αἰθερικόν σῶμα, πανομοιότυπον μέν μέ τό σάρκινον, ἀλλά ἀπό οὐσίαν ἀσυγκρίτως λεπτοφυεστέραν, φύσεως αἰθερικῆς...*».

Σελ. 17. «...*Ἡ ἐν τῇ γῇ μας νεκρά καί ζῶσα ὕλη ἀποτελεῖται φαινομενικῶς μέν ἀπό τά γνωστά σώματα καί σχήματα, οὐσιαστικῶς ὅμως ταῦτα εἶναι ἀθροίσματα πυρῆνος καί ἠλεκτρονίων, δηλαδή κατά διαφόρους συνδυασμούς εἰς ἀριθμόν ταχύτητα καί ἔντασιν, πύκνωσις τῆς κινήσεως καί ἐνεργείας. Τό μεταξύ ὅμως τοῦ πυρῆνος καί τῶν ἠλεκτρονίων τεράστιον διάστημα καλύπτεται ὑπό λεπτότατου δικτύου αἰθέρος*[127]*, ὅστις τά συνδέει καί τά συγκρατεῖ. Ἑπομένως εἰς οἱονδήποτε ὑλικόν ἀντικείμενον ἔμψυχον καί ἄψυχον ἐπί τῆς γῆς ὑπάρχουν δύο σώματα: α) τό γνωστόν, τό ὑλικόν, τό ὁποῖον βλέπομεν καί β) τό λεπτότατον αἰθερικόν, τό ὁποῖον εἶναι μέχρι καί τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν διπλότυπον τοῦ ὁρατοῦ, ἀλλά διότι εἶναι λεπτῆς αἰθερικῆς συστάσεως, εἶναι ἀόρατον εἰς τούς γηίνους ὀφθαλμούς μας*». (Σ.σ.: Ἐν σελ. 19 προσθέτει ὅτι τό δεύτερον τοῦτο σῶμα διαπερατό πρῶτον καί δίδει τήν ζωήν..., ἄρα δέ ἔχουν ζωήν καί τά χημικά στοιχεῖα καί πᾶσα ἡ ἀνόργανος ὕλη).

Σελ. 18. «... *Ἀόρατος ὕλη εἶναι καί αἱ δονήσεις τοῦ αἰθέρος*».

[127] Σ.σ.: Ὡς εἴπομεν ἀπεδείχθη σήμερον ὑπό τῆς Ἐπιστήμης ὅτι δεν ὑπάρχει κἄν ὁ λεγόμενος αἰθήρ.

Σελ. 18. «*Ἡ διαρκής κίνησις ἥτις κυριαρχεῖ εἰς τό Σύμπαν καί τά ἐν αὐτῷ, ἔχει προορισμόν ἵνα τά πάντα ἐπιστρέψουν εἰς τήν ἀρχικήν πηγήν των, εἰς τόν αἰθέρα. Τό αὐτό ἰσχύει καί διά τόν ἄνθρωπον, ὅστις δέν προῆλθεν ἐκ τῆς αὐτομάτου γενέσεως..., ἀλλ' εἶναι προϊόν ἐξελίξεως τῆς κινήσεως, ἡ δέ βραχεῖα ζωή του πρέπει νά εἶναι σταθμός τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεώς του, διότι... μετά τόν θάνατον τοῦ σώματος παραμένει κάτι ὡς συνέχεια τῆς ἐξελίξεώς του, τό πνεῦμα*».

Σελ. 18. «*Ἡ κίνησις εἶναι μία ὀντότης ἀφηρημένη μέν ἀλλά παράγει τήν ὕλην ἐκ τῆς ὕλης δέ προκύπτει πάλιν ἡ κίνησις*».

Σελ. 19. «*Ὁλόκληρος ἡ κοσμική ἔκτασις... ἡ γῆ μέ τά ἐν αὐτῇ... κολυμπᾶ ἐντός τοῦ ἀστρικοῦ ὠκεανοῦ, διότι ἡ ἀστρική αὐτή οὐσία (ὁ αἰθήρ) διεισδύει ἐντός τῆς ὕλης*».

Σελ. 228. «*Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπό τό σάρκινον σῶμα, τό περίπνευμα καί τό πνεῦμα...*».

Σελ. 229. «*Ἐπί τρεῖς ἡμέρας τό αἰθερικόν σῶμα «περίπνευμα»...*». (σ.σ.: τό αἰθερικόν σῶμα ἀποκαλεῖται καί περίπνευμα).

Σελ. 227. «*Τά πνεύματα καί τό περιβάλλον αὐτά περίπνευμα, εἶναι ὑπάρξεις ὑλικαί, διότι ἀποτελοῦνται ἀπό ὑψηλοτάτας δονήσεις αἰθέρος*» (σ.σ.: Ἄρα καί ὁ αἰθήρ, ὡς ἄλλως προελέχθη ὑπό τοῦ ἰδίου, εἶναι ὕλη).

Σελ. 192. «*Τό πνεῦμα καθ' ἑαυτό θεῖον, αἰώνιον, πηγάζον παρά τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ζωή τῆς ψυχῆς* (σ.σ.: δηλαδή τοῦ αἰθερικοῦ σώματος ἤ περιπνεύματος) *καί ἡ ψυχή εἶναι ἡ δίδουσα εἰς τό πνεῦμα τήν προσωπικότητα, ὁρίζουσα καί συμπληροῦσα αὐτό*[128]».

Καί σελ. 241. «*Ἴσως... τό πεπρωμένον τοῦ τελείου πνεύματος νά εἶναι ἡ ἕνωσίς του μετά τοῦ Θεοῦ, ὅπως τῷ παραδώση τό τμῆμα τῆς θείας οὐσίας, τό ὁποῖον εἶχε ποτε ἀποσπασθῆ ἀπ' Αὐτοῦ*».

Ταῦτα γράφει ὁ πνευματιστής Ἰατρός Β. Τσινούκας περί ὕλης-δυνάμεως, αἰθέρος, αἰθερικοῦ σώματος (περιπνεύματος-ψυχῆς) τοῦ ἀνθρώπου καί πνεύματος αὐτοῦ, καί εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἀπομακρυνθείς καί οὗτος τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως καί Ἐκκλησίας καί ζητήσας τήν ἀλήθειαν μακράν αὐτῆς, παρεδόθη ἐπίσης εἰς «*ἀδόκιμον νοῦν, εἰς ἐνέργειαν πλάνης, ἵνα πιστεύση τό ψεῦδος,*

[128] σ.σ. Παράδοξον βεβαίως καί τοῦτο, ἀλλά καί ἀντιφατικόν, διότι ἐνῷ «τό πνεῦμα θεωρεῖται καθ' ἑαυτό θεῖον, πηγάζον ἐκ τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ἡ ζωή τῆς ψυχῆς...», προστίθεται ἀκολούθως ὅτι, «ἡ ψυχή - καίτοι ὑλική - δίδει εἰς αὐτό προσωπικότητα, τό ὁρίζει καί τό συμπληροῖ». Ἀλλά πῶς ἦτο δυνατόν νά εἶναι ἄλλως ἀφοῦ πρόκειται περί διδασκαλίας πνευμάτων, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ὅλη κοσμοθεωρία ἀλλά καί ἡ μεταφυσική διδασκαλία τοῦ Πνευματισμοῦ, τά πνεύματα δέ ταῦτα, ὡς θά ἀποδείξωμεν, εἶναι πάντοτε δαιμόνια.

ἀνθ' ὧν τήν μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξατο» (*Β΄ πρός Θεσ.* β΄ 11). Διά τοῦτο δέ καί δέν ἀντελήφθη τό ψευδές, τό ἐπιστημονικῶς ἀβάσιμον ἀλλά καί τό τελείως παράλογον, ὅπως καί τό ἀντιφατικόν, τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνευματισμοῦ, ἥν ἐν τῷ ρηθέντι συγγράμματί του ἀναπτύσσει. Διότι τί ἄλλο ἀποτελοῦν ὅσα γράφει περί τῆς κινήσεως, ὅτι εἶναι ἀφηρημένη ὀντότης (ἄν εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ ὀντότης ἀφηρημένη...) καί ὅτι αὐτή «*παράγει τήν ὕλην*», ἵνα «*ἐξ αὐτῆς καί πάλιν παραχθῇ*»; Δέν ἀνυψοῦται οὕτω καί ἡ ἀφηρημένη αὐτή ὀντότης εἰς τόν θρόνον τοῦ Θεοῦ διά νά ὑποβιβασθῇ ἐκ νέου εἰς δημιούργημα ἀναπαραγομένη ἐξ αὐτῆς; Ἡ δοξασία αὐτή εἶναι βεβαίως παρηλλαγμένη καί πάλιν μορφή τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τῆς θεοσοφίας καί τοῦ πανθεϊσμοῦ, καθ' ἥν ὁ ἄπειρος θεός ἑκουσίως ἀπηλλοτριώθη μέρος τῆς οὐσίας-σώματός Του, ἵνα τοῦτο δι' ἀενάου κινήσεως καί διαδοχικῶν μεταμορφώσεων, μετασχηματισμῶν ἐπανακτήσῃ, εἰς τελειουμένας ἀνθρωπίνους ψυχάς, τήν προτέραν του μακαριότητα.

Ἡ ἀληθής ἐξήγησις τῶν ψυχικῶν καί πνευματικῶν ἐμφανίσεων, κατά τήν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλά καί τάς παραδόσεις τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας (ἐν συνδυασμῷ καί πρός τά πραγματικά πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καί φιλοσοφίας) εἶναι, ἀναντιρρήτως, ἡ ἑξῆς:

α) Ἐφόσον ἔχομεν βεβαίωσιν τῆς Γραφῆς, ὅτι ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ ἀνελήφθη ἐν ἐγρηγόρσει ὑπό τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καί μετήχθη ἀπό τῆς αἰχμαλωσίας (ἐν πνεύματι μόνον, ἀναντιρρήτως) εἰς Ἱερουσαλήμ «*ἐν μέσῳ πεδίου*» (κεφ. η΄ καί ια΄) καί «*εἰς γῆν Ἰσραήλ*» (κεφ. μ΄)· ὅτι «ἄνθρωπος» (προδήλως ὁ ἀποστ. Παῦλος), ἐν πνεύματι προφανῶς καί πάλιν, «*ἡρπάγη μέχρι τρίτου Οὐρανοῦ καί ἐκεῖθεν εἰς τόν Παράδεισον...*» (*Β΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 2 ἑξ)· ὅτι ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης, γενόμενος ἐν πνεύματι, (*Ἀποκ.* α΄ 10 ἑξ.) εἶδεν ὡσαύτως τόσας μελλούσας παραστάσεις, ὡς καί τήν Καινήν γῆν καί τόν «*Καινόν Οὐρανόν*» (αὐτ. κα΄1 ἑξ.), καί τόσας ἄλλας μαρτυρίας περί ἐμφανίσεων ἐν ζωῇ ψυχῶν ἀνθρώπων μακράν τοῦ σώματος αὐτῶν, δυνάμεθα νά δεχθῶμεν τό δυνατόν τοῦ τοιούτου προσωρινοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀπό τοῦ σαρκικοῦ σώματος-σκηνώματος αὐτῆς καί διαρκούσης ἔτι τῆς παρούσης ζωῆς, ἀφοῦ κατά τά προεκτεθέντα, ἀλλά καί τά ἐν συνεχείᾳ προστεθησόμενα, ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως αὐτή ἰδιαιτέραν ὅλως ὑπόστασιν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, φύσεως καί οὐσίας ὅλως διαφόρου ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος ὅμως χωρισμός δύναται προδήλως νά πραγματοποιηθῇ ὅλως ἐκτάκτως καί μόνον κατά δύο τρόπους. Διά τῆς συνεργείας δηλαδή τοῦ Θεοῦ εἰς ἀνθρώπους ἁγίους καί διά τῆς συνεργείας τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων εἰς ἀνθρώπους τελοῦντας μακράν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, πολύ δέ περισσότερον εἰς ὄργανα τοῦ σατανᾶ, ὡς εἶναι τά μεσάζοντα. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ

ὡς ψυχή ἀνθρωπίνη ἐμφανιζόμενη μακράν τοῦ σώματος, ἀσφαλῶς εἶναι μόνον δαιμόνιον (οἷα εἶναι καί πάντα τά ἐκ τῶν «μεσαζόντων παραγόμενα ἐκτοπλάσματα, ὡς ἐν τῇ εἰδικῇ περί ἐκτοπλάσματος § θά ἀποδείξωμεν), τό πονηρόν δέ τοῦτο πνεῦμα, ὑποδυόμενον τήν ψυχήν τοῦ ὡς ὀργάνου του χρησιμοποιουμένου ἀνθρώπου, μεταβαίνει ἀκαριαίως εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις -καί εἰς τόν πνευματικόν ἀκόμη κόσμον- καί μεταδίδει οὕτω πληροφορίας περί ζώντων καί νεκρῶν..., αἵτινες, προκειμένου περί ζώντων, εἶναι συνήθως ἀληθεῖς. Οὕτω παρέχονται καί ὑπό τῶν ὑπνωτιζομένων διαμέσων αἱ παρ' αὐτῶν παρεχόμεναι πληροφορίαι. Εἰς τά ἐκτοπλάσματα εἰσέρχονται ξένα πνεύματα, ἅτινα ὁ Πνευματισμός θεωρεῖ ψυχάς (πνεύματα) ἀνθρώπων ἀνεξέλικτα καί ὄχι πονηρά δαιμόνια, μή παραδεχόμενος, τήν ὑποστατικήν ὕπαρξιν ἐκπεσόντων ἀγγέλων, ἤτοι τῶν δαιμόνων καί τοῦ σατανᾶ.

Καί β) Ἐφόσον ὡσαύτως κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου ἐμφανίζονται ὄχι μόνον αἱ ψυχαί τῶν θνησκόντων ἐξερχόμεναι τοῦ σώματος -αἵτινες καί προσλαμβάνουν ἀμέσως τήν μορφήν αὐτῶν- ἀλλά καί ψυχαί προαποθανόντων συγγενῶν καί φίλων, δέν δύναται νά ἀπομείνῃ ἀμφιβολία ὄχι μόνον περί τῆς ἰδιαιτέρας ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀλλά καί τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεώς της μέ τήν μορφήν καί τά χαρακτηριστικά τῆς παρούσης ζωῆς. Ἐν τῇ ἑπομένῃ § θά προσεπιβεβαιωθῇ ἔτι πλέον ἡ ἀλήθεια αὐτή, ἥτις καί ἤδη φρονοῦμεν κατέστη ἀναμφισβήτητος. Αἱ δέ κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου ἐμφανίσεις ἀγγέλων (ἤ καί δαιμόνων, διά τούς ἁμαρτωλούς...), προστιθέμενοι εἰς τάς τόσας σχετικάς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καί τάς παραδόσεις ὅλων τῶν λαῶν καί δή τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀποτελοῦν προσθέτους βεβαιώσεις τῆς ὑπάρξεως τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, δι' ὅν, ἀναντιρρήτως, προορίζονται αἱ ψυχαί ἡμῶν.

13) Αἱ ἐμφανίσεις ψυχῶν ἀποβιωσάντων εἰς ἐπιζῶντας ἐν ἐγρηγόρσει πολύν χρόνον μετά τόν θάνατον αὐτῶν.

Ἐχωρίσαμεν τήν § ταύτην ἀπό τῆς προηγουμένης, ὄχι μόνον ἵνα παραστατικώτερον καί ἐκτενέστερον ἀποδείξωμεν τήν πολύτιμον ταύτην μαρτυρίαν τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλά καί διά νά ἀναιρέσωμεν προσέτι καί ἄλλας τινάς σχετικάς πλάνας τόσον τοῦ Πνευματισμοῦ ὅσο καί τῆς Φυλλαδικῆς Ἑταιρείας ΣΚΟΠΙΑ τοῦ Πύργου, τῶν λεγομένων Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ. Διότι ὁ μέν Πνευματισμός φρονεῖ ὅτι τά τελειούμενα πνεύματα τῶν ἀνθρώπων (τά ὁποῖα καί μόνον μένουν αἰωνίως..., ἐνῶ τό αἰθερικόν σῶμα ἤ περιπνεῦμα διαλύεται καί ἀφανίζεται ἐν τῷ ἀστρικῷ πεδίῳ, ὅταν τά πνεύματα ἀνυψωθοῦν εἰς τήν τελείαν κάθαρσιν) δέν ἐπανέρχονται πλέον εἰς τήν ζωήν ταύτην, οὐδ' ἐπικοινωνοῦν μετ' αὐτῆς, ἑνούμενα ἤ συγχωνευόμενα μετά τῆς θείας οὐσίας, ἐξ ἧς πότε, κατά τά προεκτεθέντα, ἀπεσπάσθησαν, ὅτι τό ἐπιψυχίδιόν τους (ἤτοι ἡ κατ' αὐτόν ψυχοραδιενεργός ἀκτινοβολία, ἡ ἐκπεμπόμενη ὑπό τοῦ ἀνθρώπου κατά τήν διάρκειαν τῆς ζωῆς του

καί ἐμποτίζουσα διάφορα ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς χρήσεως ἤ τοῦ περιβάλλοντός του) δυνάμενον νά προσλάβῃ ὀντότητα, συνείδησιν καί μορφήν καί μετά τόν θάνατον, καί νά ἐμφανίζηται ὡς ἀνθρώπινον φάσμα ἐπί τινα χρόνον εἰς τό περιβάλλον ὅπου ὁ θανών ἔζησε, διαλύεται καί ἀφανίζεται προϊόντος τοῦ χρόνου, ὡς πᾶσα ἀκτινοβολία, ἀπορροφωμένη εἰς τήν συμπαντικήν ἐνέργειαν, ἤτοι εἰς τό σῶμα τοῦ, κατ' αὐτόν πάντοτε, Θεοῦ. Ἡ Ἑταιρεία Σκοπιά τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ διδάσκει ὅτι αἱ ψυχαί δικαίων καί ἀδίκων ἠφανίζοντο τελείως, μετά τόν θάνατον, μέχρι τοῦ ἔτους δέ 1918, ἔκτοτε δέ ἤρξατο ἀοράτως ἡ πρώτη ἀνάστασις τῶν μεγάλων ἁγίων, ἥτις καί θά ὁλοκληρωθῆ μετά τό τέλος τοῦ ἐπερχομένου Ἀρμαγεδδῶνος, ὅτε θά ἀναστηθοῦν καί οἱ ἐλαφρά ἁμαρτήματα διαπράξαντες, ἐνῶ οἱ βαρέως ἁμαρτήσαντες δέν θά ἀναστηθοῦν ποτέ. Πρός ἀπόδειξιν λοιπόν τοῦ ἀβασίμου καί τῶν δοξασιῶν τούτων θά παραθέσωμεν ἤδη ἐμφανίσεις τινάς ψυχῶν ἁγίων ζησάντων ὄχι ἁπλῶς πρό αἰώνων, ἀλλά καί πρό χιλιετηρίδων, γενομένας δέ πολύ μακράν τοῦ περιβάλλοντος εἰς ὅ οὗτοι ἔζησαν. Τοιαύτας ἐμφανίσεις θά ἀναφέρωμεν ἐλαχίστας, διότι ἐάν ἠθέλαμεν νά μεταφέρωμεν πάσας τάς εἰς Συναξάρια τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καί τά χρονικά τῶν ἱερῶν Μονῶν μόνον ἀναφερομένας, θά ἀπῃτοῦντο τόμοι πολλοί. Δέν θά ἀναφέρωμεν ὡσαύτως οὐδόλως ἐμφανίσεις τῆς πανσέπτου Θεομήτορος, αἵτινες εἶναι τόσον πολλαί διά μέσου τῶν αἰώνων, ὡς καί ἐν τῷ Παναγιοσκεπάστῳ Ναῷ Της ἐν Πειραιεῖ, τῆς Εὐαγγελιστρίας συνέβη καί κατεγράφη ἱστορικῶς τό ἔτος 1925. Οὐδέ καί ὀλίγας ἔστω ἐμφανίσεις Αὐτῆς καί κατά τήν καθ' ἡμᾶς ἐποχήν, ἰδίᾳ ἐν τῷ φερωνύμῳ Ἱ. Ναῷ της ἐν τῇ νήσῳ Τήνω, ἀλλά καί ἐν τῷ Ἀλβανικῷ Μετώπῳ, ὅπου καί οἱ Ἰταλοί στρατιῶται τήν ἔβλεπον ἡγουμένην τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ὡς μαυροφόρα γυναῖκα. Διότι κατά τήν ζῶσαν παράδοσιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας τό πανάχραντον καί πανάμωμον μή ἰδόν διαφθοράν σῶμα Της, μετέστη εἰς τόν πνευματικόν Κόσμον τρεῖς ἡμέρας μετά τήν Κοίμησιν Αὐτῆς, ἀναστᾶσα δέ μετά τόν Πανάγιον Υἱόν Της, ἡ πρώτη ἐξ ὅλων τῶν γηγενῶν, θά ἦτο δυνατόν νά εἴπουν οἱ ἀντιφρονοῦντες ὅτι ἐμφανίζεται ἤδη καί τό σῶμα της καί ὄχι μόνον ἡ ψυχή Της. Τέλος, δέ θά συμπεριλάβωμεν ἄλλας ἐμφανίσεις ψυχῶν ἁγίων ἤ δικαίων καθ' ὕπνον[129], αἵτινες εἶναι ἐπίσης ἀναρίθμητοι, καίτοι ἡ ἀποδεικτική σημασία καί τούτων εἶναι μεγίστη, ἐφόσον διά τοιούτων ἐμφανίσεων, καθ' ὕπνον ἀνευρέθησαν ἱ. ναοί, ἅγια λείψανα, ἅγιαι εἰκόνες καί ἄλλα ἱερά ἀντικείμενα τεθαμμένα ἐπί ἔτη ἤ καί ἐπί αἰῶνας εἰς τήν γῆν, ἐκ τῶν Αγίων μαρτύρων Ραφαήλ, Νικολάου καί Εἰρήνης στή Θέρμη τῆς Λέσβου τό 1960 ἤ καί ἐδόθησαν πληροφορίαι περί τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος ἀλλά

[129] Περί τοιούτων ἐμφανίσεων ἴδε και μακαριστοῦ πρωτ. Κ. Καλλινίκου μν. ἐργ., σελ. 163-165 καί βιβλ. αὐτόθι.

καί τοῦ μέλλοντος ἀπολύτως ἀκριβεῖς, ἡ δέ πραγμάτωσις ἤ ἐπαλήθευσις τῶν τοιούτων ἀνακοινώσεων εἶναι ἀμάχητος ἐπίσης ἀπόδειξις ὅτι ἐγένοντο αὗται ὑπό ψυχῶν ζωσῶν καί μετά θάνατον.

Καί θά ἀρχίσωμεν ἀπό μίαν ὑπέροχον ἐμφάνισιν (θαῦμα) τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀναφερομένην συνοπτικῶς, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἱ. Μονῆς, σελ. 119. Ἡ ἐμφάνισις-τό θαῦμα ἐγένετο ὡς ἑξῆς:

Περί τά μέσα τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ὁμάς πειρατῶν Ἀλγερινῶν, ἔχοντες ὁδηγόν χριστιανόν, ἦλθον εἰς τήν παραλίαν τῆς Ἱ. Μονῆς νύκτωρ καί κρύψαντες τό πλοῖον των εἰς παρακείμενον κολπίσκον ἐξῆλθον εἰς τήν ξηράν, μέ πρόθεσιν νά κρυβῶσι πέριξ τοῦ πυλῶνος, ἵνα ἀνοιγόμενου τούτου εἰς ὁρμήσωσιν εἰς τήν Ἱ. Μονήν καί λεηλατήσωσιν αὐτήν. Ἀλλ' ἐνῷ ἀνήρχοντο τό πρός τήν Ἱ. Μονήν λιθόστρωτον, εἰς τήν καμπήν αὐτοῦ ἐνεφανίσθη ἀγριωπός τήν ὄψιν γίγας μοναχός, κραδαίνων τεράστιον πέλεκυν καί τούς διέταξε νά φύγωσιν, ἄλλως θά τούς ἐφόνευεν ὅλους. Τρομάξαντες οὗτοι ἀπῆλθον χωρίς οἱ μοναχοί τῆς Ἱ. Μονῆς νά ἀντιληφθοῦν οὐδέν. Μετά τριετίαν ἐπεσκέφθη τήν Ἱ. Μονήν προσκυνητής ἐκ Σάμου, ὅστις ἐξομολογηθείς εἰς τόν τότε ἡγούμενον αὐτῆς Κλημέντα, ἐπήνεσε, παρεπιπτόντως, καί τόν φύλακα τῆς Ἱ. Μονῆς, ὡς ἀνδρεῖον καί φοβερόν... Εἰς ἐρώτησιν δέ τοῦ ἡγουμένου «*πῶς τόν γνωρίζει*», ἀφηγήθη τά ἀνωτέρω, καί ὅτι αὐτός ἦτο ὁ ὁδηγός τῶν πειρατῶν, ἐκ τῆς φοβίας δέ ἐκείνης μετενόησεν ἔκτοτε... Ὁ ἡγούμενος ἐννοήσας ὅτι ἐπρόκειτο περί τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τόν ἠρώτησεν ἄν ἐνθυμῆται τήν μορφήν τοῦ φύλακος καί εἰς ἀπάντησίν του ὅτι «*τήν ἔχει πάντα μπροστά του*», τόν ὡδήγησεν εἰς τόν Ἱ. Ναόν, εἰς ὅν μόλις εἰσῆλθε καί εἶδε εἰς τόν δεξιόν κίονα τήν μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Προδρόμου, ἀνεφώνησεν. «*Αὐτός ἦτο γέροντα καί καλά τοῦ ἐκάματε τήν εἰκόνα, διότι σᾶς ἔσωσε ἀπό καταστροφήν...*». Ὁ ἡγούμενος τῷ εἶπε τότε ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, οὗτος δέ ἀκούσας τοῦτο ἔπεσε χαμαί, ἤρχισε νά παρακαλῇ συγχώρησιν, καί ἐγερθείς ἐδήλωσεν ὅτι, «*ἀξιωθείς νά ἴδῃ τόν Ἅγιον καί νά ἀκούσῃ τῆς φωνῆς του, θά μείνῃ πλέον σκλάβος του...*». Καί ἐγένετο μοναχός μετονομασθείς Χριστόδουλος, ζήσας τό ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ.

Εἰς τά χρονικά ἐπίσης τῆς αὐτῆς Ἱ. Μονῆς, σελ. 9-18, ἀναφέρεται ὅτι ὁ μοναχός Βησσαρίων, εὑρισκόμενος, κατά τό ἔτος 1917, ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ του εἰς θέσιν «Μαριανά» τῆς περιφερείας Πολυγύρου Μετοχίου τῆς Ἱ. Μονῆς, καί μή ἀνάψας ἑσπέραν τινα τήν κανδήλαν τῆς εἰκόνος τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου ἐπίτηδες (...διότι ἀφῆκεν νά κλαποῦν ὀλίγα χρήματα ἀφεθέντα ἐνώπιον τῆς εἰκόνος του ὑπό τινος προσκυνητοῦ), ἠσθάνθη ἐνῷ ἐκοιμᾶτο τήν νύκτα ὤθησιν καί ἐξυπνήσας εἶδεν ἔμπροσθέν του, ὡς γίγαντα καί πάλιν, τόν Ἅγιον, μέ ξέπλεγα μαλλιά, ὅστις καί τῷ εἶπεν εἰς ἔντονον ὕφος· «*γιατί δέν*

ἀνάβεις τό κανδήλι;» Ἀντιληφθείς ὅτι ἦτο ὁ Ἅγιος, ἐζήτησε συγχώρησιν...., οὗτος δέ μέ γλυκεῖαν φωνήν προσέθεσε. Λέγεις ὅτι... ἀφῆκα νά κλαπῶσι τά χρήματα ἀπό τήν εἰκόνα μου... ἀλλά ποῖος σέ φυλάγει τόσα χρόνια; Πήγαινε ν' ἀνάψης τό κανδήλι. Καί ἐξηφανίσθη. Μεταβάς ὁ μοναχός νά πράξῃ τοῦτο, εὗρεν ὄχι μόνον τά κλαπέντα χρήματα ἐνώπιον τῆς εἰκόνος, ἀλλά καί τόν κλέψαντα αὐτά, ὅστις τά ἔφερε, διότι ἐνεφανίσθη καί πρός αὐτόν ὁ Ἅγιος καί τόν διέταξε νά τά ἐπιστρέψῃ...

Ἐν σελ. 84 ἐπίσης τῶν αὐτῶν «Χρονικῶν» περιγράφεται ἐμφάνισις ἐν ἐγρηγόρσει τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου, κατά τό ἔτος 1955 πρός τόν τότε προϊστάμενον τῆς Ἱ. Μονῆς ἐν ξενοδοχείῳ τινι τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐν σελ. 162 ἀναφέρεται ὅτι μοναχός τῆς Ἱ. Μονῆς Προδρόμου εἶδε κατά τό ἔτος 1740 τούς 12 Ἀποστόλους, μεθ' ὧν συνωμίλησε. Εἰσελθόντες δ' οὗτοι εἰς τήν Ἱ. Μονήν ἐγένοντο ἄφαντοι, ἀφοῦ ἐθεράπευσαν τόν ἀσθενοῦντα ἱεροδιάκονον Ἱερεμίαν, τόν μετέπειτα Μητροπολίτην Βελιγραδίου.

Ἐν σελ. 2 - 8, 28 - 32, 42, 60, 78, 80, 81, 119, 120, 132, 162 καί 165 τῶν αὐτῶν «Χρονικῶν», ἀναφέρονται ὡσαύτως ἐμφανίσεις ἄλλων Ἁγίων εἰς διαφόρους, ἐν ἐγρηγόρσει, ὅπως καί ἄλλαι ὀπτασίαι καί ἀκοαί ἀοράτων φωνῶν.

Κατά τάς παραδόσεις ἐπίσης τῆς Ἱ. Μονῆς Γρηγορίου, τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὁ περί τό ἔτος 1850 ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς π. Συμεών, διαπορούμενος ἐν τῷ κελλίῳ του πῶς θά ἐξεύρισκε τήν δαπάνην, ἥτις ἀπῃτεῖτο διά τόν πανηγυρισμόν τῆς ἐτησίας ἑορτῆς τῆς Ἱ. Μονῆς, ἐχούσης προστάτην τόν Ἅγιον Νικόλαον, ἤκουσε κτύπους εἰς τήν θύραν καί ἐπιστρέψας τήν εἴσοδον, εἶδεν εἰσερχόμενον σεβάσμιον γέροντα, ρασοφόρον, ἔχοντα τήν μορφήν Ἁγίου, ὅστις καί τόν ἐχαιρέτησε..., ἐνῷ δέ ἡτοιμάζετο νά τόν ἐρωτήσῃ ποῖος ἦτο..., ὁ ἐπισκέπτης ἀποτόμως τῷ εἶπε: «*Διατί στενοχωρεῖσαι;...*». Ἀπαντήσαντος τοῦ ἡγουμένου ὅτι δέν εἶχε χρήματα ἡ Μονή διά τόν ἑορτασμόν τῆς πανηγύρεως, ὁ γέρων προσέθεσε. «*Λάβε αὐτά τά χρήματα καί ἐκτέλεσον τήν πανήγυριν πλουσιοπαρόχως*». Δώσας τά χρήματα εἰς τόν κατάπληκτον ἡγούμενον ἤνοιξε τήν θύραν καί ἐξῆλθε. Ὁ εἰς τό παρακείμενον κελλίον μοναχός ἔχων τήν θύραν ἀνοικτήν, οὐδέν ἀντελήφθη.

Ἐν τῇ αὐτῇ Ἱ. Μονή, κατά τήν διάρκειαν τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, ἐνῶ οἱ ὁρισθέντες ὡς οἰκονόμοι τοῦ σίτου Μοναχοί ἠσχολοῦντο εἰς τήν ἐναποθήκευσιν αὐτοῦ, ἐνεφανίσθη ὁμοίως πρός αὐτούς Μοναχός σεβάσμιος, τούς ἐχαιρέτησε καί τούς ἠρώτησε τί κάμνουν... Ἐκεῖνοι ἀπήντησαν σχετικῶς, ὅταν δέ τόν ἠρώτησαν πόθεν ἦτο, εἶπεν: «*Ἀπό τά Μῦρα τῆς Λυκίας*». Ηὐλόγησεν ἀκολούθως τόν σίτον, ἐχαιρέτησε καί ἀπεμακρύνθη γενόμενος ἄφαντος. Τότε οἱ μοναχοί ἀντελήφθησαν ὅτι ἦτο ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ δέ εὐλογηθείς

σίτος, καίτοι δέν ἐπήρκει διά τάς ἐτησίας ἀνάγκας τῆς Ἱ. Μονῆς, ἐπήρκεσε καί ἐπερίσσευσε».

Κατά τάς παραδόσεις ἐπίσης τῆς Ἱ. Μ. Μεγ. Λαύρας, α) ὁ Μοναχός Μάξιμος θανών πρό 20ετίας περίπου, ἐβεβαίου ὅτι μοναχός τις (ἀσφαλῶς ὁ ἴδιος) ἀνάπτων τήν κανδήλαν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, τοῦ Ἀθωνίτου, ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καθολικοῦ, περί ὥραν 3 μ. μέσον, καί ψιθυρίζων «...*ἆρά γε ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος εὑρίσκεται ἐδῶ ἤ μᾶς ἄφησε διά τάς ἁμαρτίας μας*...», ἠσθάνθη κτύπον ἐλαφρόν εἰς τόν ὦμον καί στρέψας εἶδεν ὑψηλόν μοναχόν, ὅστις τῷ εἶπε. «*Μή στενοχωρεῖσαι παιδί μου ἐδῶ εἶμαι*...» Καί ἐγένετο ἄφαντος.

β) Ὁ νυκτοφύλαξ τῆς Ἱ. Μονῆς Προκόπιος, θανών πρό 15ετίας περίπου, εἶδε περί τό μεσονύκτιον ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ Καθολικοῦ (κλειστοῦ κατά τήν ὥραν ἐκείνην) μοναχόν διορθώνοντα μεγάλην λαμπάδα τῆς Παναγίας τῆς Κουκουζέλης, καίουσαν συνεχῶς, ὅταν φέρουν τήν εἰκόνα εἰς τήν Ἱ. Μονήν. Καλέσας ἀμέσως τούς νεωκόρους ἤνοιξον τόν Ἱ. Ναόν, ἀλλ' οὐδένα εὗρον.

γ) Ἕτερος μοναχός, ὀνόματι Θεοφύλακτος, πρό 10ετίας περίπου θανών, ἐνῶ περί τό μεσονύκτιον ἐκάθητο ἔξωθι τῆς αἰθούσης τῆς τραπέζης, εἶδε νά τόν πλησιάζῃ εἷς ὑψηλός μοναχός, ὅστις τῷ εἶπε νά μεταβῇ καί νά κλείσῃ τό παράθυρον τῆς Ἱ. Μονῆς, διότι ἦτο ὀρθάνοικτον. Ταῦτα ὅμως εἰπών ἐξηφανίσθη.

δ) Κατά τό 1662 ὁ αὐτός Ἅγιος Ἀθανάσιος (Ἀθωνίτης) ἐνεφανίσθη ὡς μοναχός πρό τοῦ Γραφείου τοῦ τότε Πατριάρχου Κων/πόλεως Βάρναλη καί ἐζήτησε νά τῷ ἐπιτρέψῃ ὁ κλητήρ τήν εἴσοδον. Ἀρνουμένου δέ τούτου ἐντόνως, ἐξῆλθεν ὁ Πατριάρχης καί ἐκάλεσε τόν μοναχόν ἐντός τοῦ Γραφείου, οὗτος ὅμως ἀποτόμως τῷ εἶπεν: «*Ἄν θέλης νά σωθῇς, νά παραιτηθῇς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου καί νά μεταβῇς εἰς τό Ἅγιον Ὄρος, εἰς τήν Λαύραν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, διότι κινδυνεύει νά ἐρημώσῃ... Νά σύναξης τούς μοναχούς... καί νά πράξῃς ὅ,τι κρίνεις καλόν*»... Ὁ Πατριάρχης συνῄνεσε, ὁ δέ μοναχός ἀσπασθείς τήν χεῖραν του ἐξῆλθε. Τότε ἔσπευσεν ὁ Πατριάρχης νά τόν ἐρωτήσῃ ποῖος ἦτο, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐγένετο ἄφαντος. Πεισθείς ὅτι ἐπρόκειτο περί πνευματικῆς ὀπτασίας καί ὑποδείξεως μετέβη εἰς τήν Ἱ. Μονήν καί ἀνεγνώρισε τόν Ἅγιον ἐν τῇ εἰκόνι του.

Ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἁγίου Εὐδοκίμου ἀναφέρεται ὅτι πρό 140 περίπου ἐτῶν, ὁ μοναχός καί ἰατρός τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου Γαβριήλ πάσχων ἐκ νόσου ὀδυνηρᾶς ὥστε νά μή δύναται οὔτε νά καθίσῃ, οὔτε νά κοιμηθῇ, εἶδεν ἀνοιγομένην τήν θύραν τοῦ κελλίου του καί εἰσερχόμενον τόν Ἅγιον, ὡς μοναχόν, ὅστις «...*καί ἁψάμενος τῆς ὀσφῦος αὐτοῦ τῷ εἶπεν οὐδέν ἐστι τοῦτο... τί βοᾷς;*» Καί τόν ἐθεράπευσεν ἀμέσως. Ἐξελθών δέ τοῦ κελλίου ἐγένετο ἄφαντος.

Ἐν τῷ «*Βίῳ...*» τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, τοῦ Ὀλύμπου, ἀναφέρονται, σύν ἄλλοις καί τά ἀκόλουθα:

α) Ὅταν ὁ Ἅγιος ἀσκητεύων ἔκτιζε τόν πλησίον τοῦ κελλίου του Ἱ. Ναόν, τόν ἐπεσκέφθη γνωστός του μοναχός, ὅστις μακρόθεν εἶδεν ἄλλους δύο νά τόν βοηθοῦν φέροντες λίθους. Ὅταν ὅμως ἐπλησίασε καί ἐχαιρέτησε, οἱ ἄλλοι δύο ἐγένοντο ἄφαντοι...

β) Ἐνῶ ἠσκήτευεν ὁ Ἅγιος εἰς τό Ἅγιον Ὄρος, τόν ἐπεσκέφθη, κατά τό Σάββατον τῆς Τυρινῆς, εἷς μοναχός, ὡς ἀπό τῆς Βουλγαρικῆς δῆθεν Ἱ. Μονῆς, καί τῷ ἔφερεν ὀψάρια καί τυρόν, ἐπειδή θά ἤρχιζεν ἡ Μ. τεσσαρακοστή. Ὁ Ἅγιος τόν ηὐχαρίστησε καί τόν παρεκάλεσε νά μείνῃ διά νά συμφάγωσιν, ἀλλ' ὁ μοναχός ἔγινεν ἄφαντος.

Καί ἐν τῇ «*Ἀσματικῇ ἀκολουθίᾳ καί τῷ βίῳ*» τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος (ἐκδ. 1951) ἀναφέρονται ἐπίσης, σύν ἄλλοις θαύμασι τοῦ θαυματουργοῦ Ἁγίου Πατρός, καί αἱ ἑξῆς ἐμφανίσεις του ἐν ἐγρηγόρσει.

Σελ. 78 καί 106. «*...Στερουμένης τῆς νήσου Κερκύρας τῶν πρός τό ζῆν, κατά τήν Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1673, ὁ Ἅγιος ἐμφανισθείς εἰς πλοίαρχον ἀπέστειλε σίτον ἐπαρκῆ κατά τό Μ. Σάββατον*».

Σελ. 104 «*...Φιλόχριστος, μεταβάς εἰς Τριμυθοῦντα, κατά τήν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου, διά νά προσκυνήσῃ τό ἅγιον λείψανόν του καί βλέπων (προκειμένου νά ἐπανέλθῃ εἰς τό χωρίον του) ἐπικειμένην σφοδρόν καταιγίδα παρεκάλεσε τόν Ἅγιον νά ἐμποδίσῃ τήν βροχήν μέχρις ἐπανόδου εἰς τόν οἶκον του. Ἐξελθών δέ τῆς πόλεως συνήντησε συνοδοιπόρον, ὅστις συνοδεύσας αὐτόν μέχρι τοῦ χωρίου του ἐγένετο ἄφαντος, ἐνῷ ἡ βροχή, κρατούμενη μέχρι τότε, ἐξέσπασε ραγδαία, μόλις εἰσῆλθεν εἰς τήν οἰκίαν του*».

Σελ. 107 - 108. Περιγράφεται ἡ κατά τήν 11^{ην} Αὐγούστου 1716 ἐμφάνισις τοῦ Ἁγίου (μετά πλήθους στρατιᾶς οὐρανίου) εἰς τούς πολιορκοῦντας τήν πόλιν τῆς Κερκύρας Ἀγαρηνούς καί ἡ θαυμαστή σωτηρία της, τῶν ἐχθρῶν τρομοκρατηθέντων καί διασκορπισθέντων...

Σελ. 120 - 121. Ὁμοίως ἐμφάνισίς του τήν 13^{ην} Ὀκτωβρίου 1939 εἰς ναυαγούς τοῦ ἀτμοπλοίου *Ἄρης*, τορπιλλισθέντος ὑπό τῶν Γερμανῶν.

Σελ. 212 - 227. Περιγράφεται τό κατά τήν νύκτα τῆς 12^{ης} Νοεβρίου 1716 μέγα θαῦμα τοῦ Ἁγίου, καθ' ὁ ἐμφανισθείς δίς προηγουμένως, κατ' ὄναρ, εἰς τόν τότε ἡγεμόνα τῆς νήσου Πιζάνην καί συστήσας αὐτῷ νά μή κατασκευάσῃ θυσιαστήριον τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας Ναοῦ του, χωρίς νά εἰσακουσθῇ, περί τήν 12^{ην} τῆς νυκτός ἐκείνης ἐνεφανίσθη καί εἰς τόν φρουροῦντα σκοπόν τῆς Ἀκροπόλεως τῆς νήσου ὡς μοναχός κρατῶν ἀνημμένον δαυλόν. Τοῦ σκοποῦ δέ θελή-

σαντος νά πυροβόληση κατ' αὐτοῦ (διότι δέν ἀπήντησεν εἰς τάς ἐρωτήσεις του ποῖος ἦτο), τοῦτον μέν ἥρπασεν ἀπό τῆς χειρός καί ἐξεσφενδόνισεν ἔξω τῆς ἀκροπόλεως, πλησίον τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὅπου καί εὑρέθη ὄρθιος, κρατῶν τό ὅπλον του, τήν δέ πυριτιδαποθήκην τοῦ Φρουρίου ἀνετίναξε διά τοῦ ἀνημμένου δαυλοῦ, φονευθέντων, ἐκ τῆς ἐκρήξεως, τοῦ ἡγεμόνος Πιζάνη, τοῦ συμβούλου τοῦ Θεολόγου, καί 900 περίπου Λατίνων κατοικούντων ἐντός τῆς Ἀκροπόλεως. Ταυτοχρόνως, κεραυνός κατέστρεψε μόνον τήν εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ ἐν Βενετίᾳ οἰκίᾳ του, μεγάλη δέ κανδήλα ἀργυρᾶ, ἀφιερωθεῖσα ὑπό τοῦ ἡγεμόνος καί κρεμάμενη ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου ἔπεσε χαμαί καί συνετρίβη.

Καί σελ. 325 - 326. Περιγράφεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἁγίου εἰς τόν ἀσθενοῦντα Γρ. Καλούδην, καί ἡ θαυμαστή ἀκολούθως θεραπεία του.

Ὡσαύτως, ἐν τῷ «Ὀρθοδόξῳ Τύπῳ», τοῦ μηνός Ἰουνίου 1974, ἐδημοσιεύθη ὅτι ὁ ἰατρός Μαντζῶρος ἐκ Λίμνης Εὐβοίας, πάσχων ἐκ καρκίνου καί νοσηλευόμενος εἰς τήν κλινικήν Παντοκράτωρ Ἀθηνῶν, εἶδεν ἀνοιγομένην τήν θύραν τοῦ δωματίου του καί εἰσερχόμενον νέον ὡραῖον, ὅστις τόν ἠρώτησε τί ἔχει «...*Εἶμαι πολύ ἀσθενής ἀπήντησεν ὁ ἰατρός, ἀλλ' ὁ νέος τῷ εἶπε... «δέν ἔχεις τίποτε». Ἐπιμένοντος δέ τοῦ ἰατροῦ ὅτι αὔριον ἐγχειρίζεται, χωρίς καμμίαν ἐλπίδα..., ὁ νέος ἐπανέλαβε: «Δέν ἔχεις τίποτε, σέ ἔκαμα ἐγώ καλά, εἶμαι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσσος*[130]*, ἀφοῦ ὅμως ἐπιμένεις, κάμε τήν ἐγχείρησιν καί θά ἴδης ὅτι δέν ἔχεις τίποτε». Ταῦτα εἰπών ἤνοιξε τήν θύραν καί ἐξῆλθε. Ὁ ἰατρός ἐγερθείς καί σπεύσας νά τόν παρακολουθήση, ἐπληροφορήθη παρά τῶν ἔξω τοῦ δωματίου του παρευρεθέντων ὅτι οὐδένα εἶδον εἰσερχόμενον ἤ ἐξερχόμενον. Γενομένης δέ τῆς ἐγχειρήσεως εὑρέθη τελείως ὑγιής*».

Αἱ ἐμφανίσεις λοιπόν ἄλλων ψυχῶν δικαίων..., εἰς τόπους τούς ὁποίους οὐδέποτε ἐπεσκέφθησαν, αἱ μετά αἰῶνας καί χιλιετηρίδας μέχρι σήμερον γινόμεναι καί συνήθως (προκειμένου περί τῶν Ἁγίων) συνοδευόμεναι διά ποικίλων θαυμάτων, ἰάσεων ἀσθενειῶν κ.ἄ., πῶς πραγματοποιοῦνται;...

Διά τόν Πνευματισμόν θά παρατηρήσωμεν: α) Ὅτι ἡ διδασκαλία του περί τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἐπανόδου εἰς τήν γῆν τῶν τελειουμένων ἀνθρωπίνων πνευμάτων-ψυχῶν (λόγῳ τῆς ἀπορροφήσεως αὐτῶν ἐν τῇ θείᾳ Οὐσίᾳ...) ἀποδεικνύεται καί διά τῶν μνησθεισῶν ἐμφανίσεων προδήλως ψευδής, ἐφόσον ἔχομεν ἐμφανίσεις Ἁγίων καί τῆς πανσέπτου Θεομήτορος μετά χιλιετηρίδας ὅλας. β) Ὅτι ψευδής ἐπίσης εἶναι καί ἡ διδασκαλία του, καθ' ἥν αἱ ἐμφανίσεις

[130] Τό σεπτόν σῶμα-λείψανον τοῦ Ἁγίου διασῴζεται ἄφθαρτον εἰς τό πλησίον τῆς Λίμνης Εὐβοίας χωρίον Προκόπιον.

βρυκολάκων καί κακοποιῶν ἐν γένει πνευμάτων ὀφείλονται εἰς ὑλοποιήσεις ψυχῶν ἁμαρτωλῶν (προσγείων πνευμάτων, ἀκαθάρτων) ἐπιζητουσῶν τήν ἐκ νέου ἐνσάρκωσίν των, ἵνα, κατά τά προεκτεθέντα, ὑποστοῦν καθαρτήριον ἄθλησιν. Διότι κατά τήν κατηγορηματικήν βεβαίωσιν τῆς Γραφῆς (Λουκ. ι΄ στ. 23 ἑξ. κ.ἄ.) αἱ ψυχαί τῶν ἁμαρτωλῶν δέν ἔχουν ἐλευθερίαν νά ἐπικοινωνοῦν μετά τῶν ἐπιζώντων, παραλαμβανόμεναι ἅμα τῷ θανάτῳ ὑπό δαιμονίων καί ὁδηγούμεναι εἰς τόν Ἅδην, ὅπου κρατοῦνται καί βασανίζονται ἐπίσης προκριματικῶς, μέχρι τῆς Β΄ Παρουσίας τοῦ Κυρίου καί τῆς τελικῆς Κρίσεως. Διά τινας ἐξ αὐτῶν, ἐπιτρέπει ἴσως ὁ Θεός νά ἐμφανίζωνται (ἐπί τινα χρόνον ἀπό τοῦ θανάτου των) εἰς τούς τόπους τῶν ἐγκλημάτων των, ἵνα καί δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου αὐταί μέν τιμωροῦνται, ἄλλοι δέ σῴζονται... Ὡς ἐπί τό πολύ ὅμως, αἱ ὡς ψυχαί τῶν ἀπίστων καί τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν γένει ἀνθρώπων, μάλιστα δέ τῶν αὐτοκτονούντων, εἴτε καθ' ὕπνον, εἴτε καί ἐν τελείᾳ ἐγρηγόρσει, διά μεσαζόντων ἤ καί ἄνευ τοιούτων, εἶναι ἀναντιρρήτως ὑλοποιήσεις τοῦ σατανᾶ ἤ δαιμόνων, ὑποδυόμενων τάς ψυχάς τῶν ἁμαρτωλῶν, ὡς ἀπολύτως θά ἀποδείξωμεν ἐν τῷ Δ΄ κεφ. ἀναλύοντες τό φαινόμενον τῆς «Διοράσεως». Καί γ) ὅτι εἰς ὁμοίας ὑλοποιήσεις ὀφείλονται ἐπίσης καί αἱ καθ' ὕπνον ἤ καί ἐν ἐγρηγόρσει ἐμφανίσεις, αἱ ἀνήκουσαι δῆθεν εἰς ψυχάς ζῴων, εἰς ὧν τήν ἐπιβίωσιν πιστεύει ἐπίσης ὁ Πνευματισμός. Διότι, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, αἱ ψυχαί τῶν ζῴων δέν εἶναι ἰδιαίτεραι πνευματικαί ὑποστάσεις, ὥστε νά ἐπιζοῦν μετά θάνατον. Μετασχηματίζεται λοιπόν εἰς πάσας τάς ἐμφανίσεις ταύτας ὁ σατανᾶς, ἵνα πλανήσῃ καί πάλιν τούς ἁμαρτωλούς, κατ' ἀρχήν μέν ὅτι αἱ ψυχαί αὐτῶν εἶναι ἐλεύθεραι μετά θάνατον καί ὅτι δύνανται, μετανοοῦσαι καί μετά θάνατον -εἰς τάς ἑπτά σφαίρας τῆς ἐνεργοῦ ὁράσεως- νά σωθοῦν ἤ, ἄλλως, ὅτι δύνανται νά μετενσαρκωθοῦν, ἐν ἀνάγκῃ καί εἰς ψυχάς ζῴων ἀκόμη, ἵνα ὑποστοῦν τόν ἀναγκαῖον διά τήν σωτηρίαν των καί τήν ἐξιλέωσίν των καθαρμόν. Δέν ὑπῆρχε δέ, ἐπαναλαμβάνομεν, σατανικωτέρα παγίς διά τήν ἀπώλειαν τῶν ἀπίστων καί τῶν ἀμετανοήτως ἀποθνησκόντων ἁμαρτωλῶν, διότι, πονηρῶς οὗτοι σκέπτονται. «*Ἄς ἀπολαύσω ἐγώ τώρα τάς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου τούτου, καί ἄν ὄντως ὑπάρχει συνέχεια ζωῆς καί... κρίσις, εἴτε μετανοῶ τότε καί ὅπως δήποτε σώζομαι, ἤ καί μετενσαρκοῦμαι, ἐν ἀνάγκῃ, καί εἰς ζῶόν τι, ἐφόσον μάλιστα δέν θά ἔχω συνείδησιν τῆς τοιαύτης καταστάσεώς μου, οὐδ' ἀνάμνησιν τῆς προηγούμενής μου ζωῆς*». Τοιουτοτρόπως παρασύρονται οὗτοι εἰς αἰωνίαν καταδίκην καί ἀπώλειαν. Καί εἰς τοῦτο ἀποβλέπουν πᾶσαι αἱ «*μεθοδεῖαι* (*πρός Ἐφεσ.* στ΄ 11) *τοῦ σατανᾶ*».

Ἀλλ' εἰς τόν αὐτόν σκοπόν ἀποβλέπει ἀναντιρρήτως καί ἡ ὑπό τοῦ σατανᾶ ἐπίσης ἐμπνευσθεῖσα ὑπό τῆς Ἑταιρείας Σκοπιά πλάνη περί ἀφανισμοῦ μετά θάνατον πασῶν τῶν ψυχῶν τῶν μέχρι

τοῦ 1918 ἀποθανόντων δικαίων καί ἀδίκων, περί ἀναστάσεως, ἔκτοτε (καί μέχρι τέλους τοῦ Ἀρμαγεδδῶνος) μόνον τῶν δικαίων ὡς καί τῶν ἐλαφρῶς ἁμαρτησάντων, καί τέλος, περί παντελοῦς ἀφανισμοῦ τῶν βαρέως ἁμαρτησάντων ἤ μελλόντων νά ἁμαρτήσουν. Διότι καί πάλιν οἱ ἁμαρτωλοί προτιμοῦν τήν βεβαίαν ἀπόλαυσιν, τῶν ἀγαθῶν καί ἡδονῶν τῆς παρούσης ζωῆς, παρά τήν ἀβεβαίαν προσδοκίαν τῶν... αἰωνίων. Τί θά πάθω, ἄλλως τε, σκέπτονται καί οὗτοι -ἐν ἐνδεχομένῃ ἐναντίᾳ περιπτώσει- ἐφόσον θά ἔχω τελείως ἀφανισθῇ; Παγίς λοιπόν σατανική εἶναι καί ἡ μνησθεῖσα διδασκαλία. Ἐκτός ὅμως τῶν ὅλως ἀντιθέτων καί ἐν προκειμένῳ μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, ἐρωτῶμεν καί τήν Ἑταιρεία ΣΚΟΠΙΑ τῶν Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ: Πού ὀφείλονται αἱ τόσαι, καί θαυμασταί, ὡς ἐπί τό πολύ, ἐμφανίσεις ψυχῶν ἁγίων καί δικαίων, αἱ διά μέσου τῶν αἰώνων, καί πρό τοῦ 1918, γενόμεναι καθ' ὕπνον καί ἐν ἐγρηγόρσει;... Θά ἀντιτείνουν βεβαίως οὗτοι (βλασφήμως καί πάλιν) ὅτι εἶναι αὗται μεταμορφώσεις τοῦ σατανᾶ..., ἀλλ' εἰς τήν βλασφημίαν ταύτην θά ἀντιτάξωμεν τήν κατηγορηματικήν διακηρύξιν τοῦ Κυρίου, ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καί ψεύστης... καί οὐκ «*ἐκβάλλει σατανᾶν*» (Ματθ. ιβ΄ 26 ἑξ. κ.ἄ.). Ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς πάσας τάς ἐμφανίσεις τῶν Ἁγίων ὄχι μόνον ἐπακολουθοῦν ἰάσεις ἀσθενειῶν καί ἄλλαι ἀγαθοποιοί καί θεάρεστοι συνέπειαι (ὡς ἡ ἀνεύρεσις τεθαμμένων ὑπό τήν γῆν Ἱ. Ναῶν, Ἁγ. λειψάνων, Ἁγ. εἰκόνων κ.ἄ.), ἀλλά καί γίνονται ἐκβολαί δαιμονίων, ἅτινα ἐξερχόμενα τῶν θυμάτων των, βλασφημοῦν τόν Θεόν, ὑβρίζουν τούς Ἁγίους κ.ἄ. Πᾶσαι ὅθεν καί αἱ περί ὧν ὁ λόγος ἐμφανίσεις ἀποδεικνύουν ψευδῆ τήν ἐν προκειμένῳ διδασκαλίαν τῶν λεγομένων μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ. Καί, ἀσχέτως τοῦ δυνατοῦ τῆς παρεμβάσεως καί εἰς ταύτας καί τοῦ σατανᾶ, ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως τήν κορωνίδα τῶν ἀποδείξεων ὄχι μόνον τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως ἀλλά καί τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς[131].

14) Αἱ συναισθηματικαί καί ἠθικαί ἀτέλειαι καί ἀνεπάρκειαι τῆς παρούσης ζωῆς καί ἄλλαι φιλοσοφικαί συμμαρτυρίαι[132].

---

[131] Εἰς ὁμαδικήν ἐμφάνισιν ψυχῶν ὀφείλεται προδήλως καί τό φαινόμενον τῶν Δροσολιτῶν τῆς Κρήτης. Πρόκειται ἀσφαλῶς περί τῶν ψυχῶν τῶν Κρητῶν, τῶν φονευθέντων ἔν τινι μάχῃ ἐναντίον ἀλλοφύλων ἐχθρῶν, αἵτινες ἐμφανίζονται κατ' ἔτος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, τήν πρωΐαν ἑκάστης ἐπετείου αὐτῆς, καί ἀνερχόμεναι εἰς τόν ἀέρα, ὡς αἰθέριαι ὑποστάσεις, ἐκ τῆς πεδιάδος πρός τάς ὑψηλοτέρας τοποθεσίας, διαλύονται ὡς δρόσος καί ἐξαφανίζονται. Ἐμφανίσεις ψυχῶν ἐπίσης (σχηματοποιήσεις) εἶναι καί τά διάφορα φαντάσματα εἰς διαφόρους τοποθεσίας, οἰκίας, ἤ πύργους, τινά τῶν ὁποίων (ὡς τῆς λευκῆς κυρίας τοῦ πύργου Μπερστάϊν ἐν Μπούρκελανς τῆς Αὐστρίας) κατέστησαν ἱστορικά. Τοῦ φαντάσματος τούτου, ὅπως καί ἄλλων βεβαίως, ἐπετεύχθη καί ἡ φωτογράφησις. Ὡς δ' ὁμολόγησε καί ὁ πνευματιστής Ἀγγ. Τανάγρας, δέν δύναται τοῦτο νά ὀφείλεται εἰς ἐκτόπλασμα... Ἀλλ' οὔτε βεβαίως καί εἰς τό ἀνύπαρκτον ὑλικόν «ἐπιψυχίδιον».

[132] Πρβλ. καί Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 40-71.

Ἀμάχητον ὡσαύτως λογικήν καί φιλοσοφικήν συμμαρτυρίαν περί τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελοῦν καί αἱ συναισθηματικαί καί ἠθικαί ἀτέλειαι καί ἀνεπάρκειαι τοῦ παρόντος βίου, περί ὧν καί ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 31 - 42, γράφει τά ἑξῆς:

«...*Ἕτερον ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεως τυγχάνει καί τό ἀτελές, ἀσυμπλήρωτον καί ἀνεπαρκές τοῦ παρόντος βίου..., ἐν ἀντιπαραβολῇ πρός τόν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν ἐφοδίων, τήν ἔμφυτον δίψαν τῆς ζωῆς καί τήν ἰδέαν τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης, μεθ' ὧν ἐφωδιασμένον ἐξαπέστειλεν εἰς τήν ὕπαρξιν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον. Οἱ σπουδάσαντες τήν ψυχήν ἐν ταῖς λεπτομερείαις της ἀνεῦρον ἐν αὐτῇ ἐγκυμονούμενα τῆς αἰωνιότητος τά σπέρματα καί ὄργωσαν ἐν αὐτῇ τήν πρός τό ἄπειρον τάσιν. «Ἡ ψυχή ἡμῶν ἀποφεύγει τούς περιορισμούς», εἶπεν ὁ Μοντεσκιέ. «Ὁ ἄνθρωπος ὀδεύει πρός τό ἄπειρον, ἀπεφάνθη ὁ Cousin». «Ὁ ἄνθρωπος, δυνάμει τῶν ἐν αὐτῷ ἱκανοτήτων, ὑπερεκχειλίζει καί ὑπερπλημμυροῖ πανταχοῦ καί τόν χρόνον καί τό διάστημα καί τήν ὕλην», ἐξεφράσθη κατηγορηματικώτερον ὁ φιλόσοφος Fichte.*

»... *Ἰδού, φερ' εἰπεῖν, ἡ γνωστική τῆς ψυχῆς δύναμις. Τίς θά εἴπῃ ὅτι τό στάδιόν της ἔχει ὅρια καί γνωρίζει ὄχθας; Ἀφανής τό κατ' ἀρχάς... ἐξεγείρεται βαθμηδόν ἐρωτῶσα, εὑρίσκουσα, ἀποκτῶσα, θησαυρίζουσα, μή ἱκανοποιούμενη διά τά κατακτηθέντα, ἐπιφθόνως προσβλέπουσα πρός τόν ἄπλωτον τοῦ ἀγνώστου ὠκεανόν, οὗτινος μόνον ψεκάδας τινάς οἰκειοποιηθῇ. Τό σαρκίον συρρικνοῦται ἀλλ' ἡβᾷ ἡ πρός τήν μάθησιν ἔφεσις. Ὅσῳ πλέον μανθάνομεν, τόσῳ πλέον ἀντιλαμβανόμεθα ὁποῖος παμμέγιστος ἀγρός ἐδόθη πρός καλλιέργειαν εἰς τόν νοῦν. Οὐδείς ποτε τῶν μεγάλων σοφῶν ἀποθνήσκων ἐξέφρασεν ἱκανοποίησιν ἐπί τῷ ὅτι ἔφθασεν εἰς τό τέρμα τῶν μελετῶν του... Ἀπ' ἐναντίας μανθάνων, θέλει περισσότερα νά μάθῃ. Ἡ δ' ἀνάγκην αὐτή ἀποτελεῖ τό μέγα ἐλατήριον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καί τό μέλλον πάσης περαιτέρω νέας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνακαλύψεως. Ψυχορραγῶν ὁ Β. Οὐγκώ εἶπε πρός τούς περί τήν κλίνην τοῦ ἑστῶτας φίλους του: Ἐπί ἥμισυν αἰῶνα ἐξέθεσα τάς σκέψεις μου ἐμμέτρως καί πεζῇ... Καί ὅμως αἰσθάνομαι ὅτι οὐδέ τό χιλιοστόν εἶπα ἐξ ὅσων ἔχω ἐν ἐμοί»*[133].

---

[133] Σ.σ.: Ο Β. Οὐγκὼ ἐκτός τῶν ἀνωτέρω ἔλεγεν: «*Αἰσθάνομαι τήν μέλλουσαν ζωήν ἐμοί... Νομίζουν ὅτι ἡ ψυχή εἶναι προϊόν τῶν σωματικῶν δυνάμεων, ἀλλά τότε, διατί ἡ ψυχή μου εἶναι ἐπί τοσοῦτον διαυγεστέρα, ἐφόσον αἱ σωματικαί μου δυνάμεις καταπίπτουν; Ἐπί τῆς κεφαλῆς μου εἶναι ὁ χειμών, ἀλλά ἐν τῇ καρδίᾳ μου εἶναι αἰώνιος ἄνοιξις... Ὁ τάφος δέν*

»Ὅ,τι συμβαίνει μέ τήν πρός τό ἄπειρον ὀργῶσαν διάνοιαν, συμβαίνει καί μέ ἄλλας ψυχικάς ὁρμάς, τήν ὁρμήν πρός τήν ἐλευθερίαν, πρός τήν ἀγάπην, πρός τήν ζωήν. Καλούμεθα ὄντα ἐλεύθερα καί ὄντως εἴμεθα. Εἰς τούς ὤμους ἡμῶν ἁπλοῦνται πτέρυγες ἀετοῦ. Οἱ γαλανόμορφοι ὁρίζοντες μᾶς προκαλοῦν εἰς αἰθερίαν πτῆσιν. Πλήν φεῦ, ἐφόσον φέρομεν τό βαρύ καί πεπτωκός τοῦτο σαρκίον, ὁπόσοι μᾶς περιβάλλουν περιορισμοί. Καί ὅμως παρ' ὅλα τά συνέχοντα ἡμᾶς δεσμά προοδεύομεν μέ γεωμετρικήν ταχύτητα. Ἡ ἐνεργητικότης μας σπεύδει εἰς τό ἄπειρον... Ἄς παραβληθῇ ὁ πρωτογενής ἄνθρωπος ὁ διά δορῶν περιβληθείς..., ὁ ἄνευ σχολείων καί ναῶν, πρός τόν σημερινόν καί θά δειχθῇ ἡ παμμεγίστη διαφορά. Ἀλλ' ὁποία ἆρά γε θά εἶναι καί ἡ τοῦ νῦν ἀνθρώπου πρός τόν μετά 50 ἑκατονταετηρίδας;

»Περί τῆς ἐν ἡμῖν φλογιζούσης ἀγάπης (σ.σ.: τῆς «συνειδητῆς», διότι καί τά ἀνώτερα ζῷα ἔχουν ἐνστικτώδη, τινά δέ καί περιοδικῶς ἐντονωτάτην) *τῆς ὁμοίως ὑπερεκχειλιζούσης τό παρόν καί ζητούσης ἀντικείμενον ἐπάξιον πέραν τῶν στενῶν τῆς γῆς ὁρίων, εἶπον πολλοί, καταδείξαντες τήν μεταξύ τῶν ἐνδόμυχων ἡμῶν ἀπαιτήσεων καί τῶν γηίνων περιπτύξεων ὑφισταμένην ἀντίθεσιν. Οἱ πάντες αἰσθανόμεθα τήν ἀνάγκην νά ἀγαπήσωμεν... Ἀλλά διατί πᾶσα ἡμῶν ἀγάπη ἐπί τῆς γῆς παρακολουθεῖται ὑπό ἀνίας;... Καί ποῦ εἶναι αὐτή ἡ εὐδαιμονία, τήν ὁποίαν πάντοτε ὀνειρευόμεθα; Ἴδετε τήν παιδικήν ἡλικίαν μέ πόσον ἐνθουσιασμόν εἰσελαύνει εἰς τήν ζωήν... καί πῶς ἀπηυδισμένη θά ἀποσυρθῇ μετά πεντήκοντα ἔτη ματαίως ἀναζητήσασα ὅ,τι ἐπόθησεν. Ἀληθῶς ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται εἰς προφανεστάτην ἀντίφασιν. Ἡ δ' ἀντίφασις αὐτή θά ἤρετο μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει ὑφίστατο ἄλλος παρά τόν παρόντα κόσμος, ὅπου τό ἐν ἡμῖν κενόν θά ἐπληροῦτο δι' ἔρωτος τοῦ ἀπείρου. Ὁ ἄνθρωπος φέρεται ἐξ ἐνστίκτου πρός τήν ἀγάπην* (σ.σ.: τήν συνειδητήν). *Ἀλλ' εἰς τήν παροῦσαν... ζωήν ἡ δίψα αὕτη δέν πληροῦται. Ἡ ἀγάπη κλαίουσα πρό νεκροῦ πεφιλημένου εἶναι ἤ ἡ ἰσχυρότερα βλασφημία κατά τοῦ Θεοῦ, ἤ ἡ ἰσχυρότερα ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας. Ἐάν ὁ Θεός ἦτο Θεός, οὔτ' ἔπρεπε νά ἐνθέτῃ εἰς τά στήθη μας τόν καίοντα πυρῆνα τῆς ἀγάπης, οὔτε νά ἀποσπᾷ ἀφ' ἡμῶν οὕτω σκληρῶς τούς ἀγαπητούς μας... Ὁ δεσμός τῆς ἀγάπης ἐφόσον μένει καί μετά τόν θάνατον τοῦ φιλτάτου μας ὑφιστάμενος,*

εἶναι ὁδός ἄνευ ἐξόδου, ἀλλά δίοδος ἵνα ἀνοίξῃ μέ τό φῶς τῆς πρωΐας. Ἡ δίψα πρός τό ἄπειρον ἀποδεικνύει τήν ὕπαρξιν τοῦ ἀπείρου...».

δέον νά ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ θανών ζῇ. Ἄλλως ὁ Θεός δέν θά μᾶς ἔπλαττεν ἱκανούς νά ἀγαπῶμεν καί μάλιστα οὕτω σθεναρῶς... Ἀλλοίμονον εἰς τούς ἀγαπῶντας ἄν ἡ ἀγάπη των δέν ἐπεκτείνεται πέραν τοῦ τάφου.

»Ὁ ἀκοίμητος πόθος πρός τό ζῆν καί ὁ ἔμφυτος φρικιασμός ἔναντι τοῦ θανάτου; Δέν προϋποθέτουν καί ταῦτα πάλιν τήν ἀθανασίαν; Κανείς ἐξ ἡμῶν δέν θέλει νά ἀποθάνῃ... Ὁ θάνατός μας εἶναι τι ξένον, παράλογον... Τήν αὐτοκτονίαν στιγματίζομεν ὡς τό ἀφυσικώτερον... τῶν διαβημάτων... Ζῆν ὀνειρευόμεθα, αἰωνίως ζῆν... Δέν εἶναι μόνον ὁ νέος ἤ ἡ νεᾶνις, οἱ κοπτόμενοι ἐν πλήρει ἀνθήσει, δι' οὕς ἄωρον παρίσταται τό μόρσιμον τέλος. Ἄωρος φαίνεται ὁ θάνατος καί εἰς αὐτούς τούς γέροντας... Διότι καί ἐπί 500 ἔτη καί ἂν ἐπεκτάθη ἡ γηΐνη ζωή πάλιν παραμένει ἀτερμάτιστος, ἡμιτελής, ἀνευχάριστος, ἀνικανοποίητος.

»Ὁ Θεός εἶναι πάνσοφος καί πανάγαθος, ἀμφότεραι δ' αὗται αἱ ἰδιότητές Του θά προσεβάλλοντο ἄν ἡ ἀνθρωπίνη ὕπαρξις περιωρίζετο τῷ ὄντι εἰς τό κατάστενον διάστημα τῶν 60 ἤ 70 ἤ 80 ὠκυμόρων ἐτῶν τοῦ παρόντος βίου. Πανταχοῦ ὑπάρχει ἀναλογία μεταξύ σκοποῦ καί μέσων, καί ἀρκεῖ νά βλέπωμεν τόν ὄγκον τοῦ ἑνός διά νά ἀντιληφθῶμεν τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἄλλου. Πανταχοῦ ἡ ὑπαρξις ἑνός ὀργάνου μᾶς παραπέμπει καί εἰς τό ἀνάλογον πρός ὅρασιν στάδιον. Ἄν ὑπάρχῃ ὀφθαλμός, ὑπάρχει καί φῶς· ἂν ὑπάρχει οὖς, ὑπάρχει καί ἦχος· ἄν ὑπάρχουν πτερύγια, ὑπάρχει καί ὕδωρ. Οὐδείς φυτεύει τήν πελωρίαν δρῦν... ἐντός σπιθαμιαίας γλάστρας. Οὐδέ κατασκευάζει τις θωρηκτόν... διά νά πλεύσῃ εἰς δεξαμενήν... Ὁ ἄνθρωπος θά ἦτο ἀκατάληπτον αἴνιγμα καί ἀπελπιστική ἀνορθογραφία ἐν τῇ πλάσει, προδίδουσα ἀστοχασίαν τοῦ Θεοῦ, ἐάν, καίτοι ἔχων ἐνώπιον του ἄπειρον τό στάδιον τῆς σπουδῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀγάπης, τῆς καλλιτεχνίας, τῆς προόδου, τῆς ἁγιότητος, τήν δίψαν τῆς ζωῆς, τά τόσα πνευματικά ἐφόδια, συνεθλίβετο οὐχ' ἧττον καί συνετρίβετο εἰς τοῦ παρόντος βίου τήν μυλόπετραν, ὀργανισμός ἄσκοπος, τάνταλος διψῶν σκιάς... Ἐκτός δέ τούτου παρόμοια ὑπόθεσις θά ἀντετίθετο καί κατά τῆς θείας ἀγάπης καί θά μετεποίει τό ἄκρον ἀγαθόν σκληρότερον τῶν ὄντων καί ἀπανθρωπότερον. Διότι δέν βλάπτει ἄν ἀποθάνῃ ὁ λίθος, τό ὄρος, ὁ χόρτος, ὁ σκώληξ..., ὁ λέων, ὁ ἥλιος, ὁλόκληρον τό σύμπαν τό ἀναίσθητον καί ἄψυχον. Οὐδέν ἐκ τούτων... ἐπλάσθη προσανατολισμένον πρός τήν αἰωνιότητα οὐδέν

αἰσθάνεται οὕτω βαθέως τήν διαφοράν μεταξύ ζωῆς καί θανάτου. Ἀλλά νά ἀποθάνῃ, ὁ ἄνθρωπος ὅν ἐδημιούργησεν ὁ πλάστης τόσον εὐαίσθητον..., ὁ ὁρμεμφύτως αἰσθανόμενος τήν πρός τόν θάνατον βδελυγμίαν..., ὁ ὅσον ἀνερχόμενος τήν κλίμακα τῆς ζωῆς, τόσον καί σφικτότερα προσκολλώμενος πρός αὐτήν..., ἐνῶ μία φωνή τῷ ψιθυρίζει θά ζήσῃς αἰωνίως καί διαρκῶς, τοῦτο ὀνομάζεται ἐνέδρα, καλεῖται βασανιστήριον, εἶναι θηριωδία ἀντάξια Νέρωνος καί...

»Ἀλλ' ὁ Θεός... οὔτε ἄσοφος, οὔτε κακός, οὔτε θηριώδης εἶναι καί διά τοῦτο δικαιούμεθα νά ἐλπίζωμεν, ὅτι πέραν τοῦ τάφου ὑπάρχει συνέχεια ζωῆς, δι' ἥν τό πάρον ἀποτελεῖ προσχέδιον, εἰσαγωγήν, ἰχνογράφημα, προανάκρουσμα κρείσσονος ἡμέρας. Ἡ γῆ εἶναι κλῖμαξ τῶν Οὐρανῶν. Ὁ χρόνος εἶναι σπέρμα τῆς αἰωνιότητος. Ἐδῶ δέν κάμνομεν τίποτε ἄλλο μέχρι τοῦ γήρατος, παρά νά μαθητευώμεθα καί νά ἀπεικονίζωμεν τά σύνεργά μας. Ποῦ θά τεθοῦν εἰς πλήρη κίνησιν αἱ πνευματικαί μας δυνάμεις; Πέραν τοῦ τάφου... Ἡ πρός ἀθανασίαν φωνή, ἥν ἐνδομύχως αἰσθανόμεθα, εἶναι ἰδιόχειρος ὑπογραφή τοῦ Θεοῦ, ἥν οὐδέποτε θά ἀρνηθῇ Ἐκεῖνος, εἶναι κατά τόν ἀπόστολον (Ρωμ. ἡ΄ 16) ἡ μαρτυρία τοῦ «Πνεύματος» ὅτι «ἐσμέν τέκνα Θεοῦ» καθ' ὁμοίωσιν τῆς ἀϊδιότητος Αὐτοῦ πεπλασμένα. Αἱ περί ἀθανασίας ἰδέαι παραπέμπουσιν ἡμᾶς, γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, εἰς τήν πραγματικήν τῆς ἀθανασίας ὕπαρξιν. «...Ὥσπερ τοῦ σώματος θνητοῦ τυγχάνοντος θνητά καί ὅσα αἱ τούτου θεωροῦσιν αἰσθήσεις, οὕτως ἀθάνατα θεωροῦσαν καί λογιζομένην τήν ψυχήν, ἀνάγκη καί αὐτήν ἀθάνατον εἶναι καί ἀεί ζῆν. Αἱ γάρ περί τῆς ἀθανασίας ἔννοιαι καί θεωρίαι οὐδέποτε αὐτήν ἀφιᾶσι...» (Ε. Π. Migne, τομ. 25. 68).

»Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς μίαν ἄλλην ἀνεπάρκειαν καί ἀτέλειαν τῆς παρούσης ζωῆς, εἰς τάς ἠθικάς δυσαρμονίας καί ἐλλείψεις. Ὡς ἡ σοφία καί ἡ ἀγαθότης, οὕτω καί ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία ἰδιότης, ἧς ἄνευ ὁ Θεός θά ἔπαυεν ὤν τοιοῦτος. Δυνάμει τῆς δικαιοσύνης αἱ θεῖαι ἐντολαί περιβάλλονται τό ἁρμόζον κῦρος χάρις εἰς αὐτήν ἕκαστος τοποθετεῖται εἰς τήν ἁρμόζουσαν θέσιν, τιμωρούμενος ἤ ἀμειβόμενος ἀναλόγως τῆς συμμορφώσεως ἤ τῆς περιφρονήσεώς του πρός τόν ἠθικόν νόμον... Ἀλλ' ἀνταμείβεται εἰς τόν παρόντα βίον πλήρως ἡ ἀρετή; Τιμωρεῖται ἡ πονηρία; Ὑπάρχει πλήρης ἡ ἀναλογία μεταξύ εὐδαιμονίας καί ἠθικότητος;... Κατά τό πλεῖστον ὄχι. Ἡ μαθηματική τάξις, ἡ παρατηρούμενη εἰς τόν φυσικόν κόσμον, ἡ ἀπαρέγκλιτος πρός τούς (φυσικούς) νόμους συμμόρφωσις

τῶν ὑποδεεστέρων τῆς δημιουργίας εἰδῶν, ἡ ἀνεπίληπτος ἁρμονία, ἡ διέπουσα τούς περί ἡμᾶς περιδινουμένους οὐράνιους κόσμους, δέν χαρακτηρίζουσιν ὁμοίως καί τήν ἀνθρωπίνην ζωήν... ὄχι σπανίως οἱ δίκαιοι ταλαιπωροῦνται, οἱ δέ ἁμαρτωλοί ἀνενοχλήτως ἀπολαμβάνουν τά ἀγαθά τῆς γῆς. Οἱ ἀνδρεῖοι πίπτουν εἰς τήν μάχην λησμονημένοι, οἱ δέ ριψάσπιδες ἀπολαύουν τά λάφυρα τοῦ πολέμου. Οἱ ἐπιστήμονες φθισιοῦν, αἱ δέ ἀδράνειαι καί αἱ μετριότητες παχύνονται. Οἱ ἀλτρουϊσταί φιλάνθρωποι... ἀνασκολοπίζονται, καί οἱ θερσῖται ζοῦν καί τούς μυκτηρίζουν... Ὁ Νέρων ἐπευφημεῖται παρελαύνων μετά τῶν ἑταίρων του... Ὁ Ἅγιος Παῦλος ἀποκεφαλίζεται... Εἶναι τοῦτο ἠθική τάξις;... Ὁμιλοῦμεν περί γηίνων τιμῶν καί ποινῶν... Ἀλλ' αἱ μέν γήιναι τιμαί... πρῶτον μέν εἶναι μικροῦ λόγου ἄξιαι, οὐδαμῶς ἰσχύουσαι νά πληρώσουν τήν ἀρετήν..., δι' ὅ καί ἡ τοῦ συνειδότος φωνή, ἡ ἠρέμα λαλοῦσα εἰς τά στήθη του ὡς τά πολλά παραγνωριζομένου ὑπό τοῦ κόσμου ἁγίου, εἰς τόν Οὐρανόν... ἑκάστοτε παραπέμπει. Καί θά ἦτο ἄκρως θλιβερόν, ἐάν καί τήν τελευταίαν ταύτην ἐλπίδα των ἐκλεκτῶν του διέψευδεν ὁ Θεός. Δεύτερον δέ αἱ γήιναι τιμαί εἶναι λίαν μονομερεῖς... ἐξαιρετικῶς μόνον στέφουσαι τά μέτωπα τῶν ἀξίων. Καί ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, ἄς μαρτυρήσουν ὁ Σωκράτης..., ὁ Ἠσαΐας... ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής καί πλῆθος ἄλλων εὐεργετικωτάτων ἀνδρῶν...

»Περί δέ τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ποινικοῦ δικαίου, ἄριστα ἐλέχθη ὅτι εἶναι παρόμοιον μέ τούς ἱστούς τῆς ***ἀράχνης****, τούς συλλαμβάνοντας μέν τάς μυίας καί τούς κώνωπας, ὄχι δέ καί τά μεγάλα θηρία, τά ποιοῦντα θραῦσιν... Ἡ μάχαιρα τοῦ ἐπιγείου νόμου εἶναι ἀνίσχυρος ἀπέναντι ἑνός καλῶς ὀργανωμένου συνδικάτου, οὗτινος οἱ πλόκαμοι... παχύνονται διά τοῦ αἵματος τοῦ πτωχοῦ λαοῦ... Ἡ αἰχμή τοῦ ἐπιγείου νόμου ἵσταται ἀπημβλυμένη ἀπέναντι τῆς βουλιμίας καί τῶν ληστρικῶν διαθέσεων τῶν... μεγάλων δυνάμεων... Δέν ὑποστηρίζω βεβαίως ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι τελείως ἄφαντος ἐπί τῆς γῆς... Ὄχι. Ὑποστηρίζω, ὅμως, ὅτι εἶναι ἀτελής καί δυσανάλογος... Ἡ δέ δυσαναλογία αὐτή καί ἀτέλεια μᾶς παραπέμπει ἀναγκαστικῶς εἰς ἄλλον ἀνώτερον κόσμον, ἔνθα πληρεστάτη καί τελειοτάτη θά θριαμβεύση ἐπί τέλους ὁλοσχερῶς ἡ δικαιοσύνη τοῦ παναγίου Θεοῦ, ἔνθα θά ἐπέλθη τοῦ μεγάλου δράματος ἡ λύσις καί ἡ κάθαρσις, θά γραφῇ τοῦ βιβλίου ὁ ἐπίλογος..., θά πληρωθῇ ὁ ἐργάτης..., θά προστεθῇ τῇ ποθητῇ ἁρμονίᾳ ἡ ἠθικότης καί ἡ εὐδαιμονία...*

Ὁ Θεός ἐνεφύτευσεν εἰς τά πτηνά (σ.σ.: καί εἰς ἄλλα ζῷα χερσαῖα καί ὑδρόβια) *τόν πρός μετανάστευσιν πόθον, ὥστε καί αὐτά τά ἐν κλωβίοις ἔγκλειστα, ὅταν ἔλθῃ τό φθινόπωρον ταράσσουν τάς πτέρυγας, ὥσει ζητοῦντα νά ἀποδημήσουν... Τό ἔνστικτον τοῦτο δέν ἀπατᾶ τά πτηνά. Ἀλλ' ἐάν ὁ θεός τά πτηνά δέν ἠπάτησε..., πῶς θά ἐξηπάτα τόν ἄνθρωπον, ἐντός τοῦ ὁποίου ἐχάραξε τόν φλογερόν ἔρωτα πρός τήν αἰωνίαν ζωήν;*»

Ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν ὅμως τούς ἐμπνευσμένους τούτους συλλογισμούς, δι' ὧν ἀναντιρρήτως προσεπιβεβαιοῦται ἡ ἰδιαιτέρα πνευματική ὑπόστασις καί ἡ ἀθανασία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἵνα προσθέσωμεν καί τινας εἰσέτι σχετικάς φιλοσοφικάς συμμαρτυρίας. Ἡ ἔντονος λοιπόν, κατ' ἀρχήν, ἰδέα ἐν ἡμῖν περί ἀθανασίας καί αἰωνιότητος, ἡ φυσικῶς ὑπάρχουσα ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀνθρώπου καί μή ἀφήνουσα αὐτό νά ἀναπαυθῇ εἰς τό πεπερασμένον καί ὁ πόθος ἡμῶν δι' ἀτέρμονα ζωήν καί ἄν δέν θεωρηθοῦν ἔννοιαι ἔμφυτοι (δοθεῖσαι δηλαδή ὑπό τοῦ θεοῦ εἰς ἡμᾶς, ὅπως ἐδόθησαν εἰς τά ζῷα τά διάφορα ἔνστικτα), ἀναντιρρήτως ὀφείλονται εἰς θείαν ἀποκάλυψιν, ἐφόσον μόνον ὁ θεός ἔχει ἐν ἑαυτῷ τάς σχετικάς ἰδέας, ἐξ οὐδενός δέ τῶν περί ἡμᾶς φαινομένων ἦτο δυνατόν αὐταί νά προέλθωσιν, ἀντιθέτως μάλιστα πάντα ταῦτα ἐπιβάλλουσι τήν ἔννοιαν τοῦ πέρατος. Δέν ἦτο ὅθεν δυνατόν νά γεννηθοῦν κἄν εἰς ἡμᾶς ἀλλά καί νά ἐπιβληθοῦν μετά τοιαύτης δυνάμεως εἰς τάς συνειδήσεις ἡμῶν αἱ ἰδέαι αὐταί (ἐπιφέρουσαι τόσας συνεπείας αὐτοθυσίας αὐταπαρνήσεως, ὧν καί ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμνήσθημεν), ἐξ ἐπιδράσεως δέ τῶν ἰδεῶν τούτων ἤρξατο ἀναντιρρήτως ἀπό πανάρχαιας ἐποχῆς ἡ ἀνέγερσις καί μεγαλοπρεπῶν τάφων, ἀλλά καί ἡ ταρίχευσις τῶν σωμάτων πρός αἰωνίαν διατήρησιν αὐτῶν, ὡσαύτως δέ ἐπεζητήθη καί ἡ μετά θάνατον δόξα καί ὑστεροφημία, δι' ἄς ἄλλως οὐδείς θά ἐσκέπτετο.

β) Ὁ ἔμφυτος ἐπίσης ἀποτροπιασμός τοῦ θανάτου, ἐνῷ πρόκειται περί τόσον φυσικοῦ φαινομένου.

γ) Ἡ ἄσβεστος καί ἡ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς ἀκόρεστος δίψα-ἔρως τῆς μαθήσεως καί τῆς γνώσεως τοῦ λόγου καί τοῦ σκοποῦ τῶν περί ἡμᾶς φαινομένων, ἀλλά καί τῆς καθόλου δημιουργίας[134].

δ) Ἡ πρός ὡρισμένας προσφιλεῖς ὑπάρξεις διατηρούμενη ἐφ' ὅρου ζωῆς συνειδητή ἀγάπη καί ἀφοσίωσις.

ε) Ὁ ἱερός πόθος τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας, ὅστις διά τούς περισσοτέρους ἀνθρώπους μένει μέχρι θανάτου ἀνεκπλήρωτος.

---

[134] Χαρακτηριστικόν εἶναι τό ἀπόφθεγμα τοῦ Ἀριστοτέλους «*πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει*» (Μ.τ.φ. Α. 1, 980 ἄ. 21), πληρεστέρα ὅμως ἡ σχετική γνώμη τοῦ Πλάτωνος (*Τιμ.* 47 β) «*ὅτι ἐπορισόμεθα φιλοσοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθόν οὔτ' ἦλθεν οὔθ' ἥξει ποτέ τῷ θνητῷ, δωρηθέν ἐκ θεῶν*».

στ) Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ, ἥτις οὐδέποτε σχεδόν πληροῦται ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καί ἥτις, ἐν τῇ ἐλπίδι τῆς μετά θάνατον πραγματοποιήσεως παρέχει τοσαύτην ἀνακούφισιν εἰς τά δεινά τοῦ παρόντος βίου.

ζ) Ἡ ἐν τῷ παρόντι βίῳ μή ἀπόδοσις (ὡς ἐπί τό πολύ) ἀπολύτου δικαιοσύνης, ἐνίοτε δέ μηδέ σχετικῆς.

ἡ) Ἡ ἐπιθυμία τοῦ τελείου, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ὡραίου, ἥτις οὐδέποτε σχεδόν πληροῦται ἐν τῷ παρόντι βίῳ.

θ) Ἡ συμμαρτυρία τῆς συνειδήσεως ἡμῶν (περί ἧς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις ἠσχολήθημεν), ἡ εἰς τάς ἀναγεγεννημένας ψυχάς ἐντόνως βεβαιοῦσα ὅτι «*εἴμεθα τέκνα Θεοῦ*», προωρισμένα διά τήν αἰωνιότητα (*πρός Ρωμ.* η΄ 16).

ι) Ἡ ἔννοια τοῦ ὁσίου βίου καί ἡ ὑπό πολλῶν διαβίωσίς του (διά τῆς ὑποβολῆς τοῦ σώματος καί εἰς σκληράς θυσίας καί στερήσεις), ἡ ἐπιβληθεῖσα εἰς τάς συνειδήσεις τῶν λαῶν ἀπό τῆς ἀρχαιότητος καί μέχρι σήμερον, ἔστω καί ὡς ἐξαίρεσις, καί ἐκτιμώμενη παρ' αὐτῶν τῶν ἀγρίων, καί ἡ ἐν συνδυασμῷ πρός τήν ἔννοιαν ταύτην λατρεία ὑπερβατικοῦ θεοῦ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τῆς γῆς. Ὀρθῶς δέ τονίζει καί ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματί του, σελ. 203 - 210, ὅτι ἡ λατρεία ὑπερβατικοῦ θεοῦ -καί δή τοῦ ἀληθινοῦ- καί ὁ ὅσιος βίος μεταρσιοῦν τόν ἄνθρωπον, τόν ἀνυψοῦν εἰς τόν οὐρανόν.., τόν ἁγιάζουν, τόν καθιστοῦν τέκνον Θεοῦ (*Ἰωάν.* α΄ 12), τόν ἐξομοιώνουν, κατά χάριν, πρός τόν Θεόν (*Α΄ Ἰωάν.* γ΄ 2 κ.ἄ.).

ια) Ὁ κοινωνικός βίος τοῦ ἀνθρώπου, δι' οὗ οὗτος ἐνεφάνισεν ἔστω καί μεμονωμένας μορφάς τελειότητος καί ἐπραγματοποίησε τά θαύματα τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας καί δή τῆς θρησκείας, καί ὅστις ὄχι μόνον δέν ἀποτελεῖ ἐνστικτώδη μηχανισμόν (οἷος ὁ τῶν ὁμαδικῶς ζώντων ζώων), ἀλλ' ἔχων προδήλως ὡς γενεσιουργόν λόγον τό κοινόν συμφέρον, ἀναντιρρήτως συνέστη καί διατηρεῖται διά τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Συνειδητή ὅμως ἠθική καί αρετή εἶναι ἔννοιαι ἀκατάληπτοι δι' ὅν μετά τόν θάνατον ἀφανιζόμενον.

Καί ιβ) Ὁ ὑπό τῆς θείας προνοίας ἀναμφισβήτητος προορισμός ἀτόμων (*πρός Ρωμ.* η΄ 18 κ.ἄ.) καί ἐθνῶν (*Πράξ.* ιζ΄ 26), πρός πραγμάτωσιν, ἐν ὡρισμένοις μάλιστα καί προπεφητευμένοις ὑπό τοῦ Θεοῦ καιροῖς, εἰδικοῦ καί ὑπερκοσμίου σκοποῦ καί ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ (ὁρισθέντος ὑπό τοῦ Θεοῦ από καταβολῆς κόσμου), ἤτοι πρός σχηματισμόν ἐν μέν τῇ παρούσῃ ζωῇ μιᾶς πανανθρωπίνης κοινωνίας, ἡνωμένης ἐν μιᾷ πίστει πρός τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν, ἐν μιᾷ καρδίᾳ καί ψυχῇ (*Πράξ.* δ΄ 32 κ.ἄ.), διά νά ἔλθῃ ἡ «*Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ἐπί τῆς Γῆς*» (*Ματθ.* στ' 10) καί γίνῃ τό ἅγιον θέλημά Του καί ἐπί τῆς γῆς ὡς γίνεται καί ἐν τῷ Οὐρανῷ (αὐτόθι)· ἐν δέ τῇ αἰωνίᾳ... (*ἐν τῇ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, Ματθ.* ε΄ 19 κ.ἄ.), ἵνα γίνουν

πάντα τά ἔθνη «*σύσσωμα καί συμμέτοχα καί συγκληρονόμα τῆς αἰωνίας δόξης τοῦ θεανθρώπου καί παμβασιλέως Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ*» (*πρός Ἐφεσ.* γ΄ 6). Ὁ ειδικός οὗτος προορισμός τῶν ἐθνῶν εἶναι περισσότερον ἔκδηλος ἐν τῇ διαμορφώσει ἀλλά καί τῇ ἱστορικῇ ἰδίᾳ ὁράσει τριῶν κυρίως ἐθνῶν, τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ καί τοῦ Ρωμαϊκοῦ, ἥτις σαφῶς προανηγγέλθη προφητικῶς ὑπό τοῦ Θεοῦ (*Γενέσ.* ΙΒ΄ 1-3, *Δαν.* Β΄ 1-46, Ζ΄ 2-27, Η΄ 3-27 κ.ἄ.),[135]δεδομένου ὅτι τά ἔθνη ταῦτα συνήργησαν, θετικῶς, περισσότερον τῶν λοιπῶν διά τήν ἵδρυσιν τῆς «*Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς*» καί τήν ὁλοκλήρωσιν οὕτω τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Τοιαύτη δέ συμμετοχή εἰς τήν αἰωνίαν δόξαν τοῦ Κυρίου θά ἦτο ἀδύνατος, ἐάν αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων δέν ἦσαν πνευματικαί-ἄφθαρτοι ὑποστάσεις, προωρισμέναι, ὁπωσδήποτε, διά τήν αἰωνιότητα, εἴτε πρός ζωήν αἰώνιον, ἤ (καί δυστυχῶς διά πολλούς) καί πρός κόλασιν αἰώνιον (*Ματθ.* κε΄ 46 κ.ἄ.).[136] Πάντες λοιπόν οἱ ἠθικοί καί πνευματικοί οὗτοι λόγοι, ἐν συνδυασμῷ καί πρός τάς λοιπάς προαναπτυχθεῖσας ἐπιστημονικάς καί φιλοσοφικάς μαρτυρίας, ἐπιβεβαιοῦν ἀπολύτως, τήν καί ἄλλως, πολυτρόπως ἀποδειχθεῖσαν ἀλήθειαν. Τήν ἰδιαιτέραν πνευματικήν ὑπόστασιν ἀλλά καί τήν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς[137].

---

[135]Πρβλ. καί Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 71 καί βιβλ. ἐνταῦθα.

[136] Περί τῶν φιλοσοφικῶν τούτων μαρτυριῶν ἰδέ Ἁγ. Νεκταρίου μνημ. ἔργ., σελ. 191-229.

[137] Διά τούς πιστεύοντας εἰς τήν φύσει καί οὐσίᾳ θεότητα τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ εἶναι ἐπαρκής βεβαίως ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί μόνη ἡ σχετική διδασκαλία του Κυρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΨΥΧΗ, ΚΑΤΑ τήν ΑΓΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ καί τούς ΑΓΙΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, καί ΑΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΚΑΚΟΔΟΞΙΑΙ καί ΠΛΑΝΑΙ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ καί ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΥ

α) Ἡ γένεσις τῆς ψυχῆς

Σαφεῖς ἀναντιρρήτως καί κατηγορηματικαί εἶναι καί αἱ περί ψυχῆς μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς, ὡς καί ἡ διάκρισις ἥν ποιεῖται αὕτη μεταξύ τῶν ψυχῶν τῶν ζώων καί τῆς ἀνθρωπίνης. Οὕτω προκειμένου μέν περί τῶν ψυχῶν τῶν ζῴων τονίζεται ρητῶς. «*Καί εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τά ὕδατα ἑρπετά ψυχῶν ζωσῶν καί πετεινά πετόμενα ἐπί τῆς γῆς... Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τά κήτη τά μεγάλα καί πᾶσαν ψυχήν ζώων ἑρπετῶν, ἅ ἐξήγαγε τά ὕδατα κατά τά γένη αὐτῶν καί πᾶν πετεινόν πτερωτόν κατά γένος*» (*Γενέσ.* Α΄ 20-23). Καί ἐν συνεχείᾳ: «*Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ πᾶσαν ψυχήν ζῶσαν κατά γένος, τετράποδα καί ἑρπετά καί θηρία τῆς γῆς κατά γένος*» (αὐτ. § 24 ἑξ.).

Προκειμένου ὅμως περί τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ προτάσσεται ἡ πρόθεσις, ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ ὅπως δημιουργήσῃ αὐτόν κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσίν Του (αὐτ. § 26), εὐθύς μέν ἀκολούθως τονίζεται: «*Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν*[138]*, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς*». Ἐν δέ τῷ ἑπομένῳ κεφ. Β' § 7 διευκρινίζεται: «...*Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χοῦν λαβών ἀπό τῆς γῆς, καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν*».

---

[138] Τό χωρίον «*ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν*» ἀνάγεται εἰς τήν πρόθεσιν-τήν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς ρητῶς ἐν συνεχεία διευκρινίζεται, ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη μόνον «*κατ' εἰκόνα*» τοῦ Θεοῦ, ἡ δέ ἐξομοίωσις ἐπακολουθεῖ, ὅταν ἐλευθέρως συνεργήσωμεν καί ἡμεῖς διά τήν ἠθικήν τελείωσιν ἡμῶν, ἐν -«ὀρθῇ βεβαίως πίστει» πρός τόν «*ἀληθινόν Θεόν*». Πρβλ. Μεγ. Βασιλ. *Λογ.* Α΄, Ἑ. Π. Migne, τ. 30, σ. 29. «*Ἡ βουλή δύο εἶχε, κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν ἡ δέ δημιουργία τό ἓν ἔχει μόνον, τό κατ' εἰκόνα. Μή ἄλλως ἠβουλήθη καί ἄλλως μετεβουλεύσατο;... Τό μέν γάρ κατ' εἰκόνα φύσει δέδοται ἡμῖν, καί ἀμετάβλητον ἐξ ἀρχῆς... τό δέ καθ' ὁμοίωσιν ἐκ προαιρέσεως καί οἴκοθεν κατορθοῦμεν ὕστερον*». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνει καί ὁ Ἅγ. Γρηγόρ. Νύσσης (Ἑ. Π. Migne, τ. 44, σ. 272), δι' ὅ καί ἐν τῇ Κ.Δ. προσετέθησαν: «*Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι...*» (*Ματθ.* ε΄ 48). «*Θεοί ἐστε*» - νά γίνητε (Ἰωαν. ι΄ 34). «...*Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι*» (*Ἰωάν.* α΄ 12). «*Ἅγιοι γίνεσθε*» (*Α΄ Πέτρ.* α΄ 16). «*Ἵνα διά τούτων γίνησθε θείας κοινωνοί φύσεως*» (Β΄ ἰδίου, α΄ 4).

Ἐκ τῆς ἁπλῆς ὅθεν ἀναγνώσεως τῶν χωρίων τούτων βεβαιοῦται σαφῶς τό ἀγεφύρωτον χάσμα μεταξύ τῶν ψυχῶν τῶν ζῴων καί τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνῶ δηλαδή πάντα τά λοιπά ἔμψυχα ὄντα ἐξήχθησαν ὡς «*ψυχαί ζῶσαι*» ἐκ τῶν ὑδάτων καί τῆς ξηρᾶς διά τῶν προσταγμάτων «*ἐξαγαγέτω...*» -καί ἑπομένως αἱ ὑποστάσεις αὐτῶν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ὑλικαί- ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον ἐπλάσθη καί κατά τό σῶμα ἀμέσως ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ (ἐδημιουργήθη δηλαδή κατ' ἐξιδιασμένον καί ὅλως τιμητικόν τρόπον), ἀλλ' ἐγένετο καί «*ψυχή ζῶσα*» -χωρίς νά ἐξαχθῇ οὔτε ἐκ τῶν ὑδάτων, μήτε ἐκ τῆς γῆς[139]- «*κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*», κατόπιν τοῦ ἐμφυσήματος ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ τῆς «*πνοῆς τῆς ζωῆς*».

Διά τῶν δύο λοιπόν τούτων διακρίσεων, τῆς ἐξιδιασμένης δηλαδή ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργίας τοῦ σώματος καί τῆς διά τοῦ θείου ἐμφυσήματος δημιουργίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐχωρίσθη ὁ ἄνθρωπος ἀποτόμως καί δι' ἀγεφυρώτου χάσματος ἀπό τοῦ συνόλου τῶν ἐμψύχων ὄντων κατά τό σῶμα, ἰδίᾳ ὅμως κατά τήν ψυχήν, τό χάσμα δέ τοῦτο ρητῶς διακηρύσσεται ἐν τῇ Γραφῇ ἀφ' ἑνός μέν διά τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ζῴων ὡς «*λαχάνων*» δοθέντων ὑπό τήν ἐξουσίαν (ὡρισμένων δ' ἐξ αὐτῶν καί πρός βρῶσιν) τοῦ ἀνθρώπου (*Γενέσ.* Θ΄ 2-3), προσέτι δέ καί διά τῆς διευκρινίσεως ὅτι αἱ ψυχαί τῶν ζώων εἶναι ἁπλῶς τό αἷμα αὐτῶν (*Λευϊτ.* ΙΖ΄ 11 κ.ἄ.). Διότι, ὡς βεβαιοῖ ἤδη καί ἡ ἐπιστήμη, καί τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διαπεπλασμένον κατά τρόπον ὅλως προνομιακόν, ἵνα δύναται νά ἐξυπηρετῇ τόν ὕψιστον σκοπόν, δι' ὅν ἐδημιουργήθη, τῆς «*κατά χάριν δηλαδή θεώσεως*». Ἐπίσης τό αἷμα του βασικῶς διαφέρει τοῦ αἵματος ὅλων τῶν αἱματοφόρων ζῴων, ὡς καί τοῦ τόσον ὑμνηθέντος πιθήκου, ἐξ οὗ πολλοί τῶν συνανθρώπων ἐπεθύμησαν νά κατάγωνται. Τέλος, καί τό γάλα τῆς γυναικός διαφέρει τοῦ γάλακτος ὅλων τῶν γαλακτοφόρων ζῴων, ἰδίως ὅμως ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή ἐδημιουργήθη διά τοῦ θείου ἐμφυσήματος ἰδιαιτέρα πνευματική ὑπόστασις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, «*κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*». Ὑπόστασις ἐνσυνείδητος, λογική καί ἐλευθέρα, ἄφθαρτος ὁ ὡς ἐκ τούτου καί φύσει ἀθάνατος-ἀδιάλυτος, ὡς ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀναπτύξωμεν. Ὑπέροχοι δ' ἀληθῶς εἶναι καί ἐν προκειμένῳ αἱ σχετικαί γνῶμαι τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν.

Οὕτω, καί περί τῆς ἐννοίας, κατ' ἀρχήν, τοῦ θείου ἐμφυσήματος (ὅπερ κατά τήν ὁμόφωνον γνώμην τῶν ἁγίων πατέρων δέν

[139] Καί αἱ ψυχαί τῶν ζώων δέν ἐξήχθησαν βεβαίως ἐκ τῶν ὑδάτων καί τῆς γῆς τυχαίως ἤ διότι τά ὕδατα καί ἡ γῆ εἶχον τήν πρός τοῦτο δύναμιν, κατά τήν ὑλιστικήν θεωρίαν τῆς «*αὐτομάτου γενέσεως*», ἀλλά κατόπιν τῶν παντοδυνάμων προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ.

ἐγένετο αὐτό τοῦτο ψυχή, ἀλλά ψυχήν ἐδημιούργησεν) ὁ ἱερός Θεοδώρητος γράφει:

«*Κἀκεῖνο δέ χρή συνιδεῖν, ὅτι δεῖ πρότερον νοῆσαι πνεύμονα καί τούς συνθλίβοντας τοῦτον μῦς καί συστέλλοντας καί τήν συμπεφυκυῖαν ἀρτηρίαν τῷ πνεύμονι καί ὑπερῴαν καί στόμα, εἰθ' οὕτω δέξασθαι τό ἐμφύσημα. Εἰ δέ τό θεῖον ἀσώματον, θεοπρεπῶς ἄρα καί τό ἐμφύσημα θεωρητέον*».[140]

Ἐπίσης ὁ Διόδωρος: «*Ὑπέβαλον ἔνιοι κακῶς τό ἐμφύσημα τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι ψυχήν ἀθάνατον, τοῦ Μωϋσέως οὐκ εἰρηκότος ὅτι τό ἐμφύσημα γέγονε ψυχή, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεός μέν ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου πνοήν ζωῆς, ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν, ὡς τῆς πνοῆς τῆς ζωτικῆς, τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδάμ ἐμφυσηθείσης, τόν ἄνθρωπον ἀπεργασαμένης ζῷον λογικόν, ἐκ θνητοῦ σώματος καί ψυχῆς ἀθανάτου συνεστηκός*[141]».

Ὡσαύτως ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἐν τῇ ΙΘ΄ ὁμιλίᾳ του εἰς τήν Γένεσιν: «*Καί ἐνεφύσησέ φησι (ἡ Γραφή) εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς. Ζωτικήν φησιν ἐνέργειαν τό ἐμφύσημα ἐχαρίσατο τῷ ἐκ γῆς πλασθέντι καί τοῦτο ἐγένετο σύστασις τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Ἐπήγαγε γοῦν. Καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν. Ἐκεῖνος ὁ πλασθείς, ὁ ἀπό χοός, δεξάμενος τό ἐμφύσημα, τήν πνοήν τῆς ζωῆς, ἐγένετό φησιν, εἰς ψυχήν ζῶσαν... ὥστε τό πᾶν καί εἰς τιμήν ἀγαγόν ἐκεῖνό ἐστι τό παρά Θεοῦ γεγονός εἰς αὐτόν ἐμφύσημα*».

Ὁμοίως ὁ ἱερός Φώτιος ἑρμηνεύων τήν Η΄ ὁμιλίαν τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου προσθέτει: «*Συνοπτικῷ γάρ τύπῳ... κατά τήν ἰδέαν ταύτην συνδιαποικίλλεσθαι ποιεῖ· διό κἀνταῦθα πνοήν εἰπών, ὅ τήν δημιουργικήν ἰσχύν ἐπεῖχε τῆς ψυχῆς... συνοπτικῶς ἀπεφήνατο διαπλούμενος δι' ἄν τῷ νοήματι ἐφῇ: ἥτις τήν νοεράν ἐδημιούργησε καί παρήγαγε κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*».[142]

Ἐν τῇ βίβλῳ, τέλος, τοῦ Ἁγίου πατρός Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου (σ. 259, ἐκδ. Βενετ. 1777) ἀναφέρονται τά ἀκόλουθα, προδήλως ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «...*Πολλοί ἐνόμισαν ὅτι τό ἐμφύσημα αὐτό ἦν ἡ ψυχή καί ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ μετεδόθη αὕτη, ὅπερ οὐκ ἐστι. Εἰ γάρ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχή, οὐκ ἐχρῆν ἐν τῷ μέν εἶναι σοφήν, ἄλλῳ δέ μωράν, οὐδέ ἐν τῷ μέν εἶναι δικαίαν, ἐν ἑτέρῳ δέ ἄδικον. Ἡ γάρ οὐσία τοῦ Θεοῦ οὐ μερίζεται, οὐδέ ἀλλοιοῦται. Τί οὖν ἐστι τό ἐμφύσημα; Ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*

[140] Πρβλ. Κ. Νεστορίδου μνημ. ἔργ., σελ. 110 καί βιβλ. αὐτ.

[141] Πρβλ. ἰδίου αὐτόθι καί βιβλ. αὐτ.

[142] Φωτ. Ἀμφιλ., σ. 65, ἐκδ. Οἰκονομ., πρβλ. καί σελ. 229.

ἐνέργειά ἐστι. Ὥσπερ γάρ ὁ Σωτήρ ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων καί εἶπε, «λάβετε πνεῦμα ἅγιον», οὕτω τό ἐμφύσημα τό θεῖον ἀνθρωπίνως ἀκούομεν, θεοπρεπῶς δέ νοοῦμεν. Τοῦτο τό πνεῦμα προελθόν οὐκ αὐτό γέγονε ψυχή, ἀλλά ψυχήν ἐδημιούργησεν».[143] Ταῦτα περί τῆς ἐννοίας τοῦ θείου ἐμφυσήματος. Προκειμένου δέ περί τοῦ τρόπου καθ' ὅν ὁ ἄνθρωπος ἐξεικονίζει τόν Θεόν, θά ἀσχοληθῶ μέν ἐν τῇ συνεχείᾳ.

Ἀλλά καί διά τόν χρόνον τῆς δημιουργίας τῶν ψυχῶν τῶν πρωτοπλάστων κατηγορηματικῶς οἱ ἅγιοι πατέρες ἀπεφάνθησαν ὅτι δέν προηγεῖται οὗτος οὐδ' ἕπεται τοῦ χρόνου τῆς δημιουργίας τῶν σωμάτων αὐτῶν. Δέν ἐδημιουργήθησαν δηλαδή προηγουμένως τά σώματα τῶν πρωτοπλάστων καί ἀκολούθως ἐγένετο ἡ δημιουργία καί ἡ ἔνθεσις ἐν αὐτοῖς τῆς ψυχῆς, οὐδέ προϋπῆρξεν ὡσαύτως ἡ ψυχή τοῦ σώματος αὐτῶν, ὡς ἐφρόνει ὁ Πλάτων καί ἄλλοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, κατά τά προεκτεθέντα, ἐπίσης δέ καί ὁ Πλωτίνος, ὁ Φίλων, οἱ Ἐσσαῖοι, οἱ Μαρκιωνίται καί ὁ Ὠριγένης. Καί περί τούτου ὁ μέν Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης γράφει (ὡς καί ἐν τῇ ὑποσ. 1 τῆς σελ. 67 εἴπομεν) ὅτι, «*ἐν τῇ καθ' ἕκαστον δημιουργίᾳ, μή προτιθέναι τοῦ ἑτέρου ἕτερον, μήτε πρό τοῦ σώματος τήν ψυχήν, μήτε τό ἔμπαλιν*». Ἐπίσης, καί ὡς ἀναφέρει καί ὁ καθηγητής Κ. Νεστορίδης, ἐν σελ. 108-109 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του (παραθέτων ἐν ὑποσ. καί σχετ. βιβλιογραφίαν) καί ἡ Ε΄ Οἰκουμ. Σύνοδος καταδικάσασα τήν αἱρετικήν διδασκαλίαν τῆς προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν, ἀπεδέχθη «*τήν ψυχήν συνδημιουργηθῆναι τῷ σώματι καί οὐ τό μέν πρότερον τό δ' ὕστερον...*».[144] Ὁ ἱερός Θεοδώρητος γράφει, ὡσαύτως, ὅτι «*ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι ἡ ψυχή ἐγένετο συγχρόνως τῷ σώματι. Ἐντεῦθεν ὅμως οὐ συμπεραίνει ὅτι ἡ ψυχή λαμβάνει τήν ὕπαρξιν αὐτῆς ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἐξ ἧς ἐπλάσθη τό σῶμα, ἀλλ' ὅτι τῇ θελήσει τοῦ δημιουργοῦ ἐμψυχοῦται ἅμα τῇ πλάσει αὐτοῦ*». Καί τέλος, ὁ ἀοίδιμος Θεόφιλος Καμπανίας, ἐν τῷ «*Ταμείῳ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως*» (σ. 207, ἐκδ. Τριπολ. 1860), ἐπαναλαμβάνει ὅτι, «*δέν προϋπάρχει τοῦ σώματος ἡ ψυχή..., ἀλλ' ὥσπερ ἀπό συγκρούσεως σιδήρου καί λίθου γίνεται πῦρ, οὕτως (προκειμένου βεβαίως περί τῶν γεννηθέντων καί γεννωμένων μετά τούς πρωτοπλάστους) ἀπό ἀνδρός καί γυναικός γίνεται σῶμα καί*

[143] Ἐάν ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἦτο μέρος τῆς ἀπείρου οὐσίας τοῦ Θεοῦ, θά εἶχε καί αὕτη πάσας τάς ἰδιότητάς Του. Θά ἦτο δηλαδή πάνσοφος, παντοδύναμος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος κ.λπ.

[144] Πρβλ. καί ἀοιδίμου Καθ. Π. Τρεμπέλα «*Δογματ.*» τ. Α΄, σελ. 479, ὡς και μακαριστοῦ Ἰωαν. Καρμίρη «*Τά Δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*», τ. Α΄, σελ. 178.

εὐθύς ἡ ψυχή ἀρρήτῳ λόγῳ συντρέχει, καθώς καί ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία δοξάζει, ὅτι τό σῶμα καί ἡ ψυχή συνδημιουργεῖται».[145]

Τοιουτοτρόπως καθολική καί ὁμόφωνος ὑπῆρξεν ἡ γνώμη τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καί περί τῆς συγχρόνου ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργίας τῶν σωμάτων καί τῶν ψυχῶν οὐ μόνον τῶν πρωτοπλάστων, ἀλλά καί πάντων τῶν μεταγενεστέρων ἀνθρώπων, ἐκ τούτου δέ κατεδικάσθη καί ἡ ἀποκληθεῖσα θεωρία τῆς «μεταφυτεύσεως» καί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (τῆς μεταδόσεως δηλαδή ταύτης διά τοῦ σπέρματος) ὅπως καί ἡ θεωρία τῆς προϋπάρξεως αὐτῆς ὑπό τῆς Ε΄ Οἰκουμ. Συνόδου, καθά ἀναφέρει καί ὁ Ἅγ. Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ περί «*Ἀθανασίας ψυχῆς...*» συγγράμματι του, σελ. 23. Καί περί τῆς θεωρίας ταύτης, πλήν τῶν ὡς ἀνωτέρω ὑπό τοῦ ἱ. Θεοδωρήτου ἀναφερομένων, καί ὁ ἱερός Θεοτόκης ἐν τῷ Κυριακοδρομίῳ τοῦ (τ. Β΄, σ. 237, πρβλ. καί ἰδίου αὐτ., τ. Α΄ , σ. 7) γράφει: «*Καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν. Ὁ Θεός οὐδέ πνεύμονας ἔχει, οὐδέ στόμα, οὐδέ χείλη ἵνα φυσήσῃ, ἀλλά... ἵνα διδάξῃ ὅτι ἡ ψυχή οὐκ ἔστι σῶμα ὑλικόν, ἀλλ' οὐσία ἄϋλος, ἔλαβε τήν λέξιν ἐνεφύσησε... Καί εἰς μέν τό πρόσωπον τῶν πρωτοπλάστων τότε ἐμφυσήσας ὁ Θεός ἔπλασε τήν ψυχήν αὐτῶν. Νῦν δέ παντός ἀνθρώπου τήν ψυχήν πλάττει, ὡς Αὐτός εἶδεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ*»[146].

Ἐπίσης ἐν τῇ Δογματ. τοῦ Ἀρχιμ. Ἀντωνίου, πρυτάνεως τῆς Θεολογ. Ἀκαδημίας τοῦ Κιέβου, σελ. 172, ἀναφέρονται σχετικῶς τά ἀκόλουθα: «Ἡ καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδίως ὁ Θεός ποιεῖ... β) τήν ψυχήν. Διότι ὁ Ἐκκλησιαστής λέγει: Τό πνεῦμα ἐπιστρέφει πρός τόν Θεόν, ὅς δέδωκεν αὐτό (12, 7)· ὁ προφήτης Ἠσαΐας ἐπίσης μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Θεός δίδωσι «*πνοήν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς (τῆς γῆς) καί πνεῦμα τοῖς πατοῦν αὐτήν*» (42, 5). Καί αὐτός ὁ Θεός διά τοῦ αὐτοῦ λέγει: «*Πνεῦμα γάρ παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται καί πνοήν πᾶσαν ἐγώ ἐποίησα*» (57, 16). Καί ὁ προφήτης Ζαχαρίας: «*Κύριος ἐκτείνων οὐρανόν καί θεμελιῶν γῆν καί πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν*

---

[145] Συμφώνους γνώμας τοῦ Ἁγ. Ἰωαν. τοῦ Δαμασκηνοῦ («*Ἔκθεσις Ὀρθοδόξου Πίστεως*», κεφ. 26) καί Νικήτα Στηθάτου, περί ταυτοχρόνου δημιουργίας τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς τῶν πρωτοπλάστων, ἰδέ εἰς Δημ. Τσάμη «*Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου...*», σελ. 36-37 καί βιβλ. αὐτόθι.

[146] Πρβλ. Ἁγ. Ἀθανασίου (τοῦ Μεγ.), μακ. Πρωτ. Ἰωαν. Ρωμανίδου «*Τό προπατορικόν ἁμάρτημα*», σελ. 146, ὑποσ. 4 «*...Ὁ Πρωτόπλαστος ἐκ γῆς γέγονεν... Καί ἡ χείρ ἡ πλάσασα τόν Ἀδάμ, αὕτη καί νῦν καί ἀεί τούς μετ' ἐκεῖνον πλάσσει καί διασυνίστησι*». (Ἑ. Π. Μ. τ. 25, σ. 429).

αὐτῷ» (12, 1). Ὁ δέ ἀπόστολος Παῦλος καλεῖ τόν Θεόν «*πατέρα τῶν πνευμάτων* (*Ἑβρ.* ιβ΄ 9)».

Ὡσαύτως ἐν τῇ Δογματ. τοῦ Ἁγίου Ἀθαν. Παρίου, κεφ. η΄, σελ. 265 προστίθενται: «...*Οὕτω καί τήν ψυχήν διά τοῦ θείου Αὐτοῦ ἐμφυσήματος κτίσας εἰς τό... σῶμα φέρων ἐνῴκησε... Οὕτω καί νῦν καί ἀεί ἔκτοτε γίνεται, τοῦτο ἔτι μετά τό διοργανωθῆναι καί μορφωθῆναι εἰς εἶδος σώματος, οἷόν τινα πηλόν, ἐν τῇ τῆς γυναικός μήτρᾳ τόν τοῦ ἄρρενος θορόν, εἰσάγεται θεόθεν αὐτίκα κτιζομένη ἑκάστη λογική ψυχή... Ἀνατρέπει δέ τό θεῖον τοῦτο τῆς πίστεως ἡμῶν δόγμα τήν τῶν Πυθαγορικῶν καί Πλατωνικῶν μυθευομένην τῶν ψυχῶν προΰπαρξιν... Ἀνατρέπει προσέτι καί τήν κακίστην ἐκείνην δόξαν (*σ.σ.: τῆς θεωρίας τῆς «μεταφυτεύσεως»*) ὡς ἄρα παρά τοῦ πατρός, ἤτοι τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἀνθρωπίνη ὑπάρχει ψυχή, ὡς δῆθεν ἔμψυχον τό σπέρμα παράγοντος, ὅπερ ἄτοπον. Ἄψυχον γάρ ἐκεῖνο, ἅτε ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἀψύχων ὄντων ἔχον τήν σύστασιν. Ἔνθεν τοι τό μέν σῶμα κατά διαδοχήν οἷόν τι γίνεσθαι καί ἄλογον τῇ προόδῳ... Τήν δέ λογικήν ψυχήν καί ἀσώματον... ἐκ τοῦ τά πάντα πληροῦντος καί περιέχοντος Λόγου παράγεσθαι καί κτίζεσθαι ὁμοῦ*».

Ὁμοίως ὁ Ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ἀποδέχεται τήν συνεχῆ δημιουργίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του, σ. 172, ὡς καί ἐν τῷ συγγράμματί του «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 19-25, παραθέτων καί σχετικήν βιβλιογραφίαν.

Τέλος, ἐν τῇ Δογματ. Χρ. Ἀνδρούτσου, σελ. 135-136, προστίθενται τά ἑξῆς: «...*Ἡ δέ θεωρία τῆς δημιουργίας (τῆς ψυχῆς) ἐξαίρει τήν ὑπεροχήν τοῦ ἀνθρώπου. Πλεῖστα δέ χωρία τῆς Γραφῆς φαίνονται συνηγοροῦντα ἐμμέσως ὑπέρ τῆς ἀμέσου δημιουργίας τῶν ψυχῶν (Ψαλμ. ΛΒ΄ 15, Ζαχαρ. ΙΒ΄ Ι΄, Μακαβ. Β΄ 7, 22, 23). Ἀλλά καί ἡ θεωρία αὐτή εἶναι μονομερής. Ἴδια δέ κατ' αὐτήν ἡ ἁμαρτία παρίσταται ἑδρεύουσα ἐν τῷ σώματι... ὅπερ οὔτε πρός τήν Γραφήν συνάδει, οὔτε ἄλλως εἶναι παραδεκτόν. Ἡ ὀρθή περί τῆς ἀρχῆς τῶν ψυχῶν θεωρία κεῖται μᾶλλον ἐν τῇ συνάψει τῆς δημιουργίας καί τῆς μεταφυτεύσεως, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά ᾖ προϊόν θείας καί ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, τῆς δημιουργικῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως συνεργούσης ἐν τῇ γεννήσει ἑκάστου*».

Καί εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι ἡ τελευταία αὕτη γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου ἐπιφέρει μεταβολήν εἰς τήν καθολικήν, γνώμην τῆς Ἐκκλησίας περί τῆς συνεχοῦς ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργίας καί τῶν μετά τούς πρωτοπλάστους ἀνθρωπίνων ψυχῶν, πρός ἐξεύρεσιν ὅμως καί τῆς ἐν προκειμένῳ πλήρους ἀληθείας, μή καθο-

ρισθείσης δογματικῶς ὑπό τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τά μέγιστα συντελεῖ φρονοῦμε, ἡ σχετική γνώμη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔχουσα οὕτω. «*Διττήν, ἔγω γε, οἶμαι τήν δύναμιν τῆς ψυχῆς εἶναι, μιᾶς καί τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης· τήν μέν τοῦ σώματος ζωτικήν, τήν δέ ἑτέραν θεωρητικήν τῶν ὄντων, ἥν δή καί νοεράν ὀνομάζομεν, ἐπειδή συγκέκραται τῷ σώματι ἡ ψυχή*».[147] Καί ἀληθῶς. Βεβαιωθέντος ἤδη καί ὑπό τῆς Ἐπιστήμης ὅτι κληρονομοῦνται ὑπό τῶν τέκνων ὡρισμέναι ψυχικαί ἰδιότητες-στίγματα καί προδιαθέσεις τῶν γονέων ἤ καί τῶν προγόνων (ἐνῶ τό σπερματοζωάριον τοῦ ἀνδρός καί τό ᾠάριον τῆς γυναικός εἶναι τελείως ὑλικά...), ὀφείλομεν νά δεχθῶμεν ὅτι μεταβιβάζεται δι' αὐτῶν εἰς τούς ἐπιγενομένους, δυνάμει τοῦ ἀρχικοῦ θείου προστάγματος «*αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε...*» (*Γενέσ.* Α΄ 29), ἀφ' ἑνός μέν ἡ δύναμις-ἐντελέχεια τῆς ὑπ' αὐτῶν καί δι' ὡρισμένων διχοτομήσεων, πολλαπλασιασμῶν, διαμορφώσεως τοῦ ὑλικοῦ ἡμῶν σώματος, συνάμα ὅμως καί αἱ κατώτεραι ἰδιότητες τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς αἱ συνυφασμέναι μέ τάς σωματικάς λειτουργίας. Διά τῶν ψυχικῶν τούτων ἰδιοτήτων ἐπροικίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ καί τά ζῶα, καί δή τά ἀνώτερα, κατά τό μέτρον, ἕκαστον, τῆς βουλῆς Αὐτοῦ, πρός ἐπιτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν. Ὡς γνωστόν δέ μεταβιβάζονται αὗται διά μόνων τῶν ὑλικῶν αὐτῶν σπερμάτων καί τῶν διαφόρων, εἰς ἕκαστον γένος, συστημάτων ἤ ὀργάνων ἀναπαραγωγῆς. Οὕτω λοιπόν, προδήλως, μεταβιβάζονται καί εἰς τόν ἄνθρωπον καί αἱ κατώτεραι ψυχικαί ἰδιότητες ἀπό τῶν γονέων εἰς τά τέκνα. Καί ἐξηγοῦνται οὕτω πλήρως πᾶσαι αἱ περιπτώσεις τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, τοῦ ἀναμφισβητήτως ὑπάρχοντος καί τεθέντος ἐπίσης ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ πρός ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐπί τῆς γῆς μυστηρίου ἔργου Του, ὡς καί ἡ μεταβίβασις εἰς τούς ἐπιγενομένους ὡρισμένων ψυχικῶν ἰδιοτήτων καί προδιαθέσεων, ἐν αἷς καί τό «προπατορικόν ἁμάρτημα»[148] (*πρός Ρωμ.* ε΄ 12 ἑξ.), ἐνῶ ἡ ψυχή, ὡς πνευματική ὑπερυλική ὑπόστασις, δημιουργεῖται πάντοτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἅμα τῇ ἑνώσει τοῦ σπερματοζωαρίου καί τοῦ ᾠαρίου ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός. Τάς κατωτέρας δέ ταύτας ψυχικάς ἰδιότητας, τάς διά τοῦ σπερματοζωαρίου μεταβιβαζομένας, νοεῖ προδήλως καί

---

[147] Παρά Μιχ. Γλυκᾷ τῷ Κερκυραίῳ, ἐν *Ἱστορ. Χρον. τῆς Κοσμοποιΐας*, σ. 96, ἔκδ. Θεσσαλονίκης, 1858.

[148] Περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καί τῆς περί αὐτοῦ θαυμασίας γνώμης τοῦ Ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὅτι «*...ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις... διά τῆς παρακοῆς τῶν Πρωτοπλάστων καί ἡ ἀρρώστεια αὐτή, μετεδόθη εἰς ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος καί ὡς «ροπή» πρός τήν ἁμαρτίαν*», ἀοιδίμου Πρωτ. Ἰωαν. Ρωμανίδου «*Τό προπατορικόν ἁμάρτημα*», σελ. 141-155 καί βιβλ. αὐτόθι.

ὁ θεῖος Παῦλος ἐν τῇ *πρός Ἑβρ.* ζ΄ 10 ἐπιστολῇ του, γράφων περί τοῦ Λευΐ, ὅτι «*ἦτο ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρός αὐτοῦ Ἀβραάμ 200 περίπου ἔτη πρό τῆς γεννήσεώς του*». Διότι ἔχει καί περί αὐτῶν τελείαν πρόγνωσιν ὁ Θεός. Μεταβιβάζονται δ' αὗται ἀπ' εὐθείας διά τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος μέχρις ἑπτά γενεῶν, διά τοῦ σπερματοζωαρίου καί τοῦ ὠαρίου, ἵνα συνυφανθοῦν μετά τῆς ἅμα τῇ ἑνώσει αὐτῶν ἐν τῇ μήτρᾳ δημιουργουμένης ὑπό τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς ψυχῆς.

Ὅτι δέ καί μετά τούς πρωτοπλάστους ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή δημιουργεῖται μυστηριωδῶς ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός ὑπό τοῦ περιβάλλοντος καί ἐνέχοντος ἡμᾶς Θεοῦ (Πράξ. ιζ΄ 18 κ.ἄ.), δέν ἀποδεικνύεται μόνον ἐκ τῶν προμνησθεισῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς καί τῆς διαπιστώσεως τῆς Ἐπιστήμης ὅτι τόσον τό σπερματοζωάριον τοῦ ἀνδρός ὅσον καί τό ᾠάριον τῆς γυναικός εἶναι ἀπολύτως ὑλικά, στερούμενα νοήσεως καί συνειδέναι. Συνάγεται ὡσαύτως καί ἐκ τῆς θαυμασίας παρατηρήσεως, ἥν ποιεῖται ὁ αὐτός καθηγητής Χρ. Ἀνδροῦτσος ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ, σελ. 135, ἀντικρούων τήν θεωρίαν τῆς «μεταφυτεύσεως», ὅτι δηλαδή α) «*ἡ δύναμις τῆς δημιουργίας πνευματικῶν ψυχῶν ἥκιστα προσήκει εἰς πεπερασμένα ὄντα ὡς ὁ ἄνθρωπος*» καί β) ὅτι «*πάντες οἱ μετά τούς πρωτοπλάστους ἄνθρωποι δέν θά ἐτυγχάνομεν τῆς αὐτῆς ἰδιαιτέρας θείας μερίμνης καί τιμῆς διά τήν δημιουργίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀλλά θά ἐγεννώμεθα ὅπως καί τά ζῶα...*». Τέλος, διακηρύσσεται σαφῶς καί ἐκ τῆς βαθύτατης ἐπιγνώσεως τοῦ σκοποῦ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐπλάσθη ἵνα διαδραματίσῃ, ἀθλῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὑπέροχον ὄντως σκοπόν πνευματικόν, πρός ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὁποίου θά ἦτο προφανῶς ἀνεπαρκής μία τυφλή ἀναπαραγωγική ἐνέργεια, τελούμενη, σχεδόν πάντοτε, ἐν μερικῇ ἤ ὁλικῇ ἀγνοίᾳ τοῦ σκοποῦ δι' ὅν ἐδόθη ὑπό τοῦ Θεοῦ καί ὑπό τό κράτος φυσικῶν ὁρμῶν, ἐν ἁμαρτίᾳ, ὡς ἐπί τό πολύ, ἐκδηλουμένων.

Ἐξ αἰτίας λοιπόν πάντων τούτων, ἔδει ἀπαραιτήτως νά παρεμβαίνῃ ἰδιαιτέρως ὁ Θεός εἰς τήν δημιουργίαν ἑκάστης ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἵνα, σύν τοῖς ἄλλοις, διαχωρίζῃ καί τάς ἰδιαιτέρας πνευματικάς-ψυχικάς διακρίσεις καί διαβαθμίσεις ἡμῶν, τάς ἰδιοφυΐας δηλαδή καί τάς μεγαλοφυΐας, ὡς καί τάς διαφόρους καλλιτεχνικάς καί λοιπάς κλίσεις, ἰατρός ἐξυπηρέτησιν, ἐν πάσῃ ἁρμονίᾳ, ἐν ἀπολύτῳ δικαιοσύνῃ, καί ἐν ἀπερινοήτῳ τελειότητι, θετικῶς καί ἀρνητικῶς, τοῦ ἀσυλλήτου μυστηρίου, τοῦ τελουμένου διά τῆς ἀθλήσεως καί δοκιμασίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Διά τήν συμπλήρωσιν ὡσαύτως, καί ἐν τοῖς ὑπ' Αὐτοῦ «*προωρισμένοις καιροῖς*» (*πρός Ἐφεσ.* α΄ 10 κ.ἄ.), τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προεγνωσμένων,

καί ὡς ἐκ τούτου προωρισμένων ψυχῶν, αἵτινες θά ἀποτελέσωμεν τήν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων (*πρός Ἑβρ.* ιβ΄ 23), ἐν συνεχείᾳ δέ (καί μετά τῶν λοιπῶν πνευμάτων τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου) τήν «*Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν*». Καί τέλος, ἵνα κρινώμεθα ἕκαστος ὅπου ὑπ' Αὐτοῦ τάσσεται πρός ἄθλησιν (*Α΄ πρός Κορ.* α΄ 26, ζ΄ 22-24 κ.ἄ.), διά τόν τρόπον τῆς ἀπαραβιάστου χρήσεως τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας ἡμῶν[149].

Νοεῖται οὕτως ἐπαρκῶς, φρονοῦμεν, κατόπιν τῶν προεκτεθέντων, ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας τῶν ψυχῶν τῶν πρωτοπλάστων ἀλλά καί τῆς ἔκτοτε συνεχοῦς δημιουργίας πάσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως καί ἡ σχέσις τῆς ψυχῆς μετά τοῦ σώματος. Διττήν αὐτή ἔχουσα ἀπ' ἀρχῆς τήν δύναμιν (καί κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον), τήν μέν τοῦ σώματος ζωτικήν, τήν δέ ἑτέραν «*θεωρητικήν τῶν ὄντων*», ἥν καί νοεράν ὀνομάζομεν, «*διήκει* -ὡς γράφει καί ὁ Μιχ. Γλυκᾶς ἐν τῇ χρονικῇ Ἱστορίᾳ του, κεφ. 28, σ. 96, ἐκδ. Θεσ/νίκης, 1858 -*διά παντός τοῦ σώματος καί ἐφάπτεται καταλλήλως παντός μορίου... ἡ δέ λογική αὐτῆς δύναμις καθαπτομένη τοῦ ἐγκεφάλου, δι' αὐτοῦ τοῖς πᾶσιν ἐπιλάμπει καί δείκνυσιν*». Ἐν τοῖς ἑπομένοις, καί ἐν εἰδικῇ παραγράφῳ, θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενῶς περί τῆς «φύσεως» τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι ὅμως πρόδηλον καί ἤδη ὅτι πνευματική αὕτη - ὑπερυλική οὖσα καί, ἐμποτίζουσα, ὡς ἐκ τούτου, τό ὅλον σῶμα, μετέδωκεν ἀπ' ἀρχῆς (διότι οὕτως ἔδοξε τῷ Δημιουργῷ) καί μεταδίδει ἔκτοτε τάς κατωτέρας αὐτῆς ἰδιότητας καί δυνάμεις καί εἰς τά καθαρῶς ὑλικά στοιχεῖα-κύτταρα τοῦ σώματος ἡμῶν, ὥστε νά εἶναι δυνατή ἡ εἰς τούς ἐπιγενομένους μεταβίβασις αὐτῶν διά τῶν σπερμάτων τῆς ἀναπαραγωγῆς. Διά τῶν νοερῶν ὅμως δυνάμεων καί πνευματοβολιῶν αὐτῆς, νά κυριαρχῇ, ἀπολύτως, ὄχι μόνον ἐπί τῶν κατωτέρων αὐτῆς ἰδιοτήτων, δυνάμεων καί ἐκδηλώσεων (ἐν αἷς καί τά αἰσθήματα, οἱ πόνοι τοῦ σώματος κ.ἄ.), ἀλλά καί ἐπί τοῦ ὅλου σώματος-σκηνώματος αὐτῆς μέχρι καί τῶν αὐτομάτων φυσικῶν-ὀργανικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν καί ἀναγκῶν. Καί τότε πραγματοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὁλοκλήρου τόν

[149] Ὡς γράφομεν ὡς ἰδιαιτέρας ἐν προκειμένῃ κλήσεις καί ψυχικάς-πνευματικάς διαβαθμίσεις νοοῦμεν τάς διαφόρους ἰδιοφυΐας, τάς ψυχικάς-πνευματικάς ἱκανότητας καί τάς ἐπαγγελματικάς, τεχνικάς καί καλλιτεχνικάς κ.λπ. κλίσεις, δι' ὧν ἀπό γενετῆς οἱ ἄνθρωποι διακρινόμεθα, καί ὄχι τά «πνευματικά χαρίσματα» τά παρεχόμενα ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (*Α΄ πρός Κορ.* ιβ΄ 1-12). Ταῦτα ἀποτελοῦν εἰδικάς δωρεάς τοῦ ἐν Τριάδι ἀληθινοῦ Θεοῦ μόνον εἰς τούς «ὀρθῶς» πιστεύοντας Αὐτόν ἀλλά καί τηροῦντας τάς ἐντολάς Του (*πρός Ἐφεσ.* δ΄ 7 κ.ἄ.). Ἀφαιρούμενα δέ καί ἐκ τῶν τυχόν ἀπιστούντων ἤ ἁμαρτανόντων καί μετά τήν παροχήν των, δέν ἀποτελοῦν, ἀναντιρρήτως, φυσικάς ἰδιοτήτας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οὐδέ συστατικά τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου.

προορισμόν του. Γίνεται τέκνον Θεοῦ, κατά χάριν (*Ἰωάν.* α΄ 12 κ.ἄ.), μικρός, κατά χάριν, Θεός (*Ἰωάν.* ι΄ 34 κ.ἄ.)[150].

Καθίσταται ὅμως ὅλως πρόδηλον ἐπίσης ἐκ τῶν προαναπτυχθέντων (ὅπως καί ἐκ τῶν ἤδη μνημονευθέντων μόνον χωρίων τῆς Γραφῆς), ὅτι ὁ ἄνθρωπος σύγκειται μόνον ἐκ σώματος καί ψυχῆς. Καί περί τῆς ἀληθείας ταύτης ὑπάρχουν βεβαίως καί ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἐν τῇ συνεχείᾳ θά παραθέσωμεν. Ἤδη ὅμως καλόν θεωροῦμεν νά προσθέσωμεν, ἐν ἄκρᾳ συνόψει, καί τάς ἐν προκειμένῳ σχετικάς γνώμας τῶν ἁγ. Πατέρων (ὡς ἐκτίθενται αὗται ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι τοῦ καθηγητοῦ Κ. Νεστορίδου, σελ. 96 - 97), ὅπως καί ἄλλας τινας συμμαρτυρίας, ἐχούσας ὡς ἑξῆς:

«*Καί πρῶτον ἐν τῇ πρός Διόγνητον ἐπιστολῇ* (εἴτε συνέγραψε ταύτην ὁ ἱερός Ἰουστῖνος, εἴτε ἄλλος τις) *ἀνεφέρεται ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἐκ σώματος καί ψυχῆς», ἡ αὕτη δέ γνώμη ἐπαναλαμβάνεται ὑπό τοῦ ἱεροῦ Ἰουστίνου καί ἐν τῇ «περί ἀναστάσεως»*, κεφ. 8. «*Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἤ τό ἐκ σώματος καί ψυχῆς συνεστώς λογικόν ζῷον;*». Σαφέστατα ἀποφαίνεται ἐπίσης ἐπί τοῦ αὐτοῦ θέματος ὁμοφρόνων ὁ Ἀθηναγόρας («*Περί ἀναστάσεως νεκρῶν*», κεφ. 10). Ὁ Κύριλλος (Ἱεροσολύμων) ὁμοίως γράφει. «*Γνῶθι σ' αὐτόν ὅστις εἰ· ὅτι διπλοῦς ἄνθρωπος καθέστηκας, ἐκ ψυχῆς καί σώματος συγκείμενος*» (*Κατηχ.* Δ΄ 13). Ο Μ. Βασίλειος ἐπίσης (*εἰς Ἡσ.* Α΄ 3) τονίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος «*συνίσταται ἐκ σώματος καί ψυχῆς*», προσθέτων (*Λογ.* Α΄) «*...Γνῶθι σ' αὐτοῦ τήν φύσιν ὅτι θνητόν μέν σου τό σῶμα, ἀθάνατος δ' ἡ ψυχή...Ὑπερόρα σαρκός παρέρχεται γάρ· ἐπιμελοῦ ψυχῆς πράγματος ἀθανάτου... Ἐπειδή ἐπιθυμεῖ ἡ σάρξ κατά τοῦ πνεύματος*[151]*, τό δέ*

---

[150] Διά βαθύτατης οὕτως ἐπιγνώσεως καί τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας νοεῖται ἡ ἔκτασις τῆς εὐθύνης τῶν γονέων ὅπως, πρίν ἔλθουν εἰς σαρκικήν ὁμιλίαν, προσεύχωνται προηγουμένως, ἵνα εὐδοκήσῃ ὁ Θεός εἰς τήν γονιμοποίησιν καταλλήλου (ἤ καταλλήλων) σπερματοζωαρίου, ἐκ τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἑκάστης ἐκσπερματώσεως, ὡς καί μητρικοῦ βεβαίως ὠαρίου, φορέων ἀγαθῶν κληρονομικῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων καί προδιαθέσεων. Προσέτι δέ ἵνα εἶναι οὗτοι ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ ψυχικῇ καί σωματικῇ, διά νά μεταδίδουν διά τῶν σπερμάτων καί τῶν ὠαρίων των ὑγιᾶ στοιχεῖα, δι' ὧν διαμορφοῦται ἡ ἀρχική ζύμη τοῦ ὅλου σώματος καί ἡ ὑποδομή τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διότι, διά νά εἶναι ἄρτια, κατ' ἀρχήν, ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργουμένη ψυχή, ἅμα τῇ ἑνώσει τοῦ σπερματοζωαρίου μετά τοῦ ὠαρίου ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός, ἀνάγκη ὅπως καί τά ὑλικά στοιχεῖα ἐξ ὧν ταῦτα ἀποτελοῦνται, εἶναι ὑγιᾶ καί φορεῖς ἀγαθῶν κατωτέρων ψυχικῶν ἰδιοτήτων κ.λπ., ὅτε εὐδοκῶν ὁ Θεός δημιουργεῖ τάς πρός σωτηρίαν καί δόξαν προεγνωσμένας καί προωρισμένας ψυχάς (*πρός Ρωμ.* Η΄ 28-33 καί Θ΄ 23). Ἄλλως, ἐάν δηλαδή ταῦτα εἶναι φορεῖς στοιχείων καί ψυχικῶν ἰδιοτήτων νοσηρῶν, ἐξ αἰτίας νοσημάτων τῶν γονέων ψυχικῶν ἤ σωματικῶν (καί δή συφλίδος κ.ἄ.), δι' ὧν διαμορφοῦται ἀπ' ἀρχῆς ἀνάπηρον ἤ ἀτελές σῶμα, τότε κατ' ἀνάγκην καί ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργουμένη ψυχή εἶναι ἀπό γενετῆς ἀνάπηρος ἤ βεβαρυμένη μέ ἀνιάτους νοσηράς προδιαθέσεις καί ὡς ἐκ τούτου «*προεγνωσμένη καί προωρισμένη εἰς ἀπώλειαν*». Καί τήν σχετικήν εὐθύνην ἔχουν ἐξ ὁλοκλήρου οἱ γονεῖς, ἀλλά καί οἱ πνευματικοί αὐτῶν ἄρχοντες, ὅταν δέν ἐμερίμνησαν διά τόν διαφωτισμόν αὐτῶν.

[151] Πνεῦμα ἐν προκειμένῳ νοεῖ ἀναντιρρήτως ὁ ἅγ. πατήρ τήν ψυχήν, ὅπως καί ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ἐν τῇ *πρός Γαλάτ.* ε΄ 17. Καί εἰς πολλά ὅμως ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς, αἱ ἔννοιαι

πνεῦμα κατά τῆς σαρκός. Ταῦτα δέ ἀντίκειται ἀλλήλοις... Σώματος γάρ εὐπαθοῦντος... ἀνάγκη ἀδρανῆ καί ἄτονον εἶναι πρός τάς οἰκείας ἐνεργείας τόν νοῦν. Ψυχῆς δέ εὐεκτούσης καί διά τῆς τῶν ἀγαθῶν μελέτης ὑψουμένης, ἑπόμενόν ἐστι τήν τοῦ σώματος ἕξιν καταμαραίνεσθαι». (Εἰς τό «*Πρόσχες σεαυτῷ*»). Ὁμοίως ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος προσθέτει: «...*Διττῶν δέ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς λέγω καί σώματος, τοῦ μέν ὁρατῆς τῆς δέ ἀοράτου φύσεως, διττή καί ἡ κάθαρσις δι' ὕδατός τέ φημι καί πνεύματος*». (Τ. Β. σελ. 368, πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς...*», σελ. 21) καί (*Λογ.* Α΄) «...*ὅπερ ἐστί Θεός τῇ ψυχῇ, τοῦτο ἡ ψυχή τοῦ σώματος*». Ὡσαύτως ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ «*Περί προσευχῆς*», γράφει: «...*Ὥσπερ γάρ φῶς ὁ ἥλιος τῷ σώματι, οὕτω τῇ ψυχῇ ἡ προσευχή... καί ὥσπερ τό ἡμέτερον σῶμα τῆς ψυχῆς ἀπούσης νεκρόν ἐστι, καί δυσῶδες, οὕτω ψυχή μή κινοῦσα ἑαυτήν εἰς προσευχήν νεκρά ἐστί... Καί εἰ τό σῶμα διεφθαρμένον ὁ Θεός ἰάσατο, πολλῷ μᾶλλον ψυχήν νενοσηκυΐαν θεραπεύσει ὅσῳ γάρ τιμιωτέρα τοῦ σώματος ἡ ψυχή, τοσούτω μᾶλλον εἶκος περί ταύτην πλείονα σπουδήν ἐπιδείκνυσθαι τόν Θεόν*». Ἐπίσης ὁ Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης (*Εἰς Πουλχερ. Ἐπιταφ.*) γράφει: «*Λυπεῖσαι τό τοῦ σώματος κάλλος μηκέτι φαινόμενον οὐ γάρ ὁρᾷς αὐτῆς τό ἀληθινόν τῆς ψυχῆς κάλλος, ὅ νῦν ἐν τῇ πανηγύρει τῶν οὐρανίων ἀγάλλεται*». Καί (*εἰς Πλακίλλαν, τήν Βασίλισσαν, Ἐπιταφ.*) «...*Πόσων ἀγαθῶν συνδρομήν μία ψυχή ἐν ἑνί σώματι ἐχώρησε... Τί οὖν λυπηρόν εἰ τῶν τοῦ βίου κακῶν ἡ μακάρια κεχώρηται καί ὥσπερ τινά λύμην τόν τοῦ σώματος ρύπον ἀποβαλοῦσα καθαρᾷ τῇ ψυχῇ πρός τήν ἀκήρατον ζωήν μετανίσταται... Ἤ οὐκ ᾔδεισαν διακρῖναι οἱ ἅγιοι τό καλόν τοῦ χείρονος καί διά τοῦτο προτιμότερον ᾤοντο τῇ ψυχῇ τήν ἀπό τοῦ σώματος ἔξοδον;*». Καί ἐν Λογ. «*προτρ. περί μετανοίας*». «...*Ὁ τοίνυν Λουκᾶς, ὁ πλέον τῶν ψυχῶν ἤ τῶν σωμάτων ἰατρός...*». Ὁ Ἅγ. Ἴλάριος ὁμοίως (*εἰς Ψαλμ.* 63, 9) γράφει: «...*Ὅστις μέλλει νά διδάξῃ τήν φθοράν τῆς ψυχῆς μετά τοῦ σώματος, ἅς ἀκούσῃ ὅτι ἡ ψυχή οὐκ ἐστι γήϊνος, ἀλλ' ἐκ τῆς πνοῆς τοῦ Θεοῦ τό εἶναι λαβοῦσα, μιγνύεται μετά τῶν στοιχείων τοῦ σώματος*». Ἐπίσης ὁ Ἅγ. Ἐπιφάνιος (*ἐν αἱρ.* 64, κεφ. 36). «...*Ὅθεν σώματος, λέγει ἀνάστασις καί οὐ τῆς ψυχῆς*». Ὁμοίως ὁ Ἱερός Αὐγουστῖνος τονίζει ὅτι «*ἄνθρωπος οὐκ ἐστι σῶμα, ἀλλά σύνθεσις ψυχῆς καί σώματος*». (De civit. Dei XIII, 24, 2)· καί (*ἐν Εὐαγ. Κη-*

τῆς ψυχῆς καί τοῦ πνεύματος ταυτίζονται. Ἐξ ἄλλου, τόσον ἡ λέξις «ψυχή», ὅσον καί ἡ λέξις «πνεῦμα» παράγονται, ἐτυμολογικῶς, ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης. Ἡ μέν λέξις «ψυχή», ἐκ τοῦ ρήματος «ψύχω-φυσῶ», σημαίνοντος κίνησιν· ἡ δέ λέξις «πνεῦμα», ἐκ τοῦ ρήματος «πνέω», ἔχοντος τήν αὐτήν ἔννοιαν.

ρυκ. ἔτ. 1860, σ. 351), ὅτι «*ἡ ψυχή ἐπειδή εἶναι πνευματική, οὐδέν ἔχει μίγμα, οὐδεμίαν συμπίλησιν καί συμπύκνωσιν, οὐδέν γήϊνον...· αὐτή ἐστι παντελῶς ἄχρους*». Ὡσαύτως ὁ ἱερός Θεοδώρητος (πρβλ. καί *Δογματ. Μακαρ.* τ. Ι΄, σ. 543) καταπολεμῶν τήν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολλιναρίου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τριπλοῦς τήν φύσιν, ἤτοι ἔχει σῶμα ἤ σάρκα, ψυχήν ζωϊκήν ἤ ἄλογον καί ψυχήν λογικήν ἤ πνεῦμα, τονίζει ὅτι «*...πλάττων ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον ἐκ χοός καί διδούς αὐτῷ ψυχήν διά τοῦ ἐμφυσήματος, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύο εἰσίν οὐσίαι καί ὄχι τρεῖς*». Τέλος ὁ Ἅγ. Ἰωάν. ὁ Δαμασκηνός, ἐκθέτων τήν ἐν προκειμένῳ δόξαν ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας (*Ἔκθ. Ὀρθοδ. Πιστ.*, βιβλ. Β΄ 14, πρβλ. καί *Ἱερογρ. Ἀπανθ.* σ. 305 ἑξ.) γράφει: « *Ἐπειδή ταῦτα οὕτως ἔχει, ἐξ ὁρατῆς καί ἀοράτου φύσεως δημιουργεῖ τόν ἄνθρωπον... Ἐκ γῆς μέν τό σῶμα διαπλάσας, ψυχήν δέ λογικήν καί νοεράν διά τοῦ οἰκείου ἐμφυσήματος δούς αὐτῷ*». Τελικῶς ὁ Ἅγιος ἀποφαίνεται «*οὐκ ἔστιν ἄλλο πνεῦμα ἤ νοῦς καί ψυχή οὐχ ἕτερον ἔχουσα (ἡ ψυχή) παρ' ἑαυτῇ τόν νοῦν, ἀλλά μέρος αὐτῆς τό καθαρώτερον. Ὥσπερ γάρ ὀφθαλμός τῷ σώματι, οὕτως ἐν ψυχῇ νοῦς*».

»Ἀλλά καί ἐν τῇ «*Κατηχήσει*» Πλάτωνος, Μητροπολ. Μόσχας, τῇ διδασκομένῃ ὑπό τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας (Μέρος Α΄, παρ. 7) ρητῶς τονίζεται ὅτι «*ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ σώματος καί ψυχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ἔχει ἰδίας κλίσεις...*». Ἐν τῇ «*Δογματικῇ*» ἐπίσης τῆς Ὀρθοδ. Καθολ. Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχιμανδρ. Ἀντωνίου (μετάφρ. Θ. Βαλιάνου, παραγρ. 120, σ. 168) ἀναφέρεται ὅτι, ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Μωϋσέως περί τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καταφαίνεται ὅτι «*ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ δύο μερῶν τό πρῶτον..., τό ὀργανικόν μας, δι' οὗ συνδέεται τῇ γῇ καί τῷ ὑλικῷ κόσμῳ, τό δεύτερον... ἐστίν ἡ ψυχή, δι' ἧς συνδέεται τῷ πνευματικῷ κόσμῳ...*». Τέλος, ἐν τῇ «*Δογματικῇ*» Χρ. Ἀνδρούτσου, § 27, σ. 130, ἐπαναλαμβάνεται ὅτι «*ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ σώματος καί ψυχῆς...· ὅτι αἱ Γραφικαί λέξεις δέν πρέπει νά ἐκληφθοῦν κατά γράμμα καί ὅτι δέν ἐγένετο ἡ ψυχή μετά τήν δημιουργίαν τοῦ σώματος*».

Σαφῆ ἐπίσης ἔκφρασιν τοῦ ἀπ' ἀρχῆς καθολικοῦ τούτου πνεύματος τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως καί τά ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καί ταῖς διαφόροις εὐχαῖς σχετικῶς ἀναφερόμενα, ὡς παραθέτει ταῦτα, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὡς ἀνωτέρω, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του καί ὁ καθηγητής Κ. Νεστορίδης. «*Οὕτως ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἁγ. Χρυσοστόμου πανταχοῦ ὑπάρχει ἡ διχοτομία: «... Ἁγίασον ἡμῶν τάς ψυχάς καί τά σώματα»* (εὐχολ., σ. 48), *καί «Σύ γάρ ὁ φωτισμός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων»* (σ. 49) *καί*

«καθαρίσῃς ἡμῶν τάς ψυχάς καί τά σώματα» (σ. 53) καί «...*ὁ ἰατρός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων*» (σ. 64). Τά αὐτά ἀναφέρονται καί ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγ. Βασιλείου καί ἐν τῇ τῶν προηγιασμένων. Καί ἐν ταῖς εἰς γυναῖκα λεχώ εὐχαῖς. «...*Ρῶσιν καί εὐρωστίαν ψυχῇ καί σώματι δώρησον*» καί «...*Ἀπόπλυνον αὐτῆς τόν ρύπον τοῦ σώματος καί τόν σπίλον τῆς ψυχῆς*». Ἡ αὐτή φράσις ἀπό καί ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καί δεόμεθα «*ἀνακαινισμόν ψυχῆς καί σώματος*». Ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς ζωῆς ἡμῶν καλεῖται «*φύλαξ καί σκεπαστής τῆς ἀθλίας ψυχῆς καί τοῦ σώματος*», πολλαί δέ ἄλλαι ὅμοιαι εὐχαί ὑπάρχουν ἐν τῷ εὐχολογίῳ. Τέλος, ἐν τῇ νεκρωσίμῳ ἀκολουθίᾳ εὐχόμεθα: «*Ἵνα τά μέν σώματα διαλυθοῦν εἰς τά ἐξ ὧν συνίστανται, αἱ δέ ψυχαί καταταχθοῦν εἰς τούς κόλπους Ἀβραάμ...*» καί προσθέτομεν: «...*Οἴμοι οἷον ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχή χωριζόμενη τοῦ σώματος*» ἐπίσης «...*ὁ τῶν ψυχῶν δεσπόζων καί τῶν σωμάτων...*». Καί «...*Ἀρχή καί ὑπόστασις τό πλαστουργόν σου γέγονε πρόσταγμα. Βουληθείς γάρ ἐξ ἀοράτου καί ὁρατῆς μέ ζῷον συμπῆξαι φύσεως, γῆθεν μου τό σῶμα διεπλάσας, δέδωκάς μοι δέ ψυχήν τῇ θείᾳ σου καί ζωοποιῷ ἐμπνεύσει*». Καθ' ὅλην, τέλος, τήν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτή δόξα τῆς Ἐκκλησίας περί συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς μόνον καί σώματος.

Παραλλήλως ὅμως πρός τάς ρηθεῖσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς περί συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς μόνον καί σώματος, καί τάς προμνησθείσας συμφώνους γνώμας τῶν ἁγίων Πατέρων καί λοιπῶν ἀπολογητῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς πολλά χωρία τῆς Γραφῆς αἱ λέξεις ψυχή καί πνεῦμα ἐναλλάσσονται καί ταυτίζονται, ἵνα προφανῶς, καί οὕτω διακηρυχθῇ ἡ πνευματική φύσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἰδού τινα τῶν χωρίων τούτων:

Ψαλμ. 142. «... *Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρός τήν ψυχήν μου, ἐταπείνωσεν εἰς τήν γῆν τήν ζωήν μου... καί ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμέ τό πνεῦμά μου... ἡ ψυχή μου ὡς γῆ ἄνυδρός σοί... ἐξέλιπε τό πνεῦμά μου... ὅτι πρός σέ ἦρα τήν ψυχήν μου...*».

Ματθ. κστ΄ 41 «...*Τό μέν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δέ σάρξ ἀσθενής*».

Λουκ. η΄ 55 «...*Καί ἐπέστρεψε τό πνεῦμα αὐτῆς καί ἀνέστη...*». *Λουκ.* κγ΄ 46 «...*Πάτερ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τό πνεῦμά μου...*». *Πράξ.* ζ΄ 59 «...*Καί ἐλιθοβόλουν τόν Στέφανον... λέγοντα. Κύριε Ἰησοῦ δέξαι τό πνεῦμά μου...*». Καί ιζ΄ 16. «*Παρωξύνετο τό πνεῦμα αὐτοῦ*». *Α΄ Κορ.* ε΄ 3 καί 5. «*Ἐγώ μέν γάρ ὡς ἀπών τῷ σώματι παρών δέ τῷ πνεύματι...*» καί «...*ἵνα τό πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρα ἐκείνῃ*». Αὐτόθι στ΄ 20 «...*Δοξάσατε τόν Θεόν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν*

καί ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν». Καί ζ΄ 34 «... *Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τά τοῦ Κυρίου, ἵνα ᾖ ἅγια καί σώματι καί πνεύματι*». *Ἰακώβ. Καθ.* Β΄ 26. «... *Ὥσπερ γάρ τό σῶμα χωρίς πνεύματος νεκρόν ἐστι*». *Α΄ Πέτρου* γ΄ 19. «... *ἐνῷ καί τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθείς ἐκήρυξε...*».

Ὅτι διά τῶν χωρίων τούτων (ἀλλά καί ἄλλων ὁμοίων) νοεῖται διά τῆς λέξεως πνεῦμα ἡ ψυχή εἶναι βεβαίως ὅλως πρόδηλον, κατά τήν σύμφωνον ἄλλως καί περί τούτου γνώμην πάντων τῶν ἁγίων ἐκκλησ. πατέρων. Οὕτως ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύων τό χωρίον τοῦ *Ἐκκλησιαστοῦ* (ΙΒ΄ 7) «*Καί ἐπιστρέψῃ ὁ χοῦς ἐπί τήν γῆν... καί τό πνεῦμα ἐπιστρέψῃ πρός τόν Θεόν, ὃς δέδωκεν αὐτό*», γράφει: «*Πνεῦμα ἐνταῦθα καλεῖ τήν ψυχήν*», *ταύτης ἐξιούσης εἰς τήν οἰκείαν συγγένειαν τό σῶμα χωρεῖ*»[152]. Ἐπίσης ὁ ἱερός Θεοφύλακτος ἑρμηνεύων τό χωρίον «*Καθαρίσωμεν ἑαυτούς ἀπό παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος*» (*Β΄ Κορ.* ζ΄ 1), λέγει: «*Διά τοῦτο ἅς καθαρίσωμεν τόν ἑαυτόν μας ἀπό τούς αἰσχρούς λογισμούς, διότι αὐτοί μολύνουσι τό πνεῦμα, ἤτοι τήν ψυχήν*». (*Θεοφύλακτ.* μετάφρ. Νικοδ., τ. 2, σ. 60). Τήν αὐτήν γνώμην ἔχει καί ὁ Μ. Βασίλειος (αὐτόθ.) ὡς καί ὁ Οἰκουμένιος, ἑρμηνεύων τό αὐτό χωρίον. Τήν αὐτήν ὡσαύτως ἑρμηνείαν δίδει ὁ ἱερός Θεοφύλακτος καί εἰς τό χωρίον «*Ἡ σάρξ ἐπιθυμεῖ κατά τοῦ πνεύματος καί τό πνεῦμα κατά τῆς σαρκός*» (*πρός Γαλατ.* ε΄ 17), ὡς καί τῆς *πρός Ἐφεσ.* δ΄ 4, «*ἕν σῶμα καί ἕν πνεῦμα*», ἀλλά καί τῆς *Α΄ πρός Κορ.* ε΄ 5 «*ἐξ... «Παραδοῦναι τόν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τό πνεῦμα σωθῇ... Ἵνα σωθῇ τό πνεῦμα, ἤγουν ἡ ψυχή*» (*Θεοφ.*, αὐτ., τ. 2, σ. 190 καί τ. 4, σ. 52, τῆς ἐκδ. Φαρμακίδου). Ἐπίσης, ὁ Ζιγαβηνός ἑρμηνεύων τό χωρίον «*τό μέν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δέ σάρξ ἀσθενής*» (*Ματθ.* κστ΄ 41) λέγει (τομ. 1, σ. 535): «*Ἡ μέν ψυχή προθυμοποιεῖται καί καταπολεμᾷ τοῦ κινδύνου, ἡ δέ σάρξ ἀσθενής οὖσα ὑποστέλλεται*». Ὁμοίως ὁ Τερτυλλιανός. «*Ἐάν, λέγει, δύο ὦσιν, ἡ ψυχή καί τό πνεῦμα, τότε διαιροῦνται..., ἀλλ' οὐδόλως δύναται τοῦτο γενέσθαι... Αὕτη ἡ ψυχή ἐστι τό πνεῦμα*» (*Περί ψυχῆς*, κεφ. 10). Τέλος ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων γράφει (*Κατηχ. Δεκάτη ἕκτη*, § στ΄ ἐκδ. Ἀθηνῶν): «...*Ἡ ψυχή ἡμῶν καλεῖται πνεῦμα... Περί μέν γάρ ἑτέρας ψυχῆς λέγει ἡ Γραφή. Ἐξελεύσεται τό πνεῦμα αὐτοῦ... Και... τῆς αὐτῆς ψυχῆς λέγει πάλιν. «...Ὁ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ*».

Εἰς ταύτην ὅμως τήν διακήρυξιν τῆς Γραφῆς περί συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ πνευματικῆς ψυχῆς καί ὑλικοῦ σώματος καί εἰς

[152] Πρβλ. Κ. Νεστορ. μνημ. ἔργ., σελ. 71 καί βιβλ. αὐτ., ἔνθα, καί ἐν συνεχείᾳ, καί αἱ λοιπαί παρατιθέμεναι γνῶμαι τῶν Ἁγ. πατέρων.

τάς περί τούτου συμφώνους γνώμας πάντων τῶν ἁγίων πατέρων τρία μόνο χωρία τῆς Κ. Δ. ἀποτελοῦν φαινομενικήν παραφωνίαν γεννῶσαν, ἐκ πρώτης ὄψεως, τήν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δεν σύγκειται ἐκ δύο ἀλλ' ἐκ τριῶν συστατικῶν, ἤτοι ἐκ σώματος, πνεῦμα - ψυχῆς. Τά χωρία ταῦτα εἶναι: α) *Λουκ.* α΄ 47. «*Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τόν Κύριον καί ἠγαλλίασε τό πνεῦμα μου ἐπί τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου*», β) *Α΄ πρός Θεσ.* ε΄ 23 «*...καί ὁλόκληρον ὑμῶν τό πνεῦμα, ἡ ψυχή τό σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ τηρηθείη*». Καί γ) *πρός Ἑβρ.* δ΄ 12 «*...Ζῶν γάρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί... διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καί πνεύματος, ἁρμῶν καί μυελῶν...*». Ἀλλ' ὡς ὁμοφώνως καί πάλιν καί ἐν προκειμένῳ οἱ Ἅγ. πατέρες ἀπεφάνθησαν οὐδόλως ἀλλοιοῦται καί δι' αὐτῶν τό καθολικόν, ὡς ἀπεδείξαμεν, πνεῦμα τῆς Γραφῆς περί συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ σώματος μόνον καί δεδομένου μάλιστα ὅτι αὕτη ἑρμηνεύεται διά τῶν συμφραζομένων καί τοῦ παραλληλισμοῦ. Εἰδικώτερον δέ διά μέν τό πρῶτον ὁ Ζιγαβηνός γράφει (Τ. 2, σ. 137): «*Πνεῦμα τήν ψυχήν καί νόησον. Ἐχάρη γάρ φησιν ἡ ψυχή μου ἐν τῷ Θεῷ τῷ σώσαντί με*». Ὅπως δηλαδή ἐν τῷ προμνησθέντι 142 ψαλμῷ ἐπανειλημμένως ἐναλλάσσονται αἱ λέξεις ψυχή καί πνεῦμα ὑπό τήν αὐτήν ἔννοιαν, οὕτω καί ἡ πάνσεπτος Θεομήτωρ ἐν τῇ περί ἧς εὐχαριστηρίῳ καί αἰνεσίμῳ αὐτῆς ᾠδῇ ἐποιήσατο χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν λέξεων τούτων, ἵνα ποιητικώτερον, ἐκφράσῃ τήν ἑαυτῆς χαράν καί ἀγαλλίασιν. Νοεῖται καί πάλιν δι'αμφοτέρων τῶν λέξεων ἡ ψυχή.

Διά τό β΄ ἐπίσης χωρίον ὁ Οἰκουμένιος (τ. 5. σ. 358) γράφει: «... *Τό πνεῦμά φησιν αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἤγουν τήν ἀπ' Αὐτοῦ χάριν, ὅπερ αὐτοῖς ἐπεύχεται τηρηθῆναι μέχρι τῆς δεσποτικῆς παρουσίας*». Ὁμοίως ὁ θεῖος Χρυσόστομος (*Ἑρμην. εἰς τήν Α΄ Θεσσ.*) γράφει: «*Τό πνεῦμά φησιν ἐνταῦθα τό χάρισμα. Ἄν μέν γάρ ἔχωμεν λαμπράς τάς λαμπάδας, εἰσελευσόμεθα εἰς τόν νυμφῶνα... Διά τοῦτό φησιν ὁλόκληρον ὑμῶν τό πνεῦμα· ἐκείνου γάρ μένοντος ἀκεραίου καί τοῦτο μένει*». Ὡσαύτως ὁ ἱερός Θεοφύλακτος (τ. Γ΄, σ. 50): «*Ἄμποτε λέγει νά φυλαχθῇ τό πνεῦμα ἤτοι τό χάρισμα τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐλάβατε διά τοῦ θείου βαπτίσματος... γιατί ἀνίσως φυλάξωμεν τήν λαμπάδα τοῦ χαρίσματος τούτου λαμπράν καί ἄσβεστον διά τῆς ἀρετῆς καί τῶν καλῶν ἔργων, θέλομεν ἔμβη εἰς τόν οὐράνιον νυμφῶνα*».[153]

---

[153] Καί ἄλλας συμφώνους ἐν προκειμένῳ γνώμας Ἁγ. πατέρων καί ἄλλων ἑρμηνευτῶν ἰδέ εἰς Κ. Νεστορ. μνημ. ἔργ., σελ. 89-90 καί βιβλ. αὐτόθι, ὡς καί εἰς Γεωργ. Γαλίτη «*Ἡ ὁδός πρός τήν τελείωσιν*», σελ. 21-24. «*...Κατά τῆς τριχοτομίας ἐξεφράσθησαν κυρίως οἱ Μ. Ἀθανάσιος* (Migne P. G. 26, 1117), *Γρηγόριος Νύσσης* (αὐτόθι 45, 191) *καί Κύριλλος Ἀλεξανδρείας*

Τέλος καί τό γ΄ χωρίον ὁ Οἰκουμένιος ἑρμηνεύει ὡς ἑξῆς (τ. 6, σ. 45, ἐκδ. Φαρμακ.): «*Καί διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καί πνεύματος... Φοβερόν τί λέγει, ἤ ὅτι τό πνεῦμα διαιρεῖ ἀπό τῆς ψυχῆς καί ἐγκαταλιμπάνει αὐτήν ἔρημον τῆς ἐκ τούτου ἁγιωσύνης, ἥν ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ* (*Ματθ.* κδ΄ 51 κ.ἄ.) *διχοτομίαν ὠνόμασε (ὥσπερ γάρ βασιλεύς ἄρχοντος ἁμαρτάνοντος τήν ζώνην ἀφαιρεῖται καί τό ἀξίωμα πρότερον καί τότε κολάζει, οὕτω κἀνταῦθα τοῦ πνευματικοῦ ἀξιώματος στερεῖται ὁ ἄνθρωπος πρότερον καί εἶτα κολάζεται)... Τήν ἐν τοῖς ἱ. Εὐαγγελίοις ἀπειλουμένην διχοτομίαν οἱ πατέρες ἐξέδωκαν ὡς τήν τελείαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγκατάλειψιν*».

Παράλληλος δέ καί σύμφωνος πρός τάς γνώμας ταύτας εἶναι καί ἡ ἑρμηνεία ἥν οἱ Ἅγ. πατέρες ἔδωκαν εἰς τήν ἔννοιαν τῶν χωρίων «*σῶμα ψυχικόν καί πνευματικόν*» (*Α΄ Κορ.* ιε΄ 44 ἑξ.), καί «*...ἄνθρωπος ψυχικός καί πνευματικός*» (*Α΄ Κορ.* β΄ 14 κ.ἄ.). Οὕτω διά τό πρῶτον ὁ Οἰκουμένιος γράφει: (*Ἐξηγ. εἰς τήν Α΄ πρός Κορ.*, τ. 4, σ. 206). «*Ψυχικόν φησι σῶμα τό ὑπό ψυχικῶν δυνάμεων διοικούμενον, καί ἐν ᾧ ἡ ψυχή τό κῦρος καί τήν ἡγουμενίαν ἔχει. Πνευματικόν δέ τό τήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καταπλουτοῦν ἐνέργειαν καί ὑπ' Ἐκείνου πάντοτε διοικούμενον. Τί γάρ νῦν εἴποι τις ἄν, οὐκ ἐνεργεῖ ἔν τισι τό Πνεῦμα; Ναί· ἀλλά νῦν μέν πολλάκις καί ἀφίπταται μεταβληθέντος τοῦ βίου...· ἤ, ψυχικόν λέγει τό γεῶδες καί βαρύ πνευματικόν δέ τό λεπτομερέστερον καί κοῦφον... Ὥστε τό τοῦ ἀνθρώπου θνητόν σῶμα εἰκότος ἄν ψυχικόν ἐκαλεῖτο..., ἐγείρεται δέ ἀθάνατον, ὅπερ ἐστί πνευματικόν· πνευματικόν δέ ὅτι οὐκέτι τοῖς ψυχικοῖς ὑπηρετήσει παθήμασι...*». Ἐπίσης ὁ Θεοφύλακτος (*παρ' Οἰκουμενίῳ*, αὐτόθι) «*...ψυχικόν ὅ νῦν ἔχομεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· πνευματικόν, ὅ μέλλομεν ἕξειν ἐν τῇ μελλούσῃ τό αὐτό μέν ὄν, πνευματικόν δέ, τουτέστιν ἄφθαρτον*»....».

Ὁ θεῖος Χρυσόστομος ὁμοίως προκειμένου περί τῶν λέξεων «*ψυχικός*» καί «*πνευματικός*», ἐν τῇ «*περί ἀσαφείας Προφητῶν*» Ὁμιλ. Β΄ λέγει: «*Ὅταν μέν οὖν τί πράττει τῶν τοῦ Θεοῦ δοκούντων, πνευματικός λέγεται καί οὐδέ ἀπό τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται, ἀλλ' ἑτέρας μείζονος τιμῆς, ἀπό τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας... Ὥσπερ γάρ σαρκικόν καλεῖ τόν τῇ σαρκί δουλεύοντα, οὕτω ψυχικόν καλεῖ τόν*

(αὐτόθι, 77, 45), *οὗ τήν σχετικήν διατύπωσιν ἐδέχθη καί ἡ Γ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος*». *Ἀλλ ὁ μέν Ἅγ. Ἀθανάσιος, ὡς γράφει καί ὁ Ἅγ. Νεκτάριος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...», σελ. 33-34, διά τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως «πνεῦμα» τῆς Α΄ πρός Θεσ. ε΄ 23 φρονεῖ ὅτι, «Πνεῦμα» λέγων ὁ Ἀπόστολος δείκνυσι... τό ἁγιαζόμενον πνεῦμα, ὅπερ ἐστίν ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος..., ψυχήν δέ ἐννοεῖ τό ἐπιθυμητόν τῆς ψυχῆς»· ὁ δέ Ἅγ. Γρηγόριος, ὅτι «...τόν νοερόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λόγον καί νοῦν, ὁ Ἀπόστολος πνεῦμα προσηγόρευσεν...»*

τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἀνθρωπίνοις τά πράγματα ἐπιτρέποντα καί μή δεχόμενον τοῦ Πνεύματος τήν ἐνέργειαν».

Ὡσαύτως ὁ Μ. Βασίλειος, ἑρμηνεύων τό «*ψυχικός ἄνθρωπος*» ἐν *Ἐπιστ.* 210 γράφει: «*Οὔτε γάρ κατόπτρῳ ρυποῦντι δυνατόν τῶν εἰκόνων δέξασθαι τάς ἐμφάσεις, οὔτε τήν ψυχήν ταῖς βιοτικαῖς προειλημμένην μερίμναις καί τοῖς ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός ἐπισκοτουμένην πάθεσι, δυνατόν ὑποδέξασθαι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τάς ἐλλάμψεις*».

Ὁ μακάριος Ἰσίδωρος ἐπίσης, ἐν *Ἐπιστ.* 127. βιβλ. Δ΄, γράφει: «*Πνευματικούς καλεῖ, ὦ σοφέ, τούς πνευματικῷ κεκοσμημένους χαρίσματι..., ὧν εἷς ἦν καί αὐτός ὁ Παῦλος, κἀκεῖνοι οἷς ἔγραφεν (οὐκ ἔστε ἐν σαρκί ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν...» ψυχικούς δέ τούς περί ὧν γέγραπται «ψυχικοί, πνεῦμα μή ἔχοντες...» τούς τοῖς λογισμοῖς καί... διαλογισμοῖς μᾶλλον ἐπερειδομένους... Σαρκικούς δέ τούς τοῖς πάθεσι τῆς σαρκός ἡττηθέντας...*». Καί ἐν *Ἐπιστ.* 128, βιβλ. Ε΄. «*Σαρκικούς καλεῖ ἡ Γραφή τούς εἰς τά τῆς σαρκός κατολισθήσαντας, ψυχικούς δέ τούς πέρα τῆς ἀκολουθίας τῶν λογισμῶν μηδέν καταδεχομένους. Πνευματικούς δέ τούς θείῳ καί πνευματικῷ χαρίσματι κεκοσμημένους*».[154]

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ γνώμη πάντων τῶν Ἁγ. πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τῶν μνησθέντων τριῶν «δυσνοήτων» χωρίων τῆς Κ.Δ. ἐπιρρωνύοντες τήν διακήρυξιν τῆς Γραφῆς, περί συστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς μόνον καί σώματος.

β) Φύσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς

Ἐναλλάσσουσα ἡ Γραφή τάς λέξεις ψυχή καί πνεῦμα διά τόν χαρακτηρισμόν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διακηρύσσει σαφῶς τήν πνευματικήν φύσιν καί οὐσίαν αὐτῆς. Κατά τήν Θεολογίαν τῆς πίστεως ὡς ὕλην νοοῦμεν κτίσμα ἤ κτίσματα τοῦ Δημιουργοῦ στερούμενα νοήσεως καί συνειδήσεως (μή νοοῦντα δηλ. ἑαυτά), καταλαμ-

[154] Ἐν σελ. 93-94 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ καθηγητοῦ Κ. Νεστορίδη ἰδέ καί συμφώνους γνώμας, περί τῆς ἐννοίας τῶν ἐν λόγῳ χωρίων, τῶν Ἁγ. Ἰσιδώρου καί Θεοφυλάκτου, μετά σχετ. βιβλ. Ἐν σελ. δέ 95, σχετικήν τοιαύτην τοῦ Θεοφάνους τοῦ Προποποβίσκης (ἐν τῇ *Δογματικῇ* του, τ. 1, σ. 271, παραγρ. 50, 6), ὅτι «*πνευματικός*» μέν ἄνθρωπος νοεῖται ὁ πνευματικός ἀναγεγεννημένος, «*ψυχικός*» δέ ὁ διεφθαρμένος καί μή ἀναγεννηθείς. Τήν αὐτήν ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου ποιεῖται καί ὁ Θεοφύλακτος.

βάνοντα ὡρισμένον χῶρον-ἔκτασιν, καί ὑποκείμενα ἤ, ἄλλως, ὑποτεταγμένα ἀτέγκτως εἰς τούς φυσικούς νόμους, ὡς καί εἰς σύνθεσιν ἀλλά καί διάλυσιν ἤ ἀνάλυσιν. Πνεῦμα δέ καί πνεύματα, προκειμένου ἰδίᾳ περί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί τῶν ἀγγέλων, ὡς καί τῶν λοιπῶν πνευματικῶν ὄντων τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου (*πρός Κολασ.* α΄ 16, διότι ἡ λέξις πνεῦμα συναντᾶται ἐν τῇ Γραφῇ μέ πολλάς ἐννοίας), δημιουργήματα ἤ κτίσματα καί πάλιν τοῦ Δημιουργοῦ ἔχοντα συνείδησιν τῆς ὑπάρξεώς των, αὐτονόησιν δηλαδή καί τελείαν ἐλευθερίαν, καί μή ὑποκείμενα εἰς τούς φυσικούς νόμους, ὡς καί εἰς σύνθεσιν καί διάλυσιν. Διότι ὅπου πνεῦμα, ἐκεῖ καί συνειδητή ἐλευθερία. Ὅπου δέ «συνειδητή ἐλευθερία», (ἐλευθέρα δηλαδή καί συνειδητή ἐπιλογή σκέψεων-ἀποφάσεων, ἐνεργειῶν...), ἐκεῖ καί εὐθύνη. Καί ἐκεῖ αἰωρεῖται καί τό ἐνδεχόμενον τῆς πτώσεως, ἤτοι τῆς ἁμαρτίας, τοῦ δυνατοῦ δηλαδή τῆς παραβάσεως τῶν νόμων, οὕς διά τήν χρῆσιν αὐτῆς, τῆς ἐνσυνειδήτου δηλαδή ἐλευθερίας, ἔταξεν ὁ Δημιουργός. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ἁμαρτία, γενομένης κακῆς χρήσεως τῆς δωρηθείσης ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας ἀρχικῶς εἰς τά πνευματικά κτίσματα τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, καί ἀκολούθως (ἐν τῇ ὑλικῇ δημιουργίᾳ) εἰς τόν ἄνθρωπον. Διότι εἶναι μέν ἡ ἐνσυνείδητος ἐλευθερία τῶν πνευματικῶν ὄντων καί τοῦ ἀνθρώπου ἀπόλυτος καί ἀπαραβίαστος, κατά τήν εὐδοκίαν τοῦ Δημιουργοῦ, δέν εἶναι ὅμως καί ἀπεριόριστος. Ἔχει ὡς ὅρια τήν βουλήν-τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τούς πνευματικούς νόμους Του, δι' ὧν καθωρίσθη ἀπολύτως (κατά τήν ἀνεξέλεγκτον βουλήν τοῦ Θεοῦ καί πρός τό συμφέρον πάντοτε καί τήν ὠφέλειαν τῶν διαφόρων πνευματικῶν κτισμάτων) ὁ τρόπος τῆς χρήσεως αὐτῆς. Εἰς τά ὅρια δέ ταῦτα ὀφείλουν ἀπαραιτήτως νά ὑποτάσσωνται (συνειδητῶς καί ἐλευθέρως) τά πνευματικά κτίσματα.[155] Ἐν ἀντιθέσει πρός πᾶσαν

[155] Ὅπως ὀρθῶς γράφει ὁ μακαριστός καθηγητής Ἰωάν. Καλογήρου ἐν τῇ πολυτίμῳ πραγματεία του «*Ὁ Χριστιανισμός, ἐξ ἀντικειμένου καί ὑποκειμένου ἐπαλήθευσις τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀξιολογικῆς θρησκευτικῆς λειτουργίας*», σελ. 6, ὡς ὄν νοοῦν ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ... τοῦ καθολικοῦ Πνεύματος, δύναται νά ἀπορρίπτῃ πᾶσαν ἔννοιαν καί γνώμην ἰδικήν του, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀτερμικήν καί νά γίνηται καθαρόν ἐνδιάμεσον καθολικῆς διανοίας, νά ἀφίνῃ τήν ζωήν του νά κατέχηται καί νά πληροῦται ὑπό τῆς ἀπείρου καί αἰωνίας ζωῆς τοῦ πνεύματος. Καί ἀκριβῶς ἐν τῇ αὐταπαρνήσει ταύτῃ κερδαίνει ἑαυτόν ἀληθῶς ἤ πραγματοποιεῖ τάς ὑψίστας δυναμικότητας τῆς φύσεώς του. Διότι ἐκεῖνο, εἰς τό ὁποῖον παραδίδεται εἶναι πράγματι τό ἀληθέστερον ἐγώ. Η ζωή τῆς ἀπολύτου ἀληθείας δέν εἶναι ξένη πρός τόν ἄνθρωπον. Ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτήν δέν ὑπακούομεν εἰς ἐξωτερικόν καί αὐθαίρετον νόμον ἤ ἐξουσίαν, ἀλλ' εἰς νόμον, ὁ ὁποῖος ἔγινε νόμος ἡμῶν καί εἰς ἐξουσίαν ἡ ὁποῖα ἐνεθρονίσθη εἰς τήν ἐνδοτάτην οὐσίαν τῆς ὀντότητος ἡμῶν. (σ.σ.: ἐννοεῖ τό Ἅγιον Πνεῦμα). Εἶναι τό πλήρωμα καί ἡ ελευθερία παντός πνευματικοῦ ὄντος νά γίνεται ὄργανον τοῦ ἀπείρου καί ἀπολύτου Λόγου. Καί ὅταν φθάσωμεν εἰς τήν ἰδεώδη τελειότητα τῆς φύσεως ἡμῶν, τό ἐγώ τό ὁποῖον εἶναι ἤδη ξένον καί πρός ἡμᾶς ἀπωλέσθη καί ἐβυθίσθη εἰς τό βαθύτερον ἐκεῖνο ἐγώ, μετά τοῦ ὁποῖου ἡ ὅλη ζωή καί ἡ ὕπαρξις ἡμῶν συνεταυτίσθη· «*ὁ ἀπολέσας τήν ψυχήν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν*... (*Ματθ.* 10, 39· πρβλ. καί *Μάρκ.* 8, 35. *Λουκ.* 9, 24 καί 17, 33. *Ἰωάν.* 12, 25)». Παρέλκει βεβαίως νά παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ὑποταγή (ἀπώλεια-βυθισμός) τῆς

μορφήν τῆς ἀλόγου καί ἀνοργάνου ὕλης, ἥτις ὑπετάγη ἀτέγκτως εἰς τούς ὑπό τοῦ Θεοῦ τεθέντας καί διέποντας αὐτήν φυσικούς νόμους, ἐπίσης δέ καί πρός ὅλα τά ἐνόργανα ἄψυχα, ὡς καί τά κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου ἔμψυχα ὄντα, ὧν ἡ ζωή, ἡ ἀναπαραγωγή καί ἡ ἀλληλεπίδρασις διέπονται ἀτέγκτως ἐπίσης ὑπό εἰδικῶν φυσικῶν ὡσαύτως νόμων, τῶν δέ ἐμψύχων, καί ὑπό τῶν ἀτέγκτων ὁμοίως καί ἀπαραβίαστων ἐνστίκτων καί ὁρμεμφύτων αὐτῶν.

Πρός τούτοις ὅμως ἡ οὐσία καί ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν ὄντων-κτισμάτων εἶναι ἐνσυνείδητος, ἐλευθέρα, ἁπλῆ, ἀδιάλυτος, ἄφθαρτος. Ἀντιθέτως ἡ ὕλη, ἐν τῷ συνόλῳ της, εἶναι πεπερασμένη ἔκτασις-χῶρος στερούμενη, συνειδήσεως-αὐτονοήσεως, καί ἐλευθερίας, ἐλθοῦσα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τό εἶναι ἐν χρόνῳ, τῇ παντοδυνάμῳ βουλῇ τοῦ Δημιουργοῦ καί ὑποκειμένη εἰς σύνθεσιν καί διάλυσιν, ὅπως καί πάντα τά κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου ἐνόργανα ἀλλά καί ἔμψυχα ὄντα.

Χαρακτηριστικά πάντως τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶναι ὅσα σχετικῶς γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῷ Ε΄ λόγῳ του περί «*ἀκαταλήπτου*», σελ. 485: «*Οὐκ οἴδαμεν, λέγει, ἀγγέλων οὐσίαν· κἄν μυρία φιλοσοφήσωμεν, εὑρεῖν οὐ δυνάμεθα. Καί τί λέγω ἀγγέλων; Ὅπου γάρ οὐδ' αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τήν οὐσίαν ἴσμεν καλῶς. Καί τί λέγω, τί τήν οὐσίαν ἐστίν ἡ ψυχή, ἀλλά καί ὅπως ἐστίν ἐν τῷ σώματι, οὐδέ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν*». Ἐπίσης ὁ Ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης (*Ἐρωτ.* πθ΄, σ. 192, ἐκδ. Βενετ. 1778) γράφει: «*Διά τοῦτο καί ἡ ψυχή, ὡς κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσα, οὐ φύσει, ἀλλά χάριτι ἀκατάληπτος κατ' οὐσίαν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἐστί καί ἀόρατος καί ἀνερμήνευτος καί ἀψηλάφητος... Διό, ὥσπερ οὐδείς τῶν ἐξ αἰῶνος ἀνθρώπων δύναται εἰπεῖν τις καί ὁποία ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις, οὕτως οὐδέ τοῦ καθ' ἡμᾶς τις δύναται εἰπεῖν ἤ νοῆσαι ἀνθρώπου ψυχῆς οὐσίαν, ἤ ὁποία ἐστί τήν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσαν οὐσίαν τῆς ψυχῆς*». Ὁμοίως ὁ ἱερός Δαμασκηνός (*Ἐκδ. Ὀρθοδ. Πίστ.* Α΄ 10) γράφει: «*Οὐκ αὐτήν τήν οὐσίαν (τοῦ Θεοῦ), ἀλλά τά περί τήν οὐσίαν, ὥσπερ οὐδέ ἐάν γνῶμεν ὅτι ἡ ψυχή ἀσώματός ἐστι καί ἄποσος καί ἀσχημάτιστος, ἤδη καί τήν οὐσίαν αὐτῆς κατελείψαμεν*». Τέλος, ἐν τῇ *Δογματικῇ* Παρίου, σ. 65, προστίθενται: «...*Εἰ γάρ φύσις νοερά καί πνεῦμα ἡ*

ἀνθρωπίνης ψυχῆς-ἐγώ εἰς τόν ἄπειρον Θεόν οὐδόλως ἀποτελεῖ -καί δή μετά τόν θάνατον-ἀφανισμόν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἐν τῇ Νιρβάνᾳ τοῦ Βουδδισμοῦ ἤ ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τῆς Θεοσοφίας καί τοῦ Πνευματισμοῦ. Ἀντιθέτως, διατηρούμενης ἀπολύτως τῆς ἐνσυνειδήτου καί ἐλευθέρας ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀνυψοῖ τόν ἄνθρωπον εἰς τήν ὁλοκλήρωσιν τοῦ πνευματικοῦ προορισμοῦ του καί εἰς τήν «*κατά χάριν*» θέωσιν αὐτοῦ.

ψυχή ἐστιν, ἄρα καί κρείττων συνθέσεως, ἀλλά καί διαλύσεως» (σ.σ.: δηλαδή ἀφανισμοῦ).

Ἐάν ὅμως εὑρισκόμενοι ἐν τῷ ὑλικῷ σκηνώματι τοῦ σώματος ἡμῶν (καί τῇ καθόλου ὑλικῇ κτίσει) ἀδυνατοῦμεν νά νοήσωμεν τήν φύσιν καί τήν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἔχοντες ἐν τούτοις ὡς βάσιν τήν βεβαίωσιν τῆς Γραφῆς, ὅτι ἐπλάσθη αὐτή κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, «*διά νά ἐξομοιωθῇ πρός Αὐτόν*», ὡς ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀναπτύξωμεν, δυνάμεθα ἀρκούντως νά ἀντιληφθῶμεν τόν τρόπον τοῦ εἶναι αὐτῆς, ὅταν διερευνήσωμεν πνευματικῶς διά βαθύτατης ἐνδοσκοπήσεως-ἐνοράσεως τήν ὅλην πνευματικήν ὑπόστασιν ἡμῶν. Διότι ἐξεικονίζομεν τόν Θεόν ὄχι διά τοῦ φθαρτοῦ-ὑλικοῦ σώματος ἡμῶν ἀλλά διά τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ψυχῆς. «...*Ὅπου τοῦ ἄρχειν δύναμις, ἐκεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ εἰκών*», γράφει ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῷ αὐτῷ προμνησθέντι Α΄ Λόγῳ του, σελ. 20. Καί (αὐτ. σ. 24). «*Ὁρᾷς ποῦ ἔχεις τό κατ' εἰκόνα;... εἰς τό τῆς ψυχῆς νοερόν καί λογικόν*». Ἐπίσης: «...*Κατ' εἰκόνα ἐστίν ἡ ψυχή τυπικήν τινα, οὐ κατ' ἰσότητα τῆς ἁγίας Τριάδος*», γράφει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης (πρβλ. *Δογμ.* Χρ. Ἀνδρούτσου, σ. 90) καί, «...*οὐκ ἔχομεν τό κατ' εἰκόνα ἐν μορφῇ σώματος..., ἄνθρωπος δέ κυρίως κατ' αὐτήν, τήν ψυχήν*».[156] Ὁμοίως ὁ καθηγητής Χρ. Ἀνδροῦτσος, γράφει (*Δογματ.* § 29, σ. 137): «*Ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θεία εἰκών ἀνήκει εἰς τό πνευματικόν αὐτοῦ μέρος*». Ἐν τῇ *Δογματικῇ* ὡσαύτως τοῦ Ἀρχ/του Ἀντωνίου ἀναγράφονται (§ 22, σ. 170 καί βιβλ. αὐτοθ.). «*Ὑπό μέν τήν εἰκόνα νοοῦνται τά πλεονεκτήματα τῆς ψυχῆς τά ἀποτελοῦντα τήν οὐσίαν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς φύσεως*». Ἐν τῇ *Δογματ.* τοῦ Μητροπολ. Μόσχας Πλάτωνος (§ 7α). «... *Ἐπειδή ὁ Θεός εἶναι ἀσώματος, ἕπεται ὅτι ἡ εἰκών τοῦ Θεοῦ ἐκοινοποιήθη ὄχι εἰς τό ἡμέτερον σῶμα, ἀλλ' εἰς μόνην τήν ψυχήν ἡμῶν*». Καί ἐν τῇ *Δογματ.* Ἁγ. Ἀθαν. Παρίου (Κεφ. Δ΄, σ. 67 δ.): «*Κατά τήν ψυχήν εἴρηται ὁ ἄνθρωπος οὐ κατά τό σῶμα γεγονέναι, κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*».

Ἐνεργοῦντες ὅθεν βαθυτάτην αὐτοενδοσκόπησιν-ἐνόρασιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ ψυχή ἡμῶν εἶναι οὐσία μή

---

[156] Ἰδίου Λογ. Α΄ «*εἰς τό τῆς Γραφῆς ποιήσωμεν ἄνθρωπον...*» (Ἑ. Π. Migne, τ. 44, σ. 259). Ὅπως δηλ. ὁ Θεός εἶναι πνεῦμα (*Ἰωάν.* δ΄ 24), οὕτω καί ἡ κατ' εἰκόνα Αὐτοῦ πλασθεῖσα ψυχή ἡμῶν εἶναι ἐπίσης πνεῦμα. Ἐπειδή δέ ἡ Γραφή νοεῖ ὡς ἄνθρωπον κυρίως τήν ψυχήν, διά τοῦτο εἰς πολλά χωρία διά μόνης τῆς λέξεως ψυχή νοεῖται ὁ ὅλος ἄνθρωπος (*Ἔξοδ.* Δ΄ 19, *Λευϊτ.* Κ΄ 6, *Ματθ.* β΄ 20, *Πράξ.* β΄ 11, 43, γ΄ 13, ζ΄ 14, κζ΄ 22 καί 37, *πρός Ρωμ.* ιγ΄ 1, *Α΄ Πετρ.* γ΄ 20 κ.ἄ.), ὁ φόνος τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζεται καί ὡς θάνατος, ἀπώλεια, ἐξολόθρευσις ἤ καταστροφή τῆς ψυχῆς (*Λευϊτ.* Κ΄ 16, *Πράξ.* γ΄ 23 κ.ἄ.). Τήν ἀληθή δέ ἔννοιαν τοῦ θανάτου καί τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς θά ἀναπτύξωμεν ἐκτενῶς ἐν τῇ συνεχείᾳ.

ὑλική, εἶναι φύσις νοερά, πνεῦμα-νοῦς.[157] Ἐνέχονται μέν ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτῆς καί κατώτεραι ψυχικαί ἰδιότητες, συνυφασμέναι μετά τῶν ζωτικῶν-ὀργανικῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος (αἰσθήσεων κ.ἄ.), ἡ πνευματική ὅμως οὐσία καί αἱ νοεραί δυνάμεις αὐτῆς δεσπόζουσιν ἀπολύτως ἐπί τούτων καί διά τῆς βουλήσεως (καί τῆς ἀσκήσεως) ἐκμηδενίζουν, ἐξαϋλοῦν ταύτας, ὡς καί τό ὅλον σῶμα, μερικῶς. Τοιαύτη μερική ἐξαΰλωσις πραγματοποιεῖται ἐν τῇ «ἐκστάσει». Καί εἰς τά φαινόμενα τῆς αἰωρήσεως, τῆς ἀκαΐας κ.ἄ., περί ὧν θά ἀσχοληθῶμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ.

Διακρίνεται δ' ἐπίσης ἡ ψυχή ἡμῶν, ὡς ἐνσυνείδητος πνευματική ὑπόστασις: α) Διά τῆς ὑπάρξεως ἐν αὐτῇ τῆς περί ἡμῶν αὐτῶν ψιλῆς ἰδέας, δι' ἧς νοοῦμεν ἡμᾶς αὐτούς ὑπάρχοντας, ἀλλά καί τά περί ἡμᾶς ὄντα καί φαινόμενα, νοοῦμεν ἐπίσης καί τήν ἔκτασιν τῆς δυνάμεως καί τῆς σοφίας ἡμῶν. Καί β) Διότι ἐκπέμπει συνάμα πνευματικήν ἀκτινοβολίαν (πνευματοβολίαν-ψυχοβολίαν) ὡς πνευματικός τις ἥλιος ἤ προβολεύς, πνευματοβολῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡμῶν. Ἡ ὕπαρξις τῆς πνευματοβολίας ταύτης ἐβεβαιώθη ἤδη ἀπολύτως, διά τῶν πειραμάτων τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις, ὡς καί διά τῶν φαινομένων τῆς «τηλεκινησίας-τηλενεργείας», τῆς ἑκουσίας βασκανίας (ἥτις εἶναι ἐπίσης τηλενέργεια) καί τοῦ ὑπνωτισμοῦ. Ἀπεδείχθη ἐπίσης ὅτι ἡ πνευματοβολία αὕτη εἶναι δυναμική. Ἡ ἐπίδρασις δηλονότι αὐτῆς ἐπιφέρει δυναμικά ἀποτελέσματα (ὅπως εἰς τόν ὑπνωτισμόν, τήν ἑκουσίαν βασκανίαν, τήν αὐθυποβολήν κ.ἄ.), καίτοι δέν μετατίθενται κατ' αὐτήν μονάδες-σωμάτια ὕλης, ἠλεκτρόνια κ.ἄ, ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν ὑλικήν ἀκτινοβολίαν. Καί ὠνομάσθη ἐνδοστρεφής μέν, ὁσάκις περιορίζεται εἰς ἐνδοσκόπησιν τῆς πνευματικῆς ἀλλά καί τῆς σωματικῆς ὑποστάσεως ἡμῶν, ἐξωστρεφής δέ, ὁσάκις ἐξαπολύει τούς ὑπερυλικούς-πνευματικούς αὐτῆς προβολεῖς ἔξω τοῦ σώματος ἡμῶν.[158]

Ἀληθῶς κλείσατε τούς ὀφθαλμούς ὑμῶν (ἄν καί δύνασθε καί ἄλλως νά ἐπιτύχητε τό αὐτό ἀποτέλεσμα) καί στρέψατε τούς πνευματικούς προβολεῖς τῆς ψυχῆς ὑμῶν πρός οἱανδήποτε κατεύθυνσιν. Θά ἐκδηλωθῇ τότε ἀμέσως αὐτή εἰς πνευματικήν ἐντασιν. Θά πνευματοβολήσῃ ὡς πνευματικός ἥλιος-προβολεύς καί θά περιλάβῃ

---

[157] Πρβλ. Ἁγ. Ἀθ. Παρίου, *Δογματ.*, κεφ. ΙΒ΄ , σ. 100 β. «*Τά δέ νοητά νοεῖ ἡ ψυχή οὐ καθό ψυχή λόγον ἔχουσα, ἀλλά καθό νοῦς*».

[158] Περί τῆς πνευματοβολίας ταύτης τῆς ψυχῆς ἡμῶν καί τῆς δυναμικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως γράφει πρῶτος ὁ θεῖος Παῦλος ἐν τῇ *πρός Ρωμ.* η΄ 13. «*Εἰ δέ πνεύματι τάς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε...*». Καί ἐν τῇ *πρός Ἐφεσ.* δ΄ 23. «*...Ἀνανεοῦσθαι δέ τῷ πνεύματι τοῦ νοός ἡμῶν*».

ἀκαριαίως, καί κατά βούλησιν, ἐν ταῖς πνευματικαῖς δέσμαις τῆς πνευματοβολίας του πᾶν μέρος τῆς ὑδρογείου ὅπερ ἐπεσκέφθητε. Θά ἴδητε αὐτοστιγμεί νοερῶς τό μέρος ἐκεῖνο. Ὁλοκλήρους ἠπείρους δύναται νά περιλάβῃ ἡ πνευματική αὕτη ἐποπτεία τῆς ψυχῆς ἡμῶν,[159] πᾶσαν τήν ὑδρόγειον καί μείζονα ταύτης χῶρον, ἐάν προσηκόντως ἀναπτυχθῇ.

Δέν εἶναι δέ ἡ πνευματική αὕτη ἐποπτεία-δρᾶσις μεμακρυσμένων τόπων ἁπλῶς φαντασία, οὐδ' ἀνάπλασις νοερά γνωστῶν παραστάσεων. Εἶναι πραγματική πνευματική ἐπικοινωνία τελούμενη, διά τῆς ἐπεκτάσεως-ἐξεντάσεως, διά τήν ἀκρίβειαν, ἤ εὐρύνσεως τῆς πνευματοβολίας, τῆς πνευματικῆς δηλαδή οὐσίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἀπεδείχθη, ἐπαναλαμβάνομεν, τοῦτο διά τῶν πειραμάτων τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως κ.ἄ. Διότι τό πνεῦμα εἶναι νοοῦσα ἐνσυνείδητος ἔντασις καί δέν ὑπάρχουν δι' αὐτό κωλύματα ὑλικά, οὔτε διάστημα. Διαπερᾶ τοῦτο ἀκαριαίως τά πάντα, καί τοῦ Σύμπαντος τάς ἐσχατιᾶς. Διά τῆς βαθύτατης λοιπόν ταύτης ἐνδοσκοπήσεως τοῦ τρόπου τοῦ εἶναι τῆς ψυχῆς ἡμῶν διαπιστοῦμεν ὅτι εἶναι αὐτή μικρός - πεπερασμένος πνευματικός ἥλιος ἐν τῷ σώματι ἡμῶν, πνευματοβολῶν-ἐκπέμπων ἀενάως συνειδητήν πνευματοβολίαν ἐνδοστρεφῶς καί ἐξωστρεφῶς. Πνευματοβολοῦσα δέ ἀέναον συνειδητήν ψυχοβολίαν καί ἔχουσα ψιλήν ἰδέαν περί ἑαυτῆς, πράγματι ἐξεικονίζει πλήρως διά τῆς τοιαύτης τριαδικότητός της καί τῆς πνευματικῆς οὐσίας καί φύσεώς της τόν Ἄπειρον καί τρισυπόστατον Θεόν, ὡς διεξοδικώτερον ἀλλά καί διά τριῶν ἀναλυτικῶν φιλοσοφικῶν παραστάσεων ἤ ἐξεικονίσεων.[160]

γ) Ἡ ἐξομοίωσις πρός τόν Θεόν

«*Ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα*» (*Ἰωάν.* α΄ καθ. γ΄ 2).

Ὅτι ἡ ψυχή ἡμῶν εἶναι μικρός πνευματικός ἥλιος ἐξεικονίζων τόν Θεόν, δέν ἐξάγεται μόνον ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν καί φιλοσοφικῶν παρατηρήσεων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς, τονίζεται, κατ' ἀρχήν ὑπό τοῦ θεόπτου Μωϋσέως ἐν τῇ *Γενέσει* (Α΄ 27), ἐπίσης ὅμως, ἐμμέσως, καί ὑπό τοῦ Ἀποστόλου Ἰούδα ἐν τῇ καθολικῇ

---

[159] Πρβλ. *Α΄ πρός Κορ.* ε΄ 3. «*Ἐγώ μέν γάρ ἀπών τῷ σώματι, παρών δέ τῷ πνεύματι*».

[160] Πρβλ. καί Δημ. Τσάμη «*Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου...*», σελ. 29 καί βιβλ. αὐτ. «*...Ὁ Μάξιμος... ἐχρησιμοποίησε τήν τό πρώτον εἰς Γρηγόριον τόν Θεολόγον ἀπαντῶσαν περί ζώσης εἰκόνος διδασκαλίαν καί ὡμίλησε περί συμμορφώσεως τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκόνος τῆς Τριάδος, ἤτοι τοῦ νοῦ, τοῦ λόγου καί τοῦ πνεύματος. Ὁ Νικήτας συνεχίζων τήν ἐν λόγῳ διδασκαλίαν διακρίνει τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τόν ἄνθρωπον, εἰς τρία μέρη, τήν ψυχήν, τόν νοῦν καί τόν λόγον...*».

αὐτοῦ ἐπιστολῆ. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ (§ 12-13) γράφει ὁ θεῖος Ἀπόστολος περί τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων: «...*Οὗτοί εἰσιν... νεφέλαι ἄνυδροι ὑπό ἀνέμων παραφερόμεναι... ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς τόν αἰῶνα τετήρηται*». (πρβλ. καί *Β΄ Πέτρ.* β΄ 17). Τό χωρίον τοῦτο εἶναι ἄκρως πολύτιμον. Ἐκχύνει φῶς θεῖον εἰς τό μυστήριον τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν καί συντελεῖ τά μέγιστα εἰς τήν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπολύτου ἀληθείας καί εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τήν ψυχήν ἡμῶν, τήν πλασθεῖσαν μέν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ (διά νά ἐξομοιωθῇ πρός Αὐτόν), ἀλλά τήν μεταβαλλομένην, δυστυχῶς, εἰς τούς πλείστους τῶν ἀνθρώπων μέχρι σήμερον, ὄχι εἰς ὁμοίωμα τοῦ πλάστου, ἀλλ' εἰς ἀστέρα ζόφου, εἰς ὁμοίωμα τοῦ σατανᾶ.

Ἐπλάσθη δηλαδή ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή πνευματική ὑπόστασις κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ὄχι βεβαίως φύσει. Δεν προῆλθεν δηλαδή ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ὅτε θά εἶχε καί τήν συνείδησιν τοῦ αἰωνίως εἶναι, τό ἀπόλυτον δύνασθαι, καί εἰδέναι, ἀλλά καί τό αἴδιον, τό ἄτρεπτον, τό ἄπτωτον. Εἶναι ὅθεν ἡ ψυχή ἡμῶν εἰκών τοῦ Θεοῦ θέσει, εἰκών τυπική, κατά τόν προεκτεθέντα χαρακτηρισμόν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ἐγένετο δέ (καί γίνεται) δημιουργικῶς τοιαύτη, ὥστε μόνον αὐτή ἐξ ὅλων τῶν κτισμάτων τοῦ Κόσμου τούτου νά εἶναι ὑπόστασις πνευματική, ἐνσυνείδητος ἄρα καί ἐλευθέρα, ἤ ἄλλως μικρός ἥλιος πνευματικός, ἐκπέμπων διηνεκῶς σκέψεις, πνευματοβολίαν δυναμικήν. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις, ἡ κυρία ἰδιότης τοῦ πνεύματος. Πνευματοβολεῖ-γεννᾷ διηνεκῶς σκέψεις-ἰδέας. Εἶναι συνεπῶς ἡ ψυχή ἡμῶν ἀέναος πνευματική ἔντασις, ὑπόστασις νοερά, ἐνσυνείδητος, ἐλευθέρα, ἀλλά πεπερασμένη-κτιστή, ὡς τοιαύτη δέ καί «τρεπτή», δυναμένη ἐλευθέρως νά ἐκλέγῃ τό ἀγαθόν ἤ τό κακόν. Καί πνευματοβολεῖ ἀενάως, ἐν εἴδει πνευματικοῦ ἡλίου, πνευματοβολίας-σκέψεις, ἰδέας συνειδητάς.

Προκειμένου λοιπόν περί τῆς ἐξομοιώσεως ἡμῶν πρός τόν Θεόν, ἥτις εἶναι δυνητική, ἐπιτυγχανομένη προοδευτικῶς διά τῆς ἀσκήσεως καί τῆς δοκιμασίας-ἀθλήσεως (ἐξ οὗ καί οἱ Ἅγ. πατέρες ἐκδέχονται ταύτην ὡς «*τέλος, εἰς ὅ τείνει ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσων καί τελειῶν αὐτόν ἠθικῶς*»)[161]δέον ἡ ὅλη ἀπόστασις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἤτοι καί ἡ πνευματοβολία αὐτῆς, νά διαμορφωθοῦν, διά τῆς ἀπολύτως ἐλευθέρας καί συνειδητῆς χρήσεως τῆς βουλήσεως ἡμῶν - ἀρχομένης ἀφ' ἧς λάβομεν συνείδησιν ἀγαθοῦ καί πονηροῦ- εἰς ὑπόστασιν καί πνευματοβολίαν ἀγαθήν, ἁγίαν, ἁγνήν, σύμφωνον πρός τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ὅταν δηλαδή

[161] Πρβλ. καί Χρ. Ἀνδρούτσου *Δογματ.* § 29, σ. 141 καί Ἀρχιμ. Ἀντωνίου *Δογματ.* § 122, σελ. 170.

ὑποτάξωμεν τήν ἐλευθερίαν ἡμῶν εἰς τό θέλημα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ (ἐν πίστει βεβαίως πρός Αὐτόν) καί κατορθώσωμεν, διά καταλλήλου καί συνεχοῦς πνευματικῆς προσοχῆς καί ἀσκήσεως, ὥστε ἡ ὅλη ψυχή ἡμῶν, καί αἱ γεννώμεναι ὑπ' αὐτῆς σκέψεις, νά εἶναι ἅγιαι καί ἀγαθαί, σκέψεις ἀγάπης, ἀγαθοεργίας, ἀρετῆς, δικαιοσύνης (ὅτε βεβαίως καί τά ἔργα ἡμῶν εἶναι ἀνάλογα), τότε ἡ ψυχή ἡμῶν γίνεται μικρός Θεός κατά χάριν. Πνευματικός ἥλιος, πεπερασμένος μέν καί δημιούργημα, ἀλλ' ὁμοηθής πρός τόν ἄπειρον πνευματικόν ἥλιον-τόν τρισυπόστατον Θεόν, τόν διηνεκῶς πνευματοβολοῦντα ἀγάπην, ἁγιότητα, δικαιοσύνην, ἔλεος...[162]

Ὅταν γίνη τό ἐναντίον;... Τότε, δυστυχῶς, μεταβάλλεται ἡ ψυχή εἰς ὁμοίωμα τοῦ σατανᾶ. Γεννᾷ καί ἐκπέμπει σκέψεις-ἰδέας πονηράς. Σκέψεις μίσους, φθόνου, κακίας, ἀκολασίας, ἀντικειμένας εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Δεν εἶναι πλέον πνευματικός ἥλιος. Καθίσταται ἀστήρ ζόφου, πλανήτης πνευματικός πνευματοβολῶν μέν, ἀλλ' ἐκπέμπων πνευματοβολίας σκότους..., πονηρίας, κακίας... Καί εἰς τήν κατάστασιν αὐτήν θά παραμείνῃ, καί κατά τόν ἀπόστολον Ἰούδαν, εἰς τόν αἰῶνα, εἰς τό διηνεκές, ἐάν μείνῃ μέχρι τέλους τῆς παρούσης ζωῆς ἀμετανόητος. Βεβαιοῖ τοῦτο ἡ Γραφή καί εἰς πλεῖστα ἄλλα χωρία, ἅτινα θά παραθέσωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. Ἀλλ' ἀποδεικνύεται ἤδη καί φιλοσοφικῶς, ἐφόσον ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή εἶναι πνευματική ὑπόστασις, μή ὑποκειμένη οὔτε εἰς διάλυσιν, μήτε, καί κατά μείζονα λόγον, εἰς ἀφανισμόν.

Εἰς τόν ἀγῶνα λοιπόν τοῦτον, εἰς τήν ἄθλησιν ταύτην ἐδημιουργήθη καί ἐκλήθη νά ἀθλήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Σαφῶς διευκρινίζει τοῦτο καί ὁ θεῖος Παῦλος. «Εἰ δέ πνεύματι, γράφει, τάς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε» (*πρός Ρωμ.* η΄ 13). Ἡ ἐνδοστρεφής δηλαδή πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν δέον νά καταστῇ ἱκανή (δι' ἐπιμόνου ἀσκήσεως τῆς βουλήσεως, ἀλλά καί προσευχῆς καί ἐγκρατείας..., *Α΄ Κορ.* θ΄ 27 κ.ἄ.), ὅπως θανατοῖ τάς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός.[163] Ἡ ἐξωστρεφής, ὅπως ἀντιδρᾷ ἀποτελεσματικῶς κατά τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων τοῦ κόσμου

---

[162] *Πρός Ἐφεσ.* δ΄ 23-24. «...*Ἀνανεῶσθαι δέ τῷ πνεύματι τοῦ νοός ὑμῶν καί ἐνδύσασθαι τόν καινόν ἄνθρωπον τόν κατά Θεόν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καί ἁγιότητι τῆς ἀληθείας*». Πρβλ. καί μακαριστοῦ Πρωτοπρ. Ἰωάν. Ρωμανίδου, μνημ. ἔργ. σελ. 134 καί βιβλ. αὐτόθι, «...*Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος ἀλλ' οὔτε καί ἐλλιπής. Ἐκτίσθη ἐλεύθερος καί ἀκέραιος τῇ φύσει, ἵνα φθάσῃ τήν τελείωσιν καί τήν ἀθανασίαν...*». Ἐπλάσθη δηλαδή «*δεκτικός*» τελειώσεως καί ἀθανασίας.

[163] Περί τῆς ἐνδοστρεφοῦς πνευματοβολίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν γράφει ὁ θεῖος Παῦλος καί ἐν τῇ *Α΄ πρός Κορ.* (β΄ 11) ἐπιστολῇ του. «*Τίς γάρ οἶδε ἀνθρώπων τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰμή τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό ἐν αὐτῷ;*»

τούτου καί ἐξουδετεροῖ, δι' ἀναλόγου ἐνδοστρεφείας, τάς αὐτομάτους ὀργανικάς (μηχανοφυσικάς) ἀντιδράσεις, τάς προκαλουμένας εἰς τά διάφορα μέλη καί ὄργανα τοῦ σώματος ἀνακλαστικῶς.

Ὅταν ταῦτα ἐπιτευχθοῦν (ἐν πίστει, ἐπαναλαμβάνομεν, πρός τόν ἀληθινόν Θεόν, ἀλλά καί τηρήσει πασῶν τῶν ἐντολῶν Του...) ὁλοκληροῦται ἡ πνευματική ἀναγέννησις ἡμῶν, δι' ἥν ὡμίλησεν ὁ Κύριος πρός τόν Νικόδημον (*Ἰωάν.* α΄ 13 καί γ΄ 3-4). Ἡ «*ἀνανέωσις*» ἡμῶν, κατά τόν θεῖον Παῦλον, «*τῷ πνεύματι τοῦ νοός, ἤτοι τῆς ψυχῆς ἡμῶν*» (*Ἐφεσ.* δ΄ 23). Ἡ ἐξομοίωσις ἡμῶν, κατά χάριν, πρός τόν Ἄπειρον Θεόν. Τότε ἡ πνευματοβολία τῆς ψυχῆς ἡμῶν γίνεται τύπος-εἰκών τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως τύπος-εἰκών τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ εἶναι ἡ ψιλή καί ἀφηρημένη ἰδέα ἡ νοερά εἰκών, ἥν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἔχομεν περί ἡμῶν αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται τέκνον Θεοῦ κατά χάριν (*Ἰωάν.* α΄ 12 κ.ἄ.), μικρός, κατά χάριν, Θεός.

δ) Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς

Ἐφόσον σκοπός τῆς § ταύτης εἶναι ἡ διά τῆς Γραφῆς ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καί μόνον βεβαίως τά μνημονευθέντα ἤδη ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ χωρία εἶναι, φρονοῦμεν, πρός τοῦτο ἐπαρκῆ. Διότι ἐν τῷ πρώτῳ ἰδίᾳ ἐξ αὐτῶν, ὅπερ παρεθέσαμεν (*Γενέσ.* Β΄ 7) σαφῶς διακηρύσσεται ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργία εἰς τούς πρωτοπλάστους (ἀλλά καί «*εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον*», *Ζαχαρ.* ΙΒ΄ 1 κ.ἄ.) πνευματικῆς ψυχῆς, ἀποτελούσης ἰδιαιτέραν ὑπόστασιν ἐνσυνείδητον καί ἐλευθέραν. Ἀφοῦ λοιπόν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή ἀποτελεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἰδιαιτέραν πνευματικήν-ὑπερυλικήν, λογικήν καί ἐνσυνείδητον ὑπόστασιν, δεσπόζουσαν τοῦ σώματος καί κυριαρχοῦσαν ἐπ' αὐτοῦ, εἶναι δυνατόν νά δεχθῶμεν ὅτι ἀφανίζεται αὕτη μετά τόν λεγόμενον θάνατον, ἐνῷ (κατά τήν βεβαίωσιν καί τῆς ἐπιστήμης) καί ἐκ τῶν ὑλικῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τό σῶμα ἡμῶν οὐδέν πρόκειται νά ἀπολεσθῇ; Ἀναντιρρήτως ὄχι, δεδομένου μάλιστα ὅτι καί ἡ ὑλική κτίσις, ἐν τῷ συνόλῳ της, δέν πρόκειται οὐδόλως νά ἀφανισθῇ, ἀλλ' ἁπλῶς θά ἀποπνευματισθῇ, μετατρεπομένη ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ εἰς «*οὐρανόν καινόν καί γῆν καινήν*» (*Ἀποκαλ.* κα΄ 1, *Πετρ. Β΄ καθολ.* γ΄ 13), ἵνα «*ἀπαλλαγῇ τῆς δουλείας τῆς διηνεκοῦς κινήσεως, ἀλλοιώσεως, μεταμορφώσεως...φθορᾶς*» (*πρός Ρωμ.* η΄ 21). Ἀποτελοῦσα ὅθεν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή ὑπόστασιν πνευματικήν-ὑπερυλικήν, ὄχι σύνθετον,

ὡς πᾶσα μορφή ὕλης (ἐξαιρουμένων μόνον τῶν ἠλεκτρονίων, θετικονίων, τῶν βασικῶν συστατικῶν της, τά ὁποῖα δέν εἶναι μέν σύνθετα, στεροῦνται ὅμως νοήσεως-εἰδέναι, συνειδήσεως καί ἐλευθερίας), ἀλλ' ὑπόστασιν ἁπλῆν καί ἀδιάλυτον καί ἐνσυνείδητον, πῶς εἶναι δυνατόν νά ἀφανισθῇ κατά τήν διάλυσιν τοῦ ὑλικοῦ σώματος-σκηνώματος αὐτῆς; Διότι καί ὁ λεγόμενος θάνατος τῶν κατωτέρων τοῦ ἀνθρώπου ὄντων δέν ἀποτελεῖ καθολικόν ἀφανισμόν αὐτῶν. Εἶναι ἁπλῆ διάλυσις καί ἀποσύνθεσις τῶν στοιχείων τῆς ὕλης, ἐξ ὧν ταῦτα ἀποτελοῦνται, καί τά ὁποῖα ἐπανέρχονται εἰς τό κύκλωμα τῆς φύσεως ὑπό ἄλλας μορφάς. Διά τόν θάνατον ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου (περί τοῦ ὁποίου σαφῶς διακηρύσσει ἡ Γραφή ὅτι ἀποτελεῖται ἐξ ὑλικοῦ σώματος καί πνευματικῆς ψυχῆς) δέον νά νοήσωμεν ὅτι, προκειμένου περί τοῦ σώματος νοεῖται, ἀναντιρρήτως, ἡ διάλυσις καί ἡ ἀποσύνθεσις αὐτοῦ εἰς τά στοιχεῖα τῆς ὕλης ἐξ ὧν συνετέθη, ἡ ἐπερχομένη ἅμα τῷ ὁριστικῷ ἀπ' αὐτοῦ χωρισμῷ τῆς ψυχῆς. Προκειμένου δέ περί τῆς ψυχῆς, τῆς ἐνσυνειδήτου, ἀφθάρτου καί ἀδιαλύτου, ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος τόν χωρισμόν ταύτης ἀπό τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ἡρμήνευσαν τά σχετικά χωρία τῆς Γραφῆς πάντες οἱ Ἅγιοι Πατέρες. Διότι ἡ ὑπερυλική ἤ ἄλλως πνευματική αὕτη ὑπόστασις εἶναι κτιστή μέν ἀλλά ἄφθαρτος-ἀθάνατος.[164]

Εἶναι λοιπόν ἀπολύτως προφανές, ὅτι κατά τόν λεγόμενον θάνατον οὐδέν ἄλλο συμβαίνει εἰμή ἀποχωρισμός τοῦ σώματος ἀπό τῆς ψυχῆς.[165] Καί τό μέν σῶμα διαλύεται εἰς τά ἐξ ὧν συνετέθη. Ἡ δέ ψυχή, ὡς ἄφθαρτος ὑπερυλική καί ἐνσυνείδητος ὑπόστασις, μετατίθεται εἰς τόν πνευματικόν κόσμον ἀναμένουσα τήν κοινήν

---

[164] Πρβλ. Μεγ. Ἀθανασίου «*Λόγος κατά Ἑλλήνων*» (Ἑ. Π. Migne, τ. 25, σ. 65). «...*Εἰ γάρ ἄλλην αὐτήν ὁ λόγος ἀπέδειξε πάρα τό σῶμα, ἐστί δέ τό σῶμα φύσει θνητόν, ἀνάγκη τήν ψυχήν ἀθάνατον εἶναι. Καί εἰ τό σῶμα κινεῖ, ὡς δέδεικται, καί ὄχι ὑπ' ἄλλων αὐτή κινεῖται, ἀκόλουθόν ἐστι αὐτήν ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένην τήν ψυχήν καί μετά τήν εἰς γῆν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος, κινεῖσθαι πάλιν αὐτήν ὑφ' ἑαυτῆς... Ἑαυτή δέ κινούμενη... καί μετά τόν τοῦ σώματος θάνατον ζῇ...*».

[165] Κατά τήν ὁμόφωνον καί ἐν προκειμένῳ γνώμην τῶν ἁγ. Πατέρων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη ὑπό τοῦ Θεοῦ μήτε «*φύσει θνητός*», μήτε «*φύσει ἀθάνατος*». Ὁ θάνατός του δηλαδή, σωματικός καί ψυχικός, ἐξηρτήθη ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας του καί τῆς ἐλευθέρας ὑποταγῆς του ἤ μή εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, ἐάν δέν ἡμάρτανον οἱ πρωτόπλαστοι, καί τό σῶμα αὐτῶν θά ἀπεπνευματίζετο. Δέν θά διελύετο... Σχετικῶς ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας (*πρός Αὐτόλυκον*, Β΄ 27) γράφει: «*Εἰ γάρ αὐτόν ἀθάνατον ἀπ' ἀρχῆς ἐπεποιήκει, Θεόν αὐτόν ἐπεποιήκει. Πάλιν, εἰ θνητόν αὐτόν ἐπεποιήκει, ἐδόκει ἄν ὁ Θεός εἶναι αἴτιος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὔτε οὖν ἀθάνατον αὐτόν ἐποίησεν, οὔτε μή θνητόν, ἀλλά δεκτικόν ἀμφοτέρων ἵνα ἤ ρέψῃ ἐπί τά τῆς ἀθανασίας, τηρήσας τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, μισθόν κομίσηται παρ' Αὐτοῦ τήν ἀθανασίαν καί γένηται Θεός δ' αὖ τραπῇ ἐπί τά τοῦ θανάτου... παρακούσας τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἑαυτῷ αἴτιος ᾖ τοῦ θανάτου*».

Ἀνάστασινκαί τήν ἐπανένωσιν τοῦ ἀναστημένου καί πνευματοποιηθησομένου σκηνώματός της, ἵνα ὑπάρχῃ ἐνσυνειδήτως εἰς τό διηνεκές... Ὡς Θεός μέν κατά χάριν, ἐάν διά πίστεως πρός τόν ἀληθινόν Θεόν, καί τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του, ἐπέτυχε, κατά τήν πρόσκαιρον ταύτην παρεπιδημίαν, τήν πρός Ἐκεῖνον ἐξομοίωσιν. Ἄλλως, ὡς ἀστήρ ζόφου-ὑπόστασις σκοτεινή (ὅπως ὁ σατανᾶς καί οἱ δαίμονες), ἐάν ἐξ ἁμαρτιῶν ἐξωμοιώθη πρός αὐτούς.

Εἰς τά χωρία τῆς Γραφῆς τά σχετικά μέ τήν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εὑρίσκομεν, ἐν τῇ *Γενέσει*, κατ' ἀρχήν, α) τό ἐν κεφ. Β΄ 17 «*...ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε*»·καί β) τό ἐν κεφ. Γ΄ 19 «*...ἐν τῷ ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τόν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σέ εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης ὅτι γῆ εἰ καί εἰς γῆν ἀπελεύσει*». Διά τοῦ πρώτου ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὁρίζεται ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ Ἀδάμ, ἡ ποινή τοῦ θανάτου, καθ' ἥν ἡμέραν θά ἔτρωγεν ἐκ τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ. Ἐν δέ τῷ δευτέρῳ προστίθεται ὅτι, «*ἐφόσον ἡμάρτησε... θά ἐπιστρέψῃ εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, διότι ἦτο γῆ*». Καί ἐρωτῶμεν: Ἐφόσον ἡ ψυχή τοῦ Ἀδάμ, κατά τήν προμνησθεῖσαν ρητήν διακήρυξιν τῆς Γραφῆς, δέν ἐξήχθη ἐκ τῆς Γῆς, ὡς αἱ ψυχαί τῶν ζῴων (καί δέν ἦτο συνεπῶς γῆ), ἀλλ' ἐγένετο δημιουργικῶς διά τοῦ θείου ἐμφυσήματος, εἶναι δυνατόν νά νοήσωμεν ὅτι διά τῶν μνησθέντων δύο χωρίων νοεῖται πραγματικός θάνατος-διάλυσις καί ἀφανισμός τῆς ὅλης ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως καί μετατροπή αὐτῆς εἰς γῆν; Ἀναντιρρήτως ὄχι ἐφόσον μάλιστα βεβαιοῦται ρητῶς ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι, τιμωρηθέντες μετά τήν παρακοήν διά τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, δέν ἀπέθανον αὐθημερόν, ἀλλ' ἔζησαν ἑκατοντάδας ἐτῶν, στερηθέντες ἁπλῶς τῆς θείας κοινωνίας.[166] Ὁ ὁρισθείς ἑπομένως ὑπό τοῦ Θεοῦ θάνατος οὐδόλως ἦτο διάλυσις καί ἀφανισμός καί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἦτο προδήλως διττός, ἐφόσον βεβαίως θά ἐγίνετο ἡ ἁμαρτία. Χωρισμός δηλαδή, κατ' ἀρχήν, καί ἀπομάκρυνσις τῆς θείας κοινωνίας καί εὐλογίας καί τοῦ

[166] Ἡ Εταιρεία Σκοπιά τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ διαστρέφουσα καί ἐν προκειμένῳ τό πνεῦμα τῆς Γραφῆς ἰσχυρίζεται ὅτι ὄντως οἱ πρωτόπλαστοι ἀπέθανον-ἠφανίσθησαν ὁλοτελῶς, κατά τήν ἡμέραν καθ' ἥν ἡμάρτησαν, ἤτοι κατά τήν πρώτην χιλιετηρίδα ἀπό τῆς δημιουργίας των, διότι «*...μία ἡμέρα παρά Κυρίου ὡς χίλια ἔτη*» (*Β΄ Πέτρ.* γ΄ 8). Ἀλλ' ὅτι ἡ ποινή τοῦ θανάτου ἐπρόκειτο νά ἐπιβληθῇ -καί ἐπεβλήθη- ἅμα τῇ παρακοῇ καί ὄχι μετ' ἑκατοντάδας ἐτῶν, μόλις παρίσταται ἀνάγκη νά τονίσωμεν. Πρός τούτοις ὅμως ἡ λέξις «ἡμέρα» ἔχει ἐν τῇ Γραφῇ διαφόρους χρονικάς ἐννοίας, νοούμενη ἄλλοτε ὡς ἡλιακή (*Ματθ.* δ΄ 2 κ.ἄ.), ἄλλοτε ὡς ἐνιαύσιος (*Ἰεζεκ.* Δ΄ 6), ἄλλοτε ὡς διάρκεια τῆς ὅλης ζωῆς (*Ματθ.* β΄ 1, *Α΄ Πετρ.* γ΄ 20 κ.ἄ) καί ἄλλοτε ὡς ὡρισμένη ἐποχή ἤ στιγμή. (Ματθ. ζ΄ 22, θ΄ 15 κ.ἄ.). Η χιλιετής ὅθεν ἔννοια τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου δέν εἶναι «ἀποκλειστική», ἀλλ' ἁπλῶς «συμβολική»-παραστατική μεγάλης χρονικῆς διαρκείας (προτασσομένου καί τοῦ ἐπιρρήματος «ὡς»), ἀναφέρεται δ' αὕτη «εἰδικῶς» εἰς τάς μεγάλας μεταβολάς τοῦ ἐπί τῆς γῆς ἀλλά καί τῷ ὑλικῷ Σύμπαντι ἔργου τοῦ Θεοῦ.

θείου φωτισμοῦ ἀπό τῆς ψυχῆς, ὅτε καί ἐπακολουθεῖ ὁ πνευματικός σκοτισμός, ὁ καλούμενος θάνατος τῆς ψυχῆς (πρβλ. *πρός Ρωμ.* ιστ΄ 20, *Α΄ πρός Κορ.* γ΄ 10 καί ιε΄ 10, *Β΄ πρός Κορ.* στ΄, η΄ 1, ιγ΄ 13 κ.ἄ.) καί χωρισμός ἀκολούθως τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος, καί διάλυσις–ἀποσύνθεσις καί μετατροπή αὐτοῦ εἰς γῆν, ἐνῷ ἄλλως θά ἀπεπνευματίζετο καί τοῦτο χωρίς νά διαλυθῇ.

Ὁμόφωνος δ' εἶναι καί ἐν προκειμένῳ ἡ σχετική γνώμη τῶν Ἁγίων πατέρων. Οὕτως ὁ Ἅγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ *περί Δημιουργίας Λόγῳ* γράφει: ...«*Μή προσδοκήσῃς ἐν τάφῳ εἶναι τήν ψυχή· οὐ γάρ ἀπό τῆς γῆς ἐλήφθη, οὐδέ εἰς τήν γῆν ἀπέρχεται*».[167] Ἐπίσης ὁ ἱερός Ἰσίδωρος λέγει (*Ἐπιστ.* 253, βιβλ. Γ΄): «*Ὥσπερ γάρ τό σῶμα ζῇ παρούσης τῆς ψυχῆς, οὕτω καί ἡ ψυχή παρόντος τοῦ θείου πνεύματος· καί ὥσπερ ἀναχωρησάσης τῆς ψυχῆς νεκρόν μένει τό σῶμα, οὕτω καί ἀποφοιτήσαντος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀπολείπει ἡ ψυχή τήν μακαρίαν ζωήν, οὐκ εἰς τό μή εἶναι ἀναλυομένη, ἀλλά θανάτου παντός χαλεπωτέραν βιοῦσα ζωήν*». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνει ὁ θεσπέσιος Ἰωσήφ Βρυένιος (τόμ. 1, σ. 33). Ἐπίσης ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλάμας: «*Ἀλλά τίς ἔστιν ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος, ἡ τοῦ Θεοῦ ἐγκατάλειψις. Ὥσπερ γάρ φωτός παρόντος οὐκ ἐστιν ἐν ταὐτῷ παρεῖναι καί σκότος, ἀλλ' ἐκλιπόντος τοῦ φωτός τόν τόπον τό σκότος γίνεται... Οὕτω καί τοῦ Θεοῦ παρόντος τῇ καθ' ἡμᾶς ψυχή ἀδύνατον καί θάνατον παρεῖναι ταύτῃ*». (*Ὁμιλ.* Λα΄, σ. 173, ἐκδ. Ἱεροσ.)[168].

Ὅτι δέ διά τῶν περί ὧν ὁ λόγος χωρίων προανηγγέλθη ὑπό τοῦ Θεοῦ πρός τούς πρωτοπλάστους ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀπομάκρυνσις τῆς θείας κοινωνίας, κατ' ἀρχήν, καί ὁ ἀποχωρισμός ἀκολούθως τῆς ψυχῆς, ἀπό τοῦ σώματος αὐτῶν, ὅπως καί ἡ διάλυσίς του μετά τόν χωρισμόν τῆς ψυχῆς, βεβαιοῦται, ἐκτός τῶν προαναπτυχθέντων, καί ἄλλως ὑπό τῆς Γραφῆς, ρητῶς διακηρυσσούσης ὅτι «*ὁ Ἐνώχ εὐαρεστήσας τόν Θεόν οὐχ εὑρίσκετο*» (δέν ἐγνώρισε δηλαδή θάνατον-διάλυσιν τοῦ σώματος), «*διότι μετέθεσεν αὐτόν ὁ Θεός*». Ἐνῶ δηλαδή περί τῶν πρό τοῦ Ἐνώχ, καί τῶν μετ' αὐτόν, τονίζεται σαφῶς ὅτι ἀπέθανον, ρητή γίνεται ἐξαίρεσις περί τοῦ Ἐνώχ, ὅτι

---

[167] Πρβλ. Μ. Βασιλ. *Ὁμιλ. Θ΄ εἰς ἑξαημ.* καί Μ. Φωτίου *Ἀφιλ.* σ. 229 § Θ΄, ὡς καί ἰδίου ἐν ἐπιστ. 145, σ. 470, ἔκδ. Ἰ. Ν. Βαλέτα. «*Ἔχει τάφος τό σῶμα, ἀλλ' οὐράνιοι θάλαμοι τήν ψυχήν· ἡ γῆ τήν κόνιν, ἀλλ' Ἀβραμιαῖοι κόλποι τό πνεῦμα*». Πνεῦμα νοεῖται βεβαίως καί πάλιν ἡ ψυχή.

[168] Ὅτι ἀπομακρυνομένης τῆς θείας κοινωνίας καί χάριτος ὁ ἄνθρωπος εἶναι πνευματικῶς «νεκρός», καίτοι ζῶν, τονίζεται ρητῶς ἐν τῇ Γραφῇ. Πρβλ. *Λουκ.* θ΄ 60 «*ἄφες τούς νεκρούς θάψαι τούς ἑαυτῶν νεκρούς*» καί αὐτ. ιε΄ 32, *πρός Ρωμ.* Στ΄2, *πρός Ἐφεσ.* β΄ 1 καί 5, *πρός Κολασ.* β΄ 13, *Α΄ πρός Τιμ.* ε΄ κ.ἄ. ὁ τοιοῦτος δέ πνευματικός θάνατος καλεῖται καί «ἀπώλεια» τῆς ψυχῆς (*Ματθ.* γ΄ 28, *Λουκ.* θ΄ 56 κ.ἄ.).

«*μετετέθη τοῦ μή ἰδεῖν θάνατον*» (*Γενέσ.* Ε΄ 24, *Σοφ. Σειράχ* ΜΔ΄ 16, *πρός Ἑβρ.* ια΄ 15). Ἐπίσης ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ὁ προφήτης Ἠλίας «*ἀνελήφθη ζῶν... ὡς εἰς οὐρανόν*» (*Δ΄ Βασ.* 11 καί *Σοφ. Σειράχ* ΜΗ΄ 9).[169] Ἐάν, ὡς ἰσχυρίζεται ἡ Ἑταιρεία Σκοπιά καί οἱ λοιποί «θνητοψυχῖται», ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῷ συνόλῳ του, ἠφανίζετο μετά θάνατον, δέν θά ἦτο δυνατόν νά ἐξαιρεθοῦν τοῦ καθολικοῦ τούτου νόμου ὁ Ἐνώχ καί ὁ προφ. Ἠλίας. Συνεπῶς ὄχι μόνον δέν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος ἔμψυχον ὄν ὅμοιον μέ τά λοιπά ζῷα, ἀλλά καί ἡ ποινή τοῦ θανάτου ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ ὁρισθεῖσα κατ' αὐτοῦ, ἐν περιπτώσει παρακοῆς, δέν συνεπήγετο οὐδόλως τόν παντελῆ αὐτοῦ ἀφανισμόν. Κατεδικάσθη κατ' ἀρχήν εἰς στέρησιν τῆς θείας κοινωνίας, τοῦ θείου φωτισμοῦ... καί, ἀκολούθως, εἰς χωρισμόν τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος, ἀλλά καί εἰς τήν ἀναπόφευκτον, μετά τοῦτον διάλυσιν αὐτοῦ,[170] ἤτοι εἰς τήν ἐπιστροφήν του εἰς τήν γῆν. Ἐάν ἑπομένως οἱ πρωτόπλαστοι ἐνίκων εἰς τήν τεθεῖσαν αὐτοῖς δοκιμασίαν καί ἄθλησιν τῆς «*μή βρώσεως τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ*», δέν θά ἐστεροῦντο, κατ' ἀρχήν, τῆς θείας Κοινωνίας, τοῦ θείου φωτισμοῦ, ἀλλά καί δέν θά ὑπέκειντο ἐπίσης εἰς τόν χωρισμόν τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματός των καί τήν ἀναπόφευκτον, μετά τοῦτο, διάλυσιν-ἀποσύνθεσιν αὐτοῦ, θά ἐτελειοῦντο καί θά μετουσιοῦντο-θά ἀπεπνευματίζοντο καί τά σώματά των καί θά ἀναλαμβάνοντο εἰς τούς Οὐρανούς. Τήν ἔννοιαν δέ ταύτην ἔχει ἀκριβῶς καί τό χωρίον μήποτε -ὁ Ἀδάμ- ἐκτείνει τήν χεῖρα αὐτοῦ καί λάβῃ ἀπό τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καί φάγῃ καί ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα (*Γενέσ.* Γ΄ 22). Ἐπρόκειτο ὄχι μόνον περί τῆς ἀποδόσεως εἰς τόν Ἀδάμ τῆς θείας κοινωνίας, ἀλλά καί περί τῆς μή διαλύσεως-τῆς ἀποπνευματώσεως καί τῆς αἰωνίου ἄρα ζωῆς καί τοῦ ἐκ τῆς γῆς ληφθέντος σώματος αὐτοῦ.

Μετά τά ὡς ἀνωτέρω χωρία, ἀναφέρονται ἐν τῇ *Γενέσει* ἐπίσης τά ἀκόλουθα περί τοῦ Ἀβραάμ: α) Ἐν κεφ. ΙΕ΄ 15. «*Σύ δέ ἀπελεύσῃ πρός τούς πατέρας σου ἐν εἰρήνῃ...*». Εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ Ἀβραάμ δέν ἐτάφη εἰς τόν τάφον τῶν πατέρων του. Ἑπομένως ὡς μετάβασις πρός αὐτούς νοεῖται ἀναντιρρήτως ἡ μετάβασις τῆς

---

[169] Κατά τήν ἀψευδῆ παράδοσιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καί τά σώματα τῆς πανσέτου Θεομήτορος, ὡς καί τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, δέν διελύθησαν, ἀλλά μετέστησαν, ἀποπνευματισθέντα, προηγηθέντος τοῦ φυσικοῦ θανάτου.

[170] Ὁ θάνατος ἀποκαλεῖται ἐν τῇ Γραφῇ καί «*διαφθορά τῆς σαρκός*» (*Πράξ.* β΄ 31 καί *Ψαλμ.* ΙΕ΄ 9-10), ὅπου γίνεται ρητή διάκρισις τῆς ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς, ὡς καί διακήρυξις τῆς μετά τόν θάνατον ἐπιβιώσεώς της. «...*Οὐ κατελήφθη ἡ ψυχή αὐτοῦ εἰς Ἅδου, οὐδέ ἡ σάρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν*».

ψυχῆς του πρός συνάντησιν αὐτῶν. Καί β) Ἐν κεφ. ΚΕ΄ 8. «...*Ἐκλείπων ἀπέθανεν Ἀβραάμ... καί προσετέθη πρός τόν λαόν αὐτοῦ*». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνονται καί διά τόν Ἰσμαήλ, τόν Ἰσαάκ, τόν Ἰακώβ, τόν Ἀαρών, τόν Μωϋσῆ καί τόν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ (αὐτ. § 17 καί κεφ. ΛΕ΄ 29, ΜΘ΄ 33, *Ἀριθμ.* Κ΄ 24, ΚΖ΄ 13 καί ΛΑ΄ 2, *Κριτ.* Β΄ 10), ἵνα διακηρυχθῇ καί δι' αὐτῶν ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ὡσαύτως δέ καί διά τόν Ἰακώβ, ἐν κεφ. ΛΖ΄ 35, ὅτι, «...*οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι λέγων καταβήσομαι πρός τόν υἱόν μου πενθῶν εἰς τόν Ἅδην*», δι' ὧν ἀναντιρρήτως ἐπίσης νοεῖται ὅτι θά ἐπέζη οὗτος μετά τόν θάνατόν του, διά νά καταβῇ εἰς τόν Ἅδην πενθῶν πρός συνάντησιν τοῦ Ἰωσήφ.

Εἰς τό *Λευϊτικόν*, ὡσαύτως (ΙΖ΄ 10-14), ἀναφέρονται τά ἑξῆς: «*Καί ἄνθρωπος, ἄνθρωπος τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ἤ τῶν προσηλύτων τῶν προσκειμένων ἐν ὑμῖν, ὅς ἄν φάγῃ πᾶν αἷμα, καί ἐπιστήσω τό πρόσωπόν μου ἐπί τήν ψυχήν τήν ἔσθουσαν τό αἷμα καί ἀπολῶ αὐτήν... Ἡ γάρ ψυχή πάσης σαρκός αἷμα αὐτοῦ ἐστι καί ἐγώ δέδωκα ὑμῖν ἐπί τοῦ θυσιαστηρίου ἐξιλάσκεσθαι περί τῶν ψυχῶν ὑμῶν τό γάρ αἷμα αὐτό ἀντί τῆς ψυχῆς ἐξιλάσεται*». Καί κατωτέρω (ΚΒ΄ 6) «...*Ψυχή ἥτις ἅψεται αὐτῶν ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας. Οὐκ ἔδεται ἀπό τῶν ἁγίων ἄν μή λούσεται τό σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ὕδατι*». Οὕτως, ἐν μέν τῷ πρώτῳ χωρίῳ γίνεται σαφής διάκρισις μεταξύ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ψυχῶν τῶν ζῴων, αἵτινες ταυτίζονται μέ τό αἷμα αὐτῶν (ἀσχέτως τοῦ βασικοῦ σκοποῦ εἰς ὅ τοῦτο ἀποβλέπει, τῆς ἀπαγορεύσεως δηλαδή τῆς βρώσεως τοῦ αἵματος τῶν εἰς τό θυσιαστήριον προσφερομένων ζῴων)·ἐν δέ τῷ δευτέρῳ γίνεται σαφής ἐπίσης διάκρισις μεταξύ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Εἰς τούς *Ἀριθμούς*, ἐν συνεχείᾳ (ΙΣΤ΄ 1-30), περιγράφεται ἡ κατά τοῦ Μωϋσέως ἐπανάστασις τῶν Κορέ, Δαθάν καί ὁρίζεται ἐν § 30 ἡ τιμωρία αὐτῶν διά τῶν: «...Καί καταβήσονται ζῶντες εἰς Ἅδου.» Ἐν δέ τῇ § 33 προστίθεται: «*Καί κατέβησαν... ζῶντες εἰς Ἅδου, καί ἐκάλυψεν αὐτούς ἡ γῆ*». Τά χωρία ταῦτα βεβαίως (ἐν συνδυασμῷ καί πρός τά ἐν Λουκ. Ιστ΄ 23 ἀναφερόμενα «...*καί ἐν τῷ Ἅδῃ ὑπάρχων ἐν βασάνοις*...») θά ἦσαν, φρονοῦμεν, ἐπαρκῆ πρός βεβαίωσιν τῆς διακηρύξεως τῆς Γραφῆς ὅτι καί ἐν τῷ Ἅδῃ ζοῦν πᾶσαι αἱ ψυχαί καί πρό τῆς «τελικῆς κρίσεως». Ἀλλ ἐν τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ (Κ΄ 29) ἀποκαλεῖται προσέτι ὁ θάνατος καί «ἀπόλυσις». Ἀπόλυσιν δέ ζητεῖ καί ὁ πρεσβύτης Συμεών (*Λουκ.* β΄ 29), διότι ἡ ψυχή ἡμῶν εἶναι ὄντως δέσμια ἐν τῷ ὑλικῷ αὐτῆς σκηνώματι, διά τάς ψυχάς δέ τῶν δικαίων ὁ λεγόμενος θάνατος ἀποτελεῖ πραγματικήν ἀπόλυσιν, ποθητήν λύτρωσιν. Διά τοῦτο ὁ μέν προφητάναξ

Δαυΐδ ψάλλει: «...*Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τήν ψυχήν μου...*» (*Ψαλμ.* ΡΜΑ΄ 8) ὁ δέ θεῖος Παῦλος προσθέτει «...*καί ἡμεῖς αὐτοί ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι τήν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν*» (*πρός Ρωμ.* η΄ 23).

Ἐν τῷ Βιβλίῳ *Βασιλειῶν Α΄* (ΚΗ΄ 14-20) περιγράφεται ὁμοίως ἡ πρόσκλησις ὑπό τοῦ Σαούλ (διά τῆς ἐγγαστρίμυθου-διαμέσου) τῆς ψυχῆς τοῦ Σαμουήλ διά τῶν: «...*Καί εἶπεν αὕτη τί ἔγνως; Καί εἶπεν αὐτῷ ἄνδρα ὄρθιον... καί ἔγνω Σαούλ, ὅτι οὗτος Σαμουήλ... Καί εἶπε Σαμουήλ ἵνα τί παρηνώχλησάς με ἀναβῆναί με...*».[171]

Ἐν τῷ Βιβλίῳ Βασιλ. Γ΄ (ΙΖ΄ 21-23) περιγράφεται ἐπίσης ἡ ὑπό τοῦ προφήτου Ἠλιού ἀνάστασις τοῦ παιδαρίου τῆς ἐν Σαρεπτά χήρας. «...*Καί ἐνεφύσησε τῷ παιδαρίῳ τρίς... καί εἶπε, Κύριε ὁ Θεός, ἐπιστραφήτω δή ἡ ψυχή τοῦ παιδαρίου τούτου εἰς αὐτό. Καί ἐγένετο οὕτως, καί ἀνεβόησεν τό παιδάριον...*». Ζητεῖ ὁ προφήτης τήν ἐπιστροφήν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδαρίου, ἐπιστροφή ὅμως σημαίνει ἐπάνοδον ἀπό τι μέρος εἰς ὅ τις εὑρίσκεται. Ὑπόστασις μή ὑπάρχουσα δέν εἶναι δυνατόν νά κληθῇ ὅπως ἐπιστρέψῃ. Ἔζη συνεπῶς καί ὑπῆρχεν ἐκτός τοῦ νεκροῦ σώματος ἡ ψυχή τοῦ παιδαρίου καί κληθεῖσα ἐπανῆλθεν εἰς αὐτό. Ἐν τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ (ΙΘ΄ 4) ζητεῖ ὡσαύτως ὁ αὐτός προφήτης τόν θάνατον τῆς ψυχῆς του διά τῶν «...*λαβέ τήν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ Κύριε...*». Ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ παραλαβή τῆς ψυχῆς τοῦ προφήτου δέν εἶναι δυνατόν, ἀναντιρρήτως, νά θεωρηθῇ ὡς ἀφανισμός αὐτῆς. Ἀντιθέτως ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς λυτρώσεως, ἥν ἐπιζητεῖ ὁ προφήτης (ὅπως καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος), διά νά μεταβῇ πλησίον τοῦ Θεοῦ. Δι' ὅ καί ὀλίγον κατωτέρω (*Δ΄ Βασιλ.* Β΄ 11) προστίθεται ὅτι «...*ἀνελήφθη Ἠλίου ὡς εἰς οὐρανόν ἐν συσσεισμῷ*».

Ἐν τῷ Βιβλίῳ Μακκαβαίων Β΄ (ΣΤ΄ 26) ἀναγράφονται ὡσαύτως τά ἀκόλουθα: «...*Εἰ γάρ ἐπί τοῦ παρόντος ἐξελοῦμαι τήν ἐξ ἀνθρώπων τιμωρίαν* (λέγει ὁ ἀπειλούμενος διά μαρτυρικοῦ θανάτου Ἐλεάζαρος), *ἀλλά τάς τοῦ Παντοκράτορος χεῖρας, οὔτε ζῶν, οὔτε ἀποθανών ἐκφεύξομαι*». Ἔχει προδήλως τήν συνείδησιν ὁ Ἐλεάζαρος ὅτι θά ζῇ καί μετά θάνατον. Ἐπίσης ἐν τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ

[171] Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἑρμηνεύων τό χωρίον τοῦτο (Ἑ. Π. Migne, σ. 45, σ. 109-113) γράφει ὅτι δέν ἐπρόκειτο περί τῆς ψυχῆς τοῦ Σαμουήλ, ἀλλά περί πνεύματος πονηροῦ ὑποδυθέντος αὐτήν. Τήν αὐτήν ἑρμηνείαν ὑποστηρίζει καί ὁ μακαριστός καθηγ. Π. Τρεμπέλας ἐν τῷ συγγράμματί του «*ὁ Πνευματισμός*», σ. 200, ἐν ἀντιθέσει πρός ἄλλους Ἅγ. πατέρας (ὡς ὁμολογεῖ ὁ αὐτός Ἅγ. Πατήρ) ἀλλά καί τόν μακαριστόν καθηγ. Π. Δημητρόπουλον (πρβλ. ἰδίου «*Αἱ πλάναι τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ*», σελ. 48) φρονοῦντας, ὅτι ἦτο ὄντως ἡ ψυχή τοῦ Σαμουήλ, ἐμφανισθεῖσα, κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, πρός τιμωρίαν τοῦ Σαούλ, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον προεφήτευσε σαφῶς τόν θάνατόν του. Ὅπως δήποτε ὅμως, καί τό χωρίον τοῦτο βεβαιοῖ ἀναντιρρήτως τήν πίστιν τοῦ Σαούλ εἰς τό καθολικόν καί ἐν προκειμένῳ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, «...*ὅτι δηλαδή ἡ ψυχή τοῦ Σαμουήλ ἔζη καί μετά θάνατον*».

(Ζ΄ 7 καί 40 καί ΙΔ΄ 46) ὁ θάνατος ἀποκαλεῖται μεταλλαγή βίου. «*Μεταλλάξαντος δέ τοῦ πρώτου...*»... «*οὗτος οὖν καθαρός τόν βίον μετήλλαξε...*» «*...καί ἐπικαλεσάμενος τόν δεσπόζοντα τῆς ζωῆς καί τοῦ πνεύματος* (σ.σ.: δηλαδή τῆς ψυχῆς) *τόν δέ τόν τρόπον μετήλλαξε*». Μεταλλαγή βίου σημαίνει ἀναντιρρήτως συνέχειαν αὐτοῦ ὑπό ἄλλην μορφήν.

Ἐν τῷ Βιβλίῳ *Μακκαβαίων Δ΄* (Ζ΄ 19) ἀναγράφονται ἐπίσης τά ἀκόλουθα: «*...πιστεύοντες ὅτι Θεῷ οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ὥσπερ οἱ πατριάρχαι Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, ἀλλά ζῶσι τῷ Θεῷ*» (πρβλ. καί *Ματθ.* κβ΄ 32). Ἡ αὐτή μαρτυρία ἐπαναλαμβάνεται καί ἐν κεφ. ΙΣΤ΄ 25 τοῦ αὐτοῦ Βιβλίου «*...εἴδοτες ὅτι οἱ διά τόν Θεόν ἀποθανόντες ζῶσι τῷ Θεῷ, ὥσπερ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ καί πάντες οἱ πατριάρχαι*». Ὡσαύτως ἐν συνεχείᾳ αὐτόθι (Θ΄ 8) προστίθενται: «*...Ἡμεῖς μέν γάρ διά τῆς δέ τῆς κακοπαθείας καί ὑπομονῆς* (σ.σ.: τοῦ μαρτυρικοῦ δηλαδή θανάτου) *τά τῆς ἀρετῆς ἆθλα ἕξομεν καί ἐσόμεθα παρά τῷ Θεῷ, δι᾽ ὅν καί πάσχομεν σύ δέ διά τήν ἡμῶν μιαιφονίαν αὐτάρκη καρτερήσῃς ὑπό τῆς θείας δίκης αἰώνιον βάσανον διά πυρός*». Ἐν κεφ. Ι΄ 11 ἐπαναλαμβάνεται ἐπίσης ἡ μαρτυρία τῆς αἰωνίας τιμωρίας, «*τῶν ἀκαταλύτων βασάνων*», τῶν ἁμαρτωλῶν, καί ἐν κεφ. Ι΄ 4 προστίθεται «*...Πρός ταῦτα εἴ τι ἔχετε κολαστήριον προσαγάγετε τῷ σώματί μου τῆς γάρ ψυχῆς μου οὐδ᾽ ἄν θελήσητε οἴψασθε δύνασθε*». Ὡσαύτως ἐν κεφ. ΙΓ΄ 15 «*Μέγας γάρ ψυχῆς ἄγων καί κίνδυνος ἐν αἰωνίῳ βασάνῳ κείμενος τοῖς παράβασι τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ*». Ἐν κεφ. ΙΖ΄ 17 καί 18. «*...Αὐτός γε τοι ὁ τύραννος... ἐξεθαύμασαν αὐτῶν τήν ὑπομονήν. Δι᾽ ἥν καί τῷ Θείῳ νῦν παρεστήκασι θρόνῳ καί τόν μακάριον βιοῦν αἰῶνα*». Ἐν κεφ. ΙΗ΄ 5. «*...Καί ὁ τύραννος Ἀντίοχος καί ἐπί γῆς τετιμώρηται, καί ἀποθανών κολάζεται*». Καί, τέλος, αὐτόθι § 23. «*...Οἱ δέ Ἀβραμιαίοι παῖδες, σύν τῇ Ἀθλοφόρῳ μητρί, εἰς πατέρων χορόν συναγελάζονται, ψυχάς ἁγνάς καί ἀθανάτους ἀπειληφότες τῷ Θεῷ*».[172]

Εἰς τούς *Ψαλμούς*, ἐν συνεχείᾳ, ἀναφέρονται τά ἀκόλουθα: (ΙΕ΄ 10, ὅστις εἶναι Χριστολογικός). «*...Οὐκ ἐγκαταλείψῃς τήν ψυχήν μου εἰς Ἅδην, οὐδέ δώσῃς τόν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν*». Ἐγκατάλειψις τῆς ψυχῆς εἰς τόν Ἅδην προϋποθέτει ἀναντιρρήτως τήν ζῶσαν ἐν αὐτῷ παραμονήν της. «*Μή διαφθορά*» δέ, τήν μή διάλυσιν-ἀποσύνθεσιν τοῦ σώματος τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ (πρβλ. *Πράξ.*

[172] Τό Βιβλίο *Μακκαβαίων Δ΄* δέν συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Π.Δ., φέρεται ὅμως ἔν τισι τῶν παλαιῶν χειρογράφων τῆς Ἑλληνικῆς Π.Δ., καί δή ἐν ταῖς Α.Σ. καί Venetus, καί περιλαμβάνεται ὑπό τινων ἐκδοτῶν αὐτῆς. Ὑπάρχει δέ καί ἐν ταῖς ὑπό τῆς Ἱ. ἡμῶν Συνόδου ἐγκεκριμέναις Ἀθηναϊκάς ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1844 καί 1892.

β΄ 31). Αὐτόθι (ΚΑ΄ 27) «...*Ζήσονται αἱ καρδίαι* (δηλ. ψυχαί) *αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος*» (ΝΔ΄ 16). «*Ἐλθέτω δή ὁ θάνατος ἐπ' αὐτούς* (...τούς ἁμαρτωλούς) *καί καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶντες*» (ΡΙΗ΄). «*Ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου διά παντός*» (πρβλ. καί *Σοφ. Σολομ.* Γ΄ 16) (ΡΜΑ΄ 8). «...*Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τήν ψυχήν μου*...». Τό σῶμα ἀποκαλεῖται φυλακή (ΡΜΕ΄ 4) «... *Ἐξελεύσεται τό πνεῦμα αὐτοῦ καί ἐπιστρέψει εἰς τήν γῆν αὐτοῦ*».[173] Πνεῦμα, ἀποκαλεῖται ἡ ψυχή, μετά τήν ἔξοδον τῆς ὁποίας ἐπιστρέφει τό σῶμα εἰς τήν γῆν.

Ἐν τῷ *Ἐκκλησιαστῇ* ἀκολούθως (Γ΄ 16-22) τά ἑξῆς: «...*καί ἔτι εἶδον ὑπό τόν ἥλιον τόπον κρίσεως, ἐκεῖ ὁ ἀσεβής καί τόπον δικαίου, ἐκεῖ ὁ ἀσεβής. Καί εἶπα ἐγώ ἐν τῇ καρδίᾳ μου σύν τόν δίκαιον καί σύν τόν ἀσεβῆ κρίνει ὁ Θεός, ὅτι καιρός παντί πράγματι... Ἐγώ εἶπα ἐν τῇ καρδίᾳ μου περί λαλιᾶς υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι διακρίνει αὐτούς ὁ Θεός καί τοῦ δεῖξαι ὅτι αὐτοί κτήνη εἰσι. Καί γε αὐτοῖς συνάντημα... ἐν αὐτοῖς ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτως ὁ θάνατος τούτου καί πνεῦμα ἐν τοῖς πᾶσι. Καί τί ἐπερίσσευσεν ἄνθρωπος παρά τό κτῆνος οὐδέν, ὅτι πάντα ματαιότης, τά πάντα εἰς τόπον ἕνα. Τά πάντα ἐγένετο ἀπό τοῦ χοός καί τά πάντα ἐπιστρέψει εἰς τόν χοῦν. Καί τίς εἶδε τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἰ ἀναβαίνει αὐτό ἄνω καί τό πνεῦμα τοῦ κτήνους, εἰ καταβαίνει αὐτό κάτω εἰς τήν γῆν.*»[174] Καί κεφ. Θ΄ 5. «*Διότι οἱ ζῶντες γνωρίζουσιν ὅτι θέλουν ἀποθάνει ἀλλ' οἱ νεκροί δέν γνωρίζουσιν οὐδέν*...».

Τά χωρία ταῦτα ἐπικαλούμενοι οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ καί οἱ λοιποί «θανατοψυχῖται» ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Γραφή ἐξομοιοῖ ἐν αὐτοῖς τάς ψυχάς τῶν ἀνθρώπων μέ τάς ψυχάς τῶν ζῴων καί συνεπῶς καί αἱ ψυχαί τῶν ἀνθρώπων ἀφανίζονται κατά τόν θάνα-

---

[173] Πρβλ. καί ΡΔ΄ 29, ὡς καί *Ἰώβ*, ΛΔ΄ 15. Τά δέ ἐν *Ἰώβ* ΚΑ΄ 26 ἀναφερόμενα «...*θέλουσι κοίτεσθαι ὁμοῦ ἐν τῷ χώματι καί σκώληκες θέλουσι σκεπάσει αὐτούς*», ἀναμφιβόλως ἀναφέρονται καί πάλιν μόνον εἰς τά σώματα τῶν εὐτυχῶν καί δυστυχῶν, γενικώτερον, ὑποδηλουμένης τῆς κοινῆς τύχης, διά τοῦ φυσικοῦ θανάτου αὐτῶν.

[174] Τό ἑβρ. κείμενον ἀναγράφει τήν λέξιν πνεῦμα τοῦ χωρίου τούτου μέ τήν λέξιν «ρούαχ», σημαίνουσαν «φύσημα-πνοήν» καί ἀναφέρεται ἄρα εἰς τήν ὁμοίαν ἀναπνοήν τῶν ζώων καί τοῦ ἀνθρώπου. Δέν νοεῖται συνεπῶς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, δι' ἣν, ἐν μέν τῷ κεφ. *Γενέσ.* Β΄ 8 ἀναγράφονται ἐν τῷ ἑβρ. κειμένῳ, αἱ λέξεις «*νισμάθ χαγίμ*»-«*πνοή ζωῆς*» ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄλλα δέ χωρία, εἰς ἃ γίνεται χρήσις τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως «*νεσαμά*» (σημαινούσης ἐπίσης τήν ἀναπνοήν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ζώων) τονίζεται - προκειμένου περί τῆς νεσαμά τοῦ ἀνθρώπου- ὅτι εἶναι αὕτη «φῶς Κυρίου». Οὕτως ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ νοεῖται προδήλως μόνον ἡ ἀναπνοή ἀνθρώπου καί ζώων, ἀσχέτως τοῦ ὅτι τοῦτο εἶναι «φιλοσοφικός συλλογισμός», ὡς ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀναπτύξωμεν, ἐν δέ τῷ κεφ. ΙΒ΄ 7 σαφῶς διακηρύσσει καί ὁ συγγραφεύς τοῦ *Ἐκκλησιαστοῦ* τήν πίστιν του εἰς τήν ἐπιβίωσιν-ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

τον, ἐφόσον «*οἱ νεκροί δέν γνωρίζουν οὐδέν*»[175]. Πλανῶνται ὅμως καί πάλιν καί ἀποδεικνύονται, πρός τοῖς ἄλλοις, καί ἀμαθεῖς, ἔχοντες ἄγνοιαν ὄχι μόνον τοῦ πνεύματος ἀλλά καί τοῦ γράμματος τῆς Γραφῆς, διότι ὁ συγγραφεύς τοῦ *Ἐκκλησιαστοῦ* (ὁ σοφός Σολομών) οὐδόλως ἀφίσταται καί ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις τοῦ ἑνιαίου καί καθολικοῦ περί τοῦ ἐπιμάχου θέματος πνεύματος τῆς Γραφῆς, ὡς σαφέστερον διευκρινίζει καί ἐν τῷ ἑπομένῳ Βιβλίῳ του *Σοφία Σολομῶντος*, κεφ. Β΄. Αἱ προμνησθεῖσαι περικοπαί εἶναι ἁπλῶς φιλοσοφικοί συλλογισμοί, ἐκφράζοντες τάς υλιστικάς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Φιλοσοφῶν δηλαδή διερωτᾶται: «*Εἶδον ὑπό τόν ἥλιον...* καί «*...εἶπα ἐν τῇ καρδία μου...*». Ἀλλά καί τό σύνολον τοῦ Βιβλίου διέπεται ὑπό τοῦ αὐτοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ἡ δέ ἀπάντησις -συντριπτική διά τούς ἀντιφρονοῦντας- δίδεται ὑπό τοῦ ἰδίου εἰς τό τέλος τοῦ Βιβλίου τούτου (κεφ. ΙΒ΄ 5) διά τῶν: «*...Ἐπορεύθη ὁ ἄνθρωπος* (σ.σ.: μετά τόν θάνατον) *εἰς οἶκον αἰῶνος αὐτοῦ*». Ἐπίσης καί ἐν συνεχείᾳ, αὐτόθι, § 7 «*...Καί ἐπιστρέψει ὁ χοῦς ἐπί τήν γῆν, ὡς ἦν, καί τό πνεῦμα*[176] *ἐπιστρέψει πρός τόν Θεόν, ὅς δέδωκεν αὐτό*». Ἐν κατακλείδι δέ, καί τελικῷ συμπεράσματι (αὐτ. § 14), ἐπάγεται: «*...Ὅτι σύμπαν τό ποίημα ὁ Θεός ἄξει ἐν κρίσει, ἐν παντί παρεωραμένῳ, ἐάν ἀγαθόν καί ἐάν πονηρόν*». Ὁμιλεῖ σαφῶς περί μεταβάσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τόν «*τόπον αἰῶνος αὐτοῦ*» περί ἐπιστροφῆς τοῦ χοός, ἤτοι τοῦ σώματος του, εἰς τήν γῆν, ὡς ἦν, τοῦ δέ πνεύματος (ἤτοι τῆς ψυχῆς) πρός τόν Θεόν, ὅς δέδωκεν αὐτό...». Καί καταλήγει, τελικῶς, ὅτι «*θά ἀχθῇ σύμπαν τό ποίημα εἰς κρίσιν*», τόσον δηλαδή οἱ τά ἀγαθά πράξαντες ὅσον καί οἱ πονηροί. Συμφωνεῖ ἑπομένως καί ὁ *Ἐκκλησιαστής* μέ τό καθολικόν περί ψυχῆς πνεῦμα τῆς Γραφῆς.

Ἐν τῇ *Σοφίᾳ Σολομῶντος* ἀναφέρονται ἀκολούθως τά ἑξῆς: Κεφ. Β΄ 1-2 «*...Εἶπον γάρ ἐν ἑαυτοῖς, λογισάμενοι οὐκ ὀρθῶς ὀλίγος ἐστί καί λυπηρός ὁ βίος ἡμῶν καί οὐκ ἐστιν ἴασις ἐν τῇ τελευτῇ ἀνθρώπου καί οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας εἰς Ἅδου*» καί κεφ. Γ΄ 1-4 (ὅπερ ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τό προμνησθέν). «*...Δικαίων δέ ψυχαί ἐν χειρί Θεοῦ καί οὐ μή ἅψηται αὐτῶν βάσανος. Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνᾶναι καί ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν καί ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα. οἱ δέ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ*». «*Ἔξοδον*» ἀποκαλεῖ βεβαίως τόν θάνατον. Καί τονίζει, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι αἱ οὕτως ἐξερχόμεναι ψυχαί ὄχι μόνον δέν ἀποθνήσκουσιν ἀλλά

---

[175] Τήν ἐν τῇ Γραφῇ ἔννοιαν τῆς λέξεως *θάνατος* καί *νεκρός* θά ἀναπτύξωμεν ἐν συνεχείᾳ.

[176] Πνεῦμα ἀποκαλεῖται ἡ ψυχή.

καί «*εἰσίν ἐν εἰρήνῃ*». Ἐπίσης ἐν κεφ. Δ΄ 10 προσθέτει: «...*Εὐάρεστος τῷ Θεῷ γενόμενος* (ὁ δίκαιος) *καί ζῶν μεταξύ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. Ἁρπάγη μή κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ ἤ δόλος ἀπατήσῃ τήν ψυχήν αὐτοῦ*». Μετάθεσις καί ἁρπαγή νοεῖται ὡσαύτως ἡ μετάβασις ἀπό ἑνός τόπου εἰς ἄλλον. Τέλος ἐν κεφ. Ε΄ 15, ὡς ἐν ἐπιλόγῳ, τονίζεται. «*Δίκαιοι δέ εἰς τόν αἰῶνα ζῶσι*». Καί ζοῦν βεβαίως αἰωνίως, χωρίς περιόδου τινος ἀφανισμοῦ, ὡς διδάσκει ἡ Ἑταιρεία ΣΚΟΠΙΑ.

Ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου ἀναφέρονται ἐπίσης τά ἑξῆς: Κεφ. ΙΕ΄ 1 «...*Καί εἶπε Κύριος πρός με ἐάν στῇ Μωυσῆς καί Σαμουήλ πρό προσώπου μου, οὐκ ἐστιν ἡ ψυχή μου πρός αὐτούς*». Ἀκούει ὁ προφήτης τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ ἔξ περίπου αἰῶνας μετά τόν θάνατον τοῦ Μωϋσέως καί τρεῖς περίπου μετά τόν θάνατον τοῦ Σαμουήλ. Ἀλλ' ἐάν ἠφανίζοντο οὗτοι, ὡς πιστεύει ἡ Ἑταιρεία ΣΚΟΠΙΑ καί δέν ὑπῆρχον μετά τόν θάνατον, πῶς θά ἠδύναντο νά σταθοῦν, ἤτοι νά δεηθοῦν πρός τόν Θεόν διά τούς Ἰουδαίους;

Τέλος, ἐν τῷ Βιβλίῳ *Δανιήλ*, εἰς μέν τήν «*προσευχήν Ἀζαρίου καί ὕμνον τῶν τριῶν*», § 63, περιέχονται τά ἑπόμενα: «*Εὐλογεῖτε πνεύματα, ψυχαί δικαίων τόν Κύριον ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε αὐτόν εἰς τούς αἰῶνας*» (ὁ ὕμνος ἀναφέρεται ἀναντιρρήτως εἰς τάς ψυχάς τῶν δικαίων τάς ἐκτός τοῦ Κόσμου τούτου, ἐφόσον τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ δικαίων κ.ἄ. γίνεται ἐν αὐτῷ ἰδιαιτέρα μνεία) ἐν δέ τῷ κεφ. ΙΒ΄ 13 ἀναφέρεται ἡ ρῆσις τοῦ Θεοῦ πρός τόν Δανιήλ, ἔχουσα οὕτω: «*Καί σύ δεῦρο καί ἀναπαύου ἔτι γάρ ἡμέραι καί ὧραι εἰς ἀναπλήρωσιν συντελείας καί ἀναστήσῃ εἰς τόν κλῆρόν σου εἰς συντέλειαν ἡμερῶν*». Ὁ θάνατος ἐνταῦθα θεωρεῖται «*ἀνάπαυσις*», ὅπως καί ἐν κεφ. ιδ΄ 13 τῆς *Ἀποκαλύψεως*. Οὕτως ἐν τῷ συνόλῳ της ἡ Π.Δ. διακηρύσσει τήν ἄμεσον ἐπιβίωσιν ἀλλά καί τήν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Ἐάν ὅμως αἱ περί ἀμέσου ἐπιβιώσεως καί ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μαρτυρίαι τῆς Π.Δ. εἶναι ἀπολύτως σαφεῖς καί κατηγορηματικαί, αἱ τῆς Κ.Δ. εἶναι ἐξ ἴσου καί περισσότερον τοιαῦται. Τά κυριώτερα δέ ταύτης σχετικά χωρία εἶναι τά ἑξῆς:

Ματθ. ι΄ 28. «...*Καί μή φοβηθῆτε ἀπό τῶν ἀποκτενόντων τό σῶμα, τήν δέ ψυχήν μή δυναμένων ἀποκτεῖναι...*».

Ματθ. ιζ΄ 2-5. «...*Καί μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν..., καί ἰδού ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καί Ἠλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες*». Ἡ ἐμφάνισις πλησίον τοῦ Κυρίου τοῦ Μωϋσέως καί τοῦ προφήτου Ἠλία εἶναι ἀμάχητος βεβαίως ἀπόδειξις ὅτι αἱ ψυχαί των ἔζων, οἱ χιλιασταί ἐν τούτοις ὑποστηρίζουν ὅτι ἐν παραισθήσει οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐνόμισαν ὅτι εἶδον αὐτούς. Ἀλλ' ἡ Γραφή εἶναι καί ἐν προκειμένῳ ἀπολύτως κατηγορηματική γράφει ρητῶς ὅτι

«*ὤφθησαν αὐτοῖς...*». Ἐκτός τούτου καί ἡ Ἐπιστήμη δέν παραδέχεται διπλῆν, συγχρόνως, ψευδαίσθησιν, ὁράσεως δηλαδή καί ἀκοῆς. Ἡ ὁμιλία προσθέτως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, κατά τήν διάρκειαν τῆς ὁράσεως, ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου ὅπως «*μή εἴπωσι τό ὅραμα...*», (αὐτ.. § 9) καί ἡ ὑπό τοῦ ἀποστ. Πέτρου μνεία τῆς ὀπτασίας -καί τῆς ἀκουσθείσης, κατ' αὐτήν, φωνῆς τοῦ Πατρός- ἐν τῇ *Β΄ Καθ. ἐπιστολῇ* του (α΄ 18), ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως ἀμάχητον βεβαίωσιν, ὅτι ἐπρόκειτο περί «*ὀπτασίας ἐν ἐγρηγόρσει*» καί ὄχι περί παραισθήσεως, ὅτε οὐδέ λόγος θά ἐγίνετο ἐν τῇ Γραφῇ.

Ματθ. κβ΄ 31 - 32 (πρβλ. καί *Λουκ.* Κ΄ 37-38). «*Οὐκ ἀνέγνωτε τό ρηθέν ὑπό τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ἐγώ εἶμι ὁ Θεός Ἀβραάμ, ὁ Θεός Ἰσαάκ, ὁ Θεός Ἰακώβ; Οὐκ ἐστιν ὁ Θεός, Θεός νεκρῶν ἀλλά ζώντων πάντες γάρ αὐτῷ ζῶσι*». Ἐπαναλαμβάνων ὁ Κύριος τό σχετικόν χωρίον τῆς Π.Δ., ρητῶς προσέτι τονίζει ὄχι ὅτι οἱ πατριάρχαι θά ἀναστηθοῦν ἐν τῇ τελικῇ κρίσει, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ σύγχρονος Χιλιασμός, ἀλλ' ὅτι ἔζων οὗτοι ἤδη. Δι' ὅ καί ἐνδεικτικῶς προσέθεσεν «*...οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, Θεός νεκρῶν, ἀλλά Θεός ζώντων*».

Λουκ. η΄ 54-55. «*...καί κρατήσας τῆς χειρός αὐτῆς ἐφώνησεν...· ἡ παῖς ἐγείρου. Καί ἐπέστρεψε τό πνεῦμα αὐτῆς καί ἀνέστη...*». Τήν σημασίαν τῆς «ἐπιστροφῆς» τοῦ πνεύματος-ψυχῆς ἀνεπτύξαμεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Λουκ. ιστ΄ 21-29. «*...Ἐγένετο δέ ἀποθανεῖν τόν πτωχόν καί ἀπενεχθῆναι αὐτόν ὑπό τῶν ἀγγέλων εἰς τόν κόλπον Ἀβραάμ. Ἀπέθανε δέ καί ὁ πλούσιος καί ἐτάφη. Καί ἐν τῷ Ἅδη ἐπάρας τούς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τόν Ἀβραάμ ἀπό μακρόθεν καί Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καί, φωνήσας εἶπε πάτερ Ἀβραάμ ἐλέησόν με καί πέμψον Λάζαρον... ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογί ταύτῃ. Εἶπε δέ Ἀβραάμ τέκνον... μεταξύ ἡμῶν καί ὑμῶν μέγα χάσμα ἐστήρικται... Εἶπε δέ ἐρωτῶ οὖν σέ, Πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτόν εἰς τόν οἶκον τοῦ πατρός μου ἔχω γάρ πέντε ἀδελφούς..., ἵνα μή καί αὐτοί ἔλθουν εἰς τόν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου...*». Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐπενόησαν καί διά τήν σαφεστάτην ταύτην μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς τήν ἔνστασιν ὅτι πρόκειται περί παραβολῆς. Ἀναντιρρήτως. Ἀλλά μήπως αἱ παραβολαί τοῦ Κυρίου δέν εἶναι ἀλληγορική παράστασις τῆς πραγματικότητος; Τό ἔτι δέ βασανιζομένου τοῦ πλουσίου ἐν τῷ Ἅδῃ ζοῦν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ οἱ πέντε ἀδελφοί του (διά τήν σωτηρίαν τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρεται), δέν ἀποτελεῖ ἀμάχητον βεβαίωσιν ὅτι ὄχι μόνον μετά τήν τελικήν κρίσιν -ὅτε μάλιστα, κατά τούς μάρτυρας τῆς Ἑταιρείας ΣΚΟΠΙΑ, δέν θά ἀναστηθοῦν πρός κρίσιν οἱ ἀμετανόητοι καί οἱ μεγάλοι ἁμαρτωλοί- ἀλλά καί ἅμα τῷ θανάτῳ, αἱ μέν ψυχαί τῶν ἁμαρτωλῶν βασανίζο-

νται, προκριματικῶς, αἱ δέ τῶν δικαίων ἀπολαμβάνουν τῆς αἰωνίου μακαριότητος;[177]

Λουκ. κγ΄ 43. «...*Καί εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἀμήν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ*». Καί διά τό χωρίον τοῦτο ἐπενόησαν οἱ χιλιασταί κ.λπ. τήν ἔνστασιν, ὅτι τό πρό τῆς λέξεως σήμερον κόμμα ἦτο ἀρχικῶς κατόπιν αὐτῆς, οὕτω δέ τό χωρίον εἶχε τήν ἔννοιαν ὅτι «σήμερόν σοι λέγω, θά εἶσαι μετ' ἐμοῦ εἰς τόν παράδεισον». Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι εἰς ὅλα τά ἀρχαῖα κείμενα τῆς Κ.Δ. τό περί οὗ πρόκειται κόμμα εὑρίσκεται πρό τῆς λέξεως σήμερον, δέν ἀντελήφθησαν οἱ ἀμαθεῖς «σπουδασταί τῆς Γραφῆς», ὅτι μετατιθεμένου τοῦ κόμματος μετά τήν λέξιν ταύτην ἐκλείπει ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἐν τῷ χωρίῳ. Διότι ἡ βεβαίωσις τοῦ Κυρίου ὅτι θά ἦτο μετ' αὐτοῦ ὁ λῃστής εἰς τόν παράδεισον, ἀναντιρρήτως ἐγένετο κατά τήν ὥραν ἐκείνην. Οὐδείς συνεπῶς λόγος ὑπῆρχε νά προστεθῇ ἡ λέξις *σήμερον*, ἥτις θά ἀπετέλει καί βαττολογίαν-πλεονασμόν. Ἀλλά καί ἄν δεχθῶμεν ὅτι θά ἤθελεν ὁ Κύριος νά χρησιμοποιήσῃ χρονικόν τι ἐπίρρημα, διά νά δηλώσῃ τόν χρόνον καθ' ὅν ἔλεγε ταῦτα, θά ἐχρησιμοποίει ἀσφαλῶς τήν λέξιν «νῦν» καί ὄχι τό «σήμερον» ὅπως εἰς τόσας ἄλλας περιπτώσεις (*Ἰωάν.* θ΄ 41, ιδ΄ 29 κ.ἄ.). Εἶχεν ἑπομένως ἡ βεβαίωσις τήν ἔννοιαν ὅτι ἀπό τῆς ἡμέρας ἐκείνης θά ἦτο μετά τοῦ Κυρίου ὁ λῃστής εἰς τόν παράδεισον. Καί, ἀναντιρρήτως, ἀμέσως μετά τόν ἐπακολουθήσαντα θάνατον του εὑρίσκεται ἐκεῖ.

Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τήν ἑτέραν ἔνστασιν, ὅτι δέν ἦτο δυνατόν κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην νά δοθῇ ὑπό τοῦ Κυρίου βεβαίωσις εἰς τόν λῃστήν περί εἰσόδου του εἰς τόν Παράδεισον, διότι καί Αὐτός, μετά τόν θάνατον Του ἐπί τοῦ σταυροῦ, δέν θά μετέβαινεν αὐθημερόν ἐκεῖ (ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται καί ἐκ τῶν μετά τήν ἀνάστασιν Του λεχθέντων εἰς τήν Μαγδαληνήν «...*οὕτω γάρ ἀναβέβηκα πρός τόν πατέρα μου*», *Ἰωάν.* κ΄ 17 - προσέτι δέ, καί διότι, κατά τήν Γραφήν, καί τήν πίστιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, «*μετέβη εἰς τόν Ἅδην, κατά τό τριήμερον τῆς ταφῆς Του, καί ἐκήρυξε τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι*», *Πέτρ. Α΄ Καθολ.* γ΄ 19-20 καί δ΄ 6) θά παρατηρήσωμεν καί αὖθις, ὅτι καί ἡ ἔνστασις αὐτή εἶναι μία προσέτι ἀπόδειξις ὅτι

[177] Παραποιῶν σκοπίμως ὁ Κάρολος Ρῶσσελ, ἱδρυτής τῆς ΣΚΟΠΙΑΣ, καί τήν σαφῆ ἔννοιαν τοῦ χωρίου τούτου γράφει προσέτι, ὅτι ὁ μέν πλούσιος τῆς παραβολῆς συμβολίζει τόν Ἰουδαϊκόν λαόν, ὁ δέ πτωχός Λάζαρος τά λοιπά καί μακράν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τελοῦντα τότε ἔθνη. Ἀλλά καί ἡ ψευδής καί παράλογος αὕτη παρερμηνεία εἶναι τόσον πρόδηλος. Διότι ὅταν ἐλέχθη ἡ παραβολή ὁ Ἰουδαϊσμός ἦτο ἐν μεγάλῃ ἠθικῇ καί πνευματικῇ καταπτώσει, ὅπως καί ὅταν τελείως μετά τινα χρόνον κατεστράφη. Τά λοιπά ἐπίσης ἔθνη ἦσαν πολλά, δέν ἦσαν ἕν, ταῦτα δέ δέν κατεστράφησαν, δέν ἀπέθανον. Ἀλλά καί ἄν τοῦτο συνέβαινε, δέν ἦτο δυνατόν ταῦτα νά μεταβοῦν εἰς τούς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, οὐδέ νά σταλοῦν βεβαίως διά νά παράσχουν ἀνάψυξιν εἰς τόν Ἰουδαϊσμόν.

οἱ ἀντιφρονοῦντες τελοῦν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ μυστηρίου τοῦ τελεσθέντος ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστῷ, ὅταν βεβαίως δέν διαστρέφουν ἐκ προθέσεως τάς ἐννοίας τῆς Γραφῆς. Διότι ἐν τῷ τελείῳ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ ἐνῴκησεν ὁ ἄπειρος καί αἰώνιος Λόγος-Υἱός τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ, ἀλλά καί ἐν τῷ, τά πάντα -ἄρα δέ καί ὁ παράδεισος- ἐγένοντο καί ἔστι. Ὁ πανταχοῦ, λοιπόν, παρών καί τά πάντα ἐνέχων Θεός Λόγος, «*ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς*», ἀλλά καί «*ὤν συνάμα, ἐν τῷ οὐρανῷ*» (*Ἰωάν.* γ΄ 13 κ.ἄ.), ἄρα δέ καί ἐν τῷ παραδείσῳ, «*ὅλος ὤν καί ἐν τῷ τελείῳ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, καί ἔχων ἐξουσίαν, ὡς Θεός, ἀφιέναι ἁμαρτίας*» (*Ματθ.* θ΄ 6 κ.ἄ.), παρέσχε πρός τόν ληστήν τήν βεβαίωσιν, ὅτι ἀπό τῆς ἡμέρας ἐκείνης θά ἦτο μετ' Αὐτοῦ εἰς τόν παράδεισον. Διότι πάντοτε Αὐτός, ὡς ἄπειρος καί αἰώνιος Λόγος-Υἱός, ἐν τῷ Κυρίῳ, τῷ Κόσμῳ τούτῳ καί ἐν τῷ Ἅδῃ ὤν, εὑρίσκετο συνάμα καί ἐκεῖ.

Λουκ. κγ΄ 46. «*...καί φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τό πνεῦμά μου*».[178]

Ἰωάν. ε΄ 24. «*Ὁ τόν λόγον μου ἀκούων... ἔχει ζωήν αἰώνιον καί εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλά μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν*». Καί η΄ 51. «*...ἐάν τις τόν λόγον τόν ἐμόν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μή θεωρήσῃ εἰς τόν αἰῶνα*».

Πράξ. ζ΄ 59. «*...Καί ἐλιθοβόλουν τόν Στέφανον ἐπικαλούμενον καί λέγοντα Κύριε Ἰησοῦ, δέξου τό πνεῦμά μου*».

Πρός Ρωμ. η΄ 23. «*...Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί αὐτοί τήν ἀπαρχήν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες καί ἡμεῖς αὐτοί ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι τήν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν*». Αἱ ψυχαί τῶν πνευματικῶς ἀναγεγεννημένων ἀποκτῶσαι συνείδησιν θείας υἱοθεσίας (*Ἰωάν.* α΄ 12 κ.ἄ.), στενάζουν ἀναντιρρήτως, ἐπιζητοῦσαι τήν ἀπολύτρωσιν τοῦ φθαρτοῦ σώματος-σκηνώματος ἡμῶν. Ἡ ἀπολύτρωσις ἐκ τοῦ σώματος δέν εἶναι δυνατόν νά συνεπάγηται καί ἀφανισμόν ἡμῶν, διότι τότε ἡ ἐπιζήτησίς της θά ἦτο ἐσχάτη μωρία. Παραστατικώτερον ὅμως ἐκφράζεται ὁ θεῖος Παῦλος ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Β΄ πρός Κορ. ε΄ 1-9. «*...Οἴδαμεν γάρ ὅτι ἐάν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομήν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον ἐν τοῖς Οὐρανοῖς* (πρβλ. καί *πρός Φιλιπ.* γ΄ 21). *Καί γάρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τό διοικητήριον ἡμῶν τό ἐξ Οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες... Καί γάρ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι,*

[178] Πρόκειται βεβαίως περί τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου, ὡς τελείου ἀνθρώπου. Πρβλ. καί *Ματθ.* κζ΄ 50. «*...ὁ δέ Ἰησοῦς κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τό πνεῦμα*».

ἵνα καταποθῇ τό θνητόν ὑπό τῆς ζωῆς... θαρροῦντες οὖν πάντοτε καί εἴδοτες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπό τοῦ Κυρίου... θαρροῦμεν δέ καί εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καί ἐνδημῆσαι πρός Κύριον». Ἡ ἐκδήμησις ἀπό ἑνός τόπου εἰς ἄλλον, καί δή ἀπό τοῦ σκηνώματος-τοῦ σώματος ἡμῶν πρός τόν Κύριον, εἶναι διακήρυξις τῆς ἀμέσου μετά τόν θάνατον ἐπιβιώσεως ἡμῶν. Διότι ἐκδημῶ σημαίνει μεταβαίνω ἀπό τοῦ ἑνός Δήμου εἰς ἄλλον. Ἡ ἐν ὑπερόχῳ λοιπόν πνευματικῇ ἐξάρσει βεβαίωσις τοῦ θείου Παύλου ὅτι, «*ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπό τοῦ Κυρίου*», ἀποκλείει πᾶσαν ἐκδοχήν ἀφανισμοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μετά τόν θάνατον, ἔστω καί ἂν ἐπακολουθήση (κατά τήν Ἑταιρεία ΣΚΟΠΙΑ) ἀνάστασις ἀργότερον. Διά τοῦτο δέ καί ἐπιζητεῖ, ὁ ἀπόστ. Παῦλος, μᾶλλον τήν πρός Κύριον ἐκδήμησιν. Ἐν δέ τῇ *πρός Φιλιπ.* (α΄ 23), ἧς τό χωρίον παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, συνέχεται ἐκ τῶν δύο, τήν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τό ἀναλῦσαι -ἤτοι χωρισθῆναι ὑπό τοῦ σώματος- καί «*σύν Χριστῷ εἶναι*».

Β΄ πρός Κορ. ιβ΄ 2-5. «*...Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρό ἐτῶν δεκατεσσάρων· εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτός σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεός οἶδεν ὅτι ἡρπάγη εἰς τόν παράδεισον καί ἤκουσεν ἄρρητα ρήματα, ἅ οὐκ ἐξόν τῷ ἀνθρώπῳ λαλῆσαι...*». Γράφων ὁ θεῖος Παῦλος περί ἁρπαγῆς του (διότι πρόκειται ἀναμφιβόλως περί τοῦ ἰδίου) ἕως τρίτου οὐρανοῦ -καί ἐκεῖθεν εἰς τόν παράδεισον- «*εἴτε ἐντός τοῦ σώματος, εἴτε ἐκτός αὐτοῦ*», προφανέστατα διακρίνει τήν ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τοῦ σώματος, βεβαιῶν καί οὕτως ὄχι μόνον τήν διακεκριμένην ὕπαρξιν αὐτῆς ἐν τῷ σώματι, ἀλλά καί τό δυνατόν, τοῦ προσωρινοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῆς ἀπ' αὐτοῦ καί κατά τήν διάρκειαν τῆς παρούσης ζωῆς.

Προς Φιλιπ. α΄ 21-24. «*Ἐμοί γάρ τό ζῆν Χριστός καί τό ἀποθανεῖν κέρδος... Συνέχομαι δέ ἐκ τῶν δύο, τήν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τό ἀναλῦσαι*[179] *καί σύν Χριστῷ εἶναι. Πολλῷ γάρ μᾶλλον κρεῖσσον τό δέ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκί ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς...*». Καί ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σαφῶς τονίζει ὁ θεῖος Παῦλος ὅτι, μετά τήν ἀνάλυσίν του (τόν χωρισμόν δηλαδή τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματός του), θά εἶναι ἀμέσως μετά τοῦ Κυρίου. Καί προτιμᾷ βεβαίως τοῦτο, προσθέτων ὅτι ἡ παραμονή του ἐν τῇ σαρκί ἦτο ἀναγκαιότερα διά τούς ἀδελφούς παρά δι' αὐτόν.

---

[179] Ἀνάλυσις εἰς ναυτικήν ἔκφρασιν σημαίνει λύσιν τῶν πρυμναίων σχοινιῶν τοῦ πλοίου, ὅταν εἶναι ἕτοιμον νά ἀναχωρήση. Ὑπό τήν ἔννοιαν ταύτην γράφει -προδήλως ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ θεῖος Παῦλος, ὅπως καί ἐν τῇ *Β΄ πρός Τιμ.* δ΄ 6. «*...ὁ καιρός τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν*».

Α΄ Πέτρ. γ΄ 19-20. «*Ἐνῷ καί τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθείς ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε... ἐν ἡμέραις Νῶε...*» καί αὐτόθι (δ΄ 6) «*Εἰς τοῦτο γάρ καί νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθοῦν μέν κατά ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δέ κατά Θεόν πνεύματι*». Εἶναι ὅλως προφανές ὅτι τά χωρία ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τάς ψυχάς τάς εὑρισκομένας εἰς τόν Ἅδην (ὅστις ἀποκαλεῖται φυλακή), πρός τάς ὁποίας ἡ ψυχή τοῦ Κυρίου -μετά τοῦ ἐν αὐτῇ ἐνοικοῦντος Θεοῦ Λόγου- ἐκήρυξε μετάνοιαν πρός σωτηρίαν, κατά τήν διάρκειαν τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Διότι, ἄλλως, οὐδένα λόγον ἔχουν οὔτε ἡ ἐπεξήγησις ὅτι «*τά ἐν φυλακῇ πνεύματα - ἅτινα ἠπείθησάν ποτε*» (ἤτοι κατά τό παρελθόν, «*ὅτε ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε*», αὐτόθ. γ΄ 20), μήτε ἡ προσθήκη εἰς τό Β΄ χωρίον «...*ἵνα κριθοῦν* -οἱ νεκροί πρός οὕς εὐηγγελίσθη ὁ Κύριος– *κατ' ἀνθρώπους σαρκί*». Ἐάν δηλαδή ἐπρόκειτο περί τῶν ἐν ζωῇ ἁμαρτωλῶν-τῶν πνευματικῶς νεκρῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου, ὡς ὑπεστήριζαν κατ' ἀρχήν τινες τῶν ἀντιφρονούντων, ἀναντιρρήτως οὗτοι θά ἐκρίνοντο ἐν καιρῷ, καί δέν ὑπῆρχε λόγος νά γίνῃ περί τούτου ἰδιαιτέρα μνεία. Τά χωρία συνεπῶς ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τά πνεύματα-ψυχάς τοῦ παρελθόντος. Αἱ περικοπαί ἄλλως «*ἀπειθήσασί ποτε*», καί «*ἐν ἡμέραις Νῶε*» διευκρινίζουν τοῦτο σαφῶς. Ἡ Ἑταιρεία Σκοπιά, ἐν τούτοις, διαστρέφουσα τήν σαφῆ ἔννοιαν καί τῶν χωρίων τούτων, ὑποστηρίζει ὅτι τά περί ὧν «*ἐν φυλακῇ πνεύματα*» εἶναι οἱ υἱοί τοῦ Θεοῦ (ἄγγελοι κατ' αὐτήν), οἵτινες ὑλοποιηθέντες καί συζευχθέντες μετά γυναικῶν, ἐγέννησαν τούς γίγαντας, ἁμαρτήσαντες δέ ἐξηϋλώθησαν καί πάλιν μετά τόν κατακλυσμόν καί ἐπέστρεψαν εἰς τόν πνευματικόν Κόσμον, ριφθέντες εἰς τόν τάρταρον καί φυλαχθέντες «*στήν ταπεινωτικήν αὐτήν κατάστασιν πάντοτε μέ δεσμά ὑποκάτω τοῦ σκότους, διά τήν κρίσιν τῆς μεγάλης ἡμέρας*».[180] Ὁμολογοῦμεν ὅτι τοιαύτην διαστροφήν τῆς ἐννοίας τόσον τῶν ρηθέντων χωρίων, ὡς καί τοῦ κεφ. ΣΤ΄ 1-8 τῆς *Γενέσεως*, ἔνθα γίνεται λόγος περί υἱῶν τοῦ Θεοῦ (ἤτοι τῶν πιστῶν ἀνθρώπων καί δή τῶν ἀναγεγεννημένων, οἵτινες ἐνυμφεύθησαν τάς θυγατέρας τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων) μόνον ἡ Ἑταιρεία Σκοπιά ἦτο δυνατόν νά ἐπινοήσῃ.

Β΄ Πέτρ. α΄ 13-16. «*Δίκαιον δέ ἡγοῦμαι, ἐφόσον εἰμί ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ἡμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδώς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθώς καί ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐδήλωσέ μοι. Σπουδάσω δέ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετά τήν ἐμήν ἔξοδον τήν τούτων μνεῖαν ποιεῖσθαι*». Γράφει σαφῶς ὁ

[180] Πρβλ. περιοδικόν «Σκοπιά», 1ης Ἰανουαρίου 1956, σελ. 6.

ἀπόστολος Πέτρος ὅτι καί μετά τήν ἀπόθεσιν τοῦ σκηνώματος-σώματός του, καί τήν ἐξ αὐτοῦ ἔξοδον, θά «*σπουδάσῃ*» (δέν θά παράλειψη δηλαδή) ὅπως ἑκάστοτε ἀπομιμνήσκη τάς συμβουλάς του. Ἀπαιτεῖται μήπως ἄλλη μαρτυρία περί τῆς πίστεώς του ὅτι θά ἐπέζη καί μετά θάνατον;

Ἀποκάλ. Στ΄ 9-10. «*Καί ὅτε ἤνοιξε τήν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τάς ψυχάς τῶν ἐσφαγμένων διά τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ καί τήν μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου... καί ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες ἕως πότε... ὁ ἅγιος καί ἀληθινός, οὐ κρίνεις καί ἐκδικεῖς τό αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπί τῆς γῆς; Καί ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολή λευκή, καί ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωσιν ἔτι χρόνον μικρόν...*». Ὄχι μόνον βλέπει τάς ψυχάς τῶν δικαίων ὁ εὐαγ. Ἰωάννης ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου ἀλλά καί ἀκούει αὐτάς νά κράζουν φωνῇ μεγάλῃ... Βλέπει νά δίδωνται εἰς αὐτάς λευκαί στολαί, τάς ὁποίας θά φέρουν μέχρις ὁλοκληρώσεως τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ ἐπί τοῦ πλανήτου τούτου. Ἑπομένως ζοῦν αὗται πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὅπως, καί ἀναντιρρήτως, ἀλλ' ἐν προκριματικῇ τιμωρίᾳ-κολάσει, καί αἱ ψυχαί τῶν ἀπίστων ἤ τῶν ἁμαρτωλῶν. Καί *Ἀποκάλ.* ιδ΄ 13. «...*Καί ἤκουσα... γράψον, μακάριοι οἱ νεκροί οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες... ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν*». Ὁ θάνατος ἀποκαλεῖται καί ἀνάπαυσις. Καί μακαρίζονται «*οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες*».

Πλήν ὅμως τῶν σαφεστάτων καί ἀμαχήτων τούτων μαρτυριῶν τῆς Κ.Δ. καί ἐν ἄλλοις χωρίοις αὐτῆς, ἀμέσως ἤ καί ἐμμέσως, διακηρύσσεται ἡ μετά θάνατον ἄμεσος ἐπιβίωσις καί ἡ ἀφθαρσία-ἀθανασία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἀποκαλεῖται π.χ. ὁ θάνατος «*ὕπνος*», ἵνα ὑπονοηθῇ ἀκριβῶς ὅτι, ὅπως κατά τήν διάρκειαν αὐτοῦ ἀδρανοῦν μόνον αἱ σωματικαί αἰσθήσεις (ἐνῶ ἡ ψυχή ὁραματιζομένη αἰσθάνεται, βλέπει, ἀκούει ἐργάζεται, ἀλλά καί ταξιδεύει ἐνίοτε, ὡς ἀπεδείξαμεν, μακράν τοῦ σώματος), οὕτω καί κατά τόν ὁριστικόν χωρισμόν της ἀπό τοῦ σώματος συνεχίζει πάλιν ἡ ψυχή τήν ζωήν αὐτῆς εἰς τόν πνευματικόν κόσμον, ζῶσα καθαρῶς πνευματικήν ζωήν. Διά τοῦτο ὁ Κύριος ἀναγγέλλων τόν θάνατον τοῦ Λαζάρου λέγει: «*Λάζαρος... κεκοίμηται ἀλλά πορεύομαι ἵνα ξυπνήσω αὐτόν*». Καί ἐξηγεῖ ἀμέσως ὁ θεῖος Εὐαγγελιστής «*εἰρήκει δέ ὁ Ἰησοῦς περί τοῦ θανάτου αὐτοῦ*». (*Ἰωάν.* ια΄ 11-13). Ἐπίσης, ἐν τῷ χωρίῳ *Ματθ.* κζ΄ 52, οἱ νεκροί ἀποκαλοῦνται «*κεκοιμημένοι*».

Εἰς τάς *Πράξεις* (ζ΄ 20) ἀναφέρεται διά τόν θάνατον τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου: «...*Καί τοῦτο εἰπών ἐκοιμήθη*». Αὐτόθι, ἐν κεφ. ιγ΄ 36, ἐπαναλαμβάνεται: «*Δαυΐδ μέν γάρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας... ἐκοιμήθη καί προσετέθη πρός τούς πατέρας αὐτοῦ*

καί εἶδε διαφθοράν...». Ἐν τῇ *Α΄ πρός Κορ.* (ζ΄ 39), «*...ἐάν δέ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ αὐτῆς...*», καί (ια΄ 30) «*...καί κοιμῶνται ἱκανοί*», (αὐτ. ιε΄ 6) «*...τινές δέ καί ἐκοιμήθησαν*», (ιε΄ 18) «*...ἄρα καί οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ...*», (αὐτ. § 20) «*Νυνί δέ Χριστός ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων...*», (αὐτ. § 51) «*...Πάντες μέν οὐ κοιμηθησόμεθα...*». Ἐν *Α΄ πρός Θεσσ.* (δ΄ 13-15). «*Οὐ θέλομεν δέ ὑμᾶς ἀγνοεῖν... περί τῶν κεκοιμημένων... εἰ γάρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καί ἀνέστη, οὕτω καί ὁ Θεός τούς κοιμηθέντας διά τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σύν αὐτῷ... Τοῦτο δέ λέγομεν... ὅτι ἡμεῖς... οὐ μή φθάσωμεν τούς κοιμηθέντας...*». Καί ἐν *Β΄ Πέτρ.* γ΄ 4 «*...ἀφ' ἧς γάρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν*».

Ὡσαύτως ὁ ἀποστ. Παῦλος ὀνομάζει τήν μέν ψυχήν ἔσω ἄνθρωπον, τό δέ σῶμα ἔξω τοιοῦτον (*πρός Ρωμ.* ζ΄ 22, *Β΄ Κορ.* δ΄ 16 καί *πρός Ἐφεσ.* γ΄ 16), τονίζων ἐν τῷ β΄ χωρίῳ, «*...ἀλλ' εἰ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ...*». Διακρίνει σαφῶς τόν ἔσω ἄνθρωπον, τήν ψυχήν, ἀπό τόν ἔξω, τό σῶμα. Καί τονίζει ὅτι, ἐνῶ ὁ ἔξω -τό σῶμα διαφθείρεται, ὑπεῖκον εἰς τόν νόμον τῆς φθορᾶς μετά τήν παρακοήν- ὁ ἔσω, ἡ ψυχή, μή ὑποκείμενη εἰς τόν νόμον τοῦτον, ἀνακαινοῦται (εἰς τούς πιστεύοντας βεβαίως, ἀλλά καί τηροῦντας τόν νόμον, τούς ἀναγεννωμένους) ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ἕως οὗ ἀνδρωθῇ εἰς «*ἄνδρα τέλειον*» (*πρός Ἐφεσ.* δ΄ 13). Οὕτω καί διά τῶν ἐμμέσων ἀλλά σαφέστατων καί πάλιν μαρτυριῶν τούτων διακηρύσσεται τό ἄφθαρτον καί ἡ ἀθανασία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Τέλος, ἡ αὐτή διακήρυξις ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ Κ.Δ. δι' ὅσων ἀναφέρονται ἐν αὐτῇ περί αἰωνίου ζωῆς τῶν δικαίων καί αἰωνίου καταδίκης καί κολάσεως τῶν ἁμαρτωλῶν. Τά σχετικά χωρία ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Ματθ. η΄ 11- 12. «*Λέγω δέ ὑμῖν ὅτι πολλοί ἀπό ἀνατολῶν καί δυσμῶν ἥξουσι καί ἀνακλιθήσονται μετά Ἀβραάμ καί Ἰσαάκ καί Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δέ υἱοί τῆς Βασιλείας ἐκβληθοῦν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός καί ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων*».[181] Πρόκειται, ἀναντιρρήτως, περί τῆς

[181] Πρβλ. καί *Μάρκ.* θ΄ 43 καί *Λουκ.* ιγ΄ 27-28. Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ διδάσκουν ὅτι οἱ ἁμαρτωλοί οἵτινες θά καταδικασθοῦν κατά τήν τελικήν κρίσιν, θά ἀφανισθοῦν παντελῶς, ὅπως παντελῶς ἠφανίσθησαν μέχρι σήμερον καί θά ἀφανίζωνται μέχρι τῆς συντέλειας οἱ βαρέως ἁμαρτήσαντες, τήν πλάνην δέ ταύτην στηρίζουν εἰς τό κεφ. κα΄ 8 τῆς *Ἀποκαλύψεως*, ἔχον οὕτως: «*Τοῖς δέ δειλοῖς καί πᾶσι τοῖς ψευδέσι τό μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ ἐν πυρί..., ὅ ἔστι ὁ θάνατος ὁ δεύτερος*». Ἀπεδείξαμεν ὅτι καί ὁ πρῶτος θάνατος, δι' οὗ ἐτιμωρήθησαν οι πρωτόπλαστοι καί ἀκολούθως ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος, πλήν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἶχε τήν ἔννοιαν κατ' ἀρχήν μέν τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος ὡς καί τῆς διαλύσεως αὐτοῦ, συνάμα, προσέτι δέ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπό τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχῶν τῆς θείας κοινωνίας καί τοῦ θείου φωτισμοῦ. Δέν ἐπρόκειτο οὐδόλως περί παντελοῦς ἀφανισμοῦ

τελικῆς κρίσεως καί τῆς μετ' αὐτήν «*Βασιλείας τῶν οὐρανῶν*», ἀπό τήν ὁποίαν θά ἐκβληθοῦν «*οἱ υἱοί τῆς Βασιλείας*», δηλαδή οἱ ἐκ τῶν πιστῶν ἀμετανόητοι ἁμαρτωλοί (καί ἰδίᾳ οἱ μή πιστεύσαντες Ἰουδαῖοι, εἰς οὕς εἰδικῶς ὁ Κύριος ἀναφέρεται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ), ἵνα τεθοῦν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον... Ἐάν ἐπρόκειτο νά ἀφανισθοῦν οὗτοι ἔστω καί ἐκεῖ παντελῶς, δέν θά ὡμίλει ἀσφαλῶς ὁ Κύριος περί κλαυθμοῦ καί βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων μετά τήν ἐκ τῆς Βασιλείας ἀποβολήν.

Ματθ. ιγ΄ 40-42. «...*Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντέλειᾳ τοῦ αἰῶνος... καί βαλοῦσιν αὐτούς εἰς τήν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός καί ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων*». Τά αὐτά ἐπαναλαμβάνονται εἰς τά χωρία *Ματθ.* κβ΄ 13, κδ΄ 51 καί κε΄ 30.

Ματθ. κε΄ 41 - 46. «...*Καί ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον οἱ δέ δίκαιοι εἰς ζωήν αἰώνιον*». Οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ ἐπενόησαν καί ἐν προκειμένῳ τήν ψευδῆ ἑρμηνείαν ὅτι διά τῆς λέξεως *αἰώνιος* νοεῖται περίοδος ἑνός αἰῶνος, δηλαδή 100 ἐτῶν. Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι οὐδέποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐγένετο χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης μέ τήν ἔννοιαν τῆς διαρκείας τοῦ ἑνός αἰῶνος, ἀλλά μέ τήν ἔννοιαν τοῦ ἀπεριορίστου, τοῦ ἀτέρμονος (τό 1ο δέ χωρίον εἶναι σχετικόν πρός τά λοιπά τοιαῦτα, ἐν οἷς ρητῶς τονίζεται, ὅτι ὁ βασανισμός των κατά τήν τελικήν κρίσιν καταδικασθησομένων θά συνεχίζηται εἰς αἰῶνας αἰώνων... -πρβλ. *πρός Γαλ.* α΄ 5, *πρός Φιλιπ.* δ΄ 20, *Α΄ Τιμ.* α΄ 17, *Β΄ Τιμ.* δ΄ 18, *πρός Ἑβρ.* ιγ΄ 21, *Α΄ Πετρ.* δ΄ 11, *Ἀποκ.* ια΄ 15 κ.ἄ.), δέν ἀντελήφθησαν οἱ ἀμαθεῖς «σπουδασταί τῆς Γραφῆς» ὅτι περιορίζουν τήν σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης εἰς τήν χρονικήν διάρκειαν τῶν 100 ἐτῶν, περιορίζουσι, κατ' ἀνάγκην, καί τήν ζωήν τῶν δικαίων, μετά τήν τελικήν κρίσιν, εἰς τόν αὐτόν χρόνον... Διότι καί οἱ δίκαιοι ἀπελεύσονται ὁμοίως εἰς ζωήν αἰώνιον.

Ἀποκάλ. κ΄ 10. «*Καί ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτούς ἐβλήθη εἰς τήν λίμνην τοῦ πυρός τοῦ θείου, ὅπου καί τό θηρίον καί ὁ ψευδοπροφήτης καί βασανισθήσονται ἡμέρας καί νυκτός εἰς τούς αἰώνας τῶν αἰώνων*».

Ἀπαύγασμα τῶν σαφῶν τούτων διακηρύξεων τῆς Γραφῆς περί τῆς ἰδιαιτέρας πνευματικῆς ὑποστάσεως, τῆς ἀφθαρσίας καί

μήτε τοῦ σώματος, πολύ δέ περισσότερον τῆς ψυχῆς. Καί ὁ δεύτερος ἑπομένως θάνατος τήν αὐτήν ἔχει ἔννοιαν. Τήν στέρησιν τῆς θείας Χάριτος καί κοινωνίας εἰς τό διηνεκές, ὡς τοῦτο διευκρινίζεται καί ἐν τῷ κεφ. κ΄ 10 τῆς *Ἀποκαλύψεως*, ὅπερ παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχεία καί ὄχι δι' ὡρισμένον χρόνον ὡς ἀσεβῶς καί ἀπαραδέκτως διδάσκει ἡ αἵρεσις καί κακοδοξία τῆς Ἀποκαταλλαγῆς τῶν Πάντων.

τῆς ὁπωσδήποτε ἀμέσου, μετά τόν θάνατον, ἐπιβιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως καί ἡ σχετική Ἱερά παράδοσις ὡς καί ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τῶν πρώτων χρόνων τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ πολυειδῶς καί πολυτρόπως διακηρυχθεῖσα ἀκολούθως παρ' ὅλων τῶν ἁγίων Μεγ. Πατέρων καί ἀπολογητῶν. Τήν πίστιν ταύτην μαρτυροῦν πλεῖσται ὅσαι ἐπιγραφαί ἐπί τάφων Ἁγίων, ἤ καί ἁπλῶς τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων, δι' ὧν οἱ ἐπιζῶντες παρακαλοῦν τούς ἐκδημήσαντας νά προσεύχωνται ὑπέρ αὐτῶν. Οὕτως οἱ χριστιανοί οἱ παρακολουθήσαντες τόν θάνατον τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου (τοῦ Θεοφόρου) ἐπιστρέφουν καί τελοῦν παννυχίδα κατ' οἶκον, ἐν ᾗ γονυπετεῖς παρακαλοῦν τόν Θεόν νά τούς πληροφόρηση περί τῆς μετά θάνατον καταστάσεως τοῦ μάρτυρος.[182] Κατά τήν ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμ. Σύνοδον, μόλις ἀναφέρεται τό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Φλαβιανοῦ, φονευθέντος, οἱ παρακαθήμενοι Ἅγιοι πατέρες μιᾷ φωνῇ ἀνακράζουσι. «*Φλαβιανός ζῇ... Ὁ μάρτυς ὑπέρ ἡμῶν εὔξεται*». Ὁ Ὠριγένης, πρός μέν τόν πολέμιον αὐτοῦ Κέλσον γράφει περί τῶν ἐν οὐρανοῖς ζώντων..., τόν δέ φίλον αὐτοῦ Ἀμβρόσιον παρορμᾷ εἰς τό μαρτύριον, ὑπενθυμίζων αὐτῷ ὅτι θά καταστῇ εὐεργετικώτερος πρός τούς ἐπί τῆς γῆς.[183] Ὁ Κυπριανός γράφων πρός τόν πιστόν φίλον του Κορνήλιον περί τοῦ διά θανάτου σωματικοῦ χωρισμοῦ, εὑρίσκει παρηγορίαν ἐν τῷ ὅτι ὁ μεταστάς θά δέηται ἐν οὐρανοῖς ὑπέρ τοῦ ἀπολειφθέντος (*Epist. 57 ad Cornelium*). Ὁ Μ. Βασίλειος χαιρετίζει τούς Ἁγίους 40 μάρτυρας οὕτως: «*Ὦ Χορός ἅγιος, ὦ σύνταγμα ἱερόν, ὦ συνασπισμός ἀρραγής, ὦ κοινοί φύλακες τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀγαθοί κοινωνοί φροντίδων, δεήσεως συνεργοί, πρεσβευταί δυνατώτατοι...*». Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ἐκτός ἄλλων, ἐνταφιάζων τόν πατέρα του λέγει: «*Πείθομαι δέ ὅτι καί τῇ πρεσβείᾳ νῦν μᾶλλον, ἤ πρότερον τῇ διδασκαλία, παραμυθήσεται ἡμᾶς ὁ μεταστάς, ὅσῳ μᾶλλον ἐγγίζει τῷ Θεῷ*». Περί δέ τοῦ κοιμηθέντος φίλου τοῦ Μεγ. Βασιλείου ἀποφαίνεται: «*Καί νῦν ὁ μέν ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, κἀκεῖ τάς ὑπέρ ἡμῶν, ὡς οἶμαι προσφέρων θυσίας καί ὑπέρ τοῦ λαοῦ προσευχόμενος οὐδέ γάρ ἀπολιπών ἡμᾶς παντάπασιν ἀπολέλοιπεν*». (*Ἐπιστ.* 201 καί *Λογ.* Ιθ΄ ἐν ἀρχῇ καί Κ΄ περί τό τέλος). Ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἀποτείνει πρός τινα μάρτυρα τούς ἑξῆς λόγους: «*Πρέσβευσον ὑπέρ τῆς πατρίδος πρός τόν κοινόν βασιλέα... Ἄν χρεία γένηται δέ πλειόνων δυσωπίας, ἄθροισον τόν χο-*

[182] «*Μαρτύριον Ἰγνατίου*», περί τό τέλος.

[183] «*Κατά Κέλσου*», Βιβλ. Η΄ 64. *Προτρ. εἰς μαρτ.* σ. 37-38, ὅρα καί ἰδίου «*Ὁμιλ. Ιστ΄, εἰς Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ*», κεφ. 31 (λατ.) καί «*Ὁμιλ. Γ΄ εἰς Ἄσμα...*» (λατ.).

ρόν τῶν σῶν ἀδελφῶν, τῶν μαρτύρων καί μετά τούτων δεήθητι» (*Προς Θεόδωρον μάρτυρα περί τό τέλος*).

Σύμπας ὁ χορός τῶν Ἁγίων πατέρων καί Ἀπολογητῶν τήν αὐτήν πίστιν ὁμοφώνως διακηρύσσει εἰς πάντας τούς σχετικούς λόγους ἤ ἐπιστολάς των, περικοπάς τινας τῶν ὁποίων παρεθέσαμεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις. Διά τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν δέν ὑπῆρχε μεσότοιχον μεταξύ νεκρῶν καί ζώντων τέκνων-μελῶν της. Ἐθεώρει, καί ἀπεκάλεσε, τά μέν πρῶτα «θριαμβεύσαντα», τά δέ δεύτερα «στρατευόμενα». Καί ὅπως ἐπεκαλεῖτο τάς δεήσεις τῶν ἐν οὐρανοῖς τέκνων της, τῶν νικησάντων ἐν τῇ ἀθλήσει, οὕτω προσηύχετο ὁμοίως καί δι' ὅσους ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀνάγκην τῶν προσευχῶν τῶν ἐπιζώντων, ζητοῦσα τήν συγχώρησιν καί τήν μετά τῶν Ἁγίων κατάταξίν των.[184] Ἡ ἐν ταῖς *Ἀποστ. διαταγαῖς* (βιβλ. ΙΙ) λειτουργία τοῦ Ἁγίου Κλημέντος, ἡ λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ἡ λειτουργία τοῦ Ἀποστ. Μάρκου, ἡ Γαλλικανική λειτουργία, ἡ ἀπό τῶν Μικρασιατικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Ἁγίων Πολυκάρπου καί Ἰγνατίου καταγόμενη, ἡ Μοραβιτική λειτουργία τῆς Ἱσπανίας, ἡ συγγενής πρός αὐτήν, ἡ λειτουργία τοῦ Ἀμβροσίου, ἐπισκόπου Μεδιολάνων, ἡ λειτουργία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Ρωμυλίας, ἡ λειτουργία τοῦ Ἁγ. Ματθαίου, ἡ ἀπό Ἐδέσσης τῆς Μεσοποταμίας καταγόμενη, αἱ παρ' ἡμῶν ἐν χρήσει μέχρι σήμερον λειτουργίαι τῶν Ἁγ. Βασιλείου καί Ἰωαν. Χρυσοστόμου περιέχουν πᾶσαι δεήσεις καί προσευχάς ὑπέρ τῶν κοιμηθέντων νεκρῶν. Καθολική ἐπίσης ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ πίστις τῆς Ἐκκλησίας περί τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπικοινωνίας μετ' αὐτῶν διά τῆς προσευχῆς καί τῆς μνημονεύσεως αὐτῶν εἰς τόν Ἱεράν Προσκομιδήν. Ὡσαύτως ὅμως καί περί τοῦ ἀδυνάτου, ὅπως δήποτε, τῆς «μετεμψύχωσεως ἤ μετενσαρκώσεως» τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐφόσον, πλήν τῆς παραβολῆς τοῦ «πλουσίου καί τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου», καί ὑπό πάντων τῶν λοιπῶν σχετικῶν χωρίων τῆς Γραφῆς ἀπολύτως αὐτή, κατά τά προεκτεθέντα, ἀπεκλείσθη. Ὑπό τοῦ Προφ. Ζαχαρίου (ΙΒ΄ 1) ρητῶς ἐπίσης τονίζεται, ὅτι «*πᾶσα ψυχή ἀνθρωπίνη πλάττεται ἰδιαιτέρως ὑπό τοῦ Θεοῦ*». Ὁ δέ ἀπόστολος Παῦλος σαφῶς ὁμοίως προσέθεσεν ὅτι «*ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τοῦτο κρίσις*» (*πρός Ἑβρ.* θ΄ 27)[185].

---

[184] Περί «*Ἱερῶν μνημοσύνων...*» ἰδέ εἰς Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 104-145.

[185] Τό μοναδικόν χωρίον *Ματθ.* ιζ΄ 10-13 (πρβλ. καί *Μάρκ.* θ΄ 11-13) ἔνθα ὁ πρόδρομος Ἰωάννης φαίνεται ταυτιζόμενος ὑπό τοῦ Κυρίου μετά τοῦ προφήτου Ἠλιού, ἐπεξηγεῖται σαφῶς ὑπό τοῦ σχετικοῦ καί συμφραζομένου τοιούτου, *Λουκ.* α΄ 17, ὅτι ὁ Ἰωάννης «*προσελεύσεται ἐν*

ε) Αἱ περί ψυχῆς κακοδοξίαι καί πλάναι τῆς Ἀμερικανικῆς φυλλαδικῆς Μετοχικῆς Ἑταιρείας Σκοπιά τοῦ Πύργου, τῶν λεγομένων μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ

Εἰς τήν καθολικήν ταύτην περί ψυχῆς πίστιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τήν ἐπί ἀμαχήτων μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς στηριζομένην καί πολυειδῶς καί πολυτρόπως βεβαιωθεῖσαν διά μέσου τῶν αἰώνων (καί μέχρι σήμερον) διά τόσων μεταθανατίων ἐμφανίσεων Ἁγίων ἤ καί ἁπλῶς δικαίων ψυχῶν, οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, ἀντιγράφοντες πάλιν τήν διδασκαλίαν τῶν «θνητοψυχιτῶν» τοῦ Γ΄ μ.Χ. αἰῶνος[186] καί παρερμηνεύοντες ἤ σκοπίμως παραποιοῦντες τά σχετικά χωρία τῆς Γραφῆς, ἀντέταξαν τήν ἄρνησιν τῆς ἄμεσου ἐπιβιώσεως καί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διότι, πρωτίστως, ἡ λέξις «ψυχή» (ἑβρ. νέφες) ἀποδίδεται ἐξ ἴσου ἐν τῇ Γραφῇ τόσον εἰς τόν ἄνθρωπον ὅσον καί εἰς τά ζῷα. Ἐκ τῆς συνωνυμίας λοιπόν ταύτης ἰσχυρίζονται ὅτι, ὅπως ἡ ἔμψυχος ὑπόστασις τῶν ζώων ἀφανίζεται τελείως μετά τήν θανήν των, οὕτως ἐκλείπει τελείως μετά θάνατον καί ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή[187]. Καί ἡ ψευδής ὅμως αὕτη καί πεπλανημένη δοξασία τους ἀποδεικνύεται ἀβάσιμος καί ἀστήρικτος ὄχι μόνον ἐκ τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί ἐξ ἄλλων τοιούτων, ἐν οἷς ἡ αὐτή λέξις «ψυχή» ἀποδίδεται καί εἰς Αὐτόν τόν Θεόν. Οὕτως ἐν τῷ *Λευϊτικῷ* (ΚΣΤ΄ 11) ἀναφέρεται: «*Καί θήσω τήν σκηνήν μου ἐν ὑμῖν καί οὐ βδελύξεται ἡ ψυχή μου ὑμᾶς*». Ἐπίσης αὐτόθι § 30. «...*Καί προσοχθιεῖ ἡ ψυχή μου ἐν ὑμῖν*». Ὡσαύτως ἐν *Ἀμώς* (ΣΤ΄ 8). «...*Κύριος ὁ θεός ὤμοσεν εἰς τήν ψυχήν Του*»· (ἑβρ. «νέφες», ἐνῶ εἰς τήν Ἑλληνικήν παραφράζεται «*ὤμοσεν Κύριος καθ' Ἑαυτοῦ*»). Ὁμοίως εἰς *Ἠσαΐαν* (Α΄ 14). «*Τάς νουμηνίας καί τάς ἑορτάς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου*». Ἐκ τῶν χωρίων λοιπόν τούτων εἶναι ὅλως πρόδηλον ὅτι ἡ λέξις ψυχή δέν ἔχει πάντοτε ἐν τῇ Γραφῇ τήν αὐτήν ἔννοιαν. Προκειμένου δηλαδή περί τοῦ Θεοῦ, σημαίνει τήν «ἐνσυνείδητον προσωπικότητα», τό «ἐγώ» τοῦ Θεοῦ, ὅπως καί εἰς τόν ἄνθρωπον, τόν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλασθέντα. Διότι ἄλλως, ἐάν δηλαδή ἐσήμαινεν ἀφανισμόν τῶν ὄντων εἰς ἅ κατηγορεῖται, ἔδει εἰς αὐτόν νά ὑπόκειται καί ὁ Θεός. Ἔχει ὅθεν ἡ λέξις αὐτή ἐν τῇ Γραφῇ πολλαπλήν ἔννοιαν, καί τοῦτο παρατηρεῖται καί εἰς ἄλλας λέξεις, ὡς π.χ. ἡ λέξις «ρούαχ», ἡ σημαίνουσα ὅλα τά ἐν κινή-

---

πνεύματι καί δυνάμει Ἠλιού...». Διευκρινίζεται δηλαδή ὅτι ἐδόθη ὑπό τοῦ Θεοῦ εἰς τόν Ἰωάννην πνεῦμα–ψυχή καί δύναμις ὁμοία μέ τήν τοῦ προφήτη Ἠλιού.

[186] Εὐσεβ. *Ἐκκλησ. Ἱστορ.* Στ΄ 37.

[187] *Κιθ.* σ. 30, 34, 51, 52. *Ἀπελ.* σ. 90, 91, 105, 203, 324. *Καταλλ.* σ. 72, 82-85 καί 442, *Δημιουρ.* σ. 58 καί 59. «*Ἔστι ὁ Θεός, ἀληθής*», σ. 55-60. *Γραφ. Μελετ.*, σ. 403 - 406 κ.ἄ.

σει πνεύματα ἤ ρεύματα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἥτις ἐπίσης ἀναφέρεται τόσον εἰς τήν ἀνθρωπίνην ψυχήν ὅσον καί εἰς τόν Θεόν. Ἐάν δέ ἐφηρμόζετο ἡ ἀρχή τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰς τάς αὐτάς λέξεις, ὡς ἄνεμος ἤ ρεῦμα ἀέρος θά ἐχαρακτηρίζετο καί ὁ Θεός.

Εἰς ἐπίρρωσιν δέ τῆς ψευδοῦς ταύτης δοξασίας παρερμήνευσεν ὡσαύτως ἤ καί διέστρεψε σκοπίμως καί πάλιν ἡ Ἑταιρεία Σκοπιά (σύν ἄλλαις λέξεσι καί χωρίοις τῆς Γραφῆς) καί τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως «Ἅδης» (ἑβρ. Σεόλ) ἑρμηνεύων αὐτήν ὡς κατάστασιν ἀφανείας-λήθης καί ἐπικαλούμενος πρός τοῦτο τά χωρία: α) *Ψαλμ.* ΣΤ΄ 6, «*...ὅτι οὐκ ἐστίν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δέ τῷ Ἅδη τίς ἐξομολογήσεταί σοι*», καί β) *Ἐκκλησιαστ.* Θ΄ 10, «*...Πάντα ὅσα ἄν εὕρῃ ἡ ψυχή σου ποίησον, ὅτι οὐκ ἐστί ποίημα καί λογισμός καί γνῶσις... ἐν Ἅδη ὅπου σύ πορεύει...*». Ἀλλά καί ἡ παρερμηνεία αὐτή ἀποδεικνύεται ἀβάσιμος καί ψευδής πάλιν ὑπό τῆς Γραφῆς. Οὕτως ὁ Ἰακώβ, πιστεύσας ὅτι ὁ Ἰωσήφ κατεσπαράχθη ὑπό τῶν θηρίων καί ἀπέθανε, ἀνακράζει: «*...Καταβήσομαι πρός τόν υἱόν μου πενθῶν εἰς Ἅδου*». Πιστεύει ὅτι καί αὐτός θά ἔζη ἐν τῷ Ἅδῃ, ἀλλ' ὅτι θά εὕρισκεν ἐκεῖ, ἐπίσης ζῶντα, καί τόν Ἰωσήφ. Ἐπίσης ἐν ΣΑ΄ *Βασ.* (Β΄ 6) προστίθεται: «*...Κύριος θανατοῖ... καί κατάγει εἰς Ἅδου καί ἀνάγει*» (πρβλ. *Τωβίτ* ΙΓ΄ 2). Ὁμοίως ἐν *Ψαλμ.* ΙΕ΄ 10. «*...Οὐκ ἐγκαταλείψῃς τήν ψυχήν μου εἰς Ἅδην...*» καί αὐτόθι, ΡΛΗ΄ 8. «*Ἐάν ἀναβῶ εἰς τόν οὐρανόν σύ ἐκεῖ εἶ, ἐάν καταβῶ εἰς τόν Ἅδην, πάρει...*». Ὡσαύτως ἐν *Ἀμώς*, Θ΄ 2: «*...Ἐάν κατακρυβῶσιν εἰς Ἅδου ἐκεῖθεν ἡ χείρ μου ἀνασπάσει αὐτούς*».[188] Τέλος ἐν Βιβλ. *Ἠσ.* (ΙΔ΄ 9-11). «*...Ὁ Ἅδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναντήσας σοι, συνηγέρθησαν πάντες οἱ γίγαντες, οἱ ἄρξαντες ἐπί τῆς γῆς. Πάντες ἀποκριθήσονται καί ἐροῦσί σοι...*». Διακηρύσσει ρητῶς ὁ προφήτης ὅτι οἱ ἐν τῷ Ἅδῃ εὑρισκόμενοι γίγαντες... ὁμιλοῦν πρός τόν Κύριον, μεταβαίνοντα ἐκεῖ. Παραστατικώτερον δέ προσωποποιεῖ τόν Ἅδην, προφητεύων ἅμα τήν γύμνωσίν του ὑπό τοῦ Κυρίου κατά τήν τριήμερον ἐν αὐτῷ παραμονήν Αὐτοῦ.[189]

---

[188] Πρβλ. καί *Ὡσηέ* ΙΓ΄ «*Ἐκ χειρός Ἅδου ρύσομαι καί ἐκ θανάτου λυτρώσομαι αὐτούς*».

[189] Πρβλ. καί *Ἰεζεκ.* ΚΣΤ΄ 20 καί ΑΒ΄ 18-21, ἔνθα ἡ λέξις «Σεόλ» μετεφράσθη εἰς «βόθρον». Μετά τάς σαφεῖς δέ ταύτας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς περί τῆς ἐννοίας τοῦ «Ἅδου» νοεῖται εὐκόλως καί ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν χωρίων (*Ἠσ.* ΛΗ΄ 18) «Οὗ γάρ οἱ ἐν Ἅδου αἰνέσουσί σε, οὐδέ οἱ ἀποθανόντες εὐλογήσωσί σε· ...οὐδέ ἐλπιοῦσιν οἱ ἐν Ἅδου ἐλεημοσύνην σου», ὡς καί (*Ψαλμ.* ΣΤ΄ 6) «*Οὔκ ἐστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δέ τῷ Ἅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι;*», καί ΠΖ΄ 11 «*...μή τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια· ἤ ἰατροί ἀναστήσουσι καί ἐξομολογήσονταί σοι;*», ἅτινα ἐπικαλεῖται ἐπίσης ἡ Σκοπιά. Διότι καί δι' αὐτῶν νοεῖται ἁπλῶς ὅτι οἱ ἀποθανόντες ἁμαρτωλοί (νεκροί) εὑρισκόμενοι εἰς τό «σκοτεινόν» - §, αὐτούς- μέρος τοῦ Ἅδου ὡς κατάδικοι, δέν δύνανται πλέον νά αἰνέσουν καί νά εὐλογήσουν τόν Θεόν, οὐδέ νά ἐλπίσουν εἰς τήν ἐλεημοσύνην Αὐτοῦ.

Ἀποδεικνύεται οὕτω σαφῶς καί πάλιν διά τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν συμφραζομένων καί ἐν προκειμένῳ χωρίων, ὅτι ἡ λέξις «Ἅδης» καί ἐν τῇ Π.Δ. οὐδόλως σημαίνει κατάστασιν «ἀφανείας-λήθης», ἀλλά γενικῶς τόν τόπον τῆς μετά θάνατον μεταβάσεως πασῶν τῶν ψυχῶν, δικαίων καί ἁμαρτωλῶν, τῆς ἐν αὐτῷ θέσεως τῶν καθοριζομένης ἐκ τῆς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ πνευματικῆς καί ἠθικῆς καταστάσεως αὐτῶν. Εἰδικῶς δέ τά μνημονευθέντα δύο χωρία (*Ψαλμ.* Στ΄ 6 καί *Ἐκκλησιαστής* Θ΄ 10) ἀναφέρονται ἀναντιρρήτως τό μέν πρῶτον εἰς «*πνευματικῶς ἀποθανόντας*» ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὧν αἱ ψυχαί καί ἐν τῷ Ἅδῃ -κατά μείζοντα λόγον- δέν δύνανται νά αἰνέσουν τόν Θεόν ἤ νά ἐξομολογηθοῦν (τήν αὐτήν ἔννοιαν ἔχουσιν καί τά ἀλλά δύο χωρία (*Ψαλμ.* ΠΖ΄ 11 καί *Ἠσ.* ΛΗ΄ 18)· τό δέ δεύτερον, ἀναντιρρήτως ἐπίσης, ἐκφράζει τό ὑλιστικόν φιλοσοφικόν πνεῦμα τῆς τότε ἐποχῆς. Δι' ὅ καί ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ προτάσσονται, «*...ὅτι σύμπαν τοῦτο ἔδωκα εἰς τήν καρδίαν μου... καί καρδία μου σύν πᾶν εἶδε τοῦτο, ὡς οἱ δίκαιοι καί οἱ σοφοί... καί γε ἀγάπη καί γε μῖσος οὐκ ἐστίν εἰδώς ὁ ἄνθρωπος· τά πάντα... ματαιότης ἐν τοῖς πᾶσι. Συνάντημα ἐν τῷ δικαίῳ καί τῷ ἀσεβεῖ, τῷ ἀγαθῷ καί τῷ κακῷ...*». Τελικῶς δέ καί ὁ *Ἐκκλησιαστής*, ἐν κεφ. ΙΒ΄ 7-12, ἐπιλέγει: «*... Ἀλλ ἐπιστρέψει ὁ χοῦς ἐπί τήν γῆν, ὡς ἦν, καί τό πνεῦμα... πρός τόν θεόν, ὅς ἔδωκεν αὐτό...· ὅτι σύμπαν τό ποίημα ὁ Θεός ἄξει ἐν κρίσει... ἐάν ἀγαθόν, καί ἐάν πονηρόν*».

Ὅτι δέ ἡ λέξις, «Ἅδης» σημαίνει ἐν τῇ Γραφῇ τόπον πνευματικόν παραμονῆς μετά θάνατον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν διεκηρύχθη σαφέστερον ἐν τῇ Κ.Δ., ἐν ᾗ προσθέτως διηυκρινίσθη ὅτι εἶναι ὁ τόπος τῆς παραμονῆς μόνον τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχῶν, ἐνῶ ὁ τόπος τῆς παραμονῆς τῶν Ἁγίων ἤ ἁπλῶς δικαίων ψυχῶν εἶναι ὁ παράδεισος. Οὕτως ἐν *Ματθ.* ια΄ 23 ἀναφέρεται: «*Καί σύ Καπερναούμ... ἕως Ἅδου καταβιβασθείσῃ*». Ἐν *Λουκ.* ι΄ στ. 23, «*...Καί ἐν τῷ Ἅδῃ ἐπάρας τούς ὀφθαλμούς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐν βασάνοις...*»· ἡρμηνεύσαμεν τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἐν λόγῳ παραβολῆς. Ἐν *Πράξ.* (β΄ 27-32) ἐπαναλαμβάνεται τό προαναφερθέν χωρίον τῶν *Ψαλμ.* ΙΕ΄ 10. Ἐν τῇ *Α΄ πρός Κορ.* ιε΄ 54-55 ἐπαναλαμβάνεται ἐπίσης τό ἐν *Ὡσηέ*, ΙΓ΄ 14: «*...Ποῦ σου Ἅδη τό νῖκος;*». Καί τέλος, ἐν τῇ *Ἀποκαλύψει* (κεφ. α΄ 18) ὁ Κύριος τονίζει ὅτι ἔχει τάς κλεῖς τοῦ Ἅδου (πρβλ. καί *Ἰώβ* ΛΗ΄), ἐν κεφ. Στ΄ 8 ὁ θάνατος καί ὁ Ἅδης παρίστανται ἀλληγορικῶς, προσωποποιούμενοι, ὡς ἐν *Ἠσ.* Ε΄ 14, καί ἐν κεφ. Κ΄ 13-15 προστίθεται. «*...Καί ὁ θάνατος καί ὁ Ἅδης ἔδωκαν τούς νεκρούς τούς ἐν αὐτοῖς καί ἐκρίθησαν ἕκαστος κατά τά ἔργα αὐτῶν. Καί ὁ θάνατος καί ὁ Ἅδης ἐβλήθησαν εἰς τήν λίμνην τοῦ*

πυρός οὗτος ὁ θάνατος ὁ δεύτερος...».[190] Τοιουτοτρόπως διά τοῦ συνόλου τῶν χωρίων τούτων διακηρύσσεται ὅτι ὁ Ἅδης ἀποτελεῖ τόπον παραμονῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχῶν τάς ὁποίας δίδει κατά τήν τελικήν κρίσιν, θά βληθῇ δέ καί οὗτος μετ' αὐτήν εἰς τήν «*λίμνην τοῦ πυρός*», διά τόν αἰώνιον κολασμόν ἐν αὐτῷ τῶν ψυχῶν, ὧν τά ὀνόματα δέν θά εὑρεθοῦν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς (*Ἀποκ.* κ΄ 10 κ.ἄ.).

Ἄλλο ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς ψευδοῦς διδασκαλίας τῶν περί ἀφανισμοῦ μετά θάνατον καί τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐπικαλοῦνται πάντες οἱ «θνητοψυχῖται» τόν ὑπό τοῦ Θεοῦ ὁρισθέντα θάνατον τῶν πρωτοπλάστων, ἐάν παρέβαινον τήν δοθεῖσαν εἰς αὐτούς ἐντολήν, τό χωρίον ἐπίσης τῆς *Α΄ πρός Κορ.* ιε΄ 18, ἔνθα ὁ ἀποστ. Παῦλος γράφει «*...ἄρα καί οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο*», καί τέλος, τήν πολλάκις ἀναφερομένην ἐν τῇ Γραφῇ λέξιν «νεκρός». Παρερμηνεύοντες καί παραποιοῦντες καί πάλιν σκοπίμως τήν ἐν τῇ Γραφῇ ἔννοιαν τοῦ θανάτου καί τοῦ ρήματος «ἀπόλλυμι» (ὡς καί τῆς λέξεως *ἀπώλεια*), ἐπίσης δέ καί τήν ἔννοιαν τοῦ ὅλου προμνησθέντος χωρίου καί κεφαλαίου, θεωροῦν θρίαμβον τῆς διδασκαλίας των τό χωρίον τοῦτο[191]. Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι διά τῶν προεκτεθέντων συντριπτικῶς, φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη τό ψευδές καί ἀβάσιμον τῆς ὅλης καί ἐν προκειμένῳ διδασκαλίας των, καλόν ἐθεωρήσαμεν νά προσθέσωμεν καί τά ἑπόμενα, πρός μεῖζονα τῆς ἀληθείας ἐπίλαμψιν καί τέλειον φωτισμόν τῶν εἰλικρινῶς ἐκζητουσῶν ταύτην ψυχῶν.

Εἰς τάς προαναπτυχθεῖσας λοιπόν μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, δι' ὧν διακηρύσσεται τό ἄφθαρτον-ἀθάνατον καί ἡ ἄμεσος, ὅπως δήποτε, ἐπιβίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δέον νά προστεθοῦν καί τά ἑπόμενα χωρία, ἐν οἷς αἱ λέξεις «θάνατος» καί «νεκρός» ἔχουν ἁπλῶς τήν ἔννοιαν τοῦ «ἠθικοῦ θανάτου», ὡς καί τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπό τοῦ ἀνθρώπου τῆς θείας κοινωνίας καί χάριτος. Τήν αὐτήν δ' ἀπολύτως ἔννοιαν ἔχει καί ἡ λέξις ἀπώλεια. Τά χωρία εἶναι τά ἑξῆς:

Ματθ. ζ΄ 13. «*...Πλατεῖα ἡ πύλη καί εὐρύχωρος ἡ ὁδός ἡ ἀπάγουσα εἰς τήν ἀπώλειαν*». (Μέ τήν αὐτήν ἔννοιαν ἀπαντᾶται ἡ αὐτή λέξις καί εἰς *Πράξεις* η΄ 20, *πρός Ρωμ.* θ΄ 22, *πρός Φιλιπ.* α΄ 28, γ΄ 19, *Α΄ Τιμ.* Στ΄ 9, *πρός Ἑβρ.* γ΄ 39, *Β΄ Πέτρ.* β΄ 1 - 3, γ΄ 7 καί 16 καί *Ἀποκ.* ιζ΄ 8 καί 11). Καί αὐτόθι η΄ 22 (πρβλ. καί *Λουκ.* θ΄ 60), «*...Ἄφες τούς νεκρούς θάψαι τούς ἑαυτῶν νεκρούς*».[192] 28

[190] Τήν ἔννοιαν τοῦ «δευτέρου θανάτου» ἀνεπτύξαμεν ἐν τοῖς προηγούμενοις.

[191] Πρβλ. Κ. Μεταλλ. *«Ἡ περί ψυχῆς συζήτησις»*, σελ. 93-100 καί βιβλ. αὐτ.

[192] Οἱ πρῶτοι νεκροί εἶναι βεβαίως ζῶντες.

«...*φοβήθητε δέ μᾶλλον τόν δυνάμενον ψυχήν καί σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεένῃ*»· ι΄ 39 «...*ὁ εὑρών τήν ψυχήν αὐτοῦ ἀπολέσει Αὐτήν καί ὁ ἀπολέσας τήν ψυχήν αὐτοῦ... εὑρήσει Αὐτήν*»· ιε΄ 25 «...*οὐκ ἀπεστάλην εἰμή εἰς τά πρόβατα τά ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ*»· καί ιη΄ 11 «*ἦλθε γάρ ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τό ἀπολωλός*».

Λουκ. ιε΄ 24 καί 32. «...*Ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρός ἦν καί ἀνέζησε καί ἀπολωλός ἦν καί εὑρέθη*».[193]

Προς Ρωμ. Στ΄ 6-8. «...*Τοῦτο γάρ γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιός ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τό σῶμα τῆς ἁμαρτίας...· εἰ ἀπεθάνομεν σύν Χριστῷ...*»· αὐτ. § 11. «*Οὕτω καί ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτούς νεκρούς εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ...*»· αὐτόθ. Στ΄ 4. «...*συνετάφη μέν οὖν αὐτῷ διά τοῦ βαπτίσματος εἰς τόν θάνατον...*»· καί αὐτ. ζ΄ 9 «...*ἐλθούσης δέ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγώ δέ ἀπέθανον*».

Β΄ πρός Κορ. β΄ 15. «...*Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καί τοῖς ἀπολλυμένοις*».

Προς Ἐφεσ. β΄ 1 καί 15 (πρβλ. καί *πρός Κολασ.* β΄ 13). «*Καί ἡμᾶς ὄντας νεκρούς τοῖς παραπτώμασι...*».

Α΄ πρός Τιμ. ε΄ 6. «...*ἡ δέ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκε*».

Β΄ Πέτρ. γ΄ 9. «*Οὐ βραδύνει τῆς ἐπαγγελίας μή βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι*». *Α΄ Ἰωάν.* γ΄ 14-15 «...*Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν... Ὁ μή ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ μένει ἐν τῷ θανάτῳ*».

Ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ ὅθεν πάντων τῶν συμφραζομένων τούτων χωρίων, ἐν συνδυασμῷ καί πρός τά λοιπά, σαφῶς καί ἀναντιρρήτως συνάγεται ὅτι αἱ λέξεις *θάνατος, νεκρός* καί *ἀπώλεια* ἔχουν ἐν τῇ Γραφῇ -προκειμένου περί τοῦ ἀνθρώπου- διττήν ἔννοιαν· τόν χωρισμόν δηλαδή τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος καί τήν, κατόπιν τούτου, διάλυσιν αὐτοῦ· καί τήν ἠθικήν καί πνευματικήν τοιαύτην, ἤτοι τήν ὑποδούλωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν ἁμαρτίαν καί τήν ἀπομάκρυνσιν ἀπ' αὐτοῦ τῆς θείας κοινωνίας καί χάριτος (τοῦ φωτισμοῦ) τοῦ Θεοῦ καί ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καί ἐν τῇ αἰωνίᾳ. Ἐφόσον δισύνθετος ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος, ἐκ σώματος ὑλικοῦ καί ψυχῆς πνευματικῆς, διττός ἄρα ὡρίσθη καί ὁ θάνατός του, ὡς τιμωρία, διττή ἡ νέκρωσις ἤ ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ. Τοῦτο σαφῶς φρονοῦμεν ἀπεδείχθη ἤδη, ἀλλά καί ἐν τῇ *ἐπιστολῇ Ἰούδα* § 1 προσθέτως διευκρινίζεται διά τῶν «...*Οὗτοι* (οἱ ἁμαρτωλοί καί ἄπιστοι) *εἰσί δένδρα*

[193] Θεωρεῖται νεκρός καί ἀπολωλός, διότι ἔζη ἐν ἁμαρτίᾳ καί χωρίς τῆς εὐλογίας τοῦ πατρός. Πρβλ. καί *Α΄ Τιμ.* στ΄ 9 «...*αἵτινες* (ἁμαρτίαι) *βυθίζουσι τούς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καί ἀπώλειαν*».

φθινοπωρινά δίς ἀποθανόντα». Ὡς πρῶτος θάνατος νοεῖται ἀναμφιβόλως ὁ χωρισμός τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος, ἀλλά καί ἡ στέρησις τῆς θείας κοινωνίας καί ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ὡς δεύτερος, ἡ μεταθανάτιος καί αἰωνία πλέον στέρησις τῆς θείας κοινωνίας, τοῦ θείου φωτισμοῦ. Αὐτή ἀποκαλεῖται καί ἐν τῇ *Ἀποκαλύψει* (κ΄ 14 καί κα΄ 8) «*δεύτερος θάνατος*». Ἑπομένως οὐδεμία ἐκ τῶν λέξεων τούτων σημαίνει ἐν τῇ Γραφῇ παντελῆ ἀφανισμόν[194].

Κατόπιν δέ τούτων καί ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «ἀπώλοντο», ἐν τῷ χωρίῳ τῆς *Α΄ πρός Κορ.* ιε΄ 18 εἶναι ἀναντιρρήτως ὅλως προφανής, σημαίνουσα ἁπλῶς ὅτι ἐστερήθησαν αἰωνίως τῆς θείας κοινωνίας..., ἐφόσον πρόκειται περί κοιμηθέντων-θανόντων. Εἰδικώτερον ὅμως διά τοῦ χωρίου τούτου ἠθέλησε νά ἐξάρῃ ὁ Ἀπόστ. Παῦλος τήν σημασίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἧς ἄνευ ἡ μετά θάνατον ζωή καί τῶν χριστιανῶν θά ἦτο «ἀπώλεια», αἰωνία δηλαδή στέρησις τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον δέν θά εἶχον συγχωρηθῇ αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν. Τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου θεωρεῖ ὡς ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς ὅλης διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τήν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, δι᾽ ὅ καί ὀλίγον προηγουμένως (αὐτ. § 13-17) τονίζει: «*...εἰ Χριστός οὐκ ἐγήγερται κενόν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενή καί... ματαία ἡ πίστις ἡμῶν... ἔτι ἐστέ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν*». Εὐθύς δέ μετά τούς συλλογισμούς τούτους προσθέτει: «*Ἄρα καί οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο*». Τό ὅλον κεφάλαιον καί χωρίον σκοπόν ἔχουν νά ἐξάρουν τήν σωτήριον σημασίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Διότι «ἀπώλεια» καί τῶν κοιμηθέντων ἐν Χριστῷ θά ἦτο, ἐάν αὕτη δέν ἐλάμβανε χώραν, διά νά ἀφεθοῦν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν.

Καί ὡς τελευταῖον ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς ρηθείσης ψευδοῦς διδασκαλίας των ἐπικαλοῦνται οἱ ἀντιφρονοῦντες τά περί «ἀναστάσεως» χωρία τῆς Γραφῆς. Δέν εὐαγγελίζεται, λέγουν, ἡ Γραφή «*ἀνάστασιν νεκρῶν*»; Ἄρα οὗτοι δέν ὑπάρχουν. Θά ἀναστηθοῦν ἐν τῇ «*ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ*» (*Ἰωάν.* στ΄ 44 κ.ἄ.), ἐνῶ, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴπομεν, ἡ Σκοπιά διδάσκει (χωρίς οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς νά στηρίζῃ καί τήν ψευδῆ ταύτην διδασκαλίαν της) ὅτι ἤρξατο ἤδη ἀοράτως ἀπό τοῦ ἔτους 1918 ἡ ἀνάστασις τῶν δικαί-

[194] Ἐπικαλοῦνται προσέτι σχετικῶς οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ καί τό χωρίον τῆς *Α΄ πρός Τιμ.* Στ΄ 16, ὅτι «*ὁ Θεός εἶναι ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν*». Ἐξ ὅσων ὅμως προανεπτύξαμεν, ἀπεδείχθη, φρονοῦμεν, ἀπολύτως ὅτι ὄντως μόνον ὁ Θεός εἶναι φύσει ἀθάνατος, ἄτρεπτος κ.λπ., ἐνῶ ἡ ἀθανασία (ἀφθαρσία ἐν τῇ κυριολεξίᾳ) τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί πάντων τῶν πνευματικῶν κτισμάτων (ἀγγέλων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν κ.ἄ., *πρός Κολασ.* α΄ 16) εἶναι ἀθανασία θέσει, δοτή δηλαδή, ὑπό τοῦ Θεοῦ. Νοεῖται δέ ὡς ἀθανασία, ἐφόσον τελοῦν ἐν τῇ χάριτι, τῇ κοινωνίᾳ καί τῷ φωτισμῷ τοῦ Θεοῦ.

ων..., ἥτις καί θά ὁλοκληρωθῇ μέχρι τέλους τοῦ ἐπερχομένου Ἀρμαγεδδῶνος. Ταῦτα ὑποστηρίζουν παρερμηνεύοντες τήν ἔννοιαν καί τῆς ἐν τῇ Γραφῇ «ἀναστάσεως», ἴδωμεν ὅμως τί καί περί αὐτῆς φρονεῖ κατ' ἀρχήν ὁ θεῖος Παῦλος, διεξοδικῶς ἀναπτύσσων καί τό θέμα τοῦτο ἐν τῇ *Α΄ πρός Κορ.* (ιε΄ 35 ἑξ.) ἐπιστολῇ του, ἐν συνεχείᾳ τῶν εἰς τά προηγούμενα ἐδάφια ἀναφερομένων περί τῆς σημασίας τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. «... *Ἀλλ' ἐρεῖ τις* (ἐρωτᾷ) *πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; Ποίῳ δέ σώματι ἔρχονται; Ἄφρον σύ ὅ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐάν μή ἀποθάνῃ καί ὅ σπείρεις οὐ τό σῶμα τό γενησόμενον σπείρεις... ὁ δέ Θεός αὐτῷ δίδωσι σῶμα... καθώς ἠθέλησεν...· οὐ πᾶσα σάρξ ἡ αὐτή σάρξ, ἀλλ' ἄλλη μέν ἀνθρώπων, ἄλλη δέ... κτηνῶν... καί σώματα ἐπουράνια καί σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μέν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δέ ἡ τῶν ἐπιγείων. Οὕτω καί ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθένειᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Ἐστί σῶμα ψυχικόν καί ἐστί σῶμα πνευματικόν... Ἀλλ' οὐ πρῶτον τό πνευματικόν ἀλλά τό ψυχικόν, ἔπειτα τό πνευματικόν... Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος... ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ.... Καί καθώς ἐφορέσαμεν τήν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καί τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου... Δεῖ γάρ τό φθαρτόν τοῦτο ἐνδύσαθαι ἀφθαρσίαν καί τό θνητόν... ἀθανασίαν...*». Ὡσαύτως ἐν τῇ *πρός Ρωμ. Η΄* 10-11 γράφει: «...*Ὁ ἐγείρας τόν Χριστόν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσῃ καί τά θνητά σώματα ἡμῶν...*».

Ἐκ τῆς ἁπλῆς λοιπόν ἀναγνώσεως καί τῶν χωρίων τούτων βεβαιοῦται ὅτι γράφων περί ἀναστάσεως ἤ ἐγέρσεως τῶν νεκρῶν ὁ Ἀποστ. Παῦλος νοεῖ, ἀναντιρρήτως, ἀνάστασιν μόνον τοῦ θνητοῦ καί φθαρτοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καί ὄχι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς[195].

---

[195] Ὡς ἀνάστασις ἐν τῇ Γραφῇ νοεῖται βεβαίως καί ἡ ἐν ζωῇ ἠθικῇ ἤ πνευματικῇ ἀνάστασις, ἡ ἀπαλλαγή ἤ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς ἁμαρτίας (πρβλ. *Λουκ.* ιε΄ 24-32, *πρός Ρωμ.* στ΄ 4 ἑξ., *πρός Ἐφεσ.* β΄ 5 ἑξ. κ.ἄ.). Προκειμένου ὅμως περί τῆς ἀναστάσεως «νεκρῶν-κεκοιμημένων» ἀναντιρρήτως νοεῖται μόνον ἡ ἀνάστασις τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὡς τοῦτο βεβαιοῦται καί ἐκ τοῦ χωρίου *Ματθ.* κζ΄ 52-53 «...*καί τά μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καί πολλά σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν· καί ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων... εἰσῆλθον εἰς τήν ἁγίαν πόλιν καί ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς*». Δέν γράφει οὔτε «πολλοί ἅγιοι ἠγέρθησαν», ὥστε νά δύναται νά ὑποστηριχθῇ ὅτι ἐν τοῖς μνημείοις ὑπῆρχον τόσον αἱ ψυχαί ὅσον καί τά σώματα αὐτῶν, μήτε «πολλαί ψυχαί ἁγίων ἠγέρθησαν...». Τονίζεται ὅτι ἠγέρθησαν μόνον τά σώματα, μεθ' ὧν ἡνώθησαν βεβαίως καί αἱ ἐκτός τῶν μνημείων ὑπάρχουσαι ψυχαί. Ἐκ τούτων ἀναντιρρήτως ἐπίσης συνάγεται ὅτι καί ἡ διακήρυξις τοῦ Κυρίου (*Ἰωαν.* ε΄ 28-29) ὅτι «*πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ καί ἐκπορεύσονται οἱ τά ἀγαθά ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δέ τά φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως*», ἀναφέρεται μόνον εἰς τά σώματα τῶν «κεκοιμημένων νεκρῶν», ἵνα, καί ὡς διευκρινίζει ρητῶς ὁ Ἀπόστ. Πέτρος, «*κριθοῦν κατά ἀνθρώπους σαρκί...*». (*Α΄ Πέτρ.* δ΄ 6).

Γράφει ρητῶς περί «σώματος» σπειρομένου, σώματος σαρκός, σώματος ἐπιγείου, σώματος φθορᾶς, ἀτιμίας καί ἀσθενείας· σώματος ψυχικοῦ..., φθαρτοῦ καί θνητοῦ, ὑπονοῶν ἄρα καί οὕτω ἀθάνατον τήν ψυχήν καί ἄφθαρτον. Καί ἀντιδιαστέλλει τό σῶμα τοῦτο πρός τό ἐπουράνιον, τό ἄφθαρτον, τό ἐν δυνάμει, τό πνευματικόν, τό ἀθάνατον, ὅπως ἀντιδιαστέλλει καί τόν «ἐξ οὐρανοῦ» Κύριον, πρός τόν πρῶτον ἄνθρωπον, τόν ἐκ γῆς-χοϊκόν, τοῦ ὁποίου ὅμως καί πάλιν μόνον τό σῶμα ἦτο ἐκ τῆς γῆς. Ἡ ἀνάστασις ὅθεν ἀναφέρεται μόνον εἰς τό σαρκικόν σῶμα, τό φθαρτόν, τό ὑποκείμενον εἰς διάλυσιν-θάνατον, ὅπερ σπείρεται-θάπτεται, καί ὅπερ ἐφορέσαμεν εἰς εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου, διά νά τό ἐπενδυθῶμεν καί ἀπεκδυθῶμεν τό ἐπουράνιον, τό ἄφθαρτον, τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, γινόμενοι σύμμορφοι τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ (*πρός Ρωμ.* η΄ 29 κ.ἄ.). Τοῦτο διευκρινίζει ἔτι πλέον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί ἐν τῇ *Β΄ πρός Κορ.* ε΄ 1 ἑξ. διά τῶν «*Οἴδαμεν γάρ ὅτι ἐάν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομήν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καί γάρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τό οἰκητήριον ἡμῶν τό ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες, εἴ γε καί ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοί εὑρεθησόμεθα. Καί γάρ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν, βαρούμενοι ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τό θνητόν ὑπό τῆς ζωῆς*», θεωρεῖ τό σῶμα ὡς ἐπίγειον οἰκίαν, ὡς σκῆνος-σκήνωμα (πρβλ. καί *Β΄ Πέτρ.* α΄ 13), γνωρίζει δέ ὅτι ὅταν τοῦτο καταλυθῇ-ἀποθάνῃ, θά μᾶς δοθῇ ὑπό τοῦ Θεοῦ ἕτερον, ἐπουράνιον, ἀθάνατον, οὗτινος τήν ἐπένδυσιν στενάζων ἐπιζητεῖ (αὐτ. § 6-9), προτιμῶν «*μᾶλλον ἐκδημῆσαι πρός Κύριον ἤ ἐνδημεῖν ἐν τῷ σώματι*», ἤ (*πρός Φιλιπ.* α΄ 21-24) «*ἀναλῦσαι καί σύν Χριστῷ εἶναι*». Παρίσταται μήπως ἀνάγκη καί ἄλλων μαρτυριῶν, ὅτι ὡς «ἀνάστασις νεκρῶν-κεκοιμημένων» νοεῖται ἐν τῇ Γραφῇ μόνον ἡ τῶν φθαρτῶν σωμάτων ἡμῶν;

Νοεῖται δέ ἀρκούντως ποία εἶναι καί ἡ ἔννοια τῆς τελειώσεως καί τῶν «ἁγίων» ἤ «δικαίων» ψυχῶν, μετά τήν Β΄ παρουσίαν τοῦ Κυρίου καί τήν τελικήν κρίσιν (*πρός Ἑβρ.* ια΄ 40). Πᾶσαι δηλαδή αἱ ψυχαί, αἱ ἐκ τοῦ σώματος καί τοῦ Κόσμου τούτου ἐξελθοῦσαι-ἐκδημήσασαι (ἤ μέλλουσαι νά ἐξέλθουν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου), ἐπιζῶσαι ὅπως δήποτε, ἐν πνευματικῇ ὑποστάσει, ἐνσυνειδήτως εἶναι αἱ μέν τῶν δικαίων ἀπολύτως ἐλεύθεραι καί ἐν τῷ πνευματικῷ Κόσμῳ-τῷ Παραδείσῳ, κατά τήν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου πρός τούς ἀποστόλους (*Ἰωάν.* ιδ΄ 2-3) ἀλλά καί τόν ληστήν

(*Λουκ.* κγ΄ 43), ἑκάστη ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι (*Ἰωάν.* ιδ΄ 2, *Α΄ Κορ.* ιε΄ 23), ἀναλόγως τῆς πρός τόν Θεόν ἀφοσιώσεως ὡς καί τῆς ἐν γένει πνευματικῆς ἀθλήσεών των-τῶν «ἔργων» των, αἱ δέ τῶν ἀπίστων καί τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ Ἅδη, ἐν προκριματικῇ κολάσει-βασανισμῷ (*Λουκ.* Ιστ΄ 23)[196]. Κατά τήν Β΄ δέ παρουσίαν, καί μετά τήν τελικήν κρίσιν, οἱ μέν ἅγιοι καί οἱ δίκαιοι θά ἐπενδυθῶμεν καί τά ἀναστηθέντα ἄφθαρτα-πλέον καί αἰώνια σώματα, τά σύμμορφα τῷ Κυρίῳ (*πρός Ρωμ.* η΄ 29), λαμβάνοντες συνάμα καί τόν πνευματικόν στέφανον ἡμῶν (*Α΄ Κορ.* θ΄ 25 κ.ἄ.), ὡς καί πνευματικήν ἐν γένει δόξαν αἰωνίαν (*Α΄ πρός Κορ.* ιε΄ 23, 40 - 42 κ.ἄ.) καί ἀμετάβλητον πλέον[197], ἀνάλογον πρός τά ἔργα καί τήν ἄθλησιν ἡμῶν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ (*Β΄ Κορ.* ε΄ 10 κ.ἄ.), ἐνῷ οἱ κατά τήν ἡμέραν τῆς Β΄ παρουσίας ζῶντες «ἀλλαγήσονται» διαμέσου ἀποπνευματώσεως τῶν σωμάτων των (*Α΄ Κορ.* Ιε΄ 52 καί *Α΄ πρός Θεσ.* δ΄ 17). Εἰς τάς ψυχάς τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν καταδικασθησομένων ὁριστικῶς πλέον εἰς τήν αἰωνίαν κόλασιν (*Ματθ.* κε΄

---

[196] Πρβλ. καί Ἅγ. Νεκταρίου «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 151-172, ἔνθα παρατίθενται καί πολλαί σχετικαί γνῶμαι τῶν Ἁγ. Πατέρων. Ἐξ ὅλων δέ τῶν σαφῶν περί ψυχῆς μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς τάς ὁποίας παρεθέσαμεν καί ἡρμηνεύσαμεν, ἐπίσης, βεβαιοῦται τό ὡσαύτως ψευδές καί ἀβάσιμον τῆς διδασκαλίας τοῦ Παπισμοῦ περί «καθαρτηρίου πυρός» καί παραμονῆς ἐν αὐτῷ μετά θάνατον τῶν ψυχῶν αἵτινες, καίτοι μετενόησαν ἐν ζωῇ, δέν ἠδυνήθησαν νά ἱκανοποιήσουν τήν θείαν δικαιοσύνην, τοῦ χρόνου τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς ὁριζομένου ἐκ τοῦ εἴδους καί τοῦ βαθμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν καί δυναμένου νά συντομευθῇ διά προσευχῶν, λειτουργιῶν κ.λπ. τῶν ἐπιζώντων ὑπέρ αὐτῶν. Σχετική πρός τήν διδασκαλίαν ταύτην εἶναι καί ἡ ἐξ ἴσου ψευδής τοιαύτη περί «πνευματικοῦ θησαυροφυλακίου»-«ἀποθέματος», ὑπάρχοντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ περισσευμάτων ἀγαθῶν ἔργων τῶν Ἁγίων, ὅπερ διαχειριζόμενος ὁ Πάπας δύναται καί ἐκ τοῦ Ἅδου νά σώσῃ ψυχάς καί νά συγχωρήσῃ καί μέλλοντα ἁμαρτήματα. Τό ψευδές καί τῶν διδασκαλιῶν τούτων ἀποδεικνύεται, βεβαίως, ἐκ τῆς διακηρύξεως, κατ' ἀρχήν, τοῦ Κυρίου ὅτι «*ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσίαν ἐπί γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας*» (*Μάρκ.* β΄ 20 κ.ἄ.), δι' ἧς ἀποκλείεται ἡ μετά θάνατον μετάνοια καί συγχώρησις. Ἐπίσης ὅμως καί ἐκ τῆς ὁμοίας τοῦ Ἀποστ. Παύλου ὅτι «*ἀπόκειται τοῖς ἄνθρωποις ἅπαξ ἀποθανεῖν μετά δέ τοῦτο κρίσις*» (*πρός Ἑβρ.* θ΄ 27). Τονίζεται δηλαδή ρητῶς ὅτι ἅμα τῷ θανάτῳ ἐπακολουθεῖ κρίσις, ἀποκλείουσα πᾶσαν κατάστασιν μεταβατικήν. (πρβλ. Κ. Καβαρνοῦ «*Τό ζήτημα τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν*» - *Δογματικές διαφορές*, σελ. 14-16 καί βιβλ. αὐτ.). Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τά «μνημόσυνα» καί τάς «παρακλήσεις» κ.λπ. τάς ὑπέρ τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν τελουμένας καί ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἐγένετο δεκτόν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτι εὐχαριστοῦν ἤ καί ὠφελοῦν αὐταί πνευματικῶς τάς ψυχάς τῶν θανόντων (καί θά ὠφελοῦν μέχρι τῆς «τελικῆς κρίσεως» καί τῆς Β΄ παρουσίας τοῦ Κυρίου), ἐφόσον γίνονται ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ἤ παρ' ἀνθρώπων πιστῶν, ἁγίων ἤ δικαίων, προσφέρονται δέ διά ψυχάς θανόντων, αἵτινες ἐξεδήμησαν ἐν πίστει πρός τόν Θεόν ἡμῶν, ἀλλά καί ἐν μετανοίᾳ διά τυχόν ἁμαρτήματα αὐτῶν. Καί ἄν ὅμως ὑποτεθῇ ὅτι τελοῦνται μνημόσυνα ἤ γίνονται παρακλήσεις ὑπέρ ψυχῶν ὧν ἀγνοεῖται ἡ κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου πνευματική κατάστασις, ὠφελοῦνται δι' αὐτῶν, ὅπως δήποτε, οἱ τελοῦντες ταῦτα, ὡς ἐκδηλοῦντες δι' αὐτῶν τήν πρός τόν Θεόν πίστιν των, ἀλλά καί τήν ἀγάπην των πρός τούς νεκρούς, ἀναμφιβόλως δέ καί οἱ θανόντες, ἐάν μετενόησαν, ἔστω καί τήν ὑστάτην στιγμήν. Ἐπίσης εἶναι ὠφέλιμοι αἱ προσφοραί-ἀγαθοεργίαι πρός πάσχοντας ἤ ὑπέρ εὐαγῶν ἐν γένει σκοπῶν. Περί τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ «καθαρτηρίου πυρός» ἴδε πλείονα εἰς Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 163-170. Ὡσαύτως δέ, καί ἐν σελ. 151-172, ἐκτενεστάτην καί ἄκρως διαφωτιστικήν ἀνάπτυξιν τῆς σημασίας τῶν «μνημοσυνῶν», ὡς καί τῆς γενικῆς ὠφελείας αὐτῶν μέχρι τῆς Β΄ παρουσίας τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ.

[197] Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου «*Περί Ἀθανασίας ψυχῆς...*», σελ. 167, 173, 190 καί 191.

46 κ.ἄ.) τά ἀναστημένα σώματά των θά συμβασανίζονται μετά τῶν ψυχῶν των.

Τοιουτοτρόπως καί ἡ «ἀνάστασις τῶν νεκρῶν» οὐδόλως προϋποθέτει τόν ἀφανισμόν καί τῶν ψυχῶν τῶν θανόντων ἤ μελλόντων νά ἀποθάνουν μέχρι τῆς Β΄ παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἐν τῇ *Ἀποκαλύψει* (κ΄ 5-6) ἀναφερομένης «πρώτης ἀναστάσεως», νοεῖται δι' αὐτῆς ἡ πνευματική παμβασιλεία τοῦ Κυρίου ἡ ἀρξάμενη διά τῆς Ἀναστάσεώς Του.

στ) Αἱ περί ψυχῆς κακοδοξίαι τοῦ Πνευματισμοῦ

Ἀναπτύξαντες τό ἱστορικόν καί τάς περί ψυχῆς κακοδοξίας καί πλάνας τοῦ Πνευματισμοῦ (τάς ταυτιζομένας μέ τάς σχετικάς τοιαύτας τῆς Θεοσοφίας) θά προσθέσωμεν ἤδη ὅτι, διδάσκων οὗτος τήν ἐκ τριῶν συστατικῶν σύστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ἐκ σώματος σαρκικοῦ, σώματος αἰθερικοῦ ἤ περιπνεύματος καί πνεύματος, θεωρεῖ τό μέν περίπνευμα ὡς δεύτερον περίβλημα τοῦ πνεύματος, τό δέ πνεῦμα ὡς μέρος τῆς θείας οὐσίας, ἀποσπασθέν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὅτι τό πνεῦμα περιβεβλημένον τό αἰθερικόν-ἀστρικόν σῶμα, εἰσέρχεται μετά τόν φυσικόν θάνατον, εἰς τάς ἑπτά σφαίρας τῆς «ἐνεργοῦ δράσεως», τά ἑπτά δηλαδή τμήματα τοῦ «ἀστρικοῦ πεδίου» τῆς Θεοσοφίας. Ἐξερχόμενον δέ καί τῶν σφαιρῶν τούτων -ἐάν εἶναι ἱκανόν πρός τοῦτο- ἀνέρχεται εἰς τάς ἰσαρίθμους τῆς «εὐδαιμονίας», τάς ἀντιστοιχούσας ἐπίσης πρός τάς ἑπτά θέσεις τοῦ «νοητικοῦ πεδίου» τῆς Θεοσοφίας, ἐργαζόμενον εἰς διαφόρους ἐργασίας καί ἐπιδιῶκον, δι' ἠθικῆς καθάρσεως, τήν ἀπολέπτυνσιν καί ἀπαλλαγήν του ἀπό τό «αἰθερικόν σῶμα» ἤ περίπνευμα, ὥστε νά ἀποτίναξῃ καί τοῦτο καί ἀπομείνῃ καθαρόν πνεῦμα, τετελειωμένον, διά νά ἐπανέλθῃ καί ἀφομοιωθῇ μέ τήν θείαν οὐσίαν, ἐξ ἧς... κάποτε εἶχε ἀποσπασθῇ. Τέλος, ὅτι κατά τήν ἅμα τῷ φυσικῷ θανάτῳ εἴσοδον τοῦ πνεύματος (μετά τοῦ περιβάλλοντος αὐτό περιπνεύματος) εἰς τάς πρώτας «ἑπτά σφαίρας τῆς ἐνεργοῦ δράσεως» -τό ἀστρικόν πεδίον- μεταβαίνει τοῦτο εἰς θέσιν ἀνάλογον πάντοτε πρός τά ἐπί τῆς γῆς ἔργα του. Ἐφόσον δέ θά δυνηθῇ νά ἀνυψωθῇ πνευματικῶς κατά τήν διάρκειάν της εἰς τάς σφαίρας ταύτας παραμονῆς του, εἰσέρχεται, προοδευτικῶς, εἰς ἀνωτέρας, μέχρις οὗ καταστῇ ἱκανόν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τάς ὑψηλοτέρας ἑπτά σφαίρας τῆς «εὐδαιμονίας». Ἄλλως ἐπανενσαρκοῦται πρός νέαν ἄθλησιν καί κάθαρσιν (ἐνσωματούμενον εἰς σώματα ἀνθρώπων, ζώων), τοῦτο δ' ἐπαναλαμβάνεται καί ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τάς ἑπτά σφαίρας τῆς «εὐδαιμονίας» μέχρις οὗ τελειωθῇ δι' ἀναριθμήτων μετενσαρκώσεων καί μετεμψυχώσεων, ὧν

ἡ διάρκεια, περιλαμβανομένου καί τοῦ χρόνου τῆς εἰς τάς σφαίρας τῆς «ἐνεργοῦ δράσεως» ἤ τῆς «εὐδαιμονίας» παραμονῆς του, δύναται νά εἶναι καί μυριάδες ἐτῶν.

Οὕτω καί ὁ Πνευματισμός δέν πιστεύει εἰς τήν ὑπό τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τμῆμα τῆς θείας οὐσίας, χωρίς νά ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐάν τοῦτο ἦτο ἀληθές, θά ἦτο ἀπό γενετῆς καί ὁ ἄνθρωπος πάνσοφος, παντοδύναμος, ἄπτωτος. Διότι καί μέρος τοῦ ἀπείρου Θεοῦ (ἄν δύναται νά νοηθῇ τοιοῦτον) ἔχει ἀσφαλῶς πάσας τάς ἰδιότητας τοῦ ἀπείρου, ἤτοι παντοδυναμίαν, παντογνωσίαν. Δέν πιστεύει ἐπίσης ὁ Πνευματισμός εἰς τό δυνατόν τῆς σωτηρίας τῶν ἁμαρτωλῶν διά τῆς μετανοίας (καί ἐξομολογήσεως) ἐν τῇ ζωῇ ταύτη. Πιστεύει εἰς τήν μετεμψύχωσιν ἀλλά καί εἰς τήν μετενσάρκωσιν καί τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος (τῆς, κατ' αὐτόν, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θείας οὐσίας) πρός τελείωσιν αὐτῆς, ἀλλά καί εἰς τό δυνατόν τῆς μετανοίας καί μετά θάνατον, εἰς τάς διαφόρους σφαίρας τῶν διαδοχικῶν, κατ' αὐτόν, καί πάλιν, καί μέχρι τελειώσεως, πνευματικῶν ἀνυψώσεων. Δέν πιστεύει ὡσαύτως εἰς παράδεισον καί κόλασιν. Ἀλλ' ὅτι κάποτε... ὅλα τά πνεύματα τῶν ἀνθρώπων θά τελειωθοῦν, διά νά ἑνωθοῦν ἐκ νέου καί ἀφομοιωθοῦν μετά τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ ἀπεσπάσθησαν. Ἀντίκειται ἑπομένως βασικῶς καί ἡ περί ψυχῆς διδασκαλία τοῦ πνευματισμοῦ εἰς τήν τοιαύτην τῆς Γραφῆς καί τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ὅπως, καί ἀναντιρρήτως, εἶναι καί οὗτος κατά πάντα πολέμιος τῆς ὅλης Ἁγίας πίστεως ἡμῶν, μή πιστεύων οὔτε εἰς Τρισυπόστατον Θεόν, καί εἰς τήν φύσει καί οὐσίᾳ θεότητα τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, μήτε εἰς τά λοιπά δόγματα, μυστήρια, τύπους λατρείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καί διδάσκων ὅτι ὁ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστός ἦτο τό τελειότερον καί ὑψηλότερον τῶν ἐνσαρκωθέντων πνευμάτων, ὡς ὁ Βούδδας, ὁ Κομφούκιος κ.ἄ.[198]

Εἰς τάς προμνησθεῖσας ὅμως περί ψυχῆς αἱρετικάς δοξασίας καί πλάνας τοῦ Πνευματισμοῦ δέον νά προστεθοῦν καί αἱ ἐξ ἴσου σοβαραί τοιαῦται: α) Ὅτι καί αἱ ψυχαί τῶν ζώων εἶναι ἀθάνατοι· β) ὅτι εἶναι δυνατή ἡ ἐπικοινωνία μετά πνευμάτων ἀποθανόντων διά διαμέσων-μεσαζόντων (μέντιουμ) καί τέλος, ὅτι δέν ὑπάρχουν σατανᾶς καί δαίμονες,[199] ἀλλά μόνον ἀνεξέλικτα πρόσγεια πνεύμα-

[198] Πρβλ. ἀοιδ. Καθηγ. Π. Τρεμπέλα «*Ὁ πνευματισμός*», σελ. 8-10 καί 128 καί βιβλ. αὐτ.

[199] Πρβλ. καί Μοναχοῦ Θεοδοσίου Ἁγιοπαυλίτου «*Ὁ Πνευματισμός, τό βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως*», σελ. 104-120, ἔνθα καί σύγχρονοι ἀνακοινώσεις... «πνευμάτων», ὅτι δέν ὑπάρχει σατανᾶς.

τα ἀνθρώπων, ἅτινα συνήθως ἔρχονται μετά θάνατον πολυτρόπως εἰς ἐπικοινωνίαν μετά τῶν ἐπιζώντων, ὅταν, ἰδίᾳ, εὑρέθη κατάλληλον διάμεσον. Ἀποδείξαντες, ὄχι μόνον διά τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς Ἐπιστήμης καί τῆς Φιλοσοφίας τό ἀδύνατον τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεως τῶν ψυχῶν τῶν ζώων (διότι αὗται δέν ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρας ὑποστάσεις πνευματικάς), θά ἀποδείξωμεν ὅτι τά πνεύματα μεθ' ὧν ἐπικοινωνοῦν τά διάφορα «διάμεσα» εἶναι κατά κανόνα πνεύματα δαιμονίων (ἆρα δέ καί ὅτι ὑπάρχουν ὑποστατικῶς ταῦτα, ὅπως καί ὁ σατανᾶς), καί θά παραθέσωμεν τά σχετικά χωρία τῆς Γραφῆς, δι' ὧν αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται ἡ προσφυγή τῶν πιστῶν εἰς τά διάφορα πνευματιστικά ὄργανα καί μέσα πρός ἐπικοινωνίαν μετά τῶν πνευμάτων τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου ἤ τῶν ἐκδημησασῶν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου ψυχῶν. Τά χωρία ταῦτα εἶναι τά ἑξῆς:

Λευϊτ. ΙΘ΄ 26. «*Μή ἔσθετε ἐπί τῶν ὀρέων καί οὐκ οἰωνιεῖσθε, οὐδέ ὀρνιθοσκοπήσεσθε*». Καί αὐτ. § 31. «*Οὐκ ἐπακολουθήσετε ἐγγαστριμύθοις καί τοῖς ἐπαοιδοῖς οὐ προσκολληθήσεσθε ἐκμιανθῆναι ἐν αὐτοῖς*». Καί κεφ. Κ΄ 6. «*Καί ἡ ψυχή ἥ ἐάν ἐπακολουθήση ἐγγαστριμύθοις καί τοῖς ἐπαοιδοῖς, ὥστε ἐκπορνεύσαι ὀπίσω αὐτῶν, ἐπιστήσω τό πρόσωπόν μου ἐπί τήν ψυχήν ἐκείνην καί ἀπολῶ αὐτήν ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς*». Καί αὐτ. § 27. «*Καί ἀνήρ ἡ γυνή ὡς ἂν γένηται αὐτῶν ἐγγαστρίμυθος ἤ ἐπαοιδός, θανάτῳ θανατούσθωσαν ἀμφότεροι. Λίθοις λιθοβολήσατε αὐτούς*».

Δευτερ. ΙΗ΄ 10-14. «*Οὐχ εὑρεθήσεται ἐν σοί περικαθαίρων τόν υἱόν αὐτοῦ ἤ τήν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρί, μαντευόμενος μαντείαν, κλυδωνιζόμενος καί ὁ οἰωνιζόμενος, φαρμακός, ἐπαοιδῶν ἐπαοιδήν, ἐγγαστρίμυθος καί τερατοσκόπος ἐπερωτῶν νεκρούς. Ἐστί γάρ βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα· ἕνεκεν γάρ τῶν βδελυγμάτων τούτων Κύριος ἐξολοθρεύσει αὐτούς ἀπό προσώπου σου*».

Δ΄ Βασ. ΙΖ΄ 16-18. «*...Καί ἐλάτρευσαν τῷ Βάαλ... Καί ἐμαντεύοντο μαντείας καί οἰωνίζοντο... Καί ἐθυμώθη Κύριος σφόδρα*» (πρβλ. καί αὐτ. ΚΑ΄ 6).

Ἠσ. Η΄ 19. «*Καί ἂν εἴπωσι πρός ἡμᾶς ζητήσατε τούς ἐγγαστρίμυθους καί ἀπό τῆς γῆς φωνοῦντας... οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦν, ὄχι ἔθνος πρός Θεόν αὐτοῦ ἐκζητήσουσι; τί ἐκζητοῦν περί τῶν ζώντων τούς νεκρούς; νόμον γάρ εἰς βοήθειαν ἔδωκεν...*» (πρβλ. καί ΜΔ΄ 25 καί ΜΖ΄ 12-14).

Δαν. Β΄ 27. «*Καί εἶπε* (Δανιήλ). *Τό μυστήριον ὅ ὁ Βασιλεύς ἐπερωτᾶ οὐκ ἐστί... μάγων, ἐπαοιδῶν...*».

Πράξ. η΄ 9 ἑξ. «*Ἀνήρ δέ τις Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων... ἰδών δέ ὅτι διά τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων*

δίδοται τό Πνεῦμα τό Ἅγιον προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα λέγων· δότε κἀμοί τήν ἐξουσίαν ταύτην... Πέτρος δέ εἶπε πρός αὐτόν. Τό ἀργύριόν σου σύν σοί εἴη εἰς ἀπώλειαν...». Αὐτ. ιγ΄ 6-10. «*Διελθόντες δέ τήν νῆσον ἄχρι Πάφου εὑρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην... Σαῦλος δέ... πλησθείς Πνεύματος Ἁγίου... εἶπεν. Ὦ πλήρης παντός δόλου καί πάσης ῥαδιουργίας υἱέ τοῦ διαβόλου... Καί νῦν χείρ Κυρίου ἐπί σέ...».* Καί ιστ΄ 16-18. «*Ἐγένετο δέ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχήν παιδίσκην τινα ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλήν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτοῖς μαντευομένη. Αὐτή κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ... ἔκραζε..., οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου...· διαπονηθείς δέ ὁ Παῦλος καί ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπε. Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. Καί ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ...».*

Α΄ Τιμ. δ΄ 1. «*Τό δέ πνεῦμα ρητῶς λέγει ὅτι ἐν τοῖς ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καί διδασκαλίαις δαιμονίων...».*

Ἐνῶ ὅμως διά τῶν ρητῶν τούτων καί κατηγορηματικῶν ἐντολῶν καί διακηρύξεων τῆς Γραφῆς κατεδικάσθη ἀπολύτως πᾶσα μορφή τοῦ Πνευματισμοῦ καί ἀπηγορεύθη ἡ προσφυγή εἰς τά ποικίλα πνευματιστικά ὄργανα καί μέσα, ἀφελεῖς χριστιανοί πλανώμενοι ὅτι εἶναι δυνατόν νά συνδυάσουν τήν πίστιν των εἰς τήν ἁγίαν ἡμῶν πίστιν ἀλλά καί να τήν χρησιμοποιήσουν συνάμα μετά τῶν διαφόρων σατανικῶν «μεθοδιῶν» τοῦ Πνευματισμοῦ, φρονοῦν ὅτι κατ' ἀρχήν μέν δέν ἰσχύουν ἤδη αἱ προμνησθεῖσαι αὐστηραί διατάξεις τῆς Π.Δ. κατά τοῦ Πνευματισμοῦ, ἐφόσον ρητῶς τονίζεται ἐν τῇ Καινῇ ὅτι αὐτή «*ἐπαλαιώθη...*» (*πρός Ἑβρ.* η΄ 13) καί ἔπαυσεν δῆθεν ἰσχύουσα, ὡσαύτως δέ, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτραπῇ ὑπό τοῦ Θεοῦ ἡ παραπλάνησις αὐτῶν ὑπό πονηρῶν πνευμάτων, διότι κατά τάς διαφόρους ἐνεργείας των πρός ἐπικοινωνίαν μετά πνευμάτων, προηγοῦνται πάντοτε κατανυκτικοί προσευχαί κ.λπ., ἐν ὀνόματι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ[200]. Ἀλλ' εἰς μέν τήν πρώτην πλάνην ἔχομεν καί

[200] Πλήν τούτων ὁ ρηθείς πνευματιστής ἰατρός Β. Τσινούκας, εἰς ἐκτενές ὑπόμνημα διαμαρτυρίας, κατά τό ἔτος 1964, πρός τόν τότε πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διά τήν μή παραχώρησιν εἰς αὐτόν τοῦ ἀμφιθεάτρου τῆς ἰατροδικαστικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διά νά δώσῃ διαλέξεις περί μεταφυσικῆς ἐπιστήμης-πνευματισμοῦ, καταφέρεται καί ἐναντίον τοῦ μακαριστοῦ καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα ὡς καί τῆς Ἱ. Συνόδου, διότι ὑπό μέν τοῦ πρώτου, διά τοῦ ὁμωνύμου συγγράμματός του, ἐχαρακτηρίσθη, ὑπό δέ τῆς Ἱ. Συνόδου κατεδικάσθη ὁ πνευματισμός ὡς αἵρεσις ἀντιχριστιανική. Καί ἐπικαλεῖται οὗτος ἀφ' ἑνός μέν διαπιστώσεις δῆθεν ὡρισμένων ἰατρῶν, καθ' ἅς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή ἀπεμονώθη, καί ζῶντος τοῦ ἀνθρώπου, ἐφωτογραφήθη ἀλλά καί ἐξυγίσθη κατά τήν ὥραν τοῦ θανάτου (διά τῆς πρό καί ἀμέσως μετά τόν θάνατον ζυγίσεως τοῦ σώματος) εὑρεθεῖσα ὡς ἔχουσα βάρος κατ' ἄλλους μέν 30 καί κατ' ἄλλους δέ 60 γραμμαρίων, προσέτι δέ καί μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καθ' ἅς: α) οἱ ἀποβιώσαντες κατά τήν διάρκειαν τῆς Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου Ἐπίσκοποι Χρύσανθος καί

διά τῆς παρούσης νά παρατηρήσωμεν ὅτι ὑπό τῆς Κ. Διαθήκης οὐδόλως κατηργήθη ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς, εἰς τάς διατάξεις τοῦ ὁποίου περιλαμβάνονται καί τά προμνησθέντα χωρία. Ρητῶς ὁ Κύριος ἐτόνισεν ὅτι «*δέν ἦλθε καταλῦσαι τόν νόμον ἤ τούς προφήτας, ἀλλά πληρῶσαι*» (*Ματθ.* ε΄ 17-18), ἤτοι διά νά συμπληρώσῃ τόν νόμον ἀλλά καί «νά πληρώσῃ», νά ἐκτελέσῃ δηλαδή ὅσα ὁ νόμος καί οἱ προφῆται ἔγραψαν περί Αὐτοῦ. Ἰσχύουν συνεπῶς αἱ περί ὧν ἀπαγορευτικοί διατάξεις τῆς Π.Δ., πρός τούτοις ὅμως καί διά τῆς Καινῆς ἐπεκυρώθησαν, ἀποκαλεῖται δέ «διδασκαλία δαιμονίων». Καί ὡς διδασκαλία δαιμονίων χαρακτηρίζεται ἀναντιρρήτως ὑπό τοῦ Ἀποστ. Παύλου ἰδιαιτέρως καί ἡ ὑπό τῶν «πνευμάτων»-δαιμονίων διδασκαλία τῆς ὅλης κοσμοθεωρίας τοῦ Πνευματισμοῦ (*Α΄ Τιμ.* δ΄ 1).

Προκειμένου δέ περί τῆς δευτέρας πλάνης, θά τονίσωμεν ἐπίσης ἅπαξ ἔτι, ὅτι καί αἱ «κατανυκτικαί δεήσεις» καί τά «εὐώδη θυμιάματα» τῶν εἰς τάς πνευματικάς συνεδριάσεις προσερχομένων πιστῶν οὐδόλως γίνονται ἀποδεκτά ὑπό τοῦ Θεοῦ, ρητῶς τονίσαντος ὅτι, «*αἱ ἐν ἁμαρτίᾳ προσευχαί εἶναι δι' Αὐτόν βδέλυγμα*» (*Ἰωάν.* θ΄ 31, *Ἰώβ* Η΄ 20 καί ΚΖ΄ 8-10, *Παροιμ.* Α΄ 28, ΙΕ΄ 29, ΚΗ΄ 9, *Μιχ.* Γ΄ 4, *Ἱερ.* ΙΔ΄ 12 κ.ἄ.). Δέν ἐμποδίζονται ὅθεν διά τῶν προσευχῶν τά πονηρά πνεύματα νά πλανοῦν τούς ἀφελεῖς, διότι προσεύχονται οὗτοι τελοῦντες ἐν ἁμαρτίᾳ. Σατανικά πράγματι εἶναι πάντα τά μέσα, ἀλλά καί πᾶσα ἡ διδασκαλία τοῦ Πνευματισμοῦ.

Μουσώνιος ὑπέγραψαν τό πρακτικόν τῆς Συνόδου μετά τόν θάνατόν των· β) ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἀνέγνω καί διώρθωσε τό κατά τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου χειρόγραφον, ὅπερ ἀφῆκεν εἰς τόν τάφον Του ὁ Πάπας Λέων· γ) ἡ Ἁγία Εὐφημία ἔθεσεν εἰς τούς πόδας της τό ἐν τῷ τάφῳ της ὑπόμνημα τῶν Μονοφυσιτῶν, τήν δέ κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἐκράτησεν εἰς τάς χεῖρας της· καί δ) ὁ Ἅγ. Σπυρίδων ἠρώτησε τήν θανοῦσαν θυγατέρα του ἐπί τοῦ τάφου της καί ἔλαβεν ἀπάντησιν. Ὡσαύτως ἐπικαλεῖται γνωμάτευσιν 12μελοῦς ἐπιτροπῆς Ἄγγλων καθηγητῶν Φυσικῆς καί Χημείας (ὡς καί ἀρχιερέων τῆς Ἀγγλ. Κοινωνίας), ὅτι ὁ πνευματισμός πληροῖ κενά εἰς τάς ἀπογνώσεις μας ὅτι ἡ μετά τῶν νεκρῶν ἐπικοινωνία εἶναι δυνατή. Καί προκειμένου μέν περί τῆς φωτογραφήσεως, ἐν ζωῇ, τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, φρονοῦμεν ὅτι δέν ἀποκλείεται αὐτή, ἐφόσον εἶναι μᾶλλον βεβαία καί ἡ διπλή ἐν ζωῇ ἐμφάνισις τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, ἀσχέτως τοῦ ὅτι αἱ διά μέσου μεσαζόντων λαμβανόμενοι φωτογραφίαι ὀφείλονται πάντοτε εἰς μεταμορφώσεις δαιμονίων ὑποδυόμενων τάς μορφάς νεκρῶν. Τήν δῆθεν ὅμως διαπίστωσιν ὅτι ἡ ψυχή ἔχει βάρος, θεωροῦμεν πεπλανημένην, διότι καί ἄν ἀληθεύῃ ἡ διαφορά τοῦ βάρους τοῦ σώματος, ἅμα τῷ θανάτῳ, τοῦτο ἀσφαλῶς ὀφείλεται εἰς φυσικούς λόγους καί δή εἰς τήν ἐκπνοήν καί τῆς τελευταίας ποσότητος τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος κατά τήν διακοπήν τῆς ἀναπνοῆς, ἐφόσον ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς εἶναι ὑπερυλική-πνευματική, ἄρα δέ ἀβαρής. Ὅσον δ' ἀφορᾶ εἰς τήν δυνατότητα τῆς ἐπικοινωνίας μετά τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, καί δή τῶν Ἁγίων καί δικαίων, ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία ὄχι μόνον παραδέχεται Αὐτήν, ἀλλά καί τήν εὔχεται... Ἀποκλείει μόνον τά ὄργανα καί μέσα, ἅτινα χρησιμοποιεῖ ὁ Πνευματισμός πρός τοῦτο. Διότι, ἀπηγορεύθησαν ταῦτα αὐστηρῶς ὑπό τοῦ Θεοῦ καί δι' αὐτῶν δρᾶ πάντοτε καί ἐξαπατᾶ τούς... ἀφελεῖς ὁ σατανᾶς. Πρός τούτοις καί διά τῆς ὑπ' αριθ. 10-97 τοῦ ἔτους 1970 ἀποφάσεως τοῦ Πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν ὁ Πνευματισμός ἐχαρακτηρίσθη ὡς Θρησκεία «ἀντιχριστιανική».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΑ ΨΥΧΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ *καί* Η ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ[201]

Μεταβίβασις σκέψεως, τηλεπάθεια, τηλενέργεια καί τηλεκινησία

Ἀποδείξαντες ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή εἶναι ὑπερυλικός-πνευματικός ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητος ἥλιος πνευματοβολών διηνεκῶς πνευματοβολίας (ψυχοβολίας-σκέψεις) δυναμικάς, ἐπιδρώσας ἐνδοστρεφῶς μέν -ἐνδοοργανικῶς- ἐπί τῶν μελῶν καί ὀργάνων τοῦ σώματος ἡμῶν, ἐξωστρεφῶς δέ ἐπί τῶν περί ἡμᾶς ἀψύχων ἀντικειμένων ἀλλά καί τῶν λοιπῶν ἐμψύχων ὄντων, δυνάμεθα ἤδη εὐχερῶς νά ἐξηγήσωμεν τά διάφορα ψυχικά φαινόμενα, ἀρχόμενοι ἀπό τῆς «μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως», δι' ἧς μεταβιβάζονται σκέψεις-ἰδέαι ἡμῶν εἰς ἄλλους, καθ' ὅν ἀκριβῶς τρόπον μεταβιβάζονται τά ἠχητικά, ἤ φωτεινά ἠλεκτρικά, ἑρτζιανά κύματα τῶν διαφόρων ἀκτινοβολιῶν. Ἡ μεταβίβασις τῆς σκέψεως εἶναι φαινόμενον σύνηθες. Εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ συχνάκις παρατηρούμενη ταυτόχρονος ὅμοια σκέψις δύο ἤ καί περισσοτέρων ἀνθρώπων εἰς τούς ἐν πρωτογόνῳ καταστάσει εὑρισκομένους λαούς τό φαινόμενον τοῦτο εἶναι συνηθέστατον. Ὅταν θέλη τις νά τούς ἐπισκεφθῇ, δέν εἶναι ἀνάγκη νά τούς εἰδοποίησῃ... Ἀντιλαμβάνονται τοῦτο ἐκ τῶν σκεψεών του. Καί ὅταν συναντῶνται μέ ξένους, διαισθάνονται ἀμέσως τά κατ' αὐτούς. Τοῦτο ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τήν ἀγνότητα τῶν ψυχῶν των καί εἰς τό ἀπερίσπαστον αὐτῶν ἀπό ἄλλων σκέψεων καί μεριμνῶν, αἵτινες ἀπασχολοῦν τόν πεπολιτισμένον ἄνθρωπον. Ἀλλά κατά τήν ψυχοβολίαν ταύτην, καί τήν δι' αὐτῆς μεταβίβασιν τῆς σκέψεως, δέν ἐκπέμπονται καί δέν μεταδίδονται οἱασδήποτε μονάδες ὕλης, συχνοτέρων τῶν γνωστῶν ἤ μικροτέρων δονήσεων, καί δή τοῦ ἀποκληθέντος αἰθέρος ὡς πιστεύει ὁ Πνευμα-

[201] Ἡ ὑποστατικότης τοῦ σατανᾶ (καί τῶν δαιμόνων) διακηρύσσεται βεβαίως ὑπό τῆς Ἁγ. Γραφῆς (πρβλ. ἀοιδίμου Ἀρχιμ. Ἐπιφαν. Θεοδωροπούλου «*Ἡ Γραφή καί τά Πονηρά Πνεύματα*»), ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ θά ἀποδείξωμεν ἀπολύτως τήν ὕπαρξιν αὐτῶν καί διά τῶν ἐν συνεχείᾳ ἀμαχήτων ἐπιχειρημάτων καί ἀποδείξεων. Ἀπ' ἀρχῆς ὅμως τό ἀνθρώπινον γένος εἶχε τήν παράδοσιν, πολυτρόπως διατηρηθεῖσαν, περί πεπτωκότων-ἀποστησάντων καί μισησάντων τόν Θεόν πνευμάτων. Ἡ ἐν τῇ Ἑλλην. Μυθολογίᾳ πάλη τοῦ Διός καί τῶν Τιτάνων (τιτανομαχία) καί ἡ ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Περσῶν πάλη μεταξύ ἀγαθοῦ καί κακοῦ, προῆλθον, ἀναντιρρήτως, ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης. Κοινή δέ πλάνη, περί μεταφυσικῶν ζητημάτων, εἰς διαφόρους λαούς ἀποκλείεται (πρβλ. καί μακαρ. Καθηγητοῦ Παν. Τρεμπέλα «*Μυστηριακαί θρησκεῖαι καί Χριστιανισμός*», σελ. 128).

τισμός. Διότι εἶναι αὕτη ὑπερυλική-πνευματική, καί ὑπό τῆς συγχρόνου δέ ἐπιστήμης ἐβεβαιώθη ἐπίσης, ὅτι δέν ὑπάρχει κἄν ὁ λεγόμενος αἰθήρ.

Συγγενές δέ πρός τήν μεταβίβασιν τῆς σκέψεως εἶναι καί τό φαινόμενον τῆς τηλεπαθείας. Συγκεντροῦσα ἡ ψυχή τήν πνευματοβολίαν-ψυχοβολίαν αὐτῆς ἐν εἴδει πνευματικοῦ πομποῦ ἤ προβολέως, προσβάλλει ἀκαριαίως τήν ψυχήν, ἥν ἐπιθυμεῖ καί τά εἰδικά κέντρα καί ὄργανα τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ δέκτου, καί προκαλεῖ οὕτω ἐπ' αὐτῶν τήν γέννησιν ἐντυπώσεων, αἰσθημάτων ἤ καί συναισθημάτων καί συμβόλων ἀναλόγων πρός τό περιεχόμενον τῶν ἑαυτῆς ἰδεῶν. Τό αἰσθησιακόν ἤ συναισθηματικόν ἀποτέλεσμα τό παραγόμενον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διά τῶν ἐνδοστρεφῶν ἰδεῶν τῆς ψυχῆς, ἤ καί τῶν ὀνείρων καθ' ὕπνον, ἐπέρχεται καί κατά τάς περιπτώσεις τῆς τηλεπαθείας διά τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως καί τῆς ἐπενεργείας τῆς ξένης ψυχοβολίας. Ἐπειδή δέ διά τό πνεῦμα δέν ἀποτελοῦν κωλύματα πᾶσα μορφή τῆς ὕλης ὡς καί τό διάστημα-ὁ χῶρος, ἡ μεταβιβαζόμενη σκέψις φθάνει ἀκαριαίως εἰς ἀποστάσεις μακράς. Ἡ ἐν ἐγρηγόρσει ὑπότασις τῶν αἰσθήσεων, κατά μείζονα δέ λόγον ἡ κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου ἀναστολή τῆς λειτουργίας αὐτῶν (ὅτε ἡ ψυχή οὐδόλως ἀπασχολεῖ τόν ἐγκέφαλον δι' ἰδίων ἰδεῶν καί ἐφησυχάζει, ὁσάκις δέν ὀνειρεύεται) ὑποβοηθεῖ τά μέγιστα τήν ἐπ' αὐτῆς καί τοῦ ἐγκεφάλου ἐπίδρασιν τῆς ψυχικῆς ἐκπομπῆς-πνευματοβολίας τοῦ ξένου πομποῦ καί τήν πρόσληψιν οὕτω τῶν ἐν τῷ πνευματικῷ αὐτοῦ προβολεῖ περιεχομένων ἰδεῶν, μορφῶν ἤ συμβόλων. Ἀφοῦ δέ ἐν ὀνείροις (ἤ ἐν ὑπνώσει, δι' ὑποβολῆς ὑπνωτισμοῦ) βλέπει τίς μορφάς ἀνυπάρκτους, αἰσθάνεται πόνους ἤ ἄλλους αἰσθησιασμούς ἐκ τῆς ἁπλῆς ἐπιδράσεως εἴτε τοῦ ὀνείρου ἤ τῶν ψυχοβολιῶν-ἰδεῶν τοῦ ὑπνωτισμοῦ, νοεῖται εὐκόλως ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῆς ἐμφαντικῆς καί ἀναπαραστατικῆς (τηλεοπτικῆς), τῆς ἀνακοινωτικῆς, τῆς ἠχητικῆς τηλεπαθείας. Ἡ ὅρασις, ἐν τούτοις, ἐν ὀνείροις καί ἐν ἐγρηγόρσει, ψυχῶν θανόντων ἅμα τῷ θανάτῳ των δέν ὀφείλεται εἰς ἁπλῆν τηλεπάθειαν. Ἐμφανίζονται τότε αὐταί αὗται αἱ ψυχαί, εὐθύς ὡς ἐξέλθουν ἐκ τοῦ σώματος-σκηνώματος αὐτῶν, αἵτινες καί ἀοράτως προκαλοῦν πολλάκις κρότους, ἀνάπτουν ἤ σβήνουν φῶτα κ.λπ. Πάντως αἱ διάφοροι μορφαί τῆς τηλεπαθείας εἶναι ἁπλαῖ μεταβιβάσεις σκέψεως. Ὅσον δ' ἔντονοι εἶναι αὗται (ὑπό τήν ἐπίδρασιν μάλιστα ἐξαιρετικῶν συγκινήσεων τοῦ πομποῦ) καί ὅσον ἀπερίσπαστος εἶναι ἡ ψυχή καί ὁ ἐγκέφαλος τοῦ δέκτου, τόσον σαφεστέρα ἀποβαίνει ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασις τῆς ξένης ψυχοβολίας. Τό αὐτό ἰσχύει καί διά τάς περιπτώσεις τῶν ὁμαδικῶν ἐν ἐγρηγόρσει ὑποβολῶν, καθ' ἅς αἱ ψυχαί, ἰδίᾳ ἀνηλίκων

ἤ μικρᾶς ὁπωσδήποτε δυναμικότητος, ἐπηρεάζονται εὐχερῶς ὑπό ὑπνωτιστῶν, γοήτων ἤ ἄλλων δυναμικῶν ψυχῶν. Οὕτως ἐξηγεῖται πλήρως ὅ τε ὑπνωτισμός, περί τοῦ ὁποίου θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τῇ συνεχείᾳ, ὅπως καί αἱ διάφοροι γοητεῖαι ἤ τηλενεργητικαί ἐπιδράσεις φακιρῶν καί μάγων ἐπί ἄλλων ἀνθρώπων ἤ ἐμψύχων ὄντων ἀλλά καί ἐπί ἀψύχων ἀντικειμένων. Ἀνέγνωμεν ὅτι φακίρης ἀνέκοψεν ἐξ ἀποστάσεως κίνησιν αὐτοκινήτου, ἄλλος δέ ὅτι ἐπέφερε διά τοῦ βλέμματος βλάβην εἰς τήν μηχανήν του. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει (ὅπως καί κατά τόν ὁμαδικόν ἐξαφανισμόν ἐντόμων, σκωλήκων διά παρεμβάσεως φακιρῶν) ἀσφαλῶς συντελεῖ ἡ συνέργεια καί πονηροῦ πνεύματος, δαιμονίου, ἐνοικοῦντος ἐν τῷ φακίρη. Ὅπως δήποτε ὅμως ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ τηλενεργητική ἐπωφελής ἤ καί ἐπιβλαβής ἐπίδρασις τῆς ψυχοβολίας-πνευματοβολίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐπί ἄλλων ἀνθρώπων ζώων, φυτῶν, δένδρων, ὅπως καί τῆς ἀνοργάνου ὕλης, διακηρύσσουσα καί αὕτη τήν ἰδιαιτέραν ἀλλά καί ὑπερυλικήν ὑπόστασιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Ὅσον ὅμως βεβαία ἀπεδείχθη σήμερον ἡ τοιαύτη ἐξωστρεφής καί ἐσωστρεφής ἐπίδρασις τῆς πνευματοβολίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τόσον ἀναμφισβήτητον ἐπίσης εἶναι ὅτι ἡ ἐν ὑπνώσει μετακίνησις τῆς μαγνητικῆς βελόνης ὑπό τῆς διαμέσου τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν Κλειοῦς Γεωργίου δέν ὠφείλετο εἰς ψυχοβολίαν ἤ «ψυχοραδιενέργειαν» αὐτῆς. Τήν μετακίνησιν ταύτην ἐνήργει ἀναμφιβόλως πονηρόν πνεῦμα-δαιμόνιον, ἐνοικοῦν ἐν τῇ ρηθείσῃ «διαμέσῳ», τοῦτο δ' ἐκτός ἄλλων ἀποδεικνύεται καί ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος: Κατά τινα συνεδρίασιν τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν, καθ' ἥν ἡ Κλειώ ὑπνωτισθεῖσα ὑπό τοῦ Ἀγγ. Τανάγρα ἔλαβεν ἐντολήν νά μετακίνησῃ καί πάλιν τήν μαγνητικήν βελόνην, ὁ ὄπισθεν αὐτῆς ἱστάμενος ὑποστράτηγος ἐ.ἀ. Μ. Μ. ᾐσθάνετο ἐν ἑαυτῷ φωνήν λέγουσαν «δέν θά τήν κινήσῃς...», ἐνῷ ὁ παρ' αὐτόν Ἀρχιμανδρίτης Α.Π. προσηύχετο. Καί πράγματι. Παρά τάς ἀγωνιώδεις προσπαθείας τῆς Κλειοῦς, ἡ μαγνητική βελόνη παρέμεινεν ἀκίνητος, ἐξ οὗ καί κατάπληκτος ὁ Ἄγγ. Τανάγρας ἠναγκάσθη νά τήν ἀφυπνίσῃ, διά νά ἀνακτήσῃ δυνάμεις, καί νά τήν ὑπνωτίσῃ ἐκ νέου. Ἀλλά καί κατά τήν δευτέραν ὕπνωσιν ἐπανελήφθησαν τά αὐτά. Ὑστάτην τότε προσπάθειαν καταβάλλουσα (ἐν ὑπνώσει) ἡ Κλειώ, ὑπό τάς ἐντολάς τοῦ Ἄγγ. Τανάγρα, καί μή δυναμένη νά μετακινήσῃ τήν βελόνην, ἤρξατο λέγουσα τά ἑξῆς: «Δέν μπορῶ, δέν μπορῶ... Δέν μ' ἀφήνει αὐτός πού ἐχώρισε τήν γυναῖκα του καί ἕνα Χερουβίμ...». Διά τῶν φράσεων τούτων προδήλως ὑπενόει τόν ὄπισθεν αὐτῆς ἱστάμενον ὑπ/γον, ὅστις ὄντως εὑρίσκετο ἐν διαστά-

σει μετά τῆς συζύγου του, ὅπως καί τόν παρ' αὐτόν ἱστάμενον Ἀρχιμανδρίτην. Δεδομένου ὅμως ὅτι δέν ἐγνώριζεν αὕτη ὅτι ὁ ὑπ/γος ἐτέλει ἐν διαστάσει μετά τῆς συζύγου του, ἐν ὑπνώσει δ' εὑρισκομένη ἀντελήφθη ποῖοι, μεταξύ πολλῶν παρισταμένων, ἦσαν οἱ ὑπαίτιοι τῆς ἀδυναμίας της ὅπως κινήσῃ τήν μαγνητικήν βελόνην, ἀποδεικνύει, φρονοῦμεν, ὅτι τά ὑπ' αὐτῆς, ὡς ἀνωτέρω, λεχθέντα ἐλέχθησαν ὑπό τοῦ ἐν αὐτῇ, καί δι' αὐτῆς ἐνεργοῦντος δαιμονίου, ὅπερ ἐγνώριζε καί τήν οἰκογενειακήν κατάστασιν τοῦ ὑπ/γου, τόν δέ παρ' αὐτόν Ἀρχιμανδρίτην ἀπεκάλεσε «Χερουβίμ». Ὅτι δέ ὑπό δαιμονίου ἐνοικοῦντος καί ἐν τῇ «μεσαζούσῃ» ταύτῃ μετεκινεῖτο ἡ μαγνητική βελόνη, βεβαιοῦται προσέτι καί ἐκ τῶν ἄλλων τηλεκινητικῶν φαινομένων (ἤτοι μετακινήσεως ἐπίπλων, εἰκόνων κ.ἄ., ἐκσφενδονίσεως καθισμάτων κ.λπ.), ἅτινα ἀκουσίως καί ἐν ἀγνοίᾳ της ἐτελοῦντο ἐπίσης ἐν τῇ οἰκίᾳ της καί κατά τάς ὥρας τῆς ἐγρηγόρσεως αὐτῆς.

Εἶναι δ' ὅλως πρόδηλον, μᾶλλον δέ ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἰς πονηρά δαιμόνια, ἐνοικοῦντα εἰς ὁρισμένα ἄτομα, ὀφείλονται πάντα τά τηλεκινητικά φαινόμενα, ὡς αἱ αὐτόματοι (καί κεκλεισμένων πολλάκις θυρῶν καί παραθύρων) μετακινήσεις οἰκιακῶν ἐπίπλων καί σκευῶν, βαρυτάτων ἐνίοτε, τά ὁποῖα πολλοί ἄνθρωποι ὁμοῦ δέν θά ἠδύναντο νά μετακινήσουν, αἱ ἀποκληθεῖσαι διακομίσεις·[202] ἡ παρ' ἀοράτων χειρῶν ρίψις λίθων μέ τοιαύτην ἐνίοτε ἀκρίβειαν, ὥστε τά βλήματα, διαφόρου μάλιστα βάρους, καί ἐξ ἀποστάσεως 100-150 μέτρων ριπτόμενα, νά πίπτουν ἀκριβῶς ἐπί τῶν προηγουμένων ἤ νά σχηματίζουν τελείους κύκλους πέριξ αὐτῶν· ἡ κοπή ἤ τό σχίσιμον ἐνδυμάτων, ὡς διά ψαλίδος, μέ ὡρισμένα πάντοτε σχήματα· τό ἄνοιγμα θυρῶν κλειδωμένων καί ἡ θραῦσις ἤ ἡ καταστροφή σιδηρῶν ἀντικειμένων δι' ἅς θά ἀπῃτοῦντο δυνάμεις ὑπερφυσικαί κ.ἄ... Τά φαινόμενα ταῦτα ἐκδηλούμενα πάντοτε εἰς ἄτομα εὐπαθοῦς νευρικοῦ συστήματος καί κλονισμένης ψυχοφυσικῆς ἰσορροπίας, εἰς ἄτομα ὑστερικά καί πάσχοντα ἐκ νευρώσεων, ὡς οἱ ὑπνοβάται κ.ἄ., τελοῦνται, κατά τόν Πνευματισμόν, διά ψυχοραδιενεργείας ἐκπεμπομένης ὑπό τῶν ἀτόμων τούτων λόγῳ ἰδίᾳ ἀνωμάλου ἀναπτύξεως τῆς ἥβης αὐτῶν[203]. Ἀλλά καί ἡ μωρά καί ψευδής αὕτη ἐξήγησις ἀποδεικνύεται ἀβάσιμος καί ἀστήρικτος ἐκ τοῦ ὅτι, κατ' ἀρχήν, πάντα τά φαινόμενα ταῦτα τελοῦνται

[202] Αἱ διακομίσεις ἀντικειμένων διά μέσου κλειστῶν παραθύρων καί θυρῶν τελοῦνται, κατά τούς πνευματιστάς διά διαλύσεως καί ἀνασυνθέσεως τῆς ὕλης. Καθ' ἡμᾶς ὅμως γίνονται αὐταί ἐν τῷ σκότει πάντοτε ὑπό τῶν ἐνοικούντων εἰς τά «διάμεσα» δαιμονίων, ἀθορύβως ἀνοιγομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν παραθύρων καί θυρῶν.

[203] Πρβλ. Β. Τσιν. μνημ. ἔργ., σελ. 150-160.

ἀκουσίως καί ἐν... τελείᾳ ἀγνοίᾳ τῶν ἀτόμων εἰς ἅ ταῦτα ἀποδίδονται. Εἶναι δέ ἀδύνατον, λογικῶς καί ἐπιστημονικῶς, νά γίνῃ δεκτόν ὅτι ἄνθρωπος ἔχων τήν δύναμιν νά ἐπιτελῇ τοιαῦτα ἔργα, δέν θά ἔχῃ οὐδεμίαν γνῶσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἤ δι' αὐτοῦ τελέσεως αὐτῶν, εὑρισκόμενος μάλιστα ἐν ἐγρηγόρσει. Ἐφόσον λοιπόν πάντα τά φαινόμενα ταῦτα τελοῦνται ἀναμφισβητήτως ὑπό δυνάμεως λογικῆς καί ἐνσυνειδήτου, δρώσης «σκοπίμως καί ἐλλόγως» (ὡς τοῦτο βεβαιοῦται ἀπολύτως ἐκ τῶν λεπτομερειῶν τῆς τελέσεως αὐτῶν), χωρίς οὐδεμία νά ἔχῃ ἀντίληψιν αὐτῶν τό ἄτομον ἐξ οὗ ἤ δι' οὗ τελοῦνται καί εἰς ὅ φαινομενικῶς ἀποδίδονται· καί ἐφόσον ἐπίσης εἰς τά πλεῖστα τῶν φαινομένων (ὡς ἡ αὐτόματος μετακίνησις βαρύτατων ἀντικειμένων, ἡ θραῦσις σιδηρῶν ἐλασμάτων κ.ἄ.) ἐκδηλοῦνται δυνάμεις ἀναντιρρήτως ὑπερφυσικαί, εἶναι αὐταπόδεικτον ὅτι αἱ δυνάμεις αὐταί δέν προέρχονται οὔτε ἐκ τῆς ψυχῆς, μήτε ἐκ τοῦ σώματος τῶν περί ὧν ἀτόμων. Διότι πᾶσα ἐκδήλωσις ἤ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς τελεῖται πάντοτε ἐν συνειδήσει καί ἐν γνώσει αὐτῆς. Πᾶσα ἐπίσης ἡ δυναμικότης τῆς ψυχῆς ἀλλά καί τοῦ σώματος ἐκδηλοῦνται ἐν ἐγρηγόρσει καί διά πλήρους ψυχικῆς καί σωματικῆς συγκεντρώσεως καί ἐντάσεως τῆς θελήσεως. Δεδομένου ὅθεν ὅτι τά φαινόμενα ταῦτα τελοῦνται, ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ τῶν δῆθεν ὑπαιτίων, «*ἀγαπῶσι δέ πάντοτε τό σκότος, ἀποφεύγοντα τό φῶς*», ἀναντίρρητον καθίσταται ὅτι τελοῦνται ταῦτα ὑπό δαιμονίων δρώντων ἀοράτως καί ἐνοικούντων εἰς τά ἐν λόγῳ ἄτομα[204]. Διά τοῦτο δέ καί καταστρέφονται ἐνίοτε συστηματικῶς δι' αὐτῶν καί πολύτιμα περιουσιακά στοιχεῖα (ἐνδύματα κ.ἄ.) ἀνήκοντα εἰς αὐτά τά ἄτομα, ἐξ ὧν ταῦτα φαινομενικῶς προέρχονται. Καταπαύουν δέ ἐάν εἰς τόν τόπον τῆς τελέσεως των γίνῃ ἁγιασμός καί ἀναπεμφθοῦν σχετικαί δεήσεις ὑπό εὐσεβοῦς καί ὀρθοδόξου ἱερέως, καταλλήλως προπαρασκευασμένου διά προσευχῆς καί νηστείας, ἐκβαλλομένου τοῦ ἐνεργοῦντος ταῦτα δαιμονίου. Τοιαύτη περίπτωσις ἀναφέρεται ὑπό τοῦ μακαριστοῦ καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου Ἁγ. Ὄρους Γαβριήλ, ἐν τῷ συγγράμματί του «*Νέος Εὐεργετινός*», σελ. 64-67, ἔκδ. 1954. Ὁ ἀσκητής πνευματικός, ὁ μετά πολυημέρους προσευχάς καί νηστείας ἐκβαλῶν τό τηλεκινητικόν δαιμόνιον, εἶδε τοῦτο νά ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δαιμονιζομένου δοκίμου

[204] Καθ' ὁμολογίαν τοῦ πνευματιστοῦ Ἀγγ. Τανάγρα, καί τό διάμεσον Καλλιόπη, τῆς οἰκογενείας Χαλκιᾶ-Κοζάνης, ὑπέφερε τρομερά, ὁσάκις παρετηροῦντο ἐξ αἰτίας της τηλεκινητικά φαινόμενα, ἔτρεμε, κατελαμβάνετο ὑπό σπασμῶν κ.ἄ. (πρβλ. Σωτ. Κυριαζοπούλου «*Ἐπιστημ. ἀπόδειξις τῶν πλανῶν τοῦ Πνευματισμοῦ κ.λπ.*», σελ. 34). Ἀπόδειξις καί τοῦτο ὅτι τά φαινόμενα ἐτελοῦντο ὑπό δαιμονίου, ὅπερ ἐβασάνιζε συνάμα καί τό ἀτυχές θῦμα του (*Μάρκ.* θ΄ 18 κ.ἄ.).

μοναχοῦ, δι' οὗ ἐξεδηλοῦντο τηλεκινητικά φαινόμενα, ὑπό μορφήν ἀλώπεκος, ἥτις καί ἀμέσως ἐξηφανίσθη... Σύμβολον (καί ἡ μορφή τοῦ ζώου) τῆς πονηρίας τῶν δαιμονίων, ἅτινα, λαμβάνοντα ἐξουσίαν παρά Θεοῦ («...*κρίμασιν οἷς Ἐκεῖνος οἶδε*...»), βασανίζουν καί πλανοῦν τούς ἀπίστους, τούς ἁμαρτωλούς καί τούς... ἀφελεῖς[205].

Ἐνταῦθα παραθέτομεν περισπούδαστον ἄρθρον περί τοῦ Πνευματισμοῦ δι' οὗ ἐπιρρωνύεται ἡ ὑποστατικότης τοῦ Σατανᾶ, τοῦ Αἰδεσ. Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Ζώτου, κληρικοῦ τῆς Ἱ. Μητρόπολης Σταγῶν καί Μετεώρων, δημοσιευθέν εἰς τό περιοδικόν ΔΙΑΛΟΓΟΣ, τεύχ. 75 & 76, 2014.

---

[205] Ὅπως εἰς τήν «ἀκουσίαν βασκανία» τό προκαλοῦν ταύτην δαιμόνιον προξενεῖ πολλάκις βλάβας εἰς περιουσιακά στοιχεῖα καί αὐτοῦ τοῦ βασκανιστοῦ, οὕτω καί εἰς τήν τηλεκινησίαν συστηματικῶς, μεθοδικῶς κ.λπ., καταστρέφονται πολλάκις ἐνδύματα καί ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα τοῦ ἰδίου ἀτόμου, εἰς ὅ κατά τό φαινόμενον αὕτη ἀποδίδεται, ἐπιμελῶς μάλιστα προφυλασσόμενα. Τοιουτοτρόπως ἀποδεικνύεται ἅπαξ ἔτι ἡ ἐπιτέλεσις καί τῶν τηλεκινητικῶν φαινομένων ὑπό ὑποστάσεως ἐνσυνειδήτου πονηρᾶς-δαιμονίου. Ἐν τούτοις ὁ πνευματισμός πιστεύει ὅτι πρόκειται περί «προσγείων-ἀνεξελίκτων» πνευμάτων ἀνθρωπίνων..., προκαλούντων, κατά τήν ὁμολογίαν των, τάς βλάβας κ.λπ. «*διά νά γνωστοποιήσωσι τήν ὕπαρξίν των καί νά διασκεδάσωσι μέ τόν τρόμον τῶν ἀνθρώπων*». Ἀλλ' αἱ ἁμαρτωλαί καί κακοποιοί ἄρα ψυχαί τῶν ἀνθρώπων δέν εἶναι κἂν ἐλεύθεραι νά ἐπικοινωνοῦν μεθ' ἡμῶν. Ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀληθειῶν τούτων ἀποτελεῖ καί δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδος «Βραδυνή», τῆς 17ης-1-1977, ἔχον ὡς ἑξῆς: «ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ - Η ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΕΝΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ - (Μία καταπληκτική πνευματιστική περίπτωσις: Ἐκάλεσαν τό πνεῦμα τοῦ Διαβόλου - Ὁ Διάβολος τούς ἐπισκέπτεται κατ' οἶκον - Οἱ κλειστές πόρτες ἀνοίγουν μόνες των καί τά ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ καταστρέφονται) - ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ - ΡΩΜΗ, Ἰανουάριος (Ἰδ. ὑπηρ.) - Μέχρι πρό ὀλίγων ἡμερῶν ἀκόμη ἡ δεσποινίς Τ.Σ., κόρη ἑνός διακεκριμένου ἰατροῦ τῆς Φλωρεντίας, ἦτο μόνον ἕνα ὡραῖο ξανθό κορίτσι, πού ἐνδιεφέρετο διά τήν μόδα καί ἐσυζητοῦσε σχετικά μέ τούς «ἀστέρας» τοῦ κινηματογράφου μαζί μέ διάφορες φίλες. Σήμερα ὅμως εἶναι μία δυστυχισμένη ἄρρωστη, πού φωνάζει διαρκῶς: «Ὁ διάβολος δέν ἐννοεῖ νά μέ ἀφήσῃ ἥσυχη, δέν μέ ἀφήνει». Τά ὡραῖα της μαλλιά ἔχουν ἀσπρίσει ἐντελῶς καί μία βαθεῖα ρυτίδα αὐλακώνει τό μέτωπό της. Τό δρᾶμα αὐτό εἶναι τό ἀποτέλεσμα μιᾶς πνευματιστικῆς συγκεντρώσεως. Ἕνα ἀπό τά τελευταῖα βράδυα συνεκεντρώθησαν γύρω ἀπό τό πνευματιστικό τραπεζάκι τέσσερα πρόσωπα: ἡ δεσποινίς Τ.Σ., ὁ υἱός ἑνός ἰατροῦ, ἕνας δικηγόρος καί κάποιος λογιστής. Αἴφνης, μία περιέργη ἰδέα ἐπέρασεν ἀπό τό μυαλό τῆς νέας:

- Διατί δέν φωνάζομεν τόν διάβολο; εἶπε στους φίλους της. - Δεν εἶναι δυνατόν νά κατέβη, ἀντέτεινεν ὁ λογιστής. - Ἄς δοκιμάσωμεν ὁπωσδήποτε ἐπέμεινεν ἡ νέα. Καί ἐπεκαλέσθη τόν Σατανᾶ, μέ ἀποτέλεσμα ἕνα γαλάζιο φωσφορίζον νέφος νά καλύψῃ τήν αἴθουσα μέ μία λάμψι συνοδευομένη ἀπό ὀσμή θείου. - Ποῖος εἶσαι ἐσύ; ἠρώτησεν ἀνήσυχα μία ἀνδρική φωνή. - Εἶμαι ὁ διάβολος. Δέν μ' ἐφωνάξατε; - ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις.

Περίτρομοι οἱ τέσσαρες ἀπεμάκρυναν τό τραπεζάκι, ἐνῷ ἡ βραχνή φωνή τοῦ ἀνησύχου πνεύματος ἐξεδήλωνε διά τελευταία φορά τήν παρουσία του μέ τή φράσι: Στις τρεῖς ἀκριβῶς θά εὑρίσκωμαι στο σπίτι σας καί νά μέ περιμένετε.

Στις 2.35΄ μετά τά μεσάνυχτα οἱ τρεῖς ἄνδρες ἔφυγαν ἀπό τό σπίτι τῆς δεσποινίδος Τ. Ἦσαν πανικόβλητοι. Ὁ καθένας ἐκλείσθη στό σπίτι του, ἀναμένων τήν ἐξέλιξι. Ὅταν δέ ἐσήμανεν ἡ τρίτη μετά τά μεσάνυκτα, συνέβη κάτι πού ὡμοίαζε μέ τό τέλος τοῦ κόσμου. Πόρτες κλειδωμένες, ἄνοιξαν διάπλατα, τά διάφορα ἔπιπλα ἐτινάχθησαν πρός τήν ὀροφή καί συνετρίβησαν στο πάτωμα.

»Αὐτά ὅλα συνέβησαν καί στα τέσσερα διαμερίσματα συγχρόνως τήν ἴδια στιγμή. Οἱ ἄνδρες κατώρθωσαν νά ὑποστοῦν χωρίς σοβαρά ἐπακόλουθα τήν τρομερή δοκιμασία, ἡ νέα ὅμως ἔχασε τά λογικά της καί ἔκτοτε εὑρίσκεται σέ οἰκτρά κατάστασι: δέν κατορθώνει νά κλείσῃ μάτι καί διαρκῶς φωνάζει ἰσχυριζομένη, ὅτι ὁ διάβολος εὑρίσκεται συνεχῶς κοντά της».

Ὁ πνευματισμός καί ἡ σύγχρονη ἐξέλιξή του

«Ἔχουμε ἀλλαγές στο Γαλαξία, τό σύμπαν καί τίς ἐνέργειες... [εἶναι] τό πνευματικό ξύπνημα τῆς ἀνθρωπότητας γιά νά καταλάβουν καί νά χρησιμοποιήσουν τίς νέες ἐνέργειες. Ἔχουμε ἀνύψωση τῆς συνειδητότητας. Ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς καί ἀπόρριψη τῆς ἀρνητικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα μαθαίνει ἕνα μεγάλο μάθημα αὐτό τόν καιρό. Τό μάθημα εἶναι, φυσικά, νά ἀντιληφθεῖτε τήν θεϊκότητά σας, τήν σύνδεσή μας μέ τόν πρῶτο δημιουργό καί μέ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν. Νά καταλάβετε ὅτι ὅλα εἶναι συνδεδεμένα καί ὅτι εἶστε ἕνα μέρος ὅλων αὐτῶν».

»Αὐτές οἱ «συμπαντικῶν» διαστάσεων δηλώσεις τῶν συγχρόνων πνευματικῶν «ἀφυπνιστῶν τῆς ἀνθρωπότητας» μᾶς παραπέμπουν νά μελετήσουμε τή θρησκεία στά πλαίσια τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, ὅπου καταδεικνύεται ἡ σχεδόν παγκοσμιότητα τῶν ψυχικῶν φαινομένων καί τῶν μυστικιστικῶν ἐμπειριῶν, καθώς καί πρακτικῶν ὅπως ἡ μαντεία, ἡ μαγεία καί ὁ πνευματισμός.

»Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μέ τήν νεκυομαντεία (νεκρομαντεία), οἱ Ἰουδαῖοι, Χαλδαῖοι, Ἀσσύριοι, Πέρσες, Ρωμαῖοι, Αἰγύπτιοι καί ἄλλοι εἰδωλολατρικοί λαοί, μέ διάφορες τεχνικές, τελετουργικά καί ἐπικλήσεις, προσπαθοῦσαν νά προσπελάσουν τόν κόσμο τῶν πνευμάτων.

»Ἡ Παλαιά Διαθήκη περιγράφει τέτοια περιστατικά καί τα καταδικάζει ἀπερίφραστα: «*...οὐ μαθήσει ποιεῖν κατά τά βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων. Οὐκ εὑρεθήσεται ἐν σοί... μαντευόμενος μαντείαν ...ἐγγαστρίμυθος καί τερατοσκόπος, ἐπερωτῶν τούς νεκρούς*» (*Δευτερ.* 18, 9-12), «*καί ἐάν εἴπωσι προς ὑμᾶς· ζητήσατε τούς ἐγγαστρίμυθους καί τούς ἀπό τῆς γῆς φωνοῦντας, τοῦς κενολογοῦντας, οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν, οὐχί ἔθνος πρός Θεόν αὐτοῦ ἐκζητήτουσι; Τι ἐκζητοῦσι περί τῶν ζώντων τούς νεκρούς;*» (*Ἠσ.* 8, 19). «*Κατά τόν Β. Grom*», γράφει ὁ μακαριστός π. Ἀντώνιος Αλεβιζόπουλος, «*ὁ ὅρος πνευματισμός εἶναι μεταβλητός καί περιλαμβάνει ἀπό τούς παλιούς σαμανιστικούς ἐξορκισμούς καί τῆς νεκρομαντείας τῶν Ἑλλήνων μέχρι τό μοντέρνο τραπεζάκι καί τίς θρησκεῖες τῶν Umbanda καί Macumba στή Βραζιλία. Ἔτσι τό θέμα αὐτό διαφοροποιεῖται πολύ σήμερα, ἀνάλογα μέ τίς τεχνικές πού χρησιμοποιοῦνται καί τά κίνητρα τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἤ τῆς κάθε ὁμάδας πού τόν ἀσκεῖ*».

«*Εἶναι σύστημα ἀποκαλύψεων, τάς ὁποίας τά πνεύματα δίδουσι προς τούς, διά τοῦ πνευματισμοῦ, ἐπικαλουμένους αὐτά*».

»Σύμφωνα μέ τόν ὁρισμό τῆς Ἐθνικῆς Ἕνωσης Πνευματιστικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀμερικῆς: «*Ὁ πνευματισμός εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ φιλοσοφία καί ἡ θρησκεία τῆς συνεχοῦς ζωῆς, πού βασίζονται στό καταδεδειγμένο γεγονός τῆς ἐπικοινωνίας, μέ τή βοήθεια τῶν διαμέσων (μέντιουμ), μέ ἐκείνους πού ζοῦν στόν κόσμο τῶν πνευμάτων* (1919).»

»Ἀπό τό πνεῦμα «Ἐμμανουήλ» (μέσῳ ψυχογραφίας τοῦ Francisco Candido Xavier) ἔρχεται ἡ ἐπιβεβαίωση: «*Στό δόγμα τοῦ πνευματισμοῦ ἡ ἐπιστήμη ἐρευνᾷ, ἡ φιλοσοφία ὁλοκληρώνει καί τό Εὐαγγέλιο φωτίζει*».

»Δέ θα προσπαθήσουμε νά κάνουμε ἀναλυτική περιγραφή τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Πνευματισμοῦ, θα σταθοῦμε μόνο σέ σύντομες ἀναφορές τῶν σημαντικότερων προσώπων καί γεγονότων τοῦ συγχρόνου Πνευματισμοῦ.

»Ὅπως ὅλοι οἱ ερευνητές τοῦ χῶρου συμφωνοῦν, ἡ γέννηση τοῦ μοντέρνου ἤ συγχρόνου Πνευματισμοῦ ἀνάγεται στό 1848 καί τίς ἀδελφές Φόξ. Οἱ δύο ἀδελφές Κέητ καί Μαργαρίτα ὑποστήριξαν ὅτι ἄκουγαν χτυπήματα στους ξύλινους τοίχους τοῦ μικροῦ ἐξοχικοῦ σπιτιοῦ στό ὁποῖο ἔμεναν. Ἀπαντῶντας μέ χτυπήματα, μέ τή μορφή ὑποτυπώδους κώδικα, ἐπικοινώνησαν μέ τό πνεῦμα κάποιου πού ἦταν θαμμένος στό ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ τους. Κατ' ἐπέκτασιν δημιουργήθηκε ἡ πρώτη μορφή (τυπτολογία) ἀπ' τό «πνευματιστικό τραπεζάκι» μέ τό ἀλφάβητο, καί ἐπισκέφτηκαν πολλές περιοχές μέ ἕναν γνωστό περιπλανώμενο θίασο, ἐπιδεικνύοντας τίς ἱκανότητές τους. Μία ἀπό τίς ὀντότητες πού ἐπικοινωνοῦσέ μέ τή Μαργαρίτα μέσῳ ἀλφαβήτου, ἔδωσε τό παρακάτω μήνυμα: «*Ἀγαπητοί φίλοι, πρέπει νά διακηρύξετε αὐτή τήν ἀλήθεια στόν κόσμο. Αὐτή εἶναι ἡ Ἀνατολή μιᾶς νέας ἐποχῆς, δεν πρέπει νά προσπαθεῖτε νά τό κρύψετε ἄλλο πιά. Ὅταν κάνετε τό καθῆκον σας, ὁ Θεός θα σᾶς προστατεύει καί τά καλά πνεύματα θα σᾶς περιφρουροῦν*». Προς τό τέλος τῆς ζωῆς τους οἱ ἀδελφές Φόξ παραδέχτηκαν πώς κάποια ἀπ' τά γεγονότα μέ τά χτυπήματα ἦταν ἀπάτη. Ὅμως, ὁ σύγχρονος Πνευματισμός εἶχε πάρει τό δρόμο του...

»Τό 1927 στήθηκε μνημεῖο στό σημεῖο πού βρισκόταν τό σπίτι τους (1510 Hydesville road) στο ὁποῖο μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται: «*Ὁ τόπος γέννησης τοῦ σύγχρονου Πνευματισμοῦ... μέσῳ τῶν ἀδελφῶν Φόξ ἐπιτεύχθηκε ἐπικοινωνία μέ τόν κόσμο τῶν πνευμάτων, 31 Μαρτίου 1848*» και, μέ κεφαλαῖα γράμματα, ὁ βασικός νόμος τοῦ Πνευματισμοῦ: «*There is no death, there are no dead*» (δέν ὑπάρχει θάνατος, δεν ὑπάρχουν νεκροί). Τό 1998 ἡ NSAC κατάφερε νά ἀποκτήσει τήν ἰδιοκτησία τῆς περιοχῆς τοῦ σπιτιού τους καί ξεκίνησε τη δημιουργία «Πνευματιστικοῦ πάρκου».

»Ἀπό τή στιγμή πού ἔγινε γνωστή ἡ ὑποτιθέμενη ἐπικοινωνία τῶν ἀδελφῶν Φόξ, καί μέ τήν ταυτόχρονη ἀνάπτυξη τοῦ τηλέγραφου καί τοῦ τηλεφώνου, πού μετέφεραν πολύ γρηγορότερα πλέον τά νέα, ξέσπασε θύελλα ἐπικοινωνιῶν μέ διάφορα πνεύματα σέ ὅλη τήν Ἀμερική καί τήν Εὐρώπη καί ἄρχισαν νά ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια, μέντιουμ, φαινόμενα (τραπεζάκι, πνευματιστικός τηλέγραφος, πνευματιστική δέλτος κ.λπ.), πνεύματα καί ὁμάδες καί νά ἐξελίσσονται.

«*Στίς 14 Νοεμβρίου 1849 έγινε ἡ πρώτη συνάντηση μιᾶς μικρῆς ὁμάδας πνευματιστῶν στο Ρότσεστερ τῆς Ν. Ὑόρκης... Ἕνα κίνημα εἶχε γεννηθεῖ*».

»Πρόδρομος τοῦ Πνευματισμοῦ καί προφήτης τῆς Νέας Ἀποκάλυψης θεωρεῖται ὁ Ἄντριου Τζάκσον Ντέιβις (Andrew Jackson Davis). Αὐτός -καί ὁ Κέυση (Edgar Cayce) ἀργότερα- ἔκανε θεραπείες ὕπνωσης, ἐπηρεασμένος ἀπ' τόν «μεσμερισμό» πού ἦταν τότε διαδεδομένος. Ὁ γιατρός, φιλόσοφος καί ἀποκρυφιστής Μέσμερ (Franz Anton Mesmer, 1734-1815) δίδαξε ὅτι ὑπάρχει μία δύναμη/ἐνέργεια πού διαπερνᾶ καί συνδέει ὅλο τό σύμπαν, μία ὁλοκληρωτικά κινούμενη ὕλη, ἀσύγκριτης λεπτότητας. Οἱ ἀσθένειες προκαλοῦνται ἀπό τή διαταραχή αὐτῆς τῆς ἐνεργείας στό ἀνθρώπινο σῶμα. Γι' αὐτό ἡ θεραπεία συνίσταται στήν ἀποκατάσταση τῆς κανονικῆς ῥοῆς της. Αὐτή τήν ἐνέργεια μπορεί κανείς νά τήν καθοδηγήσει μέσῳ ἑνός «μαγνητιστοῦ/ἰατροῦ» τήν ἀποκαλοῦσε «ζωικό μαγνητισμό» χρησιμοποιῶντας αὐτό πού ὀνόμαζε «τό πνευματικό μάτι στο μέτωπο».

»Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1844, ὅπως περιγράφει, «*γλίστρησε ἀπό τό σπίτι του σέ κάποιο βουνό μακρύτερα*». Ἐκεῖ συνάντησέ τόν ἀρχαῖο φιλόσοφο Γαληνό καί τόν Σβέντενμπεργκ. Ὁ Γαληνός τοῦ *ἔδωσε* κάποιο μαγικό ὄργανο θεραπείας καί ὁ Σβέντενμπεργκ ὑποσχέθηκε ὅτι θά τόν καθοδηγεῖ. Ἔκτοτε θεώρησε τόν ἑαυτό του καθοδηγούμενο καί ἐνεργοῦσε σάν μέντιουμ μέσῳ τοῦ ὁποίου «*ὁ Σβέντενμπεργκ συνέχιζε τό ἔργο του*». Τό 1847 ἔγραψε καθοδηγούμενος τό βιβλίο: «*Οἱ ἀρχές τῆς φύσης, ἡ θεϊκή τῆς Ἀποκαλύψης καί μιά φωνή πρός τήν ἀνθρωπότητα*». Ἐκεῖ συναντοῦμε τίς ἀρχές τοῦ «Οὐνιβερσαλισμοῦ», τό «δόγμα τῆς σωτηρίας τῶν πάντων». Μεταξύ 1845 καί 1847 ἔκανε ἑκατόν πενῆντα ἑπτά ὁμιλίες στή Νέα Ὑόρκη, σέ κατάσταση ὕπνωσης, μέ θέματα ἐπιστημονικά, ἱστορικά καί φιλοσοφικά.

»Ἀπό τό 1847 ἕως τό 1849 ἐκδίδει τό περιοδικό: Univercoelumand Spiritual Philosopher (Παγκόσμιος Παράδεισος καί Πνευμονικός Φιλόσοφος), πού προωθεῖ τίς ἀπόψεις του. Ὅπως περιγράφει στό ἡμερολόγιό του: «*Στις 31 Μαρτίου 1848, φύσηξε μιά πνοή*

στό πρόσωπό μου κί ἄκουσα μία θερμή καί δυνατή φωνή: ἀδελφέ, ἡ καλή ἐργασία ἄρχισε. Πρόσέξε μία ζωντανή διδασκαλία γεννήθηκε». Ὅταν ἄκουσε γιά τά γεγονότα τῶν ἀδελφῶν Φόξ κατάλαβε, ὅπως γράφει, τί σήμαιναν αὐτά πού ἄκουσέ καί φρόντισέ νά τά συμπεριλάβει στο περιοδικό του, νά τά προβάλει καί νά ἐξηγήσει τά φαινόμενα σύμφωνα μέ τη φιλοσοφία του καί νά γίνει ἔτσι ἀπό τούς πρώτους κήρυκες τῆς νέας «θρησκείας.

»Ὁ Σβέντενμπργκ ἦταν μέντιουμ καί χαρακτηρίστηκε ὡς «*ὁ ἄνθρωπος πού μιλοῦσε μέ τούς ἀγγέλους*». Πέθανε τό 1772. Τά βιβλία του, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος, «*δέν εἶναι γραμμένα ἀπό μένα*». Τά πνεύματα ἐπανειλημμένως τοῦ ἔλεγαν γιά «*τά λάθη τῶν παραδοσιακῶν διδασκαλιῶν*». Ἀρνήθηκε τήν τριαδικότητα, τή σωτηρία καί τήν ἁμαρτία. Εἶναι, παρ' ὅλ' αὐτά, σημαντικό ὅτι στό βιβλίο του «*Διάφορες Θεολογικές Ἐργασίες*» ἔγραφε τά ἑξῆς: «*Τά πνεύματα λένε πράγματα ἐντελῶς λάθος καί ψέματα. Ὅταν ἀρχίσουν νά μιλοῦν στόν ἄνθρωπο, θέλει προσοχή νά μήν τά πιστεύουμε, γιατί τά περισσότερα πού λένε εἶναι δικά τους κατασκευάσματα καί ψεύδονται... κι ἄν ὁ ἄνθρωπος ἀκούσει καί πιστέψει, ἐπιμένουν καί μέ διαφόρους τρόπους τόν ἐξαπατοῦν καί τόν παρασύρουν*».

»Ἄλλος πρόδρομος τοῦ Πνευματισμοῦ εἶναι καί ὁ Ἀλλάν Καρντέκ ἤ Ἱππόλυτος Λέον Ντενιζάρ-Ριβάϊλ (Allan Kardec, Hypolite Leon Denizard Rivail, 1804-1869). Γάλλος δάσκαλος, μαθητής τοῦ γνωστοῦ παιδαγωγοῦ Πεσταλότσι (Johann Heinrich Pestalozzi). Εἶναι αὐτός πού ἐπινόησε τόν ὅρο Πνευματισμός (spiritism) καί χρησιμοποίησέ σύγχρονες, γιά τήν ἐποχή ἐκείνη, ἐπιστημονικές μεθόδους στήν ἔρευνά του. Στα πενῆντα του χρόνια ἄρχισε νά ἐνδιαφέρεται γιά τά πνευματιστικά φαινόμενα (χτυπήματα πνευμάτων, τραπεζάκι κ.λπ.) τά ὁποῖα στίς Ἡ.Π.Ἀ., στή Γαλλία καί σέ ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες εἶχαν κατακτήσει τήν ὑψηλή κοινωνία. Ἔχοντας κάποιο ἐπιστημονικό ὑπόβαθρο καί μή ὄντας μέντιουμ ὁ ἴδιος, συνέθεσε ερωτηματολόγιο καί ἄρχισε νά συνεργάζεται μέ μέντιουμ, μέσῳ τῶν ὁποίων ἔθετε τίς ἐρωτήσεις στα πνεύματα. Ἀργότερα ἕνα πνεῦμα, πού συστήθηκε ὡς Zefiro, τοῦ μίλησέ γιά πρόσφατη ἐνσάρκωσή του μέ τό ὄνομα Ἀλλάν Καρντέκ, τό ὁποῖο καί υἱοθέτησέ ἔκτοτε γιά τίς πνευματιστικές ἐκδόσεις του, τίς ὁποῖες ξεκίνησε τό 1857 μέ τό «*Βιβλίο τῶν Πνευμάτων*», πού περιεῖχε 1019 ἐρωτήσεις του καί τίς ἀπαντήσεις ἀπό τά πνεύματα καί πού ἀφοροῦσαν στή φύση τῶν πνευμάτων καί τοῦ πνευματικοῦ κοσμίου καί στή σχέση πνευματικοῦ καί ὑλικοῦ κόσμου. Ἀκολούθησαν, μέχρι τό 1868, ἄλλα τέσσερα βιβλία του: «*Τό βιβλίο τῶν Μέντιουμ*», «*Το Εὐαγγέλιο σύμφωνα μέ τόν Πνευματισμό*», «*Παράδεισος καί Κόλαση*», «*Ἡ Γένεση σύμφωνα μέ τόν Πνευματισμό*». Θεωροῦνται ὡς ἡ «*Πνευματιστική Κωδικοποίηση*» (*Spiritist Codification*), ἡ «*Πεντάτευχος*» τῶν πνευματιστῶν (*The Spiritist Pentateuch*).

»Ὁ Καρντέκ εἶχε δηλώσει: «*Μέ τόν ίδιο τρόπο πού ὁ Χριστός συνέχισε ἀπ' ἐκεῖ πού ὁ Μωυσῆς εἶχε σταματήσει, καί ὁ Πνευματισμός συνεχίζει αὐτό τό σημεῖο πού ὁ Χριστός εἶχε σταματήσει τούς λόγους του. Εἶναι μία συνέχεια τῆς διδασκαλίας του*». Τό 1858 ἵδρυσε τήν πρώτη πνευματιστική ἑταιρεία. Στο μνημείο πού ἔγινε στόν τάφο του, στο κοιμητήριο τοῦ Pere Lachaise, τόπο «προσκυνήματος» χιλιάδων πνευματιστῶν, εἶναι γραμμένη ἡ ἑξῆς φράση: «*Να γεννιέσαι, νά πεθαίνεις, νά ξαναγεννιέσαι καί ἔτσι νά προοδεύεις ἀκατάπαυστα, αὐτός εἶναι ὁ νόμος* («*To be born, die, again be reborn and so progress unceasingly, such is the law*»).

»Τό 1853 ἱδρύεται ἡ πρώτη βρετανική «πνευματιστική ἐκκλησία» ἀπ' τόν Ντέηβιντ Ρίτσμοντ (David Richmond) στό Yorkshire καί τό 1855 ἐκδίδεται ἡ πρώτη πνευματιστική ἐφημερίδα «*The Yorkshire Spiritual Telegraph*». Τά ἑπόμενα χρόνια, στήν δεκαετία 1870-80, δημιουργοῦνται πολλές ὀργανώσεις στή Βρετανία, στήν Ἀμερική καί σέ ἄλλες χώρες καί ἐνεργοποιοῦνται πολύ περισσότερα ἀνεξάρτητα μέντιουμ.

»Ἡ Θεοσοφική Ἑταιρεία, πού ιδρύθηκε ἀπό τήν Ἑλένα Πέτροβνα Μπλαβάτσκυ τό 1875, συνετέλεσε ἀκόμη περισσότερο στήν ἐξάπλωση τοῦ Πνευματισμοῦ. Ἡ Μπλαβάτσκυ λίγο πρίν τήν ἵδρυση τῆς ἑταιρείας εἶχε γράψει στό πνευματιστικό περιοδικό *The Spiritual Scientist*: «*Γιά πάνω ἀπό 15 χρόνια δίνω τή μάχη μου γιά τήν εὐλογημένη ἀλήθεια*». Τά πρῶτα δύο βιβλία της «*Ἡ Ἴσιδα ἀποκεκαλυμμένη*» καί «*Τό Μυστικό Δόγμα*» γράφτηκαν, ὅπως ἡ ἴδια δήλωσε, μέσῳ τῆς ἐπικοινωνία της μέ τούς «Μαχάτμας», μία ἱεραρχία «Ἀνυψωμένων Δασκάλων», τη «Μεγάλη Λευκή Ἀδελφότητα», πού τῆς μετέφεραν τήν «ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια».

»Εἶχαν, ὅμως, ἀρχίσει νά γίνονται στόν χῶρο τοῦ Πνευματισμοῦ πολλές ἀπάτες καί γι' αὐτό δημιουργοῦνται ἐρευνητικά κέντρα γιά τή μελέτη τῶν πνευματιστικῶν–παραψυχικῶν φαινομένων.

»Ἕνα ἀπ' τά γνωστότερα μέντιουμ στήν Ἀγγλία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὁ D. D. Home, μέ τίς ἐντυπωσιακές του πνευματιστικές δραστηριότητες, ἔκανε τόν Πνευματισμό μόδα καί τράβηξε τήν προσοχή τῆς ἀριστοκρατίας, ἄν καί ἔκανε πολλές ἀπάτες. Τό 1882 δημιουργήθηκε ἡ «Ἑταιρεία Ψυχικῶν Ἐρευνῶν» καί οἱ ἐπιστήμονες-μέλη της ξόδεψαν πολύ χρόνο γιά νά ἐρευνήσουν τά φαινόμενα καί νά ἀποδείξουν τίς πιθανές ἀπάτες.

»Τό 1891 ἱδρύθηκε ἡ «Ἐθνική Ὁμοσπονδία Πνευματιστῶν» (National Federation of Spiristualists), πού τό 1902 μετονομάστηκε σέ «Ἐθνική Ἕνωση Πνευματιστῶν» (Spiritualist's National Union). Μέχρι τό 1924 ἀνῆκαν σ' αὐτή 309 κοινότητες ἡ ἄλλες μικρότερες

ἑνώσεις. στήν Ἀμερική δεν ἦταν τόσο ὀργανωμένος ὁ Πνευματισμός ἐκείνη τήν ἐποχή.

»Τό 1919 ἡ θεοσοφίστρια Ἀλίκη Μπέϊλυ ἄρχισε νά «λαμβάνει πληροφορίες» ἀπό τόν Τζιάλ Κούλ (Djwhal Khul), γνωστότερο ὡς «Θιβετιανό», δημιουργῶντας ὁλόκληρη σειρά βιβλίων καθ' ὑπαγόρευση, πού μιλοῦν γιά τή «Λευκή Ἀδελφότητα» καί τό «ἐσωτερικό μονοπάτι». Ἵδρυσε τη δική της «Θεοσοφική Ἑταιρεία» πού τό 1923 μετονομάστηκε σέ Σχολή Ἀρκέην (Arcane School).

»Ὁ **Πνευματισμός** (spiritualism) αὐξήθηκε ἀπό τη δεκαετία τοῦ 1840 καί ἔφτασε στο ἀπόγειο (ἀνώτατος ἀριθμός συμμετεχόντων μελῶν) κυρίως στίς ἀγγλόφωνες χῶρες μέχρι καί λίγο μετά τό τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Τό 1897 λέγεται ὅτι ἔφτασε τά 8 ἑκατομμύρια στίς «Ἡ.Π.Ἀ. καί στήν Εὐρώπη, στή μεσαία καί ἀνώτερη τάξη. Τό ἀντίστοιχο ῥεῦμα στήν κεντρική Εὐρώπη καί στήν Λατινική Ἀμερική εἶναι γνωστό ὡς **Πνευματικισμός** (spiritism). Κατόπιν ἄρχισε νά χάνεται τό ἐνδιαφέρον γι' αὐτά τά φαινόμενα.

»Λίγο πρίν τό 1920, ἦρθε νά ταράξει καί πάλι τά νερά -ὄχι ὅμως σέ ἐπίπεδο φαινομένων- ὁ λεγόμενος «κοιμώμενος προφήτης» Ἔντγκαρ Κέυση (1877-1945), πού σέ κατάσταση ὕπνωσης ἔκανε διαγνώσεις μέσῳ πνευμάτων. Ἐπειδή ἦταν σέ ὕπνωση, κάποιος δίπλα του κατέγραφε τά λεγόμενα. Ἀρχικά ἔδινε «ὑπαγορεύσεις θεραπείας» (διαγνώσεις καί ἀγωγή γιά ἀσθένειες. Θεωρεῖται αὐτός πού προώθησε τό θέμα τῶν ἐναλλακτικῶν θεραπειῶν), κατόπιν «ὑπαγορεύσεις ζωῆς» (για νοητικές ἱκανότητες καί κλίσεις). «Φαινόταν λογικό ὅτι ἡ πνευματική ἀναζήτηση θά συμπλήρωνε τήν τριάδα σώματος, νοῦ καί ψυχῆς...» καί τά πνεύματα, μέσῳ αὐτῶν τῶν «ὑπαγορεύσεων πνευματικῆς ἀναζήτησης», ἄρχισαν νά διδάσκουν μετενσάρκωση, ὁλισμό, νά ἀμφισβητοῦν τή Βίβλο κ.λπ. Σήμερα ὑπάρχει τό ἵδρυμα Κέυση A.R.E. (Association for Research and Enlightenment) στήν ἀκτή τῆς Βιρτζίνια.

»Σύμφωνα μέ τόν π. Ἀντώνιο Ἀλεβιζόπουλο, στήν Ἀγγλία ὑπολογίζονται περίπου 900 πνευματιστικές κοινότητες διαφόρων προσανατολισμῶν.

Στήν Ἀμερική ἔχουμε πάνω ἀπό 500 ἑτερόκλητες ὁμάδες, ἐνῶ στή Βραζιλία ὁ ἀριθμός τῶν πνευματιστῶν τοῦ «καρντεκιανοῦ τύπου» φθάνει στα 4.000.000, σύμφωνα μέ τη «Στατιστική καί Γεωγραφική Ἑταιρεία τῆς Βραζιλίας», ἡ μεγαλύτερη συγκέντρωση πνευματιστῶν παγκοσμίως. Ἐκεῖ ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπό τό 1992 τό International Spiritist Council, μέ σκοπό νά ἑνώσει τίς πνευματιστικές κινήσεις ἀπ' ὅλο τόν κόσμο καί ἤδη συμμετέχουν πνευματιστικά ἰνστιτοῦτα καί ἑνώσεις ἀπό 25 χώρες.

»Θά πρέπει νά ξέρουμε πώς «ἀνάλογα μέ τή διδασκαλία, διακρίνουμε τόν Πνευματισμό (spiritism) ἀπό τόν Πνευματικισμό (spiritualism)». Ὁ Πνευματισμός ἀσχολεῖται μέ τήν ἐμπειρική ἔρευνα

τοῦ ὑπερβατικοῦ, κάνει ἀναλύσεις καί ἑρμηνεῖες παραφυσιολογικῶν φαινομένων καί προβάλλεται ὡς ἐπιστήμη (βλέπε παραψυχολογία).

»Ὁ Πνευματισμός διαφέρει ἀπό τόν Πνευματικισμό κατά τήν ἄποψη τῆς ἐπιστημονικῆς προσέγγισης τῶν διαφόρων φαινομένων. Ἀπό δογματικῆς ἄποψης, ὁ Πνευματισμός δέχεται σαν βασικό του δόγμα τή μετενσάρκωση, ἐνῶ ὁ Πνευματικισμός ὄχι πάντοτε. Ἄρα ὁ Πνευματισμός, ὅπως οἱ ἴδιοι ἰσχυρίζονται, ἀποτελεῖ μιά συλλογή ἀρχῶν καί νόμων, πού βασίζονται ἀπευθείας στή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ καί σέ ἐπιπλέον ἀποκαλύψεις, πού ἐλήφθησαν ἀπό φωτισμένα πνεύματα. Οἱ πνευματιστές πιστεύουν ὅτι τά δόγματά τους εἶναι «ὁ Παράκλητος», πού ὑποσχέθηκε στόν κόσμο ὁ Ἰησοῦς, γιά «νά ἐπανατοποθετήσει ὅλα τά πράγματα στό βαθύτερό τους νόημα». Ὁ καρντεκιανός Πνευματισμός διατείνεται ὅτι ὄχι μόνο εἶναι ὁ φυσιολογικός διάδοχος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλά καί ὅτι εἶναι ἡ πιό ἀληθινή μορφή τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθαρισμένη ἀπό μή χρήσιμες ἐπεξεργασίες καί προσθῆκες.

»Οἱ πνευματιστές δεν ἔχουν ναούς. Δημιουργοῦν «πνευματιστικά κέντρα», ὅπως τά ὀνομάζουν, ὅπου ἐκεῖ συναντιοῦνται γιά νά ἀκούσουν ὁμιλίες πάνω στά δόγματα, νά πάρουν τήν πνευματιστική εὐλογία, νά πιοῦν «ἐνεργοποιημένο» νερό καί, ἄν εἶναι προετοιμασμένοι, νά συμμετάσχουν σέ μεντιουμιστική συνάντηση ὅπου θά ἔρθουν σέ ἐπαφή μέ κάποιο πνεῦμα νεκροῦ μέ τή βοήθεια τῶν μέντιουμ.

»**Οἱ πνευματικιστές ἔχουν ναούς**. Ἕνας κλάδος τους εἶναι καί ὁ «χριστιανικός Πνευματισμός», ὅπου ἔχουν ἀναπτύξει, πλέον καί διάφορα τελετουργικά (θεία κοινωνία, γάμο κ.λπ.). Αὐτοί ἀρνοῦνται καί τή διδασκαλία τῆς Θεοσοφίας γιά τή «Μεγάλη Λευκή Ἀδελφότητα». Οἱ λατρευτικές τους συνάξεις διευθύνονται ἀπό μέντιουμ. Ὑπάρχει μία σκηνή πού διακοσμεῖται μέ λουλούδια καί λίγα θρησκευτικά σύμβολα. Ἔχουν ἐναρκτήρια προσευχή μία ὁμιλία, ὕμνους καί τέλος ἐπίδειξη ἀπό μέντιουμ. Πολύ συχνά τό μέντιουμ εἶναι προσκεκλημένο. Ἡ ἐπικοινωνία μέ τούς νεκρούς ὀνομάζεται «ἄνοιγμα». Μάλιστα, στή Βρετανία, τά μέντιουμ ἐκπαιδεύονται γιά νά δίνουν «ἐνδείξεις» τῆς πραγματικῆς ἐπικοινωνίας μέ τά πνεύματα.

Ἀκόμη, σχεδόν σέ ὅλες τίς ὁμάδες (Πνευματιστῶν καί Πνευματικιστῶν) ἔχουμε καί Πνευματιστικές θεραπεῖες: νά περάσει ἀπευθείας θεραπευτική ἐνέργεια, μέσῳ τοῦ μέντιουμ, ἀπό κάποια «ἀνώτερη πηγή», ἐνῶ συνήθως ἔχουμε τοποθέτηση τῶν χεριῶν πάνω στόν ἀσθενή.

1. Βασική Διακήρυξη τῶν Ἀρχῶν τοῦ Πνευματισμοῦ, πού εἶναι ἀποδεκτή ἀπό πλῆθος ὁμάδων, συνοπτικά.

»Οἱ ἀρχές αὐτές δόθηκαν μέσῳ τοῦ μέντιουμ Emma Hardinge Britten τό 1871 καί εἶναι ἀκόμα σέ λειτουργία σήμερα ἀπό τήν Ἐθνική Ἕνωση Πνευματιστικῶν Ἐκκλησιῶν (National Spiritualist Association of Churches) στις Ἡνωμένες Πολιτείες καί τήν Ἐθνική Ἕνωση Πνευματιστῶν (Spiritualists' National Union) στο Ἡνωμένο Βασίλειο. Αὐτές εἶναι:

1. Ἡ πατρότητα τοῦ Θεοῦ.
2. Ἡ ἀδελφοσύνη τοῦ ἀτόμου.
3. Ἡ κοινωνία τῶν πνευμάτων καί ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀγγέλων.
4. Ἡ συνεχής ὕπαρξη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.
5. Προσωπική εὐθύνη.
6. Ἀποζημίωση καί τιμωρία στό μέλλον γιά ὅλες τίς καλές καί κακές πράξεις πού κάναμε στή γῆ.
7. Αἰώνια πρόοδος, δυνατή σέ κάθε ἀνθρώπινη ψυχή.

»Τά τελευταῖα σαράντα χρόνια ἔχει ἐμφανιστεῖ μία νέα ἔκφραση τοῦ πνευματισμοῦ, τό channeling (διαυλισμός). Τό παραδοσιακό μέντιουμ τοῦ πνευματισμοῦ ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό τό «κανάλι» (channel). Τά πνεύματα μιλᾶνε **ὄχι μέσῳ** τοῦ διάμεσου-μέντιουμ, ἄλλα **μέσα** ἀπ' τό κανάλι. Τά μέντιουμ δουλεύουν περισσότερο μέ ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀφήσει τό σῶμα τους (νεκρούς), τά «κανάλια» ἔχουν περισσότερη εὐαισθησία στο βασίλειο τῶν πνευμάτων. Ἡ λέξη ὅμως «κανάλι» τά περιλαμβάνει ὅλα.

»Ὁ Τζόν Κλίμο ἀναφέρει: «*Ἕνας συνεχῶς αὐξανόμενος ἀριθμός ἀνθρώπων ἀναζητοῦν τώρα καί ἀκολουθοῦν τίς ὁδηγίες πού τούς δίνονται μέσῳ τοῦ τσάνελινγκ*». «*Οἱ ἀποκαλύψεις τῶν πνευμάτων ἔβγαλαν τή θρησκεία ἀπό τό βασίλειο τῆς τυφλῆς πίστης καί τήν τοποθέτησαν σέ αὐτό τῆς ἐμπειρίας*».

»Ὅλη αὐτή ἡ τρέλα μέ τό τσάνελινγκ ξεκίνησε μέ τήν ἔναρξη τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, ὅταν δημοσιεύθηκε γιά πρώτη φορά τό «ὑλικό τοῦ Σέθ», τόν ὁποῖο «διοχέτευε» ἡ ποιήτρια Τζέην Ρόμπερτς. Τριάντα τεσσάρων χρόνων τότε, τόν Σέπτέμβριο τοῦ 1963, εἶχε μία ἐμπειρία πού τήν ὁδήγησε νά ψάξει στόν χώρο τῶν ψυχικῶν δραστηριοτήτων.

»Πειραματιζόμενη μέ τόν σύζυγό της μέσῳ τοῦ πίνακα Ouija, ἐπικοινώνησε μέ πνεῦμα πού τῆς συστήθηκε μέ τό ὄνομα Σέθ. «*Νόμισα ὅτι προερχόταν ἀπό τό ὑποσυνείδητό μου. Παρ' ὅλ' αὐτά σέ λίγο και-*

ρό ἔνιωσα νά λέω αὐτές τίς λέξεις δυνατά καί σέ λιγότερο ἀπό ἕνα μῆνα, μιλούσα γιά τόν Σέθ, ἐνῶ βρισκόμουν σέ κατάσταση ἔκστασης, καταληψίας». Ὅλες οἱ ἐπικοινωνίες καί οἱ ὁμιλίες αὐτές ὀργανώθηκαν σέ σειρές βιβλίων καί κασετῶν: «*The Seth Material*» (1970) καί «*Seth Speaks*» (1972).

»Ἡ Ρόμπερτς *πέθανε* τό 1983. Δίδαξε μετενσάρκωση, ὅτι δέν ὑπάρχει κόλαση, ὅτι ὁ Θεός δεν εἶναι πρόσωπο... ἀπό τήν παρουσίαση αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ ἄρχισε καί ἡ ῥαγδαία ἐξάπλωση τοῦ φαινομένου. Ἤδη μέ τόν θάνατο τῆς Ρόμπερτς ἐμφανίστηκαν... μία ντουζίνα Σέθ στή δεκαετία τοῦ '70 καί τοῦ '80 ἑκατοντάδες «κανάλια» καί ὀντότητες ἐμφανίζονται καί ἐπαναλαμβάνουν τό βασικό μήνυμα τοῦ Σέθ μέ διαφόρους τρόπους: *«Ἐσεῖς δημιουργεῖτε τή δική σας πραγματικότητα».*

»**Seth**: «*Τό ᾠχῶ πεῖ χιλιάδες φορές... Ἐσεῖς μορφοποιεῖτε τήν πραγματικότητα. Ἑπομένως, ποιοί εἴστε ΕΣΕΙΣ πού μορφοποιεῖτε αὐτή τήν καταπληκτική πραγματικότητα πού ξέρετε; Πότε θά θελήσετε νά παραδεχτεῖτε τη μεγαλειότητα μέσα σας καί δε θά δειλιάζετε; Πότε θα σταματήσετε νά λέτε: δεν εἶναι δυνατόν; Μετρῆστε τήν μεγαλειότητα πού βρίσκεται μέσα σας*».

»Μέ τόν Σέθ ἄνοιξε ἕνα νέο κεφάλαιο στήν ἱστορία τοῦ ἀμερικανικοῦ καί παγκοσμίου πνευματισμοῦ. Τώρα πιά δέν ἔχει σημασία ποιός εἶναι αὐτός πού διδάσκει, ἀφοῦ μέσα ἀπ' αὐτόν διδάσκουν ἄλλες πολύ ἀνώτερες καί σοφές ὀντότητες. Τώρα πιά ἡ ἐπικοινωνία μέ πνεύματα δέν εἶναι «δῶρο» γιά τούς ἐλαχίστους ἐκλεκτούς, ἀλλά μία φυσική ἀνθρώπινη δυνατότητα πού μπορεῖ νά ἐνεργοποιηθεῖ ἀπ' ὅλους.

»Τί σημαίνει, ὅμως, channeling καί ἀπό ποῦ προέρχεται; Πῶς μπορεῖ κάποιος νά τό πετύχει; Θα μᾶς ἀπαντήσει μία «πολυδιαστατική προσωπικότητα» πού αὐτοαποκαλεῖται «Ἀβραάμ» (Abraham) μέσα ἀπ' τό «κανάλι», Ἐσθέρ Χίκς: «Καταλαβαίνεις πολύ καλά ὅτι ἀνοίγοντας τό ραδιόφωνο παίρνεις ἕνα σῆμα τό ὁποῖο ἐκπέμπεται ἀπό κάποιον πομπό. Καί ξέρεις πολύ καλά ὅτι δέν μπορεῖς νά συντονίσεις τό ραδιόφωνό σου στα 630 AM καί νά ἀκούς αὐτό πού ἐκπέμπεται στα 98,6 FM. Οἱ συχνότητες πρέπει νά ταιριάζουν γιά νά μπορεῖς νά λαμβάνεις αὐτό πού ἐκπέμπεται. Λοιπόν, εἶναι ἀκριβῶς τό ἴδιο: Πηγή Ἐνέργειας. Αὐτό ἀκριβῶς εἴμαστε. Οὔτε φυσική ἐνέργεια, οὔτε συνείδηση, οὔτε ἄπειρη νοημοσύνη. Ὑπάρχουν πολλές διαφορετικές ἐτικέτες. Εἶναι καθαρή Θετική Ἐνέργεια. Ἀπό τή δική σου πλευρά δέ θά βρεῖς καμιά ἀντίσταση ἐσωτερικά, ἀπό τή δόνησή μας. Ἔτσι, ἄν θές νά ἀλληλεπιδράσεις μαζί μας, πρέπει νά φέρεις τή συχνότητα τῆς δόνησής σου, στό εὖρος τῆς δικῆς μας δόνησης. Ἡ Ἐσθήρ τό πέτυχε αὐτό μέσῳ τοῦ διαλογισμοῦ. Καθόταν γιά ἀρκετούς μῆνες, δεκαπέντε μέ εἴκοσι λεπτά κάθε μέρα, κάνοντας

ὅ,τι μποροῦσε γιά νά ἡσυχάσει τόν νοῦ της, πού σημαίνει νά σταματήσει νά σκέφτεται. Καί σταματώντας νά σκέφτεται, σταμάτησε καί κάθε ἀντίσταση στή δόνησή της. Ἔτσι ἡ δόνησή της σταδιακά καί σταθερά ἄρχισε νά αὐξάνεται, μέχρι πού ἐγκλιματίστηκε σέ τέτοιο σημεῖο πού πλησίασε τήν Πηγή. Στήν πραγματικότητα ἐπέστρεψε στή δόνηση τῆς καταγωγῆς της πού σημαίνει ὅτι ἡ προώθηση τῆς ἐπικοινωνίας ἦταν σωστή. Καί τότε, καθώς σκεφτόμασταν τη σκέψη, ἡ Ἐσθήρ δεχόταν τή σκέψη».

»Βλέπουμε, στήν παραπάνω περιγραφή, τήν καθαρά νεοεποχίτικη ὁρολογία καί τίς πρακτικές. Ἐξάλλου, ὅπως πολλοί ἐρευνητές συμφωνοῦν, σχεδόν ὅλες οἱ διδασκαλίες καί οἱ τεχνικές τῶν ὁμάδων τῆς «Νέας Ἐποχῆς» προέρχονται ἀπό τέτοια πνεύματα. Αὐτά εἶναι ἡ πηγή τῶν πληροφοριῶν τῶν θυμάτων τους, καί ἀπό ἐκεῖ ἐμφανίζεται ἡ πλάνη. «Τά μέντιουμ καί οἱ μάντεις τοῦ χτές, εἶναι τά «κανάλια» τοῦ σήμερα».

»Καί ἕνας ἰσχυρισμός γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε τή δυνατότητα αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας: «*Ὅταν εἴμαστε ἕτοιμοι νά ἐνσαρκωθοῦμε, ἡ πνευματική μας οὐσία δημιουργεῖ λεπτά πεδία ἐνεργείας γύρω της. Αὐτά τά λεπτά στρώματα διαμορφώνονται καί ευθυγραμμίζονται μέ τό ἀναπτυσσόμενο ἔμβρυο κατά τήν ἐγκυμοσύνη... λειτουργοῦν σάν γέφυρα μέσῳ τῆς ὁποίας μποροῦμε νά ἐπεκτείνουμε τή συνειδητότητά μας ἀπό τό φυσικό σέ αὐτά τά πιό λεπτά καί πνευματικά ἐπίπεδα τῆς ζωῆς. Ὅταν μάθουμε νά φέρνουμε σέ ἁρμονία ὅλες τίς λεπτές ἐνέργειες καί νά συντονιζόμαστε μέ αὐτές, τότε ἀνοιγόμαστε σέ αὐτές τίς ὑπάρξεις πού ζοῦν καί λειτουργοῦν στά πνευματικά ἐπίπεδα γύρω μας*».

»Γι' αὐτό «*ὁ καθένας μπορεῖ νά μάθει καί νά γίνει κανάλι. Ἡ ἐνέργεια τῶν ὁδηγῶν εἶναι διαθέσιμη σέ σᾶς, ἁπλᾶ καί μόνο καλῶντας την ἐπάνω σας.*

»*Ὅλα τά «κανάλια» ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ σκοπός τῶν ὀντοτήτων αὐτῶν εἶναι νά βοηθήσουν τήν ἀνθρωπότητα νά ἀποκτήσει ἕνα ἀνώτερο ἐπίπεδο συνειδητότητας*», μέσα ἀπ' τή σοφία καί τή γνώση πού τῆς μεταδίδουν. «*Ὅταν γίνεσαι δίαυλος δημιουργεῖς μία γέφυρα μέ τίς ἀνώτερες σφαίρες, μέ μία ἀξιαγάπητη, προνοητική, συλλεκτική ὑψηλότερη συνειδητότητα πού καλεῖται Θεός, Ὁλότητα ἤ Παγκόσμιος Νοῦς*». Ἀνώτερος ὅμως εἶναι καί ὁ... ἑαυτός μας, λόγῳ τοῦ ὅτι «*Εἴμαστε Θεοί πού πρέπει νά θυμηθοῦμε (τή Θεϊκότητά μας)*». Φαίνεται ξεκάθαρα ἐδῶ ἡ παλαιά «πρόκληση τοῦ ὄφεως»: Θά γίνετε σάν Θεοί. «*Μπορεῖς νά ἀνακαλύψεις τη σύνδεση μέ τόν*

Ἀνώτερο Ἑαυτό σου ἤ τόν ὁδηγό σου μέσῳ καρτῶν Ταρώ, πίνακα Ouija, αὐτόματης γραφῆς ἤ διαλογισμοῦ» μᾶς λένε τά προφανῶς ἀπατηλά πνεύματα-ὁδηγοί, προτείνοντας ὅλες τίς ἀποκρυφιστικές τεχνικές.

»Σχεδόν ὅλες οἱ μορφές τοῦ τσάνελινγκ μποροῦν νά χαρακτηριστοῦν μέ τούς ὅρους τῆς «ἐθελουσίας κατοχῆς» ἀπό πνεύματα. «Ἀνοίγουμε τίς πόρτες» ἀνεξέλεγκτα στο πνευματικό πεδίο, κάτι παρά πολύ ἐφάμαρτο καί τρομερά ἐπικίνδυνο.

»Συναντάμε τρεῖς καταστάσεις, πού ὁ ἄνθρωπος-κανάλι μπορεῖ νά συνεργαστεῖ μέ τά πονηρά πνεύματα: 1. Σέ ὕπνωση-καταληψία, 2. Ἡμισυνειδητά, 3. Συνειδητά.

»Ἄς ἀκούσουμε δύο πνεύματα, τά Ὄριν καί ΝταΜπέν, πού μᾶς ἐξηγοῦν αὐτές τίς καταστάσεις: «*Εἶναι σάν νά πέφτεις γιά ὕπνο καί δέν θυμᾶσαι τίποτα ἀπό τό τί εἰπώθηκε, αὐτά λέγονται ἀσυνείδητα κανάλια, πού φθάνουν σέ πολύ βαθιά ἐπίπεδα χαλάρωσης (σαν τόν βαθύ διαλογισμό).*

»*Κάποια κανάλια μένουν μερικῶς συνειδητά καί ἐπειδή θυμοῦνται κάποια ἀπό τά λεγόμενα, λέγονται συνειδητά... μερικοί ἔχουν τεράστια αἴσθηση τῶν μηνυμάτων τῶν ὁδηγῶν τους, ἀλλά πολύ λίγη μνήμη γιά τό τί ἀκριβῶς μετέδωσαν. Θυμοῦνται ἐκείνη τήν ὥρα, μά ὄχι μία ὥρα μετά. Οἱ καταστάσεις αὐτές κυμαίνονται μεταξύ βαθιᾶς ἀσυνείδητης ἔκστασης καί πλήρους ἐπαγρύπνησης*».

»Τί ἀκριβῶς κάνει καί τί νιώθει τό «κανάλι» κατά τή διαδικασία τοῦ τσάνελινγκ; Ἄς ἀφήσουμε τό «συνειδητό κανάλι» Ρόννα Πρίνς νά μᾶς τό περιγράψει (7.8.2008): «*Γιά πολλούς πού ἔχουν γιά πρώτη φορά συνάντηση μέ κανάλι, ἐξηγῶ ὅτι θά μέ δοῦν νά ἀποκτῶ πρόσβαση στά ἐσωτερικά βαθύτερα στρώματα τῆς λεγομένης συνείδησης, τόν ἐσωτερικό μας δάσκαλο πού ὅλοι ἔχουμε. Αὐτό πού κάνω εἶναι τό νά "γειώσω" τόν ἑαυτό μου. Ἡ γείωση εἶναι ἀπαραίτητο στοιχείο τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο δουλεύω πνευματικά, πού σημαίνει ὅτι φέρνω ὅλη τη συνειδητή μου σκέψη στό ἐδῶ καί τώρα. Ἄν δεν γειωθοῦμε στήν πραγματικότητα, ἡ συνείδησή μας βγαίνει ἔξω ἀπό τό φυσικό μας σῶμα καί ἕνα μέρος της δέν εἶναι κἄν ἐδῶ. Ἔτσι οἱ ὅποιες πληροφορίες ἔρχονται δεν εἶναι προσβάσιμες γιά νά χρησιμοποιηθοῦν. Ἔπειτα κάνω μία ἐπίκληση, ἡ ὁποῖα μοῦ ἐπιτρέπει νά ἀνοίξω τή συνείδησή μου σέ αὐτά τά βαθύτερα ἐσωτερικά στρώματα. Ἔχω μία διαδικασία πού λέγεται καθαρή γνωστική δραστηριότητα, πού μοῦ ἐπιτρέπει νά λάβω ὅλα αὐτά τά δεδομένα μέσα σέ μία στιγμή. Ἐπειδή πολλοί δε μπορούν νά ἀκούσουν, ἔρχονται πολύ γρήγορα πολλές πληροφορίες, ὅλα*

ἠχογραφοῦνται καί γράφονται σέ CD, πού θα πάρετε φεύγοντας ἀπό τη συνάντηση. Ὅταν μιλάω, ἀκούγομαι μέ κάποια προφορά, ἔχω δουλέψει ἀρκετό καιρό πάνῳ σέ αὐτό, ἁπλᾶ εἶναι ὁ τρόπος πού βγαίνει μέσα ἀπό μένα, εἶναι θέμα δόνησης».

»Ἔχουμε διαφόρους τύπους καί κατηγορίες πνευμάτων-ὁδηγῶν (guide spirits), ὅπως ὁ χῶρος τοῦ πνευματισμοῦ ἤ τοῦ τσάνελινγκ τίς προσδιορίζει:

2. Τύποι πνευμάτων-ὁδηγῶν

1. **Μή ἀνθρώπινα:** Εἶναι δίπλα μας, ἀλλά ὄχι μέρος αὐτῆς τῆς ζωῆς. Μπορεῖ νά εἶναι ἄγγελοι, ντέβας, πνεύματα φύσης, ζῷα, τότεμ.
2. **Ἀνθρώπινα**: Μπορεῖ νά εἶναι ζωντανοί ἤ νεκροί. Οἱ ζωντανοί εἶναι καθημερινοί ἄνθρωποι, πού βρίσκονται ἔξω ἀπό τό σῶμα τους (βραδινός ὕπνος) ἤ μέ ἐκπαίδευση (ἀστρική προβολή). Μπορεί νά εἶναι φυσικοί δάσκαλοι πεπειραμενοι ἤ ἀναπτυσσόμενοι. Οἱ νεκροί μπορεί νά εἶναι συνηθισμένα πρόσωπα ἀπό τήν οἰκογένεια, τούς φίλους, ἄνθρωποι πού προετοιμάζονται ἤ περιμένουν νά ἐνσαρκωθοῦν, «κελύφη», δηλαδή ἐναπομείνασες αιθερικές-αστρικές ἐνέργειες ἀπό νεκρούς, ἤ/καί πρόσωπα πού ἔζησαν καί τώρα βοηθοῦν ἀπό ἄλλα ἐπίπεδα ὡς ὁδηγοί, δάσκαλοι, θεραπευτές.

3. Κατηγορίες πνευμάτων-ὁδηγῶν

1. **Κύριοι Δάσκαλοι:** Ἀβραάμ, Ἐλ Μόρυα, Κούτ Χούμι, Κουάν Γίν, Λευκός Ἀετός καί πολλοί ἄλλοι. Οἱ πνευματιστές πιστεύουν ὅτι ἔχουμε μόνο ἕναν, μπορεί ὅμως σέ κάποιες περιπτώσεις νά ἔχουμε καί περισσοτέρους.
2. **Φυσικοί γιατροί**: Εἶναι πνεύματα ὁδηγοί πού δουλεύουν πάνω στήν ὑγεία καί τήν εὐρωστία μας.
3. **Δάσκαλοι γιατροί**: Μᾶς βοηθοῦν στήν πνευματική ἀνάπτυξη καί μελέτη.
4. **Χημικοί**: Ἐργάζονται μέ τη χημεία τοῦ σώματός μας. Βοηθοῦν νά ἔχουμε εὐκολότερο συντονισμό μέ τίς δονήσεις ἄλλων πεδίων.
5. **Προστάτες**: Μπορεῖ νά παρουσιάζονται μέ τη μορφή δυνατῶν πολεμιστῶν ἤ ζῴων. Τούς καλοῦμε ὅταν χρειαζόμαστε ἰδιαίτερη δύναμη.

6. **Κομιστές μηνυμάτων**: πνεύματα πού ἐνισχύουν τίς διαισθητικές ἀντιλήψεις, βοηθοῦν νά βρίσκουμε πληροφόρηση, πληροφορίες.
7. **Φύλακες-Προστάτες θυρών καί πυλῶν**: Κρατοῦν τίς ἀρνητικές ὀντότητες μακριά ὅταν ἀνοίγουμε τίς πύλες τοῦ ἐσωτερικοῦ μας πεδίου.

«*Μπορεῖς νά χρησιμοποιήσεις τό τσάνελινγκ γιά θεραπεία, διδασκαλία καί ἐπέκταση τῆς δημιουργικότητας σέ ὅλες τίς περιοχές τῆς ζωῆς σου*», μᾶς λένε τά πνεύματα.

«*Τό channeling εἶναι στενά συνδεδεμένο μέ τήν Healing (θεραπεία), ἄλλωστε ὅσοι ἀσχολοῦνται μέ τίς διάφορες ὁλιστικές θεραπευτικές μεθόδους (Reiki, Reflexology κ.ἄ.) κάνουν channeling*». Ἐξάλλου πρακτική θεραπειῶν, ὅπως εἴδαμε, ὑπάρχει καί στόν παραδοσιακό πνευματιστικό χῶρο.

»Ἄς γνωρίσουμε ὅμως τά γνωστότερα πνεύματα καί τά «κανάλια» τους:

»**Lazaris:** Ὁ Ζάκ Παρσέλ, τότε διευθυντής ἀσφαλειῶν, ἐπικοινώνησε πρώτη φορά μέ τόν Λαζάρις τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1974. Ἡ γυναίκα του ἀσχολιόταν μέ τά μεταφυσικά, ὄχι ὁ ἴδιος. Σπάνια ἔκανε διαλογισμό μαζί της. Σέ μία τέτοια περίπτωση φάνηκε νά ἀποκοιμιέται καί κατόπιν ἄρχισε νά μιλάει μέ διαφορετική φωνή. Ἡ γυναίκα του τόν ρωτούσε καί κατάλαβε ὅτι κάποια ἄλλη ὀντότητα μιλάει μέσα ἀπ' αὐτόν. Ὁ ἴδιος μετά δεν θυμόταν τίποτα. Ἀφοῦ τό ἀποδέχθηκε, γιά 40 ὧρες κάθε ἑβδομάδα δίνει δημόσιες ομιλίες, ἰδιωτικές συμβουλευτικές συνεδρίες καί διήμερα σεμινάρια, σέ ἀσυνείδητη κατάσταση. Ἔχει δημιουργήσει καί τη σχετική ἑταιρεία, τήν «Concept: Synergy». Ὁ Λαζάρις δηλώνει «πολυδιαστατική, πολυπρόσωπη ὕπαρξη πού δεν ἔχει πάρει ποτέ ἀνθρώπινη ὑπόσταση». Ἀναφέρεται σέ μεταφυσικά καί ψυχολογικά θέματα. Οἱ διδασκαλίες του εἶναι πανθεϊστικές καί ἀντιχριστιανικές.

»**Ramtha:** Ἀπό τά πιο φημισμένα «κανάλια» και τά πνεύματα τῆς Νέας Ἐποχῆς εἶναι ἡ J. Z. Knight καί ὁ Ράμθα, «*ἕνας βασιλιάς πολεμιστής τῆς Λεμουρίας 35.000 χρόνων. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσουμε λίγα ἀπ' αὐτά πού ἀνέφερε ἡ Knight στόν Ἀλλάν Στάϊνφηλντ, στό διαδικτυακό κανάλι νέες πραγματικότητες (New Reality TV), τό 2007 καί νά δοῦμε τη βασική διδασκαλία τοῦ Ράμθ (πού δέν διαφέρει ἀπό τῶν ἄλλων πνευμάτων), μέσα ἀπ' τό ἐπίσημο διαφημιστικό γνωριμίας τῆς «Σχολῆς τῆς Φωτίσης*» πού ἔχει ἱδρύσει:

«**Δημοσιογράφος**: Θέλω νά μάθω γιά τήν ἐμπειρία σου γιατί ἤσουνα τόσα χρόνια ἔξω ἀπό τό σῶμα σου... Ἔπρεπε νά ἔχεις αὐτή τή σχέση. Αὐτή ἡ ὕπάρξη ἦλθε σέ σένα τό 1977 καί ἀρχικά εἶπες πώς νόμιζες ὅτι ἦταν ὁ διάβολος. Πῶς ἀνακατεύτηκες σ' αὐτή τήν ἱστορία; Πολλές φορές ὅπως εἶπες αὐτό σέ κούραζε...

»**J. Z. Knight:** Ὁ Ράμθα ἐμφανίστηκε τό 1977 καί ἄν διαβάσεις τό βιβλίο μου «*Μία καταστάση τοῦ νοῦ*», περιγράφω πῶς συνέβη ὅλη ἡ ἱστορία. Δεν ἤμουν ἕτοιμη νά δῶ αὐτό πού εἶδα ἐκεῖνο τό κυριακάτικο ἀπόγευμα. Ἐμφανίστηκε στό χωλ, ὅπου βρισκόμασταν ἐγώ μέ τόν ἄντρα μου φτιάχνοντας πυραμίδες, ἐπειδή φτιάχναμε ἀποξηραμένες τροφές... τέλος πάντων ὁ Ράμθα ἐμφανίστηκε καί δεν νόμιζα ὅτι ἦταν ὁ διάβολος, ἀντίθετα θεώρησα ὅτι ἦταν πολύ ὄμορφος, δεν ἤξερα ὅμως τί ἦταν. Κί ἔτσι ἀπό ᾽κεῖ ἄρχισε ἕνα καταπληκτικό ταξίδι σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς μου...

»Οἱ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι ὅταν φεύγω ἀπό τό σῶμα μου εἶμαι στο φῶς καί ὁ Ράμ θα κρατάει ὅλο τό σῶμα μου. Ἀλλά αὐτό σημαίνει ὅτι ἐγώ εἶμαι πάνω, ἐκεῖνος εἶναι κάτω, ἐγώ ἔφυγα καί εἶναι αὐτός ἐδῶ. Ἀλλά ἄν ἤσουν ἐσύ ἐκεῖ πού ἤμουν, ὁ χρόνος εἶναι τόσο γρήγορος, εἶμαι μακριά στό μέλλον. Καί ὅταν ταξιδεύεις μέσα σέ αὐτό τό τούνελ πρός αὐτόν τόν φωτεινό τοῖχο, ταξιδεύεις μέ 186.000 μίλια τό δευτερόλεπτο, εἶσαι σ᾽ ἕνα ἔτος φωτός, χρόνια στο μέλλον. Καί ἤξερα ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχουν αὐτά πού ὁ Ράμθα διδάσκει ἐδῶ, τώρα...

»Τά πράγματα πού μαθαίνεις σχετικά μέ τόν Ράμθα δεν εἶναι μία φιλοσοφία οὔτε εἶναι ἡ Ἀλήθεια. Η Ἀλήθεια εἶναι σχετική μέ σένα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτό πού ζεῖς καί ὄχι μερικά ὡραῖα λόγια. Εἶναι πλούσιος σέ ζωή καί αὐτό προκαλεῖ τεράστια αἴσθηση...

»Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού οἱ ἐκκλησίες ἔχουν μία θηλιά γύρω ἀπ᾽ τόν νοῦ, τήν καρδιά καί τήν ψυχή τῶν ἀνθρώπων γιατί μιλάνε στο ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καί οἱ ἄνθρωποι θέλουν τόσο πολύ νά γνωρίσουν τόν Θεό, τόσο πολύ νά ευχαριστήσουν τόν Θεό. Καί αὐτοί οἱ ἄνθρωποι τό κάνουν αὐτό γιά αἰῶνες, ἔκαναν χυδαῖα καί μισητά πράγματα ὑπό τόν φόβο τοῦ Θεοῦ. Δεν πρέπει ποτέ νά φοβόμαστε τόν Θεό.

»**Δημοσιογράφος**: Ἐμεῖς εἴμαστε Θεοί! Πῶς μποροῦμε νά φοβόμαστε αὐτό πού εἴμαστε;

»**J. Z. Knight:** Ἀκριβῶς! Ἡ μελέτη τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀξίζει τόν κόπο γιά νά καταλάβεις ὅτι γιά πάντα σ᾽ αὐτή τή ζωή εἴμαστε ἐλεύθεροι ἀπό δόγματα, φόβους καί ἀνεπάρκειες. Αὐτή ἡ γνώση ΔΕΝ εἶναι φιλοσοφική...

»Εἴμαστε συνειδήσεις σέ ἐνέργεια πού δημιουργοῦμε τήν φυσική μας πραγματικότητα. Μποροῦμε μόνο νά δημιουργοῦμε αὐτό πού ξέρουμε. Ὁ Θεός ξέρει μόνο αὐτό πού ξέρουμε. Ἐξαρτᾶται ἀπό μᾶς νά μάθουμε περισσότερα, μεγαλύτερα, καλύτερα, πιό θαυμάσια...

»Ἡ διδασκαλία εἶναι ὅτι εἶσαι Θεός. Αὐτή εἶναι ἡ διδασκαλία καί ὅτι ἀπ᾽ αὐτό τό αἰώνιο μέρος πού βρισκόσουν συνέχεια, ἐνσαρκώθηκες σέ αὐτό τό ὑπέροχο φυσικό υλικό, ἀπό τό ὁποῖο ἡ κβαντική φυσική καί οἱ ἐρευνητές μποροῦν νά ἐξηγήσουν ἀπολύτως πῶς ἔγινε τό συγκεκριμένο πρόσωπο. Ἀλλά ἡ προσωπικότητα κατοίκησε σέ αὐτό τό σῶμα καί τούς νευρῶνες τοῦ ἐγκεφάλου. Λοιπόν, τό πῶς καί τό τί εἴμαστε εἶναι ἡ γνώση πού φέρνει ὁ Ράμθα. Θέλει νά καταλά-

βουν ὅτι εἴμαστε Θεϊκές ὑπάρξεις, αἰώνιες, πού πάντα ὑπήρχαμε καί πάντοτε θα ὑπάρχουμε καί νά καταλάβουμε τόν χρόνο...

»(15:07) Ἔτσι, οὐσιαστικά τό μήνυμα τοῦ Ράμθα ἦταν καί εἶναι ὅτι Ἐσύ εἶσαι Θεός καί μπορεῖ νά σοῦ πεῖ πώς εἶσαι Θεός, γιατί εἶσαι Θεός, νά σοῦ δώσει τό ἱστορικό καί νά στό ἀποδείξει μέ τή μοντέρνα φυσική τοῦ Ράμθα.

»Νομίζουμε πώς μετά ἀπ' αὐτά γιά ἕναν χριστιανό εἶναι αὐτονόητο καί αὐταπόδεικτο τί εἴδους πνεῦμα εἶναι ὁ Ράμθα. Στό τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ '80, οἱ «ἀκόλουθοι τοῦ Ράμθα» ὑπολογίζονταν σέ 35.000 συμπεριλαμβανομένων τῶν γνωστῶν ἠθοποιῶν Σίρλεϊ Μάκ Λέιν, Λίντα Ἔβανς, Μπάρτ Ρέϋνολντς, Φίλιπ Μάϊκλ Τόμας.

»Χρειάζεται νά κάνουμε ἰδιαίτερη μνεία στήν ηθοποιό Σίρλεϊ Μάκ Λέϊν καί τόν μέντορά της, τό «κανάλι» Κέβιν Ράηερσον, πού τήν ἐμύησε στή Νέα Ἐποχή. Ἡ Μάκ Λέιν, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1987, μέ τήν μίνι σειρά «Out on a limb», τοῦ ἀμερικανικοῦ τηλεοπτικού δικτύου ABC ἔκανε εὐρύτερα γνωστή τήν τάση τοῦ τσάνελινγκ καί ἐκτίναξε στά ὕψη τήν ἐνασχόληση μέ τά «πνεύματα ὁδηγούς». Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι ὁ Ράηερσον στό σχετικό γραφεῖο του στο Σαν Φρανσίσκο, ἕνα χρόνο μετά, δέν προλάβαινε νά βλέπει ὅλους τούς ἐπιδόξους πελάτες του μέ ἀποτέλεσμα νά τούς στέλνει καί σέ ἄλλα «κανάλια.»

»Φυσικά ὑπάρχει καί τό ἐμπορικό κόμματι. Οἱ Λός Ἄντζελες Τάϊμς ἔγραψαν τό 1986, ὅτι «πρίν μία δεκαετία στό Λος Ἄντζελες ὑπῆρχαν δύο γνωστοί ἐπαγγελματίες "κανάλια", σήμερα ὑπάρχουν πάνω ἀπό 1000.»

»Τό 1987 γιά μία ὁμαδική συνεδρία ἡ Knight (Ράμθα) χρέωνε 400 δολάρια τό ἄτομο, ὁ Παρσέλ (Λαζάρις) 275 δολάρια τό ἄτομο. Τό 1989 ὁ Παρσέλ εἶχε λίστα ἀναμονῆς δύο χρόνων γιά ἰδιωτικές συνεδρίες πού χρέωνε 93 δολάρια τήν ὥρα.

»Στή χώρα μας, ὁ Πασχάλης Καβακόπουλος (Σάναντα), στήν Ἀθήνα (Angel's House University), χρέωνε τό 2009, ἀτομική συνεδρία 45 λεπτῶν, 120 €. Γραπτή διοχέτευση μέ e-mail, 120 €. Τηλεφωνική συνεδρία-συμβουλευτική 45,80 €. Δωρεάν ἐλάβατε, ἐπί χρήμασι δότε...

»Ὑπάρχουν πλέον χιλιάδες πνεύματα ἐξωγήινων, δασκάλων, προσωπικοτήτων καί μή (ἔχουμε πάνω ἀπό 100 μέ τό ὄνομα «Ἰησοῦς»), ζώων (και ἰδιαίτερα δελφινιῶν) καί ὁτιδήποτε ἄλλο μπορεῖ νά φανταστεῖ κανείς, πού μιλοῦν μέσα ἀπό «κανάλια» σέ ὅλο τόν κόσμο. Οἱ ἄνθρωποι πού πέφτουν σ' αὐτή τήν παγίδα, χαρακτηρίζονται ἀπ' τά ἴδια τά πνεύματα ὡς «...ἄνθρωποι... πού χαίρονται νά σκέφτονται τόν ἑαυτό τους, εἶναι ἀνεξάρτητοι, τούς ἀρέσει νά ἔχουν τόν ἔλεγχο τῆς ζωῆς τους. Συχνά πολύ περίεργοι καί ἀνοιχτόμυαλοι. Ἔχουν πολύ ἔντονες φαντασιώσεις καί τούς ἀρέσει νά ὀνειρεύονται ἤ νά φαντάζονται».

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι τά πνεύματα αὐτά κολακεύουν και γεμίζουν ἐγωισμό ὅλους αὐτούς πού τά ἐπικαλοῦνται καί τά

ἐμπιστεύονται, ἀκριβῶς τό ἀντίθετο ἀπ' αὐτό πού μᾶς καλεῖ ὁ Θεός καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας νά κάνουμε: νά ἔχουμε δηλαδή ταπείνωση.

»Ἀναφέρεται χαρακτηριστικά σέ ἀντίστοιχο ἑλληνικό δικτυακό τόπο: «*Εἶσαι μία ὑπέροχη, μοναδική ἀτομικότητα μέ ἀπεριόριστο δυναμικό. Σέ καλοῦμε νά ἀνακαλύψεις πιό ὁλοκληρωμένα τή θεϊκότητά σου*». Καί στόν ἴδιο ἱστότοπο σημειώνεται ὅτι: «*ἡ ὀντότητα πρέπει ν' ἀντανακλᾶ τήν οὐσία τῆς Πηγῆς, τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποῖα εἶναι ἀγάπη. Ἐάν τό «ὑλικό» τῆς ἐπικοινωνίας ἔχει σάν βάση τόν φόβο, λέγοντάς σου τί κάνεις λάθος, κάνοντάς σε νά αἰσθανθεῖς ἄσχημα ἤ νά φοβᾶσαι γιά τη ζωή σου, τότε ἁπλούστατα ἀγνοῆστε τη*».

Μία ἐπικίνδυνη τάση πού ἔχει ἐπεκταθεῖ τά τελευταῖα χρόνια εἶναι καί οἱ ἐπικλήσεις τῶν ἀγγέλων. Φυσικά, οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ δέν ἔρχονται μέ ἐπικλήσεις. Ἔτσι ἀνοίγουμε τόν δρόμο γιά νά δεχτοῦμε σκοτεινούς ἀγγέλους ὡς φωτεινούς. «*Οἱ ἄγγελοι εἶναι κύτταρα τοῦ Θεοῦ, ὅπως καί ἐμεῖς ἄλλωστε... Ἁπλῶς σέ ἄλλο ἐπίπεδο δόνησης*».

«Στήν Ἀμερική τό περιοδικό «Angel Time Magazine» διεκδικεῖ μία θέση στή σκηνή τῶν πολλῶν πνευματιστικῶν περιοδικῶν, ἐνῶ στήν Ἀγγλία τό «Angels Magazine». Ἐπίσης συναντᾶμε καί διαδικτυακά περιοδικά (Περιοδικά σέ ἠλεκτρονική μορφή) ὅπως τό «Voice of the Angels», ἀλλά καί πολυάριθμες ἱστοσελίδες γιά ἀγγέλους, πού προσφέρουν δωρεάν «ἀγγελικά διαβάσματα» καί δωρεάν «ἀγγελικές ἐπικοινωνίες». Δέν λείπουν βέβαια καί οἱ ἑλληνικές ἱστοσέλιδες μέ διαφημίσεις γιά ἀνώτερες ἐπικοινωνίες καί «ἀγγελικές μυήσεις»· ἐπίσης «μυήσεις» ἀπό τήν Παναγία καί ἀπό ἄλλες θηλυκές ὀντότητες, «μύηση χριστικῆς ἀφύπνισης» κ.λπ. Ἑλληνική συλλεκτική ἔκδοση γιά τούς ἀγγέλους κυκλοφόρησε καί στά περίπτερα τό 2008. Ἐπίσης, συχνά ἀφιερώματα στό channeling ἀγγέλων βρίσκει κανείς καί σέ ἑλληνικά ἀποκρυφιστικά περιοδικά πού κυκλοφοροῦν στα περίπτερα ἀπό τό 2005. Ἔχουμε καί στήν Ἑλλάδα, τά τελευταῖα χρόνια, το «Angel's House University», τό «Πανεπιστήμιο τοῦ Οἴκου τῶν Ἀγγελῶν», πού διοργανώνει κάθε χρόνο τό «Φεστιβάλ Πνευματικῆς Ἀφύπνισης» καί οἱ ἱδρυτές του προσφέρουν ἐπικοινωνία καί θεραπεῖες μέ ἀρκετά πνεύματα, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ «Σάναντα», δηλαδή τοῦ Χριστοῦ. Ἔχουν ἄμεση σύνδεση καί μέ θεραπείες Ρέϊκι.

»Τελευταῖα ἔχουμε καί ταινίες, εἶδος ντοκιμαντέρ new age φιλοσοφίας, πού χρησιμοποιοῦν καί προβάλλουν διδασκαλίες πνευμάτων ἤ/καί τά ἴδια τά «κανάλια» πού μιλοῦν. Οἱ γνωστότερες: «*Τί στό μπλίπ ξέρουμε;*» (Ράμθα- J. Z. Knight),«*Το μυστικό (Ἀβραάμ-*

Ἔσθερ Χίκς), «Συνομιλίες μέ τόν Θέο» (Θεός- Νήλ Ντόναλντ Οὐάλς).

»Τελειώνοντας, νά ποῦμε πώς πολλοί ἐρευνητές μή χριστιανοί, ἀναφέρουν ὅτι τό τσάνελινγκ εἶναι τό ἴδιο μέ τά βιβλικά φαινόμενα τῆς προφητείας καί ἔμπνευσης. Πολλοί χριστιανοί ἐπίσης, δεν μποροῦν νά δοῦν κάτι ἀντιχριστιανικό σ᾽ αὐτό.

Ἕνας ἐρευνητής διερωτᾶται: «*Ἀπορῶ, δέν ἔχουν ἀκούσει αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ὅτι ὑπάρχει διάβολος;*»[21].

»Ὁ Θεός καταδικάζει τόν πνευματισμό, ὄχι ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι ψάχνουν γιά οὐράνιες πληροφορίες ἤ καθοδήγηση, ἀλλά γιατί τήν ἀναζητοῦν μέ λάθος τρόπο σέ λάθος πηγές. Τό τσάνελινγκ καί τά μέντιουμ δέν εἶναι ὁ προσδιορισμένος καί ἐγκεκριμένος ἀπό τόν Θεό τρόπος γιά ἐπικοινωνία μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς.

»Ἡ βιβλική ἔμπνευση καί προφητεία διαφέρει ἀπό τό τσάνελινγκ. Οἱ προφῆτες καί οἱ ἱεροί συγγραφεῖς δεν βρίσκονταν σέ ὕπνωση ἤ ἔκσταση ὅταν ἔγραφαν τά βιβλία, ὅπως τά «κανάλια» κάνουν μέ τίς ὀντότητές τους. Ὁ Θεός πάντα ἔπαιρνε τήν πρωτοβουλία νά μεταφέρει τά λόγια Του στούς ἀνθρώπους, ἀκόμη καί στήν περίπτωση ἔκστασης, ὅταν δηλαδή ἔβλεπαν κάποιο ὅραμα. Δέν χρησιμοποιοῦσαν «τεχνικές» γιά νά τό προκαλέσουν αὐτό. Ὅσο γιά τή θεοπνευστία, οἱ συγγραφεῖς ἔγραψαν μέ τόν δικό τους τρόπο καί με τίς ἰδιαιτερότητές τους αὐτά πού τούς φώτισε ὁ Θεός νά γράψουν. Ἀντίθετα μέ τό τσάνελινγκ, ὅπου τό «κανάλι» ὑποχωρεῖ γιά νά μπορέσει νά ἐπικοινωνήσει ἡ προσωπικότητά του με μία ἄλλη προσωπικότητα.

»Τό πλήρως ἀντιχριστιανικό μήνυμα τῶν διαφόρων «φωτεινῶν ὀντοτήτων» καί ἡ μεγάλη ἀποδοχή του ἀπ᾽ τούς ἀνθρώπους, μᾶς θυμίζει τόν Ἀπόστολο Παῦλο πού ξεκάθαρα ἔγραψε: «*Τό δέ Πνεῦμα ρητῶς λέγει ὅτι ἐν τοῖς ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καί διδασκαλίαις δαιμονίων*» (*Α΄ Τιμ.* δ΄ 1).

Ὑποβολή, Ὑπνωτισμός, Βασκανία, Γοητεία, Εὐχή, Κατάρα

Ἐπαρκῶς ἀσχοληθέντες περί τῶν φαινομένων τῆς ἀτομικῆς καί τῆς ὁμαδικῆς ὑποβολῆς, ἐπίσης δέ καί περί τοῦ ὑπνωτισμοῦ ὡς καί τῆς ἑκουσίας βασκανίας θά προσθέσωμεν ἤδη περί τοῦ ὑπνωτισμοῦ ὅτι, ἐξαιρουμένων τῶν περιπτώσεων τῆς χρησιμοποιήσεώς του διά θεραπευτικούς λόγους, ὑπό τήν ἐπίβλεψιν πάντοτε εἰδικῶν ἰατρῶν, ἀποτελεῖ καί οὗτος ἁμάρτημα μέγα, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἀπομακρύνεται ἡ θεία χάρις καί προστασία ἀπό τῶν ὑπνωτιζομένων, παρέχεται δέ καί ἐξουσία εἰς τόν σατανᾶν καί τούς δαίμονας, ἵνα πολυτρόπως πλανήσουν ἤ καί βλάψουν αὐτούς, εἰσερχόμενοι ἐντός αὐτῶν. Ἡ θεία αὕτη τιμωρία ἐπιβάλλεται

ἰδιαιτέρως ἐναντίον τῶν αὐτοϋπνωτιζομένων ἀλλά καί τῶν δι' ὑποβολῆς ὑπνωτιστῶν ὑπνωτιζομένων, ὁσάκις ἰδίᾳ δι' αὐτοϋπνωτισμοῦ (ἤ διά τῶν περιφήμων διαμέσων-μέντιουμ) ἐπιζητεῖται ἐπικοινωνία μετά τοῦ Θεοῦ ἤ τῶν πνευμάτων τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου, κατά παράβασιν τῶν μνησθεισῶν αὐστηρῶν ἀπαγορευτικῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ὡς θά ἀποδείξωμεν ἀπολύτως ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ φαινομένου τῆς «διοράσεως»[206]. Εἰς παρέμβασιν ὅμως δαιμονίων ὀφείλεται ἐπίσης καί ἡ «ἀκουσία βασκανία». Καί τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπολύτως ἐκ τῶν ἑξῆς:

Ὡς εἶναι γνωστόν, τά ἄτομα δι' ὧν ἐκδηλοῦται τό φαινόμενον τοῦτο, χωρίς νά αἰσθάνωνται καί νά ἔχουν συνείδησιν ἐκπομπῆς ἐξ αὐτῶν οἱασδήποτε δυνάμεως, προκαλοῦν, διά προσηλώσεως ἁπλῶς τοῦ βλέμματός των ἐφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου, ζώου ἤ καί ἀνθρώπου, διαφόρους βλάβας συνήθως ἤ καί καταστροφάς ἐνίοτε, ὡς θραῦσιν καθρεπτῶν, ἐκκρεμῶν ὡρολογίων, πτῶσιν ἀνθρώπων καί ζώων, ἀλλά καί τόν θάνατον ἀκόμη αὐτῶν. Ἐνῶ ὅμως ἀκουσίως ἀλλά καί ἐν ἀγνοίᾳ τῶν βασκανιστῶν, ἐκτελοῦνται τά τραγικά ἐνίοτε γεγονότα ταῦτα (προκαλοῦντα καταστροφάς εἰς περιουσιακά στοιχεῖα καί αὐτῶν τῶν βασκανιστῶν). Πρόδηλον ὡσαύτως ἀπολύτως τυγχάνει ὅτι ἡ δύναμις ἡ ταῦτα ἐπιτελοῦσα δρᾶ πάντοτε σκοπίμως, ἐλλόγως καί συνειδητῶς. Εἶναι λοιπόν λογικόν νά δεχθῶμεν ὅτι ἡ δύναμις αὐτή ἀποτελεῖ πνευματοβολίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἤ ἀκτινοβολίαν ὑλικήν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος; Ἀναντιρρήτως ὄχι. Διότι ἐάν ἦτο πνευματοβολία-ψυχοβολία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἔδει νά ἔχῃ συνείδησιν τῆς ἐκπομπῆς αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἐξ οὗ αὕτη ἐκπέμπεται. Ἐάν δέ ἦτο ἁπλῆ ὑλική ἀκτινοβολία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (ἐκ διασπάσεως, κατά τόν Πνευματισμόν, ὑλικῶν στοιχείων του, ἔδει αὕτη νά εἶναι ἄλογος, τυφλή, μηχανική, ὡς πᾶσαι αἱ ὑλικαί ἀκτινοβολίαι καί ἡ ραδιενέργεια, τά δέ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς νά εἶναι ἀνάλογα. Καί ἡ ἑκουσία συνεπῶς βασκανία προδήλως ὀφείλεται εἰς παρέμβασιν εἰδικῶν δαιμονίων ἐνοικούντων εἰς τά βασκανίζοντα ἄτομα, τοῦτο δέ βεβαιοῦται προσθέτως ἐξ ὁμολογίας τῆς προμνησθείσης διαμέσου Καλλιόπης (τῆς ὑπηρέτριας Χαλκιᾶ, ἐκ Κοζάνης), ἐξ ἧς, καί ἐπί ἀρκετά ἔτη, ἐξεδηλοῦντο καί διάφορα ἄλλα τηλεκινητικά φαινόμενα. Ὅταν δηλαδή αὐτή ἔβλεπεν ἁπλῶς ἕνα βαδίζοντα

[206] Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Μακεδονία», τῆς 15 Μαΐου 1935, ἐδημοσιεύθη διατριβή τοῦ πνευματιστοῦ Ἀλεξ. Μπέλλου, καθ' ἥν μία ἀγράμματος «λαντζέρισσα» τοῦ Ξενοδοχείου «Πηγαί» τοῦ Λουτρακίου, ὑπνωτισθεῖσα ὑπό τοῦ διασήμου Γερμανοῦ ὑπνωτιστοῦ καί πνευματιστοῦ Ἐρρίκου Χανοῦνσεν, ὡμίλησεν ἀπταίστως τήν Γερμανικήν, τήν Ἀγγλικήν καί τήν Ἱσπανικήν, ἀπαντῶσα εὐχερῶς εἰς σχετικάς ἐρωτήσεις, προσέτι δέ καί μέ μεγάλην δεξιοτεχνίαν, ἔπαιξεν εἰς τό πιάνο μίαν συμφωνίαν τοῦ Σοπέν. Καί ὁ μέν ρηθείς πνευματιστής ὁμολογεῖ ἐν τῇ διατριβῇ του τό δυσχερές τῆς ἐξηγήσεως τοῦ φαινομένου, ἐφόσον οὐδείς τῶν παρισταμένων ἐγνώριζε νά παίξῃ τήν ρηθεῖσαν συμφωνίαν. Ἐν τούτοις ἡ ἐξήγησις εἶναι τόσον ἁπλῆ. Διότι εἰς τήν ὑπνωτισθεῖσαν εἰσῆλθεν ἅμα τῷ ὑπνωτισμῷ τῆς δαιμόνιον, καί τοῦτο ἔδωκε δι' αὐτῆς τάς διαφόρους ἀπαντήσεις εἰς τάς ξένας γλώσσας, ἔπαιξε δ' ἐπίσης καί τήν συμφωνίαν τοῦ Σοπέν. Καί τήν περί τούτου ἀλήθειαν θά ἀποδείξωμεν ἀπολύτως δι' ὅσων θά προσθέσωμεν καί ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἰδίᾳ ὅμως ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ φαινομένου τῆς «ξενογλωσσίας», καθ' ὅ ὡρισμένα ὑπνωτισμένα «διάμεσα» ὡμίλησαν ἤ ἔγραψαν ταυτοχρόνως ἐναλλάξ πλῆθος ξένων ἀγνώστων ἀλλά καί ἀρχαίων ἤ ἐγκαταλελειμμένων γλωσσῶν.

ὀθωμανόν, παρέπαιεν οὗτος ἀμέσως καί ἔπιπτεν χαμαί. Τό τοιοῦτον ὅμως δέν ἠδύνατο νά ἐπιτύχῃ, ὁσάκις ἐπεθύμει τοῦτο συνειδητῶς. Ἑπομένως καί ἡ «ἀκουσία βασκανία» ὀφείλεται εἰς τό αὐτό δαιμόνιον (ἤ καί συγγενές), ὅπερ προκαλεῖ τά τηλεκινητικά φαινόμενα, ὅπως καί κατά τήν «ἑκουσίαν» τοιαύτην προφανῶς συνεργεῖ καί «πονηρόν πνεῦμα». Διά τοῦτο δέ καί θεραπεύεται καί αὕτη δι' ἐξορκισμῶν καί εὐχῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐξουδετερουμένης καί ἀφανιζομένης δι' αὐτῶν ἀπό τῶν βασκανιζομένων πάσης ἐπιδράσεως ἐπιβλαβοῦς.

Πλήν τῆς τοιαύτης ὅμως θεραπείας καί τῆς βασκανίας (ἑκουσίας καί ἀκουσίας), θεραπεύεται αὕτη καί ὑπό εἰδικῶν θεραπευτῶν, παρ' ὧν μάλιστα καί ἐπιτυγχάνεται, διά διαφόρων τρόπων, καί ἡ ἀσφαλής διάγνωσις αὐτῆς. Καί τήν θεραπευτικήν ταύτην ἰδιότητα τῶν ἀτόμων τούτων ἀποδίδει ὁ Πνευματισμός εἰς τήν «περίφημον» ψυχοραδιενέργειαν, χωρίς βεβαίως νά δύναται νά ἐξηγήσῃ πῶς ἄλλοτε μέν αὕτη προκαλεῖ θανάτους καί ἀσθενείας, ἐν ἀγνοίᾳ μάλιστα τῶν ἀτόμων εἰς ἅ αὕτη ἀποδίδεται, ἄλλοτε δέ εἶναι δύναμις θεραπευτική. Ἐν τούτοις εἶναι ὅλως πρόδηλον ὅτι καί αἱ θεραπεῖαι αὗται, ἀλλά καί αἱ πρό τούτων διαγνώσεις, ἐκτελοῦνται διά τῶν αὐτῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων. Τῆς θείας δηλαδή παντοδυναμίας, προκειμένου περί πιστῶν καί εὐσεβῶν θεραπευτῶν, ἐπικαλουμένων δι' εἰδικῶν προσευχῶν τήν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καί τῆς συνεργείας τοῦ σατανᾶ ἀφ' ἑτέρου, ὁσάκις τήν θεραπείαν ποιοῦνται μάγοι καί ἄλλα ὄργανα αὐτοῦ. Διότι, κατά θείαν παραχώρησιν, παρέχει καί ὁ σατανᾶς τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς τούς ἀξιωματούχους του, ὡς ἐκτενέστερον θά ἀναπτύξωμεν ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ φαινομένου τῆς «μαγείας». Διά νά πλανᾷ καί πάλιν τούς ἀπίστους καί τούς ἀφελεῖς.

Διά τῶν αὐτῶν δέ δυνάμεων τελεῖται προφανῶς καί τό φαινόμενον τῆς «γοητείας», καθ' ὅ ἄτομα «εἰδικοῦ ψυχοδυναμισμοῦ», ἀναπτύσσοντα προσέτι τάς ψυχικάς αὐτῶν δυνάμεις καί διά καταλλήλου ἀσκήσεως, γοητεύουν διά τοῦ βλέμματος αὐτῶν (ἤτοι δι' ἐντόνου ψυχοβολίας) καί τιθασσεύουν ἄγρια θηρία, ἤ ἀπομακρύνουν, ἀλλά καί φονεύουν, μικρότερα ζῶα, ὡς ἔντομα, σκώληκας κ.ἄ. Συνεργεῖ δηλαδή καί πάλιν ὅτε μέν ἡ θεία δύναμις, προκειμένου περί Ἁγίων ἤ ἁπλῶς πιστῶν εὐσεβῶν, ἄλλοτε δέ ἡ παρεμβολή τοῦ σατανᾶ, ὅταν οἱ γόητες εἶναι ἄπιστοι -μάγοι, φακίραι κ.ἄ.- ἤ ἁμαρτωλοί. Οὕτω τελεῖται καί ἡ «γοητεία», πάντοτε κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ὅταν συντρέχουν οἱ πρός τοῦτο λόγοι. Προκειμένου δέ εἰδικῶς περί τῆς εὐχῆς ἤ τῆς κατάρας, ἐπιδροῦν καί αὗται ἀναμφιβόλως ἐπί τῶν ἀνθρώπων δι' οὕς ἐκφέρονται (ἤ καί τῶν οἰκογενειῶν, ὡς καί τῶν περιουσιῶν των), μόνον ὅταν οὗτοι εἶναι ἄξιοι αὐτῶν. Ἄλλως ἀποβαίνουν ἀνενέργητοι καί ἄνευ ἀποτελέσματος (*Παροιμ.* ΚΣΤ΄ 2 κ.ἄ.), ὅπως καί πᾶσαι αἱ ἐπιθέσεις αὐτοῦ τούτου τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων ἐναντίων τῶν πιστῶν καί εὐσεβῶν καί δή τῶν Ἁγίων. Διότι οὐδέν τελεῖται καί ἐν τῷ

κόσμῳ τούτῳ ἄνευ ἐγκρίσεως καί παραχωρήσεως τοῦ τά πάντα ἐνέχοντος καί ἰθύνοντος Θεοῦ (*Πράξ.* ιζ΄ 28 κ.ἄ.).

Νοομαντεία, διαίσθησις, ἐνδοσκοπία, ραβδοσκοπία, διόρασις, αὐτόματος γραφή

Ἡ νοομαντεία ἀποτελεῖ εἶδος μεταβιβάσεως σκέψεως ἤ δράσεως ψυχικῆς, παρατηρουμένη εἰς ὡρισμένα μόνον ἄτομα, ἅτινα ἔχουν τήν ἱκανότητα νά ἀντιλαμβάνωνται ἰδέας-σκέψεις τῶν παρισταμένων, συγγενές δέ πρός ταύτην εἶναι καί τό φαινόμενον τῆς διαισθήσεως, ὡς καί τῆς ἐνδοσκοπίας, καθ' ὅ γίνεται, ὑπό τῶν ὑπνωτισμένων ἰδίᾳ «διαμέσων», ἀκριβής διάγνωσις ἐνδοοργανικῶν νόσων, αἵτινες διαφεύγουν τήν ἀντίληψιν καί τῶν ἰατρῶν. Πάντα τά φαινόμενα ταῦτα, οἱ Ἅγιοι πατέρες ἀπεκάλεσεν «διάκρισιν». Πραγματοποιοῦνται δέ ἀναμφιβόλως διά συνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑνός (προκειμένου περί πιστῶν εὐσεβῶν καί δή Ἁγίων, καί τοῦ σατανᾶ ἀφ' ἑτέρου, προκειμένου περί ἀπίστων ἤ ἁμαρτωλῶν, ἰδίᾳ δέ διαμέσων (μέντιουμ), δι' ὧν πάντοτε ἐνεργεῖ εἰδικόν πνεῦμα πονηρόν. Ἡ ραβδοσκοπία ἀντιθέτως (καθ' ἥν οἱ ραβδοσκόποι κρατοῦντες μικράν ξυλίνην, μεταλλικήν ἤ ὑαλίνην ράβδον, ἤ καί μικράν ποσότητα τοῦ ἀναζητουμένου μετάλλου, ὀρυκτοῦ ἤ ὕδατος, ἀντιλαμβάνονται τήν ὕπαρξιν ἀντιστοίχων σωμάτων ἤ ρευμάτων ὑπό τήν γῆν) ὀφείλεται ἀσφαλῶς μόνον εἰς ψυχοφυσικούς λόγους. Ἔχουν δηλαδή προφανῶς οἱ ραβδοσκόποι εἰδικήν τινα ψυχοοργανικήν εὐαισθησίαν εἰς ὡρισμένας ἠλεκτρομαγνητικάς ἀκτινοβολίας, ὁμοίαν μέ τήν τοιαύτην ὡρισμένων ζώων, δι' ἧς προαισθάνονται ταῦτα τούς σεισμούς, τάς ἐποχάς τοῦ ἔτους, τάς ἀτμοσφαιρικάς καί τάς καιρικάς μεταβολάς. Ἡ Ἐπιστήμη ἐβεβαίωσεν ἤδη ὅτι ὑπάρχουν εἰδικαί φυσικαί ἕλξεις καί συγγένειαι καί εἰς τάς σχέσεις τῶν ἀτόμων καί τῶν μορίων τῆς ὕλης, ὅπως καί εἰς τάς ἀκτινοβολίας αὐτῶν. Ταύτας λοιπόν αἰσθανόμενοι καί οἱ ραβδοσκόποι, δι' ειδικῆς προδήλως ὀργανικῆς εὐαισθησίας, διαγιγνώσκουν τήν ὑπό τήν γῆν ὕπαρξιν τῶν ἀναζητουμένων ὀρυκτῶν ἤ ὑγρῶν.

Ἐνῶ ὅμως ἡ ραβδοσκοπία ἀποτελεῖ προφανῶς ψυχοφυσικόν καθαρῶς φαινόμενον, ἡ λεγομένη διόρασις ἤ διάκρισις πραγματοποιεῖται ἀντιθέτως μόνον διά τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑνός ἤ τῆς συνεργείας τοῦ σατανᾶ καί τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀφ' ἑτέρου. Τοῦτο δέ ἀποδεικνύεται ἀπολύτως διά τῶν ἑξῆς: Ἅγιοι π.χ. τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἰδιαιτέρου καί μεγάλου τούτου χαρίσματος ἀξιούμενοι, ὄχι μόνον ἀντιλαμβάνονται, ἐν εἴδει νοομαντείας, τῶν σκέψεων τῶν ἄλλων κατά τήν ὥραν τῆς συναντήσεως ἤ συνομιλίας (ἐξομολογήσεως) μετ' αὐτῶν, ἀλλά καί ἀποκαλύπτουν ἐνεργείας καί πράξεις αὐτῶν πρό πολλοῦ γενομένας, τάς ὁποίας μάλιστα ἐκεῖνοι ἐλησμόνησαν. Ἡ γνῶσις οὕτω τοῦ παρελθόντος (ὅπερ εἶναι γνω-

στόν μόνον εἰς τόν Θεόν καί εἰς τά πονηρά πνεύματα) ἀποδεικνύει ἀναντιρρήτως ὅτι ἡ διάκρισις ἤ διόρασις γίνεται, προκειμένου περί τῶν Ἁγίων, διά τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.[207] Τό ἀντίθετον δ' ἀκριβῶς λαμβάνει χώραν, ὅταν αὕτη ἐπιτελῆται παρ' ἀπίστων ἤ ἁμαρτωλῶν (ὑστερικῶν), ὑπό τῶν εἰδικῶν πρός τοῦτο διαμέσων-μέντιουμ, ἅτινα μέ κλειστούς μάλιστα ὀφθαλμούς, ἀναγιγνώσκουν κλειστάς ἐπιστολάς (εὑρισκομένας καί ἐντός ξυλίνων ἤ μεταλλίνων κλειστῶν κιβωτίων) ἤ σελίδας κλειστῶν βιβλίων κ.ἄ., τά δέ ὑστερικά τοιαῦτα ἀναγιγνώσκουν καί δι' ἁπλῆς ἐπαφῆς τοῦ πρός ἀνάγνωσιν κειμένου ἐφ' οἱουδήποτε μέλους τοῦ σώματός των ἀσχέτου πρός τήν δρᾶσιν. Εἰς πάσας τάς περιπτώσεις ταύτας ἡ διόρασις πραγματοποιεῖται ἀναμφιβόλως ὑπό πονηροῦ πνεύματος ἐνοικοῦντος εἰς τά περί ὧν ἄτομα, τοῦτο δέ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς διοράσεως τῶν ὑπνωτισμένων μεσαζόντων. Διότι τελοῦντα ταῦτα ἐν βαθυτάτῃ ὑπνώσει, διαγιγνώσκουν–διροῦν σκέψεις τῶν παρευρισκομένων εἰς τάς σχετικάς συνεδριάσεις. Ἀποκαλύπτουν, ἐξ ἁπλῶν ἀντικειμένων διδομένων εἰς αὐτά, τόν κύριον ἤ κάτοχον αὐτῶν, ὡς καί τό παρελθόν του, καί περιγράφουν τήν ζωήν αὐτοῦ διά τῆς ἀποκληθείσης ψυχομετρίας. Ἀναγιγνώσκουν ἐπιστολάς κλειστάς ἤ σελίδας κλειστῶν βιβλίων. Ἀνευρίσκουν ἀπολεσθέντα ἀντικείμενα καί ἀνακαλύπτουν ἀγνώστους ἐγκληματίας. Μεταδίδουν ἀκριβεῖς πληροφορίας περί ἀνθρώπων μακράν εὑρισκομένων καί, τέλος, ἀποκαλύπτουν μυστικά τῆς ζωῆς καί νεκρῶν. Τοσαῦτα καί ἄλλα σχετικά θαυμάσια ἐπιτελοῦν ἐν ὑπνώσει τά «διάμεσα» ἀλλ' ὅταν ἀφυπνισθοῦν οὐδέν ἐνθυμοῦνται περί τούτων. Καί ἐρωτᾶται: Ἐφόσον καί ἁπλᾶ ἐνύπνια ἐνθυμεῖται ὁ ἄνθρωπος μετά τήν ἀφύπνισιν ἐκ φυσιολογικοῦ ὕπνου, εἶναι δυνατόν νά μή ἐνθυμῆται ποσῶς τόσας θαυμαστάς πράξεις, τάς ὁποίας ἐν ὑπνώσει τελοῦν τά «μεσάζοντα»; Ἀναντιρρήτως ὄχι.[208]

---

[207] Μεταξύ τῶν πολλῶν «διοράσεων» Ἁγίων, ἀναφερομένων ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καί τάς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἰδιαιτέρας σημασίας καί ἡ τοῦ Ὁσίου Ἰουλιανοῦ, ἀσκητεύσαντος παρά τάς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, ὅστις προσευχόμενος εἶδε θνήσκοντα τόν ἀποστάτην καί διώκτην τοῦ Χριστιανισμοῦ αὐτοκράτορα Ἰουλιανόν καί ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τούς λοιπούς Μοναχούς τῆς Σκήτης.

[208] Ἡ ἐξήγησις... τοῦ πνευματιστοῦ ἰατροῦ Ἀγγ. Τανάγρα ὅτι ἡ ψυχοραδιενέργεια τῶν «διορατικῶν διαμέσων» ἐκπεμπομένη ἐξ αὐτῶν ἀνευρίσκει κεκρυμμένα ἀντικείμενα καί ἀγνώστους ἐγκληματίας, δέν εἶναι κἄν ἄξια κριτικῆς, ὡς ἐκδήλως ἀντιεπιστημονική, φανταστική καί παράλογος. Διότι ὡς ἀπεδείξαμεν ἤδη, ὁσάκις μέν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή εἶναι πομπός ἰδεῶν-σκέψεων δι' ἐξωστρεφῶν ψυχοβολιῶν, δέν ἔχει τήν ἱκανότητα τῆς ἀνακλήσεως τούτων, διά νά πληροφορηθῇ τά ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα τῆς ἐκπομπῆς αὐτῶν. Δέν ἔχουν ἐπίσης αἱ ψυχοβολίαι της ἰδιαιτέραν ἐνσυνείδητον ὑπόστασιν, ὥστε ἐκπεμπόμεναι νά δύνανται νά συλλέξωσι καί νά μεταδώσωσι πληροφορίας κ.λπ., καί οὐδέποτε (ὅπως πᾶσαι αἱ ἀκτινοβολίαι -ἐν αἷς καί ἡ ραδιενέργεια) ἐπανέρχονται εἰς τήν πηγήν ἐξ ἧς ἐκπέμπονται. Ὅταν δέ ἡ ψυχή εἶναι δέκτης, συλλαμβάνει ἁπλῶς καί νοεῖ τηλεπαθητικῶς μόνον τάς ἐπ' αὐτῆς ἐπιδρῶσας ξένας ἰδέας-ψυχοβολίας. Ἐν τούτοις τα «διάμεσα» μεταδίδουν -καί ἐν ὑπνώσει- ἀκριβεῖς πληροφορίας καί περί κοιμωμένων καί ἄρα μή σκεπτόμενων κἄν ἀνθρώπων, περί ἐγκληματιῶν ἐπιμελῶς ἀποκρυπτόντων τάς σχετικάς πρός τό ἔγκλημα σκέψεις των, περί τῆς ζωῆς νεκρῶν, ὧν, καί διά τῆς αὐτομάτου γραφῆς, ἀπομιμοῦνται καί τόν γραφικόν χαρακτῆρα· περί γεγονότων παρελθόντων ἤ καί μελλόντων, ἀλλά καί περί τοῦ τόπου εἰς ὅν εὑρίσκονται καί ἄψυχα ἀντικείμενα, οὐδεμίαν ψυχοβολίαν ἐκπέμποντα... Ἀπαιτεῖται λοιπόν μεγάλη σοφία διά νά βεβαιωθῇ ὅτι πάντα ταῦτα δέν ἐπιτελοῦνται ὑπό τῆς ψυχῆς τοῦ «διαμέσου», ἀλλά ὑπό ἄλλης ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως, ἐνοικούσης ἐν αὐτῷ;

Ὑπό ξένων, συνεπῶς, πνευματικῶν καί ἐνσυνειδήτων ὑποστάσεων ἐνοικουσῶν εἰς τά ἐν λόγῳ «μεσάζοντα» τελοῦνται καί πάντα τά φαινόμενα τῆς «διοράσεως» τά ὑπό τῶν «διαμέσων» ἐν ὑπνώσει τελούμενα, πρόσθετον δέ τούτου βεβαίωσιν ἀποτελεῖ ἡ κατά τήν διάρκειαν τῆς ὑπνώσεώς των (εἴτε δι' αὐτοϋπνωτισμοῦ, εἴτε δι' ὑποβολῆς ὑπνωτιστοῦ) ἐπίδειξις ὑπ' αὐτῶν πνευματικῶν, μουσικῶν, καλλιτεχνικῶν καί ἐπιστημονικῶν ἱκανοτήτων, τῶν ὁποίων ταῦτα παντελῶς στεροῦνται, ὡς ἡ ὁμιλία ξένων γλωσσῶν καί νεκρῶν ἀκόμη (ἀρχαίων), ἡ λύσις προβλημάτων ἀνωτέρων μαθηματικῶν, ἡ σύνθεσις μουσικῶν ἀριστουργημάτων κ.ἄ. Τά κατορθώματα ταῦτα ἡ «ψυχοφυσιολογία» ἐπεχείρησε νά ἐξηγήσῃ διά τῆς δῆθεν μεταβιβάσεως σχετικῶν σκέψεων τῶν εἰς τά διάφορα πειράματα παρευρισκομένων ἐπί τῶν ὑπνωτισμένων «μεσαζόντων». Ἀπεδείχθη ἐν τούτοις, πάντοτε, ὅτι οὐδείς τῶν παρευρισκομένων ἦτο κάτοχος τῶν ἐξαιρετικῶν τούτων ἱκανοτήτων, ἅς, καί ἐν βαθείᾳ ὑπνώσει, ἐπεδείκνυε τό «διάμεσον». Πρός τούτοις καί κατά τήν ἀφυπνισίν του οὐδέν ἐνθυμεῖται τοῦτο ἐξ ὅλων τῶν θαυμασίων, ἅτινα ἐν ὑπνώσει ἐπετέλεσεν. Οὕτω καί ἡ ἐξήγησις αὕτη τῆς ψυχοφυσιολογίας ἀποδεικνύεται ἀβάσιμος καί ἀστήρικτος. Ἀλλά καί ἡ ὑπό τοῦ Πνευματισμοῦ δοθεῖσα ἐξήγησις, ὅτι τά ὑπό τῶν ἐν ὑπνώσει «διαμέσων» τελούμενα θαυμάσια καί ὑπερφυσικά ἐνίοτε ἔργα (ὡς ἡ ταυτόχρονος ὁμιλία ἤ γραφή ἐντός ἐλαχίστου χρόνου δεκάδων ξένων καί ἀρχαίων γλωσσῶν[209] ἅτινα ἔρχονται ὡς πνευματικοί καθοδηγηταί καί ἠθικοδιδάσκαλοι διά τήν ἐξυπηρέτησιν ἡμῶν), εἶναι ἐξ ἴσου ἀναληθής καί ἀστήρικτος. Διότι πᾶσαι αἱ περιπτώσεις αὗται ὀφείλονται εἰς παρεμβολάς τοῦ σατανᾶ ἤ δαιμονίων, μετασχηματιζομένων, ὄχι μόνον εἰς καλλιτέχνας καί ἠθικοδιδασκάλους, ἀλλά καί εἰς «ἀγγέλους φωτός» (*Β΄ Κορ.* ια΄ 14 κ.ἄ.).

Πάντα τά κατορθώματα τῶν δῆθεν «διορατικῶν διαμέσων» ἐκτελοῦνται ὑπό πονηρῶν πνευμάτων-δαιμονίων, ὑπ' αὐτῶν δέ παρέχονται ἐπίσης καί πᾶσαι αἱ ἀνακοινώσεις, πληροφορίαι διά τῶν περιφήμων τραπεζακίων ἤ ἄλλων νεωτέρων πνευματιστικῶν μέσων. Δι' αὐτῶν, τέλος, ἐκτελοῦνται ἡ «αὐτόματος γραφή» ὡς καί ἡ «ἐξωπλασματική» τοιαύτη (δι' ἧς γράφονται διάφοροι πληροφορίαι

[209] Μή πιστεύων ὁ Πνευματισμός εἰς τήν ὑποστατικότητα τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμονίων (διότι... τοιαύτην διδασκαλίαν ἐδιδάχθη ὑπό τῶν ἀοράτων, τῶν πνευματικῶν του δηλαδή διδασκάλων... καί καθοδηγητῶν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.) διδάσκει προσέτι ὅτι ὁσάκις εἰς τάς πνευματικάς συνεδριάσεις ἐμφανίζονται πνεύματα βλάσφημα, πονηρά... κακοποιά, εἶναι ταῦτα πνεύματα ἀνεξέλικτα, ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων - «πρόσγεια». Ἀλλ' αἱ ψυχαί τῶν ἁμαρτωλῶν, ἅμα τῷ θανάτῳ των, δέν εἶναι κἄν ἐλεύθεραι, νά ἐπικοινωνοῦν μεθ' ἡμῶν (*Λουκ.* ιστ΄ 26). Τραγική δέ περί τούτου βεβαίωσιν ἐδημοσίευσε καί ὁ πνευματιστής ἰατρός Ἀγγ. Τανάγρας ἐν τῇ ἐφημερίδι «Καθημερινή», τῆς 10ης Ἀπριλίου 1954 (διά νά ἀποδείξῃ πλανωμένους τούς... πνευματιστάς), καθ' ἥν, αὐτοκτονήσας ἀδελφός τοῦ ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ ἰατροῦ Ἀργύρη τοῦ ἔγραψεν, ὀλίγον πρό τῆς αὐτοκτονίας του, νά ἀναμείνῃ μετά 2-3 ἡμέρας ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς του διά 5 κτύπων τετράκις, κατά 15 λεπτά, ἀλλ' οἱ κτύποι δέν ἐγένοντο... Τοῦτο θεωρεῖ ὁ Ἀγγ. Τανάγρας ἀπόδειξιν ὅτι δέν ἐπέζησεν ἡ ψυχή τοῦ αὐτοκτονήσαντος μετά τόν θάνατον, δέν συνέβη ὅμως τοιοῦτόν τι. Ἁπλῶς δέν ἠδύνατο αὕτη νά πραγματοποίησῃ τήν ὑπόσχεσιν, διότι, ὡς εἴπομεν, δέν ἔχουν ἐλευθερίαν ἐπικοινωνίας μετά τῶν ἐπιζώντων αἱ ψυχαί τῶν ἀπίστων καί τῶν ἀμετανοήτων ἁμαρτωλῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται καί οἱ αὐτοκτονοῦντες.

ὑπό ἀοράτων χειρῶν ἤ καί παρ' ὁρατῶν ἐκτοπλασματικῶν τοιούτων, ἐνῶ τό ὑπνωτιζόμενον διάμεσον τελεῖ ἐν τελείᾳ ἀφασίᾳ καί ἀκινησία), ἡ φωτογράφησις ἐπί φωτογραφικῶν πλακῶν καί... ἐντός ἐσφραγισμένου δέματος καί πᾶσαι αἱ λοιπαί δι' ὑπνωτισμένων «διαμέσων» ἐπικοινωνίαι μετά πνευμάτων. Πάντα ταῦτα εἶναι ἁπλαῖ «μεθοδεῖαι» τοῦ διαβόλου (*πρός Ἐφεσ.* δ΄ 14 καί στ΄ 11 κ.ἄ.) ἔχοντος ἐξουσίαν νά πλανᾷ τούς ἀπίστους, τούς ἁμαρτωλούς καί τούς ἀφελεῖς.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἄρθρον τοῦ κ. Νικολάου Κουμαρτζῆ, μέλους τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος τοῦ Μεταφυσικοῦ καί συγγραφέως τῆς «Λευκῆς Βίβλου» τῆς παραψυχολογίας διά νά καταδειχθῇ ἡ πλάνη τοῦ Πνευματισμοῦ, πού ἀποδίδει τά μεταφυσικά φαινόμενα ὄχι εἰς τήν ὑποστατικότητα τοῦ Σατανᾶ ἀλλά εἰς τό ἀσυνείδητον, δηλαδή εἰς μηχανιστικήν ἀλλαγήν τῆς πραγματικότητος: «*Ἀλήθεια, πόσοι ἀπό ἐσᾶς γνωρίζετε τι ἐστί αὐτόματη γραφή; Ἤ, καλύτερα, πόσοι ἀπό ἐσᾶς ἔχετε ἔστω ἀκούσει κάποια στιγμή στό παρελθόν γιά τή μέθοδο αὐτή; Στοιχηματίζω ἐλάχιστοι...*» Καί ὅμως, γιά περισσότερο ἀπό ἕναν αἰῶνα ἀποτελοῦσε τόν πιό διαδεδομένο (καί μοναδικό γιά ἀρκετές δεκαετίες) τρόπο πού ἐπέλεγαν οἱ διάμεσοι ὥστε νά ἔρθουν -ὅπως ἰσχυρίζονταν- σέ ἐπικοινωνία μέ νοητικές ὀντότητες, ὡς ἐπί τό πλεῖστον πνεύματα νεκρῶν. Στίς ἑπόμενες σελίδες θά προσπαθήσουμε νά ὁρίσουμε τό φαινόμενο καί νά ἐξετάσουμε τήν ἐξέλιξή του, μερικές ἀπό τίς πιό χαρακτηριστικές περιπτώσεις πού ἔχουν καταγραφεῖ, τά ἐπιστημονικά πειράματα πού ἔχουν πραγματοποιηθεῖ, καθώς καί τόν τρόπο ἐφαρμογῆς του.

»Αὐτόματη γραφή ὀνομάζουμε τή διαδικασία, ἤ τό προϊόν αὐτῆς, μέσῳ τῆς ὁποῖας ἐπιτυγχάνεται συγγραφή κειμένων δίχως τή συνειδητή συμμετοχή τοῦ συγγραφέα, παρά μόνο τοῦ χεριοῦ του. Μέ λίγα λόγια, τό χέρι γράφει ἀσυνείδητα λέξεις πού τό μυαλό τοῦ ἀνθρώπου δέν γνωρίζει.

»Ὅπως ἀναφέρει ἡ Βρετανική Ἑταιρεία Ψυχικῶν Ἐρευνῶν (BSPR), ἡ ἐν λόγῳ μέθοδος κατατάσσεται στήν οἰκογένεια τοῦ αὐτοματισμοῦ, μία κατηγορία-«ὀμπρέλα» γιά φαινόμενα, ὅπως ἡ αὐτόματη γραφή, ἡ αὐτόματη σύνθεση μουσικῆς, ἡ αὐτόματη ζωγραφική κ.λπ.

»Ἡ αὐτόματη γραφή γνώρισε μεγάλη δημοτικότητα τήν περίοδο τοῦ κινήματος τοῦ Πνευματισμοῦ, μέ ἀποτέλεσμα στά πρῶτα βήματα τῆς BSPR πλήθος μελῶν νά ἀσχοληθοῦν μαζί τῆς. Κάπως ἔτσι, στά πρῶτα 18 ἔτη ζωῆς της, ἀπό τά 204 papers πού δημοσιεύθηκαν, τό 47% ἀφοροῦσε τήν ὕπνωση καί τό 23% τή διαμεσότητα, ἐνῶ ἕνα 5% ἀφοροῦσε ἀποκλειστικά τήν αὐτόματη γραφή.

»Ἔκτοτε τό ἀκαδημαϊκό ἐνδιαφέρον γιά τό φαινόμενο σταδιακά ἔφθινε, λόγῳ κυρίως τῆς ἔκτασης τῆς ἀπάτης πού κρυβόταν πίσω ἀπό τίς περισσότερες περιπτώσεις, μέ ἀποτέλεσμα τά τελευταῖα ἀξιόλογα papers νά δημοσιευθοῦν τή δεκαετία τοῦ ᾽60.

Βιώνοντας τό φαινόμενο

»Ἔχοντας ἤδη δώσει ἕνα σαφή ὁρισμό γιά τήν αὐτόματη γραφή, ἄς δοῦμε ὑπό ποιές συνθῆκες λαμβάνει χώρα καί τί ἀκριβῶς ὑποτίθεται ὅτι ἐπιτυγχάνει. Ἄς ἔχουμε ὅμως κατά νοῦ ὅτι οἱ πληροφορίες πού θά δοθοῦν στή συνέχεια προέρχονται κυρίως ἀπό τήν περίοδο μεγάλης δημοτικότητας τοῦ φαινομένου, δηλαδή ἀπό τά μέσα τοῦ 19^{ου} καί τίς ἀρχές τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα.

»Σύμφωνα μέ τήν κοινή ἀνίληψη τόσο τῶν παραψυχολόγων ὅσο καί τῶν ἀποκρυφιστῶν, κατά τήν αὐτόματη γραφή ὁ διάμεσος πολλές φορές βρίσκεται σέ μία ἐναλλακτική κατάσταση συνειδητότητας, ὅπως π.χ. σέ πλήρη κατάσταση trance (καμία ἀπολύτως ἐπαφή μέ τό περιβάλλον καί τό σώμα του) ἤ σέ ἡμι-trance (ἐπαφή μέ τό περιβάλλον, ὄχι μέ τό χέρι του).

»Στίς περισσότερες τῶν περιπτώσεων τό ὑποκείμενο δέν γνωρίζει τι γράφει, ἐνῶ σέ ἀρκετές δέν γνωρίζει κἄν ὅτι τό χέρι του κινεῖται. Βέβαια, ὑπάρχουν καί ἀντίθετες μαρτυρίες, ὅπου ὁ διάμεσος ἀναφέρει ὅτι αἰσθάνεται ἕνα γαργαλητό στό χέρι ἤ στήν παλάμη, ὁπότε καί καταλαβαίνει ἄμεσα τήν ἐκδήλωση τοῦ φαινομένου.

»Κοινό χαρακτηριστικό ὅλων σχεδόν τῶν καταγεγραμμένων σχετικῶν περιπτώσεων εἶναι ἡ μεγάλη ταχύτητα γραφῆς, ἡ συγγραφή πολλῶν λέξεων δίχως ἐμφανῆ ἐννοιολογική συνέχεια πού νά καλύπτουν ἡ μία τήν ἄλλη, ἡ συγγραφή κειμένου πού νά «ἀπλώνεται» σέ μεγάλη ἔκταση κ.λπ.

»Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν κάποιες περιπτώσεις ὅπου τό κείμενο πού παράγεται φέρει τό γραφικό χαρακτήρα τοῦ νεκροῦ πού -ὑποτίθεται ὅτι- ἐπικοινωνεῖ μέ τόν διάμεσο, καθώς καί αὐτές πού τό παραγόμενο κείμενο εἶναι ἀντίστροφο (διαβάζεται δηλαδή ἀπό τή δεξιά κάτω γωνία πρός τήν ἀριστερή πάνω) ἤ ἀκόμα καί ἀντικατοπτριζόμενο (διαβάζεται δηλαδή μέσῳ καθρέφτη).

Τί ἐπιτυγχάνεται μέ τήν αὐτόματη γραφή;

»Ὅμως τί μπορεῖ νά κερδίσει ἕνας διάμεσος μέσῳ τῆς ἐξάσκησης τῆς αὐτόματης γραφῆς; Σέ αὐτό τό σημεῖο οἱ ἀπόψεις διίστανται. Οἱ ἀποκρυφιστές ἀναφέρουν ὅτι μέσῳ τῆς αὐτόματης γραφῆς οἱ διάμεσοι μποροῦν νά ἐπικοινωνήσουν μέ πνεύματα νεκρῶν ἤ ἀνώτερων νοητικῶν ὀντοτήτων, ἐνῶ οἱ παραψυχολόγοι ὅτι κάθε ἄνθρωπος δύναται νά ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τό ασυνείδητό του καί νά βγάλει στήν ἐπιφάνεια πληροφορίες πού ἔχει λάβει μέσῳ κάποιας ἐξωαισθητήριας ἀντίληψης.

»Ἡ τελευταία προσέγγιση ἐπηρέασε βαθύτατα καί τόν τομέα τῆς Ψυχολογίας καί δή τή φροϋδική, μέ ἀποτέλεσμα ἡ αὐτόματη γραφή νά φτάσει στό σημεῖο νά χρησιμοποιεῖται καί ὡς θεραπευτικό ἐργαλεῖο. Πιό συγκεκριμένα, ἀποτελοῦσε μέρος μιᾶς θεραπείας

αὐτογνωσίας μέσῳ τῆς ὁποίας ὁ ἀσθενής μποροῦσε νά ἔρθει σέ ἐπαφή καί νά ἐξωτερικεύσει σκέψεις πού ἔκρυβε στό ἀσυνείδητό του, τίς ὁποῖες πολλές φορές δέν γνώριζε κἄν ὅτι ὑπῆρχαν.

»Πρός τά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα, ἀρκετοί ψυχίατροι καί ψυχολόγοι χρησιμοποίησαν τή μέθοδο ὡς μέσο διερεύνησης τῶν διανοητικῶν διαταραχῶν τῶν ἀσθενῶν τους, μέ ἀποτέλεσμα σήμερα νά ὑπάρχουν πολλές ἀναφορές γιά ἐπιτυχή ἀντιμετώπιση παιδικῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων πού τρέφονταν ἀπό καταπιεσμένες ἀρνητικές μνῆμες στό ἀσυνείδητο τους, γιά ἀποκατάσταση τῆς ἐπικοινωνίας μεταξύ ψυχολόγου καί παρανοϊκῶν ἀσθενῶν, γιά περιπτώσεις ἀποκάλυψης πληροφοριῶν ἀπό ἐγκληματίες κ.λπ. Ἡ μέθοδος χρησιμοποιήθηκε ἀκόμα καί στό πεδίο τῆς ἀρχαιολογίας, μέ χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τίς περιώνυμες ψυχικές ἀνασκαφές (psychic excavations) τοῦ Glastonbury στήν Αγγλία.

»Πέραν τῶν παραπάνω, ὑπάρχει καί μία πλήρως ἀντίθετη ἄποψη, αὐτή τῶν σκεπτικιστῶν, ὅπως π.χ. τοῦ James Randi, πού ἀναφέρει σχετικά ὅτι δέν ὑπάρχουν παρά λιγοστές ἀποδείξεις πού νά συνδέουν τό φαινόμενο μέ τό ὑπερφυσικό πεδίο. Μάλιστα ἀμφισβητεῖ μέχρι καί τήν ἱκανότητα τῆς μεθόδου νά «βλέπει» στό ἀσυνείδητο, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ αὐτόματη γραφή δέν ἀποτελεῖ παρά ἕνα παιχνίδι τοῦ μυαλοῦ μας, ἱκανό νά πυροδοτήσει μία ἔκρηξη δημιουργικότητας, ὄχι ὅμως ἐξαιτίας τῆς ἐπικοινωνίας μας μέ τό ἀσυνείδητο ἀλλά μέ τό συνειδητό.

Περιπτώσεις αὐτόματης γραφῆς

»Ὅπως καί νά ’χει, ἡ αὐτόματη γραφή ὡς φαινόμενο ὑπάρχει τουλάχιστον δύο αἰῶνες, μέ πλῆθος καταγεγραμμένων περιπτώσεων, οἱ ὁποῖες μπορεῖ μέν ἐπαρκῶς νά μήν ἀποδεικνύουν τίποτα, ἀπό τήν ἄλλη ὅμως δέν ἀφήνουν καί κανένα ἀφοριστικό καθολικό συμπέρασμα νά παρθεῖ ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ. Μέ λίγα λόγια, ὅπου ὑπάρχει καπνός ὑπάρχει καί φωτιά, καί στήν προκειμένη περίπτωση οἱ ἑστίες φωτιᾶς εἶναι ἀμέτρητες.

»Μία ἐξ αὐτῶν, ἴσως καί ἡ πρώτη τῆς σύγχρονης παραψυχολογίας, εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Αμερικανοῦ δικαστῆ καί πνευματιστή John Worth Edmonds, πού ἐν ἔτει 1850 ὑποστήριξε ὅτι λάμβανε μηνύματα μέσῳ αὐτόματης γραφῆς ἀπό τόν Ἄγγλο φιλόσοφο Francis Bacon (16ος αἰώνας) καί τόν Ἑλβετό μύστη Emanuel Swedenborg (18ος αἰώνας). Μία σειρά ὅμως ἀπό λάθη, καθώς καί τό γεγονός ὅτι τά μηνύματά του δέν ἔφεραν κανένα στοιχείο τῆς προσωπικότητας τῶν ὑποτιθέμενων νεκρῶν συνομιλητῶν του, δέν ἐπέτρεψαν στά λεγόμενά του νά γίνουν πιστευτά ἀπό τούς συγχρόνους του.

»Ἐπίσης γνωστή περίπτωση εἶναι αὐτή τοῦ Νεοϋορκέζου ὀδοντίατρου John B. Newbrough, ὁ ὁποῖος πρωτοπορῶντας χρησι-

μοποίησε τήν αὐτόματη γραφή γιά πρώτη φορά μέ τή νεο-ἀνακαλυφθεῖσα (1882) γραφομηχανή, ἀντί γιά στυλό ἤ μολύβι.

»Μία τρανταχτή περίπτωση αὐτόματης γραφής μπορεῖ νά δεῖ ἕνας προσεκτικός ἀναγνώστης καί στά ποιήματα τοῦ William Butler Yeats, τά ὁποῖα ἀπό ἕνα σημεῖο καί ἔπειτα βρίθουν ἀπό μυστικιστικούς ὅρους. Ὅπως ἀναφέρει ἡ Brenda Maddox στό βιβλίο τῆς «*George's Ghosts: A New Life of W. B. Yeats*» (1999), ἡ σύζυγός του Georgina ἐρχόταν συχνά σέ ἐπαφή -μέσῳ τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου- μέ ἕνα πνεῦμα ὀνόματι George, τά μηνύματα τοῦ ὁποῖου ἐπηρέασαν βαθύτατα τό μεγάλο Ἄγγλο ποιητή.

»Πέρα ὅμως ἀπό τίς περιπτώσεις... ἐθελοντικῆς ἐξάσκησης τῆς μεθόδου, ὑπάρχουν καί ὁρισμένες (σαφῶς λιγότερες) ἐκδηλώσεις τοῦ φαινομένου τελείως ξαφνικά καί ἀπρόσκλητα. Μία τέτοια περίπτωση θεωρεῖται καί ἐκείνη τῆς Anna Windsor (1860), μιᾶς γυναίκας πού ὑπέφερε ἀπό παροξυσμούς ντελίριουμ, ὅταν δίχως προειδοποίηση ἄρχισε νά γράφει ἀσυνείδητα μέ τό δεξί της χέρι, τό ὁποῖο ἕως τότε ἀποκαλοῦσε «κούτσουρο». Ὅπως ἀργότερα ὑποστήριξε, τό «κούτσουρο» εἶχε τή δική του προσωπικότητα καί προτιμοῦσε νά γράφει στίχους καί πεζά, ἐνῶ τό ἀριστερό της χέρι ἔκανε παράλληλα -καί συνειδητά- τελείως διαφορετικά πράγματα.

»Μία τίς -πραγματικά λιγοστές- ἀξιόλογες μεταγενέστερες περιπτώσεις αὐτόματης γραφῆς εἶναι αὐτή τῆς οἰκογένειας Manning στό Cambridgeshire, ἡ ὁποῖα ἐν ἔτει 1971 βρέθηκε στό κέντρο ἑνός ἐξαιρετικά ἀλλόκοτου φαινομένου poltergeist μέ focus person τόν 16χρονο Matthew. Ὁ ἔφηβος παρήγαγε παράλληλα ἀρκετά κείμενα μέσω αὐτόματης γραφῆς, τά ὁποῖα ὑπέγραφε ὁ ἀπελθών ἱστορικός Robert Webbe.

Ἐπιστημονικές ἔρευνες καί αὐτόματη γραφή

»Ἐξαιτίας τῆς μεγάλης δημοτικότητας πού γνώρισε τό φαινόμενο, ἦταν φυσικό ἐπακόλουθο νά ὑπάρχει καί μία ἀντίστοιχη κινητικότητα στήν παγκόσμια ἀκαδημαϊκή κοινότητα. Καί πράγματι... ὅπως ἀναφέραμε καί στήν ἀρχή τῆς παρούσας μελέτης, ὁ ἐπίδοξος ἐρευνητής μπορεῖ νά ἐντοπίσει ἀρκετά σχετικά papers.

»Ἀπό τά πρῶτα ἀξιόλογα στήν BSPR εἶναι τό «*Notes of the Unconscious Self*» τοῦ F.W.H. Myers (*Journal* 2, 1885), στό ὁποῖο, μαζί μέ τόν R. Noel, πρωτοπαρουσιάζει μία ψυχολογική προσέγγιση τοῦ φαινομένου. Τρία χρόνια ἀργότερα (*Journal* 3, 1888) ὁ ἴδιος δημοσίευσε τό «*Remarkable Instances of Automatic Messages*», ὅπου παρουσίαζε μία περίπτωση αὐτόματης γραφῆς πού φαινομενικά αὐτοεπαληθευόταν. Ἔτσι, τήν τελευταία δεκαετία τοῦ 19ου αἰῶνα ἦταν σέ θέση νά πραγματοποιήσει δύο ἀπό τά πρῶτα ἐλεγχόμενα πειράματα πάνω στό φαινόμενο, τά ὁποῖα καί παρου-

σίασε στό paper «*Recent Experiments in normal motor automatism*» (*Proceedings* 12, 1897).

»Το 1891 ὁ Thomas Barkworth στό «*Some Recent Experiments in automatic writing*» (*Proceedings* 7) παρουσίασε τά πειράματα πού πραγματοποίησε μέ ἕνα μικρό κορίτσι, κατά τά ὁποῖα τό ὑποκείμενο μετέφερε πληροφορίες πάνω σέ μαθηματικά, γεωγραφία καί λοιπά ἐπιστημονικά πεδία πού δέν ἦταν δυνατόν νά κατέχει, ἀναλογιζόμενοι τή διανοητική του ἀνάπτυξη.

»Πέρα ὅμως ἀπό τήν ἀκαδημαϊκή κινητικότητα στή Μεγάλη Βρετανία, ἤδη ἀπό τό 1892 συναντοῦμε ἀντίστοιχες προσπάθειες καί στήν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὅπως π.χ. στήν ἀνταπόκριση «*Meeting of the American Branch*» (*Journal* 5) ὅπου περιγράφονται τά πειράματα τῆς Mrs. Underwood πάνω στήν αὐτόματη γραφή.

»Ἕνα μόλις χρόνο ἀργότερα, τό 1893, δημοσιεύθηκε καί τό πρῶτο paper ἀφιερωμένο στίς ἐφαρμογές πού δύναται νά ἔχει ἡ αὐτόματη γραφή στήν καθημερινή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, προκαλῶντας μεγάλη αἴσθηση: στό «*The Subliminal Consciousness*» (*Proceedings* 9) τοῦ F.W.H. Myers συναντοῦμε πλῆθος παραδειγμάτων, ὅπως περιπτώσεις χρήσης τῆς μεθόδου γιά τή διαλεύκανση ἐγκλημάτων, συγκέντρωσης πληροφοριῶν γιά ἕνα αὐτοκινητιστικό δυστύχημα κ.λπ.

»Γενικά τό 1901, ἡ ἀκαδημαϊκή ἔρευνα πάνω στό φαινόμενο δέχτηκε ἕνα μεγάλο πλῆγμα, μιᾶς καί ἕνας ἀπό τούς μεγαλύτερους παραψυχολόγους πού ἀσχολήθηκε μαζί του, ὁ F.W.H. Myers, ἄφησε τήν τελευταία του πνοή. Λίγους μήνες πρίν ἀπό τόν θάνατο, πρόλαβε νά δημοσιεύσει τά συμπεράσματα τῆς χρόνιας ἔρευνάς του πάνω σέ περισσότερα ἀπό 50 σχετικά περιστατικά. Ὅπως ὁ ἴδιος ἀνέφερε, σέ καμία περίπτωση δέν πείστηκε ὅτι ὑπήρχε ἐπικοινωνία μεταξύ νεκρού καί διάμεσου. Σέ μία μόνο περίπτωση, κατά τήν ὁποία τό ὑποκείμενο ἔγραφε ταυτόχρονα μέ δύο πλαντσέτες δύο τελείως διαφορετικά μηνύματα, πείστηκε ὅτι ἦταν αδύνατο νά ὑπήρχε ἀπάτη, δίχως ὅμως νά πέσει στό σφάλμα νά κάνει τό συλλογιστικό ἄλμα καί νά πεισθεῖ γιά τήν ὕπαρξη ὁποιασδήποτε ἐπικοινωνίας μέ νεκρούς.

»Ὅμως πέρα ἀπό ὅλα αὐτά, ὁ θάνατός του φαίνεται νά πυροδότησε καί μία θετική ἐξέλιξη. Λίγο πρίν πεθάνει, δήλωσε στούς συναδέλφους του ὅτι ἐφόσον ὑπάρχει ζωή μετά τόν θάνατο θά ἔκανε τό πᾶν γιά νά γυρίσει καί νά τούς δώσει ἕνα σχετικό μήνυμα. Στηριζόμενοι στά τελευταῖα του λόγια, λίγους μήνες μετά, πλῆθος διάμεσων ἄρχισαν νά ἐπικοινωνοῦν (ὅπως ισχυρίζονταν) μαζί του.

»Ἡ πλέον χαρακτηριστική περίπτωση εἶναι αὐτῆς τῆς ἀκαδημαϊκοῦ Κλασικῶν Σπουδών τοῦ Cambridge A.W. Verral, ἡ ὁποία στό «*On a Series of Automatic Writings*» (*Proceedings* 20, 1906) παρουσίασε πλήθος γραπτῶν πού ὑποτίθεται ὅτι προῆλθαν

ἀπό τήν ἐπικοινωνία της μέ τόν Myers. Μάλιστα, τά χειρόγραφά της ἔφεραν ἔντονα τόν γραφικό χαρακτήρα τοῦ ἀπελθόντα παραψυχολόγου, ἐνῶ δέν ἦταν λίγες οἱ φορές πού οἱ πληροφορίες πού ἔδινε μετά ἀπό λίγο ἐπαληθεύονταν.»

»Ἡ τελευταία σχετική ἀναφορά στά πλαίσια τῆς BSPR, μέ παράλληλη παρουσίαση νέων στοιχείων, ἔγινε τό 1971 στό «Unpublished F.W.H. Myers» (*Journal* 46) ἀπό τήν Elizabeth Gaythorpe, ἡ ὁποία δημοσίευσε μία σειρά ἀπό ἀνέκδοτα χειρόγραφα πού ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελοῦσαν μηνύματα τοῦ F.W.H. Myers ἀπό τήν ἐπικοινωνία του μαζί της».

Ὅλα τά ἀνωτέρω εὐθέως ἀποδεικνύουν τήν ὑποστατικότητα τοῦ Σατανᾶ ὡς αὐτουργοῦ, διότι ἡ συγκεκριμένη ἐνέργεια προϋποθέτει πονηράν σκέψιν καί ἐνέργειαν ἐνσυνειδήτου ὄντος, ὡς τοῦ δαίμονος.

Ἐξωπλασία ἤ τηλεπλασία (Ἐκτόπλασμα)

Ἐάν ὅμως εἰς τά φαινόμενα τῆς «ἀκουσίας βασκανίας», τῆς «τηλεκινησίας» καί τῆς «διοράσεως» τῶν «διαμέσων»-«μέντιουμ», ὡς καί τῶν ὑπνωτιζομένων, ἀποδεικνύεται ἀπολύτως ἡ παρέμβασις «πονηρῶν πνευμάτων», δαιμονίων, εἰς τά φαινόμενα, τά ἀποκληθέντα «ἐξωπλασματικά ἤ τηλεπλασματικά», ἡ ὕπαρξις καί ἡ διά τῶν «μεσαζόντων»-διαμέσων πολύμορφος αὐτῶν δρᾶσις καθίσταται ὄχι μόνον ἀπολύτως ὁρατή ἀλλά καί κυριολεκτικῶς ἁπτή. Εἶναι δέ ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἐπιστήμονες διεθνοῦς κύρους, ὡς ὁ Κρούξ κ.ἄ., διαπιστώσαντες τήν ὕπαρξιν τῶν φαινομένων τούτων, δέν ἀντελήφθησαν ἀμέσως καί τήν ἀληθῆ προέλευσιν ἀλλά καί τήν φύσιν αὐτῶν. Ἄς ἐξετάσωμεν ὅμως καί ἡμεῖς, ἐν συνόψει, τόν τρόπον τῆς παραγωγῆς των. Ἡ κριτική οὕτω περί τούτων καί ἡ ἐξαγωγή σχετικῶν συμπερασμάτων θά εἶναι εἰς πάντας εὐχερής.

Ἡ παραγωγή τοῦ ἐκτοπλάσματος ὑπό τῶν εἰδικῶν «μεσαζόντων-διαμέσων», τῶν ἀποκληθέντων καί «δυναμολύτων», γίνεται ὡς ἑξῆς: «*Ἡ αἴθουσα φωτίζεται δι' ἐρυθροῦ φωτισμοῦ μετρίας ἐντάσεως, ἐν αὐτῇ δέ ἑτοιμάζεται ἰδιαίτερον διαμέρισμα ἐν ᾧ τοποθετεῖται τό «διάμεσον», τῶν παρισταμένων σχηματιζόντων σχῆμα κύκλου περί αὐτό. Ἡ συνεδρίασις ἄρχεται μετά προσευχήν, ἥν ἀκολουθοῦνν ἐκκλησιαστικοί ὕμνοι, σιγανῇ τῇ φωνῇ, μετ' ὀλίγον δέ τό «διάμεσον» περιπίπτει εἰς αὐτοϋπνωτισμόν διαφόρου ἐντάσεως, ἀπό ἁπλῶν ἀσυναισθήτων κινήσεων μέχρι βαθείας ὑπνώσεως, συνοδευομένης ἐνίοτε ὑπό ἀνησυχίας, στεναγμῶν ἤ καί*

κλονισμῶν.[210] *Μετ' ὀλίγον ἄρχεται ἡ ἐκροή τοῦ ἐκτοπλάσματος, καθ' ἥν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ διαμέσου ἐξέρχεται ἀρχικῶς εἶδος θαμβοῦ νεφυδρίου, οὐσία ρευστή ὡς πάχνη, ἀτμήρης, χρώματος πρός τό λευκόν, μαλακή καί ἐλαστική, ἥτις διαμορφοῦται ταχέως εἴτε εἰς μεμονωμένα μέλη ἀνθρωπίνου σώματος (δακτύλους, χεῖρας, πόδας, κεφαλήν...), εἴτε εἰς μέλη ἤ σώματα ζώων, εἴτε εἰς φυτά ἤ ἄλλα ἀντικείμενα ἄψυχα, ἤ τέλος καί εἰς τέλειον ἀνθρώπινον σῶμα, ἐνίοτε δέ καί εἰς δύο, τρία ἤ καί πλείονα ὁμοῦ. Σπανιώτατα παράγεται ἐκτόπλασμα χωρίς νά περιέλθη τό διάμεσον εἰς ἔκστασιν. Τότε δέ καί συνομιλεῖ τοῦτο καί μετ' αὐτοῦ, ἐφόσον ἐμφανίζεται ὡς τέλειος ἄνθρωπος. Σπανίως ἐπίσης ἐμφανίζονται ἐκτοπλάσματα ἐν πλήρει φωτί.*

Πάντα δέ τά ἐκτοπλάσματα (τό πρωταρχικόν δηλαδή νεφύδριον, τό μεταβαλλόμενον ἀκολούθως εἰς φωτεινάς ἀστραποσχήμους γραμμάς, εἰς φωσφορίζουσας σφαίρας, εἰς φυτά, ζῶα, ἑρπετά, πτηνά, μεμονωμένα μέλη ζώου ἤ ἀνθρώπου καί τέλος εἰς τέλειον ἄνθρωπον) συνδεόμενα μετά τοῦ σώματος τοῦ «διαμέσου» διά μικροῦ νεφώδους καί πάλιν ὀμφαλίου λώρου, ἐπιδεικνύουν πάσας τάς ἰδιότητας τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, κινοῦνται ὡς πλάσματα ζῶντα καί δρῶσιν ἐνσυνειδήτως, ὡς λογική ὑπόστασις, ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ τοῦ ἐν βαθυτάτῃ συνήθως ὑπνώσει τελοῦντος «διαμέσου», ἤ, ὁπωσδήποτε, ὅλως ἀσχέτως πρός τήν θέλησιν αὐτοῦ. Καί συνοδευόμενα προσέτι ὑπό ἐκδηλώσεων ὑπερφυσικῶν (ὡς ἡ διακόμισις διαφόρων καί βαρύτατων ἐνίοτε ἀντικειμένων μέσῳ κλειστῶν παραθύρων καί θυρῶν, θορυβώδεις κρότοι κ.ἄ.) ἀποφεύγουσι τό πλῆρες φῶς, καί διαλύονται ἅμα ὡς ἐκτεθοῦν εἰς αὐτό, ἀπορροφώμενα εἰς τό σῶμα τοῦ διαμέσου, ὅτε καί τά τηλεκινητικά, τά ἀκουστικά, φωτεινά φαινόμενα κατάπαύουσι. Μοναδικήν ἐξαίρεσιν τῆς ὑπό τῶν «διαμέσων» ἐκ νέου πάντοτε ἀπορροφήσεώς των ἀποτελεῖ ἡ τελική ἀπομάκρυνσις καί ἐξαφάνισις τοῦ ἐκτοπλάσματος τῆς «Καίτης Κίγκ» (τοῦ ἐπί διετίαν παραχθέντος ὑπό τῆς διαμέσου Φλῶρενς Κούκ) μέ τήν ὁποίαν

[210] Ὁ παραψυχολόγος ἰατρός Ἀγγ. Τανάγρας, ἐν διατριβῇ του δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ ἐφημερίδι «Καθημερινή» τῆς 2ας Ἀπριλίου 1943, ἔγραφε ὅτι «*ἡ ἔκστασις εἰς ἥν τά διάμεσα περιέρχονται εἶναι τό πλεῖστον θορυβώδης καί ἀνήσυχος, παρατηρεῖται δέ κατά τήν παραγωγήν τοῦ ἐκτοπλάσματος βαθύτατη διαταραχή τοῦ ὀργανισμοῦ καί ἰδίᾳ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, συνοδευομένη ὑπό συμφορήσεως, δύσπνοιας, σπασμῶν, ἀφροδισιασμῶν κ.ἄ., ἥτις καί ἐπαναλαμβάνεται, μέ τάς αὐτάς ἐκδηλώσεις, καί κατά τήν ἀπορρόφησιν τοῦ ἐκτοπλάσματος ἐν τῷ σώματι τοῦ διαμέσου μετά τό πέρας τοῦ πειράματος*». Αἱ λεπτομέρειαι αὗται εἶναι ὑψίστης σημασίας.

ἐπειραματίζετο ὁ καθηγητής Κρούξ. Ἐξυπνῆσαν τοῦτο τήν ἐν ὑπνώσει ἀναίσθητον Φλῶρενς καί συνομιλῆσαν μετ' αὐτῆς ἐπ' ἀρκετόν, ἐξηφανίσθη λέγον πρός αὐτήν ὅτι «... τό ἔργον του ἐτελείωσε καί δέν ἠδύναντο πλέον νά παραμείνῃ ἐν αὐτῇ...». Οὕτως, ἐν συνόψει, παράγονται καί ἐκδηλοῦνται τά ἐκτοπλάσματα. Ὅταν δέ διαμορφοῦνται εἰς τελείους ἀνθρώπους, ὄχι μόνον συζητοῦν μετά τῶν παρισταμένων (ὅπως καί αὐτῶν τῶν «διαμέσων» ἐξ ὧν παράγονται, ἐάν ταῦτα δέν εὑρίσκονται ἐν ὑπνώσει), ἀλλά καί ἐπιδεικνύουν ἱστορικάς, ἐπιστημονικάς, καλλιτεχνικάς γνώσεις, ὧν στεροῦνται τελείως τά «διάμεσα» ὡς καί οἱ παρευρισκόμενοι, ἐνῷ συγχρόνως συνοδεύονται καί ὑπό ἄλλων φαινομένων τηλεκινητικῶν, ἀκουστικῶν, ὑπερφυσικῶν.

Καί ὁ μέν παραψυχολόγος ἰατρός Ἄγγ. Τανάγρας ἔγραφε ἐν τῇ ἐφημερίδι «Καθημερινή» τῆς 26ῆς Μαρτίου 1953 τά ἑξῆς: «*Ἕν τῶν σπουδαιοτέρων ψυχικῶν φαινομένων τό ὁποῖον μᾶς φέρει ἕν βῆμα ἐγγύτερον πρός τήν διαμόρφωσαν τῆς πλάσεως εἶναι καί ἡ ἐφήμερος ὑλοποίησις τοῦ ζωϊκοῦ ψυχοδυναμισμοῦ. Πῶς ἐξηγεῖται ὅμως τό θαῦμα τοῦτο; Εἴδομεν ὅτι ὅπως μεταξύ τῶν κυρίων σωμάτων πού ἀποτελοῦν τόν πλανήτην μας ὑπάρχουν ραδιενεργά σώματα, τοιουτοτρόπως ὑπάρχουσι καί εἰς τό ζωϊκόν βασίλειον καί μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως δέ ὅλας τάς μορφάς τῆς πλάσεως ὡρισμέναι ἐπιδράσεις δύνανται νά τάς μεταβάλουν εἰς ραδιενεργάς (φῶς, θερμότης, ἀκτῖνες Χ κ.ἄ.), τοῦτο ἰσχύει καί διά τόν ἄνθρωπον. Τό καταπληκτικόν ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ζωϊκή αὐτή ψυχοραδιενέργεια, ἐκπεμπόμενη ἀπό τόν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν, τείνει ἀκατασχέτως νά ὑλοποιηθῇ πάλιν καί δή εἰς ἀνθρωπίνους ἱστούς καί ὀργανισμούς, ὅπως οἱ ἀτμοί ὕδατος ψυχόμενοι μεταβάλλονται πάλιν εἰς ὕδωρ*[211]*. Μόνον ὅτι ἡ ὑλοποίησις αὐτή εἶναι ἐξαιρετικά ἐφήμερος, ἐξαϋλουμένη πάλιν ἀκαριαίως, διά νά ἐπιστρέψῃ εἰς τήν πηγήν της, τόν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεπέμφθη... Πάντως τό ἐκτόπλασμα εἶναι ἁπτόν, ψηλαφήσιμον, τελείως ὁρατόν καί ὑπό ἐξησθενημένον καί δή ἐρυθρόν φῶς, φωτογραφητόν καί ἀπολύτως ὑλικόν. Τό ἐκτόπλασμα εἶναι ὕλη..., ἐξαϋλοῦται δέ καί ἀπορροφᾶται ὑπό τῆς πηγῆς του ὅπως εἴπομεν ἀκαριαίως κατά τρόπον ἄγνωστον*». Συμπληρῶν τήν περιγραφήν

[211] Ἐκ προθέσεως ἀσφαλῶς καί ὁ παραψυχολόγος ἰατρός Ἄγγ. Τανάγρας οὐδόλως ἀναφέρει ὅτι τά ἐκτοπλάσματα προσλαμβάνουν μορφάς καί μεμονωμένων ἀνθρωπίνων μελῶν, ὅπως καί μορφάς ζώων καί φυτῶν ὡς καί ἀψύχων ἀντικειμένων. Τοῦτο δέ διότι ἡ ἐξήγησις αὐτῶν διά τῆς «ψυχοραδιενεργείας» του εἶναι ἀδύνατος..., ἐφόσον ὁμολογεῖ ὅτι οὐδεποτε παράγονται ταῦτα συμφώνως πρός τήν βούλησιν τοῦ «διαμέσου» ἤ τοῦ ὑπνωτιστοῦ του, ὡς καί τῶν τυχόν παρευρισκομένων.

ταύτην ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι τῆς 2ας Ἀπριλίου 1953, προσθέτει: «*Πάντως οἱοσδήποτε ἀπότομος ἐρεθισμός, εἴτε μηχανικός, εἴτε φωτεινός, προκαλεῖ τήν ἀστραπιαίαν ἀπορρόφησιν τοῦ ἐκτοπλάσματος εἰς τό σῶμα τοῦ διαμέσου, ὅπερ αἰσθάνεται ἀμέσως σφοδρόν ἀντίκτυπον συνιστάμενον εἰς σπασμούς, λιποθυμίας κ.ἄ. Ἡ ἐφήμερος αὐτή ὑλοποίησις ἔχει ζωήν πραγματικήν, λειτουργοῦσαν, πάλλουσαν κεκτημένην πάσας τάς ἰδιότητας τῆς ζώσης ὕλης. Εἶναι πλάσμα ζῶν...· δέν εἶναι ἁπλή εἰδωλόμορφος διαμόρφωσις. Ζῇ, κινεῖται..., δρᾶ ἐνσυνειδήτως ὡς λογική ὑπόστασις καί ἀποδεικνύει ὅτι κατέχει καί ὑπερφυσικάς ἰδιότητας...*». Τέλος, ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι, τῆς 16/10/53, γράφει ἐπίσης: «...*Ἡ ἔκστασις τῶν «τράνς»* (δηλαδή τῶν «διαμέσων») *εἶναι τό πλεῖστον θορυβώδης καί ἀνήσυχος. Παρατηρεῖται δύσπνοια, συμφόρησις, διαρκής ἀνακίνησις τῶν μελῶν καί τοῦ σώματος, ἐνίοτε δέ καί κλονισμοί καί σπασμοί. Εἴς τινας περιπτώσεις παρετηρήθη καί ἔντονος ἀφροδισιασμός. Πάντως ἡ «ψυχική ραδιενέργεια» δέν ἐπιτελεῖται ἄνευ βαθύτατης διαταραχῆς τοῦ ὀργανισμοῦ κατά τό διάστημα δέ τοῦ πειράματος παρατηροῦνται ἐνίοτε καί περιεργότατα παράπλευρα συνιστάμενα εἰς κρότους, ἀπό ἐλαφροῦ τριξίματος μέχρις ἰσχυρῶν συγκλονιστικῶν, εἰς φωτεινά φαινόμενα, ἀπό μικρῶν φωσφοριζουσῶν σφαιρῶν μέχρι φωτεινῶν ἀστραποσχήμων γραμμῶν, εἰς τηλεκινητικάς μετακινήσεις ἀντικειμένων, εἰς μεταβολήν θερμοκρασίας κ.ἄ.*».

Οὕτως ὁ πνευματιστής ἰατρός Ἄγγ. Τανάγρας ἐνῶ ὁμολογεῖ ὅτι τά ἐκτοπλάσματα α) ὑφ' ὅλας αὐτῶν τάς μορφάς ἔχουν πάσας τάς ἰδιότητας τῶν ζώντων ὀργανισμῶν· β) κινοῦνται καί δροῦν ἐνσυνειδήτως ὡς ὑποστάσεις λογικαί· γ) ἐκδηλοῦν ἰδιότητας ὑπερφυσικάς· καί δ) ὁσάκις διαμορφοῦνται εἰς τέλειον ἄνθρωπον, ὁμιλοῦν, γράφουν, ψάλλουν ὡς τέλειος ἄνθρωπος, ἐπιδεικνύοντα μάλιστα καί ἐπιστημονικάς γνώσεις τῶν ὁποίων παντελῶς στερεῖται τό διάμεσον ὅσον καί οἱ παρευρισκόμενοι· (ὥστε νά ἀποκλείηται ἀπολύτως τό ἐνδεχόμενον ὅτι αἱ γνώσεις αὗται προέρχονται ἐκ μεταβιβάσεως σκέψεων τῶν παρισταμένων). Ἐν τούτοις ὅμως ὅλως παραδόξως ἀποφαίνεται ὅτι τό «ἐκτόπλασμα» εἶναι ἀπολύτως ὑλικόν, ὅπως ὑλικήν βεβαίως θεωρεῖ καί τήν ψυχοραδιενέργειάν του, τήν προκαλοῦσαν, κατ' αὐτόν, ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλά καί πάντα τά τηλεκινητικά, τηλεοπτικά, διορατικά κ.ἄ. φαινόμενα. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν. Ἡ οὐσία αὐτή, ἡ ἐπιδεικνύουσα τοιαύτας συνειδητάς καί λογικάς ἰδιότητας καί ἐπιτελοῦσα τοιαῦτα ἐνσυνείδητα καί ὑπερφυσικά, ἐνίοτε, ἔργα, εἶναι δυνατόν νά εἶναι ὑλική, καί νά πηγάζῃ ἐκ τοῦ σώματος τοῦ «διαμέσου»; Ἀναντιρρήτως ὄχι. Διότι

ἄν ἦτο οὐσία-ἀκτινοβολία ὑλική, ἐκ διασπάσεως στοιχείων τοῦ σώματος τοῦ «διαμέσου», ἔδει νά εἶναι τυφλή-μηχανική, ἄλογος, ἐκπεμπόμενη ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ «διαμέσου», νά προκαλῇ ἁπλῶς καταστροφάς, ὡς πᾶσα ὑλική ἀκτινοβολία ἤ ραδιενέργεια· β) ἔδει νά ὑπόκειται εἰς τούς φυσικούς νόμους, καί γ) ἔδει νά ἐξαπλοῦται εἰς τόν χῶρον-διάστημα, ὡς πᾶσα ἀκτινοβολία, χωρίς νά ἐπιστρέφῃ ποτέ εἰς τό σῶμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπέμπεται. Δέν εἶναι λοιπόν προδήλως ἡ οὐσία αὕτη ὑλική. Μή οὖσα ὅμως τοιαύτη καί μή προερχομένη προφανῶς ἐκ τοῦ σώματος τοῦ «διαμέσου», μήπως εἶναι ψυχική-πνευματική ἐκπεμπόμενη ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἤ μήπως τέλος εἶναι αὐτή αὕτη ἡ ψυχή τοῦ διαμέσου, ἐξερχόμενη πρός καιρόν τοῦ σώματος καί ἐπανερχόμενη ἐκ νέου καί πάλιν εἰς αὐτό, ὅπως καί εἰς τάς διπλάς ἐμφανίσεις; Ἀπαντῶμεν καί πάλιν ἀπολύτως ὄχι. Διότι, ἄν ἦτο εἴτε ἁπλῶς ψυχοβολία-πνευματοβολία τῆς ψυχῆς τοῦ «διαμέσου», ἤ αὐτή αὕτη ἡ ψυχή του, ἔδει ἐπίσης α) νά ἔχῃ τελείαν συνείδησιν τῆς ἐκπομπῆς της τό «διάμεσον»· β) ἔδει νά γνωρίζῃ τοῦτο καί νά ἐνθυμῆται μετά τήν ἀφύπνισιν πᾶν ὅ,τι αὐτή πράττει κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐκτοπλασματικῆς δράσεώς της, ὡς ἐνθυμούμεθα καί αὐτά τά ἁπλᾶ ὄνειρα· γ) ἔδει νά παράγηται πάντοτε κατά τήν βούλησιν τοῦ «διαμέσου», τά ἐκτοπλάσματα νά εἶναι πάντοτε ἀνάλογα πρός τάς σκέψεις καί ἐπιθυμίας του· καί δ) αἱ πνευματικαί ἐν γένει ἀλλά καί αἱ πάσης φύσεως γνώσεις, δυνάμεις καί ἐκδηλώσεις της ἔδει νά μήν εἶναι ποτέ ἀνώτεραι ἐκείνων, ἅς ἐν ἐγρηγόρσει ἔχει καί δύναται νά ἐπιδείξῃ τό διάμεσον. Ἐφόσον λοιπόν οὐδεμία ἐκ τῶν ἀναποφεύκτων τούτων φυσικῶν καί ψυχικῶν-πνευματικῶν προϋποθέσεων παρατηρεῖται κατά τήν παραγωγήν τοῦ ἐκτοπλάσματος, ἀναντίρρητον ἀποβαίνει ὅτι ἡ οὐσία ἐξ ἧς τοῦτο διαμορφοῦται δέν εἶναι οὔτε ὑλική (ἐκ τοῦ σώματος δηλαδή τοῦ «διαμέσου» προερχομένη), μήτε ψυχική-πνευματική ἐκπεμπομένη ἐκ τῆς ψυχῆς του, ἤ, ἄλλως, αὐτή αὕτη ἡ ψυχή αὐτοῦ. Εἶναι προφανέστατα ὑπόστασις ὑπερυλική-πνευματική ἄρα δέ καί ἐνσυνείδητος-λογική, ἀλλ' ὑπόστασις ξένη πρός τά «διάμεσα» καί ὅλως ἄσχετος πρός τήν ψυχήν αὐτῶν. Εἶναι δαιμόνιον, ἤ... πολλά ἐνίοτε ὁμοῦ (*Μάρκ.* ε΄ 9), ὅταν παράγονται ταυτοχρόνως πολλά ἐκτοπλάσματα ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαμέσου. Ἐνοικοῦν εἰς τάς δυστυχεῖς ταύτας ὑπάρξεις (ἐξ οὗ καί πάντα τά διάμεσα εἶναι ὄντως ἀνωμάλου ψυχοφυσικῆς συστάσεως, ὑστερικά), ἐξέρχεται ἐξ αὐτῶν καί ὑλοποιεῖται, ἐπ' ὀλίγον χρόνον, βασανίζον διά συμφορήσεων, σπασμῶν, τά δυστυχῆ θύματά του τόσον κατά τήν ὀλιγοχρόνιον ἔξοδόν του ἀπ' αὐτῶν, ὅσον καί κατά τήν ἐπανεισβολήν του εἰς αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς εἰς τούς δαιμονιζομένους τῶν ἱ. Ευαγγελίων (*Μάρκ.* θ΄ 18 κ.ἄ.)[212]. Ἡ μοναδική ἴσως ἐξαίρεσις τῆς ὁριστικῆς ἀπό

[212] Τραγικήν εἰκόνα τοῦ ὑπό τῶν δαιμονίων βασανισμοῦ τῶν δαιμονιζομένων παρέχουν οἱ δαιμονιζόμενοι καί σήμερον. Ὅταν δέ εἰς τούς Ἱ. Ναούς ἰδίᾳ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Κερκύρας, τοῦ Ἁγ. Γερασίμου Κεφαλληνίας καί τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου Βερροίας, προσεγγίζουν πρός αὐτούς (φερομένους πρός θεραπείαν ὑπό τῶν συγγενῶν των) τά ἱερά λείψανα τῶν Ἁγίων, ἤ τά ἄχραντα

τοῦ θύματός του ἀπομακρύνσεως, τῆς διαμέσου Φλώρενς Κούκ, ἀποτελεῖ πρόσθετον τῆς ἀληθείας ταύτης ἐπιβεβαίωσιν. Διότι τό ἐκτόπλασμα ἀφύπνισε τό διάμεσον, ἐξ οὗ ἐπί διετίαν παρήγετο, συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ καί ἀκολούθως, ὁμολογοῦν ὅτι «...ἔληξεν ἡ ἀποστολή του...», ἀπεμακρύνθη καί ἐξηφανίσθη..., ἐνῷ τό «διάμεσον» ἐξηκολούθει νά ζῇ...

Ἐάν ὅμως ἐκ τῶν προεκτεθέντων ἀποδεικνύεται ὅλως ἀντεπιστημονική, ἀβάσιμος ἀλλά καί παράλογος καί ἡ περί «ἐκτοπλάσματος» ἐξήγησις τοῦ Πνευματισμοῦ «*ὅτι τά ἐκτοπλάσματα διαμορφοῦνται δι' ὑλοποιήσεως ψυχῶν-πνευμάτων ἀνθρώπων ἤ ζώων, προσλαμβάνοντα ἐκ τοῦ σώματος τοῦ διαμέσου ἀλλά καί τῶν παρευρισκομένων, τά ἀναγκαιοῦντα ὑλικά στοιχεῖα ἵνα γίνωνται ὁρατά*». Διότι ἐπικαλεῖται μέν οὗτος α) ὅτι ὁσάκις τό ἐκτόπλασμα διαμορφοῦται εἰς ἄρτιον ἀνθρώπινον σῶμα ἔχει δῆθεν βάρος ὅσον ἀντιστοίχως ἐλλείπει ἀπό τοῦ σώματος τοῦ «διαμέσου» καί τῶν παρευρισκομένων, β) ὅτι ἐξαϋλοῦνται, δῆθεν καί πάλιν, κατά τήν διάρκειαν τοῦ ἐκτοπλάσματος, καί ἀνασυνιστῶνται μέλη τοῦ σώματος τοῦ διαμέσου, χωρίς αἱμορραγίας ἤ ἄλλας παρενεργείας· καί γ) ὅτι τό ἐκτόπλασμα ὄχι μόνον ἔχει τάς ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου (τήν ὑπόστασιν τοῦ ὁποίου ἰσχυρίζεται ὅτι ἀποτελεῖ), ἀλλ' ἐμφανίζεται καί μέ τήν μορφήν, τήν ἐνδυμασίαν καί τά λοιπά αὐτοῦ χαρακτηριστικά, ἅτινα ἀγνοεῖ τό διάμεσον. Ἀμφισβητοῦντες ὅμως, κατ' ἀρχήν, τά περί ζυγίσεως τῶν ἐκτοπλασμάτων (ὡς καί τῶν παρευρισκομένων) κατά τά σχετικά πειράματα, ἅτινα θεωροῦμεν ἀναληθῆ, σκοπίμως προβαλλόμενα πρός ἐξαγωγήν ὡρισμένου συμπεράσματος, ἐρωτῶμεν:[213] Ἐάν τά

Μυστήρια, καί ὅταν ἰδίᾳ πρόκειται νά ἐκβληθοῦν ἐκ τῶν δυστυχῶν θυμάτων των τά δαιμόνια, διακηρύσσουν ταῦτα ἐκδήλως τήν ὑποστατικότητά των καί βλασφημοῦντα, ὑβρίζοντα κ.λπ., ἐξέρχονται ἀπ' αὐτῶν μετά κρότων, φωνῶν καί ἄλλων φαινομένων, ἐνῷ τά θύματά των ἐπανέρχονται ἀμέσως εἰς τήν φυσιολογικήν των κατάστασιν. Σχετικῶς καί ἐν τῇ ἐφημερίδι «Μακεδονία» τῆς 3ης Ἰανουαρίου 1967 ἐδημοσιεύθησαν τά ἑξῆς: «*Ἀγρίνιον. Εἰς τόν Ἱ. Ναόν του Ἁγ. Γερασίμου τοῦ χωρίου Κεφαλόβρυσου τοῦ Αἰτωλικοῦ ἰάθη ὁ δαιμονιζόμενος Δημήτριος Φλάκας, ἐτῶν 25. Κατά τάς ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων, πρίν σημειωθῇ τό θαῦμα ὁ Ναός ἐσείσθη ἐκ θεμελίων καί ἐγένετο ὁρατή μεγάλη λάμψις. Ὁ Φλάκας εἶπεν ὅτι εἶδεν εἰς ὀπτασίαν τόν Ἅγιον Γεράσιμον, ὅστις δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν του ἐπί τῆς κεφαλῆς του τόν ἐθεράπευσεν*». Ὅμοιον ἀκριβῶς θαῦμα, συνοδευόμενον ὑπό τῶν αὐτῶν φαινομένων, ἐγένετο κατά τήν θεραπείαν τοῦ δαιμονιζομένου Γ. Καραπάνου, ἐτῶν 35, ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ προαστείου Πατρῶν Λεύκα, τήν 5ην Ἀπριλ. 1965, πλεῖστα δ' ὅσα διά μέσου τῶν αἰώνων ἀπό τῆς ἱδρύσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καί μέχρι σήμερον, τά ὁποῖα ὁ περιωρισμένος χώρος τῆς παρούσης δέν ἐπιτρέπει νά παραθέσωμεν.

[213] Καί ἄν εἶναι ἀληθές ὅτι τό διάμεσον χάνει βάρος τοῦ σώματός του κατά τήν παραγωγήν τοῦ ἐκτοπλάσματος, δυνατόν νά ὀφείλεται τοῦτο εἰς τήν διαταραχήν, ἥν ὑφίσταται βασανιζόμενον ὑπό τοῦ «μετασχηματιζομένου» δαιμονίου. Ἐάν ἐπίσης τό ἐλλεῖπον βάρος τοῦ σώματος τοῦ διαμέσου εἶναι ἴσον πρός τό βάρος τοῦ ἐκτοπλάσματος (ζυγιζομένου ἐπίσης, ὅπερ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἀμφισβητοῦμεν) καί πάλιν ἡ ἐξήγησις εἶναι εὐχερής, ἅτε τοῦ σατανᾶ δυναμένου νά ἐπιδράσῃ καί ἐπί τῆς πλάστιγγας, ἵνα πλανήσῃ τούς... ἀφελεῖς. Ἐν τούτοις ἐρωτῶμεν: Εἶναι δυνατόν ἐπιστημονικῶς καί λογικῶς νά γίνῃ δεκτόν, ὅτι ὑλικά στοιχεῖα ἱστῶν καί μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀποσπώμενα ἐξ αὐτοῦ, δύνανται νά ἐπανέλθουν καί πάλιν εἰς τήν θέσιν των; Εάν δέ ὑλοποιούμενον τό ἐκτόπλασμα προσλαμβάνει πρός τοῦτο ἱκανόν μέρος τῶν στοιχείων τοῦ σώματος τοῦ διαμέσου, πῶς τό σῶμα τῆς Φλῶρενς Κούκ δέν ἀπέμεινεν ἀτελές, ὅταν δέν

ἐκτοπλάσματα τά διαμορφοῦντα τελείους ἀνθρώπους καί ζῷα σχηματίζονται, κατά τούς πνευματιστάς, δι' ὑλοποιήσεως ψυχῶν-πνευμάτων ἀνθρώπων καί ζώων, πῶς παράγονται τά ἐμφανιζόμενα ὡς μεμονωμένα μέλη σωμάτων; Μήπως τεμαχίζονται τότε καί τά πνεύματα-ψυχαί τῶν ἀνθρώπων ἤ τῶν ζώων; Πῶς παράγονται ἐπίσης τά ἐμφανιζόμενα ὡς φυτά ἤ ἄλλα ἄψυχα ἀντικείμενα, ὡς αἱ φωσφορίζουσαι σφαῖραι, αἱ φωτειναί γραμμαί κ.ἄ.; Καί ἄν διά τήν ἐμφάνισιν τῶν ψυχῶν ὡς ἐκτοπλασμάτων ἀπαιτῆται ἀπαραιτήτως ἡ παρέμβασις τοῦ «διαμέσου» (πρός λῆψιν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν ἀπαραιτήτων ὑλικῶν στοιχείων) πῶς ἐμφανίζονται εἰς τούς διαφόρους ἀκατοικήτους πύργους, καί ἄλλα μέρη, τά διάφορα ἱστορικά φαντάσματα χωρίς νά ὑπάρχωσι μεσάζοντες;... Πῶς ἐπίσης πολλοί, χωρίς οὐδεμίαν ἀπώλειαν τοῦ βάρους των, εἶδον, ἐν τελείᾳ ἐγρηγόρσει, ψυχάς Ἁγίων καί ἀγγέλους, καί συνωμίλησαν μετ' αὐτῶν, ἀλλά καί δαίμονας, ἐπίσης, μετασχηματισθέντας πολλάκις καί εἰς ἑρπετά, ζῶα ἀλλά καί εἰς ἀνθρώπους, τούς ὁποίους δι' ἐξορκισμῶν καί προσευχῶν ἀπεμάκρυναν ἤ καί ἐδέσμευσαν; Τέλος, γιατί οἱ σπασμοί, αἱ λιποθυμίαι, αἱ συμφορήσεις τῶν διαμέσων κατά τήν παραγωγήν τῶν ἐκτοπλασμάτων; Δεν φέρουν ταῦτα πάντα ὅλα τά χαρακτηριστικά τῶν δαιμονιζομένων; Εἶναι ὅθεν τελείως ἀβάσιμος καί ψευδής καί ἡ περί τῶν ἐκτοπλασμάτων ἐξήγησις τοῦ Πνευματισμοῦ, διότι καί τά «ἐκτοπλάσματα» ἀποτελοῦν πονηρούς μετασχηματισμούς τοῦ διαβόλου. Καί εἶναι μία ἀκόμη, ἡ σπουδαιότερα ἴσως, «μεθοδεία» αὐτοῦ (*πρός Ἐφεσ.* στ΄ 11 κ.ἄ.).

Σατανικήν δέ «μεθοδείαν» ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως καί αἱ διάφοροι μορφαί μικροσκοπικῶν ἀνθρώπων ἤ ἄλλων ἐμψύχων καί μή ὄντων, αἱ ἀκτινοβολίαι ἐν εἴδει ἀστραπῶν κ.λπ., αἱ ἐμφανισθεῖσαι ἐντός τῆς ὑαλίνης σφαίρας τοῦ «κενοῦ» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Μεταψυχικῶν Ἐρευνῶν (καί τοῦ «κενοῦ κώδωνος» τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Λονδίνου), αἵτινες παραγόμεναι-σχηματιζόμεναι, ἤ ὑλοποιούμεναι, πάντοτε διά «μεσαζόντων-διαμέσων», ἐν σκότει ὡς ἐπί τό πλεῖστον, καί φέρουσαι τά χαρακτηριστικά ἐνσυνείδητων ὄντων, δέν ἀποτελοῦν εἰμή ἐκτοπλασματικάς ἐμφανίσεις ἄλλης μορφῆς. Ὁ ἐφευρέτης τῆς σφαίρας ταύτης καί Γεν. Γραμματεύς τοῦ ρηθέντος Ἰνστιτούτου, πνευματιστής, Ἀλεξ. Μπέλος, ἐν διατριβῇ του ἐν τῇ ἐφημερίδι «Μακεδονία» τῆς 8ης Αὐγούστου 1954, ἔγραφε ὅτι ἐνεπνεύσθη τήν κατασκευήν αὐτῆς ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι «*ἡ πυκνότης τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ἕνα μεγάλο ἐμπόδιο εἰς τάς πνευματιστικάς ἐκδηλώσεις-ἐμφανίσεις*». Δέν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του τάς τόσας ἐμφανίσεις ψυχῶν Ἁγίων, ἤ καί ἁπλῶς δικαίων, διά μέσου τῶν αἰώνων καί μέχρι σήμερον, γενομένας ἄνευ διαμέσων, καί ἐν «...πυκνῇ ἀτμοσφαίρᾳ...».

ἐπανεισῆλθεν, αλλ' ἀπεμακρύνθη ὁριστικῶς ἀπ' αὐτῆς τό ἐκτόπλασμα τῆς «Καίτης Κίγκ», ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἐπί διετίαν παρήγετο;...

Καί κατεσκεύασε τήν σφαῖραν ταύτην κενήν ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, διά... νά διευκολύνεται ἡ τῶν πνευμάτων ἐμφάνισις. Ἐπειδή δέ μία σφαῖρα ἦτο πολύ μικρῶν διαστάσεων (διαμετρ. 7 ἑκατοσ.) ὑπεχρεώθησαν, ὡς ἔγραφε ἐν ἑτέρᾳ διατριβῇ του, τῆς 8ης Σεπτεμβρίου 1954, ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι, καί τά πνεύματα νά ἐμφανίζωνται μέ μορφάς μικροσκοπικάς. Ὡσαύτως ἐν ἑτέρᾳ διατριβῇ του, τῆς 19ης Αὐγούστου 1954, γράφει ὅτι τό «*μόνιμον μέντιουμ τῆς Σχολῆς Ἐκπαιδεύσεως διαμέσων, Καίτη Κωνσταντινίδη, βυθίζεται, κατά τάς σχετικάς συνεδρίας, εἰς βαθυτάτην ὕπνωσιν, μέ πλήρη ἀναστροφή τῶν βολβῶν καί βλέπει καί αἰσθάνεται συγκλονιστικά τόν ὑποσυνείδητο κόσμο τοῦ ὑπό ψυχανάλυσιν μέλους..., ἀγωνιᾶ, ταράσσεται καί συγκλονίζεται...*»...· ὅπως δηλαδή καί τά διάμεσα ἐξ ὧν παράγονται ἐκτοπλάσματα. Ἐν ἑτέρᾳ διατριβῇ του, τῆς 29ης Ὀκτωβρίου 1954, ἔγραφε ἀποκαλύψεις τοῦ «πνευματικοῦ ὁδηγοῦ» Ἀλεξάνδρου (ἰσχυροῦ πνεύματος δεσπόζοντος ἐπί τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου...), ὅτι οἱ ἰπτάμενοι δίσκοι εἶναι διαστημόπλοια τῶν «Ἀρείων», κατοίκων τοῦ πλανήτου Ἄρεως, οἵτινες μᾶς ἐπισκέπτονται καί... καταλαβόντες ἤδη τάς χιονοσκεπεῖς κορυφάς τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς γῆς, θά κατέλθουν προοδευτικῶς καί πρός τάς πεδιάδας διά νά καταλάβουν πάσας τάς πόλεις καί τά χωρία καί μᾶς ὑποδουλώσουν. (Σήμερα, ὁ πλανήτης Ἄρης ἔχει ἐξερευνηθῇ ὑπό τῆς ΝΑΣΑ καί δεν φιλοξενεῖ καμμία μορφή ζωῆς).

Ἐν ἄλλῃ διατριβῇ του, δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐφημερίδι τήν 16ην Ἀπριλίου 1955, ἔγραφε ὅτι, «*κατά τήν διάρκειαν πειράματος γενομένου μέ τόν διάμεσον Δημ. Συμεωνίδην, ἐνῷ οὗτος ἐβυθίσθη εἰς βαθύν ὕπνον καί μετ' ὀλίγον συνεκλονίζετο ὑπό σπασμῶν..., εἶπεν ὅτι εἰς τήν σφαῖραν εἰσέδυσεν ὁ ὁδηγός του Γιόγκι Γιακβέ τῶν Ἰμαλαΐων. Μόλις ὅμως ἐδόθη τό σύνθημα τῆς φωτογραφήσεως, τό φλάς ἔπαθεν ἀφλογιστίαν... Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γιακβέ κατέχων τήν σφαῖραν ὁλομόναχος ἔγινεν ἀντιληπτός ἀπό πολλούς παρατηρητάς. Καί ὅταν (ὡς εἶπε διά τοῦ ἐν ὑπνώσει τελοῦντος διαμέσου) ἐπέτρεψε νά τόν φωτογραφήσουν... ἡ φωτογραφία τόν παρουσίασε φοροῦντα τουρμπάνι...*».

Τέλος ἐν διατριβῇ του, ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι, τῆς 29ης Μαΐου 1955, προσέθεσε ὅτι, εἰς συνεδρίασιν τοῦ Ἰνστιτούτου γενομένην τήν 17ην Μαΐου παρουσίᾳ δύο διαμέσων (Ν. Μισοῦ καί Φ. Καρακάση), «*μόλις τά χέρια τῶν διαμέσων ἀκούμβησαν ἐπί τῆς σφαίρας καί τά φῶτα ἔσβησαν..., ἀστραπή ἰσχυροῦ φωτισμοῦ ἔλαμψε εἰς τήν αἴθουσαν καί ἠκολούθησαν καί ἄλλοι φωτισμοί, χάρις εἰς τούς ὁποίους ἔγινε ὄχι μόνον φωτογράφησις ἀλλά καί κινηματογράφησις τῆς σφαίρας... Καί φωτογραφήθηκε ὁλόκληρος γενειοφόρος*

ἄνδρας (σ.σ.: μικροσκοπικός βεβαίως) *εἰς τό ἄκρον ἀριστερόν τῆς σφαίρας, ὁ ὁποῖος ἀνεγνωρίσθη ὅτι εἶναι «ὁ ὁδηγός» ἑνός ἐκ τῶν διαμέσων*».

Δυστυχεῖς πνευματισταί, θύματα τοῦ «*ἀπ' ἀρχῆς ψεύστου καί ἀνθρωποκτόνου...*» (*Ἰωάν.* η΄ 44), πιστεύοντες εἰς τάς τόσον προφανεῖς ἀπάτας του καί ἐμπίπτοντες εἰς τάς ὁπωσδήποτε ψυχοβλαβεῖς καί θανατηφόρους πονηράς παγίδας του.

Μαγεία

Ὅπως εἰς τά ἐκτοπλασματικά φαινόμενα καθίσταται ὄχι μόνον ὁρατή ἀλλά καί ἁπτή, ἡ ὑποστατικότης τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμονίων, οὕτω καί εἰς τήν «μαγείαν», ἀσκουμένην ἀπό πανάρχαιας ἐποχῆς, ὄχι μόνον ὁρῶνται -καί ἐν τῇ ἀπαίσιᾳ των μάλιστα μορφῇ- τά συνεργοῦντα διά τήν τέλεσιν αὐτῆς δαιμόνια, ἀλλά καί τά δι' αὐτῆς ἐκτελούμενα ἔργα των (πάντοτε, ὡς εἴπομεν, κατά παραχώρησιν Θεοῦ) εἶναι ὅλως πρόδηλα καί καταφανῆ. Θεμελιωταί τῆς «μαγείας» φέρονται οἱ Χαλδαῖοι, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς τῆς βιβλιοθήκης τῆς Νινευή, μάγοι δέ ἦσαν καί οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου (φέροντες καί εἰδικόν στέμμα), ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἠδύναντο νά ὑποτάσσουν ὅλας τάς θεότητας, ἐνῶ οἱ μάγοι τῶν Περσῶν ἔλεγον ὅτι ὑπέτασσον μόνον τά «πνεύματα τοῦ κακοῦ». Συνεχιζόμενη μέχρι σήμερον εὐρύτατα καί εἰς τάς πεπολιτισμένας χώρας ἡ μαγεία, δι' εἰδικῶν ὀργάνων, μάγων καί μαγισσῶν-ἀξιωματούχων τοῦ σατανᾶ, ἔχει δυστυχῶς καί αὐτή πολλά τά θύματά της.

Ὑπό εἰδικῶν λοιπῶν δαιμονίων ἐπιτελεῖται καί ἡ «μαγεία». Διότι θά ἦτο μωρία καί παραλογισμός νά δεχθῇ τις ὅτι οἱ μάγοι καί αἱ μάγισσαι παράγουν, ἐν τελείᾳ ἐγρηγόρσει καί χωρίς νά αἰσθάνωνται οὐδεμίαν διαταραχήν ψυχικήν ἤ σωματικήν (ἤ μείωσιν τοῦ βάρους των), τόσα ἐκτοπλάσματα, ταῦτα δέ ὅτι ἔχουν τήν ἱκανότητα νά ἀνεύρουν ἀντικείμενα τελείως ἄγνωστα καί κεκρυμμένα μακράν, θά ἦτο ἐπίσης ἀφελής ἡ ἐξήγησις τῆς ἀμέσου θεραπείας τῶν πασχόντων ἅμα τῇ καταστροφῇ τῶν «ἀντικειμένων» τῆς μαγείας διά μόνης τῆς αὐθυποβολῆς. Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι ἐξουδετεροῦται τελείως καί ἐκλείπει πᾶσα ἐπίδρασις καί τῆς μαγείας διά τῶν εἰδικῶν προσευχῶν καί ἐξορκισμῶν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας (χωρίς κἄν νά εἶναι ἀνάγκη καταστροφῆς τῶν σχετικῶν... «ἀντικειμένων» της), ἰδίᾳ δέ διά τῆς τελέσεως ὑπέρ τῶν πασχόντων τοῦ «ἁγίου Εὐχελαίου», προδήλως ὅμως καί ὁ σατανᾶς δίδει ἐξουσίαν εἰς ὁρισμένους ἀξιωματούχους του ἀνθρώπους, ὅπως ἐξουδετερώσουν ἐνεργείας ἤ ἐπιδράσεις ἄλλων ὑποδεεστέρων δαιμονίων, ἵνα καί διά τοῦ τρόπου τούτου ἐνισχύῃ τήν πίστιν τῶν ἀπίστων ἤ ἀφελῶν πρός αὐτούς. Τοιαύτην δ' ἐξουσίαν ἐπί

κατωτέρων τάξεων δαιμονίων εἶχον προδήλως καί οἱ μάγοι τῆς Ἀρχαιότητος, οἱ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Χαλδαίων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἀσσυρίων, τοῦ Βραχμανισμοῦ καί τοῦ Βουδδισμοῦ, οἵτινες καί ἐπετελοῦν (καί ἐπιτελοῦν εἰσέτι οἱ τελευταῖοι εἰς τάς διαφόρους Μονάς των) πράξεις ἐνίοτε καταπληκτικάς, ὡς ἀνευρέσεις κεκρυμμένων ἀντικειμένων κ.ἄ...[214] Ὡρισμένη τάξις δαιμονίων ὑποτάσσεται εἰς ὡρισμένους ἀνθρώπους δι' ἐξουσίας δοθείσης εἰς αὐτούς ὑπό τοῦ ἄρχοντός των, τοῦ Βεελζεβούλ (*Λουκ.* ια΄ 15). Κατά παραχώρησιν δέ πάντοτε τοῦ Θεοῦ ἐκτελοῦν οὗτοι δι' αὐτῶν (δρώντων ἀοράτως) διάφορα ὑπερφυσικά πράγματι ἔργα, ἤ καί βλάβας ἀκόμη εἰς βάρος ἄλλων ἀνθρώπων, ὅταν οὗτοι στεροῦνται τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ. Σχετική εἶναι ἡ τεχνική βουντού, ἰδίᾳ εἰς τάς νήσους Καραϊβικῆς, εἰς τήν Λατινικήν Ἀμερικήν καί ἡ Θρησκεία Βουντού, ἀπαισίων ὀπαδῶν τῆς Μαύρης λεγόμενης Μαγείας.

Ἐνταῦθα παραθέτομεν ἄρθρον περί σατανολατρίας τοῦ Θεολόγου κ. Μιχαήλ Χούλη, ἐκ τοῦ διαδικτύου.

«Βασικό στοιχεῖο τῆς ἀποκρυφιστικῆς νέας ἐποχῆς εἶναι ἡ σατανολατρία. Ὁ Ἑωσφόρος θεωρεῖται «Θεός», τοῦ πρέπει, λένε, λατρεία, θά πρέπει νά τόν πλησιάζουμε μέ ἀγάπη, εἶναι ὁ μεγάλος μύστης πού τόν ἐπικαλοῦνται τά πειθήνια ὄργανά του, καί ἰσχυρίζονται ὅτι ἀποτελεῖ τό καλύτερο πνευματικό κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας («*Πρός μία Παγκόσμια Δικτατορία*», Gary H. Kah., ἐκδ. Στερέωμα, σελ. 87). Ὅπως ὁ ἀνώτερος κλῆρος τῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνει διακόνους, ἱερεῖς καί ἐπισκόπους, ἔτσι καί οἱ μάγοι χωρίζονται σέ καφετζοῦδες ἤ χαρτορίχτρες, ὁραματιστές καί μέντιουμ. Σκοπός τοῦ σατανισμοῦ εἶναι ἡ βεβήλωση τῶν ναῶν, ἀκολουθιῶν καί ἱερῶν ἀντικείμενων καί ἡ πρόκληση ἀνεπανόρθωτης βλάβης στούς ἀνθρώπους.

»Οἱ μάγοι εἶναι μοιρασμένοι σήμερα σέ τάγματα λατρείας σ' ὅλο τόν κόσμο καί μέ τη μορφή σωματείων διδάσκουν ἐλεύθερα στά Πανεπιστήμια «ἐσωτεριστική φιλοσοφία», «γνωστικές σπουδές», «πνευματική ἀφύπνιση», «ὑπερβατικό διαλογισμό καί μετεωρισμό», «τσάνελινγκ» (τό νά γίνεται κάποιος κανάλι δαιμονικῆς ἐνεργείας) καί ἄλλες τέχνες τοῦ κάτω κόσμου.

»Δίνουν ἀκόμη παραστάσεις στόν στρατό, προσηλυτίζουν ἔντεχνα στούς κύκλους τους νέα παιδιά, τάζοντάς τούς δύναμη, ἐξουσία, χρήματα καί σέξ, διαθέτουν «Ἐκκλησίες» μέ πλήρη τελετουργικό τυπικό. Ἐκτελοῦν προσευχές πρός τόν σατανᾶ, θυσίες ζώων καί ἀνθρώπων, καί στό ὄνομα τῆς ἐλευθερίας τῶν ἰδεῶν, φθείρουν ψυχές.

»Νέοι σατανιστές πίνουν αἷμα, τό ὁποῖο μεταφέρουν μαζί τους σέ φιαλίδια, αὐτοτραυματίζονται καί ζοῦν σαδομαζοχιστική ζωή («*Ὁ Σατανισμός τῆς Νέας Εποχῆς*», Sean Sellers, ἐκδ.

[214] Πρβλ. καί μακαρ. Καθηγ. Π. Τρεμπέλα «*Ὁ Πνευματισμός*», σελ. 15 - 16.

Στερέωμα), γιατί εἶναι ὑποταγμένοι στόν χειρότερο δυνάστη, τό Βεελζεβούλ.

»Παραδείγματα σωτηρίας: Ὁ ἐλεήμων καί φιλάνθρωπος Θεός μέ τή θεῖα του Χάρη ἔχει λυτρώσει πολλές ψυχές μάγων καί νέων "πουλημένων" στό κακό. Θά δώσουμε δύο σχετικά πρόσφατα παραδείγματα:

Hershel Smith

»Αὐτός παρασύρθηκε στή μαγεία καί σέ σατανιστικούς κύκλους ἀπό τά γυμνασιακά του χρόνια. Στά 13 του χρόνια βασάνισε ἕνα σκυλί καί ἤπιε τό αἷμα του. Μεγαλώνοντας ἀρεσκόταν νά τρώει δέρμα ἀπό τά δάχτυλα τῶν χεριῶν καί ποδιῶν, τῶν ἀνθρώπων πού τοῦ τό ἐπέτρεπαν. Ἀπέκτησε τό παρατσούκλι "δερματοφάγος". Ἀφιερώθηκε στόν διάβολο καί ἀνέβηκε ψηλά στήν δαιμονική ἱεροσύνη. Ἔκανε σατανικές λατρεῖες καί ἄλλα συναφῆ. Ἐν τούτοις, ὁ Χριστός τόν ἐλευθέρωσε. Γνώρισε τό μήνυμά Του καί μετανόησε. Ἀργότερα, γιά νά προσφέρει στόν τομέα τοῦ ἀντιαποκρυφιστικοῦ ἀγώνα καί νά βοηθήσει νέους, διηύθυνε ἕνα κέντρο νεότητας στήν Καλιφόρνια, στό ὁποῖο ἐνημέρωνε γιά τήν παγίδα τοῦ σατανισμοῦ καί καλοῦσε στήν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ.

Doreen Irvine

»Ἕνα ἀκόμη πιό τρανταχτό παράδειγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἄνθρωπο καί τῆς δυνάμεώς Του, μᾶς δείχνει ἡ μεταστροφή στόν Χριστό, τῆς βασίλισσας τῆς μαύρης μαγείας Doreen Irvine, πού τήν περιγράφει ἡ ἴδια στό βιβλίο της «*Ἀπό τή μαγεία στόν Χριστό*». Ἀναφέρει ὅτι ἔζησε μία ζωή μέσα στήν πορνεία καί τά ναρκωτικά καί ὅτι κατάφερε νά ἀποκτήσει μέ τή βοήθεια τοῦ διαβόλου διάφορες δυνάμεις, ὅπως αἰώρηση πάνω ἀπό τό ἔδαφος, βάδισμα μέσα στή φωτιά χωρίς νά καίγεται κ.ἄ.

»Κάποτε, ψάχνοντας στούς δρόμους τῆς Ἀγγλίας γιά πελατεία, διάβασε μία ἐπιγραφή, πού δέν μποροῦσε νά ξεχάσει γιά ἀρκετές μέρες μετά, πού ἔλεγε: «*Εὐτυχισμένοι ὅσοι ἔχουν καθαρή καρδιά, γιατί θά δοῦν τόν Θεό*». Ὅταν πέρασε λίγος καιρός εἶδε ἀνθρώπους κρατῶντας θρησκευτικά βιβλία μέ ψαλμούς νά μπαίνουν σέ ἕναν ναό. Ἔνοιωσε ἰσχυρή ὤθηση νά πάει καί ἐκείνη, ἄν καί μία ἀντίθετη φωνή τῆς ἔλεγε «*Μήν πᾶς ἐκεῖ. Εἶσαι δική μου*».

»Ὅταν ἄρχισε τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ἱερέας, μπῆκαν τά λόγια τοῦ Χριστοῦ βαθιά μέσα στήν καρδιά τῆς Ντορίν, καί ἀπό τότε, μετά τή μεταστροφή της, ἀφιερώθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καί διακήρυττε παντοῦ τούς κινδύνους ἀπό τόν ἀποκρυφισμό, τήν ἀνάγκη ἐπιστροφῆς στόν δρόμο τοῦ Χριστοῦ καί τή δύναμη τῆς συγχώρησης πού χορηγεῖ τό ἔλεός Του (Koch, σελ. 21-27). Στό *Λευϊτικόν*, μιλῶντας ὁ Θεός στόν Μωϋσῆ, καταφέρεται ἐναντίον

τῶν μάγων (*Λευϊτικόν*, κεφ. 20, 26-27) καί φαίνεται καθαρά ἡ παντελῶς ἀδύνατη σχέση μεταξύ ἁγιότητας καί μαγείας, μέ τό νά εἶναι δύο ὀντολογικά ἀντίθετες κατευθύνσεις, καί ἡ ἀνύπαρκτη ἐπικοινωνία τῆς δεύτερης μέ τά πράγματα τοῦ Θεοῦ.

»Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἔδωσε τή δύναμη στούς μαθητές του καί τήν Ἐκκλησία νά θεραπεύουν τούς πνευματικά ἀρρώστους ἀπό τά δαιμόνια: «*Ἀφοῦ προσκάλεσε τούς δώδεκα μαθητές του, τούς ἔδωσε ἐξουσία ἐπάνω στά ἀκάθαρτα πνεύματα, νά τά βγάζουν καί νά θεραπεύουν κάθε ἀσθένεια καί κάθε ἀδυναμία*» (*Ματθ.* 10, 1).

»Σέ χρήση ἀπό τήν Ἐκκλησία, μάλιστα, βρίσκονται οἱ ἐξορκισμοί κατά τῶν μαγικῶν ἐπιθέσεων, πού συνέγραψαν ὁ Ἅγιος Κυπριανός (πρώην μεγάλος μάγος), ὁ Μ. Βασίλειος και ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

»Ὁ Ἀπ. Παῦλος ρητά ὁρίζει ὡς παραβάτες τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ὅσους ἐπιδίδονται σέ μαγείες καί εἰδωλολατρίες καί προειδοποιεῖ ὅτι χάνουν τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ: «*Εἶναι δέ φανερά τά ἔργα τῆς σάρκας: μοιχεία, ἀκολασία, ειδωλολατρία, μαγεία, αἱρέσεις, φόνοι καί τά ὅμοια... ἐκεῖνοι πού κάνουν παρόμοια πράγματα δέν θά κληρονομήσουν τήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ*» (*Γαλ.* 5, 19-21).

»Ἀλλά καί στήν *Ἀποκάλυψη*, τό ἴδιο τέλος ἐπιφυλάσσεται σ' ὅλους ἐκείνους πού λάτρεψαν τόν Βελζεβούλ ἀντί τοῦ μοναδικοῦ καί ἀληθινοῦ Θεοῦ: «*Ἐγώ εἶμαι τό Α καί τό Ω, ἡ ἀρχή καί τό τέλος. Σέ ἐκείνον πού διψᾶ ἐγώ θά τοῦ δώσω δωρεάν ἀπό τήν πηγή τοῦ νεροῦ τῆς ζωῆς... Ἀλλά οἱ φονιάδες, οἱ μάγοι, οἱ εἰδωλολάτρες καί ὅλοι οἱ ψεύτες θά ἔχουν τήν θέση τούς στήν λίμνη πού καίγεται μέ φωτιά καί θειάφι*» (*Ἀποκ.* 21, 6-8).

»Μεγάλα δέ ὅπλα κατά τοῦ χαιρέκακου καί ἀνθρωποκτόνου Φιδιοῦ εἶναι γιά τούς χριστιανούς ὁ τίμιος σταυρός καί ἡ θεῖα Κοινωνία, ἡ νηστεία, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ προσευχή καί ἡ ἀνάγνωση τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἄλλωστε ὁ Κύριος Ιησοῦς ἐνανθρωπίστηκε γιά νά θανατώσει τόν σατανᾶ μέ τόν δικό του Σταυρικό θάνατο καί τήν ἀνάστασή Του καί ἤδη «*ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου*», μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ «*ἐξεβλήθη ἔξω*».

Μαντεία

Ἀνωτέρα μορφή «διοράσεως» ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχαιοτάτων ἐπίσης χρόνων ἡ «μαντεία», δι' ἧς ὄχι μόνον διωρῶντο καί ἀπεκαλύπτοντο τά ἐνεστῶτα καί τά παρελθόντα, ἀλλά προελέγο-

ντο, προφητικῶς, καί τά μέλλοντα.[215] Περιερχόμενοι συνήθως καί οἱ μάντεις εἰς ἔκστασιν, ὁμοίαν μέ τήν τῶν «μεσαζόντων» ἐξ ὧν παράγονται τά ἐκτοπλάσματα (διά τῆς εἰς αὐτούς εἰσόδου, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι, τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος, δηλαδή τοῦ σατανᾶ), ἔτρεμον, ἄφριζον εἰς τό στόμα, σπασμοί ἐκλόνιζον τά μέλη των, ἐστροβιλίζοντο γύρω ὡς μαινόμενοι ἤ ἐκυλίοντο ἐπί τοῦ ἐδάφους, περιέστρεφον ἤ διέστρεφον τούς ὀφθαλμούς, αἱ τρῖχες τῆς κεφαλῆς των ἔφρισσον, ἔτριζον τούς ὀδόντας κ.ἄ., καί, τονθορίζοντες ἤ μυκώμενοι, μόλις ἐπέτρεπον νά ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος ἡ φωνή τῆς.. θεότητος, συχνάκις μόνον εἰς διακεκομμένους λόγους, ἐνῶ τό σῶμα των ἦτο τελείως ἀναίσθητον εἰς κεντήματα, κτυπήματα, καύματα, εἰς ἐρεθισμούς ὀπτικούς ἤ ἀκουστικούς, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς τά «μεσάζοντα» κατά τήν παραγωγήν τοῦ ἐκτοπλάσματος. Τύπος μαινόμενων μάντεων ἦτο ἡ Κασσάνδρα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Πριάμου, ἡ Μαντώ, θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου, οἱ Βάκιδες, αἱ Σίβυλλαι καί ἡ Πυθία. Ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ (*Ἠθ.* 438 ΑΒ (ΙΙΙ) 141 κ. ἑξ.) ὅτι, «*κατά τούς χρόνους αὐτοῦ ἡ Πυθία ἀναβᾶσα ἡμέραν τινα ἐπί τόν τρίποδα, ἀφοῦ διά παραδόξως τραχέως τόνου τῆς φωνῆς προέδωκε διέγερσιν ὑπερβαίνουσαν τό σύνηθες μέτρον, καί ὅτι ἦτο πλήρης πνεύματος ἀλάλου καί κακοῦ, τέλος ἐν μεγάλῃ διεγέρσει ἐρρίφθη μετά τρομερῶν κραυγῶν ἀπό τοῦ τρίποδος πρός τήν ἔξοδον τοῦ ἀδύτου, ὥστε ὄχι μόνον οἱ Θεοπρόποι ἀλλά καί ὁ προφήτης Νίκανδρος καί οἱ παρόντες ἐκ τῶν ὁσίων περίτρομοι ἔφυγον*». Ἀναβαίνουσα ἐπί τοῦ μαντικοῦ τρίποδος ἡ Πυθία εἶχε τούς ὀφθαλμούς ἀσαλεύτους, ἐποίει κινήσεις τρομακτικάς ἐν τοιαύτῃ ἐξάψει καί ἀλλοφροσύνῃ, ὥστε ἐνίοτε ἐπήρχετο καί ὁ θάνατός της. Πολλάκις παρουσιάζετο φοβερόν οἴδημα εἰς τό στῆθος, τήν κοιλίαν καί τάς παρειάς της, τό πρόσωπόν της ἠρυθροῦτο, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς της ἠνορθοῦντο, τό στόμα της ἐξέβαλλεν ἀφρούς καί τά μέλη της ἔτρεμον. Εἰς τήν κατάστασιν δέ ταύτην ἔλεγε συνήθως διαφόρους ἀκαταλήπτους λόγους, τούς ὁποίους οἱ πέριξ αὐτῆς εὑρισκόμενοι ἱερεῖς ἐσημείωνον καί διετύπουν εἰς χρησμούς.[216]

Καί ἀναφέρονται βεβαίως καί μάντεις τῆς Ἀρχαιότητος (ὡς ὁ Κάλχας, ὁ Ἕλενος, ἀδελφοί τῆς Κασσάνδρας κ.ἄ.), οἵτινες ἐμάντευον χωρίς νά περιέρχωνται εἰς τήν προμνησθεῖσαν κατάστασιν, διότι, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι, δέν εἰσήρχετο εἰς αὐτούς ὁ

---

[215] Ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐνηργεῖτο καί ἡ «μαντεία» κατά διαφόρους τρόπους καί δι' ἀντιστοίχων μέσων, ἐξ οὗ καί αἱ πολλαί ὀνομασίαι αὐτῆς, «κληδονομαντεία», «σπλαχνοσκοπεία», «ὠοσκοπία», «φυλλομαντεία», «ὑδρομαντεία», «ὠμοπλατοσκοπεία», «ὀνειρομαντεία» κ.ἄ. Πάντα, ὅμως, τά εἴδη τῆς «μαντείας» κατεδικάσθησαν αὐστηρῶς ὑπό τῆς Π.Δ. (*Λευϊτ.* ΙΘ' 26, *Δευτερ.* ΙΗ΄ 10-14 κ.ἄ.). Καί ὡρίσθησαν κατά τῶν παραβατῶν αὐστηραί ποιναί.

[216] Πρβλ. Δ. Ν. Γουδῆ «*Τό Μαντεῖον τῶν Δελφῶν*», σ. 19, 22, 27, 30, 62, 63 καί 94 καί βιβλ. αὐτ. καί Π.Ν. Δημοπούλου «*Ὁ δημόσιος καί ἰδιωτικός βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*», σελ. 230 καί βιβλ. αὐτ. Ἐπίσης Σωτ. Κυριαζοπούλου μνημ. ἔργ., σελ. 35 - 37, ἔνθα ἀναφέρεται ὁμοία περιγραφή τῆς τρομερᾶς καταστάσεως, εἰς ἥν περιήρχετο ἡ Πυθία δίδουσα τούς χρησμούς.

Θεός, ἀλλ' ἁπλῶς τούς ἐνέπνεεν[217] (ὁμοία δ' εἶναι καί ἡ σύγχρονος «μαντεία» τῶν διαφόρων αὐτοϋπνωτιζομένων «διαμέσων...», ἡ χειρομαντεία, ἡ καφεμαντεία, ἡ χαρτομαντεία κ.ἄ.)· ἀλλ' ἐρωτῶμεν: Ἡ ἔξαλλος κατάστασις, εἰς ἥν καί οἱ διασημότεροι μάντεις τῆς Ἀρχαιότητος περιήρχοντο, δέν φέρει ὅλα τά χαρακτηριστικά τῶν δαιμονιζομένων; Δεν εἶναι πασίδηλον ὅτι ὁ θεός Ἀπόλλων, ὅστις, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι, εἰσήρχετο εἰς αὐτούς, ἦτο πονηρόν καί ἀνθρωποκτόνον δαιμόνιον (*Ἰωάν.* η΄ 44), τό ὁποῖον ἐβασάνιζε, κατεσπάρασσε ἀλλά καί ἐθανάτωνεν αὐτούς; Ἡ μαντεία τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἡ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ἤ ἐν ἠρέμῳ αὐτοϋπνώσει καί σήμερον ἐξασκουμένη, ἐτελεῖτο καί τότε ὅπως καί σήμερον, κακουργοῦν εἰς βάρος τῶν θυμάτων των (*Πράξ. Ἀποστ.* ιστ΄ 12 - 20 κ.ἄ.). Ἀλλ' εἶναι ὅλως πρόδηλον ὅτι καί τοῦτο ἀποτελεῖ «ἄλλην μεθοδείαν» τοῦ σατανᾶ πρός ἐξαπάτησιν καί πάλιν τῶν ἀπίστων καί τῶν ἀφελῶν.

Ὅτι δέ διά τῶν μάντεων, τῶν Σιβυλλῶν καί τῶν Πυθιῶν τῆς Ἀρχαιότητος ὡμίλει καί ἔδρα ὁπωσδήποτε ὁ σατανᾶς, διεκηρύχθη σαφῶς ὑπό τοῦ ἰδίου α) διά τοῦ χρησμοῦ τῆς Πυθίας τοῦ δοθέντος εἰς τούς ἀπεσταλμένους τοῦ Βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου (650-646 π.Χ.), ὅστις, ὡς ἀναφέρει ὁ πατήρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος (Βιβλ. Ι΄ κεφ. 46 - 52), θελήσας νά δοκιμάσῃ ποῖον ἐκ τῶν διασήμων τότε Μαντείων ἐν Ἑλλάδι καί Λιβύῃ, ἔλεγε τήν ἀλήθειαν, ἀπέστειλεν εἰς αὐτά ἰδιαιτέρους πρέσβεις, εἰς τούς ὁποίους ἔδωκεν ἐντολήν νά εὑρίσκωνται εἰς ἕκαστον Μαντεῖον τήν ἑκατοστήν ἀκριβῶς ἡμέραν ἀπό τῆς ἀναχωρήσεώς των ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Λυδίας, τάς Σάρδεις, καί νά ἐρωτήσουν τό Μαντεῖον «*τί κάμνει ὁ Κροῖσος κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην*». Αὐτό δέ τό ὁποῖον θά ἔκαμνε κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην, δέν τό εἶχε καθορίσει.

Κατά τήν ἡμέραν λοιπόν ἐκείνην ὁ Κροῖσος ἐσκέφθη τό ἑξῆς ἀπίθανον. Ἔκοψεν εἰς τεμάχια μίαν χελώνην καί ἕν ἀρνίον καί τά ἔθεσε νά βράσουν ἀνάμικτα εἰς δοχεῖον χάλκινον, μέ χάλκινον ἐπίσης κάλυμμα. Ὅταν δέ ἦλθον αἱ ἀπαντήσεις ἐξ ὅλων τῶν «Μαντείων», ἀπεδείχθη ὅτι μόνον ἡ Πυθία τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν ἀπήντησε μέ καταπληκτικήν ἐπιτυχίαν διά τοῦ ἑξῆς χρησμοῦ. «*Οἶδα δ' ἐγώ ψάμμου τ' ἀριθμόν καί μέτρα θαλάσσης. Καί κωφοῦ συνίημι καί οὐ φωνεύοντος ἀκούω. Ὀδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνιοιο χελώνης, ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἀμ' ἀρνίοισι κρέεσσιν, ᾗ χαλκός μέν ὑπέστρωται χαλκόν δέ ἐπίεσται*» («Γνωρίζω δηλαδή ἐγώ τήν ποσότητα τῆς ἄμμου καί τάς διαστάσεις τῆς θαλάσσης καί ἐννοῶ τόν κουφόν καί ἀκούω τόν ἄλαλον. Αἰσθάνομαι τήν ὀσμήν σκληροδέρμου χελώνης ἡ ὁποία βράζει εἰς χάλκινον ἀγγεῖον μαζί μέ κρέατα ἀρνιοῦ. Τό δοχεῖον ἔχει ὑπόστρωμα καί κάλυμμα χαλκοῦν»).

[217] Πρβλ. Δ. Ν. Γουδῆ, αὐτ. σ. 21 - 22.

Καί ἀποδίδουν μέν οἱ πνευματισταί καί τόν χρησμόν τοῦτον εἰς ἁπλήν τηλεπαθητικήν ἐπικοινωνίαν μεταξύ Κροίσου καί Πυθίας (εἰς μεταβίβασιν δηλαδή τῶν σκέψεων τοῦ Κροίσου πρός αὐτήν), πλήν ἐκ πνευματικοῦ σκοτισμοῦ προδήλως, ἴσως δέ καί ἐκ προθέσεως, παραβλέπουν τό πρῶτον μέρος αὐτοῦ, δι' οὗ ὁ λαλήσας καί πάλιν διά τῆς Πυθίας σατανᾶς, βλέπων, ὡς Πνεῦμα, τί ἀκριβῶς ἔπραττε κατά τήν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Κροῖσος, διεκήρυξε συνάμα ὅτι «γνωρίζει τήν ποσότητα τῆς ἄμμου τῆς θαλάσσης καί τάς διαστάσεις αὐτῆς· καί ὅτι ἀντιλαμβάνεται τοῦ «κωφοῦ» καί ἀκούει τόν ἄλαλον». Τοιαύτας σκέψεις ἦτο ἀδύνατον βεβαίως νά διανοηθῇ οὔτε ὁ Κροῖσος μήτε ἡ Πυθία... Προέταξεν ὅμως ταύτας ὁ σατανᾶς διά νά πλανήσῃ τόν Κροῖσον (ὅπως καί πάντας τούς εἰς τήν Πυθίαν πιστεύοντας) ὅτι αὐτός ἦτο ὁ παντογνώστης καί παντοδύναμος θεός Ἀπόλλων, ἐξ οὗ καί ὁ κατάπληκτος ἐκ τοῦ χρησμοῦ Κροῖσος ἀπέστειλεν εἰς τό Μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἀμύθητα δῶρα.

Καί β) Διεκηρύχθη τοῦτο σαφέστερον διά τῶν χρησμῶν τῆς ἰδίας τῶν δοθέντων πρῶτον πρός τόν Καίσαρα τῆς Ρώμης Αὔγουστον, τόν ἐρωτήσαντα «*ποῖος θά ἄρξῃ ἐπί τοῦ Κόσμου μετ' αὐτόν*», ὡς καί πρός τόν ἰατρόν Ὀρειβάσιον, τόν ἀποσταλέντα ὑπό τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου πρός ἀναστύλωσιν τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Ὁ μέν πρῶτος ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Παῖς Ἑβραῖος κέλλεταί μοι, Θεοῖς μακάρεσιν ἀνάσσων, τόν δέ τόν δόμον προλιπεῖν καί Ἀΐδην αὖθις ἱκέσθαι. Λοιπόν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων*». Ὁ δέ δεύτερος: «*Εἴπατε τῷ βασιλεῖ χαμαί πέσαι δαίδαλος αὐλά· οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγάν λαλέουσαν· ἀπέσβετο καί λάλον ὕδωρ*».[218]

Ἡ ἔννοια δέ καί τῶν χρησμῶν τούτων εἶναι προφανέστατη. Καί ἐπραγματοποιήθησαν καί οὗτοι ἐν πάσῃ λεπτομέρειᾳ διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστῷ, τοῦ Ὁποίου τήν κατά σάρκα γέννησιν, ἀλλά καί τάς εἰς βάρος του συνεπείας αὐτῆς, προεγνώριζε, προδήλως ὁ σατανᾶς, ὡς πνεῦμα, ἴσως καί ἐκ τῶν ἐν τῷ μεταξύ γενομένων ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ διά τῶν Προφητῶν.

Ἀλλά καί εἰς πάσας τάς μορφάς τῆς συγχρόνου «μαντείας» (ὁσάκις δέν πρόκειται περί καθαράς ἀγυρτείας) παρεμβαίνουν ἀναμφιβόλως δαιμόνια, περί τούτου δέ δύο, κατά πάντα ἀξιόπιστοι χριστιαναί ἀφηγήθησαν πρός ἡμᾶς τά ἑξῆς: Ἡ πρώτη ἐπεσκέφθη διάσημον καφεμάντισσαν διά νά ἐρωτήσῃ αὐτήν περί διαφόρων ζητημάτων της, ὡς εὐλαβής ὅμως χριστιανή προσηύχετο νοερῶς, μόλις ἀνεστράφη τό φλυτζάνι, ἵνα παρέμβῃ ὁ Κύριος καί ἀποκαλυφθῇ οὕτω πρός αὐτήν ἡ πραγματική ἀλήθεια. Τά φλυτζάνι μετ' ὀλίγον ἀνεστράφη, ἀλλ' ἡ μάντισσα, προδήλως στενοχωρημένη, εἶδεν ὅτι δέν ἐφανέρωνε τίποτε... Ἐγένετο δεύτερος καφές, ἀλλ' ἐπαναληφθείσης τῆς προσευχῆς τό ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τό αὐτό.

[218] Πρβλ. καί Ν. Γουδῆ μνημ. ἔργ., σελ. 115, ὑποσ. 1 καί βιβλ. αὐτ.

Ὠργίσθη τότε ἡ μάντισσα, διαισθανθεῖσα τήν ἀλήθειαν. Καί ἐξεδίωξε τήν ρηθεῖσαν ἐκ τῆς οἰκίας της, διότι, ὡς εἶπεν «θά χαλοῦσε τήν δουλειά της...». Ἡ δευτέρα, παρασυρθεῖσα ὁμοίως εἰς διάσημον ἐπίσης χαρτομάντισσαν, διά τόν αὐτόν λόγον, καί προσευχομένη ὡσαύτως κατά τήν προετοιμασίαν τῶν χαρτιῶν, εἶδε νά ἐκφεύγουν ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν τῆς χαρτομάντισσας, ἐνῷ ἐκείνη ὠργίζετο καί ἐξενευρίζετο, διότι «δέν ἠδύνατο νά τά συγκρατήση εἰς τάς χεῖρας της». Ἀντιληφθεῖσα δέ καί αὐτή τελικῶς ὅτι ἡ πελάτις της προσεύχετο ὅταν ἡτοίμαζε τά χαρτιά, τήν ἐξεδίωξεν ὁμοίως ἐπαναλαμβάνουσα τά αὐτά. Πολλαί μορφαί καί τῆς συγχρόνου «μαντείας» (χειρομαντείας, καφεμαντείας) τελοῦνται βεβαίως καί διά τῆς «νοομαντείας»-«διοράσεως». Ὁσάκις, ὅμως, δέν εἶναι ἁπλαῖ ἀγυρτεῖαι ἤ μεταβιβάσεις σκέψεως, ἐνεργοῦνται πάντοτε διά συνεργείας δαιμονίων ἤ τοῦ σατανᾶ.

Καταληψία

Ἡ καταληψία, ἐν ἐγρηγόρσει ἤ ἐν ὕπνῳ (καταληπτικός ὕπνος), ὀφειλομένη εἰς νευρικήν διαταραχήν καί ἐπερχόμενη ὑπό μορφήν κρίσεων διαρκείας λεπτῶν τινων, ὡρῶν, ἤ καί ἡμερῶν, πραγματοποιεῖται δι' ἰσχυροτάτης βουλήσεως εἴτε φύσει δυναμικῶν ψυχῶν (ὡς καί τῶν διά μακροχρονίου ἀσκήσεως ἀναπτυσσόντων ταύτην), ἐπίσης δέ καί δι' ὑπνωτισμοῦ. Ἐπέρχεται δέ δι' αὐτῆς τελεία γενική ἤ τοπική ἀναισθησία καί ἀκαμψία τῶν μελῶν, πλήν τῶν εὐπαθῶν σωματικῶν ὀργάνων, ἐγγίζουσα τά ὅρια τοῦ θανάτου, ὅμοια μέ τήν χειμερινήν νάρκην ὡρισμένων ζώων, ἐνῷ ἐκλείπει πᾶσα ψυχική λειτουργία, ἤ ἐκδηλοῦται εἰς τό ἐλάχιστον. Διά τοῦτο καί κατά τήν ἀφύπνισιν παρατηρεῖται τελεία ἀμνησία. Εἰς τήν ἀναισθησίαν ταύτην ὀφείλεται καί ἡ ἀνώδυνος διάτρησις, διά σιδηρῶν ὀβελῶν, σαρκωδῶν πάντοτε μερῶν τοῦ σώματος, ἀλλά καί ἡ πολυήμερος ἐπίσης ταφή τῶν καταληπτικῶν, ἐλαττουμένης εἰς τό ἐλάχιστον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος καί τῆς ἀναπνοῆς. Ἡ ἐν ἐγρηγόρσει ἑκουσία καταληψία πραγματοποιεῖται ἀναντιρρήτως δι' ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως καί ἐπιδράσεως τῆς ἐνδοστρεφοῦς πνευματοβολίας τῆς ψυχῆς ἐπί τῶν μελῶν, ὀργάνων καί λειτουργιῶν τοῦ σώματος, ἡ δέ παρατηρούμενη κατά τόν προσωρινόν ἀποχωρισμόν τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος ὀφείλεται εἰς τήν ἀπομάκρυνσιν τῆς ψυχῆς ἀπό τοῦ σώματος, ὅτε τοῦτο περιέρχεται εἰς ἀναισθησίαν. Ἐπιτυγχάνεται ὅμως ἡ καταληψία καί δι' αὐτοϋπνωτισμοῦ, ὡς καί δι' ὑπνωτισμοῦ παρ' ἄλλου ὑπνωτιστοῦ, ὁσάκις ὁ μέν ὑπνωτιζόμενος εἶναι λίαν ἀσθενοῦς ψυχοδυναμισμοῦ, ὁ δέ ὑπνωτιστής ἰσχυροτάτου. Τότε ὁ ὑπνωτιζόμενος, ἀφυπνιζόμενος εἰς ὡρισμένην ὥραν ὁριζομένην ὑπό τοῦ ὑπνωτιστοῦ, καί ἐνεργῶν ὡς μηχανικόν ρομπότ ὡρισμένας πράξεις, περιπίπτει καί πάλιν εἰς καταληψίαν συμφώνως πρός τήν ἐπιβολήν τοῦ ὑπνωτιστοῦ. Καθαρῶς ὅθεν ψυχικόν-πνευματικόν αὕτη φαινόμενον, ἀποδεικνύει ἐπίσης τήν τελείαν

ἐπί τοῦ σώματος κυριαρχίαν εἴτε τῆς ἰδίας ἤ καί ξένης δυναμικῆς ψυχῆς.

Ἀκαΐα

Ἀντιθέτως ἡ ἀκαΐα (καθ' ἥν ὄχι μόνον τό σῶμα ἀλλά καί τά ἐνδύματα τῶν πυροβατῶν δέν προσβάλλονται ὑπό τοῦ πυρός) δέν ἐπιτυγχάνεται ἀναμφιβόλως μόνον δι' ἰσχυροῦ προσωπικοῦ ἤ ξένου ψυχοδυναμισμοῦ. Δι' αὐτήν ἀπαιτεῖται, προφανῶς εἴτε θεία χάρις καί ἐνίσχυσις, προκειμένου περί Ἁγίων, ἤ συνεργεία καί πάλιν τοῦ σατανᾶ, ὅταν ἐπιτελῆται ὑπό ὀργάνων αὐτοῦ. Προηγεῖται βεβαίως ταύτης (ὡς πράττουν οἱ ἐν Ἑλλάδι «ἀναστενάρηδες») καί ψυχοσωματική προπαρασκευή, κατά παράδοσιν ἀρχαιοτάτην, ὡς ὅμως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀκαΐας τῶν «Τριῶν Παίδων» ἐν τῇ καμίνῳ (*Δαν.* Γ΄ 21-25), ὅταν παρεμβαίνῃ ἡ θεία προστασία εἶναι αὐτή ἄμεσος καί ἀπόλυτος. Ἀμάχητον τούτου βεβαίωσιν ἀποτελεῖ τό ὅτι ἐν τῇ καμίνῳ ἐφαίνοντο περιπατοῦντες τέσσαρες ἄνδρες («...*ὧν ἡ δρᾶσις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ Θεοῦ*»), ἐνῷ οἱ εἰς αὐτήν ριφθέντες ἦσαν τρεῖς.

Ὁμοία δέ ἀκαΐα ἀναφέρεται ἐν τῷ Λειμωναρίῳ τοῦ Μόσχου τοῦ ὠμοφορίου τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Εὐφραιμίου, ὅπερ ἀπέβαλεν οὗτος, κατόπιν προσευχῆς, καί ἔρριψεν ἐντός μεγάλης πυρᾶς. Εἰς τάς παραδόσεις ἐπίσης τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀναφέρονται πολλαί τοιαῦται ἀκαΐαι Ἁγίων, εἴτε μερικαί (χειρῶν δηλαδή ἤ ποδῶν) ἤ καί ὁλικαί, ὡς καί ἁπλῶς τῶν ἐνδυμάτων ἤ τῶν ἱ. ἀμφίων αὐτῶν. Πᾶσαι αὐταί ἐγένοντο ἀναντιρρήτως διά τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Περί τῆς σατανικῆς δέ συνεργείας καί εἰς τό φαινόμενον τῆς ἀκαΐας ἐδημοσιεύθησαν τα ἀκόλουθα εἰς τό ἱεραποστολικόν Περιοδικόν «*Πάντα τα ἔθνη*» (Μάρτιος 1998): Περιοδεύων ἐν Ἀφρικῇ ἱεραπόστολος προσκληθείς νά παρακολουθήσῃ πυροβασίαν φακίρου καί προσευχόμενος μόλις ὁ φακίρης εἰσῆλθεν εἰς τήν πυράν, περιῆλθεν εἰς ἔκστασιν. Εἶδε τότε ὅτι τόν φακίρην περιέβαλεν εἰς τάς ἀγκάλας του εἷς χότζας μέ μεγάλον μανδύαν. Καί ἦτο οὗτος ἀναμφιβόλως δαιμόνιον, ὑπό τήν προστασίαν τοῦ ὁποίου ἐβάδιζεν ὁ φακίρης ἐπί τῆς πυρᾶς.

Αἰώρησις

Ὅπως ἡ «ἀκαΐα», οὕτω καί ἡ ἀληθής «αἰώρησις» πραγματοποιεῖται ἀναμφιβόλως διά τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑνός, προκειμένου περί Ἁγίων καί τῆς συνεργείας τοῦ σατανᾶ ἀφ' ἑτέρου, προκειμένου περί τῶν ὀργάνων του, ὁσάκις, ἡ δευτέρα, δέν ἀποτελεῖ ἀγυρτείαν καί ἀπάτην, ὡς συμβαίνει εἰς ὅλας τάς «αἰωρήσεις» τῶν φακιρῶν. Ἀνωτάτη βεβαίως μορφή «αἰωρήσεως»

εἶναι ἡ τοῦ Κυρίου, ὅτε «*περιπατῶν ἐπί τῆς θαλάσσης ἐνεφανίσθη εἰς τούς βασανιζομένους ὑπό τῶν κυμάτων ἐν τῷ πλοίῳ μαθητάς Του, μεθ' ἧς συνεδυάσθη καί ἡ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρός ὑπάντησιν Αὐτοῦ*» (*Ματθ.* ι΄ 24-31). Δέν ἀναφέρονται αἱ ἑξῆς αἰωρήσεις: α) Τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Kopertino (1663), τοῦ Ρωμαιοκαθολισμοῦ, εἰς ἅς παρέστησαν ὁ πάπας Οὐρβανός ὁ 8ος καί ὁ δούξ Φρειδερίκος τῆς Βρουνσβίκης. Τό ὅτι ὅμως οὗτος περιέπιπτε πρό τῆς αἰωρήσεως εἰς εἶδος ἐκστάσεως μετά σπασμῶν (ὅπως τά «διάμεσα», τά παράγοντα ἐκτοπλάσματα) ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ὅτι αἱ αἰωρήσεις του δέν ἐγένοντο διά θείας δυνάμεως ἀλλά διά συνεργείας τοῦ σατανᾶ. β) Τῆς διαμέσου Φλωρεντίας Κούκ (ἐξ ἧς παρήγετο ἐπί διετίαν τό ἐκτόπλασμα τῆς «Καίτης Κίγκ»), ἥτις, εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν, παριστάμενη εἰς πνευματιστικά πειράματα ὑψώθη μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ δωματίου καί ἀπετέθη ἔπειτα ἐπί μιᾶς τραπέζης. Βεβαίωσις καί τό γεγονός τοῦτο, ὅτι ἔκτοτε ἐν τῇ «μεσαζούσῃ» ταύτῃ ἐνῴκει πονηρόν δαιμόνιον, ὅπερ ἀργότερον ἐνεφανίζετο δι' αὐτῆς (κατά τά πειράματα τοῦ καθηγητοῦ Κρούξ) ὡς ἐκτόπλασμα τῆς «Καίτης Κίγκ». γ) Πολλαί αἰωρήσεις τοῦ διαμέσου Home. δ) Ἐπίσης τοῦ μικροῦ Ἐρ. K. Cathart. ε) Δύο αἰωρήσεις τοῦ διαμέσου Indridarson. στ) Πολλαί τῶν διαμέσων Εὐσαπίας καί Agnes Nichol. ζ) Τοῦ γέροντος Μπέρτη. η) Τοῦ Καπουτσίνου Πυθίου, θ) Τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας καί τοῦ Σίμωνος Μάγου, ἀναφερόμεναι καί ἐν τῷ Λειμοναρίῳ Μόσχου. Καί ι) τοῦ Ἀπολλωνίου Τυανέως, ἐκ τῆς βιογραφίας του ὑπό Κ. Κιτρινιάρη. Πᾶσαι αἱ αἰωρήσεις αὐταί ἐγένοντο προδήλως τῇ συνεργείᾳ δαιμονίων, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς τοιαύτης τῆς Ὁσίας Μαρίας. Ἐπίσης δέ καί τῆς τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ἥτις θά εἶναι ἀσφαλῶς ὅλως φανταστική.

Προκειμένου ὅμως περί τῶν διαφημιζομένων «αἰωρήσεων» τῶν φακιρῶν, ὡς ἀπέδειξαν διάσημοι ἐπιστήμονες, ἀλλά καί... φακίραι, ἐπιτελεῖται αὕτη ἐν μέν ταῖς θεατρικαῖς αἰθούσαις δι' ἰσχυρῶν ἠλεκτρομαγνητῶν, ἐμπεπηγμένων ἐπί τοῦ δαπέδου καί τῆς ὀροφῆς τῆς σκηνῆς καί ἐνεργούντων ἰσοδυνάμως ἐπί μεταλλικῆς ζώνης ἥν φέρει περί τήν ὀσφύν ὁ φακίρης, ἐν δέ τῷ ὑπαίθρῳ (ἐν Ἰνδίαις), ἐν σκιόφωτι συνήθως, μετά τήν δύσιν τοῦ ἡλίου καί ἐν δασώδει τόπῳ, εἰδικῶς ἐκλελεγμένῳ καί διά σύρματος περιεζωσμένῳ, τῇ βοηθείᾳ δύο παραλλήλων πρός τούς θεατάς δένδρων, ἑνουμένων εἰς τάς κορυφάς δι' ἀθεάτου σύρματος. Ἀπό τοῦ σύρματος τούτου ἕτερον σύρμα προσδεδεμένον ἰσχυρῶς φθάνει μέχρι τῆς αὐτοσχεδίου σκηνῆς καί δι' αὐτοῦ ἀναρριχώμενος ὁ ἐλαφρός τό σῶμα φακίρης αἰωρεῖται δῆθεν ἀλλά καί ἐξαφανίζεται ἐν τοῖς δένδροις. Δι' ὁμοίας ἀπάτης ἐπιτελεῖται καί ἀναρρίχησις τῶν φακιρῶν ἐπί σχοινίου χονδροῦ, ριπτομένου ὑπ' αὐτῶν εἰς τόν ἀέρα καί μένοντος σχεδόν ἀκάμπτου... Τό σχοινίον δηλαδή συνδέεται μετ' ἀοράτου σύρματος ἀπό τίνος παρακειμένου τοίχου, ἤ δένδρου, ὁσάκις δέν πρόκειται περί ψευδαισθήσεως καί ὀφθαλμαπάτης ὀφειλομένης εἰς ὁμαδικήν

ὑποβολήν. Τέλος δι' ἀπάτης ἐπιτελεῖται ὑπό τῶν ἰδίων καί ἡ ὀλιγόλεπτος, ὡς λέγεται, αἰώρησίς των ἐνῶ κρατοῦνται διά τῆς χειρός ἀπό τινος ράβδου, ὁσάκις δέν ἀποτελεῖ καί αὐτή εἰδικήν ἄσκησιν ἤ συνέργειαν τοῦ σατανᾶ.[219]

Ξενογλωσσία

Θεία χάριτι καί φωτισμῷ ἐπίσης, ἀφ' ἑνός, καί συνεργείᾳ τοῦ σατανᾶ ἀφ' ἑτέρου, ἐπιτελεῖται καί τό φαινόμενον τῆς «ξενογλωσσίας». Περί τῆς πρώτης (τελουμένης ἐν ἐγρηγόρσει καί ἄνευ οἱασδήποτε ψυχικῆς ἤ σωματικῆς διαταραχῆς) ἔχομεν τήν ξενογλωσσίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (*Πράξ.* β΄ 4 ἐξ.).

Σατανικαί ἐνέργειαι ἦταν οἱ κατωτέρω:

«...α) Κατά τήν βεβαίωσιν τοῦ ἰατροῦ Νέβελ, τό διάμεσον Valiantine ὡμίλει, ἐν ὑπνώσει, τήν Γαλλικήν, Ἀραβικήν, Πορτογαλλικήν, Βασκικήν καί κατόπιν τήν Κινεζικήν, μέ ὅλην τήν πιστότητα καί τόν τονισμόν τῆς προφορᾶς των. β) Τό διάμεσον Μιραμπέλλι, τελοῦν ἐν ἐκστάσει καί μέ ὀφθαλμούς ὑελώδεις, ἔγραφε πυρετωδῶς, χωρίς νά παρατηρῇ τό χαρτί, ἐνῶ ἡ θερμοκρασία του ἀνήρχετο ἐνίοτε μέχρι 39 βαθμῶν, οἱ σφυγμοί του ἔφθανον τούς 120-150, ἡ καρδία του ἔπαλλεν ἰσχυρότατα, ἡ ἐπιδερμίς του ἦτο ἀναίσθητος εἰς κεντήματα εἰς τήν θερμότητα καί τό ψῦχος, ἡ ἀναπνοή του ἦτο ταχεῖα μέ ἄφθονον σιελόρροιαν, μυϊκάς συσπάσεις, διαρκῆ τρόμον, δύσπνοιαν, ὠχρότητα καί ἀληθῆ ὑπνωτιστικήν ἀκαμψίαν τῶν μελῶν του. Ὁ ἀριθμός δέ τῶν παρ' αὐτοῦ γραφομένων εἰς τήν ἄνω κατάστασιν ξένων γλωσσῶν ἦτο τόσον μέγας, ὥστε ἀποκλείεται πᾶν τό ἀνθρώπινον, διότι εἶναι, βέβαια, ἀνθρωπίνως ἀδύνατον νά γνωρίζῃ τις: 1) Πολωνικά, καί νά γράφῃ εἰς ἕν τέταρτον τῆς ὥρας 5 σελίδας. 2) Τσεχικά, καί νά γράφῃ ἐπί 20 λεπτά, 9 σελ., καί μετ' ὀλίγον, ἐπί 35 λεπτά, 15 σελ.. 3) Βουλγαρικά, ἐπί 20 λεπτά, 6 σελ.. 4) Ἑβραϊκά, ἐπί 12 λεπτά, 15 σελ.. 5) Καταλανικά, ἐπί 5 λεπτά, 3 σελ. 6) Γερμανικά, ἐπί 20 λεπτά, 12 σελ. 7) Ὁλλανδικά, ἐπί 20 λεπτά, 6 σελ.. 8) Περσικά, ἐπί 40 λεπτά, 15 σελ.. 9) Ἰρλανδικά, ἐπί 25 λεπτά, 8 σελ.. 10) Ἀγγλικά, ἐπί 25 λεπτά, 12 σελ.. 11) Ἰταλικά, ἐπί 90 λ., 40 σ.. 12) Ἀλβανικά, ἐπί 15 λ., 3 σ.. 13) Λατινικά, ἐπί 15 λ., 4 σ.. 14) Γαλλικά, ἐπί 19 λ., 14 σ., 15) Ἰαπωνικά, ἐπί 2 λ., 5 σ.. 16) Ἀρχαία Ἑλληνικά, ἐπί 22 λ., 12 σ.. 17) Κινεζικά, ἐπί 15 λ., 8 σ.. 18) Συριακά, ἐπί 22 λ., 15 σ. καί 19) Ρωσικά, ἐπί 28 λ., 14 σ..

[219] Πρβλ. Γ. Σκιάδα, μνημ. ἔργ., σελ. 109-110.

γ) Ἡ 16ετής Μ. Ε. περιπεσούσα αὐτομάτως εἰς ὑπνωτικήν κατάστασιν, ὡμίλησεν Ἑλληνιστί, Γαλλιστί, Ἀγγλιστί καί Ἰταλιστί, ἐνῶ ἐγνώριζεν μόνον τήν πατρῴαν Σικελικήν, ἥν κατά τό διάστημα τοῦτο, ἐλησμόνησεν παντελῶς. Μετά τήν πάροδον ὅμως τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀνεῦρε τήν πατρῴαν διάλεκτον, δέν εἶχεν ὅμως τήν μικροτέραν ἰδέαν περί τῶν ἄλλων γλωσσῶν, δ) Κυρία τις ἔγραφεν εἰς τήν Λατινικήν, ἥν ἠγνόει ἐντελῶς, ἐνῶ γύρω της ἠκούοντο διαρκῶς κρότοι... Καί ε) Ἡ μικρά κόρη τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας καί ἀρχιδικαστοῦ Edmonds, ἐν ὑπνώσει εὑρεθεῖσα ὡμίλησεν ἀπταίστως ἐννέα γλώσσας».

Μετά τάς «ξενογλωσσίας» ταύτας ἀναφέρεται ὅτι διάφορα «διάμεσα», ἐν ὑπνώσει καί ὑπνωτικῇ κρίσει ἐκτελοῦν διάφορα ἔργα γλυπτικῆς, ζωγραφικῆς, μουσικῆς κ.ἄ., ἐνῶ στεροῦνται τελείως πάσης σχετικῆς μορφώσεως, οὐδείς δέ τῶν παρισταμένων εἶναι κάτοχος τῶν ἐπιδεικνυομένων γνώσεων.

Ἡ «ξενογλωσσία» τῶν «διαμέσων», ὅπως καί ἡ «αἰώρησις» αὐτῶν καί ἡ ἀκαΐα, ἐπίσης δέ καί ἡ ἐπίδειξις παρ' αὐτῶν ἐπιστημονικῶν, καλλιτεχνικῶν καί ἄλλων γνώσεων τῶν ὁποίων τελείως στεροῦνται ἐν τῇ φυσιολογικῇ των καταστάσει, οὐδόλως ὀφείλονται εἰς παρεμβάσεις ψυχῶν ἀνθρωπίνων ἀλλά δαιμονίων, δεδομένου μάλιστα ὅτι ὄχι μόνον καί τό φαινόμενον τοῦτο τελεῖται συνοδευόμενον πάντοτε καί μέ ἐκδηλώσεις ὑπερφυσικάς, ἀλλά καί διότι παρατηροῦνται καί κατά τήν τέλεσιν αὐτοῦ καί ἄλλα φαινόμενα, ὡς οἱ κρότοι. Ἀβάσιμος ἑπομένως καί ἀναληθής καί ἡ ἐν προκειμένῳ ἐξήγησις τοῦ Πνευματισμοῦ, περί δῆθεν ἐπιδράσεως ἐπί τῶν λαλούντων ξένας γλώσσας «διαμέσων» τῆς ψυχοβολίας τῶν παρισταμένων. Διότι καθ' ὅλας τάς σχετικάς περιπτώσεις οὐδείς τῶν παρευρισκομένων ἦτο κάτοχος τῶν ξένων γλωσσῶν ἤ τῶν λοιπῶν καλλιτεχνικῶν καί ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἅς ἐν ὑπνώσει ἤ ἐκστάσει ἐπέδειξαν ἑκάστοτε τά «διάμεσα». Οὐδεμίαν δέ προσέτι ταῦτα εἶχον (καί ἔχουν) μετά τήν ἀφύπνισιν τῶν ἀνάμνησιν τῶν τοιούτων ὑπερφυσικῶν κατορθωμάτων των, ἐνῷ ἔδει ὁπωσδήποτε νά ἐνθυμοῦνται ταῦτα, ἐάν ἐτελοῦντο ὑπό τῶν ψυχῶν των ἤ ἁπλῶς δι' αὐτῶν.

Διπλῆ ἤ πολλαπλή προσωπικότης

Λίαν συγγενές πρός τήν «ξενογλωσσίαν» καί τό φαινόμενον τοῦτο, ἀναμφιβόλως ὀφείλεται, εἰς ἐνσωμάτωσιν ἑνός ἤ καί περισσοτέρων δαιμονίων εἰς ὡρισμένα ἄτομα, ὁσάκις (προκειμένου περί ὑπνωτιζομένων ὑπό τῶν ὑπνωτιστῶν «διαμέσων») δέν ἀποτελεῖ

ἁπλῆν ἐκδήλωσιν τῆς βουλήσεως τοῦ ὑπνωτιστοῦ ἐπιβαλλομένην ἐπί τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὑπνωτιζομένου. Αἱ περιπτώσεις καθ' ἅς ὡρισμένοι παράφρονες ἐκδηλοῦν διαδοχικῶς διπλῆν ἤ πολλαπλήν προσωπικότητα (ἀλλά καί κτηνανθρωπίαν ἐνίοτε, βοανθρωπίαν, κυνανθρωπίαν κ.ἄ.) δέν ὀφείλονται οὐδόλως εἰς ἐνσωμάτωσιν ἐν αὐτοῖς ἀνθρωπίνων πνευμάτων-ψυχῶν ἤ καί ζώων, ὡς πιστεύει ὁ Πνευματισμός. Πλανᾶται φρικτῶς ὁ Πνευματισμός ὅτι τό «διάμεσον», εἰς ὅ ἐνσωματοῦται ξένον πνεῦμα-ψυχή, λαμβάνει πρός στιγμήν τήν φωνήν, τήν ἔκφρασιν καί τάς στάσεις τοῦ θανόντος καί τοῦ ἐνσωματωθέντος ἐν αὐτῷ, ὅπως εἰς τόν ὑπνωτισμόν ὁ ὑπνωτιζόμενος ὑποδύεται τόν ρόλον τόν ὁποῖον τῷ ὑποβάλλει ὁ ὑπνωτιστής, λ.χ. ὅτι εἶναι στρατηγός, ναύαρχος κ.ο.κ..

Ἡ ψυχή παντός ἀνθρώπου ὑπνωτιζομένη παρ' ὑπνωτιστοῦ, ἡ αὐτοϋπνωτιζομένη, παραιτεῖται τῆς ἐνσυνειδήτου κυριαρχίας της ἐπί τοῦ σώματος ἀλλά καί τῆς ἰδίας τῆς συνειδητῆς ἀτομικότητος καί ἐλευθερίας (καίτοι ἐξακολουθοῦσα νά παραμένῃ ἐν τῷ σώματι), λαμβάνει ἐξουσίαν ὁ σατανᾶς, ὅπως καταλάβῃ τήν ἐν τῷ σώματι θέσιν της -αὐτοπροσώπως ἤ δι' ἑνός ἤ πολλῶν ὁμοῦ δαιμονίω - ὄχι δέ μόνον τοῦτο ἀλλά καί ὅπως κυριαρχήσῃ οὗτος ἐπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας (ὅπως κυριαρχοῦν οἱ ὑπνωτισταί ἐπί τῶν ὑπνωτιζομένων), ὑποκαθιστῶν αὐτήν εἰς πάσας τάς ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Τά ἐνσωματούμενα ὅθεν εἰς τά «διάμεσα» πνεύματα, ὅπως καί τά διά παραφρόνων λαλοῦντα, καί διάφορα πρόσωπα ἀνθρώπων ἀλλά καί φωνάς ἤ καί ἄλλας ἐκδηλώσεις ζώων ὑποδυόμενα καί μιμούμενα, δέν εἶναι ψυχαί-πνεύματα ἀνθρώπων θανόντων, μήτε ἀγαθά πνεύματα τοῦ πνευματικοῦ Κόσμου (ἄγγελοι κ.ἄ., *πρός Κολασ.* α΄ 16 κ.ἄ.), διότι καί ταῦτα δέν ἔχουν παρά Θεοῦ τοιαύτην ἐξουσίαν. Εἶναι πνεύματα πονηρά-δαιμόνια. Ἔχοντα δέ ἀπό Θεοῦ τήν ἐξουσίαν ὅπως μετασχηματίζωνται εἰς ὅλας τάς μορφάς τῶν κτισμάτων τοῦ Κόσμου τούτου, ἀλλά καί εἰς «ἀγγέλους φωτός», καί γνωρίζοντα ἐπί πλέον πάσας τάς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, ὅπως καί τάς λεπτομέρειας τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀπομιμοῦνται τήν φωνήν, τήν ἔκφρασιν τῶν θανόντων (ἀλλά καί τάς φωνάς καί ἀποκαλύπτονται «μεθοδεῖαι» καί παγίδες τοῦ σατανᾶ. Καί δυστυχῶς ἐπλάνησαν καί πλανοῦν πολλούς.

Ὑπνοβασία

Ὀφείλεται καί αὕτη προδήλως εἰς εἰδικόν δαιμόνιον εἰσερχομενον εἰς τούς ὑπνοβάτας, διότι ἐν τελείᾳ ὑπνώσει ἐνεργοῦν καί οὗτοι ἀσυναισθήτως διαφόρους ἐργασίας μετά καταπληκτικῆς

ἀκριβείας, χωρίς νά ἐνθυμοῦνται τι κατά τήν ἀφύπνισιν, ὅπως ἀκριβῶς τά ὑπνωτιζόμενα διάμεσα. Ἡ προφύλαξις αὐτῶν ἀπό πτώσεων (ἐνῶ βαδίζουν μετά ταχύτητος καί μέ κλειστούς ὀφθαλμούς εἰς τό ἄκρον τῆς στέγης ἤ καί... κρημνῶν) καί ἡ ἐκτέλεσις λεπτοτάτων πολλάκις ἐργασιῶν μετά καταπληκτικῆς ταχύτητος καί ἀκριβείας οὐδεμίαν ἐπιτρέπουν ἀμφιβολίαν ὅτι, ἀδρανούσης τῆς ψυχῆς τῶν ὑπνοβατῶν, διευθύνονται οὗτοι ὑπό ἐνσυνειδήτου ξένης πνευματικῆς ὑποστάσεως. Καί ἐφόσον καί τά ἔργα τῶν ὑπνοβατῶν ὑπερβαίνουν συνήθως, ἐπίσης, τά ὅρια τῶν ἐν ἐγρηγόρσει δυνάμεών των, ἀναντίρρητον καθίσταται ὅτι δαιμόνιον καί πάλιν προκαλεῖ καί τήν ὑπνοβασίαν, ὑπ' αὐτοῦ δέ τελοῦνται καί πάντα τά ὑπερφυσικά ἐνίοτε ἔργα τῶν ὑπνοβατῶν.

Ἀριθμομνησία καί λύσις προβλημάτων καθ' ὕπνον

Ἰδιάζουσαν ψυχικήν δύναμιν ἀποτελοῦσα ἡ ἀριθμομνησία (ἐφόσον μικρά παιδία ἤ ἄτομα ἀμόρφωτα ἐπιλύουν ἐντός ἐλαχίστου χρόνου πολύπλοκα μαθηματικά προβλήματα) ὀφείλεται προδήλως ἐπίσης εἴτε εἰς θείαν δωρεάν-χάρισμα, ὁσάκις πρόκειται περί πιστῶν καί εὐλαβῶν ψυχῶν ἤ ἀντιθέτως, εἰς σατανικήν συνέργειαν, ὁσάκις οἱ ἀριθμομνήμονες εἶναι ἄπιστοι ἤ ἁμαρτωλοί. Ἡ λύσις ὅμως παρά τινων προβλημάτων καθ' ὕπνον δύναται νά πραγματοποιηθῇ καί ὑπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς (ἀπερίσπαστου κατά τήν διάρκειαν τοῦ ὕπνου καί ἀπηλλαγμένης τῶν βαρέων ἐν ἐγρηγόρσει καθηκόντων της), ἐφόσον ταῦτα περιλαμβάνονται ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν γνώσεών της. Χωρίς βεβαίως καί πάλιν νά ἀποκλείεται καί ἰδιαίτερος φωτισμός τοῦ Θεοῦ εἰς τούς Ἁγίους ἤ ἐπίνευσις τοῦ σατανᾶ εἰς τούς ἁμαρτωλούς, ὅταν ἰδίᾳ πρόκειται περί πρωτοτύπων ἐμπνεύσεων.

Ἰδεοπληγία-ἰδεοπλασία, ψευδαίσθησις, παραίσθησις

Εἰς ἐντόνους ὑστερικάς αὐθυποβολάς ὀφειλομένη, συνήθως, ἡ ἰδεοπληγία ἤ ἰδεοπλασία ἀποτελεῖ ὡσαύτως βεβαίωσιν τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως ἐπί τοῦ σώματος τῆς ἐνδοστρεφοῦς–ἐνδοοργανικῆς ψυχοβολίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δι' ἧς πᾶσα ἔντονος ἰδέα-σκέψις ἀντικειμένου τινος ἐκδηλοῦται ἀπεικονιζόμενη ἐπί τοῦ σωματος (δερμική-στιγματική ἰδεοπληγία κ.ἄ.) ἤ καί ἐπί τῶν ἐμβρύων τῶν ἐγκύων γυναικῶν, ἅτινα τίκτονται ἐνίοτε ὡς ἐκ τούτου παραμορφωμένα. Εἰς ἔντονον ἐπίσης αὐθυποβολήν ὀφείλεται αὐτή καί ὅταν παρατηρῆται ἐπί ἀνθρώπων ἀπολύτως ὑγιῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς αὐθυποβολῆς ὡσαύτως (ἤ καί ξένης ὑποβολῆς) εἶναι καί πᾶσαι αἱ ψευδαισθήσεις ἤ παραισθήσεις, ὁσάκις δέν ὀφείλονται εἰς πλάνην, ἐξ ἀδυναμίας τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων (καί δή τῆς ἀκοῆς καί τῆς ὁράσεως) νά ἀντιληφθοῦν καλῶς τάς ἐπιδράσεις τῶν ἐξωτερικῶν

φαινομένων, ὅταν αὗται γίνωνται μετά ταχύτητος καί δή ταχυδακτυλουργικῶς.

Ἐγγαστριμυθία

Εἶναι εἰδική ἱκανότης τῆς ψυχῆς δι' ἀσκήσεως μᾶλλον ἀποκτώμενη (δι' ἧς ἡ φωνή τοῦ ὁμιλοῦντος φαίνεται ἐξερχόμενη ὄχι ἐκ τοῦ στόματος ἀλλ' ἐκ τῆς κοιλίας, χωρίς νά κινοῦνται τά χείλη) καί εἶναι, συνεπῶς, καθαρῶς ψυχικό-ὀργανικόν ἐπίσης φαινόμενον. Ἐπειδή ὅμως ἐχρησιμοποιήθη, κατά τήν ἀρχαιότητα ἰδίως, πρός ἐκμετάλλευσιν τῶν... εὐπίστων, ἐταυτίσθη ὑπό τῆς Γραφῆς μέ τήν «μαγείαν» καί κατεδικάσθη ἐξ ἴσου μετ' αὐτῆς (*Λευϊτ.* Κ΄ 27, *Δευτερ.* ΙΗ΄ 11, *Α΄ Βασ.* ΚΗ΄ 9 κ.ἄ.).

Τύχη, ἀτυχία, ἀποφράδες ἡμέραι

Ἀναπτύξαντες ἀρκούντως τήν ἔννοιαν τῆς ἀπείρου προγνώσεως τοῦ Θεοῦ περί πάντων (ὡς καί τοῦ ἐκ ταύτης ἀπορρέοντος προορισμοῦ καί προφητισμοῦ) παρέλκει, φρονοῦμεν, νά ἐπαναλάβωμεν καί αὖθις, ὅτι δέν ὑπάρχει τύχη ἤ ἀτυχία, ὡς καί ἡμέραι ἀποφράδες. Ἀποδείξαντες δ' ἐπίσης τό ἀντιεπιστημονικόν, ἀβάσιμον καί παράλογον καί τῶν περί «πεπρωμένου καί τύχης» ἐξηγήσεων τοῦ Πνευματισμοῦ, θά παρατηρήσωμεν ἤδη ὅτι ἡ εἰς τά τυχηρά παιγνίδια παρατηρούμενη συνήθως μεταβολή, ἀνοήτως καί μωρῶς ἀποδίδεται ὑπό πολλῶν εἰς... ἀτυχεῖς ἡμέρας, ἐπιδράσεις παρακαθημένων ἤ εἰς ἄλλα γεγονότα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὡς συναντήσεις ὡρισμένων προσώπων κ.ἄ. Διότι τά τυχηρά ἐν γένει παιγνίδια διευθύνονται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπό τοῦ σατανᾶ (κατά παραχώρησιν, ἐπαναλαμβάνομεν, τοῦ Θεοῦ, λόγῳ τῆς τελουμένης καί δι' αὐτῶν ἁμαρτίας) καί ὅταν ἀκόμη παίζονται «...διά νά περάσῃ ἡ ὥρα». Αἱ παρατηρούμεναι ἑκάστοτε ἀπότομοι ἤ περιοδικαί μεταλλαγαί τῆς φορᾶς-τύχης αὐτῶν ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς εἰς ἐπιδράσεις τῶν διευθυνόντων αὐτά δαιμονίων, πρός ψυχικήν πάντοτε βλάβην τῶν παικτῶν ἀλλά καί τῶν παρισταμένων. Οἰκτρόν ὑπῆρξε πάντοτε τό τέλος τῶν συστηματικῶν παικτῶν τυχηρῶν παιγνιδιῶν, μέ ἀναλόγους οἰκογενειακάς βλάβας ἐνίοτε δέ καί καταστροφάς. Εἰς ἐπίνευσιν τοῦ σατανᾶ ὀφείλεται ἐπίσης καί ἡ ἔτι μωρότερα ἀλλά καί βλάσφημος πρόληψις πολλῶν ἀσεβῶν, ὅτι πρωϊνή ἰδίᾳ, ἀλλά καί γενικῶς πᾶσα συνάντησις ἱερέως φέρει κακοτυχίαν, πρός ἀποτροπήν τῆς ὁποίας προβαίνουν καί εἰς ἀσεβεῖς χειρονομίας ἤ ἐνεργείας... Καί ἄν ἐνδεχομένως παρετηρήθησάν ποτε ἐπιβλαβεῖς

συνέπειαι εἴς τινα κατόπιν τοιαύτης συναντήσεως, ἀναμφιβόλως ὀφείλονται αὐταί εἰς τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ διά τήν ἐπιδειχθεῖσαν πρός τόν λειτουργόν Του ἀσέβειαν. Οὐδεμία ψυχική ἐπίδρασις-ψυχοβολία δύναται νά εἶναι ἐπιβλαβής εἰς οἱονδήποτε, ἐάν δέν ἐπιτρέψῃ τοῦτο ὁ ἐνέχων καί περιβάλλων ἡμᾶς Τρισυπόστατος Θεός. Αἱ ἐξαιρετικῶς δυναμικαί ψυχαί καί αἱ διά καταλλήλου προσθέτως ἀσκήσεως περισσότερον ἀναπτυσσόμεναι, δύνανται βεβαίως νά ὑπνωτίσουν ἄλλας ἀσθενεστέρας, νά κυριαρχήσουν ἐπ' αὐτῶν ἤ καί νά γοητεύσουν ἤ βασκανίσουν αὐτάς, συνεργοῦντος, ἴσως πάντοτε (προκειμένου ἰδίᾳ περί τῶν βασκανιστῶν), καί εἰδικοῦ ἐν αὐταῖς δαιμονίου. Δύνανται ἐπίσης αὗται, διά τῆς αὐτῆς ἴσως καί πάλιν συνεργείας, ἤ καί αὐτοδυνάμως διά τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχοβολίας, νά ἐπιδράσουν καί ἐπί ἀψύχων ἀντικειμένων καί ἐπί κινουμένων ρουλετῶν..., διά νά σταματήσουν αὗται εἰς ὡρισμένους ἀριθμούς. Ὅμως, ἐπαναλαμβάνομεν, πάντα ταῦτα ἐπιτελοῦνται ἑκάστοτε μόνον τῇ παραχωρήσει τοῦ τά πάντα ἐνέχοντος καί ἰθύνοντος Θεοῦ. Καί διά τοῦτο δέν ὑπάρχουν οὔτε τύχη, οὔτε ἀτυχία, μήτε ἀποφράδες ἡμέραι, μῆνες ἤ ἐνιαυτοί... Ὑπάρχουν ἁπλῶς ἡμέραι καί καιροί «εὐδοκίας-σωτηρίας, ἤ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ» (*Β΄ Κορ.* στ΄ 2, *πρός Ρωμ.* β΄ 5 κ.ἄ.) διά τά ἄτομα, ἀλλά καί τάς οἰκογενείας, τάς πόλεις, ὡς καί τά ἔθνη-Κράτη, ἐφόσον κρινόμεθα ὑπό τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ὡς ἄτομα, ἀλλά καί ὡς ὁμάδες (*Ματθ.* ια΄ 21, *Λουκ.* κα΄ 24, *Πράξ.* ιζ΄ 26 κ.ἄ.) καί ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, λόγῳ τῆς ἀπείρου προγνώσεως Αὐτοῦ περί πάντων, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ προαναγγελία αὐτῶν.

Ἀγύρτικα φαινόμενα

Πλήν τῶν προμνησθεισῶν «ψευδαιωρήσεων» καί «ψευδεξαφανίσεων» τῶν φακιρῶν, ἀγυρτικά ἐπίσης φαινόμενα (ὡς ἀναπτύσσει ἀναλυτικῶς καί ὁ ἀείμνηστος καθηγητής Γ. Σκιαδᾶς, ἐν σελ. 104-108 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του) εἶναι: α) Ἡ μυστηριώδης βλάστησις καί ἀνάπτυξις σπόρων (καθ' ἥν ἐντός 10 λεπτῶν ἐκφύονται οὗτοι εἰς ὕψος 10-15 ἑκατ. τοῦ μ.) ἐπιτυγχανομένη δι' εἰδικῆς χημικῆς προπαρασκευῆς τοῦ τε σπόρου ὡς καί τοῦ χώματος τοῦ φυτοδοχείου. β) Ἡ διάτρησις τοῦ σώματος τῶν φακιρῶν δι' ὀβελῶν καί ἡ κατάκλισις αὐτῶν ἐπί ὀβελῶν ἤ ἐπί συντετριμμένων ὑαλίνων πρισμάτων. Διότι ἡ μέν ἀναίμακτος διάτρησις τῶν μελῶν πραγματοποιεῖται δι' εἰδικῆς ἀσκήσεως ἀπό μικρᾶς ἡλικίας καί διά βαθμιαίας διανοίξεως ὀπῶν (αἵτινες καλοῦνται «δρόμοι») εἰς ὡρισμένα μέρη τοῦ σώματος, δι' ὧν διέρχονται αἱ βελόναι· οἱ ὀβελοί

δέ ἐφ' ὧν οὗτοι κατακλίνονται εἶναι τόσον τεχνικῶς ἐμπεπηγμένοι ἐπί τῆς σανίδος, ὥστε σχηματίζουσι τήν αὐτήν ἐπιφάνειαν. Τά θραύσματα ὡσαύτως τῆς ὑάλου βράζονται πρότερον ἐπί τοσοῦτον, ὥστε νά ἀμβλυνθοῦν αἰσθητῶς. γ) Ὁ δῆθεν διαμελισμός παίδων, ὀφειλόμενος εἰς καθαράν ὀφθαλμαπάτην, συνεπείᾳ ἐντόνου ὁμαδικῆς ὑποβολῆς τῶν θεατῶν ἐφόσον ὁ ἀψευδής φωτογραφικός φακός, μή συλλαμβάνων τό φαινόμενον, ἀποδεικνύει ὅτι τοῦτο δέν λαμβάνει χώραν. δ) Ἡ ταφή τῶν φακιρῶν. Διότι ἐν τῷ εἰδικῷ τάφω των ὑπάρχει πάντοτε ἐπαρκής ποσότης ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, διά νά ἀνθέξουν οὗτοι ἐφ' ὡρισμένον χρόνον μέ ἀναπνοήν περιωρισμένην εἰς τό ἐλάχιστον, λόγῳ τῆς αὐτοϋπνώσεως ἤ καί τῆς καταληψίας εἰς ἥν περιέρχονται. Καί στ) Ὁ φωτοστέφανος τῶν φακιρῶν, ὅστις ἐάν δέν ὀφείλεται εἰς ψευδαίσθησιν καί ὀφθαλμαπάτην, ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως διά χημικῶν συσκευασμάτων φωσφοριζουσῶν οὐσιῶν καί ἐπιχρίσεως τῆς κεφαλῆς δι' αὐτῶν. Πρός τούτοις ὅμως τοιοῦτον φωτοστέφανον περί τάς κεφαλάς μεσαζόντων ἐμφανίζουν, συνήθως, τά ἐν αὐτοῖς ἐνοικοῦντα δαιμόνια. Περί αὐτοῦ ὁ Πνευματισμός ἰσχυρίζεται ὅτι «*κατά τήν διάρκειαν συνεδριάσεων παρατηροῦνται ἐπί τῆς κεφαλῆς τοῦ διαμέσου, καθώς καί ἄνωθεν τῆς τραπέζης, φωτεινά ὑπόλευκα νεφελώματα, ἅτινα δύνανται νά παραβληθοῦν πρός τούς ἀτμούς τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων. Οὕτως ὁ σατανᾶς περιβάλλει ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίῳ τάς κεφαλάς τῶν ὀργάνων καί θυμάτων του καί διά ψευδοῦς πάλιν καί φαινομενικοῦ ψευδοστεφάνου. Ἐν ἀντιθέσει πρός τόν «αἰώνιον καί ἀμάραντον στέφανον τῆς δικαιοσύνης καί τῆς δόξης, ὅν ἀποδώσῃ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς πάντας τούς ἀγαπήσαντας τήν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ*» (*Β΄ πρός Τιμ.* δ΄ 8, *Α΄ Πέτρ.* ε΄ 8 κ.ἄ.).

Παραθέτομεν ἄρθρον τοῦ κ. Ἀποστόλου Ἀντωνακάκη (περιοδ. ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ 1/7/2016, σελ. 8-10) δι' οὗ ἀποδεικνύεται τό σατανικόν περιεχόμενον τῆς μαντείας καί τῶν ἐξορκισμῶν ἐκτός τῆς Ἁγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

«Ἐγχειρίδια μαντείας εὐχῶν, μαγείας καί ἐξορκισμῶν

Οἱ προφητεῖες καί ἡ μελλοντολογία δέν ἀποτελοῦν τάση τοῦ σύγχρονου κόσμου ἤ τῆς μεσαιωνικῆς περιόδου, ἡ ὁποῖα φόρτωσε τόν ἄνθρωπο μέ πολλά ὑπαρξιακά προβλήματα, ἀποστερῶντας του πηγές πού ὁδηγοῦσαν στή γνώση. Προφητικά βιβλία καί ἐγχειρίδια μελλοντολογίας ὑπῆρξαν χιλιάδες χρόνια πριν, ὅπως αὐτό πού μεταφράστηκε πρόσφατα καί ἔχει δημιουργήσει πολλές συζητήσεις καί προβληματισμούς.

»Ἕνα ἀρχαῖο κοπτικό προφητικό βιβλίο μέ μυστηριώδη προέλευση, πού βρέθηκε καί μεταφράστηκε πρόσφατα, φαίνεται νά περιέχει μία συλλογή ἀπό προειδοποιήσεις ἀλλά καί αἰνιγματικές μαντεῖες.

»Γραμμένος πρίν ἀπό 1500 χρόνια, ὁ τόμος, πού ἔχει ὕψος μόλις ἑπτά ἑκατοστά, ἔχει μεταφραστεῖ ἀπό τήν κοπτική, μία αἰγυπτιακή διάλεκτο, καί ἔχει προκαλέσει ἔκπληξη στούς εἰδικούς. Οἱ τελευταῖοι ἀρχικά θεωροῦσαν ὅτι ἦταν ἕνα τυπικό εὐαγγέλιο, ὅπως αὐτός ὁ ὅρος κατανοεῖται μέ τήν παραδοσιακή ἔννοιά του, ἀποτελῶντας μία τυπική ἐξιστόρηση τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ.

»Ὡστόσο, παρά τό γεγονός ὅτι ἔχει τόν τίτλο «*Εὐαγγέλιο τῶν συλλογῶν τῆς Μαρίας*», ἡ μινιατούρα τοῦ κώδικα δέν ἐμπεριέχει τά ἀναμενόμενα χριστιανικά στοιχεῖα, ἀλλά ἀντ' αὐτοῦ διαμορφώνεται σέ ἕνα βιβλίο καθοδήγησης, μέ τή διαβεβαίωση πώς μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς βοήθημα γιά ἐκείνους πού ζητοῦν λύσεις γιά σοβαρά προβλήματα τῆς ζωῆς.

1. **Οἱ χρησμοί**

»Σύμφωνα μέ τό διεθνές ἐπιστημονικό portal *Live Science*, ὁ μικροσκοπικός τόμος εἶναι ἰδιαίτερος καί μοναδικός. Ἡ καθηγήτρια θρησκειολογίας στό πανεπιστήμιο τοῦ Πρίνστον Annemarie Luijendijk γράφει στό βιβλίο της «*Ἀπαγορευμένοι χρησμοί: τό εὐαγγέλιο συλλογῶν τῆς Μαρίας*»: «*Ὅταν ἄρχισα τήν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ χειρόγραφου καί ἀντιμετώπισα τη λέξη "Εὐαγγέλιο" στή γραμμή τῆς εἰσαγωγής, περίμενα νά διαβάσω μία ἀφήγηση γιά τή ζωή καί τόν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως τά κανονικά εὐαγγέλια, ἤ μία συλλογή τῶν λεγομένων παρόμοια μέ τό Εὐαγγέλιο τοῦ Θωμᾶ (ἕνα κείμενο μή κανονικό). Ὡστόσο, κατά τή μετάφραση τοῦ κομψά γραμμένου κειμένου ἀνακάλυψα μόνο μερικές ἀναφορές στόν Ἰησοῦ σέ μία σειρά ἀπό 37 χρησμούς*».

»Τό συγκεκριμένο βιβλίο μπορεῖ νά ἔχει χρησιμοποιηθεῖ γιά μαντεία καί προβλέψεις γιά τό μέλλον. Τό *Live Science* γράφει ὅτι ἕνα πρόσωπο μέ πρόβλημα θά μποροῦσε νά κάνει μία ἐρώτηση πρός τό βιβλίο καί νά ἀκολουθήσει στή συνέχεια μία διαδικασία τυχαίας ἐπιλογῆς πρός ἕνα ἀπό τά «περάσματα» πού ὁδηγεῖ σέ ἕνα κείμενο.

»Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ βιβλίου, πού μπορεῖ νά ἐπικουρεῖ ὡς μάντης, ἑρμηνεύει στή συνέχεια τό γραπτό κείμενο. Ἐκφράζεται, ἐπίσης, ἡ ἄποψη πως τό βιβλίο θά μποροῦσε νά ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναφορᾶς ἀπό τόν ἰδιοκτήτη του, ὅταν τοῦ ζητοῦσαν βοήθεια ἤ ὅταν κάποιοι χρειάζονταν καθοδήγηση ἤ λύσεις, θά μποροῦσε ὁ ιδιοκτήτης νά ἀνοίξει τό βιβλίο σέ μία τυχαία σελίδα γιά νά βρεῖ θεόπνευστες συμβουλές.

»Τό *International Business Times* παρέχει παραδείγματα τῶν μεταφρασμένων σελίδων, δημοσιεύοντας ἐνδεικτικά τίς ἑξῆς: «*Θά γνωρίζετε ὅτι ὡς ἄνθρωπος κάνατε καί πάλι κάθε δυνατή προσπάθεια. Δέν ἔχετε κερδίσει τίποτα, ἀλλά χάσατε λόγῳ διαφωνίας καί πόλεμου. Ἀλλά ἐάν εἶστε ὑπομονετικοί λίγο, τό πρόβλημα θά λυθεῖ καί θά εὐημερήσετε διά μέσου τοῦ θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ καί τοῦ Ἰακώβ*».

»Ἕνα ἄλλο μαντικό χωρίο (πέρασμα) ἀναφέρει τά ἑξῆς: «*Σταμάτησε νά εἶσαι δύο ἀνθρώπινες σκέψεις μέ τό νά ἀναρωτιέσαι ἄν αὐτό τό πρᾶγμα θά συμβεῖ ἤ ὄχι. Ναί, αὐτό θά συμβεῖ. Νά εἶσαι γενναῖος, καί ὄχι δύο σκέψεις. Ἐπειδή θά παραμείνει μαζί σας (δέν ἀναφέρεται ποιος ἤ τι θά παραμείνει) γιά μεγάλο χρονικό διάστημα καί θά λάβετε τή χαρά καί τήν ευτυχία*».

»Ἡ νεότερη εὐρωπαϊκή μαντεία ἔχει λατινικές ρίζες καί τά περισσότερα βιβλία εἶχαν ὡς λέξη στόν τίτλο τους τό «praevenirent» πού σήμαινε «Να προβλέπεις» ἤ τη φράση «inspirari a Deo» πού ἑρμηνευόταν «Να ἐμπνευστεῖς ἀπό τόν Θεό». Ἡ ιδέα τοῦ νά ἀποκτήσουν μία εικόνα γιά τό μέλλον ἤ νά μάθουν τίς ἀπαντήσεις σέ ἀνησυχητικά ἐρωτήματα μέσῳ ἀποκρυφιστικῶν τελετουργιῶν καί κάνοντας χρήση ἱερῶν ἀντικειμένων εἶναι μία πρακτική πού πάντα ὑπήρχε στόν χρόνο καί στούς πολιτισμούς σέ ὅλο τόν κόσμο. Δέν εἶναι σέ ἀντίθεση μέ τά κινεζικά μπισκότα τῆς τύχης, τά ὡροσκόπια, τίς κάρτες ταρώ ἤ ἄλλο μέσο μαντείας.

«*Τό Εὐαγγέλιο τῶν Συλλογῶν τῆς Μαρίας*» *φαίνεται πώς εἶναι ἕνα ἐργαλεῖο τῆς μαντικῆς*» γράφει ἡ Luijendijk. Χρησιμοποιεῖ ἀκόμα καί μέρος τῆς αλχημιστικῆς πρακτικῆς, τῆς χύτευσης, γιά νά ληφθεῖ μία ἀπάντηση. Μία μέθοδος πού ἦταν εὐρέως διαδεδομένη στήν ἀρχαιότητα καί ἡ ὁποῖα ἐφαρμοζόταν γιά τή διαδικασία λήψης ἀποφάσεων σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς ἀρχαίας κοινωνίας, ὡς θρησκευτική πρακτική, χρησιμοποιήθηκε σέ πολλά μαντεῖα, πού ἦταν αμφισβητούμενα, καθώς ἡ προσφυγή σέ αὐτές τίς πρακτικές, συνεπῶς καί στά θρησκευτικά δρώμενα, σήμανε ἔλεγχο τῶν ἐξουσιῶν, θρησκευτικῶν καί κοινωνικῶν.

2. **Ὁ κώδικας**

»Ἡ ἀνακάλυψη αὐτή ἀκολουθεῖ τή μετάφραση ἑνός ἄλλου ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ κώδικα, γραμμένου καί αὐτοῦ στήν κοπτική διάλεκτο, ὁ ὁποῖος χρονολογεῖται πρίν ἀπό 1300 χρόνια. Ἀποκρυπτογραφήθηκε πρώτη φορά τό 2014.

»Τό συγκεκριμένο βιβλίο τῶν 20 σελίδων, πού εἶναι γραμμένο σέ περγαμηνή, περιέχει μία σειρά ἀπό ξόρκια καί ἐπικλήσεις, συμπεριλαμβανομένων ἐξορκισμῶν γιά τήν καταπολέμηση τοῦ κακοῦ ἀπό κατάληψη (δαιμονισμός). Ὁ κώδικας ἀντανακλᾶ μία συγχώνευση τῶν θρησκειῶν, καθώς ὁρισμένες ἐπικλήσεις ἐπικαλοῦνται τόν Ἰησοῦ, ἐνῶ ἄλλες ἀναφέρονται σέ θεϊκές μορφές ἀπό τήν ἀρχαία αἰγυπτιακή θρησκεία καί γιά αὐτό θεωρήθηκε αἱρετικό τόν 7ο αἰῶνα μ.Χ., ὅταν δηλαδή δημιουργήθηκε ὡς συγκροτημένο κείμενο.

»Ὀνομάστηκε *Handbook of Ritual Power (Ἐγχειρίδιο Τελετουργικῆς Δύναμης)* καί περιλαμβάνει μία σειρά ἀπό ἐπικλήσεις μέ σχέδια, πού ἀκολουθεῖται ἀπό εἴκοσι ἑπτά ξόρκια, συμπεριλαμβανομένων καί τῶν συνταγῶν γιά νά θεραπευτοῦν ἄνθρωποι ἀπό τήν καταληψία, ἀπό κακά πνεύματα καί εἰδικά ξόρκια γιά νά φέρουν τήν ἐπιτυχία στήν ἀγάπη καί στίς ἐπιχειρήσεις, ἀλλά καί μαγικές συνταγές γιά τή θεραπεία παθήσεων, ὅπως ὁ μαῦρος ἴκτερος, μία δυνητικά θανατηφόρα λοίμωξη, πού ὑπάρχει ἴσως ἀκόμη καί σήμερα.

»Σύμφωνα μέ μία ἐπιστημονική ἔκθεση, ὁ αἰγυπτιακός κώδικας αὐτή τή στιγμή φυλάσσεται στό Μουσεῖο τῶν Ἀρχαίων Πολιτισμῶν στό πανεπιστήμιο Macquarie στό Σίδνεϊ. Ὡστόσο, ἔχει ἀγοραστεῖ ἀπό ἕναν ἔμπορο ἀρχαιοτήτων στή δεκαετία τοῦ 1980 καί ἡ προέλευση τοῦ ἀρχικοῦ κατόχου του παραμένει ἄγνωστη. Ἡ διάλεκτος πού χρησιμοποιεῖται στό ἀρχαῖο κείμενο μπορεῖ νά ἔχει προέλευση ἀπό τήν Ἄνω Αἴγυπτο, ἴσως γύρω ἀπό τήν ἀρχαία πόλη τῆς Ἑρμουπόλεως, ὅπου εἶχαν ἀναπτυχθεῖ ὁ ἐσωτερισμός, ὁ μυστικισμός καί ἡ ἑρμητική φιλοσοφία.

3. **Συνένωση θρησκειῶν**

»Εἶναι ἐνδιαφέρον, καθώς τό βιβλίο μέ τίς ἐπικλήσεις καί τά ξόρκια ἀντανακλᾶ μία συγχώνευση τῶν θρησκειῶν. Γράφτηκε κατά τή διάρκεια ἑνός χρόνου πού πολλοί Αἰγύπτιοι ἦταν χριστιανοί, καί αὐτό φαίνεται σέ ὁρισμένες ἀπό τίς ἐπικλήσεις πού καλοῦν τόν Ἰησοῦ.

»Ὡστόσο, ἄλλες ἐπικλήσεις φαίνεται νά σχετίζονται μέ τή θρησκεία τῶν σεθιανῶν, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό μία ἀπό τίς ἐπικλήσεις, ἡ ὁποῖα ἀναφέρεται στόν Σέθ ἀποκαλῶντας τον «ζωντανό Χριστό».

»Οἱ σεθιανοί (Sethians) ἦταν μία γνωστική αἵρεση πού εἶχε ἐπιρροές ἀπό τόν πλατωνισμό καί ἡ ὁποῖα ἄκμασε κατά τόν δεύτε-

ρο καί τόν τρίτο αἰῶνα. Ἀπέδωσαν τή «γνώση» τους πρός τόν Σέθ, πού θεωρεῖται ὁ τρῖτος γιός τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας, καί στή Norea, σύζυγο τοῦ Νῶε (ὁ ὁποῖος παίζει ἐπίσης ρόλο στήν ἐξάπλωση τοῦ μαντεανισμοῦ καί μανιχαϊσμοῦ).

»Κατά τό πέρασμα τοῦ χρόνου ὁ κώδικας γράφτηκε (περίπου τόν 7ο αἰῶνα μ.Χ.), οἱ σεθιανοί θεωρήθηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία ὡς αἱρετικοί καί ἀπό ἐκείνη τήν ἐποχή εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νά σβήνουν ὡς θρησκεία.

4. Ὁ θεός - μυστήριο

»Ἕνα ἀπό τά μυστήρια τοῦ ἀρχαίου κώδικα εἶναι ἡ ἀναφορά σέ μία θεϊκή μορφή πού ὀνομάζεται Baktiotha, τοῦ ὁποῖου ἡ ταυτότητα εἶναι ἄγνωστη, ἀλλά ἡ ὁποία θά μποροῦσε νά εἶναι ἕνα ἄλλο ὄνομα γιά τόν «Χριστό», ὅμως ἀρκετοί διαφωνοῦν μέ αὐτό καί τό ἀποκαλοῦν ὕβρη. Ἀναφέρεται ὅτι μία ἀπό τίς ἐπικλήσεις πού μπορεῖς νά διαβάσεις σέ αὐτόν λέει: «*Δίνω χάρη σέ ἐσᾶς καί σᾶς καλῶ, ὁ Baktiotha: Ὁ μοναδικός καί παντοδύναμος καί ἀξιόπιστος*».

»Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἕνα κοπτικό κείμενο ἔχει βρεθεῖ ὅτι ἀναφέρεται στόν Baktiotha.

»Σέ ἕνα βιβλίο μέ τίτλο «*Ausgewahlte Koptische Zaubertexte*» ὁ συγγραφέας Angelicus M. Kropp ἀναφέρεται σέ ἕνα κοπτικό ξόρκι γιά τή μαγεία πού εἶναι πλούσιο σέ μοτίβα ἀπό τόν γνωστικισμό καί, σύμφωνα μέ τόν Kropp, ἀπευθύνεται στόν Χριστό, τόν ὁποῖο ἐπικαλεῖται μέ τό ἐξωτικό ὄνομα Baktiotha. Οἱ ἐρευνητές καί συγγραφεῖς Malcolm Choat καί Iain Gardner ἔχουν γράψει σχετικά μέ τό θέμα ὅτι «*ὁ κώδικας φαίνεται νά ἔχει γραφτεῖ προτού διαγραφοῦν ὅλες οἱ σεθιανές ἐπικλήσεις ὡς αἱρετικά κείμενα, ὡς ἐκ τούτου, ἀντανακλᾶ μία σπάνια εἰκόνα αὐτῆς τῆς ἀρχαίας, ἀλλά ἐλάχιστο γνωστῆς θρησκείας*».

5. Ὁ Ali Razeghi

»Ἡ μελλοντολογία δέν ἀπασχόλησε μόνο τούς μυστικιστές καί τά ἱερατεῖα τοῦ ἀρχαῖου κόσμου, ἀλλά καί ἐφευρέτες. Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2013 ἕνας Ἰρανός ἐπιστήμονας, ὁ Ali Razeghi, ἰσχυρίστηκε ὅτι ἔχει κατασκευάσει μία πολύπλοκη συσκευή, ἡ ὁποῖα μπορεῖ νά προβλέψει τό μέλλον μέ ἀκρίβεια 98%.

»Τό μηχάνημα, τό ὁποῖο ἔχει περίπου τό μέγεθος ἑνός φορητοῦ ὑπολογιστή καί χρειάστηκε δέκα χρόνια γιά νά

ἀναπτυχθεῖ, χρησιμοποιεῖ πολύπλοκους ἀλγόριθμους γιά νά καταλήξει σέ προβλέψεις. Λειτουργεῖ μέ τήν παραγωγή καί ἐκτύπωση μιᾶς περιγραφῆς τῆς προσωπικῆς ζωῆς ὁποιουδήποτε ἀτόμου, καταγράφοντας τά ὅσα πρόκειται νά συμβοῦν πέντε καί ὀκτώ χρόνια ἔπειτα, μετά τή λήψη μετρήσεων ἀπό τό ἀποτύπωμα ἑνός χρήστη.

»Ὁ Razeghi ἦταν πολύ προστατευτικός σχετικά μέ τήν ἐφεύρεσή του καί δέν ἔχει ἀποκαλύψει καμία συγκεκριμένη λεπτομέρεια, κυρίως ἀπό τόν φόβο μήπως τό μηχάνημά του πάει σέ λάθος χέρια.

»Ἔχει, ὅμως, τήν πιστοποίηση τῆς ἐφεύρεσής του, μέ τήν ὁποῖα καταχωρήθηκε στό Κρατικό Κέντρο Στρατηγικῶν Εφευρέσεων. Τό τελευταῖο ἔχει ὀνομάσει τή συσκευή *The Aryayek Time Traveling Machine*. Ὁ Razeghi εἶπε ὅτι τό τελευταῖο τοῦ ἔργο ἔχει ἐπικριθεῖ ἀπό φίλους καί συγγενεῖς, «*γιατί προσπαθεῖ νά παίξει τόν Θεό*» μέ συνηθισμένες ζωές. Ὡστόσο, ὁ Razeghi ἐπιμένει ὅτι «*τό ἔργο αὐτό δέν εἶναι κατά τῶν θρησκευτικῶν ἀξιῶν μας σέ ὅλα*».

»Πιστεύει ὅτι ἡ συσκευή του θά μποροῦσε νά χρησιμοποιηθεῖ ἀπό τήν κυβέρνησή του γιά νά προβλέψει στρατιωτικές συγκρούσεις, καθώς καί τίς διακυμάνσεις στήν ἀξία τῶν ξένων νομισμάτων καί τοῦ πετρελαίου. «*Ὡς ἐκ τούτου, ἀναμένουμε γιά τήν ἀγορά αὐτῆς τῆς ἐφεύρεσης μεταξύ τῶν κρατῶν, καθώς καί ἀπό ἰδιῶτες, ἀπό τή στιγμή πού θά φτάσει σέ ἕνα στάδιο μαζικῆς παραγωγῆς*» δήλωσε ὁ Razeghi. Ὁ ἐφευρέτης-φαινόμενο, ὁ ὁποῖος εἶναι μόλις 27 ἐτῶν, ἔχει ἤδη στό ἐνεργητικό του ἄλλες 179 ἐφευρέσεις στή ζωή του, πού τίς ἔκανε σέ νεαρότερη ἡλικία. Στίς Ἡ.Π.Ἀ. λέει χαριτολογῶντας ὁ ἴδιος ὅτι προσπαθοῦν νά κάνουν τήν ἴδια συσκευή ξοδεύοντας ἑκατομμύρια δολάρια, ἀλλά ἐκεῖνος εἶναι σέ θέση νά τήν παράγει χρησιμοποιῶντας μόνο ἕνα κλάσμα αὐτοῦ τοῦ κόστους. Δέν ἔχουν γίνει ἀκόμη ἐπίσημες ἀνακοινώσεις σχετικά μέ τήν πρόοδο τῆς συσκευῆς καί ἄν σχεδιάζει νά κυκλοφορήσει τό πρωτότυπο, ἀλλά θά εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα κίνηση, ἄν καί ὅταν ὁ ἴδιος ἀποφασίσει νά τό κάνει.»

Τό συμπέρασμα ἐκ τοῦ ἄρθρου εἶναι ὅτι ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατεῖ ὁ φρικώδης δαιμονισμός καί ἡ πλήρης δαιμονική σύγχυσις.

Ἀκολούθως παραθέτομεν ἄρθρον τοῦ κ. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου μέ θέμα: «*Ἀστρολογία: Ἡ φενάκη τοῦ μηδενός*», δι' οὗ καταδεικνύεται τό ἔωλον καί ψευδές τῆς Ἀστρολογίας.

«Ἀστρολογία ὀνομάζεται τό σύνολο τῶν συστημάτων πού ἰσχυρίζονται αὐθαίρετα ὅτι ἡ φαινόμενη θέση οὐράνιων σωμάτων σχετίζεται μέ τή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀστρολογία, «τέχνη» μακραίωνης παράδοσης, σήμερα ἀναγνωρίζεται ὡς ψευδεπιστήμη ἤ προκατάληψη, διότι ἀπέτυχε νά ἀποδείξει τήν ἀξία της σέ ἐλεγχόμενες μελέτες. Ἐπιπλέον, δέν ὑπάρχει βιολογικός ἤ φυσικός μηχανισμός διά τοῦ ὁποῖου οἱ κινήσεις οὐράνιων σωμάτων θά ἐπηρέαζαν ἀνθρώπους καί γεγονότα στή Γῆ. Ἡ ἀστρολογία, μέ μορφή μαντείας, ξεκίνησε ἀπό τή Μεσοποταμία, ἐπειδή ἐκεῖ, σέ ἀντίθεση μέ τήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἐπικρατοῦσε τό ἱερατεῖο καί ὄχι ἡ φιλοσοφία. Ἡ σύνδεση ἀστρολογίας-θρησκείας καί ἡ ἄγνοια τῆς θέσης πού ἔχει ἡ Γῆ στό σύμπαν ὁδήγησαν στήν ἀντίληψη ὅτι οἱ πλανήτες ἐπηρεάζουν τή ζωή μας. Γιά τούς ἀστρολόγους «μελετητές» τά ζώδια εἶναι 12 «ἐνεργειακά τμήματα», στά ὁποῖα χωρίζεται ὁ ζωδιακός κύκλος. Τό ζώδιο ὑποτίθεται ὅτι δείχνει τή σωματική κατάσταση, τήν αὔρα καί τήν ὑγεία. Ὁ ὡροσκόπος δείχνει χαρακτηριστικά τῆς προσωπικότητας. Ἡ Σελήνη ἀντιστοιχεῖ σέ συναίσθημα, εὐαισθησία, διαίσθηση καί στή «θηλυκή» πλευρά τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὁ Ἥλιος στήν «ἀρσενική» πλευρά τῆς ψυχῆς (συνείδηση, προσωπικότητα). Ὡροσκόπος εἶναι ἡ μοίρα τοῦ ἀστερισμοῦ πού ἀνατέλλει τῆ στιγμή τῆς γέννησης κάθε ἀνθρώπου. Οἱ πλανῆτες περιφερόμενοι γύρω ἀπό τόν Ἥλιο αὐξομειώνουν τή μεταξύ τους ἀπόσταση. Οἱ ἀστρολόγοι μετροῦν τήν ἀπόσταση αὐτή σέ μοῖρες τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, ὄχι σέ χιλιόμετρα, ἰσχυριζόμενοι ὅτι κάποιες ἀποστάσεις ἔχουν ἰδιαίτερα ἀποτελέσματα (θετικά ἤ ἀρνητικά). Ἐκλειπτική ὀνομάζεται ὁ νοητός κύκλος πού ὁρίζει ἡ τροχιά τῆς Γῆς γύρω ἀπό τόν Ἥλιο, ἐνῷ ὀνομάζεται καί ζωδιακός κύκλος γιατί ἐκεῖ προβάλλονται οἱ ζωδιακοί ἀστερισμοί. Κατά τήν ἀστρολογία, κάθε πλανήτης κυβερνᾶ κάποιο ζώδιο (π.χ. Ἥλιος-Λέων, Σελήνη-Καρκίνος, Πλούτων-Σκορπιός). Μετά τήν ἀνακάλυψη τῶν ἐξωκρόνιων πλανητῶν Ουρανοῦ, Ποσειδῶνα, Πλούτωνα, οἱ ἀστρολόγοι συνέδεσαν τούς νέους πλανήτες μέ συγκεκριμένα ζώδια. Δηλαδή πρίν ἀπό δύο αἰῶνες ὁ Σκορπιός ἦταν... ὀρφανός ἀπό κυβέρνηση πλανήτη. Πέρα ἀπό τή θέση τοῦ κυβερνήτη ὑπάρχουν καί ἄλλες... σημαντικές θέσεις τῶν οὐράνιων σωμάτων (ἀντιδιαμετρική, ἀδυναμίας, ἔξαρσης, ἀντιδιαμετρικῆς ἔξαρσης, πτῶσης). Οἱ ἀστερισμοί πού βρίσκονται στήν ἐκλειπτική ὀνομάζονται ζωδιακοί (ζώδια), ἡ ἔκταση τῶν ὁποῖων διαφέρει. Τα ζώδια εἶναι 12 καί ἡ ἡμερολογιακή σειρά τήν ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ἡ tropical σχολή ἀστρολογίας ὁρίζεται ξεκινῶντας ἀπό τόν Κριό 21/3-20/4. Στήν πραγματικότητα, κάποια ζώδια εἶναι μεγαλύτερα ἀπό ἄλλα. Οἱ λό-

γοι πού στήν ἀστρολογία χωρίζεται ὁ ουράνιος θόλος σέ 12 ἰσόποσα τμήματα-ζώδια εἶναι αὐθαίρετοι, διότι δέν ὑπάρχουν ὅρια μεταξύ τῶν ἀστερισμῶν, ὥστε νά μποροῦμε νά ὑπολογίσουν ἀκριβῶς πότε Ἥλιος, Σελήνη ἤ πλανῆτες εἰσέρχονται καί ἐξέρχονται ἀπό αὐτούς.

Τά οὐράνια σώματα

»Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι οἱ θέσεις τῶν οὐράνιων σωμάτων καθορίζουν τά συμβάντα στόν πλανήτη μας θεωρεῖται ἀβάσιμος καί ἀποτυγχάνει στή δοκιμασία τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου (ψευδεπιστήμη). Οἱ βασικές ἀντιρρήσεις εἶναι: Ἡ ἀστρολογία ἀναπτύχθηκε στό γεωκεντρικό σύστημα, κατά τό ὁποῖο ἡ Γῆ εἶναι κέντρο τοῦ σύμπαντος καί οἱ κάτοικοί της ἔχουν κοσμική σημασία. Ὅμως μέ τήν ἐπιστημονική ἐπανάσταση (Κοπέρνικος, Γαλιλαῖος) τό γεωκεντρικό μοντέλο ἀντικαταστάθηκε ἀπό τό ἡλιοκεντρικό καί στή συνέχεια ἀπό σύγχρονα κοσμολογικά μοντέλα, ὅπου ἡ Γῆ εἶναι κοινός πλανήτης, περιφερόμενος γύρω ἀπό ἕνα ἄστρο ἑνός γαλαξία. Ἔτσι ἡ κινούμενη Γῆ δέν κατέχει ἰδιαίτερη θέση. Ἀναλόγως, οἱ διατάξεις πού σχηματίζουν οἱ αστερισμοί εἶναι προβολές φωτεινῶν σημείων πού ἀντιστοιχοῦν σέ ἄστρα διαφορετικοῦ ἐπιπέδου, πού μπορεῖ νά ἀπέχουν μεταξύ τους ἔτη φωτός. Ἐπειδή τό φῶς κινεῖται μέ πεπερασμένη ταχύτητα, βλέπουμε τά ἄστρα τῶν ἀστερισμῶν στή θέση πού κατεῖχαν σέ διαφορετικές στιγμές τοῦ παρελθόντος. Ἀκόμη, ἡ εικόνα τους, μέ τήν ταχύτητα τοῦ φωτός, μπορεῖ νά κάνει αἰῶνες νά φτάσει στούς ἐπίγειους παρατηρητές (Ἕνα ἄστρο μπορεῖ νά ἔχει καταστραφεῖ καί ἐμεῖς νά τό βλέπουμε ἀκόμη ὅπως ἦταν αἰῶνες πρίν). Αὐτά σημαίνουν ὅτι ἕνας ἀστερισμός εἶναι αὐθαίρετη εἰκόνα πού ὑπάρχει μόνο γιά μᾶς πού παρατηροῦμε τόν οὐρανό ἀπό συγκεκριμένο σημεῖο. Ἡ φράση «*ὁ Ἥλιος μπαίνει σέ ἕναν ἀστερισμό*» εἶναι σάν νά ποῦμε ὅτι ἕνα σύννεφο βγαίνει ἀπό μία καμινάδα πού τυχαίνει νά προβάλλεται μπροστά του στόν οὐρανό. Ἡ ἀστρολογική ἀντίληψη ὅτι «*στούς οὐρανούς*» ὑπάρχουν «*ἁρμονία καί τάξη*» χάνει τή βάση της καί δέν μποροῦν νά διατυπωθοῦν κανόνες πρόβλεψης σέ τέτοια ρευστή ἀστρονομική εἰκόνα. Ἀκόμη, ὁ γήϊνος ἄξονας ἐκτελεῖ μία μεταπτωτική κίνηση μέ περίοδο μερικῶν χιλιάδων ἐτῶν. Ἡ κίνηση αὐτή φέρνει μετάπτωση ἐποχῶν καί μετακίνηση τῶν προβαλλομένων ἀστερισμῶν. Παρά τή μετάπτωση τῶν ἰσημεριῶν, οἱ σύγχρονοι ἀστρολόγοι ἐξακολουθοῦν νά ἀντιστοιχοῦν τά ζώδια στίς ἴδιες ἡμερομηνίες, ὅπως καί στήν ἀρχαιότητα. Ἔτσι, γιά παράδειγμα, σήμερα στό χρονικό διάστημα 21

Μαρτίου ἕως 20 Ἀπριλίου ὁ Ἥλιος βρίσκεται στούς Ἰχθῦες καί ὄχι στόν Κριό, ὅπως ἀναφέρεται στά ὡροσκόπια. Πρόβλημα ἀνακύπτει ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ ἀστρολόγοι συντάσσουν ὡροσκόπια μέ βάση τή θέση τῶν πλανητῶν στόν οὐρανό, χωρίς νά ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἀπόστασή τους ἀπό τή γῆ. Ἡ ἐπιστήμη προσθέτει στά ἐπιχειρήματά της τήν κατηγορία ὅτι ἡ ἀστρολογία χρησιμοποιεῖ τόν ὅρο «ἐπίδραση» μέ τη μεσαιωνική ἔννοια τῆς «συμπαθητικῆς μαγείας» καί ὄχι μέ τήν αὐστηρή ἔννοια πού ἔχει ὁ ὅρος στή Φυσική. Γιά τήν «ἐπίδραση» τῶν οὐρανίων σωμάτων στούς ἀνθρώπους ἔχουν γίνει πολλά πειράματα τά ὁποῖα ἀποδεικνύουν τό ἀβάσιμο τῆς ἀστρολογίας».

Τέλος, παραθέτομεν ἄρθρον τῆς κ. Giuliana Conforto, ἀποκρυφίστριας συγγραφέως ἐκ τοῦ βιβλίου της «*Μίλα γιά τούς ἀοράτους κόσμους*» πού ἐπιρρωνύει τήν ὕπαρξη a contrario πνευματικοῦ κόσμου καί τήν ὑποστατικότητα τοῦ Σατανᾶ.

«Τό Matrix καί οἱ ἀόρατοι κόσμοι... Ταξιδιῶτες στό τραῖνο τοῦ Σύμπαντος Κόσμου... κλειδωμένοι στά τελευταῖα βαγόνια

»Το Matrix εἶναι παντοῦ. Εἶναι παντοῦ γύρω μας, ἀκόμα καί τώρα, μέσα σέ αὐτό τό δωμάτιο. Μπορεῖτε νά τό δεῖτε ἤ νά τό ἀντιληφθεῖτε κοιτῶντας ἔξω ἀπό τό παράθυρό σας ἤ ὅταν ἐνεργοποιεῖτε τήν τηλεόρασή σας.

»Μπορεῖτε νά τό νιώσετε, ὅταν πηγαίνετε στή δουλειά, ὅταν θά πᾶτε στήν Ἐκκλησία, ὅταν πληρώνετε τούς φόρους. Εἶναι ὁ κόσμος πού ἔχει τραβηχτεῖ πάνω ἀπό τά μάτια σας, γιά νά σᾶς τυφλώσει ἀπό τήν ἀλήθεια, πού δέν μπορεῖτε νά δεῖτε ἤ νά τό ἀντιληφθεῖτε μέ τό φυσικό σας σῶμα. Μορφέας στήν ταινία *The Matrix*... -Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι ζοῦμε σέ ἕναν «κόσμο», στήν πραγματικότητα ζοῦμε σέ ἕνα εὖρος συχνοτήτων. Αὐτό εἶναι ὅλο. Εἴμαστε παγιδευμένοι σέ ἕνα εὖρος συχνοτήτων καί ἐπομένως παγιδευμένοι σέ μία ψευδαίσθηση. Αὐτό εἶναι καί τό βαθύτερο νόημα πού ἡ γνωστή ταινία, τό *Matrix*, ἀποκαλεῖ τήν ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ ΑΥΤΗ «κόσμο» .

»Ὅταν λέει ὁ «ΚΟΣΜΟΣ» καί τό βάζει μέσα σέ εἰσαγωγικά, εἶναι γιατί αὐτό πού βλέπουμε γύρω μας, εἶναι ἁπλά τό μικρό κλάσμα τῶν πολλαπλῶν διαστάσεων τοῦ ἀπείρου, πού φυσικά μᾶς ἔχουν μπλοκάρει ἤ φυλακίσει κομμάτια ἀπό τίς αἰσθήσεις μας κάποια ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΟΝΤΑ Ἤ ΑΥΤΟ πού ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΛΕΜΕ ΕΡΠΕΤΟΕΙΔΗ.

»Αὐτές τῆς ὅρασης, τῆς ἀκοῆς, τῆς ἁφῆς, τῆς ὄσφρησης καί τῆς γεύσης εἶναι αὐτές οἱ αἰσθήσεις πού μποροῦν νά ἀπομονώσουν γιά νά μποροῦν νά μᾶς ἔχουν ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ οἱ ΔΕΣΜΟΦΥΛΑΚΕΣ ΜΑΣ.

»Αὐτό τώρα συμβαίνει γιατί δέν ἔχουν πρόσβαση στά παραπάνω πεδία καί αὐτό πού λέω τώρα εἶναι πάρα πολύ σοβαρό.

»ΤΑ ΟΝΤΑ πού ΕΙΝΑΙ ΦΩΤΕΙΝΑ ΜΠΟΡΟΥΝ νά ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ καί ΠΑΝΩ καί ΚΑΤΩ. ΤΑ ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΜΠΟΡΟΥΝ νά ΚΙΝΟΥΝΤΑΙ καί νά ΕΝΕΡΓΟΥΝ ΜΟΝΟ ΚΑΤΩ ΓΙΑΤΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΠΑΝΩ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΙΔΩΜΕΝΑ.

»Ὁ ἄνθρωπος στήν πρωταρχική του μορφή εἶχε 6 αἰσθήσεις καί 6 ὑπέρ-αἰσθήσεις πού θά ἀναφέρουμε πιό κάτω. Αὐτό ἐκφράστηκε καί μέσα ἀπό τήν Ἀρχαία Ελληνική γραμματεία μέσα ἀπό τούς 6 μεγάλους ἀλλά καί τούς 6 μικρούς Θεούς τοῦ Ὀλύμπου.

«*Τό φαινόμενο τῆς "ἕκτης αίσθησης" ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἀνθρώπων*», ὑποστηρίζει μία νευροεπιστήμονας στό Σίδνεϊ.

»Μετά ἀπό πενταετῆ μελέτη παρακολούθησης τῆς ἐγκεφαλικῆς δραστηριότητας, κατέληξε στό συμπέρασμα ὅτι δύο ἄνθρωποι μποροῦν νά "συντονίσουν" τίς λειτουργίες τοῦ νευρικοῦ τους συστήματος, χωρίς νά ἔχουν καμία ὀπτική ἤ σωματική ἐπαφή μεταξύ τους. Ἡ Τρίσα Στράτφορντ, ἀπό τό Πανεπιστήμιο Τεχνολογίας τοῦ Σίδνεϊ, προσπάθησε νά ἐξηγήσει ἐπιστημονικά τί ἀκριβῶς συμβαίνει ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀλληλεπιδροῦν ἐγκεφαλικά, κάτι πού συμβαίνει ἀκόμη καί ὅταν ἐρωτεύονται. "*Εἶναι σαν ἐγκεφαλικό... chatting*" Στίς ἔρευνές της συμμετεῖχαν 30 ἐθελοντές τῶν ὁποίων καταγράφονταν οἱ ἀκριβεῖς ἀντιδράσεις τους, τή στιγμή πού οἱ ἐγκεφαλικές λειτουργίες τοῦ ἑνός, ἐναρμονίζονταν μέ αὐτές τοῦ ἄλλου. "*Γιά νά χρησιμοποιήσω πιό σύγχρονη ὁρολογία, θά πῶ ὅτι ἦταν σάν νά ἔκαναν chat οἱ ἐγκέφαλοί τους*", εἶπε χαρακτηριστικά ἡ δρ Στράτφορντ. "Ἦταν πολύ συναρπαστικό. Τή στιγμή πού οἱ δύο ἐγκέφαλοι γίνονται *ἕνας, ὑπάρχει ἕνα τμήμα πού ὀνομάζεται βρεγματικός λοβός, πού παρουσιάζει ὑπερβολική δραστηριότητα. Ἀπό τή στιγμή πού θά συμβεῖ αὐτό, θεωρώ ὅτι μποροῦμε πράγματι νά "διαβάσουμε" τό μυαλό τοῦ ἄλλου σέ ἕνα βαθύτερο ἐπίπεδο. Εἶναι σάν νά ἔχουμε μία ἕκτη αἴσθηση*", προσθέτει. Πῶς ἔγινε ἡ ἔρευνα:

»Κατά τή διάρκεια τῶν ἐρευνῶν, τοποθετήθηκαν ἠλεκτρόδια γύρω ἀπό τό κεφάλι τῶν ἐθελοντῶν γιά νά παρακολουθοῦν τά ἐγκεφαλικά κύματα σέ τέσσερις διαφορετικούς τομεῖς. Παράλληλα, ἡ καρδιά τους ἐλεγχόταν μέ ἠλεκτροκαρδιογράφημα. Τά ἠλεκτρόδια πού παρακολουθοῦσαν τίς δραστηριότητες τοῦ ἐγκεφάλου, κατέγραψαν αὐξημένη δραστηριότητα κατά τή στιγμή

τῆς "πνευματικῆς εὐθυγράμμισης" στό τμῆμα τοῦ ἐγκεφάλου ὅπου θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἡ ἕδρα τῆς "φαντασίας".

»Δέν ὑπάρχει τίποτε ἀνεξήγητο. Ἡ ἐξέλιξη εἶναι μόνον διεύρυνση δυνατοτήτων, ἀλλά ποτέ δέν θά πρέπει νά συνδεθεῖ μέ τόν σκοταδισμό.»

»Ἡ δρ Στράτφορντ δέν βρίσκει τίποτε "ἀνεξήγητο" στή διαδικασία αὐτή, ἀλλά ἀναγνωρίζει πώς ὁτιδήποτε ἄγνωστο καί νέο στόν χώρο τῆς μελέτης τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου, μπορεῖ νά προκαλέσει "μεταφυσικές" παρερμηνεῖες. "*Πιθανότατα ὅταν συντονιστοῦμε ἐγκεφαλικά μέ κάποιον, μποροῦμε νά "διαβάζουμε" τίς σκέψεις του", χρησιμοποιῶντας τήν "ἕκτη αἴσθηση" σέ συνδυασμό μέ αὐτό πού γενικά ὀνομάζουμε "φαντασία"*", λέει.

»Ὅσο γιά τό πῶς μποροῦμε νά τό πετύχουμε αὐτό, συμβουλεύει: "*Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι χρειάζονται χρόνο, συγκέντρωση καί προσπάθεια γιά νά τό καταφέρουν αὐτό. Θά πρέπει νά δώσουμε τήν ἀπόλυτη καί αμέριστη προσοχή μας στό ἄτομο μέ τό ὁποῖο ἐπιθυμοῦμε νά ἐπικοινωνήσουμε μέ αὐτόν τόν τρόπο*". Ὡστόσο παραδέχεται πώς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού καταφέρνουν νά "διαβάσουν" τούς ἄλλους χωρίς καμία προσπάθεια. "*Μέ ἕναν τρόπο πού μένει νά ἐρευνηθεῖ, κάποιοι ἐπηρεάζουν τήν ἐγκεφαλική λειτουργία τῶν ἄλλων, μόνο μέ τήν παρουσία τους*", λέει.

»Τόν φυσικό κόσμο, πού ἀντιλαμβανόμαστε, εἶναι κάτι σάν ἕνας ραδιοφωνικός σταθμός καί οἱ φυσικές μας αἰσθήσεις εἶναι συντονισμένες μέ τίς συχνότητές του. Ἔτσι, αὐτό εἶναι τό μόνο πού βλέπουμε. Ἀλλά ὅλες οἱ ἄλλες ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ γύρω μας, εἶναι συντονισμένες σέ ἄλλες συχνότητες ἤ πυκνότητες μέ ἄπειρες δυνατότητες μέσα στήν δημιουργία».

»Τό γεγονός ὅτι ὑπάρχουν αὐτά τά ΟΝΤΑ, πού ἔχουν ἄπειρες δυνατότητες, ἡ «ἐπιστήμη» τό ἔχει ἀρνηθεῖ. Αὐτό δέν σημαίνει αὐτόματα ὅτι δέν ὑπάρχουν. Σωστά; Καί πῶς τό ἐξηγῶ αὐτό; Ἐπειδή ἐγώ δέν ἔχω πάει στήν Ἀμερική, νά προσπαθῶ νά σᾶς πείσω ὅτι δέν ὑπάρχει. Ἄν λύσω τό προσωπικό μου πρόβλημα ὅμως καί μπορέσω νά φτάσω μέχρι ἐκεῖ, τότε θά εἶναι καί γιά μένα γνωστό πώς Ἀμερική ὑπάρχει. Τόσο ἁπλά.

»Τά ὄντα πού ἐκπέμπουν καί ἄρα ζοῦν σέ ἄλλες συχνότητες, εἶναι παντοῦ γύρω μας, σέ συχνότητες πέρα ἀπό τό φάσμα τῶν φυσικῶν μας αἰσθήσεων. Αὐτές εἶναι οἱ συχνότητες πού μπορεῖ νά δεῖ καί νά ἀκούσει τό κάθε πλάσμα πού εἶναι συντονισμένο μέ αὐτές, ἀπό τά ζῶα, ὅπως οἱ γάτες, ὅταν ἀντιδροῦν σέ φαινομενικά «κενό» χώρο, καί τά σκυλιά, ὅταν ἀκοῦν ἤχους πολύ ὑψηλότερα ἀπό ὅ,τι μποροῦμε ἐμεῖς νά συλλάβουμε.

»Τα νεογέννητα μωρά ἀντιδροῦν ἐπίσης στόν «κενό» χῶρο ἕως ὅτου οἱ αἰσθήσεις τους φυλακιστοῦν μέ κάποιο τρόπο. Αὐτές εἶναι οἱ συχνότητες, ὅπου ἔχουν πρόσβαση ἀληθινά μέντιουμ «ὅπως στά μαντεῖα τοῦ ἀρχαίου κόσμου», πού μποροῦσαν νά αὐξήσουν τούς κραδασμούς τους γιά νά συντονιστοῦν σέ αὐτές τίς αθέατες σφαίρες. Ἡ ἰταλίδα φυσικός Giuliana Conforto στό λαμπρό βιβλίο της Cosmic Game (Edizioni Noesis. 1998), τό θέτει ὡς ἑξῆς:

»...*Ἕνα πολύ μεγάλο ποσοστό τῆς τάξης τοῦ 90% τῶν συνολικῶν συχνοτήτων στήν γῆ δέν ἔχουν ὑπολογισμένη μάζα.*

»*Στήν πραγματικότητα εἶναι σκοτεινές καί μή παρατηρήσιμες, ἐνῶ μόνο τό 10% εἶναι παρατηρήσιμες μέσῳ τοῦ οὐράνιου τόξου, ἡ ὁποῖα εἶναι τό Φῶς.*

»*Τό ὁρατό σύμπαν, μέ τά δισεκατομμύρια τῶν ἀστέρων καί τῶν γαλαξιῶν, εἶναι μέ τή σειρά του μόνο μία μικρή μόνο ποσόστωση τοῦ 10% πού ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΕΜΕΙΣ νά ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΟΥΜΕ.*

»*Μέσα σέ κάθε φυσικό σώμα ὑπάρχει ἕνα ὁρατό καί ἕνα ἀόρατο μέρος τοῦ ἄνθρωπου, ἀλλά στήν πραγματικότητα τό (90%), εἶναι μή παρατηρήσιμη οὐσία, ἐνῷ μόνο τό 10% ἀπό αὐτό εἶναι ἕνα τμῆμα πού μπορεῖ νά αἰσθανθεῖ καί βιώσει ὡς συγκινήσεις, διαισθήσεις, καί τά συναισθήματα, ἀλλά καί νά παρατηρηθεῖ*».

Συμπέρασμα ἐκ τῆς καταχωρίσεως. Πληρεστάτη περιγραφή τῶν δαιμόνων δέ δύναται νά ὑπάρξη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ τρομερά πνευματική σύγχυσις, ὑφ' ἥν σήμερον τελεῖ ἡ Ἀνθρωπότης, περιλαμβάνει, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καί τό θέμα τῆς ὑποστάσεως, ἀλλά καί τῆς μετά θάνατον ἐπιβιώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Συνέπεια δέ τούτου εἶναι καί τό ὅτι, ἐνῶ, διευρυνθέντων -κατά παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ- τῶν πνευματικῶν ὁριζόντων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐπετεύχθη ὑπό τῶν πνευματικῶς προηγμένων λαῶν ἡ ἀνακάλυψις πολλῶν κεκρυμμένων δυνάμεων τῆς παρούσης δημιουργίας (καί οὕτω δυνάμεθα νά ἐξυπηρετήσωμεν ἐπαρκῶς -ἐάν μάλιστα αἱ δυνάμεις αὗται χρησιμοποιηθοῦν δι' εἰρηνικούς σκοπούς- πάσας τάς πολλαπλασιασθεῖσας ἀνάγκας ἡμῶν), ἐν τούτοις δέν κατεβλήθη ὑπ' αὐτῶν ἡ δέουσα προσπάθεια διά τόν ἀκριβῆ καθορισμόν τῆς θέσεως καί τοῦ πραγματικοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ παρούσῃ δημιουργίᾳ καί ζωῇ. Τοιουτοτρόπως, κατεσκευάσθησαν μέν ὑπό τῶν ρηθέντων λαῶν (σύν ἄλλοις μηχανικοῖς θαύμασι) καί τηλεσκόπια ἠλεκτρονικά διερευνῶντα αὐτάς τάς ἐσχατιάς τοῦ Σύμπαντος, μικροσκόπια, ἠλεκτρονικά ἐπίσης, δι' ὧν παρακολουθοῦμεν τάς κινήσεις τῶν ἠλεκτρονίων πέριξ τῶν πυρήνων βυθοσκάψη, δι' ὧν κατήλθομεν εἰς τά μεγαλύτερα βάθη τῶν ὠκεανῶν, πύραυλοι, τέλος, καί διαστημόπλοια, δι' ὧν ἐξελθόντες ἤδη τῶν ὁρίων τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας κατεκτήσαμεν τήν σελήνην καί θά γίνωμεν ἴσως μετά τινα χρόνον ἐπισκέπται καί ἄλλων πλανητῶν. Ὅμως οὐδόλως ἐγένετο μέχρι σήμερον ὑπ' αὐτῶν καί ἁπλή, ἔστω, σκέψις, διά τήν ἐφεύρεσιν τοῦ διά πάντας τούς ἀνθρώπους ἀπαραιτήτου εἰδικοῦ καί συγχρόνου ψυχοσκοπίου, ἵνα γνωρίσωμεν, τόν λόγον τῆς ὑπάρξεως ὡς καί τόν πραγματικόν προορισμόν ἡμῶν. Εἰς τήν πλήρωσιν τοῦ μεγάλου τούτου πνευματικοῦ κενοῦ, τοῦ προκαλοῦντος τόσας βλάβας εἰς πᾶσαν τήν Ἀνθρωπότητα, ἔρχεται νά συμβάλῃ ὁ παρών ἐρανισμός κειμένων καί σκέψεων. Κατά πόσον θά ἐπιτύχῃ τοῦτο, θά κριθῇ ὑπό τῶν «καλῆς πίστεως» ἀναγνωστῶν.

Καί θά διευκολυνθῶμεν, ἐλπίζομεν, δι' αὐτῆς, πάντες, ὅπως κατανοήσουν ὅτι ὁ προορισμός ἡμῶν δέν εἶναι νά φθάσωμεν, ἔστω καί ὡς ἐπισκέπται μόνον, εἰς τούς πλανήτας τοῦ πλανητικοῦ συστήματος (καίτοι εἶναι ἀναμφίβολον ἄν θά δυνηθῶμεν νά ὑπερνικήσωμεν τά σχετικά φυσικά ἐμπόδια, τά τεθέντα ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ, καί διά τήν ἁπλῆν εἰς αὐτούς μετάβασιν –πολύ δέ περισσότερον διά τήν παραμονήν εἰς αὐτούς ὡς καί τήν μετάβασιν εἰς ἄλλους πλανήτας πλέον μεμακρυσμένους), ἀλλ' ὅτι ἐπλάσθημεν διά

νά γίνωμεν ἀπό τῆς ζωῆς ταύτης -καί ἀπό τοῦ μικροσκοπικοῦ τούτου πλανήτου- πολῖται τοῦ «πνευματικοῦ κόσμου», τοῦ ἀπείρου, «συμπολῖται τῶν ἁγίων καί οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ» (*πρός Ἐφεσ.* β΄ 19. κ.ἄ.) Ἡ ἀπ' ἀρχῆς ἔμφυτος τάσις τοῦ ἀνθρώπου νά ὑψωθῇ εἰς τά ἄνω, εἰς τόν ἀέρα -καίτοι δέν τῷ ἐδόθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ πτέρυγες-, ἡ κατά τήν κοσμοϊστορικήν ταύτην ἐποχήν τόσον ἱκανοποιηθεῖσα διά τῶν τελευταίων μηχανικῶν ἐπιτευγμάτων, εἶναι μία προσέτι μαρτυρία τοῦ διά τά «ἄνω» πράγματι προορισμοῦ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ πνευματικῇ συγχύσει τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνομίσθη ὅτι τά «ἄνω» ταῦτα εἶναι ἡ Σελήνη ἤ καί ἄλλοι τινες ἀστέρες... Ὁ προορισμός ἡμῶν εἶναι ὁ «πνευματικός κόσμος»... ἀπό τῆς στιγμῆς τῆς ἐκδημήσεως ἐκ τοῦ παρόντος καί οἱ νέοι –καινοί οὐρανοί- καί ἡ καινῆ γῆ, μετά τήν Β΄ Παρουσίαν τοῦ Κυρίου (δι' ὅσους θά ἀξιωθῶμεν ἐκείνων...), «*ἐν οἷς δικαιοσύνη θά κατοικῇ*» (*Β΄ Πέτρ.* 13, *Ἀποκ.* κα΄ 1 κ.ἄ.).

Ἐνεκλείσθη δέ ὑπό τοῦ Θεοῦ ἡ πνευματική καί ἀθάνατος-ἄφθαρτος ψυχή ἡμῶν εἰς τό σκήνωμα τοῦ ὑλικοῦ ἡμῶν σώματος, ἵνα ἀθλήσῃ ἁπλῶς καί δοκιμασθῇ οὕτως ἐφ' ὡρισμένον χρόνον. Τοῦτο ἐκρίθη ἀπαραίτητον ὑπό τοῦ Δημιουργοῦ ὄχι μόνον διά νά τυγχάνωμεν, ἐπ' ἀρκετόν χρόνον, ἐν τῷ παρόντι βίῳ τῆς συγχωρήσεως καί τοῦ ἐλέους, μετανοοῦντες διά τά ἀναπόφευκτα ἁμαρτήματα ἡμῶν, ἐφόσον ἡ πτῶσις-ἁμαρτία τῶν ἀΰλων πνευμάτων, τῶν ἀγγέλων εἶναι ἀσύγγνωστος ἀλλά καί διά νά μή ἔχωμεν πλέον φόβον πτώσεως εἰς τήν αἰωνίαν ζωήν καί δόξαν, γινόμενοι μάλιστα «σύμμορφοι» τοῦ Υἱοῦ Του (*πρός Ρωμ.* η΄ 29 κ.ἄ.) ἤ «*ὅμοιοι*» Αὐτῷ (*Α΄ Ἰωάν.* γ΄ 2). Ἀλλ' ἡ ἄθλησις ἡμῶν αὐτή περιωρίσθη μόνον διά τόν «παρόντα βίον». Ρητῶς τονίζει τοῦτο ὁ θεῖος Παῦλος. «*Τούς πάντας γάρ ἡμᾶς*, γράφει, *φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τά διά τοῦ σώματος πρός ἅ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν*» (*Β΄ Κορ.* ε΄ 10) ὡσαύτως, ὅτι «*ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τοῦτο κρίσις*» (*πρός Ἑβρ.* θ΄ 27). Πᾶν ὅ,τι λοιπόν θά πράξωμεν εἰς τόν παρόντα βίον, αὐτό θά ἔχωμεν εἰς τήν αἰωνίαν ζωήν, «*ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι*» (*Α΄ πρός Κορ.* Ιε΄ 23). Δεν θά ὑπάρχῃ πλέον ἐκεῖ στάδιον πνευματικῆς ἀνυψώσεως, οὔτε μετανοίας καί σωτηρίας. Οὐδέ δυνατότης ἐπανενσαρκώσεως ἤ μετεμψυχώσεως, πρός νέαν ἄθλησιν καί ἐξιλασμόν (ὡς διδάσκει καί ὁ Πνευματισμός), ἐφόσον «*ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ μόνον ἀποθανεῖν*».

Ὅτι δέ πλήν τῆς αἰωνίας χαρᾶς καί δόξης καί ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου θά ἦτο αὐτόχρημα παραδεισιακή, ἐάν ἀπ' ἀρχῆς (ἀλλά καί μετά τήν πτῶσιν) ἔχων ἐπίγνωσιν τοῦ προορισμοῦ

του ἔπραττε «*πᾶν ὅ,τι εὐάρεστον τῷ Θεῷ*», μόλις παρίσταται ἀνάγκη νά εἴπωμεν.

Ἀλλ' ἐναντίον τῆς τοιαύτης εὐτυχίας ἡμῶν καί ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἰδίᾳ ὅμως ἐναντίον τῆς ἀποκαταστάσεως ἡμῶν εἰς τήν αἰωνίαν ζωήν μαίνεται «*ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος καί ψεύστης*» (*Ἰωάν.* η΄ 44 κ.ἄ) σατανᾶς, τοῦ ὁποίου τήν ὑποστατικότητα κατεστήσαμεν ἀναμφισβήτητον, ὁ ἐμπνεύσας εἰς τόν δυστυχῆ ἄνθρωπον ὅλα τά ψεύδη τῆς ζωῆς ταύτης καί δή τήν ἀπιστίαν πρός τόν «*μόνον ἀληθινόν θεόν*», ὡς καί τάς διαφόρους σχετικάς πλάνας. Καί ὡς τονίζει ὁ θεῖος Παῦλος (*πρός Ἐφεσ.* στ΄ 12 κ.ἄ.), ἡ κυρία πάλη ἡμῶν ἐν τῇ ὅλῃ ἀθλήσει τῆς παρούσης ζωῆς εἶναι πρωτίστως ἐναντίον του. Διά τοῦτο δέ, καί πρός μείζονα βλάβην τῶν ἀνθρώπων, ἐπέτυχε νά πλανήσῃ τούς πολλούς ὅτι «...*δέν ὑπάρχει*». Ἤδη ὅμως (καί εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἐν τῇ Γραφῇ σαφέστατων σχετικῶν μαρτυριῶν (*Λουκ.* ι΄ 17-18, *Ἰωάν.* η΄ 44, *πρός Ἐφεσ.* στ΄ 11-12 κ.ἄ.)[220] κατέστη ἁπτή καί ἀναμφισβήτητος ἡ ὑπόστασίς του καί ἡ μεγίστη ἀναγκαιότης πάντων ἡμῶν πρός γενναῖον καί ἀσυμβίβαστον πόλεμον κατ' αὐτοῦ «*ὅτι μείζων ἐστίν ὁ ἐν ὑμῖν ἤ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ*» (*Α΄ Ἰωάν.* δ΄ 4).

Ἀμήν

[220] Πάντα σχεδόν τά σχετικά χωρία τῆς Γραφῆς, μετ' ἀναλυτικῶν ἑρμηνειῶν καί παραλληλισμῶν, ἰδέ, εἰς μακαρ. Ἀρχιμανδρ. Ἐπιφαν. Θεοδωροπούλου «*Ἁγία Γραφή καί πονηρά πνεύματα*».

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ 4
ΑΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΙΚΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ 4
α) Ἡ πρωταρχική περί ψυχῆς πίστις των καί αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ἀκολούθως σχετικαί γνῶμαι τῶν ἀρχαίων μεγάλων ποιητῶν καί φιλοσόφων. 4
β) Αἱ θεωρίαι τῆς μετεμψυχώσεως καί μετενσαρκώσεως 27
Ἡ ἀθεΐα ἀπορρίπτει τήν ὕπαρξη τῆς Ψυχῆς 37
2. Παραψυχολογία 42
3. Συνειδητότητα–κβαντική συνείδηση 45
Τό ἑπόμενο ἐξελικτικό βῆμα 47
Ἡ ἁρμονία τοῦ ἐγκεφάλου 48
Μιά ἐπαναστατικά σωτήρια λύση 49
4. Immortalists ἐπιστήμονες 50
Τό κυνήγι τῆς ἐπιστήμης γιά τήν ἀθανασία 50
Οἱ σύγχρονοι προφῆτες τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας 51
Οἱ 7 αιτίες τοῦ θανάτου 52
Ἡ γήρανση εἶναι ἀσθένεια πού πρέπει νά θεραπευτεῖ... 52
Ἡ τεχνολογική ὁδός πρός τήν ἀθανασία 53
Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀθανασίας γίνεται mainstream 54
Βρέθηκε τό ἔνζυμο τῆς ἀθανασίας 54
Τό μέλλον τῆς ἀναζήτησης τῶν immortalists 55
5. Πνευματισμός 55
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ 60
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ καί ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ καί ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ (ΑΦΘΑΡΣΙΑΣ) ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΨΥΧΗΣ 60
α) Ἐτυμολογία τῆς ἐννοίας καί ὁρισμός τῆς ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς 60
β) Ἡ ἀνόργανος ὕλη, τά φυτά καί τά δένδρα στεροῦνται ψυχῆς 61
γ) Αἱ ψυχαί τῶν ζῴων δέν εἶναι ὑποστάσεις πνευματικαί 63
δ) Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή καί αἱ ἀποδείξεις περί τῆς ἰδιαιτέρας καί ἐνσυνειδήτου πνευματικῆς ὑποστάσεώς της ὡς καί τῆς ἀθανασίας της 67
β) Αἱ πνευματικαί ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί αἱ λοιπαί ἀποδείξεις περί τῆς ἰδιαιτέρας ὑποστάσεώς της 73
Ἡ φαινομενολογία τῶν ἐπιθανάτιων ἐμπειριῶν 149
Μεταμορφωτικές ἐπιπτώσεις 151
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ 175

Η ΨΥΧΗ, ΚΑΤΑ τήν ΑΓΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ καί τούς ΑΓΙΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, καί ΑΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΚΑΚΟΔΟΞΙΑΙ καί ΠΛΑΝΑΙ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ καί ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΥ 175
α) Ἡ γένεσις τῆς ψυχῆς 175
β) Φύσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς 191
γ) Ἡ ἐξομοίωσις πρός τόν Θεόν 196
δ) Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς 199
ε) Αἱ περί ψυχῆς κακοδοξίαι καί πλάναι τῆς Ἀμερικανικῆς φυλλαδικῆς Μετοχικῆς Ἑταιρείας Σκοπιά τοῦ Πύργου, τῶν λεγομένων μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ 220
στ) Αἱ περί ψυχῆς κακοδοξίαι τοῦ Πνευματισμοῦ 229
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ 234
ΤΑ ΨΥΧΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ καί Η ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ 234
Μεταβίβασις σκέψεως, τηλεπάθεια, τηλενέργεια καί τηλεκινησία 234
Ὁ πνευματισμός καί ἡ σύγχρονη ἐξέλιξή του 240
1. Βασική Διακήρυξη τῶν Ἀρχῶν τοῦ Πνευματισμοῦ, πού εἶναι ἀποδεκτή ἀπό πλῆθος ὁμάδων, συνοπτικά. 247
2. Τύποι πνευμάτων-ὁδηγῶν 251
3. Κατηγορίες πνευμάτων-ὁδηγῶν 251
Ὑποβολή, Ὑπνωτισμός, Βασκανία, Γοητεία, Εὐχή, Κατάρα 256
Νοομαντεία, διαίσθησις, ἐνδοσκοπία, ραβδοσκοπία, διόρασις, αὐτόματος γραφή 259
Βιώνοντας τό φαινόμενο 263
Τί ἐπιτυγχάνεται μέ τήν αὐτόματη γραφή; 263
Περιπτώσεις αὐτόματης γραφῆς 264
Ἐπιστημονικές ἔρευνες καί αὐτόματη γραφή 265
Ἐξωπλασία ἤ τηλεπλασία (Ἐκτόπλασμα) 267
Μαγεία 275
Μαντεία 278
Καταληψία 282
Ἀκαΐα 283
Αἰώρησις 283
Ξενογλωσσία 285
Διπλῆ ἤ πολλαπλή προσωπικότης 286
Ὑπνοβασία 287
Ἀριθμομνησία καί λύσις προβλημάτων καθ' ὕπνον 288
Ἰδεοπληγία-ἰδεοπλασία, ψευδαίσθησις, παραίσθησις 288
Ἐγγαστριμυθία 289
Τύχη, ἀτυχία, ἀποφράδες ἡμέραι 289
Ἀγύρτικα φαινόμενα 290
1. Οἱ χρησμοί 292
2. Ὁ κώδικας 293

3. Συνένωση θρησκειῶν 294
4. Ὁ θεός - μυστήριο 295
5. Ὁ Ali Razeghi 295
Τά οὐράνια σώματα 298
«Τό Matrix καί οἱ ἀόρατοι κόσμοι... Ταξιδιῶτες στό τραῖνο τοῦ Σύμπαντος Κόσμου... κλειδωμένοι στά τελευταῖα βαγόνια . 299
ΕΠΙΛΟΓΟΣ 303